304.423

1.

Pest, kedden

HETILAP.

jan. 4. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival.— Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e.p.

ELŐFIZETÉSI HIRDETÉS.

Midőn a t. olvasó közönséget az előfizetésre tisztelettel felszólitjuk, jelentjük egyszersmind, hogy **a Hetilap előfizetési dija az eddigi marad**; — ugyan is félévre postán 5 ft, helyben boriték nélkül 4 ft pp. A megrendeléseket azért kérjük ki idején, hogy a nyomtatási intézkedések t. előfizetőink kényelmével; és saját kárunk nélkül történhessenek.

A Hetilap szerkesztősége.

Ujvilág-utcza Ilkeyház 635. sz. 2-dik emelet.

Tartalom:

Boldog uj esztendőt az iparegyesületnek. — Nyilt levél a szerkesztőséghez utólag a szabad kereskedés ügyében. Lichtenstein József — Oroszország ipari állása. — Az állattenyésztés állapota gr. Festetics Tassiló uradalmaiban. — **Budapesti mozgalmak.** — **Vasut** — **Gabona-ár.** — **Status-papirosok és részvények kelete.**

Boldog uj esztendőt az iparegyesületnek!

Remények és aggodalmak méhe te, uj esztendő, ha fogsz e jót, ha fogsz e ártalmat szülni közügyeinknek!?

Ki tudná, ha bár csak háromszáz hatvanhat napra terjedő tartamodra is, megjósolni a jövendőt?!

Mi nem tudjuk.

De minek is tudnók. Kedvesek nekünk és szükségesek mind reményeink, mind aggodalmaink. Bizonytalanok azok, és ezek iránt, ha félni nem, dem bizni sem feledünk, — bizonyosak amazokról, veszitenők a várakozást, melly menyország, — bizonyosak ezekről, reménytelenséget aratnánk, melly a pokol.

Nem, mi nem adjuk sem reményeinket sem aggodalminkat!

Reményeink kedvet gyujtandanak, s lángra fogják ezt lobbantani, hogy a buzgóság hevével törjünk czéljaink után; — aggodalmaink, kebleink lángzó melegének temperatorokat fognak adni az ovatosságban, — vagy szitói lesznek hamvadozó hevünknek a vesztés fenyegetései közben.

És az idő, mellybe az uj év belenyit, kiváltképen alkalmas arra, hogy az emberi cselekvés, erély és okosság, e két ösztönét munkásságra idézze föl bennünk.

Együtt van az országgyülés, mellynek intézkedéseitől függ, annyi sovár ohajtások teljesülete, s ezek között az iparegyesületnek országos megalapitása, — megalapitása, mellyen pénzzel és tekintélylyel istápolva, emelkedjék anyagi jóllétünknek egy szintolly tevékeny, munkaképes, mint eredményes tényezője!

Van e, lehet e ehhez reménységünk?

Ha az ifjonti arany-álmak révedezésein tul a számitó férfi kor reményeit biráljuk, e kérdés: van e remény? e másikba olvad át: van e érdem, s mikép méltányoltatik ez?

Hosszu volna, s alig történhetnék a szerénység bántalma nélkül, hogy itt tüzetesen fölsorozzuk az iparegyesület eszközléseit, mikkel eddig a közpártfogást kiérdemelni törekvék. Különben is e lapok figyelmes olvasói előtt ismeretesek azok épen ugy, mint előttünk. Azért mi nem vendjük át a római consul-canditatusok szerepét, nem öltendünk magunkra koldus-zubbonyt, s nem kunyorálandunk közpiaczon cortes-szavazatokat. — Nincs erre egyesületünknek szüksége. —

Van nekünk hathatós szószólónk, ki teljesen fölfogva hivatásunk nagyságát, helyeselve eddigi intézkedéseink mind sorát, mind kivitelét, meleg szózatával bizonyára képes kiviní számunkra a méltánylatot, melly valósitandja, uj évi ajándékul valósitandja, javunkra nyilvánitott kivánatát.

E szószólónk nekünk a mult országgyülésnek **kerületi kereskedelmi** választmánya, s kivánata, mellyet ujévi kivánatul fogadunk el, következő:

„Az iparegyesület czélja hasznos ismereteket terjeszteni a nép minden osztályaiban, különösen pedig a müiparos néposztályt-ismeretekben részesiteni.

E czélt az egyesület a hasznos ismeretek egész köréből szerkezendő munkák s folyóiratok, a természeti és mathematikai tudományokból mind a központon, mind fiókegyesületek eszközléséből a vidékeken is tartandó felolvasások, mesterinasok számára felállitandó rendes iskolák, a müipar egész mezejéről öszveszerzendő szerszám- és mintagyüjte-

mény, az iparüzletet érdeklő irományok teljes könyvtárát birandó olvasó terem, iparműkiállitások, ezek alkalmával s ügyesek kivánatára mindenkor gyakorlandó műbirálatok, műdijazások, jutalomkérdések kitüzése, a külföldön feltünő ujabb találmányok, javitások, divatszerü rajzok, minták és mutatványok lehetőleg gyors megismertetése, egyes iparüzőknek adandó kölcsön és segély-pénzek, végre hazánk iparállapotját tárgyazó, s részint az iparműkiállitás, részint a felállitandó iparutasitó intézet segedelmével, ugy nem különben utaztatásokkal, és iparschematismus szerkesztésével szerzendő statistikai adatok gyüjtése által, szándékozik elérni.

Hogy az egyesület munkálkodásának kitüzött czélja, ezen műiparára nézve annyira elhanyagolt hazában, minden tekintetben közhasznu, az eszközök, mellyek a czél elérésére választattak, hatályosak, az intézet maga a hasznos ismereteknek az azok nélkül szükölködő néposztályoknak körébe vezetésére felette használható, s a honi műipar tökéletesitésének hatalmas előmozditója lehet; az kétséget nem szenved, s az egyesület már azon rövid idő alatt is, a mellyben működik, két izben tartott iparműkiállitások, a honi műipar jelen állapotjának ezek által eszközlött bővebb megismertetése, műbirálatok és dijazások, s a legközelebb megkezdett nyilvános felolvasások által, leginkább pedig azzal a hazának hasznos szolgálatot tett, hogy öregbitette a nemzetnek minden osztályainál a közfigyelmet és részvétet a hazai műipar iránt, s az iparüzők érdekeinek öszpontositására, s ezen öszpontositás általi sikeresebb előmozditására előlépést tett, s azért nem lehet nem fájlalni, hogy az egyesület a legjobb akarat mellett, melly által lelkesülve van, pénzügyi erejének gyöngesége miatt, alapszabályainak értelmében kitüzött teendőinek még ez ideig csak igen kis részét valósithatá, munkakörének legnagyobb részét pedig parlagon hevertetni kénytelen.

Ha van magány-intézet, melly a törvényhozás pártolását méltán igényli, czéljának és eddigi működéseinek közhasznu voltát, s a műipar tökéletesitésének hazánk jólétére nézve nélkülözhetetlen szükségét tekintve, az iparegyesület az, s a választmány kötelességének érzi kijelenteni, miszerint az egyesületet méltónak véli arra, hogy azzal, a mi sikeres munkálódásának legfőbb feltétele, pénzerejének országos ajánlattali öregbitése által tétessék alkalmassá, hogy kitüzött czéljának kellőkép megfelelhessen. E részben mindazáltal határozott javaslatot azért nem tesz, mert az egyesület a választmányilag hozzája intézett felszólitás következésében beküldött nyilatkozása szerint, azon tekintetből, mivel a gazdasági egyesület hasonló folyamodással már előbb járult a törvényhozás eleibe, s mivel különben is tömérdekek a szükségek, mellyeknek országos ajánlatok utjáni fedezése halaszthatlanul szükséges, tartozni vélt azon elvonulással, hogy azon esetre, ha a törvényhozás nem vélné tehetőnek minden részben a kitüzött czélok által megkivánt mértékben szavazni meg az alapitványokat, ne kivánjon a gazdasági egyesületnek utjában állani, vagy a megszavazható öszvegekre nézve olly osztályt idézni föl, melly mellett mind a két egyesület, csak tengeteg állapotban maradna.

Mellőzve ezek szerint az egyesület alaptőkéje országos ajánlattali öregbitésének javaslatát, a választmány azokat, miket az egyesület országos megállapitására és pártfogására nézve a törvényhozás részéről teendőknek vél, a következő törvényjavaslatba foglalta, s erre nézve csupán azt

jegyzi meg, hogy a mennyiben az egyesület az uj találmányok biztositványzása, s a műipart érdeklő egyéb tárgyak iránt, az illető kormányszékek és törvényhatóságok által véleményadásra, s a birtokában levő iparstatistikai adatoknak közlésére felszólitatni kivánna, s e végett magával a vámszabályzatokban közben jövő változásokat s a kereskedési forgalom statistikai tábláit közöltetni, a törvényhatóságokat pedig a tőlük kivánandó statistikai értesitéseknek megadására köteleztetni kérné, ezeket az alább következő törvényjavaslatba azért nem foglalta, mert e részben már a fölállitandó központi műegyetem tervében, s a vegyes tárgyu törvényczikkelyek között a VII. és XIV. számok alatt javaslatait előterjesztette.

Közhasznu ismereteknek, különösen a nemzet iparüző osztályában leendő terjesztése végett több hazafiaknak e czélra tett önkéntes ajánlatai mellett sz. kir. Pestvárosában alakult iparegyesület országos pártfogás alá vétetvén, beczikkelyeztetik, ennek folytában:

1. §. Az egyesület ügyeit továbbá is szabályszerüleg tartandó közgyüléseiben s fenálló alapszabályainak értelmében intézendi el.

2. §. A bizonyitványok, mellyeket az egyesület az általa létesitendő nyilvános felolvasásokat s iskolákat látogatandó és magokat az ő vizsgálatjának alávetendő iparosztályi egyéneknek képességükről adand, az illy bizonyitványok birtokosait arra jogositják föl, hogy a tanulási szokott idő felének betöltése után mint legények, és illetőleg a nélkül, hogy vándorlani kötelesek lennének, mint mesterek, az illető ipartársulatba beléphessenek s felvétessenek.

3. §. Az illy bizonyitvány birtokosa azt, hogy képessége az iparegyesület által megvizsgáltatott, czimébe iktatandhatja.

4. §. A királyi helytartótanács, az iparügyében közhirré teendő körleveleit, az iparegyesületnek is megküldendi.

5. §. Az iparegyesület szerszám-gyüjteményének öregbitésére külföldön szerzendő eszközök, gépek és minták, vámmentesen hozatnak be.

6. §. A nemzeti museum eszközeit és teremeit ezen intézet megállapitott szabályainak korlátai között, az iparegyesület a körülményekhez képest szinte használhatja.

7. §. Az ipar ügyét tárgyazó minden nyomtatványoknak egy egy példánya, az iparegyesületet illeti.

8. §. Az egyesület czime és pecsétje alatt postán folytatandó levelezések dijmentesek."

Illy ajánló szózat mellett, de meg azon méltánylatot, helyeslést tekintve, me llyel az iparegyesületnek a közönségnél eddigelé találkozni olly incontestált szerencséje volt, talán nem elbizakodás, a mostani országgyüléstől is pártolást reményleni.

De vannak és lehetnek e aggodalmaink e részben?

Vannak, boldog isten, vannak, mert ki tudja, valjon keresztül fognak e menni a törvényhozáson azon inditványok, mik az országos közpénztár megalakitása iránt, a különböző érdekek kiengesztelésének, a külön polgári osztályok érdekegységének alapján s conditio sive qua non-jával tétetvék?! —

De a jövő isten kezében van, s mi hiszszük, ez nemzeti hitvallásunk egyik ágazata, nekünk jó istenünk van, s ez még nem hagyott el bennünket, szükség idején soha!

És olly iszonyu volna hinni, hogy pártoskodó ellentiség, várnai önzés, félrendelkezés, bal felfogás, s a hogy a haladásnak mind ez átkai nevezhetők, megbuktathatnák a nemzet millióinak, a nemzet lelkesebbjeinek alapos igényeit, nemes, valóban nemes áldozat-készségét!

Vannak tehát bár, de reményünk biztosságában elcsitítjuk ez oldalról jöhető aggodalminkat. Mik pedig más kutfőkből forrásoznának, azok reményeinket nemcsak istápolják, hanem igényekké erősbitik.

Eddig sem volt képes az iparegyesület megfelelni czéljainak, miért segedelmezne az ország illy czélja-vesztett intézetet! Illyet gördithetnének elő a fölebbi ajánló votum ellen. Megforditjuk. Adjon az ország erőt és nem fogja bennünk nélkülözni a valósitás fáradságát, nem, bizonyosan nem, szerencséjét sem.

„Maga az egyesület engedte át a dotatio elsőbbségét, a m. gazdasági egyesületnek, melly azonban csak most várja ezt, s igy az iparegyesület, saját osztályozásánál fogva is dotatio nélkül hagyandó addig, sőt akkor is, midőn a gazd. egyesület nyerendi a segélyezést.“ — Illyen lehetne a másik nehezlés. — S tőlünk még most is távol van a m. gazd. egyesület dotatióját akadályozni. Sőt inkább magának az iparnak érdekében is ohajtjuk, ohajtjuk nagyon és őszintén, hogy a gazd. egyesület teljes mértékben képesitessék a mezőgazdaság kifejlesztésére hatni. De az idők a műipar tekintetében is sürgetősebbekké váltak. Magának a mezőgazdaságnak nagyobb productivitása igényli, hogy a nemesitő ipar mind inkább s annál inkább erősödjék, minél kevesebb történt eddig, s minél hosszabb idő alatt lehetend történnie a még teendőknek nyers anyagzatainknak a világ-piaczra kivitele körül. És a műipar mezején is élénkebb, pezsgőbb, kelőbb s erölködőbb a mozgalom, melly pedig épen a kezdet idején, a szülemlés, a kisdedség korszakában szorul leginkább gyámolitásra, gyámolitó intézetekre. — És el van ismerve, miképen az ipar három főországai között, mik a mezőgazdaság, a műipar, a kereskedés, nincsen elsőbbség, sőt inkább mindnyája szükséges, egymást föltételezőleg szükséges. — Következőleg azon okok, mik a m. gazdasági egyesület megalapitása mellett szólanak, hasonló sulyuak az iparegyesületre nézve is. Tehát nemcsak az egyiket, hanem mind a kettőt istápolja az ország. — Az ellenvetés, mennyiben az egyesületnek önkénytes elvonulásából meritetett, most már csak azért sem áll, mert mint a tavali közgyülésen, mellyben magunk is részt vettünk, kijelentette, ez országgyülésre maga is folyamodandik pénzbeli segedelemért.

„Szükségtelen az iparegyesület most, midőn a királyi ipartanoda már fönáll, s midőn a műegyetem maga az iparegyesület által is sürgettetik.“ Igy is lehetne ellenünk argumentálni, — De hibásan. Hiszen az iparegyesület maga sürgette mindig, hogy legyen már az iparos oktatásnak rendes tanintézete, minő egy részben az ipartanoda, s minő egészben a műegyetem volna. Tehát már csak e körülmény is elegendőleg mutatja, hogy az iparegyesület nem tartja magát ez iparos tanintézetek pótszereül, mert különben ezeket sürgetve, önmagának intonálná a circumdederunt siri éneket. — S valóban nem is pótszerei ez intézetek egymásnak. Nem, még az oktatási téren sem, melly egyedüli pontja találkozásuknak. Mondatott már gyakran és évek óta, miképen az iparegyesület oktatásai, a gyakorlatban álló műnökök visszaemlékeztetése a tanultakra, s tájékozás a tanultakon tuli ujabb fejleményekben. Ez egészen más, mint magának az elemi, a rendes tanulásnak intézete, mellyben a csak még leendő műnökök képeztetnek. E két föladás, e két rendeltetés közti különbség önkint mutatja, mikint az iparegyesületi oktatás kiegészitője az ipartanodai oktatásnak, s mikint, minél inkább szaporodandik a tanult műnökök száma az ipartanodából, annál kiáltóbbá leszen a szükség, hogy az iparegyesület repetitiot s további orientatiót rendezzen számukra. Ime mi végtelen különbség a két rendeltetés között azon ponton is, melly, mint mondók, egyedüli találkozási pontjuk. S az iparegyesületnek mi roppant fontosságu, mi csaknem teménytelen sokaságu gyakorlati teendői vannak még ezen fölül czélul kitüzve, mik tanintézetekkel, tanintézeti ügyvitellel egybe nem csatoltathatnak. Sőt, meg kell végre emlitenünk, hogy az ipartanodák és az iparegyesület gyakorlati istápolásai között még szoros kapcsolatu egymásra következés is van. Minél több lesz hazai fiatalságunkból kiképezve a technikában, annál szükségesebb az intézet, melly őket a gyakorlat mezején irányozza, pártfogolja, alkalmaztassa. —

Mondók, hogy aggodalmaink, helyezetünkben, igényekké válnak.

Adja isten valósulásukat i —

Az iparegyesület egy tagja.

Nyilt levél a szerkesztőhöz, ujolag a szabad kereskedés ügyében. *)

Becses válasza által fölhiva, bátor vagyok némi jegyzéseket tenni arra, mivel levelem kisérni sziveskedett, előadom a mit mint gyáros a mindennapi tapasztalás terén tanultam, s mit mint iparüző elérhetni lelkemből ohajtok.

Igen is mondottam, hogy a szabadság, ugy a politikában, mint az iparban, kereskedésben mindenkinek veleszületett természetes joga, és épen ennélfogva alig tartok nagyobb bünt, mint az emberi lelki tehetség, és munka kifejlődését gátolni, már pedig a vám erre nézve mirigy volt mindig, mert kizárja a versenyt, mi a gyárosnak legjobb sarkantyu arra, hogy készitményét tökéletesitse. És itt bátor vagyok magamat például fölhozni, ugyanis, én gyártok évenkint tizezer rizma meriték-papirost, és miután azt tökéletesiteni mindig egyedüli törekvésem volt, sikerült nekem, hogy öt annyit tudnék eladni, mint előállitani képes vagyok. De én ezzel be nem érve, többet is próbáltam, szállitottam Bécsbe, hol meg is vették, még pedig jóval magasb áron mint Pesten. Rendelmények tétettek, de mivel a harminczadi nagy vám által gátoltatom, mind addig mig ezek le nem hullanak, minden oda szállitási reménytől el vagyok ütve. Ez áll rólam.

Nézzünk egy más példát.

*) E levelét tisztelt levelezőnknek jelenleg jegyzetekkel nem kisérjük, hanem fentartjuk magunknak, jövő számban a szabadkereskedés és védvám elveiről tüzetesen és kimeritőleg felvilágositást adni. Szerk.

*

Magyarországból Austriába vasat szállitani, mind eddig a nagy vám miatt nem lehetett. Történt azonban, hogy ez előtt egy pár évvel a nyers vas kivitele minden vám alól fölmentetett, és nálunk csak hamar három hámor, 3 évi termelése előre megvásároltatott a bécsiektől, a mi soha meg nem történhetik, ha a nyers vasra vetett vám tovább is fönáll.

És én ugy vélem, hogy ezen két példa eléggé mutatja, milly károsak a vámok, nevezzük azokat bár véd-differential- vagy prohibitiv-vámoknak, mind egyiránt sulyosak, ugy kereskedésünkre, mint iparunkra nézve. Midőn ez áll iparunkra nézve kifelé, lássuk áll-e befelé?

Egy ország sincs, melly minden a gyártáshoz szükségeseket előállhatna, igy p. o. rongyunk van elég, jut Austriának is bőven, de a papirgyártáshoz szükséges szereket mégis onnét és Stajerből kell hozatnom. — Illyen szerek a chlor, olium, kali, szurok s más egyebek, ezekért én évenkint vámfejében sok száz pftorintot fizetek, mi ha zsebemben maradna, vagy olcsóbban, vagy több haszonnal gyárthatnék. — De ez még hagyján, mert legalább pénzzel mégis csak elérhető, ámde van ennél még nagyobb baj is, melly épen jelen időben, különösen érezhető. Ugyanis a helyett, hogy a szükséges szereket nyolcz tiz nap alatt Bécsből ide kaphatnám, nem ritkán a bécsi fővámi s a pesti harminczadi spanyol-féle inquisitiók miatt, nyolcz hét mulva kapom meg, a mi gyáromra nézve épen nem üdvös.

Egy barátom is épen ma panaszkodik, miképen azon neki küldött portékámat, mellyet oct. 18-kán magam személyesen adtam föl, még máig sem kaphatta meg a pesti harminczadtól, noha annak kiszabaditására megbizottja minden lehetőt elkövetett.

Ezeket ismervén tisztelt szerkesztő ur, lehetetlennek hiszem, hogy a vámokat továbbá is pártolja, mert most, midőn reménységünk van, miszerint nehány év mulva vasuton innen egy nap alatt Bécsbe juthatnánk, s ott a vámsorompók miatt heteket vesztegelni kénytelenitetnénk, ezt ohajtani képtelenségnek tartom. De menjünk tovább.

Ha valakinek kedve kerekednék szövetgyárt fölállitani, és mivel nálunk gyapot nem terem, behozatni pedig épen nem, vagy csak nagy vám mellett lehetne, kérdem számithatnánk-e arra, hogy az virágzó legyen? s más nemzettel, melly vámmentes versenyezhessen? Mert kiki átlátja, hogy ha én magamat önjavamra védem, szomszédom, ki talán erősebb, eszesebb, magát szinte védeni fogja.

Védegylet, üdvös eszme, magam is hiv tagja vagyok, de e hivség nem áll a kitiltásban, hanem azon büszke önérzetben, hogy honom gyártmányát használom. — Amerika a theát nem tiltotta ki, hanem nem itta.

Azon eszme, hogy a védvám nem prohibitiv-rendszer, bort inni nem részegség, nem áll; mert a bor jó, de reám mindig feudum volt. És én is viszont kérdem, ohajtja e kegyed, hogy a nap reánk ne süssön, annak világát ne érezzük, hanem éljünk nap nélkül, s boldogitsuk a gyertyamártókat, mivel igy több gyertya elkél.

Nem régiben a magyar gazd. egylet jutalmat tüzött ki azon kérdésre: „miképen lehetne az állattenyésztést emelni?“ bizonyosan fognak reá többen pályázni, és ki kétlené, hogy jó munkák érkezendnek, a jutalom azonban nézetem szerint azt illetendi, a ki az egy marháért fizetendő 24 pforintot

megszüntetni tudná, ugy vélem, ekkor emelkednék az állattenyésztés e honban.

Az accise igenis terhes, bár e sem volna, de ez kell a városok localis költségei fedezésére, igy Magyarhon közepette is fizettetik egy akó beviendő sörtől 2 jó forint. Igazságos e ez? ellenben igazságos volna e az, hogy Pest az én kedvemért világitassék ki a nélkül, hogy annak költségeihez én ne járuljak?

Igenis, a bölcs II. József császár megszüntetni akarta a közbenső vámokat, de miután a nemesség helyette semmi adót elvállalni nem akart, megmaradtak a közbenső vámok.

Hogy a csempészség az erkölcsiségre károsan ne hatna, azt még kegyeden kivül senki sem állitotta, ennek tömérdek nyoma van, s egyesek és családok lettek áldozati, annyival is inkább, mivel nem törvényes birája jár el a dologban, s intra dominium hajtatik végre az itélet, bajos fölebbezni, de hová is? kérdem. — Oroszország szélén annyira kifejlesztetett, hogy a csempész még pénzbeli cautiót nyujt, Franczia országban (mint nálunk a tüz ellen) biztositani lehet a portékákat. És ezek nem erkölcstelenségre vezető utak és módok? miket nem ritkán életével fizet a csempész.

Azon hasonlitás, hogy amott két ember, Sárosban pedig 30 ezer halt meg, nem illik össze, azok agyonlövettek, ezek természetes halállal multak ki, a mi nagy különség. — Egyébiránt 1843, 44, 45-ben sem voltak oltan gyárak és még sem haltak, 1846 47-ben pedig szinte nem voltak gyárak és haltak, jóllehet már akkor állott a tiszaszabályozási nagy munka, mellynél egy ember naponta többet kereshetett, mint gyárban öt, és még sem mentek, de miért? ennek oka mélyebben rejlik és talán nem is e lapok körébe való. De minden esetre, fájdalom! ennek elháritásához több kell, mint gyárak, előttünk levén számos példa, mellyek szerint épen gyárországokban legnagyobb a proletariusok száma.

Az ipart emelni szükséges, ezt igényli a kor szelleme, nemzeti függetlenségünk, de annak más emeltyüi vannak, nem vám, nem szuronyok. Olcsó pénz, ez egyik emeltyü, mert mig a pénzt nyolcz, tiz, sőt több száztólira kiadni lehet, addig kevés embernek lesz kedve azt gyárakba fektetni, mellyek veszélyeknek vannak kitéve, mellyek közül sokan dugába dülnek, pedig annyit sem kamatoznak. — Továbbá könnyü közlekedés másik emeltyüje az iparnak, nem pedig mint nálunk, hol néha két, néha tiz forint egy mázsa Pesttől Debreczenig szállitásának ára. Mig a gyárosnak illő polgári állás nem adatik, s az előttünk ismeretes botránynak kitétetve van, addig gyermekeinket inkább száraz prokátoroknak (csak a mult terminuson 475 esküdött föl) mint gyárosoknak neveljük. Mig ipariskolák nem állitatnak, addig soha, de soha virágzó iparunk nem lesz.

Angliában a legelső lord gyermeke is lesz gyáros, kereskedő, nálunk ritka mesteremberé; de lesz ügyvéd, orvos stb, gyárosokká rendesen csak szegény munkások fiai lesznek. Ezeken segitsünk, szünjenek meg a vámok, és lesz ipar s kereskedés s fölvirágzik a haza.

Még igen sokat tudnék t. szerkesztőség a vámok káros hatásáról mondani, de nem fárasztom tovább türelmét, hála a magyarok istenének! ugy is jól fejlődnek a dolgok, a vámok enyhülni, vagy talán tökéletesen is megszünni fognak. Tisztelettel maradván Lichtenstein József.

Oroszország ipari állása.

Golowin Iván orosz nyelven irt munkájában igy szól Oroszország iparáról: A földmivelés Oroszországban még gyermeki korban van. A szük idő minden ötödik vagy hatodik esztendőben visszatér, és mindenkor gyászos nyomort hoz az országra. Ennek nem az éghajlat keménysége és változandósága az oka, hanem egy részről a földmivelés rosz állapota, más részről az utak hiánya, melly miatt egy tartomány gabonával van elboritva, mig a másik parlagon hever, a nélkül, hogy az első a másiknak segitségére lehetne. Ez utolsó oknak tulajdonitandó leginkább a gabona-ár rendkivüli nagy különbsége, ez nemcsak az esztendők, hanem a helyek szerint is olly arányban változik, mint 1 : 10-hez áll. A legelész-gazdaságra (Weidewirthschaft), melly a földmivelés dajkája, semmi különös gond nem fordittatik. A mesterséges rétek, mint szinte a megöntözés és ismét kiszáritás általában ismeretlenek. A régi szokvány uralkodik minden mezei munka felett. Nem vetnek, nem kaszálnak, nem aratnak mikor ideje eljött, hanem bizonyos ünnepnapokhoz alkalmazkodnak, mellyek az ó naptár szerint inkább, vagy kevésbé változók. A baromtenyésztés rosz állapotban van. Az orosz tehenek és földmivelésre használt lovak, nagyobb részint csak szamár nagyságuak. Csak az archangeli kerületben találhatni cholmogor szarvasmarhákat, mellyek hollandi és angol eredetüek, a déli részen magyar fajuakat talál az ember, de azok nincsenek az országban elterjedve, hanem csupán azon vidékre szoritvák, hova bevitettek. Az orosz juh épen annyit megeszik, mint a mennyi jövedelmet hajt, a kirgisi ürü és a krimi tatároké csak vágó marhának használtatik, bőre pedig bundának, gyapja csak nemeznek való. Merino-juhot csak a gazdag földbirtokosoknál találhatni, a szász és siciliai faj csak némelly tartományokban látható. A szarvas-marha leginkább pusztákon él, hol legkisebb hasznát sem veheti a földmivelés. Onnan kapja Russia a fagygyut és bőrt kivitelre. A ló is el van terjedve csaknem minden pásztor-népeknél, s az teszi a kirgisek és kalmukok egész gazdagságát. Van kirgis, kinek 10,000 dbból álló ménese van, melly életkor szerint egyes osztályokra osztva csikósok helyett ménektől vezettetik. A kaukasi és német tartományokban szinte sok derék ménes van. A permi és wiatkai kormányszék jóságukról hires igás lovakat nevel, mellyek Oesel szigetéből származnak. A korona jeles méneseket tart az udvar és hadsereg szükségére, és e tekintetben magányosok sem maradnak hátra. — Moskau, Lebedin, Charkow, Kurksban stb, nagy lóvásárok tartatnak, és a német hadsereg lovassága jobbadán Oroszországból kapja lovait.

Az erdőségek 23 ½ milliónyi holdterületet boritnak el. — Siberia erdeiből az Ob vize mentiben, látja el magát a tengerészet. Ez ország czedrusokban is gazdag. Az orosz gyarmatok bizonyos hajó-részekhez igen keresett és jó szagu fát szolgáltatnak. Russia déli részén mind inkább fogynak az erdők, és a fadrágaság a nagy csatornák mellett fekvő vidékeken már most is igen érezhető, mivel ott sok fa felhasználtatik hajóépitésre. E szerint igen kivánatos, hogy ezen bárkák helyére minél előbb gőzhajók lépjenek, mellyek már a Volgán Nischnei és Astrachan közt, az Uralon és Dnieperen a vizeséseken felül meglehetős számmal járnak, és illyeket a Kur vizére és tengerészi csatornákra is épitetni szándékoznak. A nép kiirthatatlan előitéletei, és a belforgalom csekélysége azonban még sokáig nagy akadályul szolgálhatnak a gőzhajózás kivánt kifejlődésének. Csak nehány év óta ismeri el a kormány, milly kár háramolhatik az országra az erdők kiirtásából; az az ellen alkalmazott rendszabályok azonban elégtelenek. Azok a magányosok erdeire nem alkalmaztatnak, és azokban mindenik tulajdonos annyi fát vágat, mennyit csak vágathat. A falopás mindenütt nagyban és nyilván üzetik. Semmi gazdálkodás nincs a fák deget- vagy szurok-készitésre használásánál, vagy a fahéj-hántásnál a köznép csizmáihoz. Az erdőgyujtás elég gyakori. Turfa, kőszén és mind az, mi a fát pótolná, csak kissé használtatik. Az erdőszet érdekében Pétervárott és Tzarkoj-Selóban iskolák állitattak, mellyek jó sikerrel biztatnak.

A méhtenyésztés az egész birodalomban el van terjedve, és gyarapszik mindenütt, még Siberiában is, hol azonban a méznek nincs azon jó szaga, melly azt másutt kitünteti. Vannak tartományok, mellyek csupán ezen egy keresetág által milliókat nyernek, mivel hogy a fogyasztás szerfelett nagy; a méz gyakran pótolja a czukrot; a méhser mindenkor kedves italuk volt a slávoknak, s most már a mahommedánusoknál is szokásban van. A templomoknak sok gyertyára van szükségök, és Oroszország még is visz ki viaszt.

A vadászat és halászat Oroszország gazdagságának igen nevezetes forrása; a jövedelmet megközelitőleg is alig lehetne számmal kifejezni. A vadászat főleg Siberiában fontos, hol egész népségek egyedüli foglalkozását teszi, kik adójokat jobbadán bőrrel fizetik. A szigetlakosok minden adó alól fel vannak mentve, de azon feltétel alatt, hogy az amerikai társaság számára vadászszanak. Ez szállitja nekik a szükséges élelmi szereket, és szabott áron veszi meg tőlük az állatokat. Mind ezen országok gazdagok állatokban, mellyeknek bőre igen becsültetik; de ezen gazdagság nagy ingásoknak van alá vetve, és ezenkivül évről évre láthatólag fogy. A kormány közbelépése szükségessé lön, mindazért hogy az állatok egészleni kiirtását megakadályozza, mind azért hogy használatát szabályozza. Legnagyobb a halászat a kaspi-tengeren, és az abba szakadó folyókban, jelesül a Volgán. A halászat eddigelé kormány-javadalom volt, de most nagyobb részint szabad; a hallal való bánást azonban még sokat javithatni.

A bányák fontos helyet foglalnak el Oroszország segédforrásai közt, és már most a koronának és nehány magányosnak nagy jövedelmet hajtanak. — Az Ural gazdag aranyban, platinában vas és rézben. Találni ezüst, malachit és drágakövet is. Siberiában különösen az altai és nertschinski bányák bövölködnek ezüsttel. Az elsőbb ad rezet is, az utóbbi meg kénesőt. Finnlandban csak kevés ezüst találtatik, de réz és vas sok; az utolsó 16 bányában miveltetik. Georgiában már nem mivelik az ezüstbányákat, de a rézbányák jelentékenyek. A Persiától legujabban szerzett Baka tartomány gazdag kénben és naphtában. A bányászat összes jövedelmét mintegy 66 millió pengő ftra teszik évenkint. A só-nyeremény évenkint 30 millió pudra megy. —

A kormány fáradozásai és magányosok buzgósága daczára is az orosz ipar még mindig gyermeki állapotban van. Régi eljárás és régi szokvány uralkodik különösen a gyárakban. A kormány nem fordit elég gondot a példány-iskolákra, müvészetre és kézmüzetre, hogy igy az iparos is-

mereteket a munkások körébe vinné. Az e részben tett intézkedések részint uj intézetek állitása, részint a már fenálló iskolákba a műtan, vegyészet, rajz bevitele által — csak a gyermekeknek használnak, nem egyszersmind a felnőtteknek; igy a többek közt a lelenczgyermekek Moskauban az emlitett szaktudományokra tanitatnak, pedig közülök csak igen kis rész adja magát az iparos pályára. Az orosz kormány csupán azon egyre szoritkozik, hogy a gyárnokokat a külföld minden versenye ellen oltalmazza, miáltal csak a régi slendrián és ügyetlenség melletti maradásra ösztönöztetnek. Hogy 3 vagy 4000 gyárnokot védelmezzen: a millió fogyasztókat keserves nélkülözésekkel és roppant kiadásokkal terheli, és mind ezen mesterkélt védelem mellett is az orosz gyárnokok a külfölddel ki nem birják a versenyt állani. A nyersanyag, munkabér, élet szükséglete Oroszországban ötször jutányosabb mint Angliában, és még is ezen roppant előny daczára az orosz készitmény 100%-tel drágább mint az angol gyártmány. Külföldi vállalkozók nem örömest települnek le Oroszországban, bár ott a tőkék két három annyival többet behoznak mint más országokban. — Ennek okai: a tulajdon biztosságának hiánya, a törvényhozás és a törvényszéki eljárás nyomoru állapota, és azon csekély tekintély, mellyben a gyárnokok mind a kormány, mind a közvélemény előtt állnak. Mig a külföldi verseny nem ösztönzi az orosz gyárnokokat, és mig az oktatás hozzájok nem jut, addig nem igen hizeleghet az ember magának, hogy az ipar felvirágzását meglátja, ha bár azon anyag, mellyből dolgozik, Oroszország kizárólagos tulajdona is. Igy a kender, bőr és érczek, mellyeket Oroszország termel, s mellyek akár mennyiség, akár minőségre nézve más országokéit feljülmulják, még sokáig nem dolgoztatnak a lehető tökélylyel. Sem fénymázos, sem szekérhez való bőrt nem tudnak késziteni; a vitorlavászon jó ugyan, de azért finom vásznat a külföldtül vesznek. A bronzáruk még csak nem is hasonlithatnak a franczia és némethez. A selyemáruk iránti izlés nem a legválogatottabb, s a minőség átalában csekélyszerü. Posztó közt csak a leggorombábbat készitik sikerrel és csak a rendkivüli jutányos ár teszi, hogy a külfölddel versenyezhetnek. Ez leginkább Chinába megy, de hogy az osztályzat tökélyes legyen, finomabb külföldi posztót is kell hozzá tenni. 1839-ben már 550 posztógyár volt. A gyapotgyártás 1825 óta tetemesen gyarapodott, és 14 év alatt a bevitel és gyártás hatszorozta magát, az első 1,000,000 pudra, a második 100 millió rubelre emelkedett. A belföldi selyemgyárak 2,000,000 rubel áru selymet dolgoznak fel. Bőrgyár több van 2000-nél, répaczukorgyár közel 200. A lengyártmány értéke 25 millió rubelre megy.

Oroszország egész külkereskedése idegenek kezében van. A szállitás idegen hajók által történik; az első kereskedőházak élin idegenek állnak. Még Ázsiában is a benszülöttek által megy a kereskedés, kik az orosz gyártmányokkat a nischneii vásáron veszik meg, és ugy caravánokban tova szállitják.

A tiltó rendszer a külkereskedés minden mozgalmát meglánczolja. Egy status azon arányban ad el, mellyben vesz, és Oroszország az által hogy a külföld készitményei előtt kikötőit elzárja, csak maga kivitelét szoritja meg, mivel gyakran a pénz után nincs nagyobb tudakozódás mint más készitmények után. — Az angol verseny mind inkább inkább kiszoritja az orosz kereskedést Ázsia minden

piaczairól, és ott Oroszország csak a nyers anyag eladására van szoritva. Chinában Angliától olly dőfést várhat, mellyből talán soha sem üdül fel többé. Az aleuti szigetek és az orosz gyarmatok Amerikában elszegényülnek, a nélkül hogy a társaság gazdagodnék. R.

Az állattenyésztés állapota gr. Festetics Tassiló uradalmaiban.

1) 1847. tavaszán selejtezés után felállitott juhok:

a) a keszthelyi uradalomban	összesen .	13,601.
b) a Balaton sz. Györgyiben	— .	7,906
c) a csurgói uradalomban	— . .	17,140
d) a sz. miklósi urodalomban	— .	3,544
e) a kemendi uradalomban	— .	6,952
f) a csáktornyai uradalomban	— .	16,664
g) a vasvári uradalomban	— .	9,598
h) a sági uradalomban	— .	3,596
i) a szalk sz. mártoniban	— .	6,411
	összesen .	85,412
Kimustráltatott . . .		5076.

2) 1847-ben selejtezés után meghagyott szarvas marhák:

a) Keszthelyen	összesen	543 darab, ezek közül
	jármasok	205, a többi gulyabeli.
b) B. sz. György	összesen	695, ezek közül
	jármosak	135, a többi gulyabeli.
c) Csurgón	összesen	894, ezek közül
	jármosak	206, a többi gulyabeli.
d) Sz. Miklóson	összesen	203, ezek közül
	jármosak	90, a többi gulyabeli.
e) Csáktornyán	összesen	546, ezek közül
	jármosak	148, a többi gulyabeli.
f) Kemenden	összesen	221, ezek közül
	jármosak	60, a többi gulyabeli.
g) Vasváron	összesen	213, ezek közül
	jármosak	72, a többi gulyabeli.
h) Ságban	összesen	50, jármosak.
i) Sz. Mártonban	összesen	377, ezek közül
	jármosak	122, a többi gulyabeli.
k) Sopronyban	összesen	8 jármos.
Mind összve		3750 darab.

Meg kell jegyeznem, a keszthelyi uradalom három majorjában az ugy nevezett gulyabeliek közül mindenhol 50 darab fejés alatt van, öszvesen tehát 150. Sz. Miklóson a móriczhelyi majorban, Csáktornyán helyben, kemendi uradalomnál az ollári majorban és a vasvári uradalomnál a győrvári majorban szinte 56 darabból álló fejőse van. A többi uradalmakban a tehenek egész nyáron által a legelőn vannak, s nem fejetnek. Külön seregben vannak mindenhol a tehenek szopós borjaikkal, ugy például Csurgón 224 tehénből álló gulya, B. sz. Györgyön 124 dbból álló stb., a szaporaságból az üszők közül csak annyi hagyatik meg, mennyi a tehén szám fentartására szükséges, kivéve B. sz. Györgyön, melly 30 dbból emeltetett 124re, s itt az anya-gulyát addig szaporitani szándék, mig annak száma a Csurgó öreg gulyáéval vagy is borjas tehenekével meg nem egyez. A bika borjuk, mellyek életre valók, mind meghagyatnak részint bikáknak, részint

ökröknek kiheréltetnek, elválasztás után. Mind a két nemü egy éves választott borjuk külön gulyát képeznek, külön gulyát ismét mind a 2—4 éves üszök, mind a 2—4 éves tinók, amazokból a gulyabeli tehenek egészitetnek ki, emezekből a jármosok állitatnak öszve, s a selejtezettek ismét külön csapatban legeltetnek, mig a göböl-istállóba állittathatnak. Ezen marhák mind ugy nevezett fehér marhák, vagy is magyar fajtabeliek. B. sz. györgyi uradalomban, a B. kereszturi majornál tartatik csak bival-gulya vagy fekete marha, 70 darabból álló, s a tehenek fejetnek, a herélt bikák járomban használás végett, a többi uradalmakban is elosztatnak. —

3) 1847-ben selejtezés után meghagyott lovak:

a) Keszthely	összesen	228	darab, ezek közül
	hágó csödör	7	
	hámos herélt	44	
	— kancza	31	
	paripa	10,	a többi ménesbeli.
b) B. sz. György	összesen	100,	ezek közül
	hámos	16,	a többi ménesbeli.
c) Csurgón	összesen	69,	ezek közül
	hámos	32,	a többi ménesbeli.
d) Csáktornyán	összesen	144,	ezek közül
	hámos	58,	a többi ménesbeli.
e) Sz. Miklóson	hámos	6.	
f) Kemenden	hámos	14.	
g) Vasvárott	hámos	12.	
h) Sághon	hámos	6.	
i) Szalk sz. Mártonban		6.	
k) Sopronyi gazdaságnál		2.	

öszvesen 587 darab.

4) Vad disznók Keszthelyen öszvesen 220, szelid sertvések csurgai uradalomban 1400. (Ez eddig az állandó szám, a mellynek fentartására szükségesektől maradott felesleg évenkint többnyire hizottan adatik el.)

5) Tibeti kecske van 12 a keszthelyi uradalomban, a számfelettiek évenkint eladatnak.

6) Szamár-tenyésztés is van kicsinyben Csáktornyán s kapósak.

Budapesti mozgalmak.

Miután caeteris paribus, W. erkölcstana szerint pedig föltétlenül, legdrágább kincsünk az élet, ezt azonban a dühös ebek már igen nagy veszélylyel fenyegetik: ennél fogva azokat, kikre a közbátorság bizva van, s kiknek kezükbe ennek fentartása végett hatalom is adatott, tisztük és hivataluk szigoru teljesitésére ezennel fölkérjük mind azoknak nevében, kik nem járhatván hintón, a dühös ebektől könnyen megtámadtathatnak, mind pedig azok nevében, kik ámbár közvetlenül a megmaratásnak kitéve nincsenek ugyan, mivel gyalog nem járnak, de kiknek életük szinte veszélyben forog, a mennyiben a méreg mindennemü uton hozzájuk is fér. Ugyan is a mult héten egy dühös eb a város erdön kivüli majorokban több kutyát és Rath ur egy tehenét is megmarta. A tehén (mindjárt?) örizet alá tétetett s 3 napig dec. 28-ig mitsem evett, a viztöl rettegett, stb. s ugyan az nap leszuratván és orvosi vizsgálat alá vétetvén, csakugyan veszettnek bizonyult be. De kérdés, azon tehénnek teje miután már megmarva, de még örizet alá véve nem volt — nem adatott-e el, valjon nem ivott-e belöle valaki? Ime illyen uton fenyegeti a veszély azokat is, kik hintón járnak. Igen valószinü tehát, miszerint ezen veszély elháritására most már czélszerü és erélyes lépések fognak is tétetni.

A közönség pedig saját maga javáért, elösegithetné a rendörséget, ha azokat, kik (az ebek iránti rokonszenvböl) ellenszegülnek, kiméletlenül nyakon csipné, s oda ültetné, a hol van ugyan levegö de világosság és napsugár nélkül. —

Az illyen helyen aztán többen magukba szállván, büneiket megbánják s megjavulnak; ha elöttük el nem záratik a javulás. Fájdalom! ez gyakran történik. — A napokban ugyan is egy vakmerö, már többször elüzött koldus, ki mesterségére nézve orosz pap, elfogattatván, véletlenül Papaffyval, (ki S.-nére lött) találkozott. Papaffy e tiszta jellemü papnak elösorolta az ö büneit, az pedig vigasztalta, de hogy a jóbani megerösödés annál biztosabb legyen, egynehány itcze borocskából álló szerény áldomáskát szándékoztak csapni. A tömlöcz-tartó azonban e lelki gyönyört megtagadá tölük, s igy ha a bünös szivében elhintett jó mag borharmat hiánya miatt ki nem kél, egyedül ö leszen oka. Legalább a bünös és társa öt okozák, s a vétek és bün egész sulyát reá tukmálták, hahogy a megtérendö bünös ujra gonosz utra térend, (a mi igen valószinü) ha az elveszett, de megtalált bárány (kosnak is beillenek biz az már) ismét a farkasnak (a gonosznak) körmei közé jutand. — Jaj neked tömlöcztartó! nem tudád hogy irva vagyon; „ne legyetek szerfelett igazságosak?“

E tilalmat hiven, söt merem állitani tulságos szigorral megtartják a szappanosok, mert ök nemcsak hogy nem szerfelett, de egy átalán nem igazságosok. Ök ugyan is eddig 48 krért adták a vastag gyertyának fontját, most pedig egyenkint egy vastag gyertyát 7, egy fontot pedig (nyolcz szálat 7-szer 8=56 krajczárért adnak. Minhogy pedig a hatóság 38 krra szabta a gyertya fontját, e szerint világos hogy ök minden fontnál 28, mondd huszonnyolcz krajczárt, 74 percenttel többet zsarolnak a közönségen mint illik. Ki mondhatná már öket igazságosaknak, annál inkább pedig „tul a rendin igazságosoknak?“ A hatvani-utczában és kapunál levö szappanost, kiknél illyen áron vehetni a gyertyákat, most már 3-szor ajánljuk a rendörség figyelmébe. —

Meg volt ugyan igérve, hogy ujévtöl kezdve a muzeum eleje 6 argandi lámpával fog megvilágitatni, ünnepélyekkor pedig 8-al. — Ujév estéjén azonban csak 4 égö lámpát fedezhettem föl, noha nem néztem szemüvegen át. — Azonban ez is elég, ha meggondoljuk, hogy ez oldalon eddig egy sem volt, a tulsón pedig t. i. a muzeummal szemközt levö ugyanakkora téren egyetlen egy lámpa.

Busan, elhagyatva, egy magában
Laposakat pislant uralmában.

A sötétség madarai, kiknek napjuk a hold, igen örülnek ezen állapotnak, mert csak igy lehet jó szüretjük; ezért is az ujitás ellen mind untalan, még hirlapok utján is kikelnek, s szónokolnak, s a „fenállót tisztelni“ kivánják. — A „fenálló“ alatt ök az igen hiányos világitást, és igen tökéletes homályt értik.

Azonban az ügyetlenebbek mernek csak éjjel kiszállani, az életre (talán b...ra) valók fényes nappal is practizálnak. Nevezetesen T. ur házába betörtek, s nem csekély értéküt vittek el.

De még ez semmi, hanem mult dec. 28-án, midőn a Dunán átmenő katonák (dzsidások) itt időztek, az átszállás alatt 8 órától 9ig, az egyik katonatisztnek diszöltözetéhez való aranynemüit a tárczával együtt elcsenték. Nem minden gazembert fog ám a golyó meg a kard, de ugy hiszem a kötél még is megfogná.

E. ur szállását is meglopták, de mind a lopó, mind a lopott jószág, mind az orgazda kézre került.

Minthogy fázni, annyival inkább megfagyni még a szegény ember sem akar, fát pedig nem vehet mert drága, gyeptőzeget azért nem vehet mert nincs, tehát sokan kirándulásokat tesznek a zöldbe, s ott a mi tüzrevalót lelnek azt elviszik, t. i. ki ültetett fiatal fákat, korlátokat, tilalom-fákat stb. A mezei rendőrség talán majd segitend. Egyébkint szomoru tanusága társadalmi állapotunk hiányosságának az, hogy a másé iránt olly kevés, sőt semmi kimélettel, s a „fenálló“ iránt olly semmi tisztelettel sem viseltetnek már azok is, kik a történetet nem tanulván, nem tudhatják, hogy mi uton módon jutott sok ember, vagy apja, vagy nagyapja azon tulajdonhoz, mellyet szentnek, sérthetetlennek szeretne elhitetni.

Hiába utasitatnak vissza a csavargók, mert a legközelebbi helységekben ismét szétbocsátatnak egy kis ajándékért. A megvesztegethetés és megvesztegetés tehát nem alulról megy fölfelé mint a magyar táncz, hanem mint némelly „tulzó“ vélni meri, ellenkezőleg.

Vannak pedig a dologházban nem kevesebben mint 229-en, ezek közt 92 nő, és 48 mondd negyvennyolcz gyermek. Oh népnevelés!

Mult hó 29-kén, a Josephinum nevü árvaház növendékei tisztán fölöltözve, tanitóiktól a választó polgárság elibe vezettettek, s a gondviselésérti hálájukat és uj évi szives kívánatukat egy magyarul, és egy németül szónoklott társuk által előadták. A választó polgárság aztán ugy intézkedett, hogy azon intézetből ezután minden mesterségre adandó fiu fölött curatorképen egy választó polgár örködjék.

A kórházban van 263 fizető és 341 ingyenes, összesen 604 beteg. Dec. 29. meghalt 5, holtan bevitetett 2.

A dec. 29-ki hetivásáron 345 darab ökör, párja 155—245 ft, 325 tehén 170—215 ftig párja adatott el. Továbbá 118 darab borju 23—30 ft, 141 pár juh 13 fton, 94 darab ürü 18—20 ft párja, 209 db sertés 35—130 forintig darabja, 167 darab malacz 1 ft 45 kr. 3 forintig darabja.

Az utóbbi héten levágtak az 52 mészárszék számára 42 ökröt (csak) és 585 tehenet, ennek volt 1687 mázsa husa. — Ime a limitatio, a husárszabály mint mozditja elő a marhatenyésztést, 627 darab marhából csak 1687 mázsa hus telik ki, tehát átalában egyből csak 2 mázsa és 70 font hus. — Áldott Magyarország! a hol 4 darab marhát kell levágni, hogy annyi hust (ha mindjárt sokkal roszszabbat is) kapjunk, mint Angliában egyetlenegyről kapni, (ha bár sokkal jobbat is.)

A (Pesten) megmaradt ökrök száma 222 (itt csupán azok számittattak, kiknek czimerükön csak két szarvuk van) a teheneké 664. Pusztákon van 1078 tehén és 152 ökör, e szerint 4 hétre és egy napra elég.

Vasuti menetrend.

(1847-dik évi dec. 1-jétől 1848-dik évi februar végéig.)

Pestről. Váczra.	8½kor reggel. 3 „ délután.	Váczról. Pestre.	10kor reggel. 4 „ délután.
Pestről Szolnokra.	7½kor reggel.	Szolnokról. Pestre.	1 kor délután.

ezen kivül: minden hétfön és csütörtökön Pestről Kőbányába 3-kor délután, vissza 6-kor estve.

Gabona-ár váltóban.

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
Pest, dec. 31. 1847. (pesti mérő.)					
280—300	200—210	180— —	140—145	80— 88	100—108
Pozsony, dec. 28. 1847. (pozsonyi merő.)					
150—173	— — —	115—136	90—100	60—70	90—100
Zágráb, dec. 28. 1847. (pozs. mérő.)					
230—250	185—200	— — —	125—135	75 — 80	116—134
N. Kanizsa, dec. 27. 1947. (pozs. mérő.)					
150—175	120—135	100—115	85—95	90—100	52— 55
Veszprém, dec. 31. 1847. (pozs. mérő.)					
143—182	125—135	105—115	75—82	50—52	70— 75
Győr, dec. 23. 1847. (pozs. mérő.)					
160—185	140—160	115—130	85—95	52—58	85— 92
Mozsony, dec. 30. 1847. (pozs. mérő.)					
160—208	140—160	140—150	88—100	55— 67	90—150
Miskólcz, dec. 18. 1847. (pozs. mérő.)					
190—195	170—175	155—160	— — —	56— 65	95—108
Baja, dec. 14. 1847. (pozs. mérő.)					
190—200	155—160	— — —	75— 80	— — 45	45— 50
N. Szombath, dec. 23. 1847. (pozs. mérő.)					
165—205	136—150	— — —	90—100	56—65	95—108
Pápa, dec. 3. 1847. (pozs. m.)					
190—210	175—180	130—150	90— —	— — —	90—100

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Dec. 27-kén 1847.

Bankrészvény, darabja		1615	ft.
Status-kötelezvény	5%-es	104	—
„ „	4%-es	91	—
„ „	3%-es	65	—
1834-ki kölcsön (500 ft)		785	—
1839-ki kölcsön (250 ft)		272	—
Eszterházy sorsjegy		59¾	—
Pesti középp. vasut (100 ft)		90½	—
N.-Szombathi „ (100 ft)		—	—
Pesti lánczhid részv. (100 ft)		—	—
Gőzhajó részv. (500 ft)		600	—
Windischgrätz sorsjegy		21	—
Északi vasut		151½	—
Bécs-gloggniczi		112	—

Dunavizállás 0 felett.

Dec. 22-én reggel: 4′ 3″ 0‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

2.

Pest, péntek

HETILAP.

jan. 7. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival.— Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij : egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e.p.

ELŐFIZETÉSI HIRDETÉS.

Midön a t. olvasó közönséget az előfizetésre tisztelettel felszólitjuk, jelentjük egyszersmind, hogy a **Hetilap előfizetési dija az eddigi marad**; — ugyan is félévre postán 5 ft, helyben boriték nélkül 4 ft pp. A megrendeléseket azért kérjük ki idején, hogy a nyomtatási intézkedések t. előfizetőink kényelmével; és saját kárunk nélkül történhessenek.

A Hetilap szerkesztősége.

Ujvilág-utcza Ilkeyház 635. sz. 2-dik emelet.

Tartalom:

Megtartassék-e a vámsorompó Magyarország és Austria közt? — **Vegyes közlemények.** — Szabadkereskedési mozgalmakról. Villanytelegraphok. Vasutak jövedelme Angliában. — Postatisztek elitélése. Dohos gabona kijavitása. Vasuti szerencsétlenség. Koldus századek. — **Technicumok.** — **Egyesületi mozgalom.** — A pesti müegyesületről. Iparegyesület. — **Budapesti mozgalmak.** — **Vasut.** — **Gabona-ár.** — **Status-papirosok és részvények kelete.**

Megtartassék-e a vámsorompó Magyarország és Austria közt?

E kérdés hirlapokban már csaknem unalomig vitattatott, csakhogy egyoldalulag. A Budapesti Hiradó, s ennek német forditása a Pesther Zeitung, most ismét megujitott erővel agitálnak a vámsorompók ledöntésére, arany hegyeket s boldog álmokat igérvén nekünk szegény magyaroknak. Illy körülmények közt bizton reményljük, hogy nekünk szinte megengedtetik a kérdést más szempontból tekinteni, mint a conservativ lapok; ezt kivánja az igazság. Mielőtt tehát saját véleményemet himezés hámozás nélkül kimondanám, elmondom azt, mit egy tisztelt barátomtól e tárgyban tanultam: Igen nevetséges tactica volt a conservativ párt részéről azon törekvés, miszerint Peel nagyszerü szabad kereskedelmi köpönyegét igyekeztek elkölcsönözni, s tervöket, melly nem egyéb, mint Austriának korlátlan monopoliumot biztositani Magyarországon, a szabad kereskedés leplébe burkolni.

Egyike voltam azoknak, kik e burkot lerántották, s ma már azt hiszem, nincs olly bárgyu ember Magyarországon, ki be nem látná, hogy olly vám-eltörlés, melly a külső prohibitionalis vámsorompókat fentartja, minket a világkereskedésből kizár, a világ müiparát a mi piaczunkról kirekeszti; ellenben az austriai müiparnak házánkba özönlését még azon kevés mérséklés alól is felmenti, mellyet a mostani közbenső vámvonal, legalább kincstári jövedelem szempontjából nyujt; hogy mondom illy vámeltörlés, melly nekünk piaczot nem nyujt, terményeinknek nagyobb kelendőséget nem biztosit, ellenben müiparunk felvirágoztatását lehetetlenné teszi, s hazánkat az austriai müipar számára kény-kedv szerint kizsákmányolandó gyarmat-piaczczá aljasitja, nemcsak nem szabad kereskedés, hanem egyenesen biztositott monopolium.

Ugyan is kérdem én, mi hasznot nyujtana nekünk ezen közbenső vámvonal megszüntetése? Talán arra nyujtana kilátást, hogy nyers terményeinkből sokkal többet adandunk el Austriának? Ugyan istenért! ne mystificáljuk magunkat, hiszen mondám, hogy azon nyers terményeink, mellyekre az austriai müiparnak szüksége van, most is akadály nélkül mennek Austriába, a vas, a réz, a nyers selyem stb. nem fizet vámot, egy mázsa gyapjura csak **15** kr. vám van vetve! Élelmi szereinket, gabnánkat, szarvas marhánkat pedig a mi illeti, egy körülményre akarom a tisztelt közönséget figyelmeztetni. Az austriai birodalom nagysága **6,251** □ mérföld, népessége legfölebb **21** millió, Magyarország s Erdély nagysága **5,916** □ mföld, népessége **14** millió. Az austriai birodalom legnagyobb részben maga is földmivelő, sőt földmivelése virágzóbb lábon áll mint Magyarországé. Az austriai birodalom gabnatermése közép számvetéssel **144,400,000** pozsonyi mérő; esik tehát egy főre $6^6/_7$ mérő; Magyarország közép gabnatermése **90** millió mérő: esik egy főre csak $6^3/_7$ mérő; — az austriai birodalomban van **6,600,000** szarvas marha, esik egy □ mföldre közel **900** darab; Magyarországon van **4,800,000**, esik egy □ mföldre csak **828** darab. Már most kérdem én, nem volna e balgaság arra számitani, hogy azon Austriának, mellynek aránylag több gabnája, több szarvas marhája van mint minekünk, mi a legjobb conjuncturák közt is sokkal több gabnát, szar-

vas marhát fognánk eladhatni, mint most eladunk. — Hol van hát Austriában azon piacz mellyre számitunk? hiszen Galliczia, Csehország stb. most is arról panaszkodnak már, hogy földmivelési nyers termékeiket nem tudják eladni. Hiszen most is csak Bécs teszi jóformán piaczunkat; — a birodalomba kivitt 2,620,000 mázsa buzából Bécsbe 1,980,000 mázsa megyen, ezenkivül pedig a mi a katonai szükségek fedezése végett vitetik ki, az ugy is vám nélkül, a mi Tirolba, Krainba vitetik, többnyire csekély, félvámmal megyen ki, — ámbár különben is nem a vám maga nagy, hanem a bécsi Verzehrungs-Steuer és Gemeinde-Zuschlag teszi azt nagygyá, mert némelly czikkeknél, például a marhánál kétszerte nagyobb mint a vám maga, ez pedig (a mire figyelmet kérek) — a vám vonal eltörlésével még meg nem szünnék! Az egy ökörre vetett 12 ftból a vám csak 3 ft 10 kr., ellenben a Verzehrungs-Steuer, és bécsi Gemeinde-Zuschlag 8 ft 30 kr. Egy mérő buza csak 13 kr. vámot fizet, a bécsi adó ellenben $17^3/_5$ kr.; hol van hát azon nagy nyereség, mellyel minket a vám eltörléséből kecsegtetnek? — Azonban menjünk vissza Bécsre. — Tehát Bécs! — a mint mondám ez a mi piaczunk Austriában. Igen, de Bécsnek mindössze csak 370,000 lakosa van, tehát ha a vámeltörlés azt eszközölné is, hogy Bécset egészen mi látnók el gabnával, marhával; — micsoda piacz ez Magyarország jövendőbeli mezőgazdaságának? Aztán miért volt Bécs ekkorig némi piacz a magyar gabnára? azért talán, mivel a birodalomban másutt nem volt gabna? korán sem, hanem azért, mivel mi a Dunán könnyebben szállithatánk Bécsbe, mint a távol, s illy közlekedési eszközzel nem biró Galliczia vagy Csehország; igen de nem kell felejteni, hogy az austriai kormány bezzeg épitteti ám a vasutakat Bécstől mindenfelé (a mi egyébiránt igen szép, csak az sajnos, hogy magyar hazánk illynemü gondoskodásra méltónak teljességgel nem tartatik), a közlekedés megkönnyül Bécs, s a monarchia legtávolabb részei közt, s ekkor bizonyosak lehetünk, hogy ha százszor eltörlik is a vámvonalt nemcsak hogy több élelmi szert nem adunk el Bécsnek, de sőt még annyit sem, mint ekkorig adánk. —

De én az okoskodás legfőbb erejét abba, s mindig csak abba helyezem, hogy Bécs, általában a földmivelő Austria legjobb esetben is olly csekély piacz, melly élelmi szereinknek nagy forgalmat nem biztosithat, s mezőgazdaságunk kifejtésére észrevehetőleg nem hathatand.

Igenis, van nekünk nyers terményeink számára piaczra szükségünk: nagy világpiaczra van szükségünk, mert mi háromszor annyit is termeszthetendünk mint ekkorig, s fogunk is termeszteni, csak legyen kilátás az eladásra; de ezen piaczot nem a földmivelő Austriának 400,000 fönyi fővárosában találhatjuk fel; hanem azon világpiaczon, mellynek küszöbe Fiume és Buccari! oda egy vasut uraim! s e vasuttal többet tettünk földmivelésünk felvirágzására, a mezei gazda szorgalmának jutalmazására, mintha tiz Bécsnek kenyérrel hussali ellátása földes uri regáléink közé tartoznék; — ámbár nem tagadom, hogy a bécsi németeknek minden tekintetben bámulatilag jó gyomruk van.

Vagy talán a bornak vámmentes bevitele volna az, a mi vérmes reményekre jogosithatna! Erre is azt mondom mindenek előtt, hogy nem a 2 ftnyi vám miatt nem adunk mi több bort el Austriának, mert tokai, somlyai, neszmelyi, visontai, egri, villányi, szegzárdi, budai, szóval jó boraink ezt csak megbirnák; a nyiri bor pedig, mellyet ha hirtelen el nem költenek, ollóval kell metszeni, külkereskedési czikké vagy soha, vagy csak cogniac-alakban lehet; hanem azért nem adunk el több bort Austriának 1-ször mert a Verzehrungs-Steuer és Gemeinde-Zuschlag több mint a vám, s ez a vámeltörlés által még meg nem szünnék, s 2-szor mert austriai szomszédinkat nagyon neki szoktatták a söritalnak. Ez a sör pedig higyjék el uraim a német politikában hatalmas szerepvivő. Sörivó néptől nem kell tartani, hogy mig söre van, szabadságérti nyugtalankodásra hevüljön valaha. — Mig például Bajorország képviselő kamaráját egy sör-brochure nagyobb izgalomba hozhatja, mint alkotmányos életének minden sebei, a költő király nyugalomban hajhászhatja rimjeit. Az a „Biernatur“ uraim, az a mi borkereskedésünknek legnagyobb ellensége Austriában, mellynek különben magának is sok, és jó borai vannak.

Vagy végre a dohányra számolunk? De hiszen a dohány Austriában kormány-monopolium; s nemcsak az maradna a vámvonal eltörlése után is, de sőt ezen vámvonal eltörlésének még lehetsége is csak ugy képzelhető, ha a dohánymonopolium Magyarországra is behozatik, s ezzel egész dohány-termesztésünk tönkre tétetik. — Ez a szép kilátás, melly a vámeltörlésből reánk néz. Hogy a dohánymonopoliumnak behozatalát ha jogszerüleg nem megyen — a mint hiszem az istent, hogy nem menend — tényleg is megfogják kisérteni vámeltörléssel, vagy a nélkül — azt a legujabb lépésekből láthatjuk világosan, de hogy ezt keresztül nem viszik, arról is meg vagyok győződve.

Kérdem tehát, hol van csak árnyéka is azon nagy jótéteménynek, melly a vámeltörlésből reánk hárulna?

Azonban nem akarom én tagadni, hogy egy, vagy más czikkre, nevezetesen borra, s tán marhára nézve is a vámeltörléssel egy pár milliónyi forgalmat nyerhetnénk talán; ámde arra figyelmeztetem a tisztelt közönséget, hogy egy bizonyos kereskedelmi rendszert, nem egy vagy más czikk különvett szempontjából, hanem az összes kereskedésre gyakorlandó hatásából kell megitélni; igy télt a jól számitó Anglia, midőn a gabnatermesztők monopoliumát eltörlé, s ez által azon védelmet nyujtá az angol műiparnak, mellyre az egész világ műiparának ellenében immár egyedül vala szüksége t. i. olcsó kenyeret; — a gabnára nézve vesztett talán, hanem egészben kimondhatlant nyert kétségtelenül. — Igy kell nekünk is a thesist egészben szemügyre vennünk, s azért én a közbensö vámvonal eltörlése ellen nem is azt mondom, hogy semmiben sem nyernénk általa, hanem csak azt mondom, hogy egészben véve hasonlithatlanul többet vesztenénk, mint nyerhetnénk, sőt mondom azt, hogy ezen eltörlés roszabb volna a jelen jogtalan, igazságtalan, méltanytalan állapotnál, nemcsak roszabb, de sőt tönkre tenné, végnyomoruságba sodorná szegény hazánkat.

Ennek bebizonyitására elég arra emlékeztetnem a tisztelt közönséget, hogy mi a kormány saját bevallása szerint is közel 52 millió pforintot fizetünk iparmüczikkekért Austriának. — Mig ez igy leszen, mig illy roppant öszveggel adózunk szomszédink szorgalmának olly munkáért, mellyet magunk is végezhetnénk, addig örökös veszteségbe kell sülyednünk, mert ezen iszonyu kárt semmi, még a legvirágzóbb földmivelés sem pótolhatná, miután lehetetlen kétségbe venni, hogy a mezei gazdaság emelkedésével az iparmüvek

fogyasztása is mindig emelkedendik. Azért igen helyesen mondák az ország Rendei, hogy szabad és virágzó müipar fejlesztése nélkül hazánk véginségbe jutása kikerülhetlen. Nem mondom én, hogy egyébre is nincsen szükségünk, hanem csak azt mondom, hogy ez a nélkülözhetlen mentő szerek egyike, melly nélkül még a mezőgazdaság felvirágoztatása sem képzelhető.

S már most kérdem én, minő hatással volna a közbensö vámvonal eltörlése müiparunkra? Megölné azt uraim! megölné még csirájában okvetlenül. Megmutatám, hogy a mostani vámrendszer nyomasztó, jogtalan, igazságtalan, de még is azt kell mondanom, hogy müiparunk kifejlesztését még ez sem lehetleniti annyira, mint a vámeltörlés lehetlenitené. Vegyünk fel bármelly czikket. Például a finom posztó ha Austriából hozatik be, fizet mázsánkint 5 ft vámot, durva posztó 2 ft 30 krt.; egy mázsa selyem-áru 20 pftot; — igaz, hogy valóságos botrány látni, mikint Austria annyira fél a keletkező magyar müipar versenyétől az austriai piaczon, hogy a magyar finom posztó ha Austriába vitetnék $66^2/_3$ pettel, a durva posztó 100 pettel, a selyemáru 50 pettel nagyobb vámmal terheltetnék, mint az austriai ha hozzánk jö, ám de valamit még is csak ez is fizet; — már most törültessék el ezen vám, mi lesz a következés? az, hogy az austriai gyárnok a finom posztót 5 forinttal, a durvát 2 ft 30 krral, a selymet 20 fttal olcsóbban árulhatja mint most árulja, s a magyar gyárnokot, ki a kezdet nehézségeivel küzdve, különben is drágábban gyárt, tehát az austriaival hasonló árt levén kénytelen tartani kisebb nyereséggel dolgozik, saját hazánkban a piaczról egészen leszoritandja, s tökéletesen tönkre teszi. Ha egyszer a magyar müipar megerösödött, ha a népességben a gyármunkássági ügyesség kifejlett, ha meghonositattak mind azon segéd iparszakok, mellyeknek nem léte nálunk a kezdő gyártást olly mondhatlanul nehezzé s költségessé teszi; akkor nem kivánandom én a magyar ipart vámokkal támogatni, lépjen ki szabadon a versenytérre, nemcsak Austriával, hanem az egész világgal, ez leszen a hazának érdekében; de most miután minket annyira elhanyagoltak, mig az austriai müipart nemcsak védvámok, hanem egyenes prohibitiv rendszer által nagyra növelték, ennek a mi piaczunkat minden vám-mérséklet nélkül oda vetni martalékul annyit tenne, mint hazánkat örökös gyarmati inség sorsára kárhoztatni.

Illyenek a kilátások uraim! illy remény nyilik előttünk abból, a mivel minket a conservativ párt meg akar ajándékozni, illy szellemben, illy irányban akarják ök a vámügy csomóját megoldani, igy akarják a betegséget halállal orvosolni. Nem elég, hogy müiparunkért semmit nem tettek, hanem miután a magára hagyatott, gunyolt, üldözött hazafiság ezer akadályok közt óriási baj s küzdelem által még is némi csiráit kezdi a müiparnak előidézni, még azon kis segedelemtől is meg akarják fosztani, mellyet akaratjuk ellenére bár a fenálló vámban talál. — Oh! ha most uraim, ha most elfojtják csirájában a kezdetet, rajtunk isten sem segitend többé.

Némellyek azzal kecsegtetnek, hogy ha eltörültetik a vámvonal, a gyárnokok majd hozzánk telepednek. — Minő csalódás! azt gondoljuk e, hogy ha a magyar piacz egyenlön tárva álland az austriai mint a mi gyárnokaink előtt, azon austriai gyárnok, ki már Bécsben, Brünnben, vagy vidékén, avatott, neki szokott gyárnépesség közepette megtelepedett, épitett, épületjét felszerelte, azt majd levegöbe vetteti, hogy

hozzánk jöjön, hol még egy vidék sincs a hol a népesség gyármunkásokká kiképezve legyen! Ez az uraim a mi nálunk a gyártást nehezzé, költségessé, drágábbá teszi, melly miatt a gácsi gyárnak 15 éven át veszteséggel kellett dolgozni, mig magának a vidéken gyármunkás népet növelt. Olly nehézség ez, mellynek legyözése nélkül a müipar meghonositása lehetetlen, s mellyet nem lehet máskint legyözni, mint csak ugy, ha ezen kedvetlen körülményt némi vám-segélylyel ellensulyozzuk. Ha ezt is elveszszük a magyarországi gyártástól, minő ösztönt nyujthatnánk az austriai gyárnoknak, hogy a mi nehéz körülményeink közé telepedjék inkább mint Morvaország szegénységhez szokott ügyes, avatott munkásai közé, midön onnan is szintugy vám nélkül hozhatandja be készitményeit a minden külföldi versenyzéstől menten birt magyarhoni piaczra, mintha Pesten gyártana.

Ellenben ha mi azt mondjuk Austriának: „ti szükségesnek láttátok az alig ébredő magyar müipar ellen magatokat védeni, 30 ft vámot vettek egy mázsa selyemszövetre, 8 ft 20 krt egy mázsa finom, 5 ftot egy mázsa durva posztóra; ám jó, védjétek magatokat, de ne nehezteljétek, ha mi is csak és csak ennyivel védendjük magunkat a ti versenyzéstök ellen;“ — ekkor igen is reménylhetjük, hogy lesz austriai gyár-vállalkozó, a ki hozzánk telepedendik, mert 30 ft előnye leszen a selyem, 8 ft 20 kr., s illetőleg 5 ft a posztó-áruknál az austriai verseny ellen, s ha hasonló költséggel gyártott, ennyivel olcsóbban árulhatand, ha pedig több költséggel gyártott, ez a különbséget egyenliti, s hasonló áron adhatandja müveit, mint az austriai versenyző. — Pedig már csak ugy hiszem az emlitett viszonyosság, olly valami mondhatlanul mérséklett kivánság, hogy ha még ezt is elleneznék a kormányunkra tulnyomó sulyt gyakorló austriai kegyelt érdekek, lehetetlen volna többül fel nem háborodni a magyar nemzet érzelmeinek, s résztvevő rokonszenvvel nem találkozni a mivelt világ minden igazságos emberénél.

Összitsük az okoskodás lényegét: földmivelésünk vagy épen nem, vagy csak igen keveset nyerne, müiparunk ellenben helyrehozhatlanul vesztene a vámvonal eltörlésével; egészben véve vesztene tehát maga is a földmivelés, mert ennek jutalmazóbb rugonya nem lehet, mint a virágzó honi müipar; — miben várhatunk hát az eltörlésre izgató kormánypártiaktól valami jót? — talán szellemi, talán nemzeti, talán önállási tekintetben? — Nemzeteknek istene! szomoru, háromszor szomoru, hogy azt kell mondanom, mikint nemzeti országos önállásunk olly boldogtalan karban van, hogy a vámvonalra még e tekintetben is szükségünk volna. Nincs erősebb olvasztó kapocs, mint a materialis érdekek egybeolvadása. Midön évek előtt a német vámszövetséget tüzetesen taglalám, azon thesist állitottam fel, hogy a német nemzet egységére többet tett 10 év alatt a vámszövetség, mint a római császárság hajdani institutioja századokon át, többet mint az ugynevezett szent szövetség, többet mint a fejedelmek „Deutscher Buud“-ja 30 év alatt: — és ez igazságot senki sem tagadta, sőt minden ember elismeré. Töröljük el a vámvonalt köztünk s Austria közt, olvaszszuk bele anyagi érdekeinket az austriai érdekekbe, s olly bizonyos, mint a számtannak örökszabályai, hogy kis idő mulva szellemi tekintetben is beleolvadtunk Austriába; — és hogy ezen beleolvadás nem történendik a szabadságnak, nem az alkotmányosságnak, nem a magyar nemzetiségnek érdekében; azt ugy hiszem nem kell bizonyitgat-

*

nom. — Jó barátság, kölcsönös érdek méltánylásra alapitott jó barátság Austriával ha neki tetszik! — szivből, lélekből nyujtom jobbomat; de beleolvadni Austriába? — — soha — soha!!

Azonban én őszintén megvallom, hogy ámbár a köztünk s Austria közti vámvonal eltörlését most, mielőtt hazánkban a műipar jobban kifejlett és megszilárdult, mielőtt személy- és vagyonjogi tekintetben törvényeink a szerint javittatnának, a mint javittatniok kell, hogy a hazánkbani gyárvállalkozásra ösztönt, biztositást, s az iparüző osztálynak kellő polgári állást nyujtsanak; mielőtt a közlekedési eszközök, ugy a hazában benn, mint a magyar tengerpart felé az élénk forgalmat lehetségessé tennék, mielőtt az iparfejlesztésre nélkülözhetlen status-intézkedések, iskolák, hitelintézetek stb. nemcsak életbe léptetnek, hanem jótékonyságukat már a gyakorlati életben is érezhetővé teendik; — ámbár — mondom — most mielőtt mind ezek megtörténnének, a kormánypárt által pengetett vámvonal eltörlését, hazánkra nézve öldöklően károsnak tartom, még is csak azon esetre aggódnám ezen kártékony eszme agitatiója miatt, ha nemzetemről olly gyávaságot akarnék feltenni, hogy eltürné, miszerint egy részről a vámeltörlés minden alkotmányos garantiák s nemzeti jogbiztositás nélkül törvényen kivül decretáltassék, más részről pedig még a dohány-monopoliumnak is hazánkba tényleges behozatalát elszenvedje. — De miután én nemzetemről ezen gyávaságot fel nem teszem; miután más részről azt is tudom, hogy az austriai dohány-monopolium 12—14 millió pforintnyi jövedelmének eltörlését az austriai status-financzia állapotja meg nem birhatja, és tudom azt, hogy az austriai dohány-monopolium a vámvonal eltörlése mellett csak ugy volna fentartható, ha a dohány-monopolium Magyarországra is kiterjesztetnék, és tudom végre azt, hogy Magyarország a dohány-monopolium jármát el nem fogadja; egyenesen kinyilatkoztatom, hogy ha a dolog nem olly borzasztón szomoru volna, mi pedig egy kissé malitiosusok tudnánk lenni, csaknem kedvem volna azt mondani: „ám lássuk! tessék hát eltörülni azt a vámvonalt“ — meg vagyok győződve szörnyü zavart képet csinálnának saját eszméjük felett: annyira impracticus, épen austriai szempontból is impracticus ezen idétlen beteg gondolat.

Hogy impracticus, ennek bebizonyitására keves szócska kell. Az austriai birodalom adóssága közel 1000 millió p. forint (négy millió hiján mint a statisticusok mondják; — de én azt hiszem haladja az ezer milliót). Évi jövedelme 135 millió, évi költségei 100 millió, az adósságok kamatján, s törlesztésén kivül. — Már most én azt kérdem, a ki 1000 fttal adós, s attól kamatot kell fizetnie, s azt törlesztenie is, de ennek fedezésére évi jövedelme csak 35 ft, mi lábon áll annak financziája? — — a felelet nem lehet kétséges. Az austriai financzia világos deficitben van, és ezen deficitnek évről évre okvetlen növekedni kell, mert az országlás költségei által fel nem emésztett évenkinti jövedelmeiből még csak adóssága kamatjait sem képes uj meg uj kölcsön nélkül fedezni. Hogy ez igy van, hivatkozom az 1836-ki kölcsönre, hivatkozom az 1839ki kölcsönre, hivatkozom arra, hogy a bécsi börze általános tudomására épen most ismét 80 millió pforintnyi kölcsön terveztetik, a bécsi banknoták bonyolult állapotját (mellyről egyszer már tüzetesen kellend majd szólani) nem is emlitve.

Már most kérdem én: ugyan hihető e, hogy a kinek financziája illy állapotban van, kit sem az 1811-ki status-banquerott égrekiáltó rendszere, sem a párisi békekötés tömérdek kárpótlásai, (mikből mi magyarok iszonyu áldozatainkért egy fillért sem, csak egy utacskát, egy hidat, egy ipariskolát sem kapánk osztályrészünkül) sem a későbbi financz-operatiók, sem 30 esztendős béke, sem a birodalom népeinek adóterheltsége, sem Magyarhonnak indirect adókkali folytonos kiszivattyuzása, sem a borzasztó kiméletlenséggel üzött só-monopolium, sem a világon semmi de semmi nem volt képes a rémitőn növekedő eladósodástól megóvni: kérdem én, valjon az nélkülözheti e azon 14—15 millió ft évi jövedelmet, mellyet néki a közbenső vám s azzal válhatlan kapcsolatban levő dohány-monopolium behoz? — Illy practicus financieri hit széles e világon csak a Budapesti Hiradótól telik ki, a ki maga sem tudja mit akar, hanem csak beszél, hogy beszéljen, s mindig csak vak bizodalmat emleget, de maga sem tudná megmondani, hogy mire, kihez és mi végre.

De ha ennyire impracticus ezen gondolat, minek ellene agitálnunk? kérdhetné valaki. Azért uraim! mert az impracticus eszme csak az által válhatnék practicussá, ha mi semmit sem tevén a közvélemény felvilágositására, a tuloldali mystificátoroknak sikerülne a nemzetet bolondá tenni, s elhitetni vele, hogy e kártékony veszedelmes lépés nemcsak nem kártékony és veszedelmes a magyarra, de sőt olly kimondhatlanul jótékony, mellyet minden áron el kell fogadni, fel kell érette áldozni a nemzet jogszerü önállásának igényeit, alkotmányos befolyásának garantiáit, be kell hozni vagy el kell fogadni a dohány-monopoliumot s még tán egy két millió forintnyi harminczad-pótlást fizetnünk is, vagy nem tudom hány száz millió statusadósságot elvállalnunk. — Igy biz elhiszem practicussá válnék az impracticus gondolat, annyira practicussá, hogy még hetvenedik utónemzedékünk is megsiratná. — Ezért kell iparkodni jogszerü agitatioval a közvéleményt ezen vámeltörlési eszme kártékonysága iránt felvilágositani.

Annyi minden esetre bizonyos az előadottak szerint, hogy a vámeltörlési eszmének a kormánypárt részéről impracticus felmerülése nem olly tény, melly bizodalmat ébreszthetne, hogy komoly szándok létezik a hatalomnál a vám kérdését hazánk érdekeinek méltó tekintetbe vételével megoldani.

3-dik tény, melly ide vonatkozva a mult országgyülés óta felmerült, a partialis vámszabály-változtatás. Kérdés: van e ebben valami a mi oda mutatna, hogy a vámrendszernél hazánk érdekei csak legtávolabbról is tekintetbe vétetni kezdenek? — Felelet, nemcsak semmi sincs, de sőt inkább ellenkező van.

Felveszem például a legujabbat, a kender s lenfonál vámját. Most, épen most a külföldi kender s lenfonál vámját 50 krról 2 ft 30 krra, fejéritve 3 ft 20 krról 5 ftra, festve 8 ft 20 krról 10 ftra emelték, a kivitelt ellenben megkönnyitették.

Nevezetes tény ez uraim! nevezetes meghazudtolás. — Mig botrányos eszmezavarral Peel szabad kereskedési rendszerét dicsöitik, minden védvám eszmét avult oktalanságnak keresztelnek, s a szabadkereskedés tanát minden józan statusférfiu egyedüli tanának vallják, s minket azon felvilágosodott bölcsességgel ke-

csegtetnek, hogy a vámszabályzatban a szabad-kereskedés eszméje fog megközelitetni, addig tettleg lesz felemelve a védvám, s tettel bevallva, hogy az austriai müiparnak nemcsak védvámra van szüksége, hanem még nagyobb védvámot nyujt neki segitségül, mint a minővel eddig birt vala — ehhez hasonló éles dementit rég hallottunk. Valóságos Charivariféle elmenczség, mellyel a státusbölcseségi liberalismus pasquilliroztatik.

Ámde kérdem én, minő szinben kell azon embereknek Europa előtt feltünniök, kik midön Austria javára a védvám-rendszerhez jobban ragaszkodnak, mint valaha, a mi gyáriparunkat egészen védtelenül oda akarják dobni monopolizált martalékul a mindenkép védett austriai müiparnak, s ha mi egy kis figyelemért, egy kis méltánylásért, egy kis igazságért esengünk ez ország számára is, melly alkukötések szentségén nyugvó szabad ország, akkor minket zavargó ellenzéknek kiáltanak, s elszakadási törekvésekről gyanusitanak. — Tehát mi soha se lépjünk be az édes-gyermekek sorába? örökké mostoháknak tekintessünk? érdekeink soha se nyomjanak e semmit az országlás mérlegében? — loyalitas ez? igazság ez?

Vegyes közlemények.

A szabad-kereskedési mozgalmakról Franczia országból ezt irják az Allg. Zeitungnak: Azok Franczia országban komolyan nem szándékoltattak; ámbár egykét egyesület azok kedveért alakult, és egyszer-másszor némi rhetoricai demonstratiót elöpenderitett is. A szajnai megyetanácsban is adták némi jelét életöknek, a mennyiben ennek egyik tagja, a párizsi szabad-kereskedési egyletnek alelnöke, már a mult évben inditványt tön, a vámszabályoknak szabad kereskedési érdekben leendő revisiója végett. Ez inditványt ez idén megint előterjeszté. A megyetanács hajlandónak nyilatkozott ugyan a „a bölcs és értelmes revisio" megtételét ohajtani, hanem egyszersmind kijelentette, mikint, a dolgoknak mostani állapotában, a nemzeti ipar fentartásához a védelmet szükségesnek tekinti. — Azt gondolná pedig az ember, hogy Párizsnak, melly legnagyobb részint divatczikkelyekkel dolgozik, legkevesbé van védelemre szüksége, miután, hiszen a divatot ő kezdi, ő határozza, ő számüzi, tehát az industriának e nemében övé a tulsuly, s igy neki a szabad kereskedés érdekében látszik lenni, s a megyetanács még is szükségesnek látja a védvámzatot; igaz hogy Párizsnak nemcsak divat-ipara van, — söt bir öntödékkel, fonógyárakkal, szövéssel stb., s ezek a divatczikkek tulnyomó uralmával nem dicsekhetnek, s igy a vámvédelem talán ezekre értendő. Mindegy. A párizsi megyetanács e nyilatkozata még is igazolása a védrendszer azon elvének, miszerint a politica oeconomia intézkedéseinél nem a tudományos theoriák általános keresztülvitele, hanem az adott állapotok kellő, ildomos megfontolása és méltányolása a valódi statusbölcseség.

Villanytelegraphok. Az ujyorki „Sun" szerint jelenleg nem kevesebb mint 2,350 angol (525½ geogr.) mérföldnyi villanytelegraph van készen és müködésben Északamerikában. Néhány hónap mulva más 1,000 angol (217 geogr.) mérföldnyi lesz bevégezve, a mikor összesen 3,350 angol (742½ geogr.) mérföldnyi, Canadától egész a mexicói öbölig nyuló szakadatlan telegraph-vonallal fog Északamerika birni. — Angliában a legutolsó trónbeszéd szinte villanytelegraphok által 1,300 angol = 283 geogr. mérföldnyi távolságra, még pedig 60 különböző helyre, közöltetett. — A beszédnek, melly 730 szóból állott, telegraphirozására 2 óra kivántatott, és a közlés után azonnal mind a 60 helyen ki is szedetett nyomtatás alá. — Ugyanez történt a legutolsó belga királyi trónbeszéddel is. Magyarországban, Bajától Pestig, 18 mérföldnyire, 3 nap alatt ér föl postán egy levél, és ezen arány szerint, a 217 geogr. vagy 1,300 angol mérföldnyi távolságróli közlekedésre, nem kevesebb mint 36 nap, 36-szor 24, azaz 864 óra, vagyis csak 432-szer annyi idő kivántatnék, mint Angliában. — Oh szüz váll! oh fontolva haladás! pusztuljon már el egyszer a te országod.

Angliában vasutakra 1841 ben fizettek: 1,470,000 font sterlinget; 1842-ben 2,980,000; 1843-ban 4,435,000; 1844-ben 6,100,000; 1845-ben 17,000,000; 1846-ban 36,485,000; 1847-nek első felében 25,700,000. — És ha a már concessionalt társaságok, beadott programmjaik szerint tovább épitenék vasutaikat, 1848-ban 78,000,000. 1849-ben 47,000,000. 1850-ben 10,000,000 font sterlinget kellene fizetniök. E fizetések, a ministerium véleménye szerint egyik oka az uralkodó pénzszükségnek. Rajta akkint gondol enyhithetni, ha a társaságoknak engedelem adatik befizetéseiket s épitkezéseiket hosszabb részletekre osztani, s a szükséges kisajátitásokra teendő fizetéseiket is halaszthatni. — Kijegyeztük ezt, mint a vukovár-fiumei vasut-társaság legutóbbi közgyülése azon kijelentésének tényszerü igazolását, miszerint az épitkezés teljes bevégzésének sürgetését előre meghatározni nem tanácsos.

Posta-tisztek elitélése. A Szajna megyei törvényszék intő példát adott az által, hogy elitélt két fiatal postatisztet, kik hivatalukkal visszaéltek a levelek elsikkasztására, azok föltörésére, s a benfoglalt pénzek elorzására. Az egyik 21 éves, mintegy 23 ezer frankot lopott el s 8 évi börtönre itéltetett; a másik 23 éves, és 6 évi rabságra, azonkivül mind a ketten 1500 frank birságra itéltettek. Mind a két gonosz jó házból való. — Az esküdtek egy órai tanakodás után minden eleikbe terjesztett pontra határozottan kimondták a „bünöst." E büntetésnek ott hihető jó darab ideig meg leszen az ő sikere; de hát egy más országban, hol az ujságok, divatképek letartoztatása, elsikkasztása, az előfizetők zsarolása felől igen számosak a panaszok, leend-e hatása? az már olly kérdés, mellyre határozottan nem-mel felelhetni.

Dohos gabona kijavitása fa-szén által. A dohos gabona ugyan is födél alatt kiterittetik, s a faszénpor kellő mennyiségben jól összekevertetik vele, s igy marad több napig, nevezetesen a rozs 8—14 napig is. Ez idő eltelte után a gabonából kirostáltatik a szénpor, s a gabona minden dohos szagtól ment és használható.

Vasuti szerencsétlenség. A párizsi börzén nov. 20-kán azon borzasztó hir szállongott, hogy az orleánsi vasuton ujabban szerencsétlenség történt volna. Egy mozdony ugyan is összeütközött a Párizsból éji 11 órakor elindult vonattal, mi által 3, utazókat vivő kocsi szétromboltatott, és (ha igaz) vagy 50 személy részint megsebesült részint életét veszté.

A szerencsétlenség — ha igaz — minden esetre nagy, s ha vigyázatlanságból eredt legalább elkerülhető lett

volna, de a vasutak és gőzmozdonyok ellen mitsem bizonyit. — Ezt talán mondanom sem kellett volna, gondolja némelly olvasóm; bár ne kellene, de mikor vannak ugy nevezett „higgadt eszüek", kik minden ujitásnak rosz oldalát kikeresik, s nagy buzgalommal még roszabbnak hirdetik, csak hogy aztán valahogy kiokoskodhassák belőle, miszerint az ujitások és a „rohanva haladók" tervei mind kártékonyak. Pedig ha valaki fölszámitaná azon kevés egyéneket, kik — nem gőz, hanem csak — evezős hajókon utaznak Dunánkon, s e kevés közül is évenkint hány ful a vizbe; — aztán meg fölszámitaná milly sokan utaznak vasutakon s gőzhajókon, és hogy e sok közül is milly kevésnek esik baja: ekkor mondom a nagyobb biztosság, bátorság csakugyan a gőzönyök részén mutatkoznék. — Ezt csak azért mondom, mert egy időben a gőzhajóknak rótták föl bünül azt, hogy a Dunában kevés hal volt; mintha a gőzösök füstjük és zörgésük által döglesztették meg volna a halakat. E fonák véleményt pedig nem a rohanva haladók terjesztették el a nép közt, hanem a minden hasznos ujitást görbe szemmel néző „fontolva haladók."

Koldus-századék. A „mivelt Európában", menynyire kipuhatolható volt, igy áll a koldusok aránya a népességhez, u. m. Svédországban 1 : 100; tehát száz ember közt csak egy koldus van, a mi a zordon éghajlatot és szegény földet tekintve igen helyes társadalmi rendszerre, s okos közigazgatásra mutat; és az alkotmányos kormánynak ezerszerte nagyobb dicséretet mond, mint száz hálálkodó fölirás. — Dánia már szerencsésebb éghajlata és sokkal jobb földe mellett is 100 lakos közt 4 koldust számlál — nem pedig 1-et mint Svédország; a mi a nem igen alkotmányos hatalomnak nem nagy dicséretére válik. A Svédországnál is zordonabb és szerencsétlenebb Norwégiának 20 lakosa közül 1, tehát 100 közül már 5 koldusa van, — nem pedig 1 mint Svédországnak. — A tulnépesedett Würtembergának szinte 5 pctje koldus. Hollandiában hol a milliósok laknak — a népesség 7 pctje koldus. — A tulnépes és szegény — de nem zordon — Irlandban 100 ember közt 17 koldus van. Tagadhatatlan hogy e borzasztó inségnek a viszás és természet- s észellenes társadalmi állapot az oka. — Végre a természettől olly dusan megáldott Francziaországban, mellynek népe eszes, munkás és nem tul a rendin sok, 100 ember közt nem kevesebb mint 15 koldus találtatik; vagy is átalán véve 15-ször, éghajlatot és a föld minőségét tekintve pedig legalább is 30-szor annyi mint Svédországban! — Mennyivel roszabbnak kell lenni a franczia társadalmi állapotnak a svédnél, kitetszik a koldusoknak e természet elleni nagy számából. Gyümölcséről ismerni a fát. — Francziaországban van 35 millió ember, s ezek közül 18 millió — tehát több mint fele nem eszik fehér kenyeret, 20 millió vagy mezitláb vagy faczipőkben jár; 27 millió nem ihatik bort, holott Francziaország annyi bort terem, mennyivel nemcsak egész Európát, hanem Amerikát is eltarthatja; 31 millió franczia nem eszik czukrot és marhahust; és 5 millión fölül vannak, kiknek mezük ringyrongybul áll, kik nem tudják fejüket hova lehajtani, és kik nem tudják mire viradnak, szóval kik koldusok. A franczia nemzet Napoleon alatt fizetett 500 millió frank adót, és a földön legnagyobb becsület övé volt, most a becsületbül ugyan kis portiókat kap, hanem az adóból annál nagyobbat, mert évenkint 1,800 egész 2000 millió frankot fizet adóul. A francziák királyának, Lajos Fülöp ő fölségének évi fizetése az országtól 25 millió frank, mindennemü jövedelme pedig nem kevesebb mint 100 millió frank. Testőrtisztei olly királyilag vannak öltöztetve, hogy diszruhájukon csak az aranysujtás stb. 6 ezer frankot ér. Francziaország — akarom mondani a franczia kormány — tart olly nevelési tisztviselőket is, kik évenkint alig lépnek át az iskola küszöbén egyszer, s fizetésük még is csak 24 ezer frank; nem pedig 2—300 ezer mint egy bizonyos más országban. — Éljen a charta! — Magyarországon mennyi koldus legyen, s minő arányban álljon ezek száma a többi népességéhez?? adatok hiánya miatt meg nem mondhatom. Ámde a mult télen Sáros megyében 197 ezer ember közül 30 ezer halt meg éhen, a mint a N. Ujság mondá; tehát 13 ember közül kettő halt meg éhen, és hihetőleg ugyan annyi éhező koldus még életben maradt; vagy is száz közül 30 a részint éhen holt, részint koldus. Senkit sem okozunk ezért mást mint a szükséget, hanem zárjel közt megemlitjük, miszerint rólunk ellenzékiekről s „rohanva haladókról" azt mondá gr. Dessewffy E. a B. P. Hiradó 642. számában, hogy „semmijük sincs;" — ennél fogva ha nem enyhitettük az inséget, nekünk bünül senki sem tulajdonithatja.

Technicumok.

Ismét egy uj mozdony. Az Allg. Zeitung szerint Bécsben egy braunschweigi, Quidde Ágoston nevü német, mozditó erőnek a szelet akarja használni, még pedig azon szelet, melly a felsőbb légrétegekben van; s nem sokára terjedelmesen leirva, tervét közzé teendi. A szél nem függőleges, hanem fekmentes vitorla-szárnyakra fogna hatni, s ezek erős szélnél sem mennének gyorsabban, mint gyengénél; és tetszés szerint meg is állithatók. Ellenben az erőmü szélcsend alkalmával is folytonosan dolgozhat, minthogy szél idején annyi levegőt sürit meg, melly elegendő a hiányzó szelet kipótolni. Hir szerint már igen sok illy erőmüre történt megrendelés. — A nyáron „Etzler paradicsoma" czimü czikk alatt Varga Ágoston közlött a Hetilap 155, 57, 58. számaiban illyenfélét. A félszegek ugyan elhiszem hogy nevetségeseknek, ábrándoknak, chimeráknak fogják nevezni az ott Etzler után elmondottakat, ellenben azok, kik előbb szoktak gondolkodni és csak azután itélni, meg fogják vallani hogy Etzler terveiben semmi tulzás nincs; sőt hogy azok kézzel fogható igazak, miután az alapok mellyekre okoskodásait, számitásait épiti ollyanok, hogy a ki nem vak, igazaknak láthatja, a ki pedig nem lát, az akár kézzel is foghatja; p. o. a szélnek, a napsugárnak, a tenger apályának s dagályának ereje. Ha a terv mind a mellett is hibás, akkor a számitásban lehet csak a hiba, ezt kellene tehát fölfödözni, a mi azonban bajosan sikerülend valaha valakinek. De hát miért nem jö alkalmazásba Etzler terve ha jó? kérdi tán valaki. Épen azért mert jó, mert az emberek nagyobb része épen az igazat nem birja elhinni. Lám Trójánál Cassandra és Laocoon az igazat mondták, s nem hitt nekik senki, oda jött a görög Sinon, az hazudott egy nagyot, a mit a jó trójaiak mindjárt elhittek. — Catholicus Ferdinándnak a tudósok (lucus a non lucendo) azt mondták, hogy a földet körülhajózni nem lehet, hogy több földérsz az ismert 3-nál nincs; és mivel ez absurd beszéd volt, tehát a király elhitte egy szóra. Ellenben Columbus több mint hét évig ál-

litotta az ellenkezőt, t. i. az igazat s csak nagy nehezen tudta az igazat elhitetni vele. — A szaktudósok (?) (lucus a non lucendo) megvizsgálták Girard lenfonó gépét is, és ugy találták hogy „az egész dologban semmi sincs.“ — A gép föltalálására Napoleon egy millió frank jutalmat tett, ettől Girard — a föltaláló — ez itélet következtében elesett, s ez a szaktudósoknak (kik semmit sem találnak föl) igen nagy elégtétel volt. Később a gép jónak bizonyult be, de a szaktudósok azért, ezen iszonyu szaktudatlanságuk mellett is szaktudósok maradtak. — Gray Tamást a Times örültnek declarálta, „mivel gőzkocsival akar vasutakon járni,“ pedig ime Gray nem volt örült, miután vasutakon járhatni gőzkocsikkal, hanem azoknak nem igen volt eszük, kik őt örültnek nyilvánitották. — Igy van Etzlerrel is, igy minden rendkivüli férfiuval a dolog, a félszegek magoknál okosabbat képzelni sem tudnak, főkép azt nem, kinek, mint ő nekiek nincs arany gyürüje s fodrozott üstöke.

Agglegények megadóztatása Ujyorkban már törvénynyé vált, fizetnek pedig évenkint, s fejenkint 7 dollárt. (14 ezüst forintot). Ugyan ezen adó alá vétettek a gyermektelen özvegyek is, ezen adóösszeg árvák nevelésére fog fordittatni. Éljenek. De ne feledjük hogy Amerikában csak az nem nősülhet meg, az az, csak az nem bir eltartani egy nőt, a ki nem akar; nálunk pedig annyi a végzett tanult férfi, hogy igen sok a nagy concurrentia miatt alig élhet meg ugy, mint Amerikában egy napszámos. Itt tehát balgaság lenne nősülni, balgaság lenne kettőnek s később tán háromnak négynek élődni abból, a mi egynek is alig hogy elég. — Nálunk, ha az ollyan agglegények adóztatnának meg, kik nőt tartani képesek, bizony nem sok ezer forint jönne be. —

Egyesületi mozgalmak.

Iparegyesület. Földismei előadások. A k. m. évnek utolsó negyedében folyamatban volt állattani előadásokat t. Virnau János ur befejezvén, f. év és hó 11-kén a földismei (geognostikai) leczkefolyamot kezdendi meg, s minden kedden, csütörtökön és szombaton, délutáni 3—4 óra között folytatandja. A természet ismeretének, jelesül az imént emlitett tannak baráti, szivesen hivatnak meg ez előadásokra, mik dijmentesen látogathatók s magyar nyelven tartatnak. Januar 4-kén 1848. Csanády, jegyző.

A pesti műegyesület részéről. Az 1847. évi műlap nyomataihoz közben jött akadályok miatt, az egyesület csak most juthatván, a t. cz. egyleti tagok ezennel tisztelettel kéretnek, miszerint azoknak, bold. Klausz A. L. tükör-kereskedésében (a városi szinház-épületben) átvételéről, valamint az 1848-dik évi részvény befizetéséről rendelkezni méltóztassanak. Egyszersmind köztudomásul adatik, hogy az egyesület már a jövő évre nézve azon intézkedést tevé, miszerint a műlapnak több próba-nyomatai már május hónapban megtekinthetők legyenek. — A közgyülés rendeletéből közli Ritter Sándor, egyesületi titkár.

Budapesti mozgalmak.

Mindennap havaz, mindennap elolvad a hó; a járdák mindennap csuszósabbak, s mindennap egyenetlenebbek lesznek. A sárt és fagyot róluk letakaritani csak némelly házmesternek jut eszébe. Az egyetem járdáját pedig a langy időre bizzák. — Sok ember többre becsüli a telet, melly az ember testét edzi, a nyárnál melly lankaszt; én részemről, ugyanez oknál fogva a téllel tartok, melly az ártatlanság szinével fehérrel vonja be földet, mig a nyár a hiu zölddel; a tél „megedzi“ (az az keménnyé teszi) az emberi s állati testet, mint p. o. a mult tél hány szegény tótot „edzett“ meg, azaz hány tót fagyott meg? no már történhetik-e ez nyáron? de nemcsak az állati testet „edzi“ meg a tél, hanem a élettelent is, p. o. a sár nyáron hig, télen pedig minthogy „megedzve“ van, csontkemény. Sőt a viz, ezen hig és folyó test is, télen annyira „megedződik“ hogy kemény és merev és érdes leszen mint az üveg. — Mondhat-e valaki a nyárról hasonlókat? — Végül nefelejtsük hogy a tél magával hozza a farsangot is, szükségessé teszi a téli ruha viselését, s igy alkalmat ad arra, hogy a gazdag, drága és czifra és sokféle öltönyét — azaz gazdagságát — fitogtathassa, mit a szegény nem tehet, mig nyáron a könnyü olcsó pongyola öltözetekkel a gazdag és szegény közti különbség nem annyira föltünő.

Ugyan csak télen lehet a régiség tisztelőinek, a dunai révészek „századok által szentesitett jogát“ illőkép méltányolniok s tisztelniök. A lánczhid, egy igen tiszteletre méltó hazafi csalhatatlan véleménye szerint, fogja a magyar nemest az adózáshoz szoktatni; — de „ne ámitsuk magunkat“, — a dunai révészek már ember-emlékezetet haladó idők ótá hozzá szoktatták, mert vittek-e adómentes atyafit át a Dunán a nélkül, hogy indirecte gorombáskodásuk által adó alá ne vetették volna? s azokat leginkább „kiknek valamijök van,“ egy magukat szállitván át, 3—6, sőt több huszas erejéig is megadóztatták. De azért a lánczhidnak is meg leend az ő érdeme a nemesség megadóztatása körül.

A dunai révészek ellen azon határozat hozatott, hogy mindenik egy pléh számjegyet viseljen, mellyről, ha gorombáskodott és zsarolt, rá ismerni, s megbüntetni lehessen. A révészek azonban, mint mindazok, kik zsarolásból élnek, a „fenállót tisztelni“ és a tanács és a közönség által is tiszteltetni kivánták, s követelték hogy „az idő által szentesitett jogaik“ (a zsarolás és gorombáskodás) épségben tartassanak. Miután azonban erre a közönség, a hatóság, végre pedig a bérlő sem mutatkoztak hajlandóknak, hanem igen becsületes (2 ezüst huszas) napibért ajánlottak, ő kegyelmük ezt keveselték s különszövetséget (Sonderbundot) alakitottak, és Europa rokonszenvére számitván (ép ugy mint a schweizi különszövetségiek) panaszkodtak a rajtuk „zsarnokoskodó többség“ ellen. Utoljára oda hagyták a ladikokat, de igen természetesen, helyükbe azonnal jóra való emberek találkoztak. Igy bukott meg a révészek különszövetsége idegen hatalmak, sőt katonaság beavatkozása nélkül. Tanuljanak ezek kárán azok, kik „százados jogaik“-at emlegetik, s „a fenállót tiszteltetni“ a régi üdvös mellett maradni kivánnak.

Valamint a lánczhid a révészeket, ugy a szeszvilágitás félelme a világitás bérlőit hozta ingerültségbe. — Ezek hasonló demonstratiót szándékolnak. Ugyan is olly kajánul

világittatnak már most is, hogy a lámpás gyerkőczök már szinte szükségesekké váltak, kik közül többet lehet este égő lámpával a nemzeti szinház előtt állva, s onnan a nézőket haza vezetni látni.

A dühös ebektől megmaratás veszedelme ellen akkép intézkedett a nemes tanács, hogy hirdetményeket nyomat, mellyekben szigorun megtiltja az ebeket összefogdosó legények akadályozását, s fölszólit mindenkit, a rendőr szolgának a rendbontók elfogásánál segitségül lenni. — Igen helyesen! Mert mit vihet egyetlen egy rendőrszolga erőhatalommal véghez a sok kutyabarát ellenében a közönség pártolása nélkül?

Szelid vad-állatokat is látunk nem sokára Pesten. Ez nem annyit tesz mint: arany v a smacska, vagy arany szántóv a s, hanem egyszerüen csak annyit, hogy e vadállatok egy kis orvosi műtétel által annyira erőtlenekké tétettek, miszerint lábaikon alig állhatván, örülnek hogy élnek, nemhogy még az emberfiát megtámadnák. Arszlánok, himek és nők, valamint mind a kétnemü tigrisek is már csak azon okból is fölkölték a kandiságot, mivel eddig ezen szelid vadállatoknak csak azon faját láttuk, melly két lábon jár, bundáját levetheti s ujra fölveheti, melly nem él nyers hussal, hanem sülttel, főttel, kicsinálttal, becsinálttal, s melly a négylábuakhoz annyiban hasonló, hogy lábán szinte csak alig állhat, de azért még is gonosz.

U j s á g: az ujvilág utczának országos hirre kapott kövezetével „radicalis“ módon fognak bánni. Ugyanis több folyamodás következtében a városi gazdasági bizottmány elhatározta ezen utcza kövezetét, (mellyben igen igen sok botrány-kő van) „alapjából fölforgattatni.“ Hasonló sors vár a többi közt az uri- kigyó- sütő- és bástya-utczákra is. A statió- és mészáros-utcza már föltöltetik homokkal a mi igen jó. Eddig t. i. a szomszédok a szemetet hordták a mészárosutczára, mellyben esős időben a hetenkint kétszer jönni szokott sós kocsik elsülyedtek. — Egy izben egy kocsi megakadván, a nagy huzavonás közben a kocsis ostorát elejté, s bele gázolá a sárba. Néhány óranegyed mulva a hiányt észrevevé, s miután a kocsin és körülötte hasztalan kereste volna, visszatért a baj helyére, hol ostorát szerencsésen meg is találta, de segitség nélkül ki nem huzhatta a ganajból, mivel már az ostornyel azon idő alatt — e jó földben — ujjnyi vastag gyökereket vert. Ezután illyesmi ott nem fog történhetni.

A hentesek még most is hadat folytatnak a zsirt áruló fűszerárusokkal. A pör legfölsőbb helyre terjesztetvén föl, valószinü, miszerint mind annak, mind pedig a többi élelmieknek árulása mindenkinek megengedtetni fog.

A lopások még mind eddig ki nem mentek a divatból. F. h. 3-án éjjel a zsidó kórház éléstára feltöretett, s abból 60 zsák burgonya és mintegy 40 ft. áru baromfi stb. oroztatott el.

Czirják Lajos biztos urnak, ki a lopott javak előkeritésében tanusitott ügyessége miatt már több lap által dicsértetett meg, most ujabban egy ládát, melly a szekérről addig vágatott le, mig az a váczi uton levő Simonyi-háztól az evang. templomig ért, szerencsésen visszaszerzeni s egyuttal a lopót és orgazdát is elcsipni sikerült.

Vasuti menetrend.

(1847-dik évi dec. 1-jétől 1848-dik évi februar végeig.)

Pestről Váczra.	8½kor reggel. 3 „ délután.	Váczról. Pestre.	10kor reggel. 4 „ délután.
Pestről Szolnokra.	7½kor reggel.	Szolnokról. Pestre.	1 kor délután.

ezen kivül: minden hétfön és csütörtökön Pestről Kőbányába 3-kor délután, vissza 6-kor estve.

Gabona-ár váltóban.

Pest, jan. 4. 1847. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
240—265	210—215	160—170	— —135	84— 90	110—113

Pozsony, dec. 28. 1847. (pozsonyi merő.)

150—173	— — —	115—136	90—100	60—70	90—100

Zágráb, dec. 28. 1847. (pozs. mérő.)

230—250	185—200	— — —	125—135	75 — 80	116—134

N. Kanizsa, dec. 27. 1947. (pozs. mérő.)

150—175	120—135	100—115	85—95	90—100	52— 55

Veszprém, dec. 31. 1847. (pozs. mérő.)

143—182	125—135	105—115	75—82	50 - 52	70— 75

Győr, jan. 4. 1847. (pozs. mérő.)

155—200	125 145	115—200	80—85	54—64	65— 95

Mozsony, jan. 3. 1847. (pozs. mérő.)

160—210	130—150	120—140	80—90	56—68	80—100

Miskolcz, dec. 31. 1847. (pozs. mérő.)

180—185	185—190	150—155	95—100	— —35	80— 85

Baja, dec. 23. 1847. (pozs. mérő.)

190—200	155—160	— — —	75— 80	— — 45	45— 50

N. Szombath, dec. 23. 1847. (pozs. mérő.)

165—205	136—150	— — —	90—100	56—65	95—108

Pápa, dec. 2. 1847. (pozs. m.)

190—210	175—180	130—150	90— —	— — —	90—100

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Jan. 3-kán 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1616 ft.
Status-kötelezvény . .	5%-es	103 —
„ „ . .	4%-es	90¼ —
„ „ . .	3%-es	65 —
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		785 —
1839-ki kölcsön (250 ft) . .		281 —
Eszterházy sorsjegy . . .		57 —
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		85 —
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft) . .		— —
Gőzhajó részv. (500 ft) . . .		588 —
Windischgrätz sorsjegy . . .		21 —
Északi vasut		142½ —
Bécs-gloggniczi		109½ —

Dunavizállás 0 felett.

Jan. 4-én reggel: 3′ 10″ 0‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

3.

Pest, kedden

HETILAP.

jan. 11. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival.— Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e.p.

ELŐFIZETÉSI HIRDETÉS.

Midőn a t. olvasó közönséget az előfizetésre tisztelettel felszólitjuk, jelentjük egyszersmind, hogy **a Hetilap előfizetési dija az eddigi marad**; — ugyan is félévre postán 5 ft, helyben boriték nélkül 4 ft pp. A megrendeléseket azért kérjük ki idején, hogy a nyomtatási intézkedések t. előfizetőink kényelmével; és saját kárunk nélkül történhessenek.

A Hetilap szerkesztősége.

Ujvilág-utcza Ilkeyház 635. sz. 2-dik emelet.

Tartalom:

Megtartassék-e a vámsorompó Magyarország és Austria közt? II. — A vukovár-fiumei vasut-ügyének haladásáról. Weisz Ferdinánd. — **Egyesületi mozgalom.** Iparmütár. Jégverés ellen kölcsönösen biztositó magyar egyesület. — **Budapesti mozgalmak.** — **Vasut.** — **Gabona-ár.** — **Status-papirosok és részvények kelete.**

Megtartassék-e a vámsorompó Magyarország és Austria közt?

II. Első czikkünkben őszintén előadtuk vámrendszerünk mostani sulyos voltát; de egyszersmind figyelmeztettük hazánkfiait a conservativek pseudo-szabadkereskedésére is. Már most tehát az a kérdés: mi tevők legyünk? A dolgok e helyzetében nincs egyéb hátra, mint oda hatni hogy a mostani országgyülés gyakorlatba vegye rég elmulasztott alkotmányos hivatását, — mondhatnám kötelességét, s a mult országgyülésen megkezdett ösvényen haladva, oldja meg a vámkérdést, nemzetünk érdekében.

Nekünk erre egyetlen eszközünk van; a békés jogszerü agitatio. Ez az alkotmányos élet természetében fekszik. — Ha igaz, igaz pedig, hogy az alkotmányosság eszméje ezen mondatban van kifejezve: „semmit rólunk nélkülünk“ ugy a törvényhozásnak a közvélemény kifolyásának kell lennie; közvélemény pedig csak agitatio következtében fejlődhetik, csak annak következtében nyilatkozhatik. Agitatio nélkül alkotmányos élet nem is képzelhető. — Ennek amaz olly postulatuma, mint az életnek a levegő.

Kell pedig mondám — agitatiónknak mindenek előtt oda intézve lenni, hogy az országgyülés ne csak panaszkodjék vámügyi sérelmeink miatt, hanem a kérdést hatalmának, hivatásának teljes érzetével vegye kezébe, és vegyen alkalmazásba minden biztositó szert, mellyre őt állása és hivatása feljogositja.

Meglássa azonban a tisztelt közönség, miképen még mi azon botrányt is megérjük, hogy akadjanak emberek, s pedig magyar anyáknak fiai, kik még azt is kétségbe hozandják, van e a törvényhozótestnek joga a vámkérdésbe avatkozni? vagy legalább sophisticus körítésekkel ügyekszendenek ezen jogot szükebbnél szükebb szegletbe fojtani. Mert miután a magyar kormány önállását nullificáló ministeriumot azon korlátlan uralkodási gyakorlatban, mellyet Austriában megszokott, a magyar alkotmány kéjelmetleniti, nálunk nem elég a nemzet jogainak gyakorlati biztositására azon tény, hogy alkotványos nemzet vagyunk, következőleg bel- s küldolgainknak minden kigondolható ágához szólónknak kell lenni, hanem még azon kivül csaknem minden egyes tárgynál specialis harczot kell vínunk a nemzet jogszerü befolyásának határa iránt; és mindig akadnak olly napraforgótermészetü magyarok, kik a tusában nem a nemzet s nem az alkotmányosság oldalán állanak.

Azonban bár e kérdésben a törvényhozás intéző hatalmának historiai bebizonyitásául számtalan törvényekre hivatkozhatnánk: nem illy — hogy ugy szóljak — prókátori térre akarnám jogaink igényét állitva látni, hanem oda kivánnék agitatiónkkal hatni, hogy a nemzet ne alacsonyitsa le magát soha annyira, miszerint törvényhozási jogát akármi tárgyban csak kétségbe is vonni engedje, vagy azt specialis historiai adatokkal legyen szüksége bizonyitgatni. Mi alkotmányos nemzet vagyunk, s mint illyen sem törvény nélkül nem kormányoztathatunk, sem nélkülünk törvény nem alkottathatik. Ennyi elég. Ebben minden benfoglaltatik, s kivevén azon nemzeti kötés-levelet, minélfogva urunknak, királyunknak alattvalói hüséggel tartozunk s megegyezése nél-

kül törvényt nem alkothatunk; törvényhozási részvétünk hazánk minden ügyeire kiterjed, mert mindenben csak törvény uralkodhatik felettünk, törvény pedig nélkülünk nem alkottathatik. Ennek eleven érzetét kell a nemzetben kifejteni, s ha kifejlett nem akadhatand ember a ki kérdésül merje felvetni: ha van e s milly részben van joga a nemzetnek kereskedési viszonyait törvény által kormányozni.

Kell továbbá agitatiónknak oda irányozva lenni, hogy a jövő országgyülés a vámkérdést hazánk érdekében oldja meg.

Három mód van, melly közül választanunk kell.

Egyik mód: a minket s Austriát a világtól elválasztó külső vámvonalt meghagyni a mint van, ellenben a köztünk s Austria közt létező közbenső vámvonalt eltörülni. — Erről már kifejtém nézeteimet, s azt hiszem körünkben, a hazai müipar védletére szövetkezett egyesület körében egy ember sem lehet, ki ezen a hazai müipart csirájában legyilkolandó, hazánkat Austriának örökös martalékul feláldozandó s gyarmati függés bilincsébe szoritandó idétlen, szerencsétlen impracticus gondolatot magától el ne utasitsa, s még inkább nem akadhat ember közöttünk, ki annyira elvetemednék, hogy vesztünket még alkotmányos jogaink s biztositékaink feladásával vagy anyagi áldozattal is megvásárolni kész volna.

Másik mód: lerontani minden vámvonalt s szabad-kereskedést nyitni az egész világgal mindenfelé.

Ha angol volnék, minden erömmel azokat támogatnám, kik ott a szabad-kereskedést pártolják, mert Anglia müipara olly magas fokon áll, hogy a gabna-törvény eltörlése által olcsóbb élelmet biztositván magának, senki versenyétől nem félhet, neki tehát semmi sem lehet más érdekében, mint épen csak a szabad-kereskedés. Ámde a mi állapotunk épen megforditva áll; a magyar müipart védeni kell, miszerint egykoron képessé legyen a világ szabad versenyét itthon legalább kiállani.

Mindazáltal én következő tekinteteket veszek figyelembe:

1) Hogy a hazai müipar kifejtésére nézve az általános szabadkereskedés nem hozna bennünket roszabb állapotba, mint most vagyunk, mert hazai müiparunk most is védtelenül oda van vetve martalékul az austriai kegyelt müipar elnyomó versenyének; el annyira, hogy socialis uton volnánk kénytelenek pótolni a védelmet, mellyet müiparunktól a kormány mostoha politikája megtagadott. Ellenben:

2) Kereskedési mérlegünkre nézve sokkal kedvezőbb helyzetbe jönénk a szabadkereskedés által mint most vagyunk, mert a melly gyártmányokért jelenleg Austriának **60** millió pforintot fizetünk évenkint, azt a jobban s olcsóbban gyártó külföldtől **40** millió forintért bizonyosan megvehetnők; ha tehát magunk nem gyártanánk is, legalább kiadásainkban évenkint **20** millió pforintot meggazdálkodnánk. Tekintetbe veszem:

3) Hogy megnyitván piaczunkat a világ müiparának, melly tőlünk jelenleg ki van rekesztve, ennek következtében folytonos élénk csere-kereskedés fejlődnék ki, s nyers terményeink számára olly piaczot nyernénk a világkereskedésben, minőt nekünk Austria soha sem nyujthat, ha mindjárt tizszerte nagyobb volna is, mint a minő, s mezőgazdaságáról egészen lemondana is, mit kedvünkért tenni bizonyosan soha nem fog. — Tekintetbe veszem:

4) Hogy a szabadság mindenütt és mindenben azon jótékony sajátsággal bir, miszerint a sebeket, miket tán kezdetben sujt, idővel minden bizonnyal meggyógyitja;

5) Hogy a hazai müipar ápolása végett e helyzetben is fenmaradhatna a védegyesület s fel mindazon segédszer, mellyet a socialis működés tevékeny népeknek boldogulásukra képes nyujtani.

Mind ezen tekintetekből s főkép azon meggyőződésből indulva, hogy a világgali szabadkereskedés minden esetre ezerszerte jobb a jelen gyarmati állapotnál, mellynél minden kigondolható *statusgazdászati* rendszerek között csak egyetlen egy van a mi még roszabb, t. i. az, ha a külföld irányában a fenálló magas vámok fenhagyatnának, ellenben a köztünk s Austria közti vámvonal eltörültetvén, egész jövendőnk örökös martalékul oda dobatnék Austriának. — Ezennel ünnepélyesen kinyilatkoztatom, hogy a szabadkereskedés rendszerét, ha Austriának tetszik, teljes készséggel elfogadom. *Szüntessünk meg minden vámot éjszaknak, délnek, keletnek, nyugotnak mindenfelé.* A ki nemzetemet szabadsággal kinálja, én annak jobbját mindig és mindenben örömmel fogadom el, ha bár életemet kivánná is áldozatul. De legyen szabadság a mivel kinál, nem pedig fél szabadság leplébe burkolt szolgai monopolium. — Helyzetünk most egy börtönhöz hasonlit, mellyben legalább annyi szabadságunk van, hogy a vérünket monopolizáló pióczák előtt ittott az ajtót be is zárhatjuk; de az austriai vám eltörlése a külső vámok fenhagyásával börtönünkben még falhoz is lánczolná tagjainkat, miszerint a szomszéd pióczái elutasithatlanul kiszivhassák utolsó csep vérünket.

Szabad kereskedést tehát ha nektek tetszik, de pióczamonopoliumot számotokra soha!

Azonban ne mystifikáljuk magunkat. A szabad világkereskedés, minden országgazdászati combinatiók között épen az, mellyhez az austriai politikának megegyezését legkevesebbé remélhetjük. Azért nem akarván egyszerre a hurt megfesziteni, a szabadkereskedés eszméjét nem ugy állitom fel mint agitatiónknak ez idő szerint korszerü stadiumát, hanem felállitom olly eszme gyanánt, mellyel Austriának feleljünk, ha monopoliumi hálóit vonná össze fejünk felett. Ha ők kereskedési szabadságot emlegetnek, de ennek neve alatt gyarmati szolgasággal kinálnak, ragadjuk meg a szabad-kereskedés zászlóját, de vessük meg indignatióval monopoliumi kinálgatásaikat. Meglátják uraim! mi szépen viszszariadnak Sir Robert Peel uj vámrendszerének magasztalásaitól; mikint fuvandják a hátrálót s mikint hazudtolandják meg szóval is azon embereiket, kik nevökben szabadkereskedést emlegettenek, mikint példaul a len- s kenderfonál vámszabályzata által már tettleg meghazudtolák.

Harmadik mód végre oda irányozni az országgyülés intézkedését, hogy a vámvonal köztünk és Austria között, melly ekkorig védvám volt Austria javára mi ellenünk, a szerint szabályoztassék, miszerint kölcsönös méltányosság alapján védjen jövendőben minket is ő ellenök, s ekkint készitse elő annak lehetségét, hogy egykoron eltörlésébe romlásunk nélkül beegyezhessünk.

Jogunk volna nekünk tisztelt közönség, Austria ellenében a védvámrendszer elvéhez tekintet nélkül az ő érdekeire ridegen, szigoruan ragaszkodni; jogunk volna, mert miután nekünk már **1588**-tól kezdve egész **1847**-ig szám-

talanszor ünnepélyesen megigértetett, hogy Austriávali kereskedésünk viszonyainak kölcsönös egyesség utjáni kiegyenlitésére lépések fognak legközelebb tétetni, de ezen igéretnek teljesitését 258 év folytán soha sem érhettük meg, ámbár egy fejedelem uralkodván mind kettőnk felett, az mint austriai uralkodó, megegyezését a szomszédsági viszonyok barátságos kiegyenlitésére egy tollvonással megadhatta volna; — miután továbbá szomoruan tapasztaljuk, hogy az igért kiegyenlités helyett nélkülünk, megegyezésünk, sőt csak megkérdeztetésünk nélkül is Austria olly vám-rendszert léptetett ellenünkben életbe, melly hazánknak teljes megrontására vezet: isten és emberek előtt mentve lehetnénk, ha elvégre hosszu türelmünknek vége szakadna, és azt mondanánk Austriának: „a szövetséges viszony, mellybe bennünket fejedelmünk egysége hozott, ti reátok is azon jó szomszédság kötelességét háritja, mellyet mitőlünk követeltek; mert mi nem vagyunk meghóditott tartományok, hanem vagyunk önálló szabad ország; ti még is három századon át soha sem vettétek e viszonyt tekintetbe, vámrendszertöket szabályoztátok ellenünkben, nélkülünk, a mikint tetszett; reánk figyelem soha nem vala, őszinte barátsággal kinyujtott jobbunkra századokon át puszta igérettel s az igéretnek homlok-egyenest ellentmondó ellenséges tettel feleltetek; — fejedelmünk egysége által csak nem jöheténk roszabb helyzetbe irányotokban, mintha nem egy fejedelmet uralnánk, pedig ha nem egy fejedelmet uralnánk s egészen idegen szomszéd bánt volna velünk igy, mikint ti szövetségeseink bántatok velünk három századon át, visszatorló vámokkal rég megovtuk volna ellenötökben érdekeinket s repressáliákkal kényszeritettünk volna méltányos egyességre; azért is mentve leszünk isten és világ előtt, ha ezen lépést végre megteszszük, s vámainkat tekintet nélkül a ti érdekeitekre szabályozzuk, védvámot állitván föl ellenetökben, mikint ti állitottatok fel ellenünkben.“

Azt hiszem tisztelt közönség jogunk volna illy rideg-szigoruan szólani, s ne mondja nekem senki, hogy ennek kivivásához nem lehetne reménységünk. Egy nemzetnek mindenhez kell reményének lenni a mi igazságos, csak önmagáról gyáván ne mondjon le. Aztán ismétlem: arról csak nem fog senki minket capacitálni akarni, hogy az Austriávali szövetség olly természetü, minélfogva roszabb helyzetbe kell jönünk, mintha nem volnánk szövetségesek; s annyit sem szabad szövetségesinktől kivánnunk, mennyit idegen szomszédtól megkivánhatnánk, mert ezen capacitatio valóban igen különös támogatása volna a szövetségnek, — de én nem akarnék uraim illy ridegen fellépni igényeinkkel, én nem azt inditványozom, hogy védvámokat állitsunk minden tekintet nélkül Austriára, hanem csak annyit inditványozok: „agitáljunk, hogy az országgyülésen a vámkérdés Austriávali kölcsönös egyezkezdés utján akkint egyenlitessék ki, mikint azt a méltányosság s mind két részről érdekek védelme megkivánja.“

Ennyit értek én az országgazdászati tudomány jelen állása szerint a védvámrendszer alatt, mellyhez nekünk a hazai müipar védletére szövetkezett egyesületnek ragaszkodnunk kell; és nem többet; — ha valaki német szobatudákossága székéről szörszálhasogató névértelmezésben gyönyörködve ezt nem védvám rendszernek, hanem isten tudja mi másnak nevezné, én vele nem gondolok, én nem névben aggatódzom, hanem valóságot keresek.

Csak az tehát a kérdés, mit értek a két szomszéd ország érdekeinek kiegyenlitése alatt?

Erre először átalánosságban s utóbb némi részletesb alkalmazásban felelek.

Azt hiszem, nem tehetünk valami loyalisabbat, nem királyi házunk érdekében hasznosabbat, nem az Austriávali szövetség biztositására czélszerübbet, mint ha oda intézzük agitatiónkat, hogy az országgyülés felséges királyunk előtt az austriai kormánypolitica ezen veszedelmes balságát kiméletlenül leleplezze, s ép az internationális érintkezések legkényesbikében a vámkérdésben gyakorlatilag kimutassa annak lehetőségét, mikint hazánk érdekei az austriai birodalom érdekeivel ellentétben nem állanak, sőt inkább sem igazságtalan alárendeltségre, sem országos önállásunk megbuktatására, sem a századok óta kedvencz eszme gyanánt üzött beolvasztási speculatiókra nincsen szükség, hogy érdekeink Austria érdekeivel összhangzásba hozassanak.

De hogy ezt a századok óta megkövesült austriai politica ellenében kivivhassuk, teljes eréllyel kell hogy fellépjünk, s hazánk érdekeinek méltányos elismerést követelve, fel kell emelnünk igényeinket a közvéleményi nyilatkozat azon fokára, mellytől, s a vele szövetkezett igazság s loyalitas isten-erejétől sikert remélnünk egyedül lehet.

Nem szeretném én, ha hogy erőnket túl becsülnénk: de még nagyobb szerencsétlenségnek tartanám, ha olly gyöngéknek hinnők magunkat, miszerint annak még csak reményéről is le kellene mondanunk, hogy iparkodásunknak sikere lesz; feltéve, hogy csak jogosságot akarunk, de azt teljes eréllyel akarandjuk, csak méltányosságot követelendünk, de azt nemzetünk jogos igényeiből meritett törhetlen erővel követelendjük; csak törvényes, csak loyalis eszközökhez nyúlunk, de ezeket felhasználni csüggedetlenül el nem mulasztjuk. — A ki azt merné állitani, hogy egy hü nemzetnek kormánya irányában a jognak, méltányosságnak, s egy fejedelmet uraló más tartományokkali egyenlő érdekméltánylásnak kivivásához még csak reménye sem lehet, arról nem lehetne mást mondanom, mint azt, hogy az uralkodó iránti szeretet kapcsait vakmerő kézzel megszaggatni nem iszonyodik; — pedig ezen szeretet az uralkodók legfőbb kincse — hűséget parancsolni lehet, de szeretetet nem; önkéntes indulat az, melly lélektani törvények szerint csak addig tarthat, miglen ki nem hal az ájtatos hit, hogy a kormányoknál a jog védelemre, az igazság elismerésre, a méltányosság viszonzásra talál.

És én meg vagyok győződve, miképen illy lélektől vezéreltetve nem leend nehéz gyakorlatilag kimutatnunk, hogy a vámkérdés, mind két rész megelégedésére szabályozható.

A vukovár-fiumei vasut ügyének haladásáról.

Istennek hála, ez ügy örvendetesen halad! —

Még taval novemberben, midőn a vukovárfiumei vasuttársaság legutóbbi közgyülését tartotta, mint hirdetményében olvastuk, a pesti bizottmány nem volt képes a vukovár-károlvárosi terveket s költségvetéseket előmutatni, s csak reményét fejezte ki az iránt, hogy mikorra e vasutnak ügye az országgyülési tárgyalások szőnyegére fog vonatni, akkor

*

már az előtervező főmérnök is teljesen be fogta végezni munkálatait.

És mint értesülénk, e reménység már valósult. Kreuter Ferencz főmérnök ur munkáját bevégezte, s terveit minden hánylásokkal egyetemben, Pozsonyban, az egyesületi elnöknek, gr. Batthyány Kázmér urnak kézbesitette.

Továbbá hallottuk, hogy a társaságnak pesti bizottmánya legujabban arról is intézkedett, miszerint a károlyvárosfiumei vonal is müértőleg megszemléltessék annak meghatározása végett, valjon technikailag s hasznosan lehet-e vasutat épiteni e vonalon is. Reménylik, hogy az ez iránt szerződött mérnök ur hosszasabb időhaladék nélkül lesz képes véleményt adni.

Mondatik az is, hogy a kérelem, mellyet a társaság emlitett közgyüléséből az országgyüléshez intéztetni rendelt, az ez évben megkezdendő ülések elsőjeihez be fog nyujtatni, s talán már tárgyalásba is vétetett.

Ekkint halad tehát ez ügy, tárgyalásilag.

De halad az a közvéleményben is!

Hogy ezt nyájas olvasóink ismerhessék, meg akarunk ez uttal emliteni a Pesther Zeitungnak legujabb számaiban előadott némelly nézeteket.

Mindenek előtt kedvesen vettük, hogy e lapban a magyar tengerpartnak érdekét, s önálló nemzeti kereskedésünkre vonatkozó fontosságát méltányoltatni olvastuk. Kivánatosnak jelentetik ki ugyanis, hogy „megakadályoztassék, nehogy adriai kiviteli kereskedésünk egészen vagy legnagyobb részint a helyett, hogy a magyar kikötőkbe menne, Triest felé vegye utját, mi kereskedésünk önállóságát megsemmisitené.“ — Ez nagy haladás, miután vajmi sokszor történt, hogy „kereskedésünk önállósága,“ „a magyar tengerpart fontossága“ agyrémeknek valának amaz oldalról kikiáltva, s csak Triest vala az igéret földe gyanánt ajánlgatva. — S haladás ez jelesül a vukovár-fiumei vasut irányában is, mert ki a magyar tengerpartot kivánja a magyar kiviteli kereskedés kikötőjének használtatni, annak nem lehet utóvégre is nem kivánni az ezen kikötőbe vezető vasuti közlekedést is.

Nem kevesbé esett jól a P. Z. czikkelyeiben olvasnunk, mikint az értekező „a magyar kiviteli kereskedésnek Adriára vezető közlekedési eszközeit tárgyazó terveket, menynyire azok köztudomásra jutottak, szigoruan megvizsgálván, azt találta, hogy azok közt a vukovár-fiumei vasut a legjobbik, bár általában még nem a lehetőleg legjobbik.“ — Ime, már majd csak letesznek ama czifra combinatióról, mellynek a mult országgyülés után a Budapesti Hiradó olly bajnok daliája volt, s melly szerint csak Sziszektől fogva majd folyón, majd csatornán, majd vasuton, majd köuton kell vala az áruknak a metempsychosis tanát valósitani, hajóból szekérre, tutajról gőzkocsira rakodtatván, ujra meg ujra, minden nyomon minden lépten.

Okosan s jól számitólag van mondva a P. Z.-ban az is, mikint a közlekedési eszköznek, melly a magyar tengerpartot a magyar gabnatermő vidékekkel, vagy csak a Dunával is összekösse, lent ott t. i., hol a magyar folyamok a Dunába szakadnak, kell országos közlekedéseink e főerével, a Dunával öszveköttetnie, nem pedig ugy combinálltatnia, miszerint Fiume Pesttel levén vasut által egybekötendő, mindennek mi az Aldunáról kikötőnkbe akarna menni, előbb még a Dunán föl, Pestig kellene följönnie. — Szerencsétlen calculus! — Ime a P. Z. értekezője még azt is károsnak találja, hogy Zimonytól Vukovárig kelljen az áruknak vizellenében szállitatniok, — hát még mit mondana hozzá, ha tudná, hogy az imént kijelölt combinatio is komolyan és ugy szándékoltatik, miszerint a vukovár-fiumei vasut-tervezetnek ellenébe helyeztessék! — Csodálkoznia kellene olly csodálkozással, minő Pestmegye első követének minapi csodálkozásaival is bátran versenyezhetne! —

A P. Z. értekezője a vasutat nemcsak Vukovárig, hanem Zimonyig ohajtja terjesztetni. S e részben calculusai igen tanulságosak. — S e tekintetben annak örvendünk, hogy a vukovár-fiumei vasuttársaság, legutóbbi közgyülésében, maga is kijelentette, mikint Vukovárt épen sem akarja végpontul tartani meg, sőt inkább megadatni ohajtja magának azon szabadságot, hogy vasutját Vukovártól tovább, akár be a Bánságba stb. folytathassa.

A statust is érdekeltnek akarja látni a P. Z. e vasut épitésénél; érdekeltnek, ha magány-társaság épitendi is, s érdekeltnek természetesen akkor is, ha maga a status épitene. — Sőt a P. Z. nemcsak ennyit akar, hanem javaslatát oda terjeszti ki, hogy a status, ha maga épitkeznék, a szállitási árszabályzatot semmi haszonra vagy legfölebb 3 százalékra számitsa. — S kétségtelenül, igy érdekelvén magát a status az épitésnél, tengerreli öszveköttetésünknek legelőnyesebb, leghasznosabb eszközét, lehetségét alapitaná meg. S ezt téve, a Hetilapnak, a vukovár-fiumei vasut-társaságnak, tengerpartunknak, kereskedésünknek s minden productiónknak legforróbb kivánságát teljesitené. — Azonban alkalmasint feledé a különben gondos calculista értekező számbavenni, mikint a magyar statusnak sokkal könnyebben fog esni kamatbiztositási törvénynyel, s igy mi épen sem lehetlen, csak is törvénynyel, legroszabb esetben pedig egy két százalékkal teremtetni meg a vasutat, mintha maga épitetné, az erre szükséges pénzöszvegeket, mik pedig a közadministratio vállalkozásainál olly tetemesen nagyobbak, előállitani. — Azonban nem akarunk e kérdés fölött vitázni, — nekünk most elég kimutathatnunk, hogy a vukovár-fiumei vasut megépitésénél a status közbejöttét a P. Z. is kivánja, s kivánja ugy, hogy jövedelmetlen épitkezést várván tőle, még nagyobb mértékben veszi segedelmét igénybe, mint a vállalkozni szándékozó társaság, melly csak kamatbiztositásért könyörög. Pedig, ki többet akar, akarja a kevesebbet is.

A P. Z. azonban beelégednék, ha legalább egyelőre, Zimonytól épitetnék Károlyvárosig a vasut, mivel innen Fiumeig az épithetés még csak eszme, csak ájtatos ohajtás. — Ellenben mi ohajtjuk, addig ne törjön pálczát a közvélemény a vonal e része fölött, mig a különben is mielőbb megtörténendő műszemle tájékozást adand ez iránt. Különben is a lehetségnek kettő a föltétele Károlyvárostól Fiumeig is, egyik bizonyára a technika képessége; de a másik és szintolly bizonyosan a nemzet akarata. Hiányozzék akár az egyik, akár a másik, a sors el van döntve. Tehát várják el a technika nyilatkozatát, de akaratunkat is szoktassuk hozzá meggyőződnie, mikint a technika képességeit nagy részben az akarat, a készség, az áldozás mértéke határozza meg.

Az értekező, mint mondók, tanulságos, sőt kecsegtető calculusokat is ad elő. Talán egy másik közleményünkben ezekből is meg fogunk némellyeket ismertetni.

Weisz Ferdinánd.

Egyesületi mozgalmak.

Iparmütár. — Tegnap január 6-kán, közgyülése volt az iparmütári részvényes társaságnak. — Előterjesztettek az 1847-ki ügyfolyam eredményei, a mérleg, az igazgatói s választmányi jelentések. — Sietünk mindezekről a közgyülésen meg nem jelenhetett érdekletteket s az egész közönséget értesiteni.

A választmány az intézeti zárszámadásokat már megvizsgáltan mutatta be, vizsgálókul a m. kereskedelmi társaság t. c. igazgatóját és pénztárnokát kérvén föl. — A választmány még a zárszámadások teljes befejezése előtt az intézeti árukészleteket is leltároztatta, s a most remélhető kelendőség szerint megbecsültette, a becsüt rokonszaki férfiak által fölebb vizsgáltatván.

A zárszámadások elöleges megvizsgáltatása, a választmánynak szabályszerü teendője, a leltározást és becslést pedig kivált azért is tétette, mert az intézeti igazgatóságban változás történt.

Nagy József ur, az iparmütárnak eddigi igazgatója ugyanis már a taval, január 16-kán tartott közgyülés előtt ebbeli hivataláról lemondván, s akkor a közgyülés ohajtására, hivatalának folytatását azon határozott kijelentéssel vállalván el csak, miszerint 1847-nél tovább igazgatóul maradnia az intézetben magány-üzlete nem engedendi; ennélfogva a választmány szabályszerü küldetéséhez, s a tavali közgyülésből nyert utasitásához képest is a k. m. évnek végén uj igazgatót választott Garay Imre ur személyében, ki, mint kereskedő, szilárd becsületesség tekintetében, a helybeli piaczon dicséretesen ismeretes, mint az iparmütárnak megnyittatása ótai pénztárnoka pedig, ez intézet kül- s belviszonyaiba teljesen beavatott férfiu. — Igazgató-változás történvén e szerint az intézetben, a választmány kötelességének tartotta, hogy pontos leltározás és szigoru becslés mellett vétesse által a lelépett igazgatótól, s adja által a belépendőnek az árukészleteket.

Már a lefolyt 1847-ki évi üzlet javának és terheinek kiegyenlitéséhez, a mérleg szerint 1096 ft 46 krnyi hiány mutatkozik. — A kinlevő hitelezések öszvegéből 866 ft 33 kr. kétes gyanánt van bekönyvezve. — A becsü pedig a meglevő készleteknek beszerzési s mostani becsára között 3345 ft 26 krnyi különzetet mutat.

Az eddig előadottakat tárgyazó irományok fölolvasása után, előterjesztetett lelépett igazgató urnak következő jelentése:

Tisztelt közgyülés! Most egy éve, midőn az 1846-ki ügyfolyamról tevék jelentést, sokkal kedvezőbb eredményeket volt szerencsém fölmutatni, mint a minőkről most kell értesitést adnom. —

Sorsa ez a kereskedelmi vállalkozásnak, s az el nem bizott vállalkozónak már előre késznek kell lennie, hogy a szerencsét, melly egyszer kedvez, más izben elfordulni lássa magától.

Azt hiszem tehát tisztelt közgyülés, hogy sem egészen váratlant, sem, s még kevesbé leverőt nem mondok, midőn mindenek előtt kijelentem, hogy az iparmütárnak 1847-dik évi ügyfolyama nemcsak nem vala nyereséges, sőt némi veszteséget mutat.

Miből áll e veszteség, mutatja az ide mellékelt zárszámadás és a mérlegvizsgálók jelentése. Egy része ennek kétes követlésekből áll; — más része a készletjószágok beszerzési s mostani becsü árainak különzetéből támad, s csak egy kis része az, mi az intézet terheinek és javának öszves kiegyenlitéséhez hiányzik.

Legyen szabad nem annyira mentségemül, mire a kevesbé szerencsés vállalkozó nem szoritathatik, hanem magyarázat végett némellyeket előadnom, mik, ugy remélem alkalmasak lesznek a tisztelt közgyülést fölvilágositani arról, hogy mi okoknak, mi körülményeknek tulajdonitandó mérlegünk veszteséges eredménye.

Már a taval tartott közgyülésben osztatlan volt a meggyőződés, hogy olly kereskedelmi intézetnek, melly egy kezdő gyáriparnak segedelmezéseül állitaték föl, s mellynek a hazai müipar csaknem minden ágaira kell kiterjeszkednie, azon tőke, mellyel az iparmütár most egy éve birt, még nagyon is elégtelen. S e meggyőződés vezeté a tavali közgyülést oda, hogy az intézeti alaptőke szaporitásának módjairól gondoskodnék. Ezért történt, hogy már az első év nyereségéből nyeremények s törlesztési huzást rendelt, — hogy az alapitványi jegyeket tetemes költséggel kicseréltetni határozta, hogy a vállalkozási részvényekkel is gyarapitatni ohajtá. — stb.

Azonban fájdalom! a közgyülés ez intézkedéseinek nem lettek kivánt következései. — Részvényekül csak 150 pftot vett be intézetünk az egész idő lefolyta alatt. Az alapitványi jegyek után pedig, mik az első kibocsátás óta vannak forgásban, csak 6280 pft folyt be, ugy annyira, miszerint a tőke, melly taval illyenkor 40535 pftra ment, most is csak 46815 pft.

A tőke-gyarapodás tehát távolról sem fokozta intézetünknek erejét magasabbra azon polczról, mellyen taval is elégtelennek itéltetett iparunk mezején hatékonyabb üzlettételre. —

Illy állapotban intézetünknek magától a müipartól kell vala segedelmet várnia, a minthogy természetesnek is látszik, hogy diszlő kereskedés csak gyümölcsöző ipar mellett állhasson föl. De tisztelt közgyülés, a mi iparunknak sokkal csekélyebb fejlettsége eddig, semhogy ne ő maga igényelne istápolást. S ámbár a tavali közgyülés kimondá, miképen az iparmütári vállalatnak a philanthropia helyett az üzlet-hasznot kell elveül fölvennie, még is iparosaink helyzetében, lehetlen volt iparmütárunknak olly állást tartania meg, mellyben eltekintve az iparosnak adandó segedelemtől, csak vállalati érdekeket számithatott volna.

Iparosaink, kivált a kelmeszövés körében, jobbadán szegények, ha magokra hagyatnak, olly árukat készitenek, mik az uralkodó izlés és divat igényei által messze távol hagyatnak el, s igy intézetünkre nézve használhatlanok. Ha tehát készleteinket a kelendő czikkekhez csak valamennyire is hasonló minőségben ohajtottuk előállitatni, magunk kényszerültünk rendelményezni. De rendeleteink el nem vállaltatnak, ha csak mustrákat előbb, majd fonalat, majd festést s efféléket utóbb nem magunk szerezénk be nekik, s igy rendelményeinkre anyagzatokat, s ezenfölül pénzt nem elő-

legezénk, Igen, de az illy eljárásnál mennyi a késedelem, mennyi a tévedés, mennyi a hijábavaló, rosz munka stb. — S mégis el kelle iparosainktól fogadni a mit és a hogy készitének, ha előlegezéseinket teljesen elveszteni nem akarók azoknál, kiknél kártéritésről gondoskodni lehetséges nem leende. — Már a jószág-beszerzés illy módjánál láthatja minden hozzáértő, mi veszteségek érik a vállalkozót többszörös tekintetben. Pénzét előlegezésekben, s gyakran hosszas ideig kényszerül hevertetni a helyett, hogy akadálytalan s folytonos forgásban gyümölcsöztetné. A készletekben nincsen választéka, sőt kell, hogy a silányságokat is átvegye, mikben nemhogy nyereséget láthatna, hanem legtöbbször csak az a vigasztalása is alig van meg, hogy veszett fejszének nyelét keritheté vissza. Szabadjon példaul fölhoznom többek közül egyet. Hogy a palotai szinnyomtatóból mielőbb kelme-nyomtatványokkal szolgálhassunk a közönségnek, jelesül a hölgyvilágnak, különböző időkben s különnemü előlegezésekben majd **1000** pftot adánk, s mégis csekélység az, mit onnan eddig forgalomba tehetőt nyerhettünk.

Valóban az intézetünket készitményekkel ellátható iparosok helyzete bajos. Legtöbbnyire elegendő pénzerő nélkül szükölködve, nem képesek a szinte szegény iparműtárt alkalmasan szolgálni. Csak ha tetemes előlegezésekkel segithethetnének, volnának képesek, példaul a tavaszi szöveteket a télen gyártani. De ehhez intézetünknek nincs kellő ereje. Igy s ezért történik, hogy egy részről iparosaink elkésnek munkáikkal, más részről meg mi kiesünk az illető időszakokból.

Ide járul, hogy **1847**-ben már nem birt iparunk többé egy két gyárat, mellynek készitményeit csak tetemes kárunkkal kellett nélkülöznünk. Ez évben már nem dolgozott Pozsonyban Bruder Rudolf gyára, mellyből pedig a hölgyvilág indigentiáit födözgettük. Köztudomásra van, tehát mondanom sem kell, hogy több e nembeli kezdő kényszerült fölhagyni a dolgozással. — Mi tehát finom gyapjukelmékkel batisztekkel, félselymekkel stb., nem voltunk képesek ellátni magunkat, pedig az ügyzemények emberei tudni fogják, mi nagy ártalommal jár a kereskedési telepeknél, ha nincs teljes osztályozás, ha nincs választék, ha nincs a legkelendőbb áru. — Mivel az imént megnevezett kelmékkel nem szolgálhattuk hölgyeinket, sokan teljesen elhagyák intézetünket s nem vásárlának ollyakat sem, miket, ha amazokat is megveheték, kétségtelenül szinte nálunk fogtak beszerezni.

Nem lehet nem érintenem a közönség igényeinek növekedését is, melly hasonlag hátramaradásunkat okozta. Már nem elég az áruknak, hazai készitményeknek lenni, megkövetteltetik, hogy azok a jóság, jelesség, tökély kellékeivel birjanak, holott a védegyleti eszmék ideje óta is olly kevés, mondhatni semmi sem történt iparunk hathatós fejlesztéseül. —

Ezen s sok egyéb conjuncturáknak tulajdonitandó, hogy bajosan szerzett készleteinknek még bajosabban lehete keletet biztositani. Költséges vásárjáráshoz kelle folyamodnunk. A debreczeni vásárok költségei, kevés forint hián **3000** pftra rugtak. — Pozsonyban kelle fiókraktárt nyitnunk, — mellynek reménylett aratása még csak ezután következendik, — noha némelly költségei már az ez idei mérleget terhelik. —

Kényszerültünk továbbá számos távol-vidéki kereskedőkkel bocsátkozni hitelezésekbe, mik a szokás szerint, legalább **6** hónapra teendők, s igy a pénzforgásnak tetemes hátráltatásával járnak. — S mi csuda, ha annyi s olly messze lakásu ügybarátok között akad egy kettő, kinél a követelés kétségessé vált?

Nem füzöm tovább magyarázatimat, csak még a veszteség utolsó nemére vonatkozva bátorkodom megemliteni, mikint ha a jószágok beszerzési és mostani becsü-árai között különzet mutatkozik, azt a megrendelési, fölebb elősámlált nehézségek, s azon körülmény elegendőleg megfejtik, miszerint szövet-áruknál természetes, hogy az árak, a divat változtával, mindig és gyakran tetemesen alábbszállanak. —

Azt hiszem, hogy az előterjesztettekből láthatni, mikint az iparműtárnak a lefolyt évi eredménytelensége nem a vállalatnak belhibáiból származik, hanem a műiparnak azon balságiból ered, mik évenkint kevesbedni fognak a szerint, mint sokakban csecsemő industriánk fejledni, erősbödni fog.

S ezért reménylem is, hogy az iparműtár az uj igazgatóság alatt, melly utódom lesz, ohajtott diszlésnek fog örvendeni, mit őszintén ohajtva, ezennel bucsut veszek a tisztelt közgyüléstől, mellynek többire ajánlkozással vagyok

alázatos szolgája

Pesten január **5**-kén. N a g y J ó z s e f,

(Folyt. köv.)

J é g v e r é s e l l e n k ö l c s. b i z t. m a g y a r e g y e s ü l e t. A f. h. **22**-kén tartott közgyülésben **1847**-dik évi zárszámadás mutattatott be, mellyből azon örvendetes eredmény vala tapasztalható, miszerint a társaság folytonos gyarapodásban van.

Ez évben a biztositottak száma **1537**-re ment, s az első négy osztályok szaka (t. i. a szőlőn kivül) nemcsak teljes **100** pettel kármentesitetik, hanem a tartalék-pénztár számára még **9212** for. **49** kr. p.p. takarittatott meg.

A szőlőbiztositás kevesbé volt szerencsés, mert ezen szak kárvallottai csak **27** pettel kármentesittethetnek. De sok év óta nem is érték a szőlőket olly sürü és duló jégviharok mint az idén, főleg Eszék, Karlovicz, Vukovár, Ujvidék és Lugos környékein, hol a szőlőket két sőt három jégvihar is érte, még pedig majd nem mindig szélvész és felhőszakadások kiséretében, ugy hogy csak a szőlőkárok k é t s z á z h u s z o n n é g y r e rugnak. Azonban egy részt illy jégviharos év a legnagyobb ritkaságok közé tartozván, más részt a szőlőgazdák várható nagyobb részvéte által a károsodhatás veszélye is inkább megoszolván, ezen szakban is jobb jövendőt várhatni.

A folyó évben az egyesületet összesen (az alább következő névsor kimutatása szerint) **280** jégkár terheli; öt éves fenállása óta összesen **611** kára volt, s tartaléktőkéje a f. év végével teszen **13,404** ft **5** krt p.p.

Az egyesület ugy a legjelentékenyebb mint a kisebb birtoku gazdák részvéte által eddig is már örvendetes kiterjedést nyert, s bizton reménylhetni, hogy a mindig növekedő közméltánylás és a mezőgazdaságra olly nagy befolyást gyakorló biztositás szükségének naponkint fejlődő érzete ezen intézetet mind inkább meg fogja szilárditani. — Pest, dec. **24**-kén **1847**. W e i s z B e r n á t F e r e n c z,

igazgató.

1847-diki jégkárok.

Ügynökség.	Károsodott neve.	Ügynökség.	Károsodott neve.	Ügynökség.	Károsodott neve.
Arad	Strasser Lipót.	Ilok-Palánka	Kesztner József.	Lugos	Ns Marsówfszky László (2)
Aszód	Alka József.		Konrád Samu.		Mayer Erzsébeth.
	Duza Jánosné (2 kár.)		Lövvy Volfgang.		Nachtnébel Judith.
	Mészáros János.		Tasch János.		Oszeczky János. N.
B. Gyarmath	Ifj. Schröter László (2)	Kaposvár.	Bárány Tamásné.		Panajot József (2).
	Kacskovits Dienes.		Körmendy József.		Popovits Jova (2).
	Prónay Imre.		Reiszner Domonkos. (2)		Posta György (2).
	Szabó Lajos.	Karlovicz	Gelinek Péter (2).		Pruvu György (2).
Bátorszék	Gruber József.		Ilits István (2).		Schiszler János.
	Nemes Hegyesy Ádám.		Koziák András (2).		Szwoboda György.
	König Ádám.		Lazarovics Tamás (2).		Walter Ferencz.
	Koller István J.		Nikolics Miksa.		Weinhardt Antal.
	Mayer Mihál.		Radovanovits Pál (2).		Weisz Katalin.
	Ullein Ferencz.		Wagner János.	Margita.	Altmann Miksa.
	Unger István.		Weiszkopf Antal.		Frater József
	Ns Veszely Ferdinánd.		Zsivanovits Mihál (2).		Mayer Mózses.
B. Csaba	Omaszta Zsigmond (3)	Kassa	Farkas Áron.		Patiny Lajos.
Bezdán	Spittzer Márton.		Macza József (2).		Roór Jakab S.
Brassó	Lassel Ferencz.		Czimmermann Arnold.		Ifj. Szakál Pál.
	Teutsh Samu.	Kiskér	Burghardt Fülöp.	Medgyes.	Theil Regina.
Cserevitz	Jankovits Pant.		Gruby Gerzson (2).	Miskolcz.	Dapsy József.
	Maricz János.		Hajnóczy Samu.		Fazekas László.
	Nicolits Vazul.	Komárom.	Dobronyi János.		Klein András.
	Parcsetits Márton.		Nagy Pál (2).		Krasznyay István.
	Trumm Mátyás.	Körmend.	Deuts Fülöp.		Muth János.
Csongrád	Mandl Ádolf (2)		Flórián Ferencz.		Szalay László.
	Puliczer Farkas.		Gombás János.		Özv. Szücs Sámuelné (2).
Debreczen	Kálmán Kelemen.		Házas Ferdinánd.		Ujváry Ferencz.
Dombovár	Borsos József.		Házas Samu.	Moor.	Bokornyi Ferencz.
	Neuszer Lipót.		Ikner György.		Droschmir Mihál.
	Szakállas István.		Nagy Ferencz.		Frey Mihál.
Eger	Hering József.		Simon Mihál.		Juranovits József.
	Perlaky Flórián.		Sipos Ádám.		Komincsár György.
Eperjes	Ujhelyi Mihál.		Takács György.		Lux Ferencz.
Eszék	Adamovits Antal (2)		Timár György (3).		Negele Péter.
	Almássy uradalom (2)	Lippa	Antonovits Mózes.		Saczker György (2).
	Csepini uradalom (7)		Deszko A. L.		Stwertnyiczky József.
	Ittlinger György.		Gyorgyevits A. (2).		Szlincsák János.
	Ns Mossinczky Antal (2)	Losoncz.	Darvas Dániel.		Ullreich Antal.
	Mossinczky Józefné (2)	Lugos	Albrecht Gertrud.	N.Becskerek	Eckstein S. (4).
	Sunk Mihál.		Balogh Ferencz.		Hain István (2).
	Ns Siprák János.		Beck Amália.	N. Kálló.	Benedek Dániel.
Esztergam.	Pani Juhász Márton (2)		Brendus János.	N. Röcze.	Homola Rudolf.
Gálszécs	Held Simon.		Deutsch Gerzon (2).	N. Röcze.	Török Dániel.
	Heller Bernáth.		Deutsch Lebl. (2).	N. Tapolcsa.	Goldner Lipót.
	Kleinmann Izsák.		Deutsch M. H.	Pécs.	Blauhorn János.
	Kohn Izsák.		Deutsch Zsigmond.		Pajnády József.
	Szitás Efraim.		Fesler József.	Podolin.	Ferbstein Lipót.
Gyöngyös	Eősz László.		Höfler Antal.	S. A. Ujhely.	Győszö József (2).
	Gróf Károly György.		Höfler Henrik.		Kovács Ferencz.
Hodságh	Ellgecz József.		Jakobé Éva.	Soprony.	Gaal József.
	Hammer József.		Jenky György.	Szeged.	Deszki uradalom.
	Korinyik Lajos.		Kornek Ferencz.	Sz. Fehérvár	Gr. Batthyány Lajos (2).
	Kovacsits Antal.		Lachner Ágoston.	Sz. Benedek	Simovits István.
	Oszvald Ferencz.		Liszka János.	Sz. Gothárd	Sommer Mihál.
Ilok-Palánka	Herczeg Ferencz.		Lupu Jócza (2).	Szikso.	Györy Ferencz.

Ügynökség.	Károsodott neve.	Ügynökség.	Károsodott neve.	Ügynökség.	Károsodott neve.
Szolnok.	Zuber Sándor.	Ujvidék.	Jankovits Constantin (2).	Vukovár.	Dimitrievits András.
Tálja.	Erdélyi Alajos.		Joanovics Pál.		Jovicsich György.
	Thurányi János.		Kirjakovits Döme.		Komanovich P. és G.
Temesvár.	Dekall József.		Milutinovits István (2).		Michailovits Constantin.
	Denek János.		Polzovits Natalia (3).		Mocznay János.
	Koller János.	Vácz.	Stefanovits Ignácz.		Müller Károl.
	Onossy Antonia.		Szaranda Péter.		Muranich Jakab.
	Petrovits János.	Versecz.	Weinberger József (2).		Naypár Károl.
	Rosch György.	Vinkowcze.	Braszda János.		Novich József.
	Szabó Antal.		Mészáros Mihál.		Panaftovich Miklós.
Tevel.	Marx Bernát.		Ns Szabó Antal.		Pannovich Athanász.
Tokaj.	Bonis Barnabásné.	Vukovár.	Csurilovich (2).		Petrovich Péter.
	Hajduk K.		Eichberger.		Philippovich N.
Uj-Szöny.	Marczell Katalin.		Georgevich Péter.		Pukles József.
	Nagy Gáspár.		Assimarkovich D.		Raskovich István.
Ujvidék.	Cseky Mihál.		Bakalovich András.		Stepancsevits György.
	Forovits György.		Berich Lukács.		Swagel Ferencz.
	Gvordanovits János.		Berko Mihál.		Vukatinovich Péter.
	Hueber Zsigmond.		Buchbinder Ferencz.	Z. Egerszeg	Kerkápolyi Sándor.
	Jakowliewits Sebestyén.		Damjanovich György.		Selley Elek.
	Jarkovics György.				

Budapesti mozgalmak.

Az idő meghazudtolt, mire ugyanis legközelebb közlött azon hirünk, hogy naponkint havaz, naponkint elolvad a hó, kinyomatott, addig az idő igen keményre változott „a fölsöbb athmosphaera“ behatásánál fogva, mint egy nagy ur a követi táblán magát kifejezné.

Egy városi szolgának 500 v. forintot kináltak azért, hogy a levéltárból egy végrendeletet adjon ki. Ő ugyan a pénz felét elfogadta s a végrendeletet kiadni megigérte, de a kézhezvett 250 forintot főnökének átadta, s a czélba vett merényletet bejelentette. — Ime egy „kapa kaszakerülő,“ kinek „semmie sincs,“ fizetése pedig csekély, nem hagyta magát megvesztegetni; mig ellenkezőleg hány, kinek „valamije van,“ hivatala fényes, fizetése gazdag, magát megvesztegetni....

Mult dec. 23-tól f. januar 1-éig 231 csavargó utasitatott ki Pestről, kik a rajtok „zsarnokoskodó többségnek“ (ép ugy, mint schweizi ügyfeleik) daczosan ellenállnak, s tiltakoznak az ellen, mintha a hatóságnak joga lenne az ő „magány-viszonyaikba avatkozni.“ Magány-viszonyaik alatt ők rendes keresetüket a lopást értik.

Mult december hóban bejött összesen 501 ft 40 kr váltóban a bündijakból.

Gabona-ár váltóban.

Pest, jan. 5. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
250—300	210—220	160—170	120—130	85—90	105—110

Pozsony, jan. 4. 1848. (pozsonyi merő.)

160—184	— — —	115—132	95—100	62—70	93—100

Zágráb, dec. 28. 1847. (pozs. mérő.)

230—250	185—200	— — —	125—135	75 — 80	116—134

N. Kanizsa, jan. 6. 1948. (pozs. mérő.)

160—172	— — —	100—112	90—100	55—58	90—102

Veszprém, jan. 7. 1848. (pozs. mérő.)

140—185	127—133	107—118	78—85	50 - 54	70— 80

Győr, jan. 4. 1848. (pozs. mérő.)

155—200	125 - 145	115—200	80—85	54—64	65— 95

Mozsony, jan. 5. 1848. (pozs. mérő.)

160—210	140—160	130—150	90—100	55—65	90—100

Miskolcz, jan. 5. 1848. (pozs. mérő.)

185—190	180—185	160—165	95—100	— —35	85— 90

Baja, dec. 23. 1847. (pozs. mérő.)

190—200	155—160	— — —	75— 80	— — 45	45— 50

N. Szombath, jan. 4. 1848. (pozs. mérő.)

144—186	— — —	120—136	85—95	62—65	— — —

Kolozsvár, dec. 30. 1847. (kis véka.)

70 — —	— —47	40— —	— — —	— —17	— — 34

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Jan. 5-kén 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1619 ft.
Status-kötelezvény . .	5%-es	104 —
„ „ . .	4%-es	90¼ —
„ „ . .	3%-es	65 —
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		785 —
1839-ki kölcsön (250 ft) . .		281 —
Eszterházy sorsjegy . . .		56 —
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		85 —
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		200 —
Pesti lánczhid részv. (100 ft) . .		— —
Gőzhajó részv. (500 ft) . . .		585 —
Windischgrätz sorsjegy . . .		21 —
Északi vasut		140 —
Bécs-gloggniczi		110 —

Dunavizállás 0 felett.

Jan. 8-án reggel: 3′ 0″ 0‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

4.

Pest, péntek

HETILAP.

jan. 14. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival.— Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e.p.

ELŐFIZETÉSI HIRDETÉS.

Midőn a t. olvasó közönséget az előfizetésre tisztelettel felszólitjuk, jelentjük egyszersmind, hogy **a Hetilap előfizetési dija az eddigi marad**; — ugyan is félévre postán 5 ft, helyben boriték nélkül 4 ft pp. A megrendeléseket azért kérjük ki idején, hogy a nyomtatási intézkedések t. előfizetőink kényelmével; és saját kárunk nélkül történhessenek.

A Hetilap szerkesztősége.

Ujvilág-utcza Ilkeyház 635. sz. 2-dik emelet.

Tartalom:

Megtartassék-e a vámsorompó Magyarország és Austria közt? III. — A selmeczi bányász és erdész academiáról. Weisz Ferdinánd. — A német vasutháló. T. M. — **Egyesületi mozgalom.** Iparmütár. — **Budapesti mozgalmak.** — **Vasut** — **Gabona-ár.** — **Status-papirosok és részvények kelete.**

Megtartassék-e a vámsorompó Magyarország és Austria közt?

Nem lehet ugyan czélom, jelen értekezésem folytában specialis vám-tariffát inditványozni; azt hiszem mégis, nem teszek felesleges dolgot, ha némelly vezér-elveket futólag megemlitek, mellyeknek alapján a vám-szabályzás mind két rész elégedésére elintézhető:

Illyen elvek volnának:

I) Az austriai ház uralkodása alá nem tartozó idegen tartományokkali kereskedésre nézve:

a) Hogy hazánkból s kapcsolt részeiből azon határszéleken át, hol az austriai birodalom közbe nem esik, mindennemü akár itt termesztett, akár máshonnan hozott terményeket s gyártmányokat és kézműárukat minden akadály nélkül szabadon kivihessünk; s a kivitelre legfölebb csak a legcsekélyebb, a kereskedést teljességgel nem nehezitő tisztán jövedelmezési vám vettessék országgyülésileg;

b) Hasonlag biztositassék az austriai tartományokon keresztül külföldre folytatandó átmeneti kereskedésünk;

c) Az elsőre nézve törvény által, a másodikra nézve pedig alkukötés által biztositassunk, hogy e tekintetben a magyar országgyülés megegyezése nélkül a vámokban semmi változtatás nem történhetik.

Az első pontot méltán követelhetjük, mert a hol nem érintkezünk Austriával, ott vámainkat egyedül saját érdekünkben szabályozni kétségtelen jogunkhoz tartozik, s ha ezt ugy szabályozzuk, hogy minél többet adhassunk el a külföldnek, ez által nemcsak nem sértjük Austria érdekét, sőt anyagi erőnk növelésével a szövetséges monarchia erejét is növeljük.

A másodikat szint ezen tekinteteknél fogva méltán megvárhatjuk a szövetséges Austria barátságától.

A harmadik nélkülözhetlen föltétele a kereskedés virágzásának, mert ennek semmi sem árt annyira, mint a semmi határidőt nem biztositó ingatagság s kormány-önkénytől függő bizonytalanság, melly jelenleg Damocles kardja gyanánt függ kereskedésünk élete fölött.

Azonban ha mi meggyőződvén, mikint virágzó hazai műipar nélkül az ország szegénységén enyhiteni nem lehet, műipart pedig szemközt a kifejlett külföldi műiparral védvámok segitsége nélkül teremteni szerfelett bajos; ha a védvámrendszernek barátjai vagyunk is, a prohibitionalis vámrendszernek mint status-intézkedésnek nem vagyunk, nem lehetünk barátjai. A védegyesület prohibitionalis természetü ugyan, de nem status-intézkedés, hanem socialis cselekvény, melly a védvám hiányának magány-életi surrogatuma. Socialis uton védvámot nem lehet rendezni; socialis uton nem lehet mást tenni, mint a mit mi tevénk, t. i. elsőséget adni a hazainak a külföldi gyártmány felett. Erre még sokáig leszen szükségünk, sokáig kell akadni hazafiaknak, kik a hazai műipar felvirágzását áldozattal is készek legyenek gyámolitani, s még többeknek kell akadni, kik ha nem áldoznak is, legalább többre becsüljék, jobban szeressék a külföldinél, mit a hazai szorgalom nyujt. Ámde ez mindig csak a polgárerény köréhez tartozandik, mindig csak egyesületi téren maradhatand; a nemzet pedig milliókból áll, s e milliók közt, kivált e pártszaggatott hazában, mindig sokan lesznek, kik mindennapi életük kellékeinél nem

birandnak fölemelkedni a polgári erény fokozatára; a törvényhozásnak pedig az egész hazára ki kell terjeszteni gondoskodását, s azért igen sok jó dolog van, mit a törvényhozás maga nem parancsolhat, hanem a socialis működésnek kénytelen átengedni. A mértékletességi egyesületek igen hasznosak, de törvényhozás nem tilthatja el a szeszes italt; könyörület és jótékonyság a socialis életnek gyöngyei, de a törvényhozás sem könyörületet, sem jótékonyságot nem parancsolhat; az okszerü mezei gazdaság az ország jólétének egyik alapköve, de a törvényhozás nem avatkozhatik kényszeritőleg az okszerűtlenül gazdálkodó hanyag gazdának szántás-vetésébe. Igy a védegyesület is felszámithatlan áldást harmatoztat ez árva honra: de a törvényhozásnak, ha okszerüleg akar intézkedni — prohibitionalis vámrendszerhez nyulni nem tanácsos.

És azért, ha hogy az austriai kormány, ámbár már meglehetősen kifejlett műipara van, a külföld irányában magára nézve a prohibitionalis rendszerhez ragaszkodnék is, tőlünk semmi joggal, semmi méltányossággal nem kivánhatja, hogy mi ő miatta hasonlót tegyünk; elég, több mint elég, ha mi készek vagyunk Austriának kedvezéseket nyujtani; s az ő gyártmányait kisebb vám mellett hazánkba behozatni engedjük, mint a külföldieket, de hogy ezeket magas prohibitionalis vámokkal egészen kizárjuk piaczunkról, azt tőlünk kivánni méltánytalanság; mert mi nem vagyunk Austriának coloniája; méltánytalanság annyival inkább, mert ha bár minden egyéb akadályait elháritanók is nyers-terményeink külföldrei kivitelének, azért még is soha sem fejlődhetnék ki élénk folytonos forgalommá külfölddeli kereskedésünk, ha mi a külföldet piaczunkról kirekesztenők. — Azért is a külföldről hozzánk behozandó árukra nézve következő elveket gondolnék teljes méltányossággal alkalmazandóknak.

d) Olly árukra nézve, mellyek külföldről behozva Austriába, vagy Magyarországba s tartozmányaiba, az austriai műipar védelme tekintetéből jelenleg sokkal nagyobb vámot fizetnek, mint ha hazánkból vitetnek Austriába: azon elvet gondolnám követendőnek, hogy a külföldről, vagy egyenesen vagy Austrián keresztül hozzánk behozandó illy nemü áruk, annyival kevesebb vámot fizessenek, mintha Austriába vitetnének, a mennyit teszen azon vám, mellyet mi fizetünk, ha illy árukat Austriába viszünk. Például egy font finom gyapju-szövet a mostani vám-szabályzat szerint külföldről Austriába vive fizet **1** ft **50** kr. vámot, tőlünk vive Austriába fizet $5^1/_4$ krt, tehát a mostani (helytelen) külvám-szabályzat mellett hozzánk külföldről hozva $5^1/_4$ krral kevesebb vámot fizetendne, mintha Austriába vitetnék. Igy egy font selyem-szövet fizet külföldről hozva **10** forintot, tőlünk Austriába vive $18^1/_4$ krt, elvem szerint tehát fizetendne külföldről hozzánk hozva **9** ft $41^3/_4$ krt; szóval a külföldről Magyarországrai behozatal vámja, ugyan azon czikknek Magyarországból Austriába beviteli vámjával együtt véve, annyit tegyen, mennyit teszen, a beviteli vám külföldről Austriába. Mi ellen Austriának nem lehet ellenvetése, mert e szerint ha Magyarországon keresztül vitetnék is valamelly külföldi áru Austriába, az egész vámot megfizetné.

Az emlitett példákat azonban csak eszmém világositása végett, nem pedig olly végből hoztam fel, mintha a vámszabályzat számait ekkint vélném megtartandóknak, sőt inkább a prohibitionalis vámnak barátja nem lehetvén, oda kivánnék hatni, hogy Austria is vegye tekintetbe, mikint a vámoknak rendeltetése ma már nem lehet az, hogy örökre normalis állapotot képezzenek, sőt inkább csak átmenti stadiumul kell szolgálniok, a szabad-kereskedés rendszeréhez, ha tehát mi árván hagyott gyöngébb műiparunknak sem kivánunk prohibitionalis vámokat, még inkább ideje, hogy Austria azokat mérsékelje. Mert **1000** pft vámot vetni egy mázsa selyem-szövetre, mellynek értéke **1600** frt;— **183** ft **20** kr. vámot vetni egy mázsa gyapju-szövetre, mellynek értékét **300** pengő forintra teszik; **116** forint **40** kr. vámot vetni egy mázsa pamut szövetre, mellynek mesterségesen felcsigázott ára **200** forint, csak ugyan avult illiberalis gondolat, — s azon **8** ft. **45** kr., mellyel az elsőnél és utolsónál, s **30** ft. mellyel a selyemnél kisebb vámot fizetne elvem szerint a külföldi gyártmány, ha hozzánk, mint ha Austriába vitetik, a prohibitionalis rendszer természetén még észrevehető változtatást nem eszközölne s külfölddeli kereskedésünket elő nem mozditaná. Oda kellene tehát Austriávali egyezkedés utján hatni az országgyülésnek, hogy a külső vámvonal prohibitionalis vámjai az érték **25**—**40** percentjénél magasabbra semmi esetre se szabassanak, hozzánk hozva pedig annyival kevesebb vámot fizessenek, mennyit azon árunak tőlünk Austriába bevitelére köz egyetértéssel vetendünk. Mi ez által olly közelitést mutatnánk a külföld iránt, mellynek, ha Fiuméhoz vasutat épitünk, lehetetlen volna kedvezőn nem hatni külkereskedésünk emelkedésére a mellett, hogy még elegendőleg védve találnánk műiparunkat; Austria pedig ezen mérséklet által semmit sem vesztene, mert például (a legkevesebbet, **25** pct vámot véve föl) selyem-gyárnokai egy mázsa selyem-szövetnél még mindig **400** pft vámmal volnának védve; pedig a melly gyárnok még illy védelem mellett sem volna képes saját bécsi piaczukon a külfölddel versenyt állani, miután közel $^3/_4$ századon át valóságos prohibitionalis vámmal védelmeztetett, az csakugyan nem érdemlené istennek éltető napvilágát.

e) Továbbá alku-kötési elvül kivánnám fölvétetni, hogy azon külföldi nyers-anyagok, mellyek belföldön fölgyártathatnak, például a nyers gyapot, valamint a gyártási segédszerek is, például a festő-anyagok, hozzánk, ugy egyenesen és közvetlenül, mint Austrián keresztül hozva, minden akadály nélkül szabadon s legfölebb csak csekély jövedelmi vám mellett hozathassanak be, melly vám azonban nagyobb semmi esetre se lehessen, mint a mennyi ezen gyár-anyagoknak külföldről Austriaba hozatalukra vetve leszen; s szükségesnek látnám magunkat alkukötés által biztositani, hogy a magyar műipar elnyomása végett soha sem fog azon igazságtalanság gyakoroltatni, miszerint az austriai gyárnok differentialis kedvezésekben részesitetvén, kevesebb teher mellett láthassa el magát az illy gyár-anyagokkal, mint a magyarországi gyárnokok. — Végül

f) Valamint a kivitelre nézve mondám, ugy a beviteli vámokra nézve is biztositassunk, hogy az ekkint megállapitandó vámszabályzatban, változtatás csak országgyülésünk hozzájárultával történhetik. A mi pedig

II. A köztünk s Austria közti kereskedést illeti, a vámokat kölcsönös védelem s kölcsönös méltányosság alapján illy forma elvek szerint vélném szabályzandóknak:

Legyen a főalap-elv barátságos **érdek-viszonyosság**, mellynek azonban alkalmazása következő másod elvek szerint intéztessék:

a) élelmi szerek, azon vám mellett engedtessenek Austriába bevitetni, melly mellett most Austriából hozzánk behozatnak;

b) gyártásra szolgáló nyers anyagok be- és kivitele kölcsönösen vagy egészen szabad legyen, vagy pedig az Austriábai kivitele is csak azon csekély vámmal terheltessék, melly az Austriából behozatalra vetve van;

c) azon gyártmányokra nézve, mellyek már minálunk is gyártatnak, mellyeknek azonban rendeltetésük részünkről nem az, hogy Austria piaczára számitsunk, hanem hogy saját szükségeinket fedezgessünk, s mikre nézve még is Austria eddig olly illoyalis volt irányunkban, hogy nagyobb vámmal védené a maga kifejlett müiparát mi ellenünkben, mint a mennyi mellett saját gyártmányaival a magyar piaczot elözönli, s ekkép minket védegyesületi eszmékhez kényszerit folyamodni, hogy hazánkban a gyár-ipart némileg lehetségessé tegyük, azon elv szerint szabályoztassék a vám-tariffa, hogy müiparunk védelmére bár ha csak 5 pct vám is állapitassék meg, s ezen vámot fizessük mi, ha illy árut Austriába viszünk, de fizesse Austria is, ha hozzánk hozza. Igy például, egy mázsa magyar-posztóra most 8 frt 45 kr. van vetve, ellenben az austriai posztó csak 5 frt 25 krt fizet; jövendőben egy mázsától a vám mint két részre 15 ft volna, tehát egy röftől nem több $4\frac{1}{2}$, legfölebb 6 kr., mig a külföldi posztó, ha vámja 25 pctre szállitatnék is, Austriába vive még mindig 60 fttal, hozzánk hozva pedig 45 fttal magasabban terheltetnék. — A 15 ft vám még az austriai posztót teljességgel nem szoritaná ki a magyarpiaczról, csak a mi sok nehézségekkel küzdő posztó-gyártásunknak adna igen mérséklett védelmet, mig a külföldi posztó 3—4 szerte nagyobb vámmal terhelve, Austriával a versenyt csak ugy állhatná ki, ha Austria müipara, az eddigi prohibitiora támaszkodva megszokott aléltságát tovább is megtartaná, s nagyobb tökélyre nem iparkodnék. Azt hiszem, ez olly mérséklett kivánság, mellyet csak a legméltatlanabb ellenségeskedés tagadhatna meg.

d) Az ezen pontban emlitett elvnek alkalmazására különös figyelem forditassék olly gyártmányoknál, mellyek nehéz sulyuak, mint például a vas-gyártmányok, mert ezekre nézve azon helyzetben vagyunk, hogy maholnap már saját legjobb, s az austriaival minöségben már is versenyezhető vas-müveinket saját föpiaczunkról Pestről is kifogja Austria szoritani, mivel topographiai helyzetünk ugy hozza magával, hogy még igen sokáig kellend belközlekedési eszközeinket javitanunk, mig például a távol Gömör hegyközi vidékeiről olly olcsón fogunk Pestre vasat szállithatni, mint Austria a Dunán lefelé, vagy vasutain. Azt gondolom tehát, igen méltányos kivánság, hogy ezen kedvetlen s minket nagy veszélyyel fenyegető körülmény a vám által némileg kiegyenlitessék. Legyen a kiegyenlités viszonyos, nem kivánom én, hogy mi kisebb vám mellett szállitsunk Austriába, mint az mi hozzánk, hanem emeltessék a vám mind a két részre.

e) Vannak gyártmányok, mellyek minálunk is gyártatnak, s könnyen nagyobb mértékben is gyártathatnának, s mellyekre Austriának szüksége van; s mind a mellett olly barátságtalan volt irántunk Austria, hogy csak nyers alakbani kivitelét engedte meg szabadon; ellenben gyártott állapotban — ámbár szüksége van reájok-nagyobb vámmal terhelte kivitelünket, mint a mennyit fizet az austriai gyárnok,

midön saját anyagunkat feldolgozott állapotban hozzánk viszszahozza. Igy például a nyers-réz ki s bevitele szabad, ellenben gyártott állapotban Austriából behozva csak 1 forint $42\frac{1}{2}$ kr., s illetőleg 1 ft $52\frac{1}{2}$ kr. vámot fizet, mig ellenben Magyarországból Austriába vive 5 ft $12\frac{1}{2}$ kr., s illetőleg 6 ft $44\frac{1}{6}$ kr. vámmal terheltetik. Ez a legnagyobb barátságtalanság. Alkukötési elvül kivánnám hát vétetni, hogy az illy nemü áruk Magyarországból Austriába vive is csak azon kisebb vámot fizessék, mellyet fizetnek, midön Austriából hozzánk hozatnak.

f) Az ekkép megállapitandó vámoknak megegyezésünkön kivüli változhatlansága természetesen biztositassék. —

Illy nemü elvek alapján vélném a közbensö vámvonal kérdését megfejtendönek. Ezen elvek felállitásával nem akarék mindenben határozott axiomát mondani, még kevésbé igénylem azt, hogy több irány-elvekre is szükség nem leszen; — azt pedig világosan megjegyzem, hogy a hol számokban szólottam, nem azért szólottam igy, mintha egyes czikkek specialis vámjáról akartam volna számokbani véleményt mondani, hanem csupán azért, hogy elv-javaslataimat a mostani vám-tariffából meritett példákkal érthetöbbekké tegyem; egyedüli czélom ezen elvek felállitásával csupán az vala, hogy megmutassam, mikint vannak vezérelvek, mellyeknek alapján, mérseklett védvám-rendszeri szempontból, a köztünki vámszabályzás kölcsönös méltányossággal barátságosan elintézhető. És czélom vala megmutatni, hogy ez a legpracticusabb, egyszersmind legloyalisabb gondolat. Practicus, mert semmi financialis zavarodásokkal nem jár; loyalis, mert financialis veszteséget a kormánynak nem okozván, mindennemü furfangos dohány-monopoliumi s hasonló szerencsétlen gondolatot megelőz; mellyeknek csak kis része is végetlen ingerültséget s bosszús elégedetlenséget okozna Magyarországon, a nélkül, hogy keresztül vitelök reményével az austriai kormány magát józanul kecsegtethetné. —

Hogy a például felhozott elvek alkalmazásánál különös figyelmet kiván a categoriáknak meghatározása s egyes áru-czikkeknek categoriák szerinti világos osztályozása, az magában értetik, valamint az is, hogy az országgyülésnek mindenek elött azon kell lenni: miszerint urunk királyunk, mint austriai császár felhatalmazott biztosokat nevezzen, kik mindjárt az országgyülés elejére a magyar országgyülési biztosokkal ugy az elvekre nézve egyezkedjenek, mint azok szerint a vám-tariffát kidolgozzák.

Kérdhetné talán javaslatba tett vezér-elveim ellenében valaki, minö pótlékot nyujtunk mi Austriának ezen concessiókért (? ! !) viszonyozásul? Concessiókért tisztelt közönség? ha még a méltányosságnak illy parányi megközelitése is concessiónak nevezhető, ugy concessiónak kell mondanunk azt is, hogy élnünk, hogy nyelvünkön szólanunk, hogy isten szabad légét szivnünk engedik. Én nemzeti öntudatból meritett indignatióval vetem itt vissza a concessió eszméjét, s azt mondom, hogy nem szövetséges barátság volna szomszédinktól, ha még ezt is concessiónak neveznék.

Azonban azt mondom én, hogy mi nyujtunk, igen is tetemes pótlékot nyujtunk Austriának ezen ugy nevezett concessiókért, sőt mi részünkön van az áldozat, mi részünkön van a concessió, mert ha mi nem ellenezzük azt, hogy

*

a külföldi jobb gyártmányoknak hazánkbai behozatala négyszer ötszörte magasabb vámmal terheltessék, mint Austriáé; ez által olly concessiót teszünk Austriának, melly az ő haladott szorgalmát évenkint tömérdek milliókkal jutalmazza, s minket milliókig adóztat meg; olly concessiót teszünk, melly tul megyen a barátságos szövetség, tul az önfentartási kötelesség határain, s a tributarius alárendeltség terére csapong. — Azonban isten neki, hozzuk meg ez áldozatot, mutassuk meg, hogy tisztább hűséggel ragaszkodunk uralkodó házunkhoz, mintsem hogy velünk egy fejedelmet uraló szövetséges szomszédainkhoz nagylelkűek lenni ne tudnánk; és ne resteljük a nehéz munkát, mellyet hazánk javának előmozditása illy concessiók mellett tőlünk tovább is igényelni fog. — Én a küzdelmek edzett gyermeke, bár fáradt tagjaim pihenésre vágynak, szivesen részt veszek jövendőben is a nehéz munka legnehezebb részeiben, s azért nemcsak nem vonakodom javaslani, hogy adjuk Austriának az emlitett kedvezést, azon Austriának, melly nyers-terményeinknek bő piaczot nyujtani soha sem leszen képes, mig a neki nyujtott kedvezés miatt csak parányi rés marad azon külfölddeli élénkebb kereskedésre, melly nyers-terményeinknek végetlenül tág piacznyujtással viszonozná közelitésünket; hanem még tovább megyek, s még egy tetemes concessióval vagyok kész Austria iránti loyalitásunkat bebizonyitni, s azért vám-szabályzati elveimhez utolsó gyanánt még azt adom;

g) Hogy azon gyártmányokra nézve, mellyek külföldi anyagból készülnek, s mellyeknek készitésében még nem tettünk nevezetes haladást; ámbár egy kis munkával, egy kis kitüréssel azt is meghonosithatnánk, mint akármi mást; ne kivánjunk magunknak 5 pctnyi védvámot sem, hanem engedjük meg, hogy azokat Austria továbbá is a mostani, szót sem érdemlő csekély vám mellett hozhassa be hazánkba; mig a külföld hasonló gyártmányát magas vámokkal terheljük; feltéve, hogy a magyar földről Austriába vitel vámja is hasonló csekély legyen.

Az illy elvek alapján rendezendő vámszabályzat a legbarátságosabb hivatkozás Austria szomszédságos loyalitására, a méltányosság szerény kisérlete az, mielőtt a jognak követeléséhez nyulnánk, és a békének, és a szomszédságos egyezkedésnek kisérlete. És a ki állitaná, hogy még ennyinek sikeréhez sem lehet reményünk, az egyszersmind azt is kimondaná, hogy „Austria érdekei hazánk érdekeivel összeegyezhetlen ellentétben állanak.“ Jól meggondolja, hogy mit cselekszik, ki a magyar nemzetet ezen hitre kényszeritené, mert istenemre mondom, ollyas mire kényszeritené, mit neki az austriai birodalom meg nem köszönne.

Én ellenkező hitben vagyok, hiszem, hogy érdekeink összeegyeztethetők, ha mind két részről loyalisok, méltányosok leszünk.

A selmeczi bányász- és erdész-academiáról.

Ezen igen nevezetes és kiváló fontosságu tanintézetéről hazánknak a P. Z. egyik legujabb számában igen figyelemre méltó ujdonságokat olvashatni. Közlő előtt legalább ujdonságok azok nagy részint, noha közügyeink viszonyait, kivált a mint azok a magyar lapvilágban nyilvánkoznak, meglehetős éberséggel kiséri.

„Már jó ideje, hogy a n. m. cs. k. bánya- és éremügyi kincstár (die hochl. k. k. Hoffkammer in Münz- und Bergwesen)időszerü reformjával foglalkodott ez, a status-gazdálkodásra nézve annyira fontos, s az egyetemes monarchiában csak egyetlen tanintézetnek, azonban már akár azért, mert a fölterjesztett tervek és javaslatok a f. m. kormányszéknek jóváhagyását meg nem nyerték, s iránt ok ellenkező nézetek forgottak fön; akár azért, mert a szándéklott szabályok az idő szerint még elegendőleg meg nem értek, elég az hozzá, az uj szabályozás kérdése függőben maradt egy teljes évtizeden fölül, melly idő alatt az academia átmeneti állapotban lenni tekintetett, s a már megürült tanszékek csak ideiglenesen valának betöltve. Ez idő alatt mindenféle hirek merültek föl az academia sorsát illetőleg, — példaul, hogy benne szorosan csak a szaktudományok fognak tanitatni, — az előtudományokat, mathesist, természet- s vegytant, a hallgatóknak már egyéb főtanodákból, vagy az egyetemből kellvén magokkal hozniok, hogy továbbá academiánk egészen megszünendik s Csehországba, Prziban-ba fog áttétetni stb.“

Provisorius, függeteg állapotáról a selmeczi academiának, bizony nem hallottunk eddig, s hogy még oda is jutottunk, miszerint academiánk Magyarországból elvitessék! És az illyenekről nem a magyar klyi kincstár, hanem más, birodalmi kormányszék határoz? — És annak eldöntéseül a mi a fölebbiek szerint függeteg volt, egy egész évtizednél több kellett? Ime ide vezet az anyagi érdekek összeolvasztása, ide a bureaucratiai pertractatiók rendszere. Mert a selmeczi academia az egész birodalomban egyetlen a maga nemében, azért annak már nem lehet magyar kormányszék alatt állnia, kétségtelenül azért nem lehet oktatási nyelve a magyar, kétségtelenül ezért kényszerül a magyar ott idegen nyelven tanulni kenyértudományát! Igy olvasztanak a közös érdekek! — És mert maga az academia oktatói karának tanácsa nem itéltethetik képesnek önkormányzásra, a legpraegnansabb kérdések is kormányszékileg tárgyaltatnak, nem nyerhetvén egy egész évtized alatt végelhatároztatást! — Szomoru eredménye az anyagi érdekek egybeolvasztásának s az önkormány megvonásának! —

„Ezen s hasonló sejtések, aggodalmak, — igy folytatja a P. Z. — meg levének örvendetesen szüntetve, egy a k. m. 1847-ik évi január végén menesztett legf. udv. rendelet által, mellyben az academiának szabályozása ki van mondva, s nevezetes módositások tétetnek ugy az oktatói karra, mint a tudományi tervre nézve.“

Bár mi régi az imént érdeklett udv. rendelet, rám nézve ujdonság volt, s talán az a magyar lapok legtöbb olvasóira nézve is. Mintha ez academiánknak azon sajátsága, miszerint a maga nemében az egész birodalomban egyetlenegy, azt reánk magyarokra nézve annyira idegennek jellemezné, miszerint bennünket nem is érdekelhet. Az anyagi érdekek egybeolvasztása ime mennyire kiolvaszt némelly érdekeket? —

„Az oktatói személyzetre vonatkozólag ezek a főbb változtatások. 1) Az ásványtan és földismc, továbbá az ábrázoló mértan és polg. épitészet tanszékei is ezentul, systemizálvák. 2) A rendes tanárok a bányatanácsnokok czimével, rangjával és fizetésével birandanak, hanem ezentul nem lesznek, mint eddig voltak a kamaragrófi hivatal ülnökei. 3) Ellenben az academiai oktatók külön academiai tanácsot ké-

pezendenek, melly a kamaragrófi hivatalnak nem alá, hanem mellé-rendelt testülete lesz. Közvetlenül a cs. k. bánya- és éremügyi kincstárral levelez, s az academia belélétét egészen vezérlendi. 4) Az academia igazgatója, s az academiai tanács elnöke a mindenkori kamaragróf, kinek joga van a tanárokat a kamaragrófi hivatalnak üléseibe, valamint ennek ülnökeit az acad. tanácsba meghivni. 5) Tanári segédek lesznek ezentul minden tanszéknél, s mint valóságos hivatalnokok, addig maradnak ez alkalmaztatásukban, mig más tisztséget nyernek. Eddig csak két segéd volt, s mint a pesti egyetemnél csak két évig alkalmazva." —

Azt ohajtottuk volna, hogy az uj szabályozás ne fél kedvezményeket adott volna. Alkot ugyan önálló academiai tanácsot, az academiai belélet vezérletét rábizza, s demarcatiót akar fölállitani az academiai igazgatás és a kamaragrófsági administratio között, azonban, bár mennyire üdvös, helyes is e szándék, tüstint elrontja avval, hogy az elnöknek jogot ad az academiai tanácsba kamaragrófsági ülnököket, tehát idegen, tehát administrationális elemeket alkalmazni, s ha a körülmények ugy hozzák magokkal, a tanári kar, az önállóság, az illetőség, a szakszerüség ellen szavaztatni. — Ellenben az dicséretes, hogy a fölebb érintett tudományok tanszékei systemisáltattak, s hogy a segédek állása biztositatott. Mi jó haszon van is abban példaul, hogy egyetemünknél, minden két évben egy növendék-orvos oda állitatik a vegytan oktatója mellé, segedelmére alig lehet, mert kivált némi praxis mellett, elegendő képességeket nem szerezhet magának, hogy pedig a praxist elhagyva, testtel, lélekkel neki feküdjék a vegytannak, érdemes a két rövid esztendő, mellynek kitelte után kedvencz tudományul ugyan gyakorolhatja a vegytant, hanem kenyérkeresetül a legritkább esetekben használhatja, noha a föltevés szerint, praxisától bucsut vön. — A selmeczi intézkedés, még egyszer mondjuk, jó, s ohajtandó, hogy egyetemünknél is alkalmazást nyerjen.

„A tantervi lényeges módositások. 1) A két (bányász és erdész) academia bensőbbleg kapcsoltaték öszve, midőn a tantárgyak mind a két academia hallgatóinak adatnak elő, s az erdőismét a bányász hallgatóságnak is az erdészacademia erdészeti tanára, ellenben az ásványtant, a természetleiratot az erdésztanulóknak is a bányászacademiai illető tanár terjeszti elő. 2) Némelly uj tantárgyak systemizáltattak, a föld- és kövületisme mellett az erdőisme is tanitatik a bányászoknak, az erdőszöknek ezentul az általános vegytant, ásványtant, talajismét és az általános természetleiratot is kell tanulniok. Mind a két hallgatóság a magasabb mathematica theoriáit is tanulandja. 3) Az erdészek tanfolyama 3, a bányászoké 4 év marad ezután is, ez utóbbiakra nézve azonban azon különbséggel, hogy az elméleti oktatás a 3dik évben mint eddig be nem fejeztetik, hanem mind a 4 éven át folytattatik. A gyakorlászat, mellyre eddig a 4-dik év szolgált, ezentul mind a 4 éven át, az elméleti oktatásokkal fog együtt haladni; délelőtt a theoria, délután a praxis, azonban a szükséghez képest, ez utóbbinak egész napokat, s az erdőszetre nézve, egymásután 14 napot is lehet szánni, de mindig csak az illető oktató vezérlete mellett. 4) A hutászat ezentul a 4 dik évnek második felében fog előadatni. Többnyire a majdan teljesen megalakulandó academiai tanácsnak szabadsága leszen e tantervet átnézni s átdolgozni." —

Az egész tantervben semmi megemlékezés a magyar előadásokról! — Persze, ha a cseh, a német stb. növendék Selmeczet érdemesiti arra, hogy a bányászatot s erdészetet ott tanulja, csaknem kivánhatjuk tőle, hogy előbb a magyar nyelvvel vesződjék, az anyagi érdekek egybeolvadása ellenben a magyartól méltán megigényli, hogy ő meg tudja ám a német nyelvet, mellyen az anyagi érdekek megszólamlani szoktak.

„Mivel az utolsó 12 év alatt minden tanszék megürült, s az uj oktatók csak ideiglenesen voltak alkalmazva, azért az uj szabályozással a tanszékekre nézve csőd hirdetteték, kivevén a vegytani széket, melly csőd nélkül hagyatott meg dr. Bachmannál."

Ugyan voltak e a csődhirdetmények a magyar lapokban? Isten akár hová tegyen engemet, ha én tudtam ezekről valamit, s ha kedvem volt volna concurrálni, bizony meg nem tehetém vala, mivelhogy a csőd föltételeit még most sem ismerem.

„A csődületek eredménye mint időnkint következett: az ásványtannak, föld- és kövületismének tanára Pettko János eddigi supplens lett; a bányamivelés, bányamértan, bányagéptan székét Andrianyi János, eddig szinte supplens nyerte el. — A mathematika, természet- és erőtan székére, Prágából, Doppler Keresztély hivatott meg. Az erdőszeti tanár kinevezése most van függőben. Az ábrázoló mértan és polg. épitészet tanszékére, talán f. évi január 25-kére van a csődület kihirdetve. Az academiai tanács még meg nem alakult, mert a kinevezések még nem teljesek. A segédek csődülete még ki nem hirdettetett, mert e részben a megalakulandott academiai tanács és az illető tanárok javaslatai váratnak be."

Én nem tudom hogyan van, hogy e kinevezéseket sem olvastam lapjainkban. Pedig a kinevezések nálunk állandó rovat. És az imént tisztelt tanárok rendesitését még sem ama rovatban olvastam.

És a selmeczi bányászok között hát általában senki sem találkoznék, ki e tanintézetünk viszonyairól egyszer másszor egyenesen a magyar közönséget érdemesitené hiradásokra?

Weisz Ferdinánd.

Egyesületi mozgalmak.

Iparmütár. (Folyt.) Olvastatott ezentul a választmány jelentése, mint következik:

Tisztelt közgyülés! Kötelességünk mindenek előtt jelentést tenni azon eszközlésekről, miknek teljesitésével a tavali közgyülésből megbizatánk.

A tavali közgyülés jegyzőkönyvének II. pontjában határozva levén, hogy az 1846-ki üzlet nyereségéből nyereményi s törlesztési huzás tartassék, a közgyülésnek e végzését végrehajtottuk, a huzások eredményét a hirlapok tavali májusi számaiban kihirdettük, s az igazgatóságot utasitottuk, hogy a kihuzott s eredetiben elömutatandó jegyeket kész pénzen váltsa be. — A kihuzott 51 jegy közül 26 be is váltatott, s ezek között az 1000 ftos osztalék nyerője is. Még 25 darab beváltatlan most is.

Taval a jegyzőkönyv VI. és VII. pontjaiban meghagyatott nekünk, hogy társaságunk szabályit, az akkor elfogadott javaslatokhoz szerintezve, ujból szerkeszszük, s a vál-

tószéknél letegyük. E végzést is teljesitők, s van szerencsénk szabályinknak váltószékileg hitelesitett példanyát a ./. alatt bemutatni.

E tárgygyal kapcsolatban még két eszközlésről teszünk ezennel jelentést.

Be levén már szabályink a helybeli t. klyi váltószéknél jegyezve, intézetünknek czimvezetését is megállapitottuk, ellenjegyzőket választánk gr. Pejáchevich János és Schulek Ágoston urak személyeiben, czimeinket a tiszt. váltószéknél szinte bejegyeztettük, könyveinknek hitelességet szereztünk, — czimünket kereskedelmi körlevelekben az ügyvilággal közlöttük, tárunk fölött a czimföliratot, Nagy József urnak nevét kitörülve, saját czimünkkel fejeztük ki, s igy mindent teljesitettünk, mit egy részvényes kereskedő társaságnak megalakulása s valóságos üzletbe állása iránt a törvény s az ügyvilág szokásai megkivánnak.

S miszerint hatóságilag is elismerve legyen társaságunk és ennek kereskedelmi üzlete, folyamodánk a helybeli ns tanácshoz kérve, hogy kereskedésünket a helybeli adózók közé sorozni, s azt megadóztatni méltóztassék. Megtörtént ez is, következőleg intézetünk a városban kebelbeli s adózó kereskedés immár s adó-czéduláját ki is kapta.

A tavali közgyülés III. pont alatti határozatánál fogva teendőnk vala, hogy a régi alapitványjegyek helyett ujakat készitessünk, miken azoknak értékök is ki legyen téve. Ez is megtörtént. Uj jegyeink a meghagyás szerint ki vannak nyomtatva. — Hanem, mi e pontnál további teendőül vala meghagyva, a becserélés eddig teljesen meg nem történt, minek oka abban van, mivel az első kibocsátásu alapitványjegyekről mind azok, kiknek azokat eladás végett osztotta ki az **1846**-diki ügyvitel, még mostanig sem számoltak be, ugy annyira, hogy a végszámozást az ez idei ügyvitel teendői közé kellend sorozni.

A közgyülés IV. pont alatti végzése a részvények eszméjét is elfogadván, nekünk kötelességünk lön részvény-leveleket készitetni, részvényesek aláirásait szerzeni meg. Bocsátottunk is ki aláirási iveket, de olly csekély sikerrel, hogy ez utoń eddigelé csak **150** pftal növekedett tőkéje intézetünknek.

Társat kell vala még keresnünk vállalatunkhoz, hanem illy társakozásra ajánlkozást nem sikerült nyernünk.

A VIII. pontban utasitatánk, hogy miután Nagy József ur az igazgatóságról lemondott, ha ebbeli lemondásánál tovább is megmaradna, gondoskodnánk igazgatóról. — Nagy József ur, ámbár ismételt sürgetésünkre, megtartotta is igazgatói hivatalát a lefolyt évnek egész végeig, mégis határozottan tevén abbeli nyilatkozatát, hogy tovább nem vezetheti intézetünket, utasitásunkhoz képest igazgató-választás iránt intézkedénk.

Csődöt ez iránt nem hirdettünk. Mert kötetlenebb szabadságunk volt választani, ha előlegesen már csak a csődülőkre nem szoritkozánk. A csődület különben sem kecsegtetett ohajtott eredménynyel. Mert pályázati censura alá nem örömest bocsátkozik minden, s minden csődületi zaj és lárma után is a választó arra érzi magát kényszeritve, hogy a csődülők körén tul terjeszkedjék. Igy történt ez **1846**-ban is egy más intézetnél. Azonban meghivást szinte nem tevénk, mert köztudomásra jutván Nagy József urnak visszalépése, azonnal olly ajánlkozók jelentkeztek, kik közül akármellyike leende megválasztva, intézetünk vezérletét rá bizni lehetőnek tartottuk.

Az ajánlkozottak közül Garay Imre urat választók meg, ki intézetünkben, annak már a megnyitás előtti előkészületeinél és azóta folyvást, egész a mult évi octoberig, mint pénztárnok hivatalkodott, s igy intézetünknek belső és külső viszonyaival s ügybarátival teljesen megismerkedhetett s a lelépett igazgató urnak többszöri kijelentései szerint, intézetünknek valóban jó szolgálatokat tőn.

Megválasztván az uj igazgatót az iránt rendelkezénk, hogy árukészleteink, hüven inventáltatván, becsár mellett adassanak Garay urnak kezére. A lelépett s belépendő igazgató urak külön érdekeinek kölcsönös ellenőrsége alatt téteténk meg magok ő általok az inventatitot és becslést, majd pedig fölkért becsüsök által supperrevideáltattuk a becsüt. S e becslésmód eredménye azon különzet, mellyet a mérlegvizsgálóknak már előterjesztett jelentésében megérintve látott a tisztelt közgyülés a beszerzési s becsárak tekintetében. —

Áttérünk a teendőkre.

Lelépett igazgató urnak jelentéséből méltóztatott a tisztelt közgyül általlátni, hogy az **1847**-dik év üzletének nincsen áldott eredménye. Veszteséggel járt. — Nekünk nem illenék, minket nem is illet, hogy a veszteséges ügyvitel fölött birálatot mondjunk, azt akár terheljük, akár mentegessük. Reméljük azonban, hogy a tisz. közgyülés méltányolni fogja azon bal körülményeket, miket a fölolvasott jelentésben lelépett igazgató ur előadott.

Nagy befolyása volt a kimutatott veszteség alakulásába a terhes ügyvitelnek, melly valóban költséges volt. Igyekeztünk is ennek terhein könnyiteni. — Ezért volt, hogy a pénztárnoki hivatalt, **1000** pftos fizetésével az intézeti organismusból kitörültük. Azonban a fölmondási idő hosszusága e tekintetben nem engedé meg, hogy e könnyebbitésnek nagy hasznát vehessük. Garay ur csak az utolsó évnegyedben lépett ki hivatalából minthogy épen ő volt az eltörült állomás hivatalnoka. — Egyebekben a már adott körülményekben nem vala a lefolyt évben lehetséges változtatást tennünk.

A jövő évre már tetemesebb könnyebbitésekről gondoskodánk. A személyzeti fizetések magok **2000** pftal kevesbittettek, melly összeg a tavali üzleti veszteséget jóval fölülhaladja.

Ezen könnyebbüléshez járuland azon tetemes előny, miszerint uj igazgató urnak eszközléséből nevezetesebb bizományokat nyert intézetünk. Legyen elég itt, ha bár csak őszinte köszönetül is, megemlitenünk a zay-ugróczi gyárnak bizományát is, melly tárunkat e gyárnak jeles készitményeivel a nélkül látandja el, hogy intézetünknek valamijébe kerülne.

Most a mint állunk önkint értetik, hogy törlesztési huzásnak történnie nem lehetend, mert ezt csak a nyereségekből lehet eszközölni, minők pedig tavai nem voltak, s igy minden törlesztésnek magából az alaptőkéből kellene vétetni, mi nem szabad. stb. (Folyt. köv.)

A német vasutháló.

(Az osztrák Lloyd lapja szerint)

Ha ezen év multával egy futó pillanatot vetünk a németországi vasutakra, és a haladásra, mellyet ezek tekintetében Németország tön, ugy az e részbeni tevékenységgel, s a nemzettel megelégedni tökéletes jogunk van. Mert nem csupán Bécs és Berlin köttetének ez évben vaspálya által össze, hanem Francziaország fővárosa is el van már érve. A német vasutháló ha nincs is még végkép bevégezve, mind a mellett egész terjedelmében biztositva van*) ámbár alig tiz éve, hogy vasutakat épiteni kezdtünk, mivel a Berlin-potsdami pálya, melly inkább csak kirándulások végett épitetett, 1838-dik évben lön csak bevégezve. E meglepő eredményt nem tulajdonithatjuk másnak, mint főkép a német állodalmak többféleségének, mint azon körülménynek, hogy Németország nem egy állodalom, hanem több állodalmak összege. E körülmény okozta azt, hogy a munka megosztatott, s a vetélkedés következtében a buzgalom nöttön nött. Centralisatio, minő Francziaországban létezik, igen nagy, sőt mondhatni eltávolithatlan akadályul lett volna a német vasutépitéseknél, és meg kell vallanunk, hogy a németek ollyszerü állodalmi szerkezet mellett alig lehetnének most is tovább a vasutépités kezdeténél. De a német állodalmak sokasága okozá azt, hogy Németországon sok helyütt fogtak a vasutépitéshez, s egyik status a másikára nézve is a munkát nemcsak hogy meg nem szüntette, sőt inkább gyorsitotta; s ennek azon eredménye lön, hogy Németország vasut tekintetében az egész szárazföldet meghaladta és jövőre is meghaladni fogja. Már most is igen nagy valószinüséggel előre kiszámithatjuk, miszerint mi mindig több vasuttal fogunk birni mint a többi a száraz föld.

Észak felé három vaspálya van irányozva, mellyek karjaikat különféle ágazatban fogják kiterjeszteni. Austria felől az északi pálya, melly már nagyobb részben kész, Galiczia fővárosaig fog érni nem igen sokára, a szileziai pálya egészen kész és Krakót már elérte, mig a berlin-stettini pálya, melly szinte Szilézia felől jön, de a német vasutháló val összeköttetni fog, jövő évben már Posenig fog érni. Igaz, hogy még hiányzik a porosz nagy keleti vaspálya, azonban ez politikai tekintetből csak akkoron leend mulaszthatatlan, ha Pétervártól a keleti tenger szélén le, fogna egy vasut épülni. Azonban ugy látszik, hogy ezen időpont még jó távol van, legalább nincs közel. Mindazáltal, minthogy az a kelettengeri tartományokra nézve, Németországgali összeköttetésük tekintetéből tagadhatlanul igen szükséges, ennélfogva nem kételkedünk benne, miszerint lelnek utat és módot annak minél előbbi megkezdésére és bevégzésére, a mit annál könnyebben elérhetni, minél bizonyosabb, hogy Németország ügyes vaspálya-munkásokban hiányt nem lát.

Ha nyugot felé nézünk, ugy találjuk, hogy ott nem csekélyebb volt a tevékenység. A Rajna felé két vonal viszen, t. i. a porosz és thüringiai; ezeken kivül nem sokára még a bajor-szász pálya is, mellyekhez járulnak később a würtembergi és bajor vasutak. — Strategiai szempontból igen fontos még, a már kimért, Bécstől Salzburgig és innen Voralbergig vezető vaspálya, de a Salzburg-brucki pálya már azon tekintetből is előnyösebb, mivel Triest a Németszövetségnek azon egyetlen kikötője, melly az adriai tenger partján van. Ezekhez számithatni még azon sok belföldi vaspályákat, mellyek részint már megkezdve, részint pedig bevégezve is vannak, és rendeltetésük az, hogy a német vasuthálónak a szélrózsa minden irányábani bevégzését elősegitsék. — Az igen igen nyomatékos Laibach-triesti vonalról még mindig semmit sem hallani.

A mi ezen vaspályák jövedelmezőségét illeti, arról azt mondhatni, hogy némelly csekélyebb szárnyvonalok kivételével már most is mind biztos kilátást nyujtanak a törvényes kamatokra, mellyeknek természetesen emelkedniök kell ha a mostani pénzzavar megszünend. A vaspályák közvetett hasznát, mellyet Németország forgalma, ipara és müveltsége von belőlük, még csak távolról sem határozhatni ugyan meg, hanem az mindenesetre igen tetemes leend. A személyszállitás négyszer olcsóbb és gyorsabb mint különben, e tekintetben már a vizi utak tulszárnyalva vannak, s az áruszállitás szempontjából sem maradhatnak a vasutak emezek mögött már csak nagyobb gyorsaságuknál fogva sem. Hajdanban és eddig még folyamok s tengerek voltak a népek miveltségének bölcsői, ezutánra a vasutak leendnek. Ha már Európában egyszer bevégezve leendnek, akkor bizonyosan Ázsiában fognak elterjedni, sőt Afrikában is, és azt az europai miveltség számára meghóditandják. A világkereskedés (?) mellynek középpontja Németország leend, ezeknél fogva egészen más irányt fog venni. A német tevékenységnek és iparnak mérhetetlen s kiszámithatlan jövendője lesz, mihez már most kellene erönket elökészitenünk, mivel ennek jutalma a mi számunkra, valamint a kormányok számára is ki nem maradhat, ha ez óriási vállalatok csak valamennyire is megfontolva és eszéllyel vezettetnek. — Igen kivánatos ennélfogva, hogy a nemzet az anyagiakban és szellemiekben egyforma haladást tegyen, különben ez utóbbiak nélkül az előbbieknek csak fél értékük van, és a nemzeti hatalom nem fog azon összehangzásba jönni, mellyre Németországnak a külföld ellenében olly igen szüksége van.“

Ezt mondja egy német a Lloydban, mi magyarok abból kétfélét tanulhatunk, 1-ször: a hol mint Németországon a vaspályák biztositatnak, ott az ország vaspályákkal rövid 10 év alatt behálóztathatik. — Minthogy tehát a „gyakorlat“ a vaspálya biztositása mellett bizonyit, minthogy továbbá Németország, bár későn fogott a vasutépitéshez, mégis több vasuttal bir mint az egész Európa s igy a legcompetensebb bizonyság, azért a (fiumei) vaspálya status általi biztositásának szinte csak jó eredménye lehetne. 2-dik tanulság az, hogy a vasutak által Németországot a világkereskedelem (?) középpontjává szándékozik a jó hiszemü német tenni, és e végre a német iparnak igen rózsás szinü jövendőt jósolván, nem igen látszik emlékezni abbeli igéretére a Lloydnak és a hires neves Pesther Zeitungnak, hogy a vámsorompók megszüntetése által (sőt csak egyedül igy) fog a magyar ipar erősödni.

Erre mondom nem látszik emlékezni, mivel ezeket mondja: „a német iparnak és tevékenységnek mérhetetlen jövendője lesz, mihez már most kell erönket elökészitenünk stb.“ Vagy talán a „német“ név alatt minket magyarokat is ért, mint a német vámszövetség által velük összeolvadandókat?

*) Ezt egy német mondja, és érthetnek belőle azok, kik magukat „gyakorlat embereinek“ nevezik. T.

Ha ezt érti, pedig az előbbiek után nem érthet mást, akkor óvakodjunk azon szövetségtől, melly csak „a német iparnak s tevénységnek“ nyujtand mezőt; vagy a mellynek következtében a magyar csak német név alatt fordulhat elő. T. M.

Budapesti mozgalmak.

Itt van már a hideg tél,
A szegény csak alig él.

Ezt mondja egy régi nóta, s igaz is. Meg kell azonban vallanunk, miszerint a tavalihoz képest biz a szükség csakugyan elviselhető; mit jó nagy részben a fagynak és a hónak, melly a vetéseket eltakarja tulajdonithatni, s az ezen körülményen épült abbeli reménynek, hogy igy a vetések ki nem vesznek. Aug. 3-kán a buza ára 18—19 ft, december 3-kán itt Pesten pesti méröje 14½—17 ft volt, tehát 5 hónap alatt aratás óta csak 2—3½ forinttal csökkent, mióta pedig fagy van, azóta 5—7 nap alatt is 1½—4 ftot.

Nem tudjuk kinek hálálkodjunk azért, hogy a zsemlék ¼ pettel már nagyobbak mint juniusban voltak.

Minthogy már a zsemlék gyarapodásáról szóltunk, szóljunk a B. P. Hiradó utóbbi vezérczikkeiről is, mellyekben az is mondatik * alatt, hogy „az ellenzék ha r o n t, épiteni vél.“ Épitömestereink rontanak szinte, ha az olly kidült bedült tanya helyén, hova csak denevérek, patkányok, z s i v á n y o k stöbb illy haszontalan „f o g y a s z t ó k“ — németül „umsonst Fresser“, diakul „fruges consumere nati“ — huzhatták meg magukat, diszes sőt néha pompás és kéjelmes uj lakot épitenek. — A B. P. Hiradó hivei most rémitő consternatióban vannak, nem tudják valjon reputatiójuk megmentése végett tiszteljék-e rozzant vityillóikban „a fenállót?“ s megvárják mig azok fölöttük összedülni s őket agyonütni fogják? — vagy a „fenálló“t l e r o n t a t ván, épitsenek — illetőleg épitessenek — ujat, s tegyék ki magukat azon veszedelemnek, hogy az ellenzékhez számitatván a B. P. Hiradó által, folytonos rágalmazásnak legyenek kitétetve, azért, mert r o n t o t t a k, s u g y é p i t e t t e k. — Azért hát tisztelt B. P. Hiradó, kimélje ön legalább saját hiveit! —

A közpolgárság részéről egy küldöttség ment Pozsonyba, a városi rendezést érdeklő kérelemmel, melly a követi utasitástól eltér.

Azon két hirhedett kicsapongó (kövező), kik több csavargókkal szövetkezvén ablakokat vertek be, és az utczán becsületes embereket is megtámadtak, hurokra kerültek, s javulás végett a dologházba adattak. Az egyik (kövező mester) igen csudálkozott a fölött, hogy a rendőrség őt, mester uramat, dologházba meri küldeni.

A két testvér-város közti közlekedés igen bajos, néha lehetetlen, s ha lehetséges, akkor a zsarolásnak nincs határa; vannak ugyan pléh-számok a révészeken, de rendőri felügyelő nincs mellettük. Igen sajnálom hogy a multkor becsületes embereknek mondtam révész uraimékat; megártott nekik a dicséret.

Egyébiránt jan. 11-ről 12-rei éjjel a lánczhid fölött a jég megállván, azon már jan. 12-kén át is jártak; a ladikokkal, azóta a jégtől (csak a közepén) tiszta Dunán Beimel nyomdája irányában történik a közlekedés, fáradság nélkül. —

Vasuti menetrend.

(1847-dik évi dec. 1-jétől 1848-dik évi februar végeig.)

Pestről. Váczra.	8½kor reggel. 3 „ délután.	Váczról. Pestre.	10kor reggel. 4 „ délután.
Pestről Szolnokra.	7½kor reggel.	Szolnokról. Pestre.	1 kor délután.

ezen kivül: m i n d e n h é t f ő n é s c s ü t ö r t ö k ö n Pestről K ő b á n y á b a 3-kor délután, vissza 6-kor estve.

Gabona-ár váltóban.

Pest, jan. 11. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
— —285	— —205	— —165	— —140	83—88	100—110

Pozsony, jan. 7. 1848. (pozsonyi merő.)

180—192	— — — — — — — —100			65—72	97—103

Zágráb, dec. 28. 1847. (pozs. mérő.)

230—250	185—200	— — —	125—135	75 — 80	116—134

N. Kanizsa, jan. 6. 1948. (pozs. mérő.)

160—172	— — —	100—112	90—100	55—58	90—102

Veszprém, jan. 7. 1848. (pozs. mérő.)

150—160	120—125	100—105	70—75	— — 55	70— 75

Győr, jan. 4. 1848. (pozs. mérő.)

155—200	125 145	115—200	80—85	54—64	65— 95

Mozsony, jan. 5. 1848. (pozs. mérő.)

160—210	140—160	130—150	90—100	55—65	90—100

Miskolcz, jan. 8. 1848. (pozs. mérő.)

180—185	170—175	150—155	95—100	— —40	100—110

Baja, dec. 23. 1847. (pozs. mérő.)

190—200	155—160	— — —	75— 80	— —45	45— 50

N. Szombath, jan. 4. 1848. (pozs. mérő.)

144—186	— — —	120—136	85—95	62—65	— — —

Kolozsvár, dec. 30. 1847. (kis véka.)

70 — —	— —47	40— —	— — —	— —17	— — 34

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Jan. 10-kén 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1584 ft.
Status-kötelezvény . .	5%-es	103¾ —
„ „ . .	4%-es	90 —
„ „ . .	3%-es	65 —
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		782½ —
1839-ki kölcsön (250 ft) . .		280 —
Eszterházy sorsjegy . . .		57 —
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		84 —
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft) .		— —
Gőzhajó részv. (500 ft) . . .		580 —
Windischgrätz sorsjegy . . .		21 —
Északi vasut		134¾ —
Bécs-gloggniczi		110 —

Dunavizállás 0 felett.

Jan. 12-én reggel: 3′ 0″ 0‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

5.

Pest, kedden

HETILAP.

jan. 18. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival.— Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgyboség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e.p.

ELŐFIZETÉSI HIRDETÉS.

Midőn a t. olvasó közönséget az előfizetésre tisztelettel felszólitjuk, jelentjük egyszersmind, hogy **a Hetilap előfizetési dija az eddigi marad**; — ugyan is félévre postán 5 ft, helyben boriték nélkül 4 ft pp. A megrendeléseket azért kérjük ki idején, hogy a nyomtatási intézkedések t. előfizetőink kényelmével; és saját kárunk nélkül történhessenek.

A Hetilap szerkesztősége.

Ujvilág-utcza Ilkeyház 635. sz. 2-dik emelet.

Tartalom:

Szab. kir. Kassaváros leirása. — Egy szó a zsidók ügyében. — A sorompódöngetők megdöngettetése vagyis elvesztett csatája. — **Egyesületi mozgalom.** — **Vegyes közlemények.** A hollandi kormány motivumai. A római status adóssága. A hofwyli intézetek. A franczia kormány gondoskodása a munkás osztály javáról. A német vámegylet védvámi kilátásairól. A marha bevitel Angliába. Bajorországban nőegylet alakult selyemtenyésztés végett. Olcsóbb fát a szegények számára. Mannheimban a szabadkereskedés és az iparos érdekek. Az ipar segélyezése. Sajtószabadság Franciaországban. **Budapesti mozgalmak.** — **Vasut.** — **Gabona-ár.** — **Status-papirosok és részvények kelete.**

Sz. kir. Kassaváros leirása.

Különösen ipar tekintetében.

Kassaváros első eredetéről semmiféle adatok nem léteznek, mint bizonyost feltenni lehet, hogy azon szép és termékeny vidék, mellyen e város fekszik, a Szwatoplugok idejében sem lehetettt lakók nélkül, söt neve (mellyet némellyek Cassius római vitéztől, mások az itten egykor nagy mennyiségben termesztett kölestől, kásától, ismét Cassa, pénztár szótól, hogy a fejedelmeknek pénztárul szolgált volna és isten tudja még honnan származtatják), Kossitze, kaszálók, rétségek, a kassai tágas völgy majdnem átalánosan rétségből állván, innen a Kossitzétől vették a németek Kaschau-t és a magyarok Kassát — bizonyos szláv eredetére mutat. Ugy látszik, hogy ezen vidéket II-dik Gejza idejében szászok, midőn Erdélyországba vándoroltak, szállták meg légyen, legalább a városi levéltárban nyomára akadhatni, hogy a kassaiak az erdélyi szászokat atyafiaiknak tartották. Legrégibb oklevél, melly a város régiségekben dus levéltárában találtatik, **1262**-dik évről szól, és V. István király által, ki e már akkoriban is tekintélyes várost különösen kedvelte, s a fent nevezett oklevélben Kis-Kassát, melly a várhegy alatt fekhetett, s mellyet Gönyü és Csány helységekért cserélt be, Kassavárosnak adományozta. Tekintélye e városnak Robert Károly, I-sö Lajos, Zsigmond királyok alatt, leginkább azért is, mert erős kőfalakkal körülvétetett, s magát a megtámadók ellen védelmezhette, mind inkább növekedett, kiváltképen pedig a kereskedés tekintetében annyira, hogy I-sö Mátyás király idejében, és később is Magyarországnak a külfölddeli, főkép pedig Lengyel- és Németországokkali kereskedése majd csak nem egészen kizárólag a a kassaiak kezében volt; kereskedésük üzésében majd minden középkori királyok által hathatósan pártoltattak, s e tekintetben különféle kiváltságokkal ruháztattak fel. Különösen Mátyás király annyira becsülte Kassavárost, hogy midőn Csehországban Podiebrad ellen hadakozott volna, minden nyert ütközetéről, s bevett várról, egyszóval hadakozásának minden nevezetesb eredményéről különös levelei által, mellyek a város levéltárában jelenleg is eredetökben láthatók, értesitette a városi tanácsot. Akkori nagy tekintélyességére mutat e városnak az, hogy **4**-dik Sándor Pápa megválasztatását (gondolom **1494**-dik évben) a kassai tanáccsal a tanácshoz intézett különös levele által, melly a levéltárban szinte eredetileg megvagyon, tudatta, mint valami önálló hatalmassággal.

Legtöbbet szenvedett Kassaváros a vallásos viszálkodások idejében, mellyek e várost is megszállották, egyszersmind reá sok bajt és szerencsétlenséget vontak, mellyek következtében a város jóléte sokat szenvedett, s innen lön, hogy tekintélye is csökkent. Azonban mind a mellett is hogy az ujabb időkben közönségesen a magyarországi városi municipalitások tekintélye, részint a városok önön apathiája, részint a nemesi rendnek uralkodási vágya által is, sokkal jobban nyomatott el, mintsem hogy ezen elnyomatásnak a hon közjavára sulyos és káros befolyása nem lenne. Kassaváros kiváltképen csinossága, tisztasága, lakosainak müveltsége, iparossága, mind a municipium, mind pedig egyes lakosai s polgárai vagyonossága tekintetében, régi dicsőségét,

jelenlegi állásával is öregbiti, minden esetre pedig Magyarország legjelesebb s legjelentékenyebb városainak egyike; közönségesen most is Felső-Magyarország fővárosa czimével illettetik. Ő cs. kir. fensége örökös főherczeg István mult évi september 4-dikén e városbani igen örvendetes mulatása alkalmával, a városi küldöttség hódoló üdvözlésére felelni méltóztatott, „régen ohajtám Felső-Magyarország fővárosát láthatni, azon várost, mellyről már elfelejthetlen édes atyámtól olly sok jót, s szépet hallottam stb.“

Ennyit Kassaváros dus és érdekes történetéből csak vázlatilag előre bocsátván, átmegyünk jelenlegi statisticai különösen pedig iparának leirására azon örvendetes megjegyzéssel, hogy városunk évről évre szembetünőleg és minden tekintetben gyarapodik.

Sz. kir. Kassaváros fekszik Abauj vmegyében és pedig a legfelsőbb szélin, ugy hogy Sáros vmegyével határos. Területe ezen városnak igen terjedelmes mintegy 26,000 holdat teszen, régenten még terjedelmesebb volt, de 7 helység, mellyek most is a város földes uri birtokában vannak, a város területéből hasittattak ki.

Maga a város fekszik a Hernád gyönyörü és termékeny völgyének felső végén, hol a Hernád folyó és Csermely patak völgyei a várhegy alatt egyesülnek, és kitágulnak. — Éghajlatja egészséges és kellemetes a mennyiben az éjszaki kellemetlen szelek járása ellen az előtte fekvő meglehetős magasságu Várhegye és Bankói hegy mintegy ellenzőül szolgálnak. Bőséges vizforrásai s kutjai a legjobb izü tiszta s fris ivóvizet szolgáltatják lakosainak, ugy hogy az ország bármelly vidéke, még a leghegyesebbek sem vivnak ki maguknak e tekintetben Kassa felett elsőbbséget. — A magyarországi bortermesztés Kassán kezdődik, sok szorgalommal üzetik, és bor nem megvetendő mennyiségben termesztetik. A kassai bor minősége azonban csak jobb esztendőkben dicséretes, ollykor azután aszubor is készitetik, melly némellykor a külországi kereskedők tetszését megnyerte. A bor termesztés Kassán nevezetes azért, mivel a polgárok polgári házaknál kassai bort még I-sö Lajostól nyert kiváltságuk szerint egész éven által szabadon mérethetnek, ez okból a kassai bor közönségesen azon áron szokott elkelni, mint a hegyaljai. A kassai szőlők kiterjedése körülbelől 650,000 □ ölre vagy is 540 holdra megy.

Sok és dicséretes szorgalom forditatik Kassán a mezei gazdaságra. Ugyan is e város határában magány-lakosok mintegy 7000 holdnyi szántóföldet, és 2300 kaszás rétet birnak; e czikkelyben leginkább érdemel megemlitést a czukorrépa-termesztés, melly 1845-töl t. i. az itteni szinte kassai földbirtokosok által alapitott czukorgyár megnyitásától kezdve, évről évre emelkedik, p. o. 1845-ben a kassai czukorrépatermés 6000 mázsát tett, 1846-ban már 18 ezer mázsára ment, ez idén pedig 24 ezer reménylletik, bizonyosan még mindig nevekedni fog továbbra is, mert a földmivelőnek itt semmiféle termesztmény nagyobb hasznot nem ád; általában föl lehet venni, hogy egy hold czukorrépával bevetett s jól mivelt szántóföld 30—40 pftnyi tiszta hasznot ad, minden munkabér levonása után, fizeti pedig a czukor-gyár mázsáját a répának 20 pengő krajczárjával.

A marhatenyésztés Kassán istálókban üzetik, mivel az ugar már majd 20 év előtt eltöröltetett, és az istálóbani marhatartás hozatott be; minek a többi közt azon igen örvendetes eredménye is tapasztaltatik, hogy mióta a marha istálóban tartatik, Kassán marhadög soha sem mutatkozott, noha a körülfekvő helységek már több izben e veszély által nagy károkat szenvedtek. Különösen sok fejős tehén tartatik Kassán, többnyire schweizi tehenek. Vannak értelmes gazdák Kassán, kik figyelmüket és szorgalmukat leginkább majorjaikra forditják, s leginkább takarmány és marhatenyésztéssel foglalatoskodnak, s maguknak azon meggyőződést szerezték, hogy gazdaságuk ekkép általában jobban jövedelmez, mint a gabnatermesztés által. A mezei gazdaság gyarapitása és előmozditására e városban, egynehány kassai földbirtokosokból, kikhez számos abaujmegyebeli gazdák is csatlakoztak, alakult „gazdasági egyesület“ létezik.

Ennyit a mezei iparról. Minekelőtte a belső ipar leirására mennénk által, fel fogjuk még jegyzeni a város területének részleteit, és magát a várost röviden le fogjuk irni.

A város területe részletenkint igy áll. A város belső területe teszen 500 holdat, szőlők 540 holdat, rétek 2300 holdat; káposztás kertek 200 holdat, szántóföld 7000 holdat. Az erdőség csupán csak a város határában 10,000 holdat; folyók, árkok, patakok, sziklák, vizmosások, utak és más haszonvehetetlen térek tesznek 5700 holdat.

A váras belső területén az épületek következendő arányban léteznek: a bel- és ujvárosokban van 780 ház, alsó-külvárosban 240 ház, közép-külvárosban 216 ház, felső-külvárosban 298 ház, szőlőkben és mezőkön 72 ház, összvesen 1606 ház, miről megjegyezzük, hogy valamint a belvárosban általánosan, de a külvárosokban is sok szép nagy, s csinos izléssel épitett ház van, ugy a külvárosi házak többnyire kicsinyek; sőt nem kevés találtatik szalma fedelü is. Azonban a helyhatóság ujabb időkben a szalma födeleket eltiltotta, hogy pedig a tüzbiztos födelek szaporodjanak, mult évi határozat szerint minden kassai lakos, ki szalma vagy zsindely fedelét tüzbiztosra változtatja, a szükséges épületi fát a város terjedelmes erdeiből ingyen kapja. Ezen határozatnak, valamint a legközelebbi mult években gyakrabban szenvedett tüzveszélyek következtében a belvárosnak már majd fele tüzbiztosan vagyon fedve.

Az állandó lakosok száma a legutolsó ezen évi tiszti öszveirás szerint 14,109-re megyen, ide nem értvén a tanuló ifjuságot, nönövendékeket és katonaságot, kikkel öszvesen Kassán naponta legalább is 16,000 ember mozog. Vallás tekintetében a lakosság igy áll: kath. és gör. egy. öszvesen 12,156, protest. t. i. ágost. és helv. vallásuak öszvesen 1349, héberek 604. Ezek közül kath. házasok 1579 pár, prot. 154 pár, héber 91 pár. Mesterlegények kath. 453, prot. 105. Mesterséget tanulók kath. 320, prot. 60. A nyelv magyar, német és tót.

A várost különösen tetszőssé teszik a meglehetősen szabályozott s tágas utczák, kivált az ujabb korban csinos izléssel épitett számos szép házak, leginkább pedig tisztasága, e tekintetben alig mérközhetnék vele bármelly magyarországi város. Nagy diszére szolgál Kassának a sz. Erzsébet tiszteletére szentelt régi goth stylü nagy templom, valamint a még régibb szinte goth sz. Mihály kápolna. Mindkettőnek épitési ideje iránt határozó adatok hiányzanak, annyit még is bizonyosan lehet állitani, hogy a 13-dik századnál később nem épittettek. Azon egyházat, mellyhez az országban hasonló nem találtatik, valamint a sz. Mihály kápolnát is tudós

Henszelmann Imre orvos tudor ur, kassai fi, tárgyavatottan és tudományosan leirta, s munkáját 1846-dik évben kiadta. Ezen egyházakon kivül még a sz. domokosi-szerzeteseké, academiai pap-növeldei, és az Ursulita apáczáké mind épitészi, mind pedig belső csinosságukra nézve tekintélyes egyházak. Ezeknél kisebb és kevesebbet csinos a polgári kórház és szegények házánál létező kath. egyház, valamint az ágostai és helvét közönségek egyházai is.

Mi a közintézeteket illeti, e tekintetben Kassa lakosainak számához mérve, jobban vagyon ellátva, mint bármelly város is Magyarországban. Ugyan is itt létezik kath. püspök és káptalan, 1 cath. papnövelde (seminarium), accademia, gymnasium, felsőbb elemi tanoda 6 osztályból álló, mellyhez csatolva van rajzoló- és zene-iskola is. Két kisdedovó-intézet a bel- és külvárosban. Vagyon itt egy igen jól elrendezett testgyakorló-iskola, mellyhez uszda és hideg fürdő vagyon csatolva. — Végre vagyon lovagló-iskola is. Megemlitendő még a nemes növendékek háza (Convictus Nobilium). Polgári kórház, mellyben közönségesen 50—60 elszegényedett polgári öszvegynők és polgári egyének látatnak el. — Szegények-háza, mellyben szinte 60 koldulásra jutott kassai szegények laknak és tápláltatnak. Igen jól elrendezett közönséges- és katonai-kórház. — A rendőrség jobb kezelése tekintetéből 1845-dik évben fegyelmi dolgozóház is állitatott fel.

A közintézetekhez számitandók még: a kamarai kormányzóság, a harminczadói-hivatal, mellyhez bankó-hivatal is csatolva van, posta-igazgatóság, lotteriai-igazgatóság, az ujontan alakitott kincstári ügyelőség. Alapitványi fiók-pénztár, katona kincstáripénztár, katona kincstári élelem-tár. Közmulatság és egészség ápolás tekintetében is léteznek Kassán több intézetek, ugyan is a város közepén létezik a városi nagy kávéház elég csinosan és diszesen elrendezve; ugyan azon épületben létezik a jó izléssel, fénynyel diszesitett városi nagy tánczterem, és a szinte diszes szinház is. Ezen kávéház előtt épen a város közepén diszlik a várost ékesitő igen kedves sétatér. — Ezen kivül még öt vendég-fogadó vagyon kávési joggal felruházva. Vagyon bent a városban a középső malom megett az ugynevezett városi Fischerka-réten csinos meleg fürdő, mellyhez egy jó nagy kert (az ugynevezett Fischerkert) kávési joggal és táncz-teremmel csatolva van. Épen most vagyon kivitel alatt azon már rég ohajtott terv, melly szerint a mondott Fischerka nevü városi nagy rét nép-kertté változtattatik s rendeztetik.

A város közepén létező s már fentebb emlitett sétatéren kivül, vagyon még egy más, a fő-utcza alsó részén, és ismét egy, melly a mult évben ültettetett be fákkal a város keleti oldalán a malom-árok mentiben. A nyugoti sáncz-tér szinte sétatérré alakitatik, a kisikitás már meg is történt, egy része már fákkal is be vagyon ültetve, e részben jövőre még többet várhatni, a mennyiben a tanács és választott polgárság elhatározták, miszerint a város részéről béres kertész fog tartatni, ki egy ujból felállitandó fa-iskola-kertben facsemeteket tenyészteni, a város területén minden utaknál, sétálóknál a megállapitandó terv szerint fákat ültetni, a nép-kertre, és már most is létező faültetvényekre felügyelni, a történendő hiányokat helyre hozni fog tartozni. Vannak a külvárosokban több igen csinos magány-kertek is, mellyekbe a müveltebb közönség is bebocsátatik; megemlitést érdemelnek a városi főorvos Schihulszky Frigyes, a czukor-gyár és gróf Sztáray félekertek, azonban ezeken kivül is igen számos magányosok által a kertészség szorgalommal, sőt szenvedélylyel üzetik. — Nevezetes itt a Háry Károl ur sok szorgalommal, költséggel és szeretettel alapitott gyümölcsfa-iskolája s kereskedése, mellyben 40—50 ezer a legjobb faju facsemeték találtatnak a közönség szükségére árunak kitétetvék. Háry urnak ezen szorgalma a pesti m. gazdasági egylet figyelmét is magára vonta, és ezüst érdempénzzel jutalmaztatott.

A ki tovább is kiván sétálni, választására van a fent emlitett nagy réten kivül a gyönyörü Csermely-völgyébe, a Kalvária és Rosalia hegyekre, a bankói, szilvás-apáti, miszlapataki egy-egy félórányira levő fürdőkbe menni. Ezek közül leginkább az ugy nevezett ‚bankói-fürdő' kiemelendő, melly nyári állandó elfogadásokra is kényelmesen vagyon elrendezve. Fekvése ezen fürdőnek, közepette t. i. egy szép erdőnek, egy gyönyörü tisztás téren a legszebb kilátással, valóban bájoló, s itt a szabadnak és természetnek kedvelői bizonyosan kielégitést találandnak.

Piacza Kassának mindig elegendő bőséggel vagyon ellátva még a m. év inség-teljes tavaszán is, midőn minden felé a sok szükséges és nemszükséges rendelkezések s ügyködések tétettek az élelmi czikkeknek kiállitása tekintetében, a kassai piacz minden rendkivüli intézkedések nélkül is bőven, legalább mindig kielégitőleg volt élelmi czikkekkel ellátva. — Különösen népesek szoktak lenni hetivásárai, mellyek ollykor országos vásárait is felülmulják. Nem csekély figyelmet érdemel a gabonavásár, mivel tudniillik a sokat fogyasztó Szepes, és gyakran szükölködő Sáros vmegyéknek a kassai piacz magtárul szolgál, ide nemcsak Abaujból, de Sáros alsó részeiből is, Zemplén, Ungh, Borsod, sőt gyakran Szabolcs vmegyéből is fuvaroztatik gabona eladás végett. — Országos vásárai közül leginkább szentlászlói gyapju-vására nevezetes és érdekes, mellyen évenkint 4—5 ezer mázsa gyapju elkel, és angolok, francziak s más külföldiek is meglátogatják. Egyébiránt Kassa város fekvése, s állása, gazdagságánál fogvást hivatva van Felső-Magyarország müveltségét, iparát és kereskedését öszpontositani, mi ugyan nagy részben már eddig is történik, de ezen öszpontosulásnak további bővebb kifejlődése minden bizonynyal reményelhető. (Vége köv.)

Egy szó a zsidók ügyében.

Noha egy ügy sem volt annyira hirlapjainknak terhére, mint a zsidóügy, mert mindig ugyanazon vádak s ráfogások ujitattak, s mindig ugyanazon okokkal czáfoltattak meg, az ujitott megtámadás ellen ugyanazon fegyverekkel védelmezték magokat, mindazonáltal én is merek csekély véleményemmel a tisztelt olvasó közönség elébe lépni, miszerint most legőszintébbnek tartom, mind a két párttól felhozott okokat az igazság tiszta világánál megvizsgálni, azokat mérlegserpenyőbe vetni, hadd itélje meg azután a tisztelt olvasó közönség, hol biczczen le az igaztalanság.

A középkorban vallása miatt üldözték a zsidót, mint istentelen eretneket máglyára itélték s elégették, vagy azzal vádolták, hogy a keresztény gyermekeket felkonczolja s vérét istenének áldozza, melly ráfogás, — mint a részrehajlatlan h i s t o r i a bizonyitja — nem egy gyilkosnak vált hasznára, mert az általa végbevitt gyilkosság áldozatát, az éj fekete palástjában, valamelly zsidó udvarába

*

dobta, s mi lehetett azután nyilvánosabb, ha reggel megtalálta-tott, minthogy a zsidó szertásának esett martalékul. A mai időben már sokkal müveltebbek s előítéletlenebbek vagyunk, a zsidó vallással már kevesebbet gondolunk, miután meggyőződtünk, hogy az ó testamentom legszentebb vallás könyve, s azonkivül tudjuk, mikint a talmudban foglalt egyesek nézetei, csak a középkori sanyargatás szülte szükséges tápszerektöli, eledelektöli megtiltás szüleményei, s azoknak, valamint a zsidóság elleni elavult törvényeknek, jelenleg kötelező erejök nincs. Az utósó évtizedben megjelent számos német nyelvü zsidó kátékban egészen kihagyattak, s ferde subjectiv nézeteknek nyilvánitattak, ugy hogy a középkori subjectiv s elavult nézeteket a mostani zsidóságra tukmálni, épen olly fonákság volna, mint a középkori zsidóság elleni barbár törvényeket a mai törvényhozó testnek tulajdonitni, más felöl találhatók a fent nevezett kátékban a talmudból idézett egyes nézetek p. o. hogy a várva várt messiás nem egyéb, mint a politikai egyenlőség (Sanhedrin 99. a) továbbá, hogy minden község tartozik, ha 25 tanitható gyermeke van egy, ha pedig 50, két nyilvános tanitót fogadni, ezek s több a talmudbol idézett parancsok s nézetek bizonyitják, hogy a talmud egy középkori theologiai naplóhoz hasonló, a hol jó s rosz inditvány egymásután szönyegre kerülvén, feljegyeztetett, s hogy általában korának hiányait, több helyes és moralis mondatok között homlokán hordja.

De a zsidó vallással most már kevesbet gondolunk, sőt ugy látszik, hogy Nagy Fridrik szavai: „az én országomban mindenki saját meggyőződése szerint üdvezülhet" korszellemünk jelszavává váltak, de korunkban egész más bajunk van a zsidókkal, vérünk után ugyan nem állnak, de pénzünk után leskelödnek, meg nem gyilkolnak ugyan, de koldusbotra juttatnak, azaz: uzoráskodnak. Miveltebb és előrehaladt időnkben nemcsak a zsidók ellen felhozott vád, hanem annak büntetésmódja is változott, nem égetjük már el a zsidót, sem pénzétől meg nem fosztjuk s elkergetjük, hát mit? tán a kereskedésben akadályozzuk öket, s földmüvelésre meg mesterségre kényszeritjük? koránsem! sőt ellenkezőleg, mi öket a mesterség, földmivelés és az ipar különféle ágaitól vagy egészen kizárjuk, vagy az azokhoz vezető utakra mindenféle nehézségeket görditünk elejökbe, s kényszeritjük továbbra is a kalmárság sikámló terén maradni. —

Ugyan kérdezzük egyszer öszintén magunkat, igazán csak a zsidók között akadunk e uzsorásokra? nem voltak-e mult télen közöttünk is elegen, kik a nép inségében még akkor is zárva tartották magtáraikat, miután már némelly gabonakereskedők, a szükség enyhitésére, gabnájok árát leszállitották? De e kérdés nagyon is felesleges, mert annak feleletéből csak az sülne ki, hogy a zsidókon kivül is vannak még uzsorások, de ezt már azen környület is bizonyitja, hogy olly országból is érkezett hozzánk az uzsora elleni panasz, hol zsidók nem is laknak.

De hogy a zsidó uzsorának nyomába jöjjünk, engedje meg, tisztelt olvasó e kérdést, miért nem engedtetik Pesten a zsidó mesterembernek, noha ügyességét remeklettel is tanusitotta, a mesteri czim? miért kényszeritetik a befugter név felvételére, s kirakatát az élénk és közönségtől látogatott utczákban ajánlatra kitenni mért nem engedik? Tán azért, nehogy az ó testamentom szerint üzhesse mesterségét; azt majdan a nála dolgoztatók itélhetik meg legjobban, s ha egyszer a készitmény tartósságával s divatosságával meg nem elégednének, majd ovatosabbak lesznek máskor, mi egyszersmind megleczkézteti a zsidót tartósb s divatosb munka készitésére.

De mind ezen elejökbe görditett nehézségek daczára létezik Pesten „a honi izraeliták közt kézmesterséget terjesztő egylet," melly azt tüzte ki czéljaul, tetemes pénzösszeg mellett, zsidó inasok felvételét, keresztény mestereembereknél kieszközleni. Ezen egylet üdvös sikerét, az ide mellékelt *) czimü jegyzék számbeli adatokkal bizonyitja.

A mondottam nyilvánosb bebizonyitására, Fényes Elek ur saját szavait idézni bátorkodom, mellyek a „Magyarország leirása" czimü könyvében 32 l. következőleg hangzanak: „a zsidók, nehány családot kivéve, német nyelvet használnak, de ezért németekhez nem számithattuk, pedig különös népet sem tesznek, mert jelenleg csak üldözött vallásuk miatt váltak külön, ujabb időkben az előrelátó izraeliták tanulják s tanitatják a hazai magyar nyelvet. — Mi a zsidók emancipatióját illeti, ez most kevés rokonszenvre talál a nagy tömegnél, pedig helytelen s méltánytalan okból, mert a zsidóknak tulajdonitott pénz- és gabona-uzsoráskodást a keresztények is, kiknek pénzök és gabonájok volt, csak olly arányban üzték, ha nem jobban. Oh uram, mikor jön el a te országod! mikor lesz az, hogy ember vallásos meggyőződése miatt nem üldöztetik! mikor látják által a keresztények, s legközelebb magyar hazánkfiai, hogy a zsidóknak tulajdonitott hibák, ha és mennyiben igazak, csupán az emancipatio által orvosoltathatnak meg gyökeresen."

Még más okokkal is támogatta a zsidó-elleniség, izrael további kizárandását, ezek között a hatályosabbakat emlitjük. Az egyik ekképen szól: A nép ellenszenvvel viseltetik a zsidó-ügy iránt, és ennek egyenlő jogosságot engedvén, a nép felingerlésétől kell tartanunk. — Igaz, hogy azon visszataszitó és müveltebb izlésünket sértő zsidó beszéd, és annak minden külső pallérozást nélkülöző bánásmódja, mi sok századig tartó kizáratás s magára hagyatásnak szomoru jeleire mutat, s mi valamint eddig, ugy most is a népguny közönséges czéljául szolgált, legkivált pedig azon osztálynál, melly a teherviselés nyomasztó sulya alatt eddig egyedül nyögvén, a megbélyegzett zsidó sorsában, mintegy saját nélkülözésinek vigaszát találta, és azon meggyőződés, hogy a rajtok elkövetett jogtalanság inkább fog pártolásra találni, mintsem a zsidótól eltagadott emberi jog, kigunyoló diadalmakra nyujtott alkalmat, melly fanyar csufot, a zsidó jogos fegyverhiányában csellel meg ravaszsággal ingerelte-

*) Ezen egylet 4 évi működése alatt, melly eddig csak a testvérvárosokra terjeszthető ki közbenjárását, e következő mesterségekből mint legények felszabadultak: 2 pintér, 4 sütő, 1 szobrász, 3 lakatos, 2 kovács, 2 nyereggyártó, 1 varga, 3 czipővarró, 5 asztalos, 4 kerékgyártó, 2 erőmüves, 1 szappanfőző, 1 fazekas, 2 szijgyártó. Mint inasok vannak jelenleg: 3 bodnár, 5 sütő, 1 szobrász, 1 fazekas, 2 szijgyártó, 7 nyereggyártó, 8 lakatos, 2 varga, 12 czipővarró, 3 kovács, 14 asztalos, 6 kerékgyártó, 2 kovács, egy esztergályos, 1 erőmüves, 1 szappanfőző, 2 aranymüves, 1 takács és 2 üveges.

teit visszatorolni. Ezen folytonos ingerlések s surlódások megszüntetése, az adó sulya alatt görnyedő nép meg zsidók között csak ugy eszközölhető, ha a nép terhei könnyebbittetnek, s a zsidót kirekesztő zár feltöretik, és az elismert észbeli képességeknek megfelelő tért nyitunk.

A czéhek azon szükkeblü aggályának, melly őket nyugtalanitja, miszerint ha a zsidó sürgősségnek s ügyességnek szabad tér engedtetnék, majdan készitményeivel az egész országot elözönlené, és a czéh védenczeit a kenyértől megfosztaná, megnyugtatásaul azt mondom, ne irtózzatok, ne hagyjátok magatokat a kenyérfosztás rémképeitől elámitatni, ne higyétek a zsidó szellemi ügyességét olly óriásinak, minőnek félelmetek borzadálya veletek elhiteti, csak addig, mig az egész zsidóság a kalmárkodás szük határába lesz szoritva, esik neki könnyen magát öszpontositani, és kalafintáik viszonyos kicserélésében osztozni, és ennek természetes következménye, hogy minden fortélyt elébb találtak ki, és a kereskedésben benneteket felülmultak, mihelyest az ipar tágas térei megnyilnak előttök, majd elszéledésökkel, iszonyu félelmetek is szétoszlik, s meggyözödtök, hogy 15 milliónak, két száz meg nehány ezertől nincs mit félnie. Ha mi nekik a mesterség szabad üzletét eltiltjuk, és a kalmárság sikamlós meg nyereség különféle kisérteteinek nyilt terét hagyjuk számukra, azon kell szüntelen törödniök, mi módon találhatnának fájdalmas nélkülözéseikért kereskedési kalafintáikban némi pótlékot, mi nem más, mint a nyereség legmagasb fokrai felcsigázása, azaz uzsorához fognak.

A zsidók ellen felhozott vádak között továbbá leginkább nyelvünk s nemzetiségünk iránti idegenkedésük szokott felmerülni. Ezen vádat hatalmasan czáfolja meg „a honi izraeliták között magyar nyelvet terjesztő pesti egylet," melly a több mint 300-ra rugó fővárosi tagon kivül, még számos rokonigyekvésü vidéki tagtársak és buzgó pártolók által, az egész hazára terjeszti ki üdvteljes hatáskörét! Arról bővebben itt szólni nem szükséges, annál is inkább, mivel a f. n. egyletnek legközelebb megjelenendő „é v k ö n y v e" kitkit meggyözend, annak üdvöt árasztó működéséről és örömmel lependi meg a haladás barátit, hogy nemcsak alapszabályiról s hazafiui törekvésének sikeréről adand számot, hanem az egész honi zsidóság statistikája által, a zsidóság felett uralkodó előitéleteket statistikai adataival lefegyverzi. Egyébiránt a zsidó főtanodák közt, mellyek Pesten, Aradon, Pozsonyban, Kanizsán, Miskolczon s több más elemi iskolák között egy sincs, hol honi nyelvünk főkép nem vétetnék szemügy alá, és annak alapos megtanulása szigorun nem sürgettetnék. „De ez mind csak fitogtatás, csupa mutogatás", felel az ellenpárt mély emberismerete, mi olly képmutatással nem hagyjuk magunkat elámitani, a zsidó csak affectálja nemzetünkhezi ragaszkodását és nyelvünk iránti szeretetét. Arra én azt viszonzom: a társaság, valamint az állam csak a tényeket, nem pedig azok lappangó indokát s rugóját imputálhatja, hát azon, a sok nemzsidótól ajánlott adomány-alapitvány, melly csak a nyilvános trombita harsogtatásában, nem pedig a valódi erény belső meggyözödésében találja jutalmát, hányszor dicsértetik és egekig magasztaltatik? — Ugyan ti szigoruak vagytok egy nép iránt, melly századok óta ki van rekesztve a társaság minden jogaiból, és egyedül a kalmárság csábitó terén kelle bolyongnia? egy nép iránt, mellynek mindenféle csalfasággal s nyerészkedéssel ki kellett csikarnia azt, a mi illette, s mellyet törvéuy utján megszerezni nem engedtek? egy nép iránt, mellynek homlokára századok óta sütetett a gyalázat bélyege? és most midön a megvetés kinzó nyilait szenvedő nép, a gyalázatból kivetközni és a megvetést magától elháritani törekszik, ti hazafiui tetteiben az indok tisztaságát vonjátok kétségbe? Oh uram, mikor jön el a te országod, mikor lesz az, hogy ember vallásos meggyözödése miatt nem üldöztetik! —

Sz. F., papnövendék.

A sorompódöngetők megdöngettetése vagy is elvesztett csatája.

Ezen az öszön congressusok volt a sorompódöntőknek Brüsselben, mellyre a franczia hit-, akarom mondani ügyfelek részéről a legjelesebbek képviselőkül megjelentek. — Ezen képviselőkről mint ügyfeleik közt legjelesebbekről igen könnyü aztán a gregariusokra, a közvitézekre is itéletet hozni, miután a hal is a fejétől büdösödik. — E legjelesebbek — a franczia sorompódöntők képviselői — igen illedelmetlenül viselték magukat Brüsselben. Nevezetesen a csempészséget istentől, a szabadság geniusától, s mit tudom én kitől mástól, alapitott, rendszeresitett s megóvott intézetnek; a csempészeket magukat pedig a szabadság apostolainak, az ég követeinek stb. hirdették, s több illy otrombaságokat követtek el.

A sorompódöngetők által illy fönszóval történt magasztalása a csempészetnek, s kigunyolása a törvényeknek, mind azon lapok részéről, mellyek egy szikra törvény iránti tisztelettel birnak, élénk roszalást vont maga után. S e lapok aztán ama (a csempészeket istenitő) három jó urat (Blanqui-t, Garnier-t és Wolovszkit) annyira szorongatták, hogy hirük végkép oda lenne, ha a francziáknál az erkölcsi eredményt szigoru számitásba vennék. Eleinte lapjukban a „Libre-Echange"-ban kezdték a dolgot tagadni, hanem igen természetesen ügyök azzal csak roszabbá lett, minthogy előbbi mondásuk: „a dugárus az ég küldöttje" a jegyzőkönyvben megirva, tehát elvitázhatlan volt. A mint aztán a „Libre-Echange", kiadóinak bünét bevallotta, olly mentséggel tette azt, melly, midön a védvám-politica erkölcstelenségét bebizonyitani akarta, csak a gunyt és csufot nevelte, mellyel a „f e n á l l ó" statusintézkedésekről volt szó.

A szabadkereskedés fönemlitett három döngető (és döngetett) tanára, a Libre-Echange utolsó számában illy szavakat ad egy fogyasztó ellenében a dugárus szájába:

„én áthágom a törvényt, hogy téged egy erkölcstelen kötelezettségtől megóvjalak (!); én jól tudom, hogy ezzel az igazság kezébe jutok, ámde bünösebb s kárhoztatásra méltóbb vagyok-e mint azon egyedárusok, a kik téged naponkint kifosztanak, és a kiknek te áldozatul esel?" Igaz, hogy az illy „p h r a s i s o k a t" a „kirabló egyedárusok" s a „gyalázatos vámtörvények" ellenében, a szabadkereskedők, a nyeglész sorompódöntők szájából hallani már megszokták, de kérdés lehet-e várni, hogy valaki hallhatóbban szólitson föl társadalmi és politikai forradalmakra, mint az országgazdászatnak ama bérelt tanárai? — Ez volt az első vesztett csatájuk — tropice: megdöngettetésük — a sorompódöntöknek.

A második vesztett csatájuk egy felsült demonstratióból állott, mellynek elsülésére már egy esztendő óta mindig előre örültek a sorompódöngetők, magyarán szólva: előre ittak a medve bőrére. Már a mult évi ülésben iparkodott S a y

Horac úr a Szajnamegye nagy tanácsát arra birni, hogy az a szabadkereskedés mellett nyilatkozzék, s egyuttal tiltakozzék a fenálló vámrendszer ellen, de ekkor még szándékától elállt. Az utóbbi gyülésen ujra kisérletet tön, s pártja a jó siker felöl annál bizonyosabb volt, minthogy saját véleménye söt hite és nyilvánitása szerint a sorompódöngetés nagyszerü elve az utóbbi egy évben, Páris magas köreiben iszonyu hóditást vitt véghez. — És hogy ütött ki a dolog? — Nem máskint, mint hogy e következő választ nyerték: „Szajnamegye nagy tanácsa azon meggyözödéstől van áthatva, hogy a dolgok jelen állapotában a nemzeti védvámrendszer föntartása szükséges légyen, bár egyuttal nyilvánitja, miszerint a vámárszabályok kijavitása megengedhető, s ohajtja, hogy azokat a kormány bölcs átnézetés alá adja.“ — Ez volt a második vesztett csatájuk — tropice megdöngettetésük — a sorompódöngetöknek.

Hát a sorompódöntő magyarok — kiket a döntő magyarokkal, a dentumogerekkel elcserélni nem kell — mit hoznak föl a védvámok ellen? — Felelet: Lichtenstein ur a Hetilap jelen évi 1sö számában a csempészség **erkölcstelenitő** hatását emliti. Tehát itt erkölcstelenitő a csempészség, amott meg a szabadság nemtöjétől szerzett intézet; itt erkölcstelen lény a dugárus, amott ellenben **az ég küldöttje**. — Ha akarom vemhes, ha akarom nem vemhes. —

M.

Egyesületi mozgalmak.

Iparmütár. (Folyt.) A közgyülés értesitetvén a már közlött jelentésekből, az iparmütári viszonyok felöl, több határozatokat alkotott, mikből közebb tudomásra következöket gondolunk adandóknak: a társaság szabályai kinyomatni rendeltettek. A mérleg vizsgálatában, minthogy az avatott s teljes hitelt érdemlő férfiak által eszközöltetett, a közgyülés megnyugodott. Nem mutatkozván a tavali üzlet eredményeiben semmi nyereség, sem a tartaléktárba nem tétethetett semmi, sem a törlesztési huzás el nem rendelthetett. A jelentések, mikben az intézet ügyeiről az igazgatóság számot ad, kinyomatni határoztattak. A választmány azon tagjai, kik eddig is részt vettek annak üléseiben, továbbra is fölkéretnek, hogy a választmányi teendöket gondviseljék. A kilépett m. gr. Pejáchevich János és Schulek Ágoston urak helyébe pedig t. cz. Sárkány kereskedő s Weinzierl Vincze, m. keresk. társasági igazgató urak választattak meg. Választmányi elnökül t. Kossuth Lajos ur, helyetteseül pedig t. Fényes Elek ur hagyattak meg. S e szerint a választmány a most folyó évre következő férfiakból van alakitva: Csanády Ferencz, Dumcsa Döme, Fényes Elek, Kossuth Lajos, Sárkány, Simon Florent, Weinzierl Vincze és Wiener Jakab urakból. Helyeslő tudomásul vétetett a választmányi azon rendelkezés, miszerint jövöre az ügyviteli költségek mérsékeltettek, s e részben a választmánynak minden lehető megtakaritás és gazdálkodás ajánltaték. És tekintetbe véve, mikint a felolvasott igazgatói jelentés szerint, az intézeti üzlet kivált az által kényszerült szenvedni sok terhet, mivel a szegényebb sorsu iparosok istápolójaul tekinti magát az igazgatósag és segitett ott s ollyanokat, hol és kiknél a segély megtérülése, a kifejlett körülményeknél fogva, nem sikerült, annálfogva az igazgatóság szigorun utasitatott, hogy fölhagyván minden philanthropicus czélzatu csaknem alamizsnálkodással, üzletét szorosan kereskedelmi és vállalati lábon folytassa, az intézet azon föladatát, hogy a hazai iparosok készitményeit a forgalomnak adja át, akkor is teljes mértékben fogván betölteni, ha, bár mint tisztán kereskedő, mégis csupán hazai készitményekre szoritkozva, a hazai iparosok és közönség között leend közbenjáró. Az uj igazgató s ellenjegyzői aláirások a helybeli t. kir. váltószéknéli bejegyzésének eszközlésére a választmány utasitatott. — Január elején **1848**ban.

Vegyes közlemények.

A hollandi kormány motivumai fiscus és gyámkodás, más jól rendezett statusokban pedig: **fejlesztése és védelme** a nemzeti erök s képességeknek, ugy belül mint kifelé. Csak mindnyájan ohajtjuk pedig, hogy hazánk is jól rendezett országul vétethessék. Ergo: iparaink fejlesztése és védelmeért!

A római status adóssága 37 millió scudi, **deficitje** a mult **1847**-dik évben **1,200,000** scudi. — Nem jó az adósság, könnyen a deficit jegére vezet, noha meg kell vallani, az **instruálható adósság** hasznot is hajthat. — Következés: **nem instruálható adósságot vállalni nem volna ildom.**

A hofwyli intézetek a jövő tavaszszal megfognak szünni. A real-iskola már egy éve hogy nincs. A földmivelési iskola taval öszszel szünt meg. A növeldében már csak kevés növendék van. — Csupán a szegény-iskola tartatik még föl, s ennek növendékei a terjedelmes gazdaság munkáihoz alkalmaztatnak. — Hát **Szökehalomról** csaknem lehet többet tudni, minthogy nevére egy könyvtár kereszteltetek, s ez is, mielött megszületett volna?! —

A franczia kormány gondoskodása a munkás osztály javáról nagyon dicsértetik, de megjegyzik iránta, hogy kissé elkésett. Minden trónbeszédileg megigért reformokkal, minök az olcsó só, olcsó posta, jó zálogrend, olcsóbb zálogházak, biztosabb takaréktárak, mind ezekkel addig várakoztak, mig elkövetkeztek a reform-banquettek. . . . .

A német vámegylet védvámi kilátásairól Badenből igy irnak: a vámegylet meghatalmazottjainak legközelebb tartandó conferentiája nagy jelentösséggel igérkezik a német kereskedésre, kivált a német iparra nézve. Mint jó forrásból hallhatni, Bajorország, Würtemberg és Baden közös egyértéssel szándékoznak a congressusban sürgetni, hogy a hazai müipar elömozditását és védelmét tárgyazó inditványaik elfogadtassanak stb. — Németországnak sok tekintetben fejlett ipara van immár s például az austriai s még inkább a magyar ipar ellenében védelemre már nem is szorul, hanem nem elegendöleg van kifejledve arra, hogy az angol, franczia iparok virágzatával versenyezhessen, s ezért a mindenkori helyzetek saját politikájának józan férfiai védvámokkal ohajtják honukat biztositani azon irányban, honnan veszély fenyegetözik, s nem tartanák politikai ildomnak a theoria általánossága által bekelepczéztetni magokat. Tanuljunk ez okosságból mi is. Talán Szerbia, s a többi aldunai tartományokkal szemben mi is hánytorgathatnók a szabad kereskedés tudákos elméletét, de istenért! ne hunyjuk be szemeinket azon tulerő elött, melly nyugatról eddig is letartóztatta müiparunk emelkedését, s ezentulra még inkább bilincselni készül annak szabadabb fölszárnyalását! —

A marhabevitel Angliába először 1842-ben engedtetett meg, s ezen évben csak 5350 darab vitetett be; 1844-ben is alig haladta meg a bevitel a 8000-et; de már 1845-ben 34,426-ra, 1846-ban pedig 140, 572-re ment a bevitt marhák száma (Hon és Külf.). — Taval, mint értesültünk, a hamburgi vasuton s azután a tengeren, mintegy 80 darab szarvas marha is vitetett ki Angliába. A vállalkozó egy hamburgi mészáros volt. 1848-ban a szállitást nagyobb mértékben szándékszik folytatni.

Bajorországban nő-egylet alakult selyemtenyésztés végett. Nem régiben kiállitotta a taval nyert selymet. Egy selyem-gyárnok pedig nem sok idő mulva gyönyörü selyemkelméket szött belöle. — S ezt a külföldön is a nemzeti öntudat megelégedésének büszkitő érzetével hirdetik. — Hiában, megvan minden nemzetben a védegyleti hajlam s öntermesztésében, önkészitményeiben tetszik magának mindenki.

A szegények számára olcsóbb fát szerzett a prágai polgárnok. Eszközlésére a fakereskedők vágott fát árulnak kisebb alafákban (portiókban) s azon áron, mellyen az ölszámra kerül. Ennek következtében mentve vannak a szegények, hogy naponkint igen drágán vegyék fájokat a szatócsoktól s egyéb közvetitőktől. Nem volna ártalmas nálunk is követni a példát, s annál kevesbé, mert szatócsaink sem olly nagyon sokat vesztenének, mivel nem minden érkezvén a fakertekbe kimenni, csak a legszegényebbeket vesztenék el vevőik közül.

Mannheimban a szabadkereskedés és az iparos érdekek. E városban a polgárság minap gyülést tartott, megállapitandó a kérelmeket mik általa az országgyülésben adassanak be. Az anyagi érdekek is szóba jöttek. Akadtak, kik a szabadkereskedési tanokat védelmezték. Ezen a jelen volt mesteremberek s iparosok annyira fölháborodtak, miszerint a gyülekezetet odahagyták. (Roszul tették, mert ki a csatatérről elvonul, természetesen nem arathat győzödelmet). Ezután 30 polgár bizatott meg, kik a kérelem tárgyaival foglalkodjanak. A mesteremberek e tekintetben is elégületlenek, mivel közülök kevesen neveztettek ki a bizottmányba. (Igazságok van; a kis ipar érdekeit is jó, sőt szükséges kihallgatni. Ezt követelhetik. És ha követelendik, meg is fogják nyerni, mert irva van: kérjetek és megadatik néktek.)

Az ipar segélyezése. A belga ministerium késznek ajánlkozott Flandriában, Hennegauban és Brabantban olly intézetek s olly iparágak behozatalának segélyezésére, mik a munkás osztály jóllétének gyarapitásaul alkalmasak. — Minap Pestmegyének második követe jó módot ajánlott a gyáripar emelésére, javasolta t. i., hogy az alap-iparágakban támadandó gyárak jövedelmezésének 5%-tje biztositassék, majd meg látjuk, illy olcsó, de hathatós módhoz fognak e nyulni.

Sajtószabadság Franciaországban. Tudva levő, miszerint egy sajtóügy miatt bukott meg 1830-ban a franczia király X. Károl. Ugyanis egy hirlapot s annak tulajdonosát üldözvén, ez munkásait — minthogy a lapot nem nyomathatta — elcsapta, megmondván az okot is. A munkások mintegy 500an, az utczán békétlenkedni, szitkozódni kezdtek, kikhez miután többen és többen csatlakoztak volna; s miután a kormány számtalan jogtalankodásai miatt nemcsak Páris, hanem az egész ország népessége a legnagyobb mértékben felingerülve volt — a zavar átalánossá lön. A király, a helyett hogy jogtalan parancsát visszavonta, s igy a békétlenség okát eltávolitotta volna, még inkább saját alattvalóira lövetett. — S igy lön Francziaország királya X. Károl három örökké nevezetes nap alatt a trónról letaszitva s Francziaországból kiüzve. Lajos Fülöp, királynak kiáltatván ki, a sajtót szabadnak nyilvánitotta, de sajtó-törvényekkel. — Milly lélekismeretesen kezelték e törvényeket, kitetszik egy franczia lapnak (a „Commerce"nek) legujabb számitásaiból, mellyek szerint Lajos Fülöp ő fölségének a francziák királyának 17 évi dicső ural kodása alatt, nem kevesebb mint 1129, mondd egyezer száz huszonkilencz sajtópör folyt le a lapok ellen; hogy 57 hirlap üldöztetett mind addig mig meg nem szünt. Az irókra rótt börtönbüntetés ideje teszen összesen 3141, mondd három ezer száz negyvenegy évet és 8 hónapot; s az általuk fizetett birság nem kevesebbre mint 7 millió 110 és fél ezer frankra rug. — Ezt nevezem én aztán sajtószabadságnak. Ennél — az irókra nézve — csakugyan kedvezőbb mostani sajtóviszonyunk is, mert most, ha valami nem tetszik, mielőtt kinyomva lehetne kitörültetik, és igy sem hasztalan költséget nem okoz az irónak, sem azt utólagos pénz- és test-büntetés veszélyének ki nem teszi. — Ne vélje azonban senki mintha én a censurát valami különös isten áldásnak tekinteném, én megszüntetését ép olly nehezen várom mint igazhivő zsidó a messiást; de másfelől aligha elhitetheti valaki velem, miszerint a franczia sajtószabadság — az irókra nézve, nem az irodalomra — előnyösebb lenne, mint az előleges mérsékelt censura.

Budapesti mozgalmak.

Emlitettük mult számunkban, miszerint a Duna jege megállván a hidon fölül, ott száraz lábbal, a halpiacz mellett pedig ladikokkal történik a közlekedés. Azóta vehetni észre, hogy a révészek nem levén már mulhatatlanul szükségesek, gorombaságuk is 1 egész percenttel csökkent. Hasonlólag azon révészek is, kik a Budapesti Hiradónak kormányát eddig kezükben tartván, azt hitték, hogy náluk nélkül nem üdvezülhetünk, most, mióta látják, hogy náluk nélkül is megeshetik a vásár, nem egy egész, hanem 10 egész percenttel udvariasabbak, most már „a legtisztább hazafiságot teszik föl" rólunk stb. (Lásd a B. P. H. hajdani vezérének a IX. főrendi ülésben mondott beszédét). Beszélhettek már, kimutattátok fogatok fehérét.

Gorombaságról szólván, megemlithetjük egyuttal a 77-dik számu bérkocsist is. Ő ugyanis lovait a multkor minden igaz ok nélkül csak „per mulatság" kegyetlenül elkorbácsolta. A lovak egy szót sem szóltak, csak türtek, hanem gondolták magukban: „ma nekem, holnap neked", s ugy is lön. Mert másnap megint „veszekedhetnékje" levén a kocsisnak, az ebeket összefogdosó nyuzó legénybe kötött bele, s azzal szintolly durván bánt, csak hogy most becsipték, és „kihuzta a lutrit", magyarán szólva 6 korbácsot, azaz hogy csak korbácsütést kapott.

Hasonló történt a háromdobutczai (Molnár székebeli) husvágó legénnyel is, ki a nyuzót nemcsak akadályozta, hanem arczát is összemarta, szaggatta, vérezte stb., noha az nem tudhatta, hogy ő a czélbavett kutyával „gyöngéd viszonyban" áll. De pórul is járt a husvágó, mert behurczol-

tatván 15 ütéssel büntettetett. A verekedésnek ütés az orvossága. Minthogy a bérkocsisok és husvágók hirhedett gorombaságuak s tudtunkkal most először vesztettek rajta, s ez olly ritkaság mint egy ambo, azért megtehetné valaki a 6 és 15 számokat a „lutriba“, annyi bizonyos, hogy én egy este mind a 6-os mind a 15-ös számon ugyanazon egy „kucsiver“-től egy egy narancsot nyertem.

Advinent állatsereglete is megérkezett, s a vadállatok nem olly gyöngék mint gondoltuk s mondtuk, és mégis Advinent ur és neje nemcsak bement hozzájuk, hanem azokat előbb fölingerelvén, nem czirógatással, de csapással és rárivaszkodással csititották le. A cicerone egy hosszu haju német volt, ki németül magyarázta meg az állatok hazáját, nevét, korát stb. Ezen többen boszankodtak, és a többek közt magam is, miután könnyen találkozott volna ollyan magyar, ki németül és magyarul is tudott volna a közönséghez szólani. Később az óriási kigyó mutogatása után nyilt föl a szemem, most láttam át, miért nem lehetett az előadatást magyarra bizni: azért t. i. mert a magyar nem tudott, nem birt volna koldulni, pedig ugy látszik, hogy az is tiszte az előadónak, különben urátóli félelmében csak alázatosan kéregetne, s nem követelne olly szemtelenül mint jelenleg.

A postahivatal ajtaja fölött egy táblán irva van, hogy nyitva áll „8 órától 12-ig.“ Azonban menjen oda bárki 9 órakor, sőt néha 10-kor, és az ajtót zárva találja. Magamon történt már többször, hogy 9 óra után a zárt ajtót „ostromállapotban“ találtam, hogy a folyosón mozdulni is alig lehetett a sok várakozótól, ezek között lehetett ollyan is, kinél a levélnek egy, vagy félórával előbb kezéhez vevésétől sok függött. A. B P. Hiradó néhai vezére minden rendetlenséget az ellenzék nyakába háritott, s azt mondá, hogy „a hol az ellenzék bir tulsullyal, ott vége a rendnek“, ime itt az ellenzék nem bir tulsullyal, és még is rendes (normalis) állapot a rendetlenség! —

„Első magyar zsidó naptár és évkönyv 1848-dik szökőévre“ megjelent:

Közrebocsátja a honi izraeliták közt magyar nyelvet terjesztő pesti egylet. (Chorin A. aradi főrabbi jól talált arczképével s egy zene-melléklettel) n. 8-ad r. 266. l. — Ára 1 ft 12 kr. p.p.

Örömmel figyelmeztetjük a mindenrendü olvasó közönséget ezen becses könyvre, melly gazdag, változékony s érdekes tartalma, valamint igen jutányos ára miatt ajánlatni érdemes. A benlévő biographiai, statisticai, novellisticus, költői s tudományos dolgozatok csupán csak honi izraelitáink viszonyait többféle szempontból veszik tárgyalás alá, s minthogy mind ezen czikkek egyedül zsidó szerzőktől eredtenek, örvendetes bizonyságul szolgálhat, miszerint Magyarország zsidósága mindinkább simulni kezd irodalmunkhoz s nemzetiségünkhez. Ezen üdvös haladást pedig leginkább a pesti izr. magyaritó egyletnek köszönhetni, melly rövid idejü működését már illy szép eredménynyel tetézvén, a magyar nyelv s irodalommal egyszersmind felvilágosultságot s miveltséget terjeszt hitsorsosai közé, valamint más részről hazafiui törekvéseivel a magyar irodalmat is gyarapitja. Áldás kövesse további lépéseit is! — A könyv kiállitása igen diszes.

Vasuti menetrend.

(1847-dik évi dec. 1-jétől 1848-dik évi februar végeig.)

Pestről. Váczra.	8½kor reggel. 3 „ délután.	Váczról. Pestre.	10kor reggel. 4 „ délután.
Pestről Szolnokra.	7½kor reggel.	Szolnokról. Pestre.	1 kor délután.

ezen kivül: minden hétfőn és csütörtökön Pestről Kőbányába 3-kor délután, vissza 6-kor estve.

Gabona-ár váltóban.

Pest, jan. 14. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
280— —	— —200	150—162	— —132	82—90	86—105

Pozsony, jan. 7. 1848. (pozsonyi merő.)

180—192	— — —	— — —	— —100	65—72	97—103

Zágráb, dec. 28. 1847. (pozs. mérő.)

230—250	185—200	— — —	125—135	75 — 80	116—134

N. Kanizsa, jan. 6. 1948. (pozs. mérő.)

160—172	— — —	100—112	90—100	55—58	90—102

Veszprém, jan. 7. 1848. (pozs. mérő.)

150—160	120—125	100—105	70—75	— —55	70— 75

Győr, jan. 4. 1848. (pozs. mérő.)

155—200	125 - 145	115—200	80— 85	54—64	65— 95

Mozsony, jan. 13. 1848. (pozs. mérő.)

170—210	140—165	130—150	90—105	52—70	90—105

Miskolcz, jan. 12. 1848. (pozs. mérő.)

165—170	155—160	130—135	95—100	— —35	95—100

Baja, dec. 23. 1847. (pozs. mérő.)

190—200	155—160	— — —	75— 80	— —45	45— 50

N. Szombath, jan. 4. 1848. (pozs. mérő.)

144—186	— — —	120—136	85—95	62—65	— — —

Kolozsvár, dec. 30. 1847. (kis véka.)

70 — —	— —47	40— —	— — —	— —17	— — 34

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Jan. 10-kén 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1584 ft.
Status-kötelezvény . .	5%-es	103¾—
„ „ . .	4%-es	90 —
„ „ . .	3%-es	65 —
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		782½—
1839-ki kölcsön (250 ft) . .		280 —
Eszterházy sorsjegy . . .		57 —
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		84 —
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft) . .		— —
Gőzhajó részv. (500 ft) . . .		580 —
Windischgrätz sorsjegy . . .		21 —
Északi vasut		134¾—
Bécs-gloggniczi		110 —

Dunavizállás 0 felett.

Jan. 15-én reggel: 2′ 1″ 6‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

6.

Pest, péntek

HETILAP.

jan. 21. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival.— Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgyboség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij : egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e.p.

ELŐFIZETÉSI HIRDETÉS.

Midőn a t. olvasó közönséget az előfizetésre tisztelettel felszólitjuk, jelentjük egyszersmind, hogy a **Hetilap előfizetési dija az eddigi marad**; — ugyan is félévre postán 5 ft, helyben boriték nélkül 4 ft pp. A megrendeléseket azért kérjük ki idején, hogy a nyomtatási intézkedések t. előfizetőink kényelmével; és saját kárunk nélkül történhessenek.

A Hetilap szerkesztősége.
Ujvilág-utcza Ilkeyház 635. sz. 2-dik emelet.

Tartalom:

Hát csak dohány-monopolium kéne mégis? Weisz Ferdinánd. — Takarékmagtárak. Tóth Móricz. — Szab. kir. Kassaváros leirása. (Vége.) — Inditvány a honunkban divatozó hölgyvásárlás s árulgatás ügyében. Dr. Rosenmann Pál. — **Egyesületi mozgalom. — Budapesti mozgalmak. — Hirdetések. — Igazitás. — Vasut. — Gabona-ár. — Status-papirosok és részvények kelete.**

Hát csak dohány-monopolium kéne mégis?

Mit a védvámi párt hazánkban hiedelmévé fogadott, s mit a Hetilap f. é. 2-dik számának vámczikkelye is következőleg állit: „a vámvonal eltörlésének még lehetsége is csak ugy képzelhető, ha a dohány-monopolium Magyarországra is behozatik“ csak olly ijeszgetésnek vették sokan, minőt az agitatio tulbuzgósága vagy épen tulhajtásai hoznak magokkal, de melly a megfontolás higgadtsága elől, mint az éji lidércz csába fénye, elenyészik. — Nem hitték, hogy dohány-monopolium akartassék.

De sokan a Budapesti Hiradónak sem hittek, midőn a dohánymonopoliumot ő is szóba hozta s még azon mézes argumentumocskával is ajánlgatta, hogy hiszen majd lesz ám a monopoliumnál hivatal meg hivatal hogy még! — Miért nem hittek a B. P. H.-nak e részben, azt bizonyosan nem tudjuk, mert a nem-hivők nem a mi oldalunkon állottak. — Lehet, hogy az uj öröm-ige hirdetője előttök is álproféta. Lehet, hogy a kecsegtető agitatio hivataldus biztatásaihoz átalában nem lehete bizodalmuk. Lehet, hogy különösen azért nem fogództak a reményletes alkalmazások horgonyába, mert némi sejtelmök támadott, mintha a „trafique“-oknál majd tudja isten, micsoda „in Appaldo und Trafique-wesen“ fog az egybcolvasztott anyagi érdekek nyelvén és népének javára intézkedni, miszerint aztán a jámbor földinek nemcsak pipája, hanem hivatalbeli vigasztalódása is hiányoznék. Lehetnek mind ezek a bizodalmatlanság okai. De nem tudjuk bizonyosan.

Hanem annyit mondhatunk, hogy mi azt a dohány-monopoliumot elejétől fogva szörnyü komolyan vettük, aggódva hittük. S hogy nem csalódtunk, alkalmasint érzi már a Hetilapnak minden figyelmes olvasója.

Azonban jónak látjuk a triesti Lloyd hirlapjából itt kiirni egy nyilatkozatot, miszerint lássék, hogy kik menten a magyar pártok szintugy egyikének, mint másikának befolyásától, menten a magyar elö- vagy balitéletek sugallataitól s elfogultságaitól, mit itélnek a vámsorompók eltörlésének és a dohány-monopoliumnak egymáshozi kapcsolatáról. Az illy kijelentésben alkalmasint a nehezen hivők is hajlandók lesznek valót, ha bár annak nem kecsegtető oldalát is elhinni.

Igy szól pedig az idéztük triesti czikk egyebek között:

„Kossuth ur minap lehetlenségnek jelentette ki a dohány-monopoliumnak bevitelét Magyarországra, és valóban ezen való vagy elövélt föltevéstől függ a vámkérdés sorsa. A közbenső vámok és a nem magyar örökös tartományokban fönálló dohány-monopolium olly tetemes financz-források, miszerint róluk a korona csak teljes kárpótlás mellett mondhatna le. E kárpótlást directe megadni Magyarország vagy nem hajlandó vagy nem képes. — Más részről a közbensö vámsorompók ledöntése, ha a dohány-monopoliumnak Magyarországon kivül továbbra is fönállania, ellenben Magyarországra be nem vitetnie kellene, két okból politiko-financialis lehetlenség. — Először, mert a közbenső vámsorompónak megőrzése, habár csupán az inneni (t. i. a nem-magyar országokban fönálló) dohány-monopoliumnak védelmére szoritatnék is, ugyanazon költségekbe kerülne, ugyanazon for-

galmi akadályokkal járna, mik eddig fönállottak s fönvannak. Másodszor, mert a közbenső vámjövedelem nem lenne födözve. E szerint csak a dohány-monopoliumnak magyarországbai bevitele nyujtana alkalmat a közbenső vámsorompók elháritására. A magyar dohány-monopolium jövedelme a közbenső vámbevételek hiányát födözné, s a magyar dohány-monopolium fönállása fölösleggé tenné a magyar dohány-vámvonal őrzését.“

Ime bizonysága és motivatiója egyszersmind annak, hogy a magyar védvám-párt igen alaposan látta a dohány-monopoliumban fölállitva a közbenső vámsorompók eltörlésének nagy árát. — S ez uttal csak e bizonyitványt akartuk közleni a nyájas olvasóval. — Tovább e részben nem is ereszkedünk. — Azt gondoljuk, hogy ki csak a Hetilapnak f. é. 2. 3. 4. számait is éber gonddal s megfontolással olvasta, bir elegendő irány-pontokkal, miszerint a triesti nézetek felől meggyőződést alakithatott magának.

Inkább megemlitünk egy kérdést, mellyet e triesti czikk végén látunk föltéve és megoldva a monopolium ügyében. Érdekes látni, hogy viszonyainkat mi fölületesen fogják föl, s itélik el oda kint.

A kérdés ez: „Miért tartja Kossuth a magyar dohány-monopoliumot lehetlenségnek?“

„Föl kell tennünk, ugymond, mert földijeinek vagy csak pártjának idegenkedése minden illy monopolium irányában előtte (legalább ez idő szerint) legyőzhetlennek látszik. — Szomoru, nagyon szomoru volna, ha a narcotiana utáni áhitáson (Gelüste) vagy inkább csak annak kielégitési módján törnék meg jóllétünk, nagyságunk, hatalmunk és anyagi s erkölcsi (körperliche und moralische) egyesülésünk. S még inkább szomoru lenne, ha ezt csak egy párt viszketege okozná.“

Látni ebből, mikint idegenkedésünk átalában a monopolium, s különösen a dohány-monopolium ellen gyöngeségnek vagy makrancznak akar vétetni. — Ám vegyék annak. Csakhogy ne felejtsék, miképen a nemzeti jellem sajátságai, erényben vagy bünben, mindegy, szivósak, ki nem könnyen irthatók. Ezekre reflectálni kell, ha országos intézmények alkotásáról van szó.

S állitjuk mi is, hogy a dohány-monopolium átalános, mondhatni nemcsak országos, hanem egyszersmind nemzeti idegenkedésen fogna megtörni, e miatt ki nem lenne vihető. Austria megőrzetheti vámsorompóit, Magyarország megvédhetné iparát szinte vámvonallal, de sem austriai, sem magyar erő nem ellen-őrizhetné hazánkban a dohánytermesztést, a dohányeladást, a dohány fölhasználását.

Aztán lehetlen a dohány-monopolium Magyarországon, mert dohánytermesztő ország hazánk, mert a dohánytermesztés a népi gazdálkodás szintolly jelentékeny, mint messze terjedett ágazata nálunk. — Ott, hol a föld meg nem termi, vagy hol a népszokás gazdálkodási munkái közé a dohányt és termesztését föl nem fogta, ott lehet vele monopolizálni. De nálunk ez nem megyen, nem mehetne.

Vagy el akarjuk e pusztitani honunkban a dohánytermesztést? — Mert a hová a dohány-monopolium bevitetik, ott e termesztésnek diszlenie nem lehet. Maga a triesti Lloyd hirlapja 1845-dik évi folyamában beszélte el, mikint Roveredo vidékén a monopolium ölte el a dohánymivelést.

És tönkre akarnók e juttatni a dohány-ipart, mennyiben az nálunk a műipar körébe is fölemelkedett, s nemcsak fölemelkedett, hanem a bámulatig föl is virágzott. — Annyi szivargyáraink mind elszegényedésre, végbukásra legyenek e kárhoztatva?

S mi végeredmény kedveért az ipar mezején? Csak azért, hogy a status, melly rosz földmives, rosz iparos, rosz kereskedő, a kenyérkereset s országos jóllét e három iparnemét, a dohány tekintetében, kivegye az ország lakosságának kezéből, — megfoszsza ezt a magány-boldogulás, — megfoszsza a hont, a köz virágzat egy jelentékeny s magánykezekben gyümölcsöző tényezőjétől! —

Vagy azon vételnek kellene e örülnünk, mellyet a kedves monopoliumon eszközölnénk? Mi volna e drágalátos vásárfia? A vámsorompók megdöntése, s igy lehetlenitése a magyar ipar védelme és oltalmának.

Nemcsak, ha ugy tetszik, gyöngeségen és makranczon, hanem hazánk anyagi érdekeinek józan megfontolásán alapszik azon idegenkedés, melly miatt hazánkban a dohánymonopolium nem lehetséges, sőt kivihetlen! —

Weisz Ferdinánd.

Takarék-magtárak.

Miután a Hetilap mult évi 198- és 209-dik számaiban megismertettem az olvasót (az osztrák Lloyd lapja után) az eddig tudomásra jutott magtári rendszerekkel, az ott elfogadott és követett elvekkel; igéretem szerint saját nézeteimet adandom elő ez igen fontos tárgyról. — Mert bár mit mondjanak is a szükség idején történendő adakozásokról, — mellyeket kisebbiteni legtávolabbról sem szándokom — bár mit mondjanak a munkabérnek nem csökkentéséről, de fölemeléséről szükség és drágaság idején, ezek mind nem czélszerü intézkedések magtárak nélkül. Mit ér ugyanis, ha egyátalában nincs is az álladalomban ember, kinek pénze nem lenne, de ha még sem vehet mindenki gabonát pénzért sem, azon egyszerü okból, mivel nem levén elegendő gabona, nem jut mindeniknek bármilly drágán fizetné is? — Lenni kell előbb gabonának, és csak azután lehet azt megvenni, de hogy legyen, szükséges megtakaritani, mire nézve szükségesek a takarék-magtárak. Mert százados tapasztalások nyomán tudjuk most már, pedig meglehetős bizonyossággal, hogy 7 év közül kettő bő, négy középszerü, egy pedig szük termést ad. Minthogy tehát a négy középszerü évben csupán annyi terem, mennyi elfogy, azért e négy év terméséből fön nem marad semmi, az egy szük év terméséből pedig nemcsak fön nem marad semmi, hanem az még nem is elég; ennélfogva ezen egy szük év által származott gabonahiányt, a két bő év fölöslegének kellene pótolni — ha abból valami maradt volna.

Azonban igen jól tudja mindenikünk, hogy nem szoktunk gazdálkodni a gabonával akkor, mikor bőviben vagyunk, és ép azért aztán nem is sokat szoktunk szükség idejére félretenni.

Például, Békésben 1843-dik évben olly áldott termés volt, hogy a tisztabuzának vékája 2, pozsonyi méröje pedig 4, mondd négy ezüst garason kelt. Illy alacsony ár mellett kinek lett volna kedve a csaknem ingyen kapható gabonát tartogatni? Bizony igen kevésnek, a minthogy csakugyan kevesen is tették el, sőt nemcsak hogy el nem tették, de azon kivül a mit mulhatatlan szükségeik végett eladniok kellett, el sem adták, mert nem volt érdemes. En-

nélfogva sokan a tiszta buzát sertéseikkel etették meg, s a hizott sertést azután piaczra, vásárra hajtották, nem helytelenül számitván, hogy ekkép az olcsó gabonától fizetendő drága szállitás-bért meggazdálkodandják.

Ámde a mindjárt következő **1844**-ki még inkább **1845**-ki középszerü években, leginkább pedig az **1846**-ki szüktermésre következett **47**-ki tavaszon, ugyanott a tiszta buza ára (melly **1843**-ban **4** ez. garas volt) már (**8** ez. for.) **160** ez. garas, azaz: **40**-szer annyi lett mint $3^1/_2$ évvel előbb. Millyen jó lett volna most a **43**-ki fölösleg, ha megtakaritatik annak idején. De ugyan mikép legyen a szegény földnépének ingere, ösztöne, sőt csak módja is gabonát eltenni? mikor annak árából kell szükségeit kielégitenie, mikor abból kell kifizetni adóját, mellyért zaklatják, mikor abból kell minden tartozásait a pap, tanitó irányában letisztáznia stb., mit csak akkor tehet, ha buzáját (máskint nem lehetvén) potom-áron is elvesztegeti.

Igaz, hogy nagy birtokosak tettek el gabonát, de ez a szükséget a helyett hogy enyhitette volna, inkább nevelte, mert olly lelketlenek voltak többen, kiket megis nevezhetnék ha szabad lenne, hogy sok ezer mérőnyi gabona-készletüket mind addig nem állitották piaczra, mig csak a kivánt magos áron eladni nem reménylhették. Igy p. o. tudok az alföldön egy uraságot, magas rangu urat, ki am. évi majus hóban azt parancsolta tisztartójának, hogy mig a tiszta buza pozs. mérője **14** váltó forinton el nem kél, addig (a sok ezernyi mérő gabonából) semmit eladni ne merjen. A tisztartó engedelmeskedett, s mikor a buza ára **14** ft volt, akkor ujra ráparancsolt földesura, hogy **18** fton alól el ne merje adni a buzát.

Hogy illyen „tactica“ mellett az alsóbb osztálybeliek (életük levén előttük legkedvesebb, s a lassu de kinos éhhaláltól iszonyodván) élelmiekért mindenüket, a minek csak ára van, ismét potomságért elvesztegetik, igen természetes ugyan, de igen sajnos is.

Nem akarom emliteni most azon kárt, melly **50** vagy **100** ezer honfitársaink éhenhalásából származik, mert jól tudom, mikint ha ezt teszem, a „higgadt és józan eszüek“ engem mint „érzelgőt“ kineveinek, hanem csak egyszerüen arra figyelmeztetem az olvasót, hogy a fentebbi tactica következtében azon vagyon, melly annak előtte több ezer munkás honpolgáré volt, nehány gabonauzsorásé lőn. Minthogy pedig ezek annyi adót, mint az általuk koldusokká, földönfutókká lettek, nem fizetnek, vagy birtokukhoz mérve csak igen csekélyet; minthogy továbbá annyi szolgálatot a statusnak ezer év alatt sem tesznek, mint azok kik általok tönkre jutottak csak egy év alatt is tettek: tehát igen könnyen átlátható, hogy az illy „tactica“, azonkivül hogy a „kaputos“ rend nehány egyéneit dusakká, ellenben sok ezer hasznos polgárt szegénynyé teszen, még a statust közvetlenül is igen kárositja.

Ide sorozható azon figyelmet érdemlő baj is, hogy ezen vagyonukból kiforgatottak előbb szükségből (melly törvényt ront) sértik a tulajdon szentségét, később meg szokásból fognak orozni, sőt erőszakoskodni is, mint akárhány példa van rá.

Minélfogva szent kötelessége a statusnak akkép intézkedni, hogy illy esetek soha, vagy csak a mennyire lehet, ritkán forduljanak elő. Ezt elérhetni, ha elháritatik a baj oka t. i. az élelmiek drágasága, miből lesz a szükség — melly törvényt ront. —

Mintha látnám a gyakorlat embereit e mondatom fölött kárörvendve tombolni, mintha hallanám őket mondani, hogy: „mit ér az illy okoskodás, melly „nem practikus“ „kivihetetlen“, ugyanis „a szük termést elháritani isten igen, de ember nem birja.“ Továbbá „a szegények számára a gazdagokat megadóztatni igaztalan.“

Igenis „józan eszü“ hazámfiai! a szük termést elháritani isten igen, de ember nem birja. A mi pedig a gazdagoknak a szegények számára történendő megadóztatását illeti, hogy ez igaztalan volna, át nem látom; ellenben hogy a szegényeknek a gazdagok érdekébeni több század óta gyakorlott adóztatása igaztalan, azt igen jól és könnyen átláthatni. — De én erről most szólni nem akarok, hanem viszszatérek amaz ellenvetésre, miszerint a szük termés elháritása lehetetlen, legalább emberi erő által. Én nem a szük termés, hanem a szükség elháritásáról szóltam, és ezt a status is teheti, sőt tenni szent kötelessége.

Teheti pedig a status, a mennyiben intézkedhetik ugy: **1**-ször, hogy minél több gabona termesztessék bő és középszerü években, erre nem kell más, mint a) hogy minél több föld jöjjön eke alá, b) hogy azon föld, melly eke alá jő, minél jobban miveltessék. Illy intézkedés mellett lesz gabona elég, sőt fölösleges is. De ez még nem elég az üdvösségre, hanem intézkedjék a status **2**-szor ugy, hogy a bő évek fölöslege a mennyire lehet szük évekre megtakaritassék.

Ha a status ekkép intézkedendett, ugy lehet ugyan szük termés, de éhség, de szükség, melly törvényt ront, nem lehet, föltevén, hogy (mint nálunk) elegendő termő föld van.

És csak e két pont alatt foglalt intézkedés által lehet a szükséget s éhhalált elkerülni, s e szerint mind azon intézkedések, tervek, javaslatok, mellyek egyszerüen csak a gabona-fölöslegnek megtakaritását czélozzák, mint egyoldaluak, sőt félszegek, s czéltévesztők, mint nem gyökeresen orvoslók, követésre egyátalában nem méltók.

Illyen tervek a Nimródé és gr. Sodené, ez utóbbié, noha sokkal könnyebben kivihetőnek látszik, még czéltévesztőbb az előbbeniénél, s nálunk, hol a közigazgatás szabályozatlan, lassu és erőtlen, kivihetetlen, de ha kivihető volna is a szükséget nem, vagy csak aligha és legjobb esetben is csak kis részben háritaná el. — Ugyanis mit eszközölhet azon rendőri szabály? hogy a termesztő bő termés idején ne adja el minden terményét, hanem szük termés idejére is tartson egy bizonyos mennyiséget, büntetés terhe alatt. Ha bő termés van, akkor a gabonának csekély ára levén, kevés pénzért is sokat kell eladni a termesztőnek, s kénytelen is legnagyobb részben, sőt egészen eladni, mert szükségei lehetnek ollyanok, hogy halasztást nem szenvednek, s ennélfogva el is adja, mert azon reményben van, hogy ha az idén adott isten, ad jövőre is. Következzék azonban most egy rosz nyár, rosz aratás, az ki a reámért mennyiségü gabonát előállitani nem birja, a fenyegetett büntetésben, (gabonavételben) elmarasztaltatik. Szük év levén, a gabonaár magas, igaz, hogy bármelly magas ára legyen is a gabonának, azt a status megfizeti annak kit elmarasztalt ugy, hogy a megitélt birságon kivül, ennek csupán a gabona fölhajhá-

szásával kell veszödnie; ámde ha történetesen sokan vannak elmarasztalva, sokan vannak kiknek gabonát kell venniök, honnan fogják venni a sokat, mikor nem sok, de kevés termett? mikor szüke van? A hol nincs, ott ne keress. Azaz bármilly kemény büntetés alatt kényszeritessenek is sokan sok gabonát venni, de ha nincsen sok gabona, hanem csak kevés, biz akkor nem fognak sok gabonát vehetni. Ez egyik lényeges hiánya, a legegyszerübbnek, legczélszerübbnek látszó Nimród és Soden-féle magtári rendszernek. — De van más is, melly szinte olly lényeges fogyatkozás, sőt lényegesebb.

E fogyatkozás azon félszegség, hogy csupán a gabona-fölösleg megtakaritásáról okoskodnak a nélkül, hogy arra csak gondolnának is, ugyan honnan vétessék elő azon gabona-fölösleg, melly megtakaritandó lenne? Pedig én ugy hiszem, miszerint még a mi ugynevezett „higgadt és józan eszü hazánkfiai" is átlátandják, hogy előbb kell gabona-fölösleggel birnunk, és csak azután lehet azt megtakaritanunk szük termés idejére. S erre sem Nimród, sem Soden nem gondolt, és ezért tervük nemcsak félszeg, hanem alapjában hibás, s követésre, életbe léptetésre méltatlan.

II. Fridrik porosz kir. rendszere még leginkább megközeliti a czélt, miért is követésre legméltóbb és czélszerü módositásokkal, s jól kitágitva nálunk is bizonyos sikerrel lenne alkalmazható. Mint fentebb mondottuk II. Fridrik bő terméskor, mikor már más senki gabonát nem vett, előre meghatározott áron a fölösleget magtárai számára megvette, és ez által csinált gabona-fölösleget, mert a termesztésre ösztönt és ingert adott a földmivelőnek, a ki tudta, hogy bármi sokat termeszszen is ő, azt mégis eladhatja, mert ha más senki sem, a király magtárai számára bizonyosan megveendi. — Más felől a városi lakos, az iparos, a kereskedő, szóval a fogyasztó biztositva volt az iránt, hogy drága kenyeret enni nem fog, mert ha a gabonaár egy bizonyos fokig fölszökkenend, tehát a király magtárait megnyittatandja, és nyereség nélkül, (csupán a kamatot s költséget számitva be,) előbbi áron adandja el a gabonát. E szerint senki sem volt ösztönözve összel nyakra főre egész télre, sőt tavaszra való gabonát is összevásárlani, melly tolakodás szokta a gabonaárt még inkább emelni, és a drágaságot nagyitani. —

E két előnyénél fogva már, mellyet II. Fridrik rendszere nyujt, t. i., hogy 1-ször gabona-fölösleget eszközöl, vagyis, hogy fölöslegesen termesztessék gabona; 2-szor azt, hogy azon fölösleg kényszer nélkül, önkéntesen, sőt örömmel, (tehát minden bizonnyal) meg is takaritassék, e két előnyénél fogva mondom e rendszer nálunk is (sőt mindenütt) czélszerün tágitva, elfogadást érdemel.

Azonban önként értetik, hogy nálunk a takarékmagtárak nem királyiak lennének, mint Poroszországban, hanem országosak, és állanának a nemzet ellenőrsége alatt, kezeltetnének országos tisztviselőktől, kik számolnának a nemzetnek, mellynek számára s érdekében fogott alapitatni a magtárak intézete.

Nincs benne kétségem, miszerint hazánk jelenleg együtt levő törvényhozói, főkép a mult 1847-ki inség által, (mellynek csak az egy Sárosmegyében 30 ezer ember lett áldozata) elhatározva leendnek takarékmagtárak fölállitására. E takarékmagtáraknak ugyanis — természetesen egyéb czélszerü intézkedésekkel együtt — csudás hatásuk lenne, mert 1-ször a bizonyos vásár, és nem szerfölött alacsony gabonaár által, sok gabona-termesztésére ösztönözvén a földmivelőket, gabona fölösleget idéznének elő; 2-szor e fölösleg termesztése végett szükségessé teszik a „parlagon heverő puszták" miveltetését, és sok munkát nem lelő zsellér polgártársainknak foglalkodtatását, kik is illyképen munkát, tehát keresetet, kenyeret találván, az inséggel küzdeni nem fognak; végre 3-szor szük termés után is megmentik az egész társaságot a szükségtől, melly törvényt ront, — minthogy a megtakaritásra a nép nem rendőri parancscsal ösztönöztetnék, mellynek sikere bizonytalan, hanem pénzzel, jutalommal, mellynek sikere bizonyos. — (Vége köv.) Tóth Móricz.

Sz. kir. Kassaváros leirása.

Különösen ipar tekintetében.

(Vége.)

Helyén lesz itten, mielőtt a kézmüvi ipar előadására átmennénk, a város financziai állásáról is röviden szólani. — Annyi tudva van közönségesen, hogy Kassa valamennyi magyarországi kir. város között legtöbb fekvő jószágot bir, t.i. egy mezővárost, 17 falut és egy pusztát, a Hegyalján körülbelül 1000 kapás szőlőt, összes erdei birtoka pedig 30,000 holdra megyen. — Azonban ezen fekvő vagyon korán sem ád annyi jövedelmet, mint a falvak száma után gondolni lehetne, mert a forrai uradalmat, melly Forró mezővárosból, Garadna helységből és a szebenyei pusztából áll, és Sáros vármegyében fekvő Berki helységén kivül, a többi Abauj vmegye felsőbb részén, és Sáros vmegyében jobbára hegyek és erdők között fekvő falvaiban, a város mint földesur semmiféle majorsági gazdaságot nem bir, a kilenczedből, csekély regalékből bejött jövedelmet pedig a helységek igazgatása, lelkészek, tisztek, tanitók, erdészek és csőszök fizetései fölemésztik.

E birtok azonban még is szép hasznot hajt a városnak, mert nagy kiterjedésü erdeiben, részint készpénzbeli fizetésért, részint uri munkába sok épület- és tüzifa vágatik, a felmaradt robot pedig utcsinálásra és a város tisztitására forditatik. Tehát a város sok falvai közül csak a forrai uradalom és Berki helység szolgál pénzforrással; az elsőért 13,708 ft, az utóbbiért pedig 2000 ft évi haszonbér fizettetik p. p.

Az erdőség sem ád annyi jövedelmet, mint terjedelmességétől várni lehetne. Ugyanis a város erdősége a makkoláson kivül, kivált a felsőbb vidéken, hol ha megterem is néha a makk, de nem mindig érik meg tökéletesen, csak ritkán jövedelmez, évenkint 8000 pftnál alig ád többet, mi 30,000 hold jól kezelt és jó fekvésü erdőből épen nem sok, annyival inkább, mivel az erdő nagyobb részéből mind az épületi, mint pedig a tüzifa a közel fekvő városba befuvaroztatható, más része pedig Szepes vmegye határszélén feküdvén, az ottani ércz-hutáknak mindenkor jó áron és bizonyosan eladható. Azonban mind a mellett is Kassa városa legnagyobb kincsét teszi terjedelmes erdeinek birtoka, ha bár az bőséges pénzforrásnak nem tekinthető is. Ezt szükségesnek tartjuk bővebben megfejteni. Azon körülmény, hogy a város, közel fekvő erdeiből a kebelében épitkezőnek elégsége s épületi fenyő vagy tölgyfát is adhatván, a nélkül hogy a szabályos erdei kezelés megsértetnék, igen jótékony befolyással van a város ne-

vekedésére s gyarapodására, és hogy ezen czél minél inkább előmozditassék, a város épületi fát idegeneknek eladni nem szokott, az csak a városiak számára tartatik fel, és hogy az épitkezésre annál nagyobb legyen az ösztön, a helybeli polgároknak igen jutányos polgári áron szolgáltatik ki a legrégibb idő óta, p. o. 7—8 ölnyi hosszaságu 12″ vastagságu fenyő gerenda 1 ft 12 kr. p.p., és mivel az erdő, mellyből adatik, közel fekszik, fuvara legfölebb is 36 pkrba kerül; igen természetes aztán, hogy mindenki, ki Kassán épiteni kiván, a polgári czimet és jogot is igyekszik magának megszerezni. Jelennen ezen polgári épitési faárhoz feltétel is köttetik, t. i. csak ollyannak adatik a város részéről fa, ki a megszabott szabály szerint és tüzbiztos fedellel épittet, s erre magát elölegesen lekötelezi; sőt a mint már fentebb érintettük, ki zsindely vagy szalma-fedelét lehányatja, és helyette tüzbiztos födelet állit, annak egy legujabb határozatnál fogva épitési fa ingyen adatik.

Mi a tüzi ölfát illeti, a város évenkint mintegy 12, 000 bécsi □ ölet állittat elő. A legtávolabb erdőkből a szepességi érczhutáknak mintegy 4000 ölet ad el, eddig □öle vágás es fuvar nélkül 1ft 33kr. p.p. adatott, de mivel a körül fekvő vidéki erdőségek naponta gyérülnek, ez idén már 2 ft 30 kr. pp. emeltetett fel. A többi 8000 □ öl fa a városba fuvaroztatik, kivévén mi a helységekben levő tisztviselőknek, lelkészeknek s tanitóknak évi járandóságuk gyanánt adatik. A befuvarozott faöszveg pedig a polgárok között szinte igen csekély polgári áron osztatik ki □ öle egyre másra 48 pkrjával a kiállitási és fuvarozási költségeken felül, ezen fa tehát a polgárnak házához szállitva, és pedig a legjobb fürészelt hasáb bikk-fának □ öle 3 ft 54 krba, a vágott galyfának □ öle 1 forint 54 pengő krajczárba kerül. A kiosztás adó-kulcs szerint történik t. i. minden polgár személyére kap 2 □ ölet, özvegy polgárnő egyet, azonkivül kiki kap minden 4 pft adófizetés után 1 □ öl fát polgári áron.

Ezen fakezelésnek a városi lakosokra azon igen hasznos eredménye van, hogy a vidéki fa piaczi ára is igen jótékonyan mérsékeltetik, és mivel a város részéről arra gond forditatik, miszerint a városi belső faraktárban legalább is 3000 □ öl készen álljon, ugy hogy a polgár polgári failletőségét a legnagyobb szükségre takarithatja meg, a vidéki fa ára 4—4 ft 48 krnál p.p. feljebb soha nem emelkedhetik. —

Más egyéb jövedelmeit huzza a város a belső, és jószágaiban levő kisebb kir. haszonvételekből, kapuvámokból. Eddig a város jövedelmei évenkint 70—80 ezer pengő ftra rendesen felrugtak, mi rendes kiadásait fedezte is, mult és jelen évben a város gazdálkodásában némelly hasznos változások rendes jövedelmeit 100—110 ezer pftra emelték. — A város illy financialis állása mellett a házi pénztárba közadó utján semmi sem fizettetik, hanem minden közköltség, szépitések és javitások a város közjövedelméből fedeztetnek, sőt több ollyan kiadások is, mellyek nem az egész közönséget illetik, p. o. a mezei kerülők fizetése stb., szinte a városi közpénztárból fedeztetik.

Ellenben e város rendes kiadásai is nevezetesek, mikint az a mult évi elöleges költségvetésből látható. Mind a mellett is ezentul, hogy ha rendkivüli csapások nem érendik a várost, szépitésre s javitásra még is megtakarithat valamit. Valamint honunkban mindenütt, ugy itt is sok javitani való

van; nincs különösen a város csinosságát annyira nevelő járda, itt-ott egyes háztulajdonosok ugyan már csináltattak, de a többség vonakodik, mivel azt várja, hogy a város házipénztára költségén fog elkészitetni az egész városban, a városi pénztár pedig más mellőzhetlenebb közköltségekkel terhelve levén, fájdalom ezen a városi csin és kényelem egyik fökelléke mindig későbbre halasztatik, melly halasztásnak még az is oka, mivel a város területén s közelében járdára alkalmatos kő nem találtatik.

Sok költséget okoznak a városi pénztárnak a határán át vonuló ország- és közlekedési utak, mellyek öszvesen $6^1/_2$ mérföldre terjednek. A város részéről sok gond és költség forditatik ezen utakra, azonban panasz mindig volt és lesz, mig az utak országos felügyelet mellett az ország minden lakosai közköltségen nem épitetnek.

Mi a kézmüvesi ipart illeti, Kassa e tekintetben is aránylagosan más magyarországi városokhoz kitünően áll; ámbár meg kell vallanunk, hogy korán sem áll még itt az ipar azon polczon, melly a város fényes állásának, szerencsés fekvésének, és azon sok kedvezéseknek, mellyekben a kassai iparosok más városiakhoz képest hasonlithatlanul bővebben részesülnek, megfelelne, mert meg kell jegyeznünk, hogy egész Magyarországban talán egyetlen egy város sem találtatik, mellynek körülményei a kézi ipar kifejlődésére és emelkedésére kedvezőbbek lennének mint Kassáé. Ugyanis vidéke kellemetes és egészséges, a város rendes, szép, tiszta lakosai között a müveltség szelleme kitünő, egy szóval a Kassáni lakás, vagy mulatás olly kellemetes, hogy ki itt egy évet töltött, mindenkor kellemesen fog a városra visszaemlékezni, azért is a mesterlegények, iparsegédek s kézmüvesek Kassára örömest betérnek s itt mulatnak, sokan a megtelepedésre kedvet is nyernek. Továbbá piacza olcsó, tüzi- és épületi fája sok és olcsó mint már fentebb láttuk. A város fekvése gyárak alakulására igen kedvező, mert itt foly az erőművek felállitására használható Hernád folyó, itt a gyönyörü Csermely-völgy a város felett, hol a meglehetős vizbőségü Csermely patakán erőmü erőmünél állhatna; pedig annyi bizonyos, hogy bár melly üdvös és hasznos is a gőzerő használatának föltalálása, a gépek előmozditására még is a vizi erő csakugyan legolcsóbb erő; azért is reménylhetni, hogy ha a honi ipar mindinkább lábra kap, különösen Kassából gyárváros válandik, akkor a Csermely-völgy s a Hernád partja majd megtelik gyárakkal s gépekkel. Ezt valamint a városi elöljáróság ugy a lakosok is kezdik átlátni, különösen a szép Csermely-völgyre több figyelem forditatik. Eddig 3 örlő-, egy fürész- és egy papirmalom volt ezen egy mérföldnyi hoszaságu igen szép kies völgyben, mellynek közepén folyó Csermely patakát ugy lehetne szabályozni, hogy minden csepvizét fel lehetne használni. Jelenleg azonban már kezdnek gyárak emelkedni. Ugyanis a város egyik örlő malmát egy részvényes társulatnak adá át, melly azon helyen egy nagyszerü gépszöggyárat állitott fel, mint reményljük nem sokára meg is fog inditatni. Moll József ur helyet vett a várostól szinte a Csermely-völgyben, hol pokróczgyárához kallót szándékozik épitetni. A kebelbeli asztalos-czéh e nyáron egy vékonyabb deszkák szegésére szolgáló gépet állitatott fel, szinte a Csermelly-völgyben. Az idevaló 4 gubásnak szinte van ott kallója. Azonban reményljük még elérni azon időt, midőn ezen szép völgy, mellyen a Szepességre vezető országut is el-

vonul, tömve lesz különféle vállalatokkal, s munkásokkal. — Valóban igen is kivánatos, hogy a kassaiak ezen völgy czélszerü használását különösen figyelmükbe és szivükre vegyék, mivel Kassa ugy is leginkább csak az ipar és gyárnak előmozditása s szaporodása által gyarapodhatik s emelkedhetik, mire csakugyan minden kinézése megvan, és minden körülményeknél fogva, szinte hivatása is gyárvárossá alakulni, annál is inkább, mivel Kassán felül már a zordonabb hegyes s kevesbé termékeny vidékek következnek, mellyeknek számos lakosai kénytelenek a föld terméketlenségét kézimunkájukkal pótolni; itt tehát a gyárak biztosabban számithatnak kezekre, mint bár akárhol másutt; Kassa városa gyárait előmozdithatja az is, hogy sok honi durva gyártmányhoz megkivántató anyag helyben vagy közel található, p. o. gyapju, mindenféle ércz anyag, u. m. réz, vas, dárdany, kékeny, álany, higany, ólom stb.

Mezei gazdasága, mint már előadánk terjedelmes; felső szomszédsága munkás kezeket, az alsó pedig olcsó és bőséges élelmi szereket szolgáltathat.

Jelenleg a városban a Hernád vizén van 3 nagyszerü örlő malom 8—10 köre, azon kivül van a kassai bőrgyárhoz tartozó gubacsot, cserhajat és árpát örlő malom, a bőrkészitésnél használtatni szokott géppel. Van egy fonó-gép, melly a szegények háza posztógyáraé, van végre két lőpormalom.

A czéhbelieken kivül van még több mesterember u. m. 4 szőnyegező, 4 bádogos, 4 rézöntő, 1 czinöntő, 3 esztergályos, 1 láncz-kovács, ki 12 legényt szokott tartani, 1 sarkantyus, 1 szerkovács, ki 4—5 legényt foglalkodtat, 2 kés-csináló, 1 szögverő, 1 óratok-csináló, 2 ráspolycsináló, 2 kefekötő, 2 rosta-csináló, mindenik 1—2 legényt szokott tartani, 3 beretva-köszörüs. — Van tovább 5 borbély-műhely mindenik 2—3 legénynyel, 4 czukrász-bolt.

Van egy pamutbélés-gyár is, ennek tulajdonosa és vezetője Anczenberger Mátyás 15—20 embert foglalatoskodtat. Van 2 pipereárus-bolt, az egyiknek Anczenbergerné, másiknak Turnuss M. asszonyok a tulajdonosnéi, ezenkivül több polgári nők és hébernék házuknál üzik a pipere-készitést. Van még 4 keresztény és 2 héber szoba-festő.

Hogy Kassán a mesterségek nem annyira virágzanak, mint kivánatos lenne, és várni lehetne, annak főoka, hogy az embereknek legtöbb kedvök telik a földbirtokban, és mig az emberek a mezőn foglalatosságot találnak, nem örömest dolgoznak benn a hajlékokban. Kassa városának nagy kiterjedésü határa levén, a mesteremberek ha valamit igyekezetük által megtakaritottak, korán sem forditják mesterségük emelésére, hanem inkább kertet, káposztás-, szőlős kertet, rétet vagy szántóföldeket vesznek, és igy nemcsak a tőkét vonván el mesterségöktől, hanem figyelmök is feloszolván az ipar s mezei gazdaság közt, e körülmény, mint kiki átláthatja, az ipart nem igen emeli.

Van még Kassán két könyvnyomda, egyik Werfer József, másik Ellinger István tulajdona, 1 könyomda szinte Werfer József tulajdona, 1 kártya-gyár, Reiner Károly tulajdona, és annyi kártyát készit, hogy felső Magyarországot ezen czikkben kielégiti.

Tégla- és cserép-égető kemenczéje van a városnak 4. Davitko István özvegyének 1. Fischer József kömives-mesternek 1. Kriszt András kömives-mesternek 1. Fetzkó Istvánnak 1. Mész szinte égettetik a város határában, mi magány-vállalkozóknak is megengedtetik; jelenleg a város meszet égettet 2 kemenczében, Fischer József kömives-mester 1, Hauser Antal 1, Kriszt András szinte 1 kemenczében. —

A kassaiak nagy mértékben üzik a bányamivelést is részint a város határában, holott több ércz-ér találtatik, és egykor jól is jövedelmezett, részint a szomszéd Béla helység határában, hol most is az ugy nevezett Vodna-bánya, tulajdonosainak szépen jövedelmez, — a Szepességen, Telkibányán, Sárosmegyében a sóvári Zlatabányán, és ugyan ott a nem rég talált higanybányában, nagy kiterjedésben üzik a bányászatot, és valamint n é m e l l y e k a bányászatból szép hasznot huznak, ugy mások sokan szépen kiköltik magukat.

Inditvány a honunkban divatozó hölgy-vásárlás s árulgatás ügyében.

Tekintetes szerkesztőség! A midőn a becses „Hetilap“ kedves soraiban az ipar és kereskedelmi mozgásait, és tervezeteit, irányadásait olvasom, mindannyiszor azon nagy gerjedelemre buzdul kebelem, hogy azoknak minél előbbi létre hozatalával anyagi jobblétünk minél inkább emelkedjék.

De ellenben van honunkban egy iparág, melly ha minél elébb a semmiség medrébe nem sülyesztetik, a honi erény végkép számüzve leend, az emberiség pedig a nyomor, senyvesztés martalékává válandik.

És azért nem lehet a mélyen tisztelt szerkesztőséget egy az emberiség lealacsonyitására divatozó, s az orvosi sőt a közrendőrség figyelmét is legnagyobb mértékben igénylő veszélyes visszaélésről nem figyelmeztetnem.

Fájdalommal vagyok t. i. kénytelen kijelenteni, hogy most, midőn a világ hatalmasabb statusai az ember-vásárlás meggátlására egyértőleg törekedtek szövetkezni, saját hazánkban még is az ember-árulgatás s vásárlás kényelmesen szabadon üzetik.

Valóban szivszaggató s borzasztó jeleneteknek kénytetünk mindannyiszor tanui lenni, valahányszor a szabad nőszemélyek hivatalos vizsgálatában kötelezteténk részt venni; megrázkódnak ekkor minden jó lelkü ember idegei, midőn értésére adatik: hogy nálunk kedves honunkban napi eseménykint egy-egy nőszemély 50, 100, 160, 200, 300 és több forinton is eladatik s vásároltatik meg az illető kéjhölgy-árusok által. — Egy hölgy-kufárnő őszinte vallomásából értesitve vagyok, hogy T. egy nem aljas házból, 500 forintért teve tulajdonává a szörnyasszony egy hölgyet, sajnos tudtunkra esett, hogy környékünknek ebbeli árutanyái: Z., U., Sz., P., Sz., A., T., Nagy-B., Kis-K., K., B.-p. stb., miről kir. szabadalmu „B a j a“ város kapitányi hivatalának jegyzőkönyve hiteles bizonyságot szolgáltathat.

Ha illy nőegyén ezen emberiséget kivetközött hölgyárusok kezükbe jő, olly szöveménybe esik, mintha Theseus tömkelegébe kerülne.— E hölgyek egyébkint többnyire utilevél nélkül álnév alatt kalandozzák szerte országunkat fenyitetlen szabadossággal, bünvétket s kárt terjesztőleg ifjaink között, sőt vagyont orozva s pusztitólag is. — E boldogtalan hölgyek, kegyetlen vásárlóik kezeikből vagy csak for-

télyos szökés által szabadulhatnak, vagy ugy, ha valamelly kalandor által váltatnak ki fertelmes állomásukból. Ha megunták vagy megfertőztették a szerencsétleneket, tovább szállitják baromkint eladásra szomszéd városinkba, hol vagy kész pénzért adatnak el, vagy néha egy, néha két személy ráadással, sőt pénzzel is tetézve, másokkal cseréltetnek ki illy módon mindaddig hurczoltatván, egyik buja telepről másikra, mig csak egy kis élet leng a boldogtalanokban. Ez életmód alatt az életi vidorság kihalván belőlök, a senyvedés szemétterére hajtatnak el, többnyire részvétlenül sanyar keservben elenyészők.

Ezen nagy figyelmet s az emberiség részvétét igénylő közügyben még mindig vár a közoltalom egy megváltót, ki az emberiségnek e pusztitó mételyét, s az embert e baromilag lealacsonyitó sáfárkodástól megóvja; sok szülőt gyermeke elraboltatása ellen biztositsa; számtalan testvérek s házasok keserü könyeit gyéritse. S e magasabb szellemü üdvhozó ebbeli közbenjárásaért mind az emberiség részéről, mind különösen a rendőrségi testülettől, melly rendes törvények nem léte miatt hathatós működésében nem ritkán gátoltatik, enyészthetlen méltó hála-babért várhatna.

Itt van az alkalom tisztelt hatóságok, egy áldást gyümölcsözendő lépés tételére! Használjátok azt, s forditsatok figyelmet e nagy fontosságu tárgyra, sorozzátok közhasznu becses utasitástok közé a honi erény védelmét, s ajánljatok eszközöket a magas törvényhozó testületnek annak letiprása gátlásául. Szólaljatok fel erélyesen a mostani buzgó „hongyülés“ előtt, figyelmeztetvén a honatyákat, hogy miután a honi törvényhozó testület az állatkinzókra, és majd minden nemü vétkek, csinyek és merényes kihágások ellen atyai javallatát kinyilatkoztatá, igen megörvendeztetnék a sokszor érintett emberiséget, ha jövendőre a hölgyek árultatása és vásároltatása meggátlásaul is hatalmas védkarokat nyujtanának.

Legyen a magas jelen „hongyülés“ azon üdvhozó nemtő, melly a felebaráti ügyben sükeres lépteit megtevén, megváltóként tiszteltessék az emberiség által is, kedves hazánkban különösen. Legyen e jelen fényes hongyülésé azon dicsbabér, melly az emberiséget a legundokitóbb vétkek szörnyétől óvandja meg!

* * *

A már két év óta terveztetett „takarékpénztár“-unk jan. 3-kán elkezdé működését. Baján, jan. 6-kán 1848. Dr. Rosenman Pál, Bajaváros főorvosa.

Egyesületi mozgalmak.

A pesti műegyesület részéről. Mult évi dec. 25-kén és 26-kán tartatott közgyülésnek fontosabb tárgyai e következők voltak, ugymint:

1) Az egyesületi számadások megvizsgálására kiküldött bizottság jelentésének felvétele, a szerint azok kellő rendben és következő államban lenni tapasztaltattak, ugymint:

A bevétel:

1) Pénztár-maradvány 1846-ik évről		143 ft	33 kr.
2) Az 1846. évben tartalékba tétetett tőke		400—	— —
3) Után-fizetett 6 darab részvényért		30—	— —
4) 934. részvény után 5 pftjával	.	4670—	— —
5) Mükiállitási bemenet-árból és eladott mülajstromokért . .		870—	50 —
6) Magánosok által vett képekért .		655—	— —
7) Eddigi kamatokban . . .		39—	4 —
8) Rendkivüli bevétel . . .		12—	— —
összesen .	.	6820 pft	27 kr.

Kiadás:

1) Tisztviselők fizetéseire . .		630 pft	— —
2) Nyomtatási s könyvkötői költség .		238—	23 —
3) Irószerekre s levelezésre . .		27—	40 —
4) Vám-szállitásbér s viz elleni biztositásért		845—	23 —
5) A mükiállitási terem s raktárért .		250—	— —
6) Az egylet és magánosok által megvett művek összes ára . .		2485—	— —
7) Mükiállitási költség . . .		333—	4 —
összesen .	.	4809 pft	30 kr.
A tartalékban levő . . .		400 pft	— —
valamint a pénztári maradványt	.	1610—	57 —

(mellyből még az 1847. évi mülapért fizetendő 1200 pft) hozzá adván, a kiadás hasonló a bevételhez 6820 pft 27kr. (Vége következik). — Közli Ritter Sándor, egyesületi titkár.

Budapesti mozgalmak.

Ő fönsége a nádor leirata következtében városunkban minden siket-némák, vakok s örültek összeiratni fognak, hogy felölök a jelen országgyülés intézkedhessék. — Reményljük, hogy a lelki vakokról is, kiknek száma pedig milliókra is megy, fog a jelen országgyülés gondoskodni, és más rendet hozni be a mostani helyett. — A „rend“ alatt nem azt értjük, mit a B. P. Hiradó néhai vezére, ki a „fenálló“-t bármilly jogtalan és tökéletlen volt légyen is a „rend“-del, a tisztelendővel egyértelmünek vette. Ohajtjuk, hogy a rend, az uj intézkedés ne egyedül a rendet fentartó tisztviselők javára történjék mint most, ne legyen egy bizonyos osztálybeliek kisebb fiainak sine curája.

A helybeli polgárok szinte összeiratnak ugyancsak egy felsőbb parancs következtében. Ez összeirásból kitünik, miszerint a most még életben levő polgárok közül legidősb Alter Antal, ki még 1783-ban tehát 64 év előtt esküdt föl, 53 év óta pedig már választó polgár; a mult században polgárokká lettek közül csak 20-an vannak még életben.

Ujság: Egy házi ur, a ki nem csigázza föl a lakbért. A vácziutczában Léphegyi ur házában birt egy 1 □ öles boltocskát a mult héten meghalt hires kömetsző Farkas több évig 100 ez. forintért, alig temették el, azonnal többen tolakodtak azon boltocskáért, és igértek érte nem 100, de 200 ez. forintot. Mind a mellett L. ur az özvegyet nemcsak hogy ki nem hajtotta a boltból, de még a bért sem emelte fölebb. Éljen a derék férfiu! a ki a körülményeket nem „utilizálta“, noha a B. P. Hiradó vezére és egy más „nagy hazafi“ folytonosan e themáról papolt már vagy 7 év óta.

Forst ur fölött tél derekán is mennydörgös villámlós föllegek tornyosulnak, és a villámok ha nem ütik is meg, de

legalább világosságot fognak reá árasztani. Ugyanis a szinházi, — a „Noththeatert“ értem — pénztárnok egy jegyszedővel már régen egyet értett, és a pénztárt megkárositotta. (Szelidebb kifejezést nem tudok reá). Mostanában ez kitudatván, a pénztárnok elfogatott és igen fényesen butorozott szállásán mindene lefoglaltatott. — Ez a mennydörgős felhő. A villám pedig ez: midőn Forst ur a pénztárnok szállására ment executióval, ott igen vig társaságot talált gazdag uzsonna és finom csemege-borok mellett. — Kr. ur kedvese a néhai Schertzer tánczosnő, a lefoglalásnak ellenmondott, mit számba sem vettek, mire Sch. tánczosnő azt hányta Forst uramnak szemére, hogy Kr. és ő e pénztár meglopását F. uramtól és mellett tanulták, midőn Elszler Fannit ők „fele nyereségre“ épen igy kárositották meg, minden előadásnál legalább háromszáz ez. forintig. Forst ur igen jól érezvén, hogy ez rágalom, nem tartotta érdemesnek magát menteni, hanem csak annyit felelt, hogy „az nem tartozik ide.“ — Kérdés: nem leszen-e ez jó alkalom a nem-fizethetésre? a bukásra?

A dühös ebek befogása, valamint a befogatás akadályozása is folyvást tart. — A multkor egy lánczos komondor egy fiut veszedelmesen megmart, az ebet a nyuzó elvitte, de 5 ez. ftért ismét visszaadta; ujonnan elfogattatván, a szegény fiu megnyugtatására a baromkórházba vitetett, és ott kiviláglott, hogy az eb csakugyan veszett volt.

A napokban Soroksáron egy katona étel közben pajtását agyonszurta; a szerencsétlen gyilkos elfogattatott.

A mult 18-ki hetivásárra hoztak vidékről 142 kocsi sertéshust, összesen 1610 mázsát, és ez mind elkelt. (Istenem! mennyit boldogulhattak volna a szegény hentesek, ha ezt ők adhatták volna el!) A nyuzott hus fontja 18—20-krig, a börösé 23—28-ig, a szalonnáé 40—50-kron kelt el. Hoztak továbbá 95 szekérrel tiszta és kétszeres buzát, 38 sz. rozsot, 83 sz. zabot, 62 sz. árpát, 74 sz. kukoriczát, 36 sz. babot, 16 sz. borsót, 27 sz. lencsét, 18 sz. kendermagot, 16 sz. repczét, 28 sz. kölest, 13 sz. köleskását, 107 sz. baromfit, 3 sz. tojást, 5 sz. diót, 4 sz. mogyorót; — zörgesd, ropogtasd!

Fogpor.

Fogfájás ellen mint leghathatósb gyógyszer, melly a fog ékességére is különösen szolgál, ajánltatik.

(Pesten kapható Neymon János kereskedőnél, a hatvan-utczai „kék sashoz“ czimzett boltban.)

Kocianovits József,
(1—3) Gyógyszerész által Gyöngyösön.

Hirdetés.

Mintegy 8—9000 pozsonyi mérő jó minőségü zab eladandó. Értekezhetni felőle a béla-utczai Boor-féle házban, a házmesternél. (1—4)

Igazitás. A Hetilap 77-dik hasábján ott, hol fölülről a 7 sorban, mondatik, hogy a hamburgi vasuton Angliába 80 darab szarvasmarha vitetett ki, kimaradt e szó: hazánkból.

Vasuti menetrend.

(1847-dik évi dec. 1-jétől 1848-dik évi februar végeig.)

Pestről. Váczra.	8½kor reggel. 3 „ délután.	Váczról. Pestre.	10kor reggel. 4 „ délután.
Pestről Szolnokra.	7½kor reggel.	Szolnokról. Pestre.	1 kor délután.

ezen kivül: minden hétfőn és csütörtökön Pestről Kőbányába 3-kor délután, vissza 6-kor estve.

Gabona-ár váltóban.

Pest, jan. 18. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
260—280	230—240	— —165	125—140	90—92	105—110

Pozsony, jan. 14. 1848. (pozsonyi merő.)

180—202	— — —	130—150	98—110	65—73	96—108

Zágráb, jan. 12. 1848. (pozs. mérő.)

225—250	183—200	— — —	125—135	75 — 80	116—134

N. Kanizsa, jan. 6. 1848. (pozs. mérő.)

160—172	— — —	100—112	90—100	55—58	90—102

Veszprém, jan. 7. 1848. (pozs. mérő.)

150—160	120—125	100—105	70—75	— — 55	70— 75

Győr, jan. 4. 1848. (pozs. mérő.)

155—200	125 145	115—200	80—85	54—64	65— 95

Mozsony, jan. 13. 1848. (pozs. mérő.)

160—212	— — —	132—150	90—105	56—68	90—105

Miskolcz, jan. 15. 1848. (pozs. mérő.)

180—185	170—175	140—150	95—100	— —35	90— 95

Baja, dec. 23. 1847. (pozs. mérő.)

190—200	155—160	— — —	75— 80	— —45	45— 50

N. Szombath, jan. 4. 1848. (pozs. mérő.)

144—186	— — —	120—136	85—95	62—65	— — —

Kolozsvár, dec. 30. 1847. (kis véka.)

70 — —	— —47	40— —	— — —	— —17	— — 34

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Jan. 17-kén 1848.

Bankrészvény, darabja		1572 ft.
Status-kötelezvény	5%-es	103¾ —
„ „	4%-es	90 —
„ „	3%-es	65 —
1834-ki kölcsön (500 ft)		777½ —
1839-ki kölcsön (250 ft)		277½ —
Eszterházy sorsjegy		57 —
Pesti középp. vasut (100 ft)		85 —
N.-Szombathi „ (100 ft)		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft)		— —
Gőzhajó részv. (500 ft)		590 —
Windischgrätz sorsjegy		21 —
Északi vasut		133 —
Bécs-gloggniczi		109 —

Dunavizállás 0 felett.

Jan. 19-én reggel: 3′ 1″ 9‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

7.

Pest, kedden **HETILAP.** jan. 25. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival.— Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgyboség kivánandja $1\frac{1}{2}$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

ELŐFIZETÉSI HIRDETÉS.

Midőn a t. olvasó közönséget az előfizetésre tisztelettel felszólitjuk, jelentjük egyszersmind, hogy **a Hetilap előfizetési dija az eddigi marad**; — ugyan is félévre postán 5 ft, helyben boriték nélkül 4 ft pp. A megrendeléseket azért kérjük ki idején, hogy a nyomtatási intézkedések t. előfizetőink kényelmével; és saját kárunk nélkül történhessenek.

A Hetilap szerkesztősége.
Ujvilág-utcza Ilkeyház 635. sz. 2-dik emelet.

Tartalom:

Közvetett adó és jövedelmi adó. — A tiszamelléki kölcsönös tüzkártéritő társulat alapszabályainak rövid kivonata. Szücs Miklós. — Takarékmagtárak. (Folytatás.) — **Egyesületi mozgalmak. — Vidéki tudósitás. — Budapesti mozgalmak. — Hirdetések. — Vasut. — Piaczi árkelet. — Status-papirosok és részvények kelete.**

Közvetett adó és jövedelmi adó.

E kérdés, melly jelenleg minden jóravaló embert foglalkodtat, melly akkor, midőn a porosz kormány a jövedelmi adót, és a liszt- s husadó eltörlését az országgyülés elibe terjesztette, a kormány szabad és nagyszerü törekvését napfényre deritette, — e kérdés tehát: egyenes, vagy nemegyenes adó e? a berlini szabadkereskedési egyletben is megpenditetett, és annak azon töredékétől, melly a nemzetek közti kereskedés felszabaditását egyoldalulag és a belforgalom elhanyagolásával akarja kivinni, közönyösen fogadtatott. Ezen szabad kereskedés barátinak is azt lehetne mondani: „Ils veulent être libres, et ne savent pas même être justes.“ (Szabadok akarnak lenni, mégsem tudnak lenni igazságosok.)

Buhl ezen czimü jeles munkája után: „Der erste vereinigte Landtag“ megkisértjük azon kártékony hatás előadását, mellyet a közvetett adó egy ország termelésére gyakorol, és aztán meg fogjuk mutatni, milly érdekében áll, épen a szabad kereskedés barátjának a financz-vámok és közvetett adók eltörlését kivánni, és azon elvet, mellyet a porosz kormány igazgatási eljárása nehezbitésével felállitott, részről is pártolni.

Midőn a porosz kormány a liszt- és husadó eltörlését, az osztályadó korlátozását, és a jövedelmi adó behozatalát előterjesztette, nyilván olly adó eltörlése hozatott szóba, melly a társaság alsó osztályait aránytalanul nyomja, egyszersmind olly adóról mondott le, melly ránézve nemcsak az igen kényelmes beszedés előnyivel bir, hanem a mellynek jövedelmezősége egészen maga magától, és csupán a népesség szaporodása által emeltetik, mivel az egy részről némelly városok és az ország többi részei között egyenetlen adóztatást idéz elő, és mivel más részről az első szükségü kellékek terhelése által a városi népesség kevésbé vagyonos része érzékenyen érdekeltetik. Egyszersmind azon elvet állitotta fel, „hogy a fiscalisi érdeket a szegényebb osztály iránti rokonszenv magasb, emberi érdekének alá kell rendelni,“ „hogy tőle azon eszköz el ne vétessék, melly munkaerejének megtartására szükséges.“ Lássuk hát most a közvetett adó hatását.

„Mig **13,292,714** főnyi fokozatos adót fizető népesség az **1842—1844** időközben évenkint **7,271,324** tallért, tehát fejenkint **16** jó garast **5** fillért (**1** tallér = **1** pft **30** kr, **1** jó garas = $3\frac{3}{4}$ pkr, **1** fillér (Pfennig) = $\frac{5}{16}$ pkr) fizetett, akkor a hus- és lisztadó, mellyet **1,844,060** lakos fizetett, évenkint **3,135,673** tallérra, tehát fejenkint **51** ezüst garasra rugott. — Egy hus- és liszt-adót fizető városban lakó dolgozó családnak, melly egy férfiból, nőből és három gyermekből áll, ötször **1** mázsa buza, **2** m. rozs és **80** font hustól kell adót fizetnie, vagy ötször **1** tallért s **21** ezüst garast összeteremtenie. Ha e szerint egy családnak **8** tallér **25** p. garast kell összeteremtenie, ezen összeg az által még tetemesen nagyobbitatik, hogy a községi járandóságot is kell a liszt- és husadóhoz fizetni, és ez **50**, sőt **60—70** pctet is tesz. Ha ezenkivül még azt is számba veszszük, hogy az, a ki az adót előlegezéskép fizeti, nemcsak a költséget visszapótoltatni, hanem kamatoltatni is akarja, és hogy mielőtt a liszt és hus a szegényhez jut, rendszerint egy áruszállitó kezén is átmegy, akkor minden tulzás nélkül fölvehetni, hogy egy dolgozó családnak a községi járandóság beszámitásával kétszer **8** tallér **25** ezüst garast kell fizetnie.“

Még azt tehetjük hozzá: nemcsak ezen belföldi adók terhelik a legszükségesebb élelmi kelleteket, hanem a fogyasztó ezen kivül még a földmivelési terményekre eső védvámi öszveget is tartozik viselni évenkint. **1845**-ben, melly évben bő aratás volt, ezen öszveg **1,700,000** tallérra rugott, e közt volt rozs **165,000** tallér értékü (vékája = Scheffel **5** e. garasával,) vaj **100,000** t. é. (mázsája $3^2/_3$ tallérjával,) sajt **84,000** t. é. (mázsája $3^2/_3$ t.,) fagygyu **106,000** t. é., marha **531,000** t. é. A marha-bevitel volt **1845**ben **741,127**db, a kivitel csak **175,617**. Mind e mellett mégis azon véleményt terjesztették, hogy a hus- és liszt-adó csak igen csekély teher, s azt egy font kenyértől egy fillér törtrészére számitották. Bülow-Cummerow ellenben megmutatta, hogy a kenyér és hus ára Berlinben magasabb, mint Londonban, bár a gabona Angliában sokkal drágább mint Poroszországban. Továbbá a rajnai gyár-városokban, hol hus- és lisztadó nincs, a kenyér legolcsóbb, holott a gabona **50**%-tel drágább mint a keleti tartományokban.

De azt mondják, és az emlékirat maga is azt mondja: „Az, a ki valamelly adót fizet, még abból nem következik, hogy a terhet ő viseli, mivel minden, a kire az adó esik, azon terhet kisebb nagyobb sikerrel másra igyekszik zakkantani.“ „A hus- és lisztadó benne van minden öltöny árában, minden pár csizmában, melly a városban készitetik, és a fogyasztó a vetélkor, ha mindjárt olly kis részben is, viseli az előlegezéskép fizetett adót.“ Az, a kinek vagyona csak munkájában áll, magában véve semmi hus- és lisztadót nem fizet, hanem csak előlegezéskép adja ki, és az fizeti, a ki munkáját használja.

Mások még ezt mondják: „Akárminő legyen a beszedés módja, titkos vagy nyilvános, ugynevezett egyenes vagy közvetett, az eredmény mindig ugyanaz marad. Nem a pálinkaégető fizeti az üstadót, hanem az, a ki a pálinkát megissza; nem az iparüző fizeti az iparadót, hanem készitményei vevője; nem a földbirtokos fizeti a földadót, hanem az ő terményeinek fogyasztója; nem a fuvaros vagy hajós fizeti az ut- vagy zsilipvámot, sőt az áruküldő is csak előlegezve; nem a munkás vagy napszámos fizeti a fejadót, sóadót, hanem az, a ki munkájokra szorul.“

Az indirect adó védelmére kigondolt elmélet tehát mindjárt magában összeomlik, mihelyt egy lépéssel tovább megyünk, és azt kérdjük, de hát hol szünik meg tulajdonkép az a „másra zakkantás.“ Az nem szünik meg, hanem végetlenül megy. Általában csökkenti a termelést, mert a magasb rendüeket, mint a dolgozó osztályokat egyenlően sujtja. —

Ha Smith Ádám azt mondja: a közép és magasb osztályoknak, ha saját javokat ismernék, minden az élet első szükségeire vetett tehernek, mint szinte annak is, melly a munkabért közvetlenül terheli, a legerélyesebben ellenállnának. A végfizetés mindig ő rájuk esik, még pedig tetemes toldással növekedve;“ mi meg azt állitjuk, az adó nem terheli egyenlően a dolgozó osztályokat közvetlenül, mert ezek azt a termelék vevőire tova zakkantják, hanem közvetve igen, mivel az által megdrágul a termelés, a vásár, kelet roszabb lesz, és ennek következtében a bér, dij lejebb száll. Ha ez a magasb osztályok feleslegének kevesbitését az ezerféle szükségletek megdrágitása által eszközli, akkor egyszersmind a dolgozó osztályoknál a bér kevesbitése által az első életföltételbe, az élet fentartásába vág. Ha a munkás a rávetett adót a munkáltatóra zakkantja, „ha ez az adót azon tetemes toldással veszi át, mellyel a molnártól, mészárostól, sütőtől, és talán az ismét eladótól a munkásra szállt, az azt magán nem fogja veszni hagyni, hanem ismét uj toldással gyártmánya előállitási költségéhez számitni. Midőn azonban ez drágább lesz, mint különben lett volna, megkevesiti a keletet, mellynek különben örvendhetett volna. A kelet kevesbedése az előállitás kevesbedését vonja maga után; a munka utáni tudakozódás csökken, a munkakinálás növekszik, és ezért a munkabér alászáll. Hiában igyekezett tehát a munkás az adót a munkáltatóra zakkantani, és ez hiában számitotta azt készitményei árához. Amaz mást nem nyert vele mint bére csökkenését, imez semmi mást mint nyeresége kevesbedését. És a földmivelési termeléket nem ezen sors éri e? Nem kevesbedik e annak kiterjedése és nyeresége a megkevesbedett fogyasztás által, melly az ezen adó által fölemelt magas árnak szükséges következménye? Magas munkabér, alacsony gabonaár, virágzó gyártás egy részről, és alacsony munkabér, magas gabonaár, kereskedési crisis más részről mindig karöltve jártak egymással, — ez tény, mellyet ott csak a földbirtok korlátolt és vak érdeke saját kárára ismert félre, mivel azon előnyt, mellyet neki a törvény kedvezése nyujtott, nemcsak a közjó rovására, hanem azon károk által, mellyek minden egyoldalu kedvezéssel járnak, a szegényadó fölemelése által vásárolta meg.“

„A liszt- és husadó igazi jelentése: az általános termelésnek megkevesbitése a termelési költségek szaporitása által. Ezen rosz oldala minden adónak meg van ugyan, de mig az egyenes adó csak annyit igényel a termelésből, menynyit a status szüksége megkiván; az alatt a közvetett adó öregbiti a terhet azon tekervényes ut által, mellyen czélját éri.“ Buhllal hasonló értelemben nyilatkozik Smith is: A hus- és lisztadó Poroszországban kevésbé nyomasztó az által, hogy pénzt vesz el, mint az által, hogy a pénzkeresést akadályozza; kevésbé hat sajnosan az által, hogy a termeltből egy részt elkiván, mint az által, hogy a termelést egészben nehezíti. Ez átok a szántóföldön, és szélütője az emberi kéznek, kiszáritja a termékenységet és gyöngeséget terjeszt, gyöngeséget, melly szülője a gondatlanságnak, és forrása a bünnek.

Mi az osztályzati adót illeti, ennek csak kevés pártolója akadt. Némellyek azt a liszt és husadó helyett, mások a jövedelmi adó helyett akarják megtartani, de az által, hogy a magasb ossztályoktól mindig több több percentet kivánnak, tul mennek a jövedelmi adón, azonban ez is azért olcsárlandó, hogy különösen a szegényebb osztályokra nehezkedik, mert **7,348,823** tallérból a két első osztály, melly jövedelmi adó alá vonandó **1,670,000** tallért, tehát nem egészen negyedrészt fizet.

Igen helyes azért a hivatkozás a jövedelmi adó mellett Anglia példájára. A kormány emlékiratában kijelentette, hogy ezen első életszükségiek terhelése által a szegényebb osztályok aránytalanul keményen érdekeltetnek, és hogy a liszt- és husadó ellen intézett panaszok kétség kivül minden panaszok közt a legalaposabbak.“ A kormány tehát ezért a jövedelmi adót javasolja, és pedig sokkal szelidebb alakban mint Angliában van, mivel az az adófizetők önbemondásának, és osztálybeliek határzatának hitelességére alapittatik. Mind e mellett is az országgyülés kereken az elő-

terjesztvények ellen nyilatkozott, mivel gyülöletesnek találta a családviszonyokba avatkozni, és veszedelmesnek azokra nézve, kiknél a hitel lényeges és megengedett üzleti eszköz képez; semmit mondó okok, mivel egészen a becsüsök hatalmában áll, milly magasra akarják jövedelmöket tenni, és igy hitelöket emelni; továbbá a vagyonviszonyokba avatkozás csekély ahhoz képest, melly most naponkint és óránkint a motózás s ellenőrködéssel a kapunál történik. . . . A jövedelmi adó csak percenteket vesz a megtakaritottból, és aztán magára hagyja az adózót, hogy jövedelmiből szükségeit tetszése s tehetsége szerint fedezze; ez nem bizonyos kelletet, bizonyos szükségletet adóztat meg, és azért nem akadályoz egy bizonyos termelést, nem nyügözi az erőt, melly az adózási képességet teremti; „pénzt vesz el, de a pénzkeresést nem akadályozza." stb.

Ezen czikk német alapossággal és tudományossággal, azaz nem olly világosan van irva, mint mi szeretnők, mivel azonban a közteherviselés elve már nálunk is el van fogadva, tudomás végett szükségesnek láttuk közölni, mert az elvet általánosságban kimondani könnyü, az alkalmazás azonban felette sok nehézséggel jár. Szükségesnek láttuk azért is közölni, hogy az indirect adót, mellybe a dohány- és sómonopolium is bele foglaltatik, ujabban egy nagy tekintély, t. i. a porosz kormány nyilatkoztatta igazságtalannak, és a szegényebb osztályt aránytalanul sujtónak. Mit szól most a Budapesti Hiradó „a legigazságosabb adó, a dohány országos kezelése" vagyis a dohány-monopolium mellett? Mi lélekkel akarja a gazdagoktul viselni kellő terhet ismét a szegényebb osztály nyakába zakkantani? Vagy olly bárgyuknak képzel bennünket, hogy mi pénzünket ki hagyjuk changirozni zsebünkből. Azt soha sem fogja elérni. — Irjon inkább tanulságul egy vezérczikket ezen themáról: „a ki szelet vet, szélvészt arat."

A tiszamelléki kölcsönös tüzkártérítő társulat alapszabályainak rövid kivonata.

E t á r s u l a t, melly nemcsak hogy a legérezhetőbb és legnagyobb fontosságu szükségek egyikét fedezni, hanem e szükség fedezését a leghihetőbben, sőt az egyedül czélhoz vezető uton igyekszik elérni, nem ajánlható eléggé a t. cz. közönség figyelmébe.

Ugyanis, bár a külföldi társulatokról nem mondhatjuk is, hogy egyedül pénzünk kiszivását czélozzák, miután azok is téritettek meg tetemes tüzi károkat, de még sem várhatni, sőt még nem is reménylhetni józanon, miszerint valaki pénzét arra forditsa, hogy a mi vagyonunkban tüz által származott vagy származandó károkat megtéritse a nélkül, hogy azon veszélyért, mellyben pénze forog, amugy istenesen meg ne fizettessen bennünket. — Innen támadtak sok eme társulatok ellen emelt mindenféle panaszok, névszerint, hogy jó nagy percenteket szednek, hogy sokszor csak tetemes idő multával, hogy nem egészen, hanem **30—40** percent és több hián fizetik meg a károkat stb. Ha e panaszok alaposak is, de az illyen társulatoknál elkerülhetetlenek, mert azon igen tetemes pénzösszletnek, melly alapkint letétetik, csak közelitőleg sem lehet előre meghatározni kamatait; miután a jövedelem mennyisége (a tőke kamatjai) nem függ a társulat intézkedésétől, hanem egyedül csak attól, hogy sokan-e vagy kevesen, sokat-e vagy csak keveset fognak biztositani? Ha sokan biztositanak sok a jövedelem, különben kevés. Ha egyenlő biztositás mellett, több a megtéritendő tüzkár, akkor a társulat alaptőkéje is igénybe vétetvén, a sok követelő közt osztatik el, a mikor aztán egynek egynek persze hogy nem sok jut belőle. —

Ha tehát nem tekintjük, ha föl nem teszszük is azt, miszerint a tüzbiztositó társulatok igazgatásába, a pénzek kezelésébe a közönség stb. be nem folyhatván, az nem egész tisztasággal és lelkismeretességgel történik, de a mondottak után világos már az, hogy a leglelkismeretesebb kezelésnél is lesznek alapos okok a méltó panaszokra, miután a legjobb akarat mellett sem adhat a társulat egész biztositást olly évben, mellyben sok tüzkár levén megtéritendő, a megtérités re forditandó összeg, a tőkét értékben meghaladja. Illyenkor, mivel egyiknek csak olly jogos igénye van — mint a másiknak — nem lehet A. kárát egészen kifizetni, megtériteni, B.-ét pedig feliből harmadából, hanem A. és B. p. o. **70**-et kap **100** helyett.

Hogy e hiány ne történhessék, gondolták ki a kölcsönös tüzkártérítő egyleteket. Ezek minden k á r t é r i t ő egyletek közül nemcsak a legczélszerübbek, hanem a legbiztosabbak, legolcsóbbak is; miután ezekbe csupán akkor fizet az ember, ha tüzkár történt, különben pedig nem fizet, mig a többi társulatoknál akár van, akár nincs tüzkár, kell befizetni; itt az ember, ha **100** forintot biztositott és kárt vall, **100** forintot kap, mig ott ha **100** forintért fizetett be, azért **70—80**, sőt néha csak **30—40** ft kárpótlást kap.

Ott az igazgatás és kezelés titok, itt nyilvános és már ennélfogva is biztosabb. — Ott a pénz külföldre megy a mi zsebünkből, ennél megmarad zsebünkben vagy legalább hazánkban.

Igen természetes azonban, hogy minél nagyobb számmal vannak a biztositók, annál nagyobb a biztosság, minélfogva hatóságok és kormányok egész országokra kiterjeszthetnék azt, ha . . . másra j o b b r a nem kellene gondolkodniok, például a bombardirokra, kik f e l g y u j t j á k a várost és várat, s több effélékre. stb.

Hanem „segits magadon és isten is megsegit;" nem nyervén ez érdekben a kormánytól a közönség legkisebb segedelmet is, segit magán szövetkezés, egyesülés, társulás által, a mi sok tekintetben jó is, mert igy saját ügyeit maga és nem valami tul a rendin „a t y á s k o d ó" kormány intézi, vezeti és védi. Ohajtjuk és kivánjuk ennélfogva, hogy a közönségnél minél nagyobb, minél hathatósb pártfogásra találjon ez igazán k ö z h a s z n u intézet, mellynek alapszabályai kivonatban im itt következnek:

C z é l j a: aránylag és k ö l c s ö n ö s e n megtériteni mind azon károkat, mellyek tagjainak biztositott vagyonaikban tüz által okoztatnak.

K ö r e: a pártfogó Borsod, Abauj, Gömör, Torna vármegyén kivül egész Erdélyországra kiterjed, hol t. i. ügynökséget állit.

T á r g y a i: biztosit — **1.** mindenféle épületeket; — **2.** mezőgazdasági termékeket, szemül, szalmájában, takarmányul; — **3.** mezőgazdasághoz szükséges marhákat; — **4.** mezőgazdasághoz kivántató szerszámokat.

Legkisebb vagyonérték, melly biztositásul elfogadtatik, **25** ezüst forint, kinek vagyona annyit sem érne, szövetkezhetik mással, mig az összegre kiüt. — A maximum meghatározása, mellyen tul nem biztosithatni, a társulattól függ.

*

Biztositás tartalma: Ingatlan vagyon 1—6 évre biztosittathatik. — Ki négynél több évre biztosit, az utolsó évben — ugy szólva — nem fizet. Ingóság rendesen fél és egy évenként biztositandó. „Mihelyt az ügynök a biztositást föltétlenül elfogadja, kezdődik a biztositás, mi más intézeteknél csak napok, hetek mulva kezdődik.“ —

Ha a biztosittatni kivánt vagyon igen tulbecsültetik, ha a tulajdonosságra, tüzi veszély mértékére nézve lényeges körülmények elhallgattatnak, ha csalás történik, ha maga a birtokos oka a gyulásnak, vagy meg nem oltásnak, ha más intézetnél is biztositja ugyanazon értéket: a biztositás elérvénytelenül.

Biztositás módja: ki melly ügynöki kerületben bir vagy lakik, abban biztosithat. Ki biztosittatni akar, tartozik — 1) a becslapra részletesen feljegyeztetni illető vagyonait, a szabály szerint, ehhez kapni mintát az ügynököknél, és a 4 pártfogó megyében minden község elöljáróinál. — 2) Kötelezi magát a társulat alapszabályai megtartására aláirás által. — 3) Fizet az osztályérték minden százától 20 krajczárt a tartaléktőkéhez, és csak 6 e. krt küldözési dij fejében, egyebet semmit. Más intézeteknél még beirási dij is fizettetik.

Ha időközbeni javitás által vagyonának értéke növekedik, ez is bejelenthető; ha pedig értéke fogy, ezen változást költségképen be kell jelentenie, ha t. i. a fogyás $^1/_{20}$ $^0/_0$-nál több.

Tulszigor által a társulat a biztositást nem kivánja nehezíteni, — de ellenben tagjait a tulbecsléstől is meg akarja óvni.

„A négy pártfogó megye határozata szerint minden ollyan részére, ki 200 e. ftnál többet nem biztosit, minden elöljáró a becslapot három e. kr. dijért megpecsételve elkésziteni és kiadni köteles.“

Minden, ki ingatlant vagy ingót biztosit, társulati czimert venni és azt szembeötlő helyen kifüggeszteni tartozzék.

Kártérités: Megtérit a társulat minden tüz által okozott kárt, legyen bár a tüz természeti eseménynek vagy egy harmadik gonoszságának következménye. — A kár teljes értékben téritttetik meg, kivéve az ingókat, melylyek $^3/_4$-ben téritttetnek meg. „Más társulatok a szalmás, nádas, gyékényes épületeket is csak $^3/_4$-ben téritik meg, de e társulat azokat egészen megtériti.“ Azon kár is megtéritttetik, melly a szomszéd égő épület beomlása által vagy a láng meggátlása végett okoztatik valamelly biztositott vagyonban.

Ha az ügynök nem igazságosan becsültetné vagy becsülné meg a kárt, maga a fél is megbecsültetheti. Ha akkor sem egyezhetnek meg, joga van a félnek választott biróságra hivatkozni, melly akképen alakul, hogy a fél egy birót, a társulat is egyet, s e kettő elnököt választ, melly választott bíróság rövid uton hoz itéletet.

A kárvallott a gyuladást köteles az ügynöknek hét nap alatt bejelenteni; a társulat 30 nap alatt köteles eleget tenni.

E társulat a kölcsönösség elvén alapulván, a mi megkiméltetik, az a tagok java, és igy reménylhetjük, hogy sem egyes tag nem akarhatja a köz megrontását, söt minden tag fölhivatlanul is örködni fog a többiek felett.

Ha a biztositott félig károsodván már egyszer félig kielégittetett, a biztositás érvényében marad; ha felinél több volt a kár s kártérités, a hátralevő összegig marad érvényes. — „Más társulatoknál megszünt a biztositás, ha ki félkártéritésben részesült, söt ha ki 5 évre biztositotta magát, és egészen megégett, ez által egyszerre mind az öt évi biztositás elenyészik. Nevezetes különbség!“

Évi járulék: Összeszámittatván a kár és igazgatási költség évenkint, ez teszi az évenkinti kiadást. — Ez elosztatván a tagok biztositott vagyonértékére, mi ebből egy egy biztosittra esik, az teszi az évi járulékot. — A vagyonok a tüzveszély hihetősége szerint négy osztályra különözvék.

I. Osztály. Érczlappal, pálakővel, cseréppel fedett épületek. Évi járuléka legfölebb 1 frtra emelkedhetik, rendesen szok lenni 8 kr.

II. Osztály. Deszkával, sindellyel, éghetlen szalmával fedett épületek. Évi járuléka legfölebb $1^1/_2$ e. ftra mehet, rendesen szok lenni 12 kr.

Ide tartoznak az I. Oszt. épületekbeli ingók.

III. Osztály. Szalmás, nádas, gyékényes épületek. — Évi járuléka legfölebb 2 ezüst forint, rendesen szok lenni 16 kr. —

Ide tartoznak az I. II. Oszt. épületek, mellyek künn a mezőségen magokban állanak.

IV. Osztály. Ingók. És a III. Osztály épületek a mezőségeken. Évi járuléka 3 ezüst forint, rendesen szok lenni 24 kr. —

Mind ezekben tüzzel járó mesterség nem üzetvén.

„Más társulatnál, p. o. a II. III. IV. osztálybeliek csak $^3/_4$ értékben téritttetnek meg, és 2—4 ft. minden esetre fizetnek, mig mi többnyire egész értéket téritünk meg, és a $1^1/_2$—3 e. ft, ritkán vagy soha sem fizettetik, csak lehetőségül van fölvéve.

Az évi járulék az év végével fizettetik. — Mennyisége ennek hirlapokban és megyénkint hirdettetik ki. — Befizetendő az illető ügynöknél. — Ki egy hónap alatt be nem fizeti, biztositványa érvénytelen, s rajta biróilag kétszeresen vétetik meg.

Tartaléktőke: ennek czélja netaláni nehéz évek terhe elviselésére erőt gyüjteni és belőle az évi járulék kivetése előtt a károkat megtérithetni. Gyül: az előlegesen minden száz után befizetendő 20 krból, az évi járulék töredék krajczáraiból, stb.

Ki két év alatt lesz a társulat tagjává, a tartaléktőkéhez $^1/_3$ $^0/_0$ fizet, ki két év után $^2/_3$ $^0/_0$ (— 40 kr.) — Ki folyvást meg marad, egyszer fizeti, ki fél vagy egy év után lép ujra be, az mint uj tag tekintetvén, fizetni fogja.

Isten segedelmével, melly nélkül hiuság minden számitás, e tartaléktőke, magok a tagok javára, egykor roppant összegre emelkedhetik, midőn az évi járulékok nevezetesen leszállithathatnak.

Kormányzás: a közgyülés, sorban tartatván a pártfogó vmegyékben, tagja minden, ki 1000 e. ft. értéket biztositott. Tartatik januarban. Ülései nyilvánosak. Hat évre alakulván a társulat, az alapszabályok értelmében a főhatalom nála van. Választja az elnököt, igazgatótanácsot, igazgatót.

Az igazgató-tanács, az elnökön kivül, áll az igazgatóból, 15 tagból, a 4 megyék küldötteiből, a képviselőkből, 1 ügyvéd-tollnokból, 1 építészből. Ez kormányozza az egészet, ez választja a középponti hivatalnokokat, kiknek főnöke az igazgató, választja a képviselőt, választja az ügynököket.

A vidék, mellyben a társulat dolgozik, kerületekre van osztva. Minden kerületben van képviselő, ki a társulat érdekeire, mint annak maga is tagja, ellenőrködve felügyel; van ügynök, ki a biztositásokkal közvetlen foglalkozik, függvén a középponti hivatal által az igazgató-tanácstól. —

E társulat 1848. év végéig azon vagyonok biztositását is elfogadja, mellyek más intézeteknél biztositvák, ha a kárt csak annyiban tériti meg, mennyiben azok által meg nem téritethetnek.

Egyébiránt midőn hazánkfiait, a társulat teljes megismerése végett, alapszabályainknak s magyarázatának megolvasására utasitanók; részvételre hivjuk fel e nemzeti vállalat iránt, melly országos közszükséget pótol ki, mellynek czélja semmi nyeremény, egyedül: a kölcsönös és jutányos segedelem.

A Tisza-melléki kölcsönös tüzkár-tériő társulat, melly Abauj, Borsod, Gömör és Tornamegyék pártfogása alatt, az egész honra terjeszkedőleg alakult, miután alapszabályai felső helyen helyben hagyatvák, működését f. é. jan. 24-én megkezdi. Melly időtől fogva a biztositások bejegyzése, mind a középponti hivatalban Miskolczon, mind a vidéki ügynökségeknél elfogadtatik. Érvényességöket azonban a biztositások febr. 1-től kezdve veendik. Kelt Miskolczon, az igazgató tanács üléséből jan. 10. 1848. Szücs Miklós m. k., társulati jegyző*).

Takarék-magtárak.

(Folytatás.)

Az én igénytelen nézetem szerint, az országos magtárak terve e következő lenne. (Megjegyzem, hogy én csak egész átalánosságban szólhatok itt, és részletekbe legtávolabbról sem bocsátkozhatom.)

I) Az országos magtárak fölállitása, mennyisége és minőségéről.

1. §. Magyarországon s a kapcsolt részekben 4000 takarékmagtár állitatik fel, országos költségen.

(Azért teszem a magtárak számát 4 ezerre, hogy megkiméltessék az idő és erő mibe a gabonának, ha csak kevés magtár lenne, e magtárakba távolról szállitása s szük termés idején onnan visszavitele kerülne.)

2. §. A magtárak olly terjedelmüek legyenek, hogy mintegy 25—30 millió mérő gabonát, névszerint buzát, kétszerest, rozsot, árpát, kukoriczát, befogadhassanak.

(Illy mennyiség az egész népességnek félévi szükségére körülbelől elég.)

3. §. Szükséges hogy a magtárak szilárdan épitessenek, hogy se magok a tárak, se a bennük levő gabona tűztől vagy viztől, vagy azon kártól, mellynek az összehalmozott gabona kitéve van, ne szenvedjenek. E végett a) a Fagott-féle csövek ajánltatnak, b) a gabonának száraz és rostált állapotban átvétele.

II.) Kezelés.

4. §. Az orsz. magtárak mindenkor átvesznek a fentebb emlitett gabonából bár milly csekély mennyiséget; a buzának pozsonyi mérőjét 1 ez. forintért, kétszereset stb, (ismétlem hogy itt csak a legnagyobb átalánosságban szólhatok, mert a gabonaár, a nem, minőség, és vidék szerint különböző lenne). Ezen áron mindaddig elfogad a magtár gabonát, mig csak meg nem telik.

5. §. Az orsz. magtárak csak akkor adnak el gabonát, ha a buza ára 3 ez. forint, a kétszeresé stb., (a vidékek szerint ezen alul vagy fölül) és csak kis mennyiségben, p.o. egynek nem többet 2 pozs. mérőnél egyszerre; s mindaddig mig csak van.

6. §. Az orsz. magtárakra fölügyelés, és azok kezelése a helybeli elöljáróság tiszte leend, mellynek egyik osztálya ezzel megbizatni fog. E bizottmány minden ingatlanul biró és adózó lakos egyenes befolyásával évről évre választatik. Választóinak havonkint kétszer részletes tudósitást ad, és minden tekintetben azoknak ellenőrsége alatt áll.

7. §. A magtárakért és a bennük foglalt gabonáért a bizottmány áll jót, de a bizottmányért a választók összege. Minélfogva saját érdekük végett a választók bizzák a magtár kezelését olly egyénekre, kiknek vagyona összesen elegendő biztositékot nyujt a reájok bizottakért.

8. §. A megyei magtár-bizottmány szinte a megyei elöljáróság egy osztálya, évenkint választatik, — s mint a községi magtár-bizottmány — vagyonával áll jót a keze alatt levő magtárakért. Tiszte a községi magtárakra fölügyelés a legtágabb értelemben. Minden kis és nagy gyülésnek számol. A községi bizottmányoktól minden hónapban kétszer vesz jelentést; azokat véletlenül megvizsgálja stb. — S ha az ügyet rendetlenül találja, azt rendbe hozza, felelet terhe alatt. —

9. §. Az országos magtár-bizottmány egy országgyüléstől a másikig választatik. Fölügyel valamennyi országos magtárakra. Adatait a megyei biztosságtól kapja, mellyeket az havonkint terjeszt föl; mellyeket minden hónapban valamennyi hirlapokhoz mellékelve, s minden legkisebb községhez nyomtatásban megküld. Jelentést tesz a megtakaritott gabona-mennyiségről átalában, a gabona áráról ez vagy amaz vidéken; és hogy hol mi állapotban, teli vagy kiüritve vannak-e itt vagy amott a magtárak? — körutazásokat tesz, véletlen meglepi a megyei biztosságot, és azzal egyik vagy másik községben a magtár állapotát megvizsgálja, s kutatja ha a beadott jelentéssel összegyez-e? — Feleletre egyedül a megyei biztosságot vonhatja. — Az országgyülésnek számol.

III.) Az országos takarékmagtárak pénzalapjáról.

10. §. Az orsz. magtárak fölépitésére, megtöltésére és kezelésére 30 millió ez. ftnyi papirospénz bocsátatik ki, 1, 5, 10, 25, 50 ftos jegyekben.

E jegyeknek alapjául szolgálnak; a) a magtárak maguk, mellyeknek fölállitása mintegy 10 millió ez. ftba kerülne; b) a magtárakban összehalmazandó gabona, melly 25 millió forinton vétetett ugyan meg, de mellynek értéke legalább 75 millió ez. forint; (minthogy az 5. §. szerint

*) E hirdetmény közlésére, a lapok tisztelt szerkesztőségei kéretnek. —

csak akkor fog eladatni, ha ára háromszor akkorára emelkedik, mint mellyen összevétetett). És igy 30 millió ezüst forint értékü papiros pénznek lenne 85 millió forint biztos alapja.

11. §. A szük években támadandó 200 pct nyereség fordítatni fog: a) a magtárak tágitására, s a mennyire telik ujabbak épitésére; b) arra, hogy a magtárak számára a gabona drágábban vétessék meg, ellenben szükség idején olcsóbbért adassék el mint első alkalommal. P. o. először 1 ez. forintért vették be az országos magtárak a buzának pozs. mérőjét, ezután 1 ft 30 krért veendik; továbbá, először 3 ezüst forintért adták a magtárak szükség idején a buzának pozsonyi mérőjét, ezután 2 forint 30 krajczárért fogják adni stb.

12. §. Ezen eljárás mind addig fog folytattatni, mig a magtárak azon az áron lesznek képesek gabonát eladni, mellyen azt megvették; ez pedig már hihetőleg a 3-dik eladásnál (21 év mulva) bekövetkezni fog.

13. §. Ez bekövetkezvén, az országos magtárakról és jövedelmeikről rendelkezni az országgyülés tiszte leend.

* * *

Ezek lennének az országos költségen fölállitandó magtárak alapszabályai, mellyeket tágitani, módositani stb. a czélszerüség tekintetéből, mindig lehet.

Ellenvetések: 1-ször. A magtárakra nézve, hogy 4000 magtár fölállitására nem elég 10 millió forint, miután e magtáraknak 25—30 millió pozsonyira való gabonát befogadni, tüz, viz, lopók ellen biztosan védeni, tehát szilárdan épitetniök kell.

Felelet: A Fagott-féle csövek, tüz, viz, lopók, egerek, dohosodás stb. ellen biztosan megvédik a gabonát; befogad pedig egy cső, mellynek alapja 1 □ öl, magassága 1 öl, 123 pozsonyi mérőt; a 30 millió befogadására e szerint nem is egészen 244 ezer koczka öl kivántatnék. Egy □ öl alapu és mintegy 2 öl magasságu szobának fölépitése, és tetővel, padlással, ajtóval, ablakkal, kályhával, padlóval stb. fölkészitése, a Hetilap 194-dik számában adott számitásai szerint Glembay K. urnak *), (1841. évben) Pesten 40 e. forintba került. Már pedig az igy épitett csövekből (minthogy 2 öl magasak) nem 224 ezer, hanem csak 122 ezer kellene, ezt sokszorozva 40 pfttal teszen 4 millió 880 ezer pftot; tehát a számitottam 10 milliónak még nem is felét. De azért tettem mégegyszer annyira, hogy azon pénzből aztán kitelhetőleg jól, szilárdan, czélszerüen és biztosan lehessen épiteni. — Minélfogva a 4000 magtár fölállitására 10 millió forint legroszabb esetben is elég, igen valószinüleg pedig az elégnél jóval is több. Tehát nem áll az 1-sö ellenvetés.

2-dik ellenvetés a kezelésre nézve: A tömérdek pénzhez mérve, melly a magtárakra fordítatni fog, igen kevés haszon fog háramlani a közönségre; miután a szokott gabona-uzsorásokon kivül, jövőre még az országos magtárak számára is csak olcsón kellend a gabonát adni, t. i. egy ezüst ftért pozs. mérőjét, mellyet szükség idején 3 pfton kell vissza venni.

Felelet: az országos magtárakba nem kell, azaz nem kényszeritetik senki gabonájának pozsonyi mérőjét egy pftért adni, hanem mikor már senki más 1 pftot nem ád érte, akkor adhatja minden a kinek tetszik a magtáraknak 1 pftért; — ha másnak drágábbért eladhatja, ám adja el, abban senki sem hátráltatja. — Miután 1835-ben Bácsmegyében Jankováczon (mellynek földe pedig 3-dik osztályu) a buzának pozsonyi mérője nem 1 pengő, hanem 1 váltó forint, 8 pengő garas volt; miután Békésben 1843-ban nem 8, hanem csak 4 pengő garas volt ugyancsak 1 pozs. mérő: illy előzmények után mondom 20 pengő garas 1 pozs. mérőért, csakugyan illő ár. Egyébiránt is lehetetlen kedvezőleg nem hatni a gabona-árra azon körülménynek, hogy a gabonaüzéreknek olly hatalmas vetélytársuk támadt, ki egy maga megveheti az egész fölösleget, e vetélytársuk pedig az országos magtárak.

Az országos magtárakból továbbá senki sem kényszeritetik 3 pfton venni a buzának pozs. mérőjét, hanem ha senkitől mástól már 3 forinton nem kap, akkor, ha tetszik neki, vehet az orsz. magtárakból. És hogy ne volna ez már nagy jótétemény? Ugyan is a legáldottabb vidékeken mint Borsod, Békes, Bácsmegyékben, a mult tavaszon s junius elején, a buzának pozs. mérője 8, mondd nyolcz pengő forinton kelt*). Jövőre pedig, ha t. i. a gabonatárak fölállitattak, és mindenki tudandja, hogy mennyi van bennük megtakaritva, soha sem fog 8 pfton kelni, hanem 3 pfton vagy még kevesebben mind addig, mig az or. magtárak ki nem ürittettek; azután pedig legfölebb 4-en, mivel az orsz. magtárak a szükségnek már nagy részét kielégitették, és igy szorosan vett szükségről többé szó sem lehetend. — Nem áll tehát a 2-dik ellenvetés sem. (Vége köv.) Tóth Móricz.

*) ‚A városi közlaktanyák terve' czimü értekezésben.

Egyesületi mozgalmak.

A pesti müegyesületről. (Folytatás.) 2) A lefolyt évről egyesületi jelentésből kitetszik, hogy a mult évben nemcsak az egyleti részvényesek száma csökkent 233 al, hanem átalánosan a mükiállitási jövedelem is sokkal kevesebb levén, ez évben csak 1845 pftokat lehetett kijátszandó képek vételére fordítani, holott a közelebb mult évben ugyan e végre 2900 pftok fordittattak. Ezen nem kedvező körülmények a mübiráló választmányt a képek kijelölése alkalmával azon inditvány tételére kényszeritették, miszerint a mult évrei tartalékba tett 400 pftnyi öszveg, az egyesület fentartása tekintetéből, nem a n. museum számára venni szokott, hanem részvényesek között kijátszatandó müvekre fordittassék; ugy szinte a félreteendő negyed-rész is, képek vásárlására adassék ki; melly inditvány a m. évi aug. 16kán tartatott választmányi, valamint ugyan azon hó 29-kén tartott közgyülés alkalmával jóvá hagyatott. Kitetszik továbbá azon jelentésből, hogy a 232 darab kiállitott müvekből, — mellyek közt külföldi kép 165 darab, hazai müvészektől pedig 67 darab volt kiállitva, és ez utóbbi közül csak 34 volt eladó, az egyesület által megvétettek, müncheni és más külföldi müvészektől 1200 pft, bécsiektől 360 pft és hazai müvészektől 285 pft áru müvek. Végre hogy magánosok által is 590 pfttal kevesebb vétetett mint taval és hogy 1848. évi mülapnak, a mükállitásban volt Storch F. „nápolyi jelenetet" ábrázoló müve választatván, annak köre metszetésével dresdai Hanfstaengl F. hires müvész bizatott meg. (Vége köv.) Közli Ritter Sándor, egyes. titk.

*) Baján, Miskolczon stb.

Vidéki tudósitás.

Aradon, januar 6-kán 1848. — Jó hosszu ideje már, hogy utolsó tudósitásomat irtam, és ennek oka csak azon körülményben fekszik, hogy azóta az ipar körében semmi nevezetes és közlésre méltó mozgalom nem történt, de most, az uj év kezdetével tollat ragadok és irok, ha bár régi dolgokat közlendek is a t. cz. olvasó közönséggel.

Illy régi ujdonságképen megemlitem az itt már 1846-ban alakult venyige-tenyésztő részvényes társulatot. — E társulat Remolt Jakab szabadalmazott gyógyszerész ur inditványára olly czélból alakult, hogy egy a társaság által megveendő helyen egy szőlővenyige-iskola ültettessék, a mellyből a szőlőbirtokosok azután, nemesitett venyigéket olcsó áron kaphassanak, és a nevezett gyógyszerész ur igazgatása alatt már is, egy az itteni városi tanács által, e czélra ingyen kijelölt téren, addig is, mig a társaság olly helyzetben leend, hogy a hegyekben helyet vehet, közel 100,000 válogatott szőlővenyige beültetve van. Tagadhatlan, hogy a szőlők nemesbitésére idővel igen üdvös befolyásu lesz, mert itten a szőlőtulajdonosok igen jó nemesbitett szőlővenyigéket olcsó áron kaphatandnak.

Egyletről szólván, még egy szerény egyletet, a melly városunkban létezik, megemlitendek, és ez, az itteni izraelita ifjuság közt már 1842-ben keletkezett, szegényebb hitsorsosaik között müvészet és mesterségek terjesztését czélzó egylet, a mellynek alapszabályai, a mint hallók, már felsőbb helyen megerősitvék. — Ez egylet csekély erejéhez képest igen dicséretesen működik, ámbár őt is a czéhrendszabályok, és több czéhbeliek szükkeblüsége működésében gátolja. Nem régen megtörtént, hogy ezen egylet választmánya nagy nehezen egy német vargát (schustert) rábirt, hogy roppant fizetés mellett egy zsidó fiut mint inast felvegyen, és mi történik a schusterek részéről? Eleintén, még minekelőtte a fiu mesteréhez beállott volna, két schuster-inas őt az utczán megtámadja és e szavakkal: „te akarsz schusternek beállani, te semmirekellő, vigyázz magadra, abból mi sem lesz", a fiut jól megdöngetik. A fiu a mesterhez beállott, és nála nehány hétig dolgozott, a mester maga több izben kijelentette, hogy vele igen meg van elégedve, mert igen szorgalmas, de a czéhtől annyira megtámadtatott, hogy kénytelen volt a fiut elbocsátani, mert nemcsak hogy legényeket nem kapott, de őt valamint ősz apját (a ki szinte schustermeister) nyilvános czéhülésben szörnyen lepiszkolták, és avval fenyegették, hogy ha a fiut el nem bocsátja, őt a czéhből kirekeszteni fogják. E tény, tudom, nem ujság, mert már más helyeken is történtek több illyen dolgok, és én ezt csak azért közlöm most, mivel e lapokban nem rég a czéhek és zsidók közti viszonyok felett egy igen jeles czikket olvastunk. A tél nálunk is beköszönt, de vele hála istennek, mint máskor az élelmi szerek meg nem drágultak, sőt ellenkezőleg, még olcsóbbak lettek, mert most egy mázsa kenyérlisztnek az ára 10 váltó forint, holott nehány héttel ezelőtt azt még 14 sőt 16 forinttal is kellett fizetnünk, és illy arányban minden élelmiszereknek ára tetemesen olcsóbb mint mult évben.

Gabna-kereskedőink és lisztárusink ugyan nem örvendenek neki, mert ezek az ősz kezdetén, azon remény fejében, hogy az idén is, mint mult évben a tél beköszöntésével, a lisztnek ára feljebb menend, nagy mennyiségü gabnát jó drágán megvásároltak.

És most megint bucsut veszek egy darab időre e lapok olvasóitól, mert a vigadó már megkezdetett, és alig várhatunk más nagyszerü mozgalmakat mint táncz és báli mozgalmakat, és e szerint majd a divatlapi levelezőkön lesz a sor e mozgalmakról a divatlapok számára tudósitásokat irni. 36.

Budapesti mozgalmak.

A német szinházi pénztárnok lefoglalt ingóságai f. h. 19-én törvényesen fölbontatván, azok között 1190 e.forint kész pénz, több tetemes összegekről szóló kötelezvények, mintegy 2000 e. ft. értékü arany ezüst ékszerek, ezeken kivül pedig igen csinos ingóságok és divatos butorok találtattak.

Hajdan a rómaiaknál a rabszolga fölszabaditása egy arczon-ütés által történt meg, miért is mondá Tiberius császár Lucullus misenumi csendillájából elmentekor a körülötte sürgő fürgő fontoskodó rabszolgának, a ki „borra való" helyett egy nyakon-csapást várt e szavakat: „multo majoris alapae mecum veneunt"; „illy csekély szolgálatért még nem ütlek ám nyakon." A középkorban arczon csapták az apródot, midőn kardot öveztek derekára. Az ujabb korban pedig Francziaország szinte egy arczon-ütés következtében jutott Algierhoz, melly másfél akkora darab föld mint Magyarország Erdéllyel. Miután tehát az ó, a közép és az ujabb korban olly fontos mütétel a pofon, hogy általa szabadságot, becsületet és vitézséget, most pedig országot lehetett szerezni, csuda-e, ha egy idevaló becsületes polgár V—l nevü, minden áron keres egy poflevest? Ő ugyanis egy O—t nevü polgártársát vádolta be, mintha az őt arczon ütötte volna, de mit ez tagad. V.-nak azonban ugy látszik, igen érdekében van egy pofhoz jutni, ezért is azt mondta, hogy van O. ellen két tanuja, kik közül az egyik Esztergamban, másik Sz.-Fejérváron lakik; de ollyan nevüekről ott mit sem tudnak. Előmutatott azután V. uram egy irásbeli bizonyitványt, mellynek értelme szerint, valami Kaffesieder és neje a kérdéses „csattanós hatásu" mütételt látták volna. Azonban K. és neje kérdőre vonatván azt vallották, hogy sem irni, sem a kérdéses dologról mit sem tudnak. — Szegény V.! csak elvitázzák tőle a nyaklevest, azt tanácsolhatjuk neki, menjen azokhoz, kik nem kéretve is örömest pofozkodnak, azoktól kaphat szép szóért minden bizonnyal egyet vagy kettőt.

V—l embert keresett kitől nyaklevest kapjon, és nem talált arra, a ki B—r kebelbeli polgár urat saját lakában, — hol korcsmát is tart — megtámadván meg is sebesité. Ezen vitéz egy uraság komornyika, ki a megyének átadatván 20 e. forint birságra itéltetett, mellynek felét B. ur a dologházának, másik felét pedig a szegények intézetének ajándékozta.

A mult napokban Palotán tartott tánczvigalom igen élénk volt, némelly arszlányok azonban annyira megterhelték nyers hushoz szokott gyomrukat, hogy az visszajövetkor egy förtelmes operatióval segitett magán, melly által a kocsik annyira berondittattak, hogy még háromnapi szellőz-

tetés után is megérzett rajtuk a bűz, melly idő alatt természetesen nem lehetett azokat használni.

Igazán már ideje van, hogy az országgyülés honositási törvényekről gondoskodik, mert városunk a föld, de leginkább a németföld szemetjének valódi eldoradójává leszen. Olly számosan és olly elbizakodva vannak ugyan is a kötél előtt szökött flibustierek itten, hogy nemcsak lopnak, de zsiványtársulatot állitanak számos kötélre valóból; — az utczán megtámadják a magányos embert és kifosztják. — A multkor a tigris vendéglő mellett játszatott el a szomszédság igen csekély gyönyörére egy olly melodrama, mellynek játszó személyei egy órájától megfosztott uri ember mint tenor, a tolvajnő mint altista, és egy pár betyár mint discantista és basista volt, — chorust pedig képeze egy rakás ‚kucsiver.'

„Nulla calamitas sola,"
Pogány Cicero ur szóla.

Nem elég, hogy azon emlitett uri embert az altistané meglopta,hanem még a discantista és bassista és az egész dalnokkar meg is tépte, meg is döngette ugy vagy még jobban, mint a „sorompódöngetők" a vámsorompókat, hanem panaszra menvén a kárositott, még azon éjjel a rendőrség 40 darab flibustiert csipett el, kik közül 10-et, mint katonaság elől elszökött németet a hadfogadó hatóságnak átadott. Most hát már vivhatnak (fechten) nemcsak tropice, hanem valósággal is. —

Ugyan a szegények intézetének padlásáról f. hó 20-án éjjel mintegy 100 darab fehér ruhát oroztak el, de a rendőrségtől üldöztetvén a tolvajok, elvetették a ruhákat, hogy bőrüket megmenthessék.

F. hó 15-től 21-ig bezárólag levágtak a helybeli 52 (s a 3 izraelita, összesen 55) mészárszékben 212 ökröt és 364 tehenet, ezek adtak összesen 1756 mázsa hust; továbbá levágtak még 247 darab borjut. Maradt vágó marha Pesten 561 ökör és 427 tehén, a pusztákon ellenben 570 ökör és 274 tehén; és ez elég 3 hétre, miután naponkint most már 82 darab fogy el, nem pedig 105—109 darab mint eddig. Ez azonban arra mutat, hogy husosabb marhákat vágnak mostanában le, nem pedig olly ösztövér tehenkéket mint eddig; mert hus most is csak annyi fogy el, mint előbb.

HIRDETÉSEK.

Fogpor.

Fogfájás ellen mint leghathatósb gyógyszer, melly a fog ékességére is különösen szolgál, ajánltatik.

(Pesten kapható Neymon János kereskedőnél, a hatvan-utczai „kék sashoz" czimzett boltban.)

Kocianovits József,
(2—3) Gyógyszerész által Gyöngyösön.

Hirdetés.

Mintegy 8—9000 pozsonyi mérő jó minőségü zab eladandó. Értekezhetni felőle a béla-utczai Boor-féle házban, a házmesternél. (2—4)

Vasuti menetrend.

(1847-dik évi dec. 1-jétől 1848-dik évi februar végeig.)

Pestről Váczra.	8½kor reggel. 3 „ délután.	Váczról Pestre.	10kor reggel. 4 „ délután.
Pestről Szolnokra.	7½kor reggel.	Szolnokról Pestre.	1 kor délután.

ezen kivül: minden hétfőn és csütörtökön Pestről Kőbányába 3-kor délután, vissza 6-kor estve.

Gabona-ár váltóban.

Pest, jan. 21. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
— —280	210—220	— —165	— —130	— —88	92—105

Pozsony, jan. 18. 1848. (pozsonyi mérő.)

180—204	— — —	130—147	96—110	65—72	95—105

Zágráb, jan. 12. 1848. (pozs. mérő.)

225—250	183—200	— — —	125—135	75 — 80	116—134

N. Kanizsa, jan. 19. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	100—115	90—100	50—58	80— 85

Veszprém, jan. 14. 1848. (pozs. mérő.)

145—175	120—130	100—110	75—80	48 50	68— 77

Győr, jan. 19. 1848. (pozs. mérő.)

140—180	— — —	110—130	80—90	55—58	80— 95

Mozsony, jan. 18. 1848. (pozs. mérő.)

166—210	140—165	134—150	90—104	56—66	92—105

Miskolcz, jan. 15. 1848. (pozs. mérő.)

180—185	170—175	140—150	95—100	— —35	90— 95

Uj-Becse, jan. 11. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	— — —	65— 68	— — —	50— 56

N.Szombath, jan. 4. 1848. (pozs. mérő.)

144—186	— — —	120—136	85—95	62—65	— — —

Kolozsvár, dec. 30. 1847. (kis véka.)

70 — —	— —47	40— —	— — —	— —17	— — 34

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Jan. 17-kén 1848.

Bankrészvény, darabja		1565 ft.
Status-kötelezvény	5%-es	102⅝ —
„ „	4%-es	90 —
„ „	3%-es	64 —
1834-ki kölcsön (500 ft)		777½ —
1839-ki kölcsön (250 ft)		270 —
Eszterházy sorsjegy		57 —
Pesti középp. vasut (100 ft)		83½ —
N.-Szombathi „ (100 ft)		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft)		— —
Gőzhajó részv. (500 ft)		585 —
Windischgrätz sorsjegy		21 —
Északi vasut		132 —
Bécs-gloggniczi		107 —

Dunavizállás 0 felett.

Jan. 22-én reggel: 3′ 5″ 0‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

8.

Pest, péntek

HETILAP.

jan. 28. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival.— Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgyboség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

ELŐFIZETÉSI HIRDETÉS.

Midön a t. olvasó közönséget az előfizetésre tisztelettel felszólitjuk, jelentjük egyszersmind, hogy **a Hetilap előfizetési dija az eddigi marad**; — ugyan is félévre postán 5 ft, helyben boriték nélkül 4 ft pp. A megrendeléseket azért kérjük ki idején, hogy a nyomtatási intézkedések t. előfizetőink kényelmével; és saját kárunk nélkül történhessenek.

A Hetilap szerkesztősége.
Ujvilág-utcza Ilkeyház 635. sz. 2-dik emelet.

Tartalom:

A Vukovár-fiumei vasut és közlekedési eszközeink egész rendszere. Weisz Ferdinánd. — Mészáros-ügy. — A nyitrai honi raktár. Sz. Gy.— Takarékmagtárak. (Vége.) — **Vegyes közlemények.** Polgár család Pesten. Kereskedelmi iskola Varasdon. Nemzeti viselet. Gyorsaság. Mások szemében a szálkát is, magáéban a gerendát sem látja meg. A hálaadatosság mindig ritkább leszen. — **Budapesti mozgalmak. — Hirdetések. — Vasut. — Piaczi árkelet. — Status-papirosok és részvények kelete.**

A vukovár-fiumei vasut és közlekedési eszközeink egész rendszere.

Csak a hetekben volt alkalmunk azon haladásról szólani, mellyet a vukovár-fiumei vasut ügye a köztárgyalásokban és a közvéleményben teszen, s az akkor megismertetett stadiumok fölött örömünket fejezhettük ki. Azóta ügyünk ismét két ujabb momentumba lépett, — de ezek közül az egyik némi aggodalomba ejt bennünket. — De menjünk sorban.

A hirlapokból értesültünk, miképen a vukovár-fiumei vasut-társaság kérelme az országgyülés elébe már benyujtatott, — az egyik kerületi ülésben felolvastatott, — s választmányi tárgyalásra utasitatott.

Ez tudomásul. — S nem is lehet iránta észrevétel, mert hiszen ez a tárgyalás rendes menete, és mert a kerületi határozat nem foglal magában semmi utasitást.

Ez az egyik momentum.

A másik nem illy igénytelen.

Egyik hirlapunk ugyanis megemlitvén az érintett kérelemnek fölvételét, egyéb jóakaratos nyilatkozatai mellett, azon meggyőződését fejezi ki, hogy a vukovár-fiumei vasut kérdését czélszerüen csak ugy oldhatni meg, ha egész közlekedési rendszerünk vétetik föl s készitetik meg. „Csalatkozunk, ugymond, ha a kérdés részenkinti tárgyalása, ha egyik vagy másik vonalban elöleges megállapodás által gondoljuk czélunkat megközelithetni .... Nekünk valamint egy egész financz-rendszerre, ugy a közlekedési eszközök egész rendszerére van szükségünk, miben egyébiránt a fiumei vasut igen kitünö helyet foglaland el. Az excerptak eszméje közlekedési eszközök tekintetében nem használható.“ stb. — S ezért javasolja, hogy „részletes tervek egy vagy más vonalra ne készitessenek, hanem a közlekedési eszközök egész rendszere dolgoztassék ki.“

E javaslat az, mellyen megütközünk, — melly miatt aggódnánk, ha félnünk kellene, hogy elfogadtatik.

Közlekedési eszközeink egész rendszerének kidolgozásától fölfüggeszteni a vukovár-fiumei vasut kérdésének ez országgyülésen leendö eldöntését annyit tesz, mint annak — az angol parlamenti kifejezéssel élve — hat hónap mulván leendö fölvételét inditványozni. De nálunk e **6** hónap körülbelöl **3—6** év! — Mi veszélyes, mi szükségtelen ajournirozás volna ez?

Veszélyes: mert a fiumei vasut létesitését minden szükségeink fölötte sürgetik.

Mezögazdaságunknak, mihelyt a most mult inségböl ismét normalis állapotokra vergödendünk, csatornára van szüksége, melly gazdasági terményeinket a világ-piaczra állithassa ki gyorsan, biztosan és lehetö legolcsóbban. Mondatott már számos izben, hogy Bécs nekünk nem elegendö piacz, — kivált, ha az Galicziával is szorosabban fog a vaspálya által összekapcsoltatni, — E nézetböl a fiumei kikötö megközelitését már is inkább elkésettnek kell hinnünk, sem hogy „rendszeri egészletek“ kedveért még késleltetni akarhatnók továbbra is. —

Tengerpartunknak a magyar kereskedés önállósága tekintetéböl, végtelen fontosság tulajdonitandó, a minthogy e részben a nézetek, a meggyözödések mind inkább tisztulnak s e tételünket el is fogadják. De e fontosság csak ugy csatlakozandik maradandólag kikötönkhez, ha elsöbbségét el nem

játszandjuk. Trieszt vasutlan állapotainkban megverte Fiuménkat. Ha akár öszvetett kézzel nézendjük, akár az olly gyakrən s e részben méltán gunyolt táblabirói modorban „systematicum operatumok“ és deputatióskodások tévegébe merülve bámulandjuk, hogy Triest ne csak megelőzzön, de sokkal is előzzön meg vasut dolgában, hát akkor mi lesz Fiuménkból? Csak imént olvastuk a hirlapokban, mikint a kormány ujitott erélylyel fogat hozzá a Glognitz-mürzzuschlagi vonal megépitéséhez ugy, miszerint ennek **1850**-ben járható állapotban kell lennie. Mi pedig **1850—53**-ig csak azon kérdést se döntsük-e el, hogy a fiumei kikötőhez vezetendő vasut micsoda vonalban menendjen? Mi kárhozó rendszereskedés volna ez!

A kereskedés mozgásai szinte nem mentek a megszokás bilincseitől. Erősen kecsegtető calculusok ajánlhatnak egy vagy más kereskedelmi vonalt, öszveköttetést, — s még is mellőzi a kereskedés ezt, — ha már más viszonyok, más kapcsok nyügeibe bele találta magát. Emlékezünk, mikint Fiuménknak egy két előnye Triest fölött, a mostani állapotokban is ki lön számitva, azért azonban kereskedelmünk meg nem szakgatja kötelékeit a triesti kereskedés irányában. Már ha a vaspályai közlekedések gyors haladásával nem sietünk lépést tartani, — söt megengedjük, hogy mielőtt mi is közelebb juthatnánk vasut által a „világ utjához“ a tengerhez, a külföldi kereskedés más vasuti vonalok viszonyaihoz csatlakozzék, valjon mit fogunk használni mező-gazdászatunknak s általában kiviteli kereskedésünknek a fiumei, elkésendett vasut megépitésével?

És ki nem tudja, miképen a sympathiák, a közvélemény kegyelése, az egyesek áldozat-készsége forgandók, változékonyak? Most mennyi buzgóság nyilatkozott a magyar tengerpart, a vukovár-fiumei vasut iránt. — Alig van uradalom az egész vonalnak mentében, melly igen tetemes áldozatokra ne volna kész. Alig van hatóság, melly a vasutat ne pártolná, ne kész volna országosan segélni, ugy annyira, miszerint az országos pénztár fölállitásának is egy, valóban nem csekély motivuma volt e vasut. — És, mit mondjak annyi száz meg száz hazafinak készségéről, kik e vasut elöleges munkálatainak megkészitetéséhez pénzzel járultak, miszerint a vukovár-fiumei vasut eszméje már megszünt pusztán eszme, pusztán pium desiderium lenni, söt inkább már az eszközlések egyik stadiumát is meghaladta, mert tervei, legalább egy részben készek, s az országgyülésnek elébe terjesztvék. — Tehát nem veszélyes volna e, mind ezen sympathiákat, mind ezen teljesedésbe ment eszközlést is elvetni, eldobni egy rendszerességi gondolatért?

És mi nem látjuk az elhalasztás szükségét sem.

Akármi combinatiók alapitassanak meg közlekedési eszközeink egész rendszerének hálózata iránt, azt józanul föltenni csak nem lehet, hogy e combinatióból kimaradhatna tengerpartunknak öszvekötése az aldunával, a bánsággal. Pedig nem épen e rendeltetés eszköze-e a vukovár-fiumei vasut?

Akárhogy combinálgasson bárki széles e világon, józanul csak nem fogja kivánhatni, hogy tengerpartunk olly módon köttessék öszve a Bánsággal, s az Aldunával, hogy az öszvekapcsoló közlekedési eszköznek főpontja Pest legyen. — Ez iszonyuan késleltető, drágitó közlekedés fogna lenni. Tehát, ha közlekedési rendszerünknek valamelly központ akar is adatni, az nem fog kivántathatni soha, hogy

Temesvárról, Becskerekről, Pancsova vagy Zimonyról előbb Pestre hozzuk a gabonát, mellyet a fiumei kikötőn szándékozandunk a tengerek hátára küldeni.

Nagy fontosság az, melly Pesthez, mint kereskedelmünk központjához csatlakozik. Ezt megismerjük. Hanem kiviteli kereskedésünket, a Bánságnak világpiaczi érdekeit ennek alá nem rendelhetjük. Ime, mit mondott e részben a mult országgyülésnek a kereskedelmiekben munkálkodott kerületi választmánya.

„Hogy kereskedésünk nagyszerü, szilárd s virágzó legyen, különböző ágainak egy helyen, mint a vérnek a szivben, kell öszpontosulni, s az ország törvényes önállásának és függetlenségének tekintete kivánja, hogy a kereskedés gyülpontja benn a hazában legyen. Geographiai helyzete, élénk fölvirágzása, s maga honi kereskedésünknek eddigi természetes folyama hazánkban illy helyül sz. kir. Pestvárosát jelölték ki, ez tehát az, mellyet a választmány országos közlekedési eszközeink központjaul meghatározandónak vél. „S ez általános szabálytól egyedül csak az altiszai s aldunai vidékeknek a magyar tengerparttal eszközlendő öszveköttetésére nézve tér el, melly Pest felé rövid s egyenes vonalban az ország földirati helyzeténél fogva nem létesithető.“

Pest központisága szükségének illy világos, illy motivált fölfogása mellett is kivétel tételtik az irányra nézve, mellyen a vukovár-fiumei vasut terveztetett, s igy közlekedési eszközeink egész rendszerének azon igénye, hogy központja s pedig Pesten legyen központja, a vukovár-fiumei vasutat nem lehetleniti, — a mint ellenben e vasutvonal Pest központiságának sem fog ártani semmit is, miután a fiume-vukovári vasut és a Duna ugy is Pestre szolgálandanak, s miután a vukovár-fiumei vonalba egy Pest-eszéki vonal igen alkalmasan fog betorkollani.

Szóval, mi a vukovár-fiumei vasut ügyének a közlekedési eszközök egész rendszerétől leendő függesztését veszélyesnek és szükségtelennek itéljük, s öszintén ohajtjuk, hogy nézetünkben a köz- és országgyülési vélemény is egyetértsen. —

Csak ne függesztgessünk föl semmit, — mert ügyeink e mellett majd fölakadnak! —

Weisz Ferdinánd.

Mészáros-ügy.

Igen valószinü, hogy a husárusok elleni panaszok ép olly régiek, mint a husárszabály maga, valamint általában a privilegiatusok ellen emelt panaszok szinte talán egy nappal sem ifjabbak, mint magok a privilegiumok. Az erő birtoka az azzali visszaélésre, a privilegium is szinte csak visszaélésre ad kedvet, mert ad alkalmat. Ezt nemcsak elméletből, hanem a gyakorlatból is tudjuk, hogy egyéb példákat fölhoznom ne kelljen, tekintsük a privilegiált zárt testületeket, s ezek közt a czéhekct, mellyeknek ezer visszaéléseit senki sem tagadhatja, még legelszántabb védőjök Sz. J. ur sem. Azonban minden czéhek közt mindenesetre a husárusok czéhével van legtöbb vitánk, mert vele mindennap találkoznunk kell. Számtalan panaszok és vádak emeltettek eleitől fogva ellenük, és igen méltán: de miután e vádaknak okát, a visszaéléseket, eltávolitatni az illető hatóság kötelessége volna, s az ezt nem teszi noha hatalommal bir azt tenni, ennélfogva minden visszaéléseknek azon hatóság oka, mellynek kebelében ezek történnek.

Nincs ma már olly kába ember, ki elhigye azt, a mi P. megye egyik táblabirája által — a husárszabály mellett talán? oh nem, hanem — husár fölemelése mellett hozatott föl, noha a jelenvolt vagy 6 személyből álló közönség közül senki ellene nem mondott is. (Tudni kell ugyanis hogy P. megyében, — söt talán a többiekben is — a husár fölemelését rendesen a közgyülés legislegutolsó napjára szokták hagyni, mikor már a tisztviselőkön kivül más nincs jelen.) Az emlitett táblabiró ur ugyanis azért kivánta a husár fölemeltetését, hogy a husárus drágaért adván a hust, képes legyen a marhákat is drágán venni, s ekkép „a marhatenyésztést gyarapitani."

Hogy a marhatenyésztés nem gyarapitatott, de nem is gyarapitathatott illy fonák rendszabály, illy viszás nézetek mellett, kitetszik onnan, hogy mint ez idei 1-sö számunkban (lásd Budap. mozg.) mondám, átalában egy darab marha, mellyet a pesti husárusok levágtak, 270 font husnál többet nem adott, ezt pedig csakugyan nem vehetni „a marhatenyésztés gyarapodásának" eredményekint. Sőt ellenkezőleg ez marhatenyésztésünk pusztulásának elvitázhatlan tanujele.

Ha tehát marhatenyésztésünk pusztulásának elejét venni, sőt annak gyarapodását akarjuk, akkor akarjuk az erre szolgáló eszközöket is, ezen eszközök pedig nem egyebek, minthogy adjunk a marhatenyésztőnek illő dijt fáradságáért; a dij ismét nem más, mint azon magasabb ára a marhának, mellyet a husárus a kövérebbért ad. Ez azonban csak akkor fog kövér marhát venni, akkor fogja azt itt levágni, és annak husát kimérni, ha ebből haszna, nyeresége leend, azaz ha a jó hus drágább leszen mint a rosz, a mi ismét csak akkor fog megtörténni, ha nem lesz 1-ör husárszabály, 2-or mészáros czéh, hanem mind a hus árszabályozása, mind annak kimeretése a nagyobb városokban szabadon megengedtetik bárkinek.

Ezt az elmélet mondja ugyan, de a gyakorlat is azt tanusitja. — Ime a sertés hus és zsir mennyivel olcsóbb mióta kiméretése, ha bár csak hetivásárokon is, mindenkinek szabad. De a marhahusról is ugyan az áll. Cs. megyében egy időben csekélynek tartották a mészárosok a hus árát, csökönyösködtek azért mérni, miért is a megye a marhahuskimérést mindenkinek megengedte. — Ez használt, lett a piaczon jobb és olcsóbb hus, mint millyen az előtt a husárusoknál kapható volt. A mészárosoknak könyörgés lett a dolga, s a megyei tisztség szép szavak és szép ajándékok által csak ugyan meg is engeszteltetett, ugy hogy a régi viszaéléseket helyreállitotta. Ne csudáljuk pedig, hogy az ajándéknak ollyan eredménye volt: tudnivaló ugyanis, hogy a régi pogányok az ő isteneiknek, sőt még mai nap is sok keresztény az ő védszentjének ajándékot visz; már pedig ha az égiek elfogadták minden „zsenirozás" nélkül, miért ne a földiek? — Egyébiránt ez olly nyilvános titok, mellyet a legutolsó iskolás fiu is tud már; a minek következménye az, hogy mind azok kik az ajándékot adják, mind azok kik azt elfogadják, az egész közönség nyilt ellenségeinek tekintetnek, mellynek zsebéből kerül ki utóvégre is azon emlitett ajándék. Innen van, hogy várva várja a közönségnek aprója nagyja azon törvényt, melly megmentendi ezen gyülölködéstől, és a husárnak meg nem szabályozása által fogja a marhatenyésztést gyarapitani. — Ezen törvénynek létrejövését, vagy az az utáni vágyat illy nyilatkozatokkal minő az alább következő, hátráltatni sem ugyan, meggátolni pedig még kevésbé lehet. A kérdéses czikk, mint kitünni fog, a szabad husmérést czélravezetőnek nem tartja (azt elhiszszük), hanem egy javaslatot ad, mellynek alkalmazásával drágább pénzért jobb hust kaphatnánk, ha t. i. valaki jót állana a felől, miszerint husárus uraimék nem fogják majd a középszerü hust jónak, a roszat középszerünek mondani; továbbá ha valaki jót állana a felől, hogy akkor a limitálás nem fog ajándékba kerülni, a mihez remény nem igen van. — Mig erről senki jót nem állhat, addig a javaslatnak semmi értéke nincs. Itt következik a kérdéses javaslat Arkauer Lipót helybeli mészárostól.

„Mi előtt a mészáros czéh rendezéséről említést tennék, szükségesnek látom hasonlitásul azon országok mészáros ügyeiről szólani, mellyek után magokat hatóságaink igazitani szeretik. Ezen országok Anglia és Francziaország. Londonban minden marha-kereskedő, ha marháit ott eladja, ment mindenféle vámtól, ha pedig borjut, birkát stb. hajt a városba s eladni nem birja, akkor az arra rendelt vágóhidon levághatja ugyan, de mivel neki kimérnie nem szabad, kénytelen a hust még is csak a mészárosoknak adni el. Továbbá a hus-kimérés körül Londonban azon jó szokás van, hogy ott 10 levágott ökör husa közül, csak egyé használtatik levesre, mig a többi 9-nek husából minden legkisebb, még a czomb legbelsőbb csontja is kiszedetvén, boefsteaeknak süttetik meg. Minélfogva ha a hus ára valamivel drágább is (a minthogy bizony ott is lehetne olcsóbb) de a nép nem panaszkodik, mivel a nyomtaték nem létezvén, nincs panaszra ok.

Párisban szabad ugyan mindenkinek, ha a hatóságnál bizonyos mérsékelt tőkedijt leteszen, birka, borju s bárány-hust kimérni, de marhahust csak a széki joggal biró mérhet, ez pedig keveseknek van, mivel a mészárosok czéhet képezvén ott is, egy egy székjog 30—60 ezer frankért adatik el. Már ha a tőke-dijas marhahust akar mérni, akkor a hust illyen székjoggal birótól kell vennie, nyomtatékot azonban nem a szinhusra adnak, mint ez szokásban csakugyan egy nagyobb és miveltebb városban nincs is. — Egyébiránt nem egyenlő Párisban a marhahus ára, mert ha az alábbvaló hus ára 12 kr, a közönségesé 14, a jobbé 16, akkor a vesepecsenyeé bizonyosan 20 krajczár ezüst pénzben.

Lássuk saját ügyünket.

Nálunk az accise-vágók, (kik hetivásárokon mérnek ki hust) lábra kapása óta azon hiedelem uralkodik, mintha a husvágóknak — mint más kézmüveseknek — számát szaporitani, már untig elegendő lenne arra, hogy olcsóbb és jobb hus árultassék, pedig ez nem ugy van. Más mesterségeknél ugyanis egy kis tőkepénz a kezdésre elég; ellenben a mészáros, ha csupán 5, vagy 6 ezer forintnyi tőkéje van, s ha a bőrt és fagygyut 1 vagy 2 hónapig el nem adhatja, meg van akadva; minélfogva kis tőkepénzes e mesterséghez nem foghat, az pedig, kinek nagyobb tőkéje van, azt békésebb uton is kamatoztathatja. E szerint tehát a mészárosok számának szaporitásával nem érünk el semmit, mert a hiba a fölösleges rosz nyomtaték adásában rejlik, ezt kell azért elháritanunk. — Ámde erre mindaddig (habár a legszigorubb birákkal is) reá nem mehetünk, mig magunkat el nem szánjuk arra, hogy „a husnak fontjáért 2 vagy 3 krajczárral többet adjunk mint

most *)", de aztán p. o. 10 font husnál $2^1/_2$—3 font rosz **) nyomtaték helyett legfölebb 1 font használható nyomtatékot kapjunk.

A rendezés abból állana, hogy havonkint próba vágatnék s a húsár a szerint szabályoztatnék. Minthogy pedig talán sokan attól félnek, hogy e javaslat szerint a hus-ár nálunk is 10—11 jó krajczárra szabatnék mint Bécsben: annál fogva utána kellene járni, valjon a husár Bécsben nem a minden pár ökörre vetett 60 forintnyi vám következtében-e olly nagy (10—11 jó kr.)? És ha igen, akkor nálunk is a hust nyáron 7, télen pedig 6 rosz krral kellene olcsóbban adni mint Bécsben adatik, föltéve hogy jóságra a bécsihez hasonló legyen.

E két terv közül, ugy vélem, hoy mészárosaink fenállhatására egyiket elfogadni lehetne.***)

Az accise-vágók fölserkentésére nem ártana megengedni nekik itt Pesten is, mint Pozsony, Győr, Zágráb és egyéb városokban történik, hogy ők is boltokban mérhessenek; — a minek mellesleg azon jó következése is lenne, hogy a juh-fejtés nem történnék a városban." — Arkauer Lipót. —

Ime a javaslat értelmét lényegében itt adtuk, azonban az elsőre azt vethetjük ellen, miszerint senkinek sem leend kedve még drágábban venni a hust, azon hiszemben, hogy majd reá használható nyomtatékot fog kapni, miután jövőre is csak a husvágó fogná elhatározni, valjon azon hitvány állkapczacsont mellyet ad, jó vagy rosz nyomtaték-e? Mert hogy a hatóságnak ebbeli határozataira a husvágók mit sem adnak, azt tapasztaltuk taval is. Meg volt ugyan is már taval határozva, mennyi és minő nyomtatékot szabad legyen adni, és alkalmazkodtak-e hozzá a mészárosok? Nem. — Ki áll tehát jót érte, hogy jövőre majd alkalmazkodni fognak?

A második tervnek szinte az a gyengéje, a mi az elsőnek. „Olly hust mint Bécsben" fogunk ezután kapni, hogy olly jó-e a hus, ki fogja megitélni? — a mészáros; — már pedig igen valószinü, hogy ő a rosz hust előbb középszerünek, majd a középszerüt jónak fogja itélni.

Semmi helyesebb eszköz itt ki nem gondolható, mint az, hogy legyen a marhavágás, a husmérés mindenkinek szabad, a hatóság arra tartozván csak szigorun fölügyelni, hogy egészséges marhák vágattassanak le, s a mértékek helyesek, szabályszerüek legyenek. Ennél — legalább nagyobb városokra nézve — helyesebb rendszabályt egy hamar nem fog ajánlhatni valaki.

Igaz azonban, hogy kis városokon s falukon, hol minden háztartásnál van apró marha, baromfi, egy szóval hol piaczról és a mészárszékből kevesen élnek; ott mondom szüksége van a husmérőnek biztositásra a felől, hogy azon marhát, mellyet levágott, (de mellynek husát el nem tarthatja) el is adhatandja, s ebbeli biztositékot ad neki a szabadalom. Falun ennélfogva a husárszabály szigoru örködés mellett a közönség hasznával még összefér, de városon egyátalán fogva nem. Legkevésbé kell pedig olly vadat gondolni, (beszélni és hirdetni tehát még kevésbé,) hogy a husár fölemelése által „a marhatenyésztés gyarapitatik;" mert ezt csak az nem fogja kinevetni, a kinek sem az isten nem adott, sem a kovács nem kalapált. M.

*) Tehát még drágábban vegyük a hust mint most? M.

**) Ugy-e, hát most legalább is 25—33 percentje a husnak, rosz nyomtaték? M.

***) A mészáros mesterek fenállására igen helyes kis tervecske lenne biz ez akármellyik is, hanem a közönséget sem szabad ám a számitásból kifeledni. M.

A nyitrai honi raktár.

A hazai ipar emelésére létesitett e vállalat megindításáról szólottak e lapok, később annak müködéséről is közlöttek egy tudósitást, nem fog ártani, ha számadási első évének leforgása után közöljük az eredményt, és kimutatjuk mennyire felelt meg rendeltetésének, és különösen mennyit forditott a hazai gyártmányokra a mult 1847. év utoljáig, mind az előttünk fekvő számlák szerint:

1) Posztó-gyárakba fizetett összegek közt első helyen látjuk a Zay-ugróczi-gyárt 4326 forint $37^1/_2$ krral pengőben, szakolczai posztósainkat 1128 forint $5^1/_2$ krral szinte pengöben, a győri gyárt 714 ft 50 kr. Radványt Zólyomban 852 ft 48 krral, Gács, Ungvár, Ujvidék és Pápát öszvesen 653 ft 30 krral, és igy a gyapju-ipar emelésére forditatott pengöben . .	7675 ft 51 kr.
2) Selyemmel dolgozó gyárakba Valero A., Fries A., Bruder Rudolf és Szeniczén Hummel Józsefnek árukért fizetett öszvesen . .	2246— 49—
3) Vászontakácsoknak, az alább következő iparmütári árjegyzékbe foglalt 342 ft 48 krt ide nem számitva, budai, óbudai, győri, tatai és nyitrai mütakácsnak fizetett . . .	604— $33^1/_2$
4) Nökelmékért és egyéb illy nemüért, magának a pesti iparmütárnak fizetett 3105 ft $4^1/_2$ kron kivül, kisebb öszletekben fizetett még a gyárosoknak 677 forint 29 krt, és igy e nemben öszvesen	3782— $33^1/_2$
5) A pesti stearin-gyárnak .	896— 4—
6) Erdélyi pakróczokért .	243— 48—
7) Szivar-gyárosoknak . .	1305— 59—
8) Keztyü-gyárosoknak . .	586— 54—
9) Kalap-gyárakba . .	584— 32—
a mi tesz öszvesen pengő pénzben	17,927 ft 4 kr.
Ehhez hozzá adva a fuvar és bérek költségét	1051— 43—
Az eddig kifizetett részvény-osztalékot	313— 8—
A bolt butorozásra bálpénzből forditott	232— 27—
kijön summában	19,524 ft 22 kr.

Ezen tizenkilencz-ezer ötszáz huszonnégy forint 22 kr. pengö összegből azonban le kell vonni a f. évi pesti józsefnapi vásárig vett csekély hitelt 2053 ft 22 krral, marad ezen részvény-társulat által a hazai müipar emelésére kész pénzben valóságosan forditott 17,471 pengö forint.

Különösen ez összegnek több mint fele, ugyan is 8914 ft 33 kr. a mi megyénk és a szomszéd megyék gyáriparára forditatott.

Ezekhez nem csatolunk semmi commentárt, a számok elég világosak.

Egyedül az szolgáljon felvilágositásul, hogy az egylet alaptőkéje áll száz **12** ftos, kétszáz **10** ftos részvényből, és mult évi sept. **10**-kén az igazgató által beruházott **600** és igy öszvesen csupán **3800** pftból.

A mi az itteni többi bolt ellenében, a mint vesszük, előny vagy akadály, a szabott ár, és kész pénz fizetés, hijában: a bevásárlók három negyede csak szeret alkudozni és hitelbe venni.

Legyen szabad egy igénytelen kéréssel fellépnünk: az ország annyi vidékén alakultak illy fiók iparmütárak, ha azok egyenkint a nyilvánosság elé terjesztenék forgalmaikat, tán nem rosz adatokkal szolgálnánk a hazai müipar statisticájához. Sz. Gy.

Takarék-magtárak.

(Vége.)

3-dik ellenvetés: Ha a magtárak kezelése a falusi és községi elöljáróságra bizatik, nem lesz abban köszönet; — meglopják, elvesztegetik a gabonát. Inkább állandó, nem a falusiak választásától, hanem a kormányi kinevezéstől függő tisztekre, vagy legalább a földesurakra kellene bizni a magtárakat. —

Felelet: Nem a földesurakat éri az éhség, hanem a szegényebb osztályt, az éhség elháritásán ennél fogva a szegényebb osztály buzgóbban fog munkálkodni, mint az kinek magának teli van a hasa. A legközelebbi szükségkor, igaz hogy több földes urak magtáraik tartalmát jutányos áron osztották el jobbágyaik közt, valószinü hogy voltak ollyak is, kiknek illy tettei hirlapok utján nem közöltettek: de voltak többen (kiket meg is nevezhetnék) ollyanok, kik a szükséget ha nem is csinálták de növelték, ápolták, a mennyiben mint B. vármegyében **18—20** váltó forintjával adták a buzának pozs. merőjét. Már illyenekre, pedig hány van illyen, micsoda lélekkel lehetne bizni a magtárakat, mellyektől a nép élete függ? Nem, ezekre hájat bizni nem szabad. Miért is csak a népre bizhatni egyedül tökéletes bátorsággal a magtárakat, egyébre senkire. A mi a kormánytól kinevezendő állandó tisztviselőket illeti, ezek is meglophatnák a magtárakat szintugy, sőt százszor inkább mint a nép megbizottjai, a nélkül azonban, hogy kárpótlást nyujthatnának, miutan csak fizetésük van, vagyonuk pedig semmi vagy kevés. Sőt, mint mondám még inkább megkárosithatják a magtárakat mint a nép bizottjai, a mennyiben csak a tőlük távoleső fölebbvalójuknak számolnának; mig a helybeli, házi kezelésnél a magtárak állapotja, az egész **4—5** község (ennyire esnék **1** magtár) lakosságának szünteleni ellenörködése alatt állna, és arról minden **2** hétben részletes számadást adni tartoznának az illetők választóiknak. Illy rövid időközökbeni számadoltatásnak az a haszna lenne, hogy ha hiba, fogyatkozás vagy lopás, csalás történnék is, az azonnal kitudatnék, és igy annak hamar eleje is vétethetnék; miután a választók vagyonukkal levén a kárért kezesek, nem hihető hogy a kárt megtörténni vagy azt ha megtörtént is, nölni engednék csupán azért, hogy szerencséjük legyen azt sajátjukból megtériteni: mig hatalmukban áll az ellen czélszerüen intézkedni. — De meg a kormánytól kinevezendő tisztekkel ugy is járhatnánk (nem mondom hogy járnánk) mint a chinaiak akár hányszor, kiknél is, ha a tartományi kormányzó az országos — akarom mondani császári — magtárakat kiüritette, és a pénzt elherdálta vagy ellopta, a tartományban iszonyatos éhség támad, százezeren halnak meg éhen; és mi történik a kormánytól kinevezett tisztviselővel, ki annyi ezrek életét vette el? ki esik a kegyelemből és megpálczáztatik, és ezzel vége. Legczélszerübb ezeknél fogva magukra a községekre bizni a magtárak kezelését és az azokrai fölügyelést. Miért is a **3**-dik ellenvetés sem áll meg.

4-dik ellenvetés: A statusnak illy dolgokba avatkozni soha sem kell; a statusnak lehetetlen jó gabona-kereskedőnek lennie; hagynia kell mindent a maga utján menni, a kereskedésnek és a forgalomnak akadályait kell csak elháritania, a többit a kereskedőkre bizni.

Felelet: Ha a status normalis állapotban van, akkor talán helyesen tesz, ha mindent a maga utjára bocsát; ámde a szükség, az éhség, nem normális állapot, itt tehát nem szabad a statusnak a bajt zsebre rakott kezekkel nézni, hanem azt elháritani kötelessége; mit pedig legczélszerübben az előadott módon tehet. Nem lehet a status jó gabona-kereskedő? Szükségtelen is. E javaslat szerint a status a földmives a termesztőt menti meg a gabona-uzsorásoktól, midőn vevőül lépvén fel, az uzsorásokkal versenyre kél; később ismét ugyanazon uzsorásokkal mint eladó lépvén föl, az isméti verseny által a fogyasztót menti meg tőlük. Ezt tennie pedig szent kötelessége a statusnak, mert különben bekövetkezik a szükség, melly törvényt ront, melly a számos szükölködőkben a gazdagabbak vagyona iránt vágyat ébreszt; melly azokat orozásra fosztogatásra, rablásra, rendbontásra, sőt forradalomra is kényszeriti.

A havonkint történendő és mindenki által átnézhető állapota az ország valamennyi magtárainak, azon igen jó eredménynyel birna, hogy mindenki — tehát a gabonakereskedő is — tudván hol van a gabona bőven, hol szüken, tudván hol mennyi annak ára, oda hol gabonából hiány van, szállitana, mind magának, mind a vidéknek hasznára; szükség idején gabonáját drágára nem tartaná, mert ő is, de másfelől a fogyasztó is tudná, hogy még elég gabona van az orsz. magtárakban, ez tehát nem sietne nyakra főre egész téli szükségét beszerezni, és ez által a gabona árát föl-verni. —

A kereskedés, közlekedés akadályait persze hogy minden esetre el kell háritania a statusnak, de ebből még nem következik, hogy a fentebbiek mind hiu intézkedések: minél fogva a **4**-dik ellenvetés sem nyom semmit is.

5-dik ellenvetés: Ha egyéb kifogás nem állhat is meg, de azt csakugyan nem lehet bebizonyitani, miszerint az orsz. magtárak végett kibocsátandó papiros-pénznek alapja nem arany, de épület és gabona levén, az forgásba is jöhet, vagy pedig hogy névszerinti értékénél jóval alább nem fog elkelni. Ez által pedig a czél elérése vagy végkép meggátoltatik, vagy legalább szerfelett megnehezitetik.

Felelet: A papirospénz nem egyéb mint adóslevél, **1, 5, 10, 25** stb. forintról, mellyet az ország, a bemutatótól készpénz képen elfogadni, pedig akármikor elfogadni, magát kötelezte. Hogy nem fognának forgani e papiros-pénzek, azt csak akkor lehetne állitani, ha a magányosoktól kibocsátott, azoknak vagyonukat jóval meghaladó kötelezvények, váltók (papiros-pénzek) sem forognának: de hiszen látjuk, hogy az, kinek ingatlan vagyona alig van **20** ezer forint áru, ingatlanja talán **40** ezer ft áru, s igy

összesen 60 ezer ft, nem 60, de 100—150 ezer ft értékig is ad és bocsát ki adósleveleket, mellyek elfogadtatnak, és mellyek szinte forognának is, ha nem 5—6000 ftról, de csak 1, 5, 10 stb. forintról szólanának. Továbbá az illyen kereskedő, bankár stb. ha fizetésre szoritatik nem fizethet, nem levén annyi vagyona mennyi az adós-levelek beváltására elég. Végre ha lenne is elég vagyona annak nagyobb része ingó, de nem ellenőrség alatt álló ingóság levén, ezt ő eladhatja és árát eldughatja, a mikor hitelezői 120—150 ezer ft helyett 20 ezeren osztozhatnak. Illyen eset minden évben több fordul elő csak Pesten is, és még is forognak az ollyan váltók, mellyeknek csak némi kis alapjok is van. — De forognak még a statuspapirok is, mellyeket nem a statusok, hanem a kormányok, nem alkotmányos kormányok, mellyeknek létük csaknem bizonyos, hanem absolut kormányok, mellyeknek létük csak egy napról másikig sem bizonyos, bocsátnak ki; igaz, hogy azok nem 1, 5, 10 stb. forintról, hanem 500-ról vagy 1000-rőlszólnak, ámde épen ezért nem foroghatnak köz kézen.

Minélfogva nem csökkenhet az orsz. magtári jegyeknek értéke, melly kétszerte kisebb mint a kibocsátott jegyek alapja, és azonkivül ezen alappal sem elszökni, sem azt titokban eladni nem lehet, melly alap csökkenni nem, de növekedni fog, mivel egy alkotmányos ország folytonos ellenőrsége alatt, tüztől viztől pedig mentesitve és biztositva van.

Az eddig e felől mondottakat egybevéve, a legnagyobb bizonyossággal állithatjuk, hogy miután nemcsak bizonytalan létü (tehát vagyonu) kormányoktól (mint a spanyol, portugal, török) kibocsátott, bizonytalan és csekély alappal biró adóslevelek fogadtatnak el, hanem még az annál is: bizonytalanabb létü, annál is bizonytalanabb jövedelmü magányosak (kereskedők, pénzváltók) adóslevelei váltói is mennél inkább elfogadtatni és forgani fognak az országos magtárak adós levelei, mellyek 2-szerte nagyobb értékü biztositott alappal birnak, mint a melly beváltásukra szükséges. — És igy az 5-dik ellenvetés sem áll.

Meglehet azonban, hogy valaki az itt előadottaknál fogárdabb ellenvetéseket tud, mellyeket én, minthogy nem hallottam, megczáfolni sem birok: ennélfogva mindenkit fölkérek e javaslatomnak megbirálására, ha *hibáztam*, annnak kimutatására hogy kiigazithassam, ha pedig döntő okokkal leend bebizonyitva, hogy az egész javaslat semmit sem ér, akkor abban hagyhassam. — Egyszersmind a többi lapok tek. szerkeszőit is tisztelettel megkérem, hogy a mit én itt egy kissé tán hosszasan elmondtam, lapjaikba, legalább vázlatban fölvenni méltóztassanak; hogy megvitatván, kijavitatván a javaslat, az országgyülés czélszerüen intézkedhessék.

Az orsz. magtáraknak ellenségei csak azok lehetnek, kik adómentes sok földükön sok gabonát termesztetvén, és az adóért nem zaklattatván (mint a szegény paraszt) nem kényszerülnek azt mindjárt eladni, hanem mindaddig tartogatják, mig méregdrágán el nem adhatják. Erre példat tudnék fölhozni. Ezek mint a mult évben is (egy bizonyos lapban) azzal állnak elő, hogy a status az illyenekbe ne avatkozzék, mert „a kereskedés (uzsora, uzsora) szabadságát (nosco te!) efféle intézkedések korlátozzák, és a bajt csak növelik.“ Ellenségei még a takarékmagtáraknak a sok ezer gabona-kupeczek, gabona-uzsorások, kiknek igen szép jövevedelmük csökkenni fog, ha egyszer az ország lesz a vevő és eladó. A közönség többi, tehát hasonlithatlanul legszámosabb része, t. i. mind a földmivelő, mind a fogyasztó, amaz jutányos vevőre, emez jutányos eladóra találván, az orsz. magtárakat bizonyosan a legnagyobb örömmel fogja üdvözleni. Tóth Móricz.

Vegyes közlemények.

Pesten már csak 18 polgárcsalád volna, a legujabb polgár-lajstrom és a P. Z. szerint, mellyek az előbbi századból származnak. „E tényből látszik, mi viszontagságoknak vannak a pesti kereskedőség és iparosság alá vetve, s hogy a legtöbb uj család bevándorlott, mi az osztrák tartományokból történik!“ — Nehéz elhinni! De ha igaz, ugy a törvényhozás és a magyar nemzeti öntudat vegye ezt intésül, hogy városaink nemzetiségét, magyar nemzetiségét a legczélszerübb intézkedésekkel biztositsa. — A bevándorlást, megtelepülést akadályozni sem tanácsos, sem lehetséges, — de a nemzetiség megigényli, hogy kivált a városi elem élet-nyilatkozásaiban magyar lehessen, magyar maradhasson. Tehát a városi közéletnek magyarrá kell tétetnie, s az abbani részvételtől minden uj bevándorlottnak, települőnek távol tartatnia, mig maga vagy maradékai képesitik magokat arra, hogy a közéletet magyarul élhessék. — Boldog isten, a mult század óta alig fél század folyt le csak: és már Pesten a mult század azon családaiból, miknek érkezésök volt megmagyarosodni, már csak 18 van fön, — többi uj beköltözés, melly, mennyiben külföldről jöve, még magyarrá nem válhatott. Ez nagy dolog. Ez gondosságot parancsol!

Kereskedelmi iskola Varasdon. Erről igy ir az Agramer: jan. 7. Tegnap nyittatott meg a fölsőbb helyen jóváhagyott kereskedelmi tanintézet megint. Benne a keresk. tanulmányokat prof. Tomay Antal ur adja elő. A tanitás csak vasárnapokon és ünnepeken tartatik, délutáni 2—4 órákban. Tanár urnak szorgalma, helyes felosztása mind e mellett is e kevés idő alatt, sokat eszközöl. — Tomay ur ez évben a praescribált tantárgyakon tul még a nemzeti és az olasz nyelveket is fogja tanitani. — A Hetilapban már sokszor mondatott, miképen bizony honunkban a vidéki városokban is nagy szükség volna már arra, hogy tanintézeteink oktatói közül a lelkesebbek vennének időt s fáradságot magoknak, iparos és kereskedő fiatalságunknak vasárnapokon, és ünnepeken leendő oktatására. Legalább az irás, olvasás, fogalmazás, számvetés, a hazai nyelv birtokába hadd jutna fiatalságunk. — Egyébiránt, a mi Varasdon lehet, más városainkban sem teljes lehetlenség, s igy csak akarat volna, lehetne kissé szakszerübb előadásokat inditani meg a városi fiatalság számára.

Nemzeti viselet. Bécsben e farsangon megint fog szláv bál tartatni. E hirt azon fölszólitással közli az Agramer Polit. Zeit. hogy a hölgyek és urak, kik Horváthországból fognak e bálra fölmenni, ha csak lehet nemzeti öltözetekben jelenjenek meg; ugy fognának a bécsi szláv közönség szellemével találkozni, igy megfelelni a szláv bál jellemének, melly az austriai tótság minden ágazataiból képviselve leend. — Illy inditvány mennyi elleniséggel, leszólással, talán gúnynyal fogna találkozni még saját véreinknél is, ha a magyarság érdekében tétetnék?! A szlávok eszközlésbe veendik s nemzeti érzelmeiknek lelkesitő, exaltáló táplálékot, erősitést fognak nyujtani.

Lembergből pedig irják: mikint ott a lengyel nemzetiség fönmaradásának biztositásaul elhatároztaték, a régi len-

gyel öltözeteket mind a két nem használatába visszavenni. (Transylvania.)

Gyorsaság. A gyors posta 1 másodpercz alatt 7 lábnyi tért halad, a gőzkocsi 40 lábat; a hang 1000 lábat, az álgyugolyó 1800 lábat, a telegraph 4000 l., a föld nap körüli utjában 4 mérföldet, azaz 4-szer 4000 = 16,000 ölet = 6szor 16 ezer = 96 ezer lábat; a fény, a világosság 42 ezer mérföldet, azaz 42 ezerszer 24 ezer, = 1008 millió lábnyit: és a villanyosság még ennél is többet. Északamerikában már a villanytelegraphokat általánosan használják; nálunk még csak a gyors-kocsik intézete is, Pétervártól Budán át Bécsig, nem a közönség, hanem legnagyobb részben egyedül a kormány használatára van.

Mások szemében a szálkát is, magáéban a gerendát sem látja meg, (a franczia kormány t. i.) Párisból irják, hogy valami „Petit urnak épen most nyilvánossá tett emlékirata, mellyben elbeszéli: Genie ur Guizotnak belső titoknoka, mint adott el neki egymásután három hivatalt, a Teste-Cubiéres-féle botránynyal együtt nem kevés gyalázatára szolgál a cabinetnek. A „satisfait"-k igen sokat el tudnak nézni (mert példabeszéd szerint egyik varju sem vájja ki a másik szemét) el tudják nézni, sőt megelégedettségüket jelentik ki a Schweizban és Olaszországban követett politikával, a nyilvános előadások eltiltásával, a derék tisztviselők elmozditásával, a sajtó sanyargatásával stb., de mihelyt becsületbe vágó dolog és ügy kerül szőnyegre, mihelyt az annyira veszélyes megvesztegetési thema jő szóba, — akkor maga a többség is kényszerül ugy szinleni magát mintha Caté-kint szigoru akarna lenni, és kénytelen a mennyire lehet részrehajlatlanul itélni, biráskodni." — Ime ezek azon országban és azon kormány szeme láttára, sőt azon kormánynak tagjai által követtettek el, mellyről 4-dik számunkban mondtuk, hogy a sajtót ugy nyaggatta, miszerint 3140 év börtön — 7 millió $110^1/_2$ ezer frank pénzbeli büntetést csikart ki a sajtó kezelőitől. — Ime minő szépen bebizonyul az, hogy a ki más szemében szálkát keres, a magáéban gerendát sem lát meg.

És még is vannak olly kábák, a kik nem a tisztviselők erkölcseit veszik szigoru rosta alá, hanem azt követelik, hogy „a fenálló", hogy a „hivatalosok tekintélye tiszteltessék", legkisebbé sem törődve azzal, hogy a fenálló, hogy a tisztviselő tiszteletre méltó is legyen. Talán bizony az ollyan megvásárolható „fenálló" s tisztviselő tiszteltessék; talán az előtt hajtson valaki térdet fejet, a kit pénzen megvehet? — És főkép a „communismus" ellen hol jajgatnak inkább mint a franczián knál, hol védik buzgóbban a schweizi különszövetségben a „vallás és rend" ügyét, mint megint épen csak a franczián knál? És csak egy rövid év alatt is „a vallás és rend" ellen ki követett el égbekiáltóbb bünt, mint azon mindenbe avatkozó képmutatók, mint a franczia kormány tagjai? Egy rövid év alatt (1847-ben) Martin (du Nord) cultus-minister; Pellapra milliomos, ki az „Epoque"-t támogatta gyámolitotta; Cubiéres gr., Teste minister; Praslin herczeg, Mortier gróf, Bresson gróf, Outrebon jegyző, Beauvallon*), Equeville és több illy irodalmi szabadzsákmányosok kiáltó bizonyságot tesznek a „fenálló" ellen. — Azzal menti ugyan magát a franczia kormány és cabinet, hogy tolakodnak az emberek hozzá azon szerencséért hogy megvesztegettessenek, hogy ő senkit sem keres, még is van elég, ki önként kinálkozik: ámde azt mondá üdvezitőnk „a hol dög van, ott gyülnek össze a kányák."

A háladatosság mindig ritkább leszen. Azt mondják némellyek hogy ez onnan van, mivel kevesen tesznek másokkal jót, és igy kevés alkalom adatik hálásnak mutatkozni. Akárhogy és akármiért legyen is azonban, annyi bizonyos, hogy már szinte hirlapok szólnak róla, ha valaki a jóért jót tesz. Egy illy háladatos uri ember volt az is, ki Lyonból Londonba utazván a franczia északi vaspályán 41 ezer frankkal tölt tárczáját elveszté, mellyet egy 16 éves, Lemarchand nevü rendkivüli segéd az omnibus mellett talált meg és adott vissza. A lyoni ur, igen tisztességes „nemes lelkü" férfi, illőleg meg is jutalmazta Lemarchandt, mert adott neki 70 mondd hetven centime-t, a mi pénzünk szerint 14 tizennégy rosz garast. Megjegyzendő, hogy a derék Lemarchand édes anyját is csekély jövedelméből táplálja. — A lyoni ur bizonyosan azt gondolta hogy: „az erény maga magának jutalma."

*) Beauvallon ama hirhedett iró, ki Dujarrier-t párbajban — cselt használván — agyonlötte.

Budapesti mozgalmak.

Hol volt hol nem volt egy politikus csizmadia, kinek is volt egy kedves falórája, e kedves falórája (nota bene kakukkos óra volt) az ő „alkotmányának kerekei" (gépezete) megbomolván, vagy nem ütött midőn kakukkolt, vagy kakukkolt midön nem ütött, vagy mutatott akkor is mikor nem járt. Panaszolkodék ennélfogva a csizmadia az ő ismerőseinek, kik közül egyiket tréfából „kis táblabiró"-nak hittak, ez azt javasolta, hogy adassék az óra mester kezébe, bontassék szét az alkotmány és ugy hozattassanak rendbe „az alkotmány kerekei". Ámde pórul járt a „kis táblabiró," mert a másik jó ismerős — egy obsitos katona, a ki „tizenhét évet töltött a katonai pályán" — ugyancsak baka módon lehordta csak azért, hogy az alkotmányt szétbontatni akarja, mikor ő Angliusországban meg az Operenczián tul jártában, keltében, akárhányszor látta, hogy a hibás órát kifőzés által orvosolják meg. Mind a szitkozódásban, mind a véleményben secundált az obsitosnak egy tönkre jutott lángész, kinek érdemeit a háladatlan haza elismerni nem akarván, külföldtől nyert babérjaival kérkedett, minélfogva a társak csak „akademikus"-nak hitták. A „kis táblabiró" tehát 1 szóval 2 ellenében minoritásban maradván, inditványa elvettetett. Neki estek azután az órának, egy nagy fazékba tették, a födőt rátapasztották, és egy nap egy éjjel sütötték főzték kegyetlenül. A szegény kakuk elevenen megfőtt és többé egy kukkot sem szólt, az „alkotmány kerekei" haszonvehetetlenek lettek, s az óra oda lett. Azóta az iskolások pajkosabbjai el-elorditják esténkint a csizmadia lakása előtt e verset:

Éjfél után óra kettő,
Itt lakik az órafőző.

Hogy a városban szerte csavargó bajnokokat, kik a kéregetés (igazán követelés) ürügye alatt csak alkalmat és helyet keresnek az országra, — a hatóság szemmel tartja, vagy hazájokba (ha van hazájok) elkisér-

teti, azzal csak kötelességét teljesiti és igen helyesen teszen, annál helytelenebbül tesznek tehát azok, kik a hatóságot ebben akadályozzák, akár roszul értett, akár csak affectalt philanthropiából történjék is az. Szemtanuja valék, midőn a városház-téren az utóbbi hetivásáron egy tót koldus, ki a kofák közt járkálván, már nem tudom vásárlani-e vagy csak (el-) venni (fizetés nélkül) akart? — a koldus-birótól fölszólitatott, hogy menne a városházra, de ő nem ment, s midőn az öt huzta volna, nehogy a hüvösre jusson, inkább lefeküdt a hóra fagyra és orditott mintha nyuzták volna. Képzelhetni minő rakás nézö lett egyszerre körülötte, de azok csak ő kegyelmét kárhoztatták, nem pedig a poroszlókat, kik hárman alig birták kezénél lábánál fogva behurczolni a tót atyafit. Tegnapelőtt ugyan ez történt Budán is, és ha amaz „emberbarát" ezen eljárást látja, bizonyosan megdorgálja a poroszlókat azért, hogy a „szegény emberrel olly baromilag bánnak", pedig ha a maga lábán bemenne a „szegény ember", nem vinnék lábánál fogva.

Hir szerint egy megyei tiszt egy font hust vitetett haza — de nem liberiás huszár által — és csak 25 percent hibázott az egy fontból. A husvágó legény azzal mentette magát, mikép ő nem tudta, hogy a hust megyei tiszt ur számára méri. — Lám! nem megmondtam-e, hogy a mészárosnak értésére kell csak adni (liberiás huszár által) hogy kivel van dolga, akkor mindjárt jól megméri a hust? Hogy miért kap megyei tisztviselő jobb mértékü és minőségü hust mint más ember? Azt ők tudják, mi csupán sejthetjük. Talán azért, mert mi nem ismerhetjük mint avatatlanok a husárszabályozás titkait és labyrinthusait. —

A jég nagy szorgalommal és fáradsággal letöretett, nehogy valaki reá menvén életét veszélyeztesse. Sokan pedig azon hiedelemben vannak, miszerint ez a lánczhid elleni gyülölségből és irigykedésből történt, hogy mindenki a dunai révészek kezére (az az szolgálatjára) szorulván adózzék. E megadóztatás ismét csak azért van, hogy a lánczhid inditványozója ne dicsekedhessék azzal, mintha a magyar nemest a lánczhid szoktatná az adóhoz, miután a dunai révészek még inkább megadóztatják azt, mint valaha a lánczhid fogná és birná, miután itt szabályszerüleg csak 1 jó krajczárt kellend majd fizetni, a révészek pedig 1 jó krajczárt el sem igen fogadnak, hanem többet kérnek — az az hogy az ö módjuk szerint kérnek — a mi másutt gorombaságnak is megjárná.

HIRDETÉSEK.

Fogpor.

Fogfájás ellen mint leghathatósb gyógyszer, melly a fog ékességére is különösen szolgál, ajánltatik.

(Pesten kapható Neymon János kereskedőnél, a hatvan-utczai „kék sashoz" czimzett boltban.)

Kocianovits József,
(3—3) Gyógyszerész által Gyöngyösön.

Hirdetés.

Mintegy 8—9000 pozsonyi mérő jó minőségü zab eladandó. Értekezhetni felőle a béla-utczai Boor-féle házban, a házmesternél. (3—4)

Vasuti menetrend.

(1848-dik évi februar 1-jétől, február végeig.)

Pestről. Váczra.	6½kor reggel. 3 „ délután.	Váczról. Pestre.	8-kor reggel. 4½„ délután.
Pestről Szolnokra.	7½kor reggel.	Szolnokról. Pestre.	1 kor délután.

ezen kivül: minden hétfön és csütörtökön Pestről Kőbányába 3-kor délután, vissza 6-kor estve.

Gabona-ár váltóban.

Pest, jan. 25. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
280—320	210—220	170—180	— —145	— —90	— —100

Pozsony, jan. 18. 1848. (pozsonyi merő.)

180—204	— — —	130—147	96—110	65—72	95—105

Zágráb, jan. 12. 1848. (pozs. mérő.)

225—250	183—200	— — —	125—135	75 — 80	116—134

N. Kanizsa, jan. 19. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	100—115	90—100	50—58	80— 85

Veszprém, jan. 14. 1848. (pozs. mérő.)

145—175	120—130	100—110	75—80	48 - 50	68— 77

Győr, jan. 19. 1848. (pozs. mérő.)

140—180	— — —	110—130	80—90	55—58	80— 95

Mozsony, jan. 18. 1848. (pozs. mérő.)

166—210	140—165	134—150	90—104	56—66	92—105

Miskolcz, jan. 15. 1848. (pozs. mérő.)

180—185	170—175	140—150	95—100	— —35	90— 95

Uj-Becse, jan. 11. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	— — —	65— 68	— — —	50— 56

N. Szombath, jan. 4. 1848. (pozs. mérő.)

144—186	— — —	120—136	85—95	62—65	— — —

Kolozsvár, dec. 30. 1847. (kis véka.)

70 — —	— —	47	40— —	— — —	17 — — 34

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Jan. 17-kén 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1565 ft.
Status-kötelezvény . .	5%-es	102⅝ —
„ „ . .	4%-es	90 —
„ „ . .	3%-es	64 —
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		777½ —
1839-ki kölcsön (250 ft) . .		270 —
Eszterházy sorsjegy . . .		57 —
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		83½ —
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft) . .		— —
Gőzhajó részv. (500 ft) . . .		585 —
Windischgrätz sorsjegy . . .		21 —
Északi vasut		132 —
Bécs-gloggniczi		107 —

Dunavizállás 0 felett.

Jan. 22-én reggel: 3′ 5″ 0‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

9.

Pest, kedden **HETILAP.** febr. 1. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival.— Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgyboség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

Sopronyi jegyzetek. II. — Válasz Gáthy István urnak. Lipkos és Száz. — Felelet a P. Zeitungnak a zsidó ügyben. Burger J. — **Vegyes közlemények.** Székelyföldi utépités problema. A lóhus-evés divatba kezd jönni. — **Egyesületi mozgalmak. — Budapesti mozgalmak. — Hirdetés. — Vasut. — Piaczi árkelet. — Status-papirosok és részvények kelete.**

Sopronyi jegyzetek.

Müipari tekintetben.

II. E folyóirat m. e. **206**-dik számában a sopronyi műkiállitást tárgyalva, megemlitém a posztó- és bőr-gyártmányokat, ezek után áttérek más készitményekre.

3. §. Gyolcs- és vászonnemükben kiállitott.

Bove Károly, **1** darabban **30** röf kifehéritett finom grádelt.

Domes János, **5** darab finom lenfonálból szött zsebkendőt.

Hainz János, **1** vég sávolyos szövetü damaszk abroszt, és **6** darab zsebkendőt.

Gerwindl Györgynek finom czérna- és pamut-harisnyái köztetszést arattak.

Romvalter Ferdinánd, Schunk József, Paul Károly és Kaschka Jakab különbféle szövött készitményeket, u. m. finomabb gyolcsot, durvább vásznat, kendőket, abroszokat állitottak ki.

4. §. Óramüvekben remek dolgozatokat lehete látni; u. m.

Niewelt Ferencznek jó izléssel készült uti-órája, órát és negyedet ismétlő ütéssel, zajos ébresztővel.

Kregtzy Jánosnak és Walter Ferencznek ékes és legnagyobb pontossággal járó függentyüs órái.

Schreiber Károlynak egy igen lapos horgontyus zsebórája.

Idősb Klenner Józsefnek horgony-müves üt-órája.

Ifjabb Klenner Józsefnek henger és horgontyus piczinke zsebórái.

Beno Henriknek pedig az órakészitéshez szükséges párizsi vonalokra osztályozott csapony-mérője figyelmet érdemlett.

5. §. Sárga rézből öntött készitményeket kiállitottak:

Haupt Jakab, Haunzwickel János, Fröhrich István, és Kis-Martonból Allmann Mihál.

Felber József e nembeli művei igen jelesek, a többi közt lovas-tiszti szép alakzatu sisakjai, mellvasai, mellyek Bécsben is igen kapósak, a honnét e tárgyban tetemes megrendeléseket kap évenkint, honnét müveit — mint bécsieket — az ezredekhez küldözgeti szét; ki is venné a magyar készitményt?

6. §. Kőfaragási munkákat kiállitott:

Hild Károly a margitai hires kőbányából kifejtett kőtömegből egy darabban készült izletes kandallót.

Wurzinger Venczel. Egy nagy köszörülőt és négy szögü járdaköveket, és

Pongrátz Károly lorettomi kőfaragó-inas csiszolt márvány kőtáblát, mellyen az aranyozott rézbetük beöntvék, és a kezdőnek ügyes kezére mutatnak.

7. §. Asztalos munka nagy számmal volt kiállitva; u. m.

Pettschacher Samunak diófából készült izletes iróasztala.

Hacky Károly több asztalai, iró-szekrénye nyoszolafái, pamlagai, támlás székei.

Pettschacher János varró-asztala.

Hauser József biliard-botjai (bökkentyüi.)

Ploth Antal ezüst edényes csinos üveges szekrénykéje és támlás székei.

Schebesta Jánosnak pamlagai és asztalai.

Wolfbauer Jánosnak Nagy-Czenkről, karszékei és varró-asztalai.

Mind ezen müdarabok a kézművességnek előbbre haladását, és az izlés finomságát tanusitják, ha bár itt-ott némelly darabokon a mesterség szigorára kellő figyelem nem forditatott, és a pontosságnak követelései ki nem elégitvék is; kiváltkép a pamlagokon és párnás székeken a kárpitos munkákon a tömött ruganyosság hiányzott.

8. §. A keztyüs munkák is csinosak voltak: p.o.

Majer Istvántól, férfi és asszonyi keztyük.

Fröhlich Jánostól, szép puha szarvasbőr lepedők, testszoritók, nadrágtartók s különféle keztyük.

Lokaycsek Venczeltől fehér atlaszra himzett csinos nadrágtartó.

Raabé Ferdinandtól Kis-Martonból, egy csinosan varrt marokkin bőrből készült lovagló-nadrág.

9. §. Lakatos munkát kiállitottak:

Coriany Mihály, Dorfler Lőrincz, Heinrich Pál, Pokorny Antal, Stoye János és Zimmermann Sámuel különféle závárokat, lakatokat, sarkantyukat.

Stokinger Károly, nagyobb s kisebb lánczokat, fényesre csiszolt álladzókat, több aczél csatokat.

Ehmann Mihály szerkovács Kis-Martonból, egy száz mázsára alkalmas hidasmérleget, tizedrészlet-mérleget 6 mázsára, és egy könnyen forgatható darálót.

Felber Ignácznak Nagy-Czenkről, takarék tűzhelye figyelemre méltó volt.

10. §. Nyereg-gyártó munkát csak két mester állitott ki:

Reisinger Jánosnak phaetonja izletes készületeivel a legfinnyásabb urhölgy kivánatait is kielégitheti, szinte tőle voltak csinosan varrt könnyü lójármok.

Kloiczer János vadász-tarisznyái és könnyü lójármai a mester dicséretes szorgalmának tanujelei.

11. §. A kerékgyártók szép munkákat állitottak ki.

Bezerédy János és Gnadlinger György társak, könnyü de azért szilárd alkotásu, ugynevezett Neutischanka-kocsit.

Frühwirth Károly és Karner János szinte társmesterek egy egész födelü, üvegablakos, négy ülésü jó izléssel készült hintót.

Renner János phaeton könnyü kocsit és félfödeles hintót, ezeknek vasrészei a dicséretes szorgalmu Tschürtz Mihály kovács mesternek műhelyéből kerültek ki, mindkettő nyomattyus csigarugonyra.

12. §. A szijgyártók közül csak egy járult dolgozataival a kiállitáshoz, de ennek mesterművei szemléletre érdemesek voltak: u. m.

Bayer Sebestyén pár lószerszámot, és 2 pár szép készületü könnyü kantárt állitott ki.

13. §. Erőművészek Sopronyban és vidékén többen vannak, kik találékos müveikkel ez iparágat tekintélyes karba helyheztették, kiállitott pedig közülök:

Pikó József egy vizemelő szivattyút.

Különös kiemelést érdemel: Moser Sándor sokféleségeivel, több-nemü dolgozataival, láttunk tőle: három szoba-parquet példányt, saját találmánya szerint fürészpor-keverékből készülteket, mellyek valóságos mozaik-művek; az illy parquetok ha a szinek vegyületének élénkségét, a rajzolványok izletes ékességet, a fürészpor-keverékből alakult anyagnak szilárdságát tekintjük, valóban mesterművek. Az illy keverékből keletkezett mozaikműből készült asztalokat, s képeket is állitott ki a derék müvész. Tőle volt egy pár kagyló alaku csinos kopláda és virágtartó diszedény. Ugyan ő az ipartani szakosztály ülésében felolvasást tartott saját értekezéséből, mikép lehet t.i. a vaspályán vész alkalmával a mozdonyt egy általa feltalált kerékfogó géppel (Bremswerk) rögtön megállitani. E találmányát Moser Sándor Ausztriában a státus vaspálya igazgatóságának is bemutatta; mi lön eredménye? még akkor meg nem tudhatám. Ha a müvész kerékfogója a czélnak megfelel, tán nem hibázna a középponti vasut igazgatósága sem, ha hozzá fordulna, mert mint már nehány baleset-ből sejditjük, a szolnoki vonalon életbiztositásra szükség leend.

Nuss János Kis-Martonból: börnélküli kényelemszéket, baromfi töltő gépet, s több mindenféle modoru, állva, ülve, fekve, guggolva önmaga a beteg, vagy más által kezelhető alfellövőcsöket, és 1 nagy tüzoltó vizipuskát állitott ki.

Mind Moser Sándort, mind pedig Nuss Jánost, mint tanult s értelmes erőművészeket a közönség figyelmébe bátran ajánlhatom.

Wukmann Márton Kis-Martonból, saját találmánya szerint készült egy finom pamutfonál-fonógépet.

Gamel János Locsmándról, egy magától menő gép-kocsit.

14. §. Közönséges és pezsgő-bor nemükben, eczetben és szeszes italokban Sopronyban a kiállitás dusgazdag volt, igy p. o.

Braun Ferdinánd, Flandorfer Ignácz és Hofer Péter különnemü saját termésü vagy mesterkélve készült boraikat több palaczkban kiállitották.

Bondy Salamon és Zettl József különnemü eczetet.

Jánosa István és Schiff János Németkeresztúrról, édes szeszlélt és boreczetet.

Stuhler Pál Kis Mártonból, 12 palaczkban pezsgőt, a mellynek ugyan nem hibázott a minden salak nélküli tisztasága, csipős édessége, de biz annál már jobbat is ittunk.

Laner Mihál Kis Martonból, többnemü bort és eczetet.

Paupic Ferencz, Eszterházy herczeg sörfőzése és szeszégetése felügyelőjétől különféle szeszes italokat.

Ez alkalommal el nem nyomhatok egy észrevételt, hogy Sopronyban a borkereskedőknél divatos a csinált, az utánzott borok árulása, igy p. o. kaphatni pseudo-tokaji, ménesi és más borokat minden szinben és alakban, mit ugyan hamisitásnak nem nevezhetni, mert az árun fel van jegyezve az utánzás, és mivel az illy pseudo-borok nagyon is hátramaradnak az eredeti mögött, de azért még is ártanak az eredetinek olcsóságukkal és veszélyeztetik azok nevezetességét is, a mennyiben a ki ezen utánzott borokat megizleli és nem ismeri az eredetit, az iránt elveszti minden vágyódását, mert ezen utánzottak mindig silány képviselői az eredetinek. Véleményem szerint az illy bor-utánzás ép olly vétkes tény, mint a könyvek utánnyomása. E bünbe esnek azok is, kik ásványvizeinket utánozzák. Örökös panasz, hogy honunk el van árasztva a külföld ásvány-vizeivel, végettük a honi ásvány-vizforrások tulajdonosai keresetüket fel nem találják, és most még ehhez járul a pseudo-ásványvizek készitése is itt a honban, mi kétszeresen kártékonyan hat a honi ásvány vizekre, mert a pseudok silánysága miatt az eredetiek renommééje is szenved. Az ásvány-vizek utánzása még vétkesebb a borokénál is, mert itt a palaczkokon legalább fel van jegyezve az utánzás, az ásvány-vizeknél azonban nincs, ezek készitője, (ki egyébiránt jeles orvos és vegytudor lehet, de mégis) a hamisitók közé sorozható, az illy utánzásokat eltiltani, pedig kemény fenyiték alatt kellene eltiltani, várjuk hogy a magyar orvosok és természet-vizsgálók gyülekezete erélyes föllépésével, az illy nem helyeselhető utánzásoknak gátot fogand vetni.

15. §. Kalapos csak kettő állitott ki u. m.:

Petrik József és Klein Samu. Az elsőnek 12 röfnyi fekete nemez szőnyege ezüst himzéssel és rojtokkal éke-

sitve, nemez-gép-hódszőr és selyem kalapjai, egy utazó kalapja botba rejtve, az utóbbinak különféle alaku és szinü kalapjai valóban mesteri ügyességgel és jó izléssel készitvék.

16. §. Ezüstmüves is csak kettő örvendeztette meg müvével a kiállitást u. m.:

Kugler Hendre ezüst serlegével, rubinnal kirakott üveg poharával, ezüst kávés kannájával és botgombjaival.

Buck Márk pedig szinte ezüst serlegével, diszes virágvedrével, só és bors-tartóival.

17. §. Rézmüves csak egy u. m.:

Reichel Ignácz járult a kiállitáshoz, nagyszerü szeszégető gépével.

18. §. Képfaragó kettő u. m.:

Fischthaller József. Fából faragott képet állitott ki, mellyen a müvészet kellő felfogása észrevehető.

Neupelt József Kis-Martonból 642 darabból összeállitott fakeresztet.

19. §. A fésüsök kitünő szép kézműveket állitottak ki.

Hints Frigyes szaruból készült kosarat, mellyen az izletes czifrázatok, metszvények méltánylattal emlithetők.

Bruckner József szaruból csinos gyümölcsös kosarat s különféle fésüket.

Lippmann Antal fésüi is szépeknek találtattak; ugy szinte Lind Lőrinczé is.

Böhm György, Kis-Martonból egy szép virágkosarat átlátszó vékony szaruból, 2 pár sürü fésüt bival szaruból, és más egyéb fésüket elefánt csontból.

20. §. A kefekötők közül.

Brenner József, Brenner Gotlieb, Tas János, Trogmajer Ferdinánd izletes nagyobb s kisebb kefeket, a másodiknak sárgaréz sodronyból készült szunyog-hálója köztetszést aratott.

21. §. Gölöncsér munkát kettő állitott ki u. m.:

Brenner János 2 virágtartó diszedényt, tölgylevél alaku tányért, mind kettőn a patyolat fehérségü máz méltánylást érdemlett; továbbá pitvarok és konyhák kirakására alkalmas kökeménységü burkot és két ó módoru kávés ibriket.

Tiegler Márton, Kis-Martonból egy ládában különféle köedényeket.

22. §. Bádogos munkákat:

Friedenreich András és Romler János házi szükségre kellő edényeket, kézi eszközöket.

Földboros János, az ollyanokon kivül még egy szép kalitkát sárgaréz sodronyból fonottat, ezüsttel lemezett izletes lámpákat és festéktartó tokot.

Niebling János Kis-Martonból ezüstölt sodronyból font virág- és kötő-kosárkákat.

23. §. Mint bortermesztő vidéken a kádár-ipar Sopronyban mindig jelentékeny volt, évenként 14—15,000 akónyi hordót készitettek, most talán már kevesebbet, ez iparágból is voltak kiállitványok:

Hauser Samu egy csinosan készült akós hordót vas abroncsokkal.

Pleschée Pál, három-pintes hordócskát 16 részre osztályozottat mutatott elő.

Holzmann Károl pedig Lajtha-Pordányból egy ½ itcze teriméjü hordócskát, melly 650 darabból van összeállitva. Játéknak megjárja az illyesmi, de egyébiránt nem más, mint a kézmives drága idejét elrabló enyelgés.

24. §. Szitakötő munkát kiállitott:

Hutter András, Brenner Ferdinand, Gruber Károl, ez utóbbinak különös ügyességgel készült méhészfövege közméltánylást nyert.

25. §. Kötélgyártásban is mutathat Soprony és vidéke ügyes kézmüveseket, kik dolgozataikkal bővitik is az iparmükiállitást, u. m. Klem Keresztély, Illner Károl és Kis-Martonból Walthier Ferencz.

26. §. Szabó munkák szépek és diszesek állitattak ki, láttunk a legczifrább arannyal s ezüsttel ékesitett attiladolmánytól kezdve, a legkönnyebb és egyszerübb fekete frakkig és mellényig; a szerény atlasz nököpenytől a legkaczérabb vékony átlátszó fátyol öltönyig, minden nemü formáju, különféle izléshez, szeszélyhez alkalmazott ruházatokat, melylyek a legelegantabb dandy, a legsuffisantabb dáma elkényeztetett követeléseit is kielégithették. A mesterek közül ritka ki Bécsben ne dolgozott volna, vannak ollyanok is, kik Párisban is több éven át laktak s dolgoztak. A kiállitók voltak:

Hampes Ede, Kretry Alajos, Néssel Károl, özvegy Pauschka Katalin, Rutrich Pál, Sztiarszky János, Szilágyi Imre, Tóth Antal Csornáról, Dörfler Antal Kis-Martonból, Purger Antal N. Kereszturból; — asszony öltönyeket: Habich Ferencz, Hofmann János, Runkert József pedig kilencz különféle alaku és szinü sapkát, Klenner Mihál és Verner Sándor Miháliból czifrábbnál czifrább gubákat és szüröket.

27. §. Nem kevesbé az izlés felcsigázott követeléseit is kielégitő munkákat állitottak ki a csizmadiák, czipösök és sarusok, láttunk a legvastagabb vizmentes vadász-sarutól kezdve, a leggyengédebb hölgyecske piczinke lábaira alkalmas atlasz czipőket, a nehéz kocsis-csizmától, a pajkos sarkantyus sárga csizmáig mindenféle dolgozatokat. A kiállitók nevei: Erlacher József, Erlacher István, Hasenauer Hendre, Kolláts Ferencz, Löfler Pál (csizmadia) Mossmüller Wenczel, Szabó Antal, Strasser Jakab, Spanitz Ferencz (csizmadia) Scherner György, Tumezauf András, Wenczel Mihály; Kis Martonból, Koch Mátyás és Neumann Dávid. △.

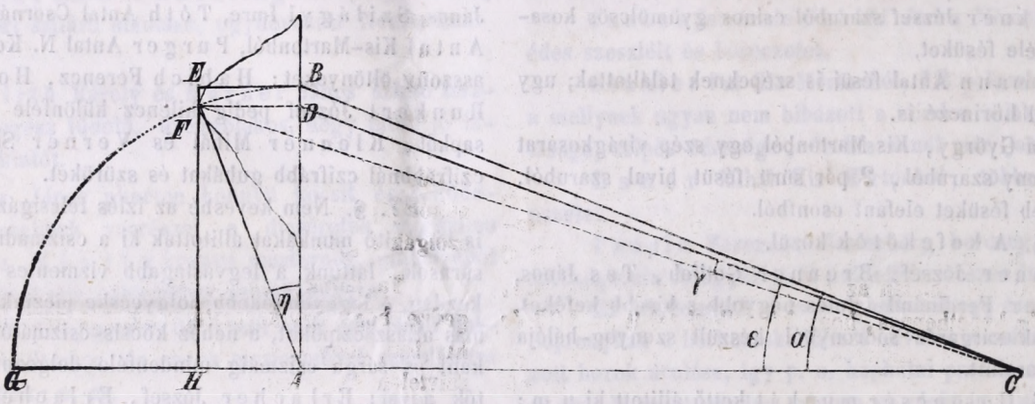
Válasz Gáty István mérnök urnak „gyakorlati földmérés tükrökkel“ czimü könyvére, a Hetilap 144. és 145. számaiban tett észrevételeink ellen, ugyancsak a Hetilap 156-dik számában közlött méltatlankodásaira.

Magyar tudós társasági tag Gáty István ur még 1845. évben egy könyvet adott ki, czime: „gyakorlati földmérés tükrökkel.“ Mi kik a tükörméréssel szinte foglalatoskodtunk, ezen régen megigért könyvet várva várván, a Hetilap által hirdetett megjelenése után azonnal meg is szereztük. Mi eddig szegtükreinket leginkább sik földön — hegyek közt csupán méröasztal vagy astrolabium mellé — használván, szerzőnek már régebben feldicsért tükörmérési rendszerét, különösen a tükröknek hegyes helyeken is miképen lehető egyedüli használhatása módját vágyva vágytunk kitanulni. Miután pedig mi azokat, mellyek világosan kifejtve nincsenek, hinni nem szeretjük: bátrak voltunk a 11 éves tapasztalással támogatott képletek valóságáról is kétségeskedni. Egy kis számitást tettünk tehát a kérdéses esetekre, nemcsak

*

a fensőbb mértan és mértani alakzás, hanem miután szerző a gömbháromszeg-mérés utján állitá képleteit kifejtetteknek, ugyanezen tudomány alapszabályai szerint is. S igy a több oldalról összehangzó számitásainkat gyakorlatilag tett kisérletinkkel is sikeres eredményüeknek találván, miután tulajdon kifejtett képleteink jósága, szerzőéinek pedig hibás voltáról — mivel azok rosz eredményre vezettek — meggyőződtünk: kötelességünknek tartottuk sokakat tévutra vezethető ezen hibákat felfedezni s helyettök tisztán kifejtett hibátlan képleteinkkel szerzőt s a tudós közönséget megismertetni, melly is a m. é. Hetilap **144.** és **145**-dik számaiban jelent meg. —

Szerző még csak figyelmes elolvasásra sem méltatá sorainkat, hanem imitt amott tett méltó megrovásainkon felindulván, a legkeserűbb epébe mártott tollal igyekezett e Hetilap **156**-dik számában egy ferde képzelődés szülte általanon igazságát bebizonyitani, s miután nagy diadallal kihozta a hamis igazat, nem rettegvén többé semmiféle birói széktől, a legkiméletlenebb kikelések, piszkolódások és rágalmak között — ugyan csak gyönyörü irói modestiaval!!

AB a látkör vonala, A B E H a látkörre függélyesen állitott lap, A C az AB-hez függélyes viziranyos vonal.

ABEH lapon AB sugárral huzzunk körivet BFG ez a HE vonalat F ponton, F-ből AB-re ereszszünk függőt ez az AB vonalat D ponton metszendi; s minthogy AF = AB, ACF szöglet is lesz = ACB szöglethez, s legyen ACF = α a dülött lapon tükörrel vett szöglet, lesz az igazi természeti viszini szöglet ACD = ε, melly keresendő.

Legyen AB = AF = **200**, hogy ACF szöglet **22° 30′** legyen, kell lenni AC-nek = **482·84**, BC pedig = $\sqrt{(AC)^2+(AB)^2} = \sqrt{482{\cdot}84^2+200^2} = 522{\cdot}62$

Vegyük FCD emelkedési szögletet = **8° 4′**; mivel FC = BC, lesz FD = BC sin. **8° 4′** = **522·62**. sin **8° 4′** = **73·337**. Innen, mivel $AD = \sqrt{(AF)^2 - (FD)^2}$ vagyis $= \sqrt{200^2 - 73{\cdot}337^2}$, lesz AD = **186·07**.

Levén pedig tang. ACD vagy tang $\varepsilon = \frac{AD}{AC}$, lesz tang $\varepsilon = \frac{186{\cdot}07}{482{\cdot}84} = 0{\cdot}38536$, mellynek megfelel **21° 4′ 28″** tehát nem **21° 15′**, mikép szerző mondja.

2-szor. Lássuk ugyan ezen esetet a fensőbb mértan utján, legyen:

AC = **1** vagy is ACB △-nek körzője, lesz:

AB = AF = tang α

BC = FC = sec α

AD = tg ε

bennünket a legevetemedettebb gonosztevők gyanánt állit a tisztelt közönség elébe.

Mi érezve ügyünk igazságát, miután a méltatlankodások ugyis csak a méltatlankodót illethetik, minbecsünk érzetével azoknak viszonzását összeférhetőknek nem találjuk; hanem bővebben is be fogjuk bizonyitani, hogy kifejtett képleteink tökéletesek levén, szerző tanai ellen tett felszólalásunkban igazunk volt, valamint azt is, hogy szerzőnek ujabbi demonstratiója hibás képzelődésen alapul, és hogy ezek szerint szerzőnek **11** éves tapasztalással támogatott, s minden további megfontolás nélkül olly könnyelmüleg egyedüli használatra ajánlott képletei egytől egyig hibásak és rosz eredményre vezetők; — s ezen hibáját szerzőnek meg sem is bocsáthatjuk, mert vagy használta kérdéses képleteit szerző, vagy nem, — ha használta, miután azok bizonyára rosz eredményre vezették, észre kellett vennie, s ekkor miért nem igazitotta ki? ha pedig nem használta, miért támogatja azokat **11** éves tapasztalással.

Menjünk tehát először is a kézzel fogható mértani alakzás terére s fejtegessük általa az igazat ugy, mikép azt a tudomány elvei szerint fejtegetni kell. Legyen

Miután FAD △-ben AD = AF cos η; AF pedig = tg α, = tg α, lesz AD = tg ε = tg α cos η (**1**)

Továbbá cos η keresvén, mivel FAD △-ben FD = AF sin η = tg α sin η; FCD △-ben pedig FD = FC sin γ = sec α sin γ, lesz ehhez képest tg α. sin η = sec α. sin γ; ebből

$$\sin\eta = \frac{\sec\alpha.\sin\gamma}{\operatorname{tang}\alpha} = \frac{\frac{1}{\cos\alpha}\cdot\sin\gamma}{\operatorname{tang}\alpha} = \frac{\sin\gamma}{\operatorname{tg}\alpha\cos\alpha};$$ innen

mivel $\cos = \sqrt{1-\sin^2}$, lesz $\cos\eta = \sqrt{1-\left(\frac{\operatorname{sing}\gamma}{\operatorname{tg}\alpha\cos\alpha}\right)^2}$

Ezt az (**1**) képletbe iktatván lesz

$$\operatorname{tg}\varepsilon = \operatorname{tg}\alpha\sqrt{1-\left(\frac{\sin\gamma}{\operatorname{tg}\alpha\cos\alpha}\right)^2}$$

végre $\operatorname{tg}\varepsilon = \sqrt{\operatorname{tg}\alpha^2-\left(\frac{\sin\gamma}{\cos\alpha}\right)^2}$

Lássuk már most ezen más uton lehozott képlet eredménye megegyez-e fenebbi mértani számitásunkkal? legyen $\alpha = 22^0\ 30'$, $\gamma = 8^0\ 4'$, helyettesitvén lesz:

$$\operatorname{tg}\varepsilon = \sqrt{\operatorname{tg}^2 22^0\ 30' - \left(\frac{\sin 8^0\ 4'}{\cos 22^0\ 30'}\right)^2} = 21^0 4' 28'',$$

tehát másodszor is nem **21° 15′**, mikép szerző számitja.

3szor. Lássuk előbbi észrevételeinkben kifejtett gömbszögtani ezen esetre készitett, s könnyebb feloldhatásu II. számu $\operatorname{tg}\frac{1}{2}x = \sqrt{\operatorname{tg}\frac{1}{2}(a-b).\operatorname{tg}\frac{1}{2}(a+b)}$ képlet mit

származtat? Lesz ugyan az a fentebbi adatok után helyesebben számítva:

$$\text{tg } ½ x = \sqrt{\text{tg } ½ (22^0\,30' - 8^0\,4') . \text{tg } ½ (22^0\,30' + 8^0\,4')}$$

$$\text{tg } ½ x = \sqrt{\text{tg } 7^0\,13' . \text{tg } 15^0\,17'}$$

$$½ x = 10^0\,32'\,14''$$

$$x = 21^0\,4'\,28''$$

harmadszor is tehát nem $21^0\,15'$, mikép szerző mondja.

Lássuk végtére szerző ur mikép hozza ki mértani alakzás utján az ismert adatokból a $21^0\,15'$ szögletet, s mutassuk meg, hogy szerző ur mind a mellett, hogy ő a sphaerico-plana trigonometriát is érti, még a geometriai constructrio terén is tévuton jár, és hogy sphaerico-plana trigonometriája szerint kifejtett egyenlete csakugyan sem sphaerica, sem plana trigonometriai számitás eredménye, hanem az általa hibásan kifejtett geometriai constructio végső egyenletének trigonometriai kifejezése.

Szerző ur (Hetilap 156. sz.) A B látköri vonalra állit A B E F lapot függélyesen, s A C B szögletet $22^0\,30' = \alpha$. A B vonalt pedig 200 láb vagy ölnek teszi; innen kiszámitja, hogy A C = 482·84. A pontból A B-hez függőt emel F-ig olly magasra, hogy A C F szöglet $= \gamma =$ $8^0\,4'$ legyen, s mivel tg γ nála $= \frac{68{\cdot}43}{482{\cdot}84} = \frac{AF}{AC}$ következik, hogy A F nem csupán az A B, hanem az A C vonalhoz is függélyes. — Most felfogja $22^0\,30'$ foku tükrével az F zászlót s veti E pontra, s azt mondja, hogy mivel AF = EB, vagy is mind a két pont F és E egy látkörben vannak, marad a szöglet $22^0\,30' = \alpha = \varepsilon$. Ezen állitás nem jó tisztelt szerző ur, mert az A C vonal rövidebb FC-nél, a B C szinte az EC-nél, miután az AC és AF vonalok cathetusok, az FC pedig hypothenusa, hogy képzelheti tehát az ACB és FCE szögleteket egyenlőknek, azt valóban meg nem foghatjuk. De egyszeri rövid áttekintéssel is felfogható az ellenkező, sőt kimutatva is áll, hogy tang $\alpha = \frac{AB}{AC}$, tg FCE pedig $= \frac{FE}{FC}$ s ámbár AB = FE legyen is, de AC nem hasonló FC-hez, s igy az eredmény sem lehet egyenlő. Továbbá azt mondja igen tisztelt szerző ur „ha forditván tükrömet, F zászlót E-ből a látkörbe hozom D-hez jövök, s lesz a valóságos szöglet ACD = ε, melly keresendő, mivel mint tudva van, bár mi szögtükörrel, bár mi magas, vagy alacsony pont körül kör-ivet lehet formálni.“ Igenis bármi szögtükörrel bármi magas vagy alacsony pont körül lehet formálni körivet, hanem azt is meg kell jegyeznünk, hogy minden körivnek vagyon tengelye is, s ezen tengely jelen esetben az FC vonal, s mivel ehhez a körlap függőleg esik; a HEDG kör lapja az ABEF függő lappal nem eshetik össze, s e szerint kérdés marad, hogy a D pont, mellynél a valóságos szöglet formáltatnék az AB vonalon hol származik? — Lipkos József és Száz Móricz. (Vége következik.)

Felelet a P. Zeitungnak a zsidó ügyben.

Repeszszétek szét sirotok födelét, ti eldölt hatalmas ellenei a zsidóknak, keljetek fel, jöjjetek ide! czirógassátok s csókolgassátok csak a P. Zeitungot, ő lapjának 580 számában megjelent „der begünstigte Jude“ czimü czikkében, mindnyájatokat felülhalad a mérges nyilak zsidók ellen lődözésében!

A mondottam czikkben a P. Z. felölti egy mezei gazda köntösét, és az egyszerü mezei gazdával ujolag elmondatja a régi elcsépelt dolgokat, és a már ezerszer megczáfolt vádakat ismét feleleveniti, mert hisz az egyszerü mezei gazdának csak nem kell tudnia mit irtak, vagy mondottak ez előtt, neki logicai szabályokon épült okoskodásokra mit sem kell figyelnie!

Ezen czikket egy előszó előzi meg, mintegy érezvén a P. Z. a benne foglalt okoskodási épület redvességét, — ad captandam benevolentiam — az olvasókat elökészíti. Az előszó igy hangzik: „különös figyelmet fordit a mezei gazda ur, a szegény, müveletlen, hiszékeny köznépre, mert hiszen ez teszi a nemzet legszélesb basisát!“ Arany szavak, olly jól esik ezt hallani, de bárcsak alkalmazná már a P. Z. elveit ezen igazság életbe léptetésére! Hanem egyet kérek, hát a zsidó nem teszi ezen köznép egy kiegészitő részét? ha igen, mit csaknem tagadhat, miért berzenkedik tehát a P. Z. annak hallattára, hogy a zsidók állapotján javitani akarnak? De hassunk a czikk mélyébe, hadd lássuk, min forog okoskodása tengelye. A derék mezei gazda azt állitja, hogy mennél több kedvezményekben részesülendnek a zsidók, annál kártékonyabbak lesznek az országra, s a szegény népre! Ezen alaptétel támogatására visszaemlékszik a mezei gazda a lefolyt szük évre, az inség sápadt képeire, a kegyetlen uzsorásokra, mikint üzték zsarnok hatalmukat a szegény népen, mikint zsákmányolták ki azt mindenéből, hát ha még a zsidó több szabadságot nyer? Ha ő még birtokos is lehet, akkor jaj nekünk, 50 év mulva bizonyára csak nyomorult szolgák fogják szántani hazánk göröngyeit! ergo — stb.

Taglaljuk a mondottakat. Feltéve, de meg nem engedve, hogy egy keresztény uzsorás sem léteznék széles e hazában, hogy nem találkozott volna ama szük időben egy szivtelen keresztény uzsorás sem, ki élelemdus magtárait csukva tartotta volna az inség előtt, még sem következik az, hogy őket kedvezményekben részesiteni nem kell, sőt, mint a P. Z. mezei gazdája kivánja, még inkább korlátozni s szoritani, mert hisz épen ez a zsidók erkölcsi sülyedésének szülő anyja, hogy mindenben korlátolvák s mindenből kizáratvák, ez kényszeritette őket a nyerészkedés és uzsora kárhozatos ösvényére! Az ildomosság s okszerüség inkább azt következtetné, hogy a tényezőket, mellyek a zsidókat ezen állapotba taszitották, el kell előbb mozditanunk, vagy is a megszoritásokon tágitani, s megnyitni előttök a jogok azon ajtaját, melly eddig előttök zárva volt, vagy hogy markolatosan szóljak, a zsidókat több kedvezményekben kell részesitenünk! Nagyon csodálom továbbá, hogy a P. Z. mezei gazdája, ki minden bajt, sőt még a szük termést is, kiválólag az uzsorásoknak tulajdonit, miért hogy nem jutott azon gondolatra, hogy ezen galád uzsorás-faj számát minél kevesebbre csökkentse, hogy pedig ezen faj csökkentessék, legczélszerübb volna a zsidóknak minél több pályára szabad tért engedni, mert csaknem vonhatja kétségbe a mezei gazda ur, mikint ha a zsidó professor, ügyvéd, mérnök, gyógyszerész s birtokos lehetne, szóval, ha minden pályára szive sugallata szerint igényt tehetne, hogy igy mondom kevesebb uzsorások volnának a zsidók között? Nem volna-e elháritva azon baj, mellyet azok okoznak?

Mindjárt is érezte mezei gazda ur állitmánya alaptalanságát, s azon ellenvetést, mikint mégis nem ugy van az

gyakorlatilag azon országokban, hol a zsidók vagy tökéletesen polgárositvák mint Frankhonban, vagy pedig csak részletesen mint Angliában, mert ott nemcsak hogy nem ártanak a zsidók, sőt igen jó és hasznos polgárai a hazának! De mindazonáltal, ugymond a mezei gazda, még sem lehet honunkban a zsidókat magasb polczra emelni, ha csak hazánkat nagy veszély örvényébe sodortatni nem engedjük, mert egész más müveltségi állapotban voltak azon országokban a zsidók, midőn polgárositattak, mint millyenben a hazánkbeliek vannak! De én ez állitmány valóságát kereken tagadom, mert a frankhoni zsidók, midőn polgárositattak, nem állottak magasb fokán a müveltségnek, mint jelenleg a magyarországiak, sőt mi több, még igen nagy most is Frankhonban az orthodoxok, vagy is vak buzgók száma, hanem egyes kiválólag jeles férfiak valának, kik értették a korszellem kivánatát, s ezek téritették meg azután a tévutakon bolyongókat! Illyen férfiaknak, hála az égnek, mi magyar zsidók is örülünk, kik elszánt akarattal müködnek hitsorsosink erkölcsi javitásán! Hogy pedig meggyőződjék mezei gazda ur, mikint nem sikertelen ezen férfiak müködése, üsse föl a pesti izraelita magyaritó-egylet által folyó évben kiadott „első magyar zsidó naptár és évkönyv" czimü munkát, az ebben foglalt 14 megye zsidó lakosságának statistikai adataiból kiviláglik, mikint már naponkint kevesbedik a csereberélők száma, s szaporodik a földmivelő s mesterember, igy van:

	mesterember	földmivelő
Beregh megyében .	230	429
Biharban . .	140	54
Borsodban . .	257	34
Nógrádban . .	145	68
Turóczban . .	29	21

Innen kiviláglik, hogy a zsidók nincsenek olly utálatos állapotban, mint a mezei gazda ur festi, és ha ártanak az uzsorások, a mi tagadhatlan, nemcsak a zsidó uzsorások ellen kell epésen kifakadni, hanem a keresztény uzsorásokat is kell piszkálni, kárhoztatni, hisz ők legalább is olly mértékben üzik ezen mesterséget, mint a zsidók!

A zsidókat tehát nemcsak roszabb állapotba nem lehet görnyeszteni, miről egyébiránt csak a mezei gazda ur álmadozik, — mert ez végsőr tödöfés volna a zsidó erkölcsi életének, — hanem szelleme röptének minél tágasb mezőt kell nyitni, vagy mint a mezei gazda urnak mondani tetszik, több kedvezményekben részesiteni!

Kiemelendők továbbá a czikk következő szörszálhasogató szavai: „én ismerek egy szép tartománykát, hol a fejedelem ugyan korlátlanul önkénye szerint szab törvényeket, adót kivet és katonákat követel, hol a törvény szük korlátok közé szoritja ugyan a nyelvet, de azért a nép bár nem szabad, de boldog s megelégült, mert zsidót nem tür e tartomány törvénye!" Bizony, bizony hiába törekszik mezei gazda ur ecsetelni a tartományka paradicsomi boldogságát, sehogy sem kedveltetheti meg azt a magyar közönséggel, mert lobog a magyar keblében a szabadság szeretete, ő azért egy kis kéjelmetlenséget bir s akar is türni, és ha megkedvelteti ama mulékony szeszély nyujtotta boldogságot, ugy higye el mezei gazda ur, nem is kell 50 év és nyomorult szolgák szántandják e haza göröngyeit! Egyébiránt ezen tartományka ellenébe egy más tartományt emlit egy helybeli német lap, t. i. Tyrolist, ez szinte az önkénytől függ,

zsidót nem tür keblében, és még is milly keserü panaszok emeltettek nem rég az Augsb. Allg. Zeit.-ban keresztény uzsorások ellen, pedig az csaknem ragadt rájuk a zsidóktól! — Ugy-e furcsán hangzik: ott zsidók nem laknak és még is vannak uzsorások!

A P. Zeitungnak, mint mezei gazdának, még annyit mondok, hiába torzsalkodik ügyünk ellen, mert előre fog az még is haladni, és utójára is diadalmaskodni, hiába zuditja fel ellenünk a kedélyeket, mert ha minden taval és idén a zsidók által történt lopások adataival tele töltendi is lapját, annak legfölebb is annyi hatása lesz, hogy nehány német petitiot nyujtand ellenünk! — Burger J.

Vegyes közlemények.

Székelyföldi utépitési problema. Udvarhelyszékből irják az Erd. Hir.-ban: „A sok utvonalt ki is készíti meg és ki lesz képes fentartani? A lófő és darabont székely nemesség és urbéresek már most is alig győzik, s ha productióra nem vonják ezek a primor székelyeket, hogy ugyan per quam regulam, s Verbőczynek vagy a többi törvénykönyvnek, mellyik czikkénél fogva nem tartoznak az utat máskép készíteni, mint kerekök általi simitással, ott biz elállhat szépen lefestve a mérnöki asztalon akár mekkora utvonal, mert a gyakorlatnál fogva teherhordó nép nem fogja elgyőzni, s ki is nyilott már szeme annyira, hogy maholnap a primor urak nélkül nem is fogja akarni. S aztán ki lesz hibás, ha mi még mind azzal ámitván magunkat, — hogy a nép — kivált a székely nép — nem érett még meg arra, hogy rajta segitsünk, utoljára csufosan leszünk kénytelenek becses körmeinkkel a kavicsot velük együtt berakni az utba, s ők velünk kifogyhatlanul gunyolódni fognak? Mert tudni kellene azt, hogy a két teherhordó székely osztálynak, századok óta tapasztalt primori elnyomás miatt annyira vérévé vált a csufondárosság, mint még eddig egyedül megtorló fegyver, hogy ezt a hol csak lehet, kimutatni el nem mulasztja, s kivált utcsináláskor nem is tanácsos nadrágos embernek szekérrel ott utazni, mert hamar meg is verik. És ez ha hiba is, nem olly nagy, mint a régi zsidóké, kik urunkat ok nélkül gunyolták és verték." — Közöljük commentar nélkül. Eléggé magyarázza a dolog, a mi körülményeinkben is, önmagát.

A lóhus-evés divatba kezd jönni, Németországon leginkább. Tudnivaló, hogy midőn a népek kereszténnyekké tétettek (mert a szászokat, avarokat és magyarok jó nagy részét is erővel tették keresztényekké) a papok, kik a vallás szellemét fölfogni nem birták, leginkább csak a ker. egyházi szertartások állandósitásán fáradoztak, miért is a pogány szertartásokat részint elfogadták, részint az ünnepeket tették azon napokra, mellyeken pogány ünnep esett; részint pedig a pogány szertartásokat eltiltották, és ebbeli buzgalmukban annyira mentek, hogy még az erkölcsiségre legkisebb rosz befolyással sem biró szokásokat is kiirtották, ha azok a vad pogány vallásra közelről emlékeztettek. Igy a németeknél és magyaroknál a lóhusevés, leginkább a magyarok ősi vallásával (kik lovakkal is áldoztak) a legszorosabb összeköttetésben állott. Nehogy tehát a lóhusevéstől, a lóvali áldozatokra és a pogány vallásra emlékeztessenek „kaczagányos apáink", megtiltatott nekik a lóhus; — később a tilalom oka feledékenységbe menvén, a lóhus rosznak, ártalmasnak gyanusitatott, és ollyannak is tartatott,

mind a mellett a tatárok, mongolok mai napig is rendes ediül használták azt, mit nálunk csak a czigányok, vagy háboru idején a várba szoritott örség talált éldelhetőnek. — A legujabb kori példátlan szükség és éhség azonban alkalmat és ürügyet adott az ezen ügyben uralkodott százados előiltelek megtámadására, megingatására, és sok helyütt kiirtására. Leginkább a németek követtek sokat el ez érdekben, és az ő érdemök itt csak ugyan legnagyobb is. Vagyonos, tekintélyes és előkelő személyek egyesültek a szarvas marhánál nem roszabb, de jobb táppal élő ló husa elleni undor és előitéletek legyőzésére, a mi sikerült is nekik. — Északi Németországon különösen terjed a lóhus-evés. Holstein egyik kis városában Plönben, már mintegy 40 mázsa lóhust mértek ki, mellynek mint mondják a füstölt ludmell izével felötlő hasonlatossága van; különös jó izüek a savanyu pecsenyék és sült kolbászok. — Hasonlag Szászországban is. — Nem rég ugyan is Frohburg-ban vágtak le egy lovat, mellynek husa a lakosság minden osztálya által csak hamar el is hordatott, miután meggyőződtek a felöl hogy az a legszebb marhahusnál semmivel sem alább való. Mintegy 30-an egy lakomát csaptak — lóhusból — melly a legkülönbözőbb alakban készitetett el s hordatott föl. — Azon undor, mellyel némellyek az asztalhoz ültek, nagy hamar vágygyá változott.

A lappokat és samojedeket és eszkimókat, kik kutya hust is esznek — ha kapnak — nem emlitve, csupán a világot körülhajózó Cook kapitányra kivánom az olvasót figyelmeztetni, ki a Társaság-szigeteken többször evett kutyahust, — pedig szeme előtt készitették el, és megvallja, hogy jó izü volt. — No de igaz az is, hogy az ottani kutyák olly drágalátos jó gyümölcsökkel élnek, millyenekkel nálunk az emberek sem; p. o. narancs, füge, ananász, pizáng stb., igy aztán lehetett is jó husok.

Egyesületi mozgalmak.

A pesti műegyesülettől. (Vége.) 3) Az ig. választmány által az egyesület örök megalapithatása, és a 400 pfti tartalék magyar történeti képekre jutalom-dijul forditása tárgyában előterjesztett javaslat, melly ez uttal csak tudomásul vétetvén, az eredeti inditványban foglalt elv addig fentartatni határoztatott, mig annak létrehozhatását az egyesület pénzbeli ereje megengedendi.

4) Az ig. választmány választása: a szavazatok összeszedésére kiküldött bizottság jelentése szerint, e következő tagok választmányi tagokul szótöbbséggel megválasztattak, u. m. t. cz. Antal Mihály, Barabás Miklós, gróf Batthyány Kázmér, Csanády Ferencz, gróf Cziráky János, Eckstein Adolf, Egry Ferencz, Fáy András, Fáncsy Lajos, Hajnik Pál, Heinrich Nep. János, Hengelmüller Mihály, Ilkey Sándor, Jakab István, Karlovszky Zsigmond, Kabszay Lajos, Kendelényi Károly, Kiss Bálint, Ledniczky Mihály, Lieder Fridrik, Lukács Móricz, Marastoni Jakab, Márton József, Mühr Antal, Müller János, b. Orczy György, Ordódy Florián, Péchy Ferencz, Peregriny Elek, b. Podmaniczky László, Ráth Károly, Szabó János, gr. Széchenyi István, Szekrényesy József, Szendeffy József, Szeniczey Gusztáv, Tasner Antal, Tóth Lőrincz, Trefort Ágoston, Ürményi Ferencz. — Közli Ritter Sándor, egyesületi titkár.

5) A folyó évi januarius hó 10-dikén tartott választmányi ülés alkalmával az igazgató választmány az alapszabályok értelme szerint saját köréből választatni rendelt igazgatók választásához fogván, választmányi elnöknek t. cz. báró Orczy György, alelnöknek Ordódy Florián ő nagysága, és pénztár-igazgatónak Hengelmüller Mihály urak, ujra meg választattak. — Közli Ritter Sándor, egyesületi titkár.

Budapesti mozgalmak.

Hányszor volt már szó azon életveszélyről, mellyet a veszett ebek marása csak e télen is okozott? tudtunkra már a n. m. helytartó tanács is bocsátott ez érdekben czélszerü rendeletet közre, melly egy ideig szigoruan (?) meg is tartatott, ugy hogy kivéve azon egy pár ebet, melly jó boravalóért kibocsátatott, (noha már veszett volt és embert is mart meg); a többi nem veszett kutyák rang- és nem-különbség s irgalom nélkül kivégeztettek. És mi történik f. h. 28-án? Egy szappanos, ki mesterségénél fogva a fölvilágosodás barátja és a világosság terjesztője, annyira megfeledkezett magáról, hogy pesti polgár létére fényes nappal és utcza közepén a nyuzóval hajba kapott s azt megverte, nem különben a városi rendőrszolgát is, mivel az ő kutyáját elfogni merték. — A szappanosság zsiros mesterség, a zsirral kenni is lehet, csuda lenne-e ennélfogva, ha a szappanos ur, — (ki mellesleg legyen mondva a rendőrszolgát hivatalos kiküldetésében nemcsak akadályozta, hanem meg is verte) jól meg levén zsirral kenve fenve, kisiklanék az igazság kezeiből? — A hatóság, rendőrség tartozik életünkre, bátorságunkra ügyelni, mert azért van; ha tehát egészségünk sőt életünk forog nyilvános veszélyben egy némelly kutyabarát makrancza miatt, tegyen róla. Ha valakinek e gyáva engedékenység által baja támad, vegyen számot azokon, kik a bajt történni engedék.

Találós mese. Mit teszen ez: Pesten harangoznak és Rozsnyón hallják? Pesten faragnak és Rozsnyóra hull a forgácsa? Ezt ugyan meg nem fejtené senki, ha mindjárt a vastag gyertyákból 1 fontot jutalmul igérnék is, tehát csak megmondom magam. Egy rozsnyói L. ur rágalomnak nevezi azokat, miket lapunk m. évi 204, 205 és ez idei 1-sö számában a szappanosokról mondánk, mert 1-ször: a kinek a fagygyugyertya rosz, az egéssen stearingyertyát; (ha igy van, akkor azt felelem: a kinek a fentebbi tudósitás nem tetszik, irasson magának Boz Dickenssel vagy Jules Janinnal mást) 2-szor: mert ha a boltos a gyertyát az árszabálynál drágábbért adja, arról a szappanos mit sem tehet; (ebből az sül ki, hogy ha a zsemlék kicsinyek, annak nem a sütő az oka, hanem az a ki árulja;) 3szor, mert midön L. ur ezelött 20 évvel Pesten lakott, még akkor a szappanos nem volt oka annak, ha a gyertya hibás mértékü volt, és igy az árszabálynál drágábban adatott el a boltosoktól. (Régen volt az már, talán nem is igaz.) 4-szer mert a gyertyát nem 74 percenttel adják drágábban, (ez igaz, nem 74 hanem megforditva 47 percenttel, error calculi, et error typi). Egyébiránt tisztelt L. ur, ne tessék rágalomról ábrandozni, mert mi nem rágódunk fagygyugyertyán, hanem talán ön, mivel ön abból él. M.

Mennyit a kerék föl, annyit alá. — Régi világban, sőt csak még a középkorban is, a nagy urak sziklák tetejére fészkeket raktak, mellyekből az utazókra és munkás földnépére lecsapván, gyilkoltak, raboltak, fosztogattak; s midön

már jól megszedték magukat, mesterségüket abban hagyták, és a „rend“ s a „fenálló tisztelete“ lett jelszavuk. Mai nap már a „szerepek fölcseréltettek“, most a szegény emberek oroznak, fosztogatnak, gyilkolnak, erőszakoskodnak, kivévén azon nehány nagy urat Franciaországban, kiket közelebbi 8-dik számunkban említénk. Folyó hó 28-án fényes délben saját boltjában egy órás megölve, boltja pedig kirabolva találtatott. A gyanu a házi szolgára (vulgo házkenet) esett azért, mert a nép összecsődülvén, ő nagy zavarral azt kiáltotta: „hiszen maga lőtte agyonmagát“.

A városi tanács által jan. 19-én kibocsátott árszabályát az élelmieknek im itt adjuk, összehasonlitva a m. é. dec. 4-én, dec. 21-én kibocsátottakkal.

1847. dec. 4.	1847. dec. 21.	1848. jan. 19.
1 mázsa 1-sö rendü montliszt		
24 ft 34 kr,	23 ft 10 kr.	20 ft 48 kr. vban
1 itcze 1-sö rendü montliszt		
—ft 12½ kr.	— ft 12 kr.	—ft 10¾ kr. —
1 mázsa 2-od rendü		
23ft 5 kr.	21 ft 40 kr.	19ft 19 kr. —
1 itcze 2-sod rendü		
—ft 12 kr.	— ft 11¼ kr.	—ft 10 kr. —
1 mázsa zsemleliszt		
16ft 24 kr.	18 ft 11 kr.	16ft 10 kr. —
1 itcze zsemleliszt		
—ft 9¾ kr.	— ft 9 kr.	—ft 8 kr. —
1 mázsa kenyérliszt		
8 ft 38 kr.	8 ft 1 kr.	7ft 1 kr. —

Ebből látható, hogy dec. 4-kétől jan. 19-eig, tehát 35 nap alatt az 1-sö rendü montliszt mázsája 16 percenttel olcsóbb lett, s azért az ki itczénkint veszen, nem veszi észre ezen árcsökkenést, minthogy most is csak 4 garas 1 tcze, részint mivel ¼ és ¾ krajczár nincs, részint mert a isztá rusokra nézve ugy hasznosabb.

A kórházban f. hó 26-án találtatott 659 beteg, felvétetett 27, elbocsátatott 25, meghalt 3 és igy maradt 658, ezek közül 375 ingyen, 283 pedig fizetésért gyógyitatik.

A mult héten levágtak az 52 (és 3 izraelita összesen 55) mészárszékben 232 darab ökröt és 336 tehenet, mellyek adtak összesen 1714 mázsa hust; továbbá levágtak 270 darab borjut. Maradt Pesten 738 ökör, 292 tehén, a pusztákon 600 ökör és 276 tehén, mindössze 1,966 darab vágni való marha, és ez elég 3—4 hétre, miután naponkint 81—82 darab vágatik le. Ime, mennyire csökkent a vérontás, mióta a czimeres ökrök kerültek vágóhidra! tanulhatnának belőle az országgazdászok is.

Az utóbbi 26-ki marhavásáron 289 ökör, párja 270 310 vftig; azután 192 tehén párja 160—230 vftig kelt el, továbbá a 28-ki hetivásáron 128 darab borju 23—32 ftig darabja, 672 db sertés 52—110 ftig; hoztak azonkivül a vidékiek még 62 szekér kenyeret (s adták fontját 6½—11 krig) 42 szekér burgonyát (zsákját 1 ft 24—2 18 krig) 4 szekér gyümölcsöt, 84 sz. gabonát, 41 sz. baromfit.

Hirdetés.

Mintegy 8—9000 pozsonyi mérő jó minőségü zab eladandó. Értekezhetni felőle a béla-utczai Boor-féle házban, a házmesternél. (4—4)

Vasuti menetrend.

(1848-dik évi februar 1-jétől, február végeig.)

Pestről. Váczra.	6½kor reggel. 3 „ délután.	Váczról. Pestre.	8-kor reggel. 4½ „ délután.
Pestről Szolnokra.	7½kor reggel.	Szolnokról. Pestre.	1 kor délután.

ezen kivül: minden hétfőn és csütörtökön Pestről Kőbányába 3 kor délután, vissza 6-kor estve.

Gabona-ár váltóban.

Pest, jan. 28. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
280—320	210—220	170—180	— —145	— —90	— —100

Pozsony, jan. 25. 1848. (pozsonyi merő.)

107—203	— — —	120—147	100—112	65—71	95—104

Zágráb, jan. 21. 1848. (pozs. mérő.)

200—230	180— —	160—166	— — —	70—75	105—125

N. Kanizsa, jan. 19. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	100—115	90—100	50—58	80— 85

Veszprém, jan. 14. 1848. (pozs. mérő.)

145—175	120—130	100—110	75—80	48 50	68— 77

Győr, jan. 23. 1848. (pozs. mérő.)

150—165	140 150	110—125	90—98	54—58	80— 88

Mozsony, jan. 27. 1848. (pozs. mérő.)

155—205	140—160	100—150	85—87	55-64	92—100

Miskolcz, jan. 15. 1848. (pozs. mérő.)

180—185	170—175	140—150	95—100	— —35	90— 95

Uj-Becse, jan. 11. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	— — —	65— 68	— — —	50— 56

N. Szombath, jan. 21. 1848. (pozs. mérő.)

168—190	— — —	132—140	94—100	62—65	— — —

Baja, jan. 22. 1848. (pozs. mérő.)

155—160	120—130	— — —	40—52	40—45	60— 65

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Jan. 25-kén 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1545 ft.
Status-kötelezvény . .	5%-es	101¾ —
„ „ . .	4%-es	85 —
„ „ . .	3%-es	62½ —
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		775 —
1839-ki kölcsön (250 ft) . .		271¾ —
Eszterházy sorsjegy . . .		56 —
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		80½ —
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft) . .		— —
Gőzhajó részv. (500 ft) . . .		584 —
Windischgrätz sorsjegy . . .		20 —
Északi vasut		118½ —
Bécs-gloggnicz i		101 —

Dunavizállás 0 felett.

Jan. 29-én reggel: 4′ 4″ 0‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

304 423

10.

Pest, péntek **HETILAP.** febr. 4. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgyboség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

Kereskedelmi politikához. Weisz Ferdinand. — A koldulást mikép lehetne megszüntetni. Hunfalvi János. — Az emberi főtápszerek különböző földtájakon. — **Egyesületi mozgalom.** — **Vegyes közlemények.** — Elorozhatatlan esernyők. Vám jövedelem. Nem kell félni a vasútépités költségeitől. A keletindiai posta. A communismusról. Nehéz volna a mi versenyünk Austria gyapju- és gyapot-iparával. — **Budapesti mozgalmak.** — **Hirdetés.** — **Vasut.** — **Gabona-ár.** — **Status-papirosok**

A kereskedelmi politikához.

„Kevés változatosság van a Hetilapnak tárgyaiban; az ember minden lépten nyomon, sajátképen minden sorban és hasábon a vámpolitikával, védvámokkal, szabadkereskedéssel, czéhekkel, stb. de mindig csak ezekkel találkozik; meg kell unni ezt az örökös baknyuzást.“ Illy nehéztelést hallottunk a Hetilap ellen.

S abban nem lehet tagadás, hogy e lap politikai részében leginkább csak közgazdászati tanok, események, javaslatok tárgyaltatnak: azt azonban, legalább a mostani körülményeket tekintve, el nem ismerhetjük, hogy a Hetilap akár tárgyszegény, akár a többi lapokhoz képest monotón volna. — Tessék például, a f. é. 9-dik számot megtekinteni, mi változatosság van abban? A sopronyi iparmükiállitás leirása, — ennek folytában a borhamisitás kérdésének megpenditése, tükörmérés, zsidóügy, utépités, több rendészeti figyelmeztetés, közélelmezés. Csak egy számban hét közérdekü tárgy! — Ellenben ha politikai lapjainkat megtekintjük, azokból az országgyülési közlemények csaknem minden egyebet kiszoritanak, — az értekezési hasábokat is teljesen elfoglalván. Például, nézzünk a mai nap a fővárosban megjelent politikai lapokban széjjel, s első pillanatra fölötlendik, mikint sem a Pesti Hirlapban, sem a Jelenkorban, sem végül a Nemzeti Ujságban nincsen semmi értekezés, s mindent, kivevén egy két külföldet tárgyazó szakaszkákat, s a N. Ujságban egy vidéki közleményt, csak országgyülési tudósitások töltenek be.

Eszünkben sincsen állitani, hogy politikai lapok, igy cselekedvén, nem jól cselekesznek; sőt azt tartjuk magunk is, hogy minden a közügyek által érdeklett honfit, most főleg az országgyülés érdekelvén, a politikai lapok szerkesztőségei kötelességet teljesitenek, az országgyülés menetének minél részletesebb, minél rögtönibb elötükröztetésével: hanem e körülmények között annyit csak követelhetünk a Hetilapnak, hogy tárgyboség tekintetéből, meg nem előztetik más lapok által, sőt állithatjuk, hogy, mig az országgyülés legalább tartand, a Hetilap a legtöbb térrel bir a discussiók körében.

Ha mind e mellett a Hetilap nem lepke természettel csapong ide oda, hanem komoly ügyszeretettel a fontosabb, életbevágóbb tárgyak körül maradoz: az talán érdem is lehetne mások előtt, mindenesetre pedig kötelesség a szerkesztőség öntudatában.

Illy fontos ügy pedig hazánkra nézve a kereskedelmi politika. Azért ez alkalommal megint közlünk köréből egy két nézetet, mint azok egy franczia munkában (Libre échange et protection, per M. G. Goldenberg Paris) olvashatók. — Követjük e részben a Hetilap eddigi szerkesztőségeinek is eljárását, miszerint a kereskedelmi politika horizonján föl föltünt ujabb eszméket, nézeteket hazai közönségünkkel azonnal megismertették, miszerint gondolkozás módunkban minél tágasabb láthatár által segitessünk.

Az imént megnevezett munkából a német lap, Anglia kereskedelmi rendszerére vonatkozva, következő kivonatot nyujt:

Angliában már Erzsébet királyné idejében fölis-

merték azon áldást, melly a nagy ipar megteremtése s fölvirágoztatásával van kapcsolatban, és a tiltó törvények, mik már akkor hozattanak, tanusitják, miképen a szabad kereskedés által a czélt veszélyeztetve hitték. Készitmények bevitele szigorun tilalmaztaték, olly nyers anyagoknak, mikkel Anglia nem birt, bevitele elősegitetett; az angol nyers anyagok kivitele, nehéz büntetések alatt tilalmaztatott, például egy juhot kivinni halálos bün vala. Sőt a kormánynak gondoskodása az angol készitmények kelete iránt olly messze ment, miszerint azt nemcsak az élők között biztositotta, hanem az 1678-ki egyik törvény által azt is megparancsolta, hogy minden halott gyapju-ingben temettessék el. — Ez idő óta Anglia e rendszeréhez hü maradott, és ótalom és tilalom mellett müiparát és kereskedelmét óriási nagyságra fejlesztette ki. Ritka ildommal tudta vetélytársainak minden gyöngéit kitanulni és saját hasznára forditani, soha sem ijedve vissza eszközöktől, azok rovására emelni saját nagyságát. Igy jutott mostani magasságára. Egy ideig kizárólag az ő ipara látta el a világpiaczokat, s mert munkásainak nagy bére vala, drága pénzen is tarthatták el magokat.

Hanem Anglia példájának más nemzeteket is föl kelle ébresztenie. Franczia-, Német-, Oroszországok s Amerika, sorjában fölismerték a szükséget, hogy iparukat nekik is nevelniök kell, s a haladás, mellyet e pályán tettek, Angliát annál inkább nyugtalanitá, mivel ezeknek részén volt az olcsóbb bér, olcsóbb kenyér előnye.

Az angol gyárnokok azonnal ráakadtak állásuk e sebére, s tüstént ellene szövetkeztek a gabonatörvénynek. — Törekvésök nem maradt gyümölcstelenül. 1846-ban eltörültetni láttuk a gabonatörvényeket. — Az angol törvényhozás e cselekvénye mindenütt iszonyu lármát ütött, — a legsokszorosabb magyarázatot nyerte, s különösen belőle származott, hogy a continensen szenvedélyes tusák keletkeztek a szabadkereskedés és a védrendszer baráti között; Anglia példájára támaszkodva, a szárazföldön is propagandát nyert, nagy fitogatások mellett a szabadkereskedés. Hanem radicalis különbség van az angol és szárazföldi viszonyok között. Ez külsőleg már abban nyilatkozik, hogy Angliában a szabad kereskedési initiativát a gyárnokok fogták föl a védrendszer ellen, mig a continensen épen ezek azok, kik a védrendszert követelik. — Hogy e különbséget méltányolhassuk, csak Peel szavaira kell visszaemlékeznünk, mikkel a vám reformját ajánló beszédében élt: Fontoljuk meg előnyeinket, miket a gondviselésnek köszönünk. Lássuk oeconomicus helyzetünket. Európának nyugoti végére, Pétervár és Newyork között középre helyezve, a természet gazdagon ajándékozott meg bennünket kincseivel. Pillantsunk gyáraink nagyságára, vas- és köszén-gazdagságunkra, — tőkepénzeinkre, mik a többi statusok mindenikéit tizszeresen meghaladják, azután népünknek e munkássága és erélyére, a szabad alkotmány, bilincstelen sajtó előnyeire, tekintsük mind ezen javainkat s valóban nem kell félnünk az egész világ vetélkedésétől. Igy szólt Peel. S valóban nagy együgyüségre mutat azt képzelni, hogy az angolok szabadabb vám-változtatásaikat a többi népek iránti nagylelküségből eszközlötték. Csak saját érdekeik által vezetteték magokat, s reménylik hogy más népek még követendik is.

Nem szabad feledni soha, hogy az angol vámreform fő sulya a gabonatörvény eltörlésében volt. Ez szükséggé vált, életkérdése volt az angol iparnak. — Az élelmi szerek drágasága Angliában a munkabért iszonyu magasságra emelte, melly más országoknak használt. Példaul: Németország angol fonalat vett, harisnyákká szötte, s ezeket az angol hasonló készitményekkel vetélkedve adhatta el, minthogy az ő munkabérei jutányosabbak voltak az angol munkabéreknél. Az uj törvény elfogadása a leghathatósabb szer volt az illy tünemények ellenében.

Nálunk is sokat hivatkoztak Angliának — iménti fejtegetett — példájára; nálunk is a szabad kereskedés tanaiban keresnek indokokat a vámsorompók ledöntögetésére: következőleg Goldenberg magyarázatai nekünk is használhatnak, kivált ha tekintetbe vesszük, mikint Angliában a szabadabb vámreformnak olly következéseit kezdik fölismergetni az elővigyázóbb számitók, mik a szabad kereskedés ajánlatára egy cseppet sem szolgálnak, miről a legközelebb többet mondandunk. — Weisz Ferdinánd.

A koldulást miképen lehetne megszüntetni?

Az utóbbi terméketlenebb évek a koldusok számát aggasztólag megszaparitották. Nem szükség hosszan mutogatnom hogy mennyi visszaélések történnek a koldulással, hogy végre az adakozásra legkészebb ember is felboszankodik, s szive elkelményül ha szakadatlanul zaklatják a koldusok kéregetései, s hogy gyakran azt utasitja el ki fillérére leginkább szorulna, mig mások öt jobb szeszélyében találván, a nem érdemlett adományt elveszik. Nem is szükség mutogatnom, hogy az embersegitési czél igy épen meg sem közelitetik, hogy jóllehet az adakozók adománya igen tetemes, mégis ezeren halnak el éhen; azt sem kell bebizonyitnom, hogy a koldulás a restség és erkölcstelenség legsikeresb eszköze és előmozditója. A koldulás számtalan káros következései olly közel állnak mindenikünk szeme előtt, hogy azokat valóban senki

kétségbe nem vonhatja. — Ideje tehát annak megszüntetéséről s azon eszközökről gondolkozni, mellyek biztosabban vezetnek elszegényedett embertársaink felsegéllésére, s az ügyefogyottak éhenhalástóli megóvására. —

Hazánk lakossága nagyobb része óriási elszegényedésének és koldusbotrajutásának általános okai körülbelől következök: 1) A népnevelésátalános hiányzása s a jobbágyok szellemi elhagyottsága, miszerint alig részesülnek valami oktatásban, lelki serkentésben és munkára való buzditásban, sőt miszerint több fonák intézet, p. o. a tized, kilenczed stb. épen restségöket megjutalmazza, szorgalmokat megbünteti ennek diját tölük elvevén. — 2) A kereskedés és müipar kifejlödését gátló mindenféle akadályok. 3) A nagyoknak tökéik külföldön, vagy egyébkint gyümölcsözetlen elfecsérlése.

Azon okok átalánosan szaporitják a proletáriusok és koldusok számát. Az egyénileg ható okok, mellyek különösen juttatnak koldusbotra, vagy az egyénben vagy a természetben kereshetők. Az emberben levő okok: 1) rendetlen, pazarló és rest élet; 2) képtelenség és tudatlanság. Amott akarat, itt belátás hibázik. — A természet okozza a szegénységet: 1) midön a munkás egyént munkára lelki testi bénitás miatt alkalmatlanná, tehetlenné teszi; 2) midön vagyonát olly csapásokkal éri hogy öt a szükséges eszközöktöl megfosztja; 3) midön már eredetileg megtagadta valakitől a szükséges eszközöket. —

Az átalánosan ható okokat csak a törvényhozás hárithatja el teljesen; az utóbbi okok ellen gondoskodhatik a társodalom az associatio terén. Külföldön, p. o. Németországban különbféle társulatok vannak mellyek az elszegényedésnek elejét akarják venni. Igy vannak társulatok, mellyek czélja szegény mesterembereket midön mesterségöket magok kezére szándékoznak üzni, tökével segiteni hogy a szükséges eszközök beszerzésére kivántató pénzt ne legyenek kénytelenek uzsorásoktól felvennni; — más társulatok a természeti csapások miatt elszegényedteket segitik fel, midön a mesterségök vagy átalában munkájok folytatására szükséges eszközöket azoknak kölcsönzik; stb; mások gyámolitják az elaggottakat, azoknak gyermekeit s az árvákat stb. — Szóval mindenféle társaságok vannak, mellyek a munkaképes embereket ugy segitik, hogy saját keresetök után élhessenek, mellyek tehát a cselekvőséget mozditják elő, nem pedig a restséget, midön a munkátlanokat vagy dologkerülöket étetik; mint ez nálunk a koldulásnál történik. —

Átalában meg kell jegyeznem, ha a proletariatust és koldusságot megakarjuk szüntetni, akkor aunak okait kell megszüntetnünk, mert az okozattal azután hiában küzködünk, bár milliókat és milliokat vesztegetünk is a koldusok táplálására. Adjatok munkát és ahhoz kivántató eszközöket a szegényeknek, nyissatok nekik keresetet, s jobban, tartósabban segitettetek rajtok, mintha évről évre ingyen kitartanátok. Mit használt az mit taval a megyék vagy a kormány pénzben vagy gabonában a szegények közt kiosztott? hányan haltak meg mégis éhen csak Sárosban, s hányan fognak ez idén is éhen halni? — Nem szüntettétek meg az okokat, s igy megmaradt sőt még öregbedett az okozat is. Az országyülés is máskép gyökeresen nem segithet a bajon, legkevesebbet tehet subsidiumok vagy felirások utján, ha a szegényedés okait nem kutatja és azokat el nem törli. — De jóllehet a jelen országyülésen valahára már szóba hozatott a nép insége, mindazáltal olly rögtön mint a dolog kivánná, a legjobb akarattal sem fog gyökeres orvoslat hozathatni. Addig is a koldulás megszüntetésére a következö javaslatot bátorkodom tenni. —

Minden helységben és városban az illetö papok és helybeli elöljárok irják össze a szegényeket, kik gyámolitásra szorulnak. — A helységről helységre való koldulás a legkeményebben tiltassék meg, minden idegen koldus rögtön fogassék el s küldessék születése vagy állandó tartózkodása helyére. Határoztasék el törvényhatóságilag sőt országgyülésileg hogy: minden helység köteles maga gondoskodni a maga szegényeiről. Minden megyében kerületben és helységben állittassék fel szegényi-bizottmány, minden helységben a szegényi bizottmány tagjaihoz tartozzanak okvetlenül az illetö papok is, egypár más választott, tiszteletben álló férfiakon kivül. A helytartótanácsnál legyen egy különös osztály mellyre a szegényi ügy bizassék. — Azon helybeli, megyei és középponti szegényi bizottmányok kisérjék szemmel az összes szegényeket, s közlekedjenek egymással, hogy igy szoros evidentiában tartás, ellenörködés s az intézkedésekben gyorsaság legyen. Össze levén irva a szegények, osztályoztassanak, s a kik munkaképesek, azoknak iparkodjék a szegényi bizottmány munkát és keresetet adni, a kik nem képesek kezek után egészen elélni, azok gyámolitássanak tettleges segéllyel, a kik épen semmit sem képesek dolgozni, azok láttassanak el élelemmel nem pénzzel. — A városok alkalmasint az egész országban lesznek képesek saját szegényeiknek vagy keresetet, vagy némi segélyt, vagy tökéletes eltartást nyujtani, szóval szegényeiket ellátni. — A falukon azonban több helyütt annyira elszaporodtak a koldulók, hogy sokan nem lesznek képesek szegényeiket ellátni, azoknak nyujtassék szükség esetében megyei segitség. Mert a má-

sodik határozat az legyen: minden megye lássa el a maga szegényeit. — Ha ezután bebizonyodik, hogy valami megyé is mint ollyan nem képes szegényeit eltartani, akkor nyujtassék annak országos segedelem. De azon elvet okvetlenül fel kell állitni; minden község, s azután minden megye gondoskodjék szegényeiről! — A szükséges segedelem egyenes kivetés utján különbség nélkül mindenki által birtokához képest aránylag fizettessék. — Minden helységbeu lesz tehát szegényi költségvetés, ehhez minden, ki maga nem szorul gyámolitásra, egyarányt járuljon, csak az illető földesur, minthogy többnyire, azért mivel a feudalisticus nyügek és tartozások még fenállanak, s mivel a jobbágyok sorsán sem buzditás sem példa vagy gyáralapitás által nem segit, söt azokat p. o. zsidó kocsmáros által egészen elsülyeszti, — ő a szegénységnek főoka, fizessen birtokához képest két anynyit, s ha absentista, négy anynyit. — Ha az elv, hogy minden helység a maga szegényeiről maga gondoskodjék, kimondatik, akkor lassankint bizonyos solidaritás és ellenörködés fog kifejlödni, bizonyos községi közszellem, melly a rest naplopókra figyelemmel lesz, s öket munkára kényszeriteni fogja. Lassankint fognak munkaházak s egyébb intézetek keletkezni, nehogy az elszegényedteket azután kénytelen legyen a helység ingyen táplálni a maga kölségén. — A megyei bizottmány leginkább arra való lesz, hogy a helybeli bizottmányokra felügyeljen, s a netaláni megyei segélyt kezelje s kiossza. A megyei segélyre adózzék minden földesur egyarányt, s minden község hol szegény nincs. A földesur tehát először illető községében fog fizetni, másodszor a megyei pénztárba. Ön magára ne bizassanak semmi esetben saját szegény alattvalói, mert gyakran puszta igéreteken kivül nem szokott a földesur egyebet tenni. — A megyei pénztárba fizessen még minden honoratior is. — Az országos segitséget országos pénztár szolgáltathatja csak. —

Attól azonban ovakodni kell, nehogy illy szegényiadó rendszeresitése által mint Angliában történik, a tunyaságot és dologkerülést mozditsuk elő; a fő elv az legyen: segitsük a szegényeket ollyképen hogy magok kereshesék magoknak saját munkájok által a kenyeröket, tehát ollyképen segitsük öket, hogy képesek legyenek kereset után látni. Ingyen nem lehet senkit sem az állam költségén fentartani, a koldusokat sem! —

Figyelmeztetésül tán elég ez; majd máskor bövebbenszólandok a proletariatus ügyéről s történetéről.

Hunfalvy János.

Az emberi főtápszerek különböző földtájakon.

Az ember, üdvezült Kölcseink állitásainak ellenére is, valóságos kosmopolita. Bárhol rengett legyen bölcsője, akár az indiai Kaschmir paradicsomi völgyeiben, akár a Kaukasus körében, akár Armeniában, — anynyi kétségen kivül igaz, hogy nemünk minden égaly alatt él és tenyészik, s valamint kiállja a földsark hidegét, hol a szárazföldet és tengert egyformán örökös hó fedi, szintugy daczol az egyenlitő nagy melegével, hol a nap egyenesen (függőlegesen) lövelli sugárait az áfrikai puszták homoktengerére, vagy az amerikai nedves lapályokra.

A jótékony természet mindenütt gondoskodott arról, hogy az emberi élet gyámolitására szükséges eledelek ne hiányozzanak; s valójában minden égaly, minden földöv meghozza az ott élő lények szükségeihez mért tápszereket. Azonban a föld különböző részein és vidékein használt tápszerek közti különbség és változatosság nagyon szembetünő; az enropai nagy városi lakók elkényesült inyének roszul esnék, ha az eszkimók vendégszeretetből kedvencz eledeleikkel — szagos hallal és halzsirral vendégelnék meg. A midön az europaiak a husos tápszereket, s más lehető erős étkeket minden egyebek eleibe tesznek, a puhább és gyengébb délázsiai csaknem kirekesztőleg növényeledelekkel, czukortartalmu gyümölcsökkel, és könnyen emészthető gabonanemekkel táplálkozik.

Az ember e tekintetben is mindenhez, még a méreghez is hozzászokik. A lappok, a nélkül hogy betegséget kapjanak s átalában minden legkisebb veszély nélkül, épen ugy megeszik a gyenge feketebürökhajtásokat, mint épen mi a salátát.

Mi rendesen a föld urainak tartjuk magunkat s azok is vagyunk; mert egyedül az emberben van a homályos természeti ösztönnél magasabb szellemi képesség: okosság és tiszta értelem. Ez adja nekünk kezeinkbe az uralkodás pálczáját, ez ad felsőbbséget a többi létmüves teremtmények felett; igen, ez hódoltatja meg nekünk nagyobbára a természetet. A midön az emberi ész, a természetet s erőinek végtelen különbségét megismerni és kinyomozni törekedett, egyszersmind anyagi haszonra, az élet szükségeinek fedezésére is tudta alkalmazni, s ekép a mint a természeti erőkkel harczba bocsátkozott, egyszresmind értelmi képességének is gyakorlati mezőt nyitott.

Az embernek sokféle, az állatnak pedig csak egyoldalu étvágya van. A tigris, oroszlán, farkas csak hussal és vérrel él, egyebet megvet és nem eszik, holott más állatok: a juh, szarvasmarha, a nyul, s a szarvas kirekesztőleg növényekkel élnek. Az állatok nem tudnak hasonlitgatni, ök csak korlá-

tolt ösztönnel birnak, ennélfogva mondhatnók, hogy egyoldalu anyagból vannak alkotva. Ellenben az ember a tápszerekre nézve is különböző és sokoldalu, ő nem eszik oktalanul mint az állat, mely a szükségtől kényszeritve ragadozni jár vagy legelőt keres; ő választs tetszése szerint használja, mit magára nézve legjobbnak vél, tápszereit gondosan elkészíti és saját szükségeihez alkalmaztatja.

A régi tudósok sokat vitatkoztak a felett, ha vajjon a természet az embert kirekesztőleg husevő lénynyé teremtette-e, vagy pedig egyszersmind növény-eledeleket is rendelt számára? Az ujabb időben, bizonyos okok miatt, abban állapodtak meg, hogy a hus- és növényevők között áll; — az emberi test egész szerkezete: a fogak, a gyomor alakja és minősége mint szintén a belrészeké is, mellyek a tápszerek megemésztésére olly nagy befolyást gyakorolnak, ez állitás mellett szólanak.

A természetvizsgáló orvosok kinyomozták, miszerint a belrészek (vagy inkább a bél) az embereknél hétszer olly hoszszu mint a test. A föképpen növényeledellel élő majmoknál is ezen arány uralkodik, holott a husevő állatok bele csak két-, vagy legfeljebb öt akkora mint a test maga; igy például csak két olyan hoszszu a vérszopóknál, mellyek könnyen emészthető eledellel élnek; az oroszlán, párducz, tigris bele háromszor ollyan hoszszu mint a test, a farkasé négyszer, a kutyáé pedig ötször akkora; a vadmacska bele csak kétszer olly hoszszu mint teste, a házi macskáé pedig már ötször akkora, miuthogy ez már növényeledeleket is eszik. Ellenben a növényevő állatok bele sokkal hoszszabb mint a husevőké; a nyul bele tizenkétszer, a teveé tizenkét — tizenötször, a tehené huszonkétszer, a juhé huszonnyolczszor hoszszabb, mint maga a test.

A physiologusok azt állitják, miszerint a növényevő állatok erősebb gyomorszerkezettel, és kevésbé kifejlett izmokkal birnak, a husevőknél ez épen megforditva van; ezért van, hogy az oroszlán jóval erősebb mint a ló vagy bika, noha ez utolsóknak jóval nagyobb a testük. Sőt még az elegyes eledellel táplálkozó ember is jóval tartósb életü mint a ló. Mind ezekből azon következést huzták, hogy a huseledelek a testet erősitik.

A mint mondók: az ember a tápszerek tekintetében nem egyoldalu; neki választás van engedve a természettől a hus- és növény- étkek között, s mivel térmészetével mindenik jól megegyez, azt mondhatjuk, hogy a természet mindenikre ráutalta. Azonban külső okok és körülmények nemcsak egyes embereket, hanem egész népeket is arra birhatnak, hogy tápszereiket vagy egészen a növény,- vagy az állatországból vegyék. E tekintetben nagyon sok függ azon égövtől, melly alatt lakik az ember. Az északi égalyban bajosan élhetne meg az ember, ha kirekesztőleg növényétkekre szoritkoznék; mintszintén a déli tartományokban is a huseledelek használata bajosan lehetne üdvös az emberi testre nézve, mintbogy az, égalyi befolyás következtében, igen veszélyes betegségeket idézne elő, mint ezt azon angolok eléggé tapasztalták, a kik Kelet- és Nyugatindiában sem akartak felhagyni azon jó sültekkel, minőket saját hazájukban szoktak használni.

Az embernek nincsenek hegyes körmei, mellyekkel a husevő ragadozó állat zsákmányait megcsipi és szétszakgatja; emésztő müszereink és fogaink más alakuak, mint a csupán növényel élő állatoké; mi, mint emlitők, a növény- és husétkeket egyformán megemésztjük, holott a sas gyomornedve még a kenyeret sem képes megemészteni, és az emlős állatok négy gyomra egy falat hust sem oldhat fel.

Ha északi félföldgömbünken északról délre megyünk, általában ugy találjuk, hogy hovátovább mind több növénytápszert esznek a népek. Csak a hegyi lakosokra nézve van e tekintetben kivétel, kiket a tengerszin feletti magas fekvés még az egyenlitői vidékeken is északi égalyban részeltet. Az orosz és svéd, a dán és norvégi, a német és magyar szereti a hust, a délfrankhoni és lombárdvelenczei inkább a kenyeret, az olasz megelégszik macaronijával, polentájával és zöldségeivel; a görög és török mérsékletes a husevésben, mint szintén a földmivelést üző ázsiai is; déli Indiában milliók vannak, kik egész éltükben sem kóstolnak hust; hanem föképpen rizszsel, veteménynyel s pálma- és banangyümölcsökkel, meg téjeledellel élnek. Ezen kivül a déli lakók még jóval kevesebbet is esznek mint az északiak; ezt a hajósok is igen jól tudják, miért az olly hajókra, mellyek meszszi északra eveznek, két anynyi eledelt raknak mint a délre utazókra.

Némelly partvidékeken a főtápszert hal teszi. Ennek használata, ugy szólva, a testet nem állatositja annyira meg mint a hus, és nincs is benne annyi táperő; min alapulni látszik az, hogy a hal minden népeknél és a legkülönbözőbb vidékeken is, böjtös ételül szolgál.

(Folyt. köv.)

Egyesületi mozgalmak.

A vukovár-fiumei vasut ügye ismét egy lépéssel előbbre van. Az országgyülésen kerületileg kinevezett választmány, ő nagy mlgának, gr. Széchenyi István urnak elnöklete alatt, f. é. febr. hónap

2-kán kezdendé meg értekezését a társaság meghatalmazott küldöttségével, mellynek elnöke gr. Batthány Kázmér, tagjai pedig gr. Elz Hugo, gr. Pejáchevich Péter és Weisz B. Ferencz urak. — Adjon isten ez értekezéseknek ohajtott sikert.

Vegyes közlemények.

Bostonban elorozhatatlan esernyöket gondoltak ki. — Nem ugy kell ezt érteni mintha ellopni nem lehetne a kérdéses ernyőket, hanem ugy, hogy az ki ellopja hasznát nem veheti, mert ki nem feszitheti. Fogantyuja ugyanis kulcs idomu, mellyet miután az ernyő összehajtatott, a tulajdonos kivesz az ernyőnyél végéből, és ezáltal bezárja azt, ugy hogy csak kulcsával lehet kinyitni. Kérdés: ha kész ernyőket igy még is ellophatni, nem akad-e majd lakatos akár hány, ki azon ürügy alatt, hogy a kulcs elveszett, a lopott ernyőhez kulcsot csinál.?

Vámjövedelem. Jászváros on a moldvai és oláh fejedelemségek vámjai árvereztettek a mult november hónapban. Czokan K. igért legtöbbet, **110,-020** aranyat. — Az eddigi bérlet-öszveghez képest tetemesen nagyobb bér-öszveg ez. Az árverező-biztos, az oláh financzminister gyémántos szelenczét, a bérnök Czokan pedig nemességet nyert az árverezés e kedvező eredményeiért. — Lám, mennyivel jobban tudják az Alduna tartományaiban méltányolni a vámokat, mint nálunk; — itt vannak urak, oeconomisták (scilicet), kik nemhogy jövedelmet akarnának a vámokból, sőt inkább fizetni készek, csak hogy ne legyen vámjövedelmünk. — Bizonyosan nem szoknak dohányozni a jámborok; csak pálinkát égetnek és mérnek. —

Nem is kell olly nagyon félni a vasutépités költségeitől. — „Midőn ez előtt **15** évvel Németországon az első vasut-vonalak kérdésbe jöttek, némi hallgatag egyetértés uralkodott az iránt, hogy azoknak költségei lebecsültessenek, mert ha csak század része is neveztetett volna meg a szükségnek, ez elegendő vala az abbanhagyást elhatároztatni. Nem kevés ember valóban kétségbe is vonta, hogy egész Németország takarékossága képes volt volna csak a lipcse-dresdai vonal két millióját is öszvetenni. — A külföldre erősen számitottak. — A tapasztalás pedig megmutatta, hogy Németország gazdagsága akkor nagyon lebecsültetett stb.“ — Igy ir egy német lap. — És nem nekünk, nem rólunk szóll e meséje? De igen. Ijedezünk mi is a millióktól. Gondolni sem merünk rájok, ha csak azonnal a külföldi gazdagok is nem jutnak eszünkbe. — De hát helyezzünk magunkba is több bizodalmat. — Adjunk kamatbiztositást, s nálunk is lesz pénz nagyszerűbb vállalatokra is.

A keletindiai posta, mint olvasóink előtt tudva leend, a veres tengeren, s a suezi földszoroson, aztán a közép tengeren, s Triestből Németországon át érkezik Londonba; miután a **6** próbaut által e vonal bizonyult be rövidebbnek azon utnál, melly Alexandriából s Marseilleből Francziaországon át vinne Londonba. John Bull itt két rosz közül a kisebbet választani kénytelen volt, 1ször vagy Marseillen s Francziaországon át vitetni a hireket, s ekkor régi halálos ellenségét a francziát gyarapitja; vagy 2or Triesten át, a mikor szinte gyülölt versenytársát az osztrák Lloydot gyarapitaná. — Ámde, minthogy az osztrák Lloyd őt nem gyülöli, hanem csak ő azt, minthogy továbbá ezen ut rövidebb is, tehát csak ezen utat választotta.

Ennélfogva már minden készületek megtétetvék arra, hogy a mult januartól kezdve a posta Alexandria és Trieszt közt a leggyorsabbá és legkielégitőbbé tétessék. A két nagyposta-gőzhajó „Germania“ és „Italia“ már vizre bocsátattak, s most belsejük butoroztatik ki, ép olly czélszerün mint kényelmesen. Még más három gőzöst is készittet az osztrák Lloyd, ugyancsak arra a czélra. Általában az osztrák tengerészetben igen nagy munkásságot vehetni észre, ugyanis **3** (? talán **13**) hónap alatt nem kevesebb mint **31**, mond harminczegy, tetemes tonna-tartalmu hajókkal szaporitatott.

A verseny nagy tanitója mindenütt az udvariasságnak és pontosságnak; az előjog ellenben (ide tartozik az egyedárusság is) mindig a jogtalanság és hanyagság szülője, táplálója. — Mintha csak a dunagőzhajó-társaságnak mondották volna ezt!

Lamartine a communismusról. „Nézetem a communismus iránt,“ ugymond ő „azon értelemben határozódik, melly mondatja velem, ha isten vadak társaságát bizná rám, civilisatiójokat avval kezdeném meg, hogy tulajdont adnék nekik. De a communisták üldözőihez én nem tartozom. — A véleményeknek szabadaknak kell lenniök, egyetlen itélőszékük a józan emberész. Mindig okokkal küzdöttem ellenök, s bár statushatalommal rendelkezhetném, a társasági rend oszlopát, a statust, családot és tulajdont védelmezni nyugton az ember természetére és ösztöneire hagynám. — A tulajdon életelve e világnak, a communismus elölné a munka ösztönét stb.“ A véleményszabadságnak, a véleményi türelemnek, s a nagyon is gyámkodó örködés haszontalanságának szép leczkéje van e kevés sorokban kimondva.

Nehéz volna a mi versenyünk Austria gyapju- és gyapot-iparával. Csak

Csehországban és Morvában olly gyapju-gépfonás van, melly 370,000 orsóval dolgozik. A posztók és közönséges gyapjukelmék mellett a gyapjuszövés sajább (finomabb) készitményei, különösen pedig a Jacquard-széke szövetei olly magas lábon állanak Austriában, mint a vámegyletben akárhol, Elberfeldet sem véve ki. Shawlokat és cachemireket, jelesül Bécs külvárosaiban csudálatra méltó ügyességgel készitenek, s e gyártás ott olly lendületben van, miszerint már tetemes kiviteli kereskedést üzhet. — Austriának gyapotipara is nagy virágzásban van. Földolgozik évenkint 480,000 mázsa gyapotfonalat. Ebből csak Csehország 200,000-nél alig valamivel kevesebbet használ föl, körülbelül ennek csak $^1/_4$ét vevén a külföldről. Csehországban csak a bunzlani kerületben 30,000 osztováta van munkában, s egy millió végen felül szö gyapot-rázsát, 4,000,000-nyi ft értékben. Ugyan itt festetik meg aztán e karton s készitetik el a kereskedésre. És a cseh karton-nyomdák valódi mintaintézetek, a legujabb rendszerek szerint fölállitva és fölszerelve. Olcsó és jó tüzelőben, tetemes viz-erőben, a festéshez igen alkalmas lágy vizben, alacsony munkabérben, a munkásoknak képessége és szorgalmában olly igen nagy előnyeik vannak, miszerint a külföldi piaczokon is megállhatnának, ha magas vámok által nem terheltetnének. Igy irnak egy lipcsei német lapban azon iparról, mellyet minálunk, a sorompók ledöntése által, teljes szabadsággal ohajtanak némi ildomteljes oeconomisták ellátni. — Más fejlettebb iparu országok vámokkal terhelik azt, — mi vámmentesen idézzük azt, fejletlenségünk mellett is nyakunkra. És mi több, az ennyire fejlett iparát Austria tetemes, csaknem prohibitiv vámokkal menti, védi a külföld ellen, mi pedig, mi előtt fölneveltük volna iparunkat, az austriai versenynyel öljük azt meg? Mennyi előnyei vannak a cseh szövet-iparnak, csak imént láttuk. De jó lesz közelebbről combinálni, u. m.:

Nagyon olcsó Csehországban a takács munkabér. Egy legjobb és igen saja (fein) vég gyolcsért, mellyben 50 bajor röf van, kap a takács 2 pftot. Szorgalmas takács megkészit illy egy véget 6 nap alatt; tehát ha a lánczfonal elkészitéseért 30 krt leszámolunk, 15 krja marad egy napi munkabérül, s ebből tartja családját, mellyet pedig legtöbbnyire a szövési munka körül kell foglalkodtatnia. — Nyáron ez sem mén még illy könnyen, mivel a hőség miatt fonalai hamar kiszáradnak. — Mellyik szövőgyárban lehet nálunk 15 kros munkást kapni? Egyben sem. És mi csak e munkabér kiegyentitéseül se állitanánk föl védvámot?! —

Budapesti mozgalmak.

Ha igaz, hogy gyertya- szentelőkor a derült nap kemény hideget, a havas ködös nap pedig a hideg megszünését jelenti: ugy már a jelen téltől nem sokat félhetünk, miután az emlitett napon jó erősen havazott.

Farsang levén, nem csupán azok mulatnak, a kiknek egész életükben semmi gondjuk és dolguk sem volt, hanem még azok is, a kiknek egész életük kemény munka mellett örömtelenül telik el, kik csak egyszer egy évben vigadhatnak a nélkül, hogy azt a henyék nekik fölpanaszolhatnák. Később ugyanis nemcsak illetlen, de kis városban és falukon tilos is szegény embernek zajongva vigadni, miután neki dolgoznia kell, mint mondják azért, mert meg vagyon irva hogy „arczod veritékében egyed a te kenyeredet.“ — Tudnivaló pedig, miszerint ez a szegény, nagyobb részben meztelen, és csak félig meddig betakart embernek volt mondva, nem pedig a selyem pólyákban és aranyos bölcsőben ringatottnak.

A Noththeater pénztárnoka, megunván azon nagy tiszteletet mellyel személye iránt viseltetik a hatóság, (miután fegyveres őrrel vigyáztat reá nehogy valaki illetlenül bánjon vele) pörének befejeztetését sürgeti. (Hihetőleg azért, hogy ártatlansága annál hamarébb kiderüljön.) Szakértők állitása szerint a vizsgáló bizottmány is siet a pör befejezésével, mivel egyébre is kell az idő.

A Noththeater „fölsöbb athmospherá“jában (hol a dörgés, villámlás és jégeső szokott teremni) m. hó 29én egy kis barátságos értekezés, egy kis „demonstratio“ volt nehány „mivelt német“ közt. Ezek ugyanis egymást ugy összepofozták, hogy szintugy csattogott és menydörgött, szemük pedig szikrákat hányt mint egy megtöltött villany-gép. — Istenem be szép az a miveltség! Tanuljatok ti goromba, durva, faragatlan magyarok! járjatok ez erkölcsnemesitő intézetbe, hiszen bizony befértek akárhányan lesztek!

Egy éve, hogy a német szinház leégett, s menynyi akadálylyal kellett a hivőknek küzdeni, hogy egy más szinházuk lehessen fából? és illy rövid idő alatt még is minő szépeket eredményezett e faszin-ház; ez utóbbi pofozkodást, a tél kezdetén történt elájulását nehány részegnek, s a pénztár meglopását nem is tekintve.

52 mészárszék van Pesten (a 3 izraelita mészárszéken kivül) s most ujabban adatott engedély a 53-dikra, és igy annyi mészárszék volt, mennyi hét az évben. Innen van azután, hogy minden hétre jut egy mészáros, akarom mondani legalább is egy panasz a mészárosok ellen. Most egyszerre kettővel is szolgálhatunk: egy husvágó egy husért ment 14 éves szolgálóleányon erőszakot tett, (a mire törvénykönyvünk halált

mond), a másik pedig gyilkolt is, még pedig nem csupán tehenet ökröt, borjut s juhot, hanem maga magát. Ő t. i. szolgálat nélkül levén és pénzét kártyán elvesztvén, kétségbe esett s magát agyon lőtte.

E napokban Budán O. kir. tanácsos ur szállása föltöretett és minden értékesebb ingósága eloroztatott. —

Egy Korcsák nevű porosz-lengyel, ki ezelőtt 2 évvel, Udvardy név alatt és magyar földesur szerepében a külföldön is itt is sok csalásokat vivén véghez, 17 hónapi börtönre ítéltetett, de elszökött, azonban ismét befogatott; ezen vállalkozó férfiu tehát, Szitok Kordolán név és magyar földesur czim alatt, Triesztben és Hamburgban ujolag tetemes vállalatok iránt folytatott alkudzoásokat az ottani kereskedők némellyikével. Azonban ezek éltek a gyanupörerl és tudakolództak az itteni hatóságnál azon érdemes ur után, ki nem Pestre hanem Soroksárra kivánta utasitatni a válaszokat; — K, üzőbe vétetvén megszökött. Hitestársa, (ki mellesleg mondva igen csinos fiatal menyecske) úgy mondják hogy az üldöztetés hevét lankasztani igen érti; — a mi igen valószinü is, miután már a boldog emlékü Venus asszony is könnyen bánt Vulkanussal az öreg vasgyúróval.

Nekem ugyan nincsenek sem bankrészvényeim, sem statuspapirjaim, de lehetnek másoknak, ezen másoknak tehát nem fog ártani ha a m. hó 3ától 25ig történt csökkenést tudni fogják. Csökkentek pedig a bankrészvények azon 22 nap alatt 71 forinttal, a 4%-es status- kötelezvények 5¼ fttal, az 1834-ki kölcsön papirjai 10 fttal, az 1839-ki papirok 9¼ fttal, a magyar köz. vasut- részvények 4½fttal, a gőzhajórészvények 4 fttal, az osztrák északi vasutrészvények 24 fttal, a bécs-glogniczi vasut-részvények 8½ fttal. —

Fogpor.

Fogfájás ellen mint leghathatósb gyógyszer, melly a fog ékességére is különösen szolgál, ajánltatik.

(Pesten kapható Neymon János kereskedőnél, a hatvan-utczai „kék sashoz" czimzett boltban.)

Kocianovits József,
(3—3) Gyógyszerész által Gyöngyösön.

Vasuti menetrend.

(1848-dik évi februar 1-jétől, február végeig.)

Pestről. Váczra.	6½kor reggel. 3 „ délután.	Váczról. Pestre.	8-kor reggel. 4½„ délután.
Pestről Szolnokra.	7½kor reggel.	Szolnokról. Pestre.	1 kor délután.

ezen kivül: minden hétfőn és csütörtökön Pestről Kőbányába 3-kor délután, vissza 6-kor estve.

Gabona-ár váltóban.

Pest, feb. 1. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
310—320	210—220	170—180	135—145	80—90	100—110

Pozsony, jan. 28. 1848. (pozsonyi merő.)

173—205	— — —	125—146	100—114	64-72	95—105

Zágráb, jan. 21. 1848. (pozs. mérő.)

200—230	180— —	160—166	— — —	70-75	105—125

N. Kanizsa, jan. 19. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	100—115	90—100	50-58	80— 85

Veszprém, jan. 28. 1848. (pozs. mérő.)

150—160	110—120	100—110	70—75	25-30	70— 75

Győr, jan. 30. 1848. (pozs. mérő.)

150—192	125 - 145	120—140	85—95	52-60	75— 95

Mozsony, jan. 29. 1848. (pozs. mérő.)

160—200	130—150	135—145	90—100	55-64	80—100

Miskolcz, jan. 29. 1848. (pozs. mérő.)

160—165	150—155	135—140	95—100	30-35	90— 95

Uj-Becse, jan. 11. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — — — — —	65— 68	— —	50— 56	

N. Szombath, jan. 25. 1848. (pozs. mérő.)

172—180	— — —	140—146	102—106	62-63	— — —

Baja, jan. 30. 1848. (pozs. mérő.)

155—160	120—130	— — —	50—55	45-50	60— 65

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Jan. 25-kén 1848.

Bankrészvény, darabja . .	. 1550	ft.
Status-kötelezvény . .	5%-es 105 11/16	—
„ „ . .	4%-es 86⅛	—
„ „ . .	3%-es 62¾	—
1834-ki kölcsön (500 ft) .	. 781⅞	—
1839-ki kölcsön (250 ft) .	. 277½	—
Eszterházy sorsjegy . .	. 56	—
Pesti középp. vasut (100 ft) .	. 82	—
N.-Szombathi „ (100 ft) .	. —	—
Pesti lánczhid részv. (100 ft) .	. —	—
Gőzhajó részv. (500 ft) . .	. 585	—
Windischgrätz sorsjegy . .	. 20	—
Északi vasut	. 130	—
Bécs-gloggniczi	. 104	—

Dunavizállás 0 felett.

Jan. 29-én reggel: 3′ 9″ 0‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

11.

Pest, kedden

HETILAP.

febr. 8. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKÉDESRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken egalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

Az olasz paraszt állapota. — Az angol pénzbeli bonyolodás, és a bank feladata. Hunfalvy János. — Az emberi főtápszerek különböző föltájakon. (Folytatás) — Válasz Gáthy István urnak. (Vége) — Lipkos és Száz. — **Egyesületi mozgalmak**: Iparegyesület. Eperjesi takarékpénztár — **Hirdetés**. — **Vasút**. — **Gabonaár**. — **Statuspapirosok**.

Az olasz paraszt állapota.

Olaszország, azon kortól kezdve, melly nem hitregét de adatokat nyujtott a történetirónak, mindig fontos volt; voltak idők, mellyekben igen fontos, és voltak olly idők, olly századok is, mellyekben csak egyedül volt figyelemre méltó tartomány, a többi világ pedig csak miutegy függeléke vala Italiának, mellynek fővárosa volt Róma, az örök város. Harmadfél ezer év története a legujabb időkig Olaszország története legnagyobb részben, részint pedig azzal szorosan összekapcsolt.

Nem ok nélkül néznek ennélfogva Olaszországra a jobbak, mert a történetből tudják, hogy valamint hajdan előbb a népek rabszolgaságának Olaszország volt bölcsője: ugy a középkor rémes homályát is a legelőször Olaszországban piroslott hajnal oszlatta szét, s onnan terjedt el a fény azon tartományokra is, mellyek még félig barbárok és szolgák voltak akkor, mikor már Olaszország nagyobb részint szabad köztársaságokból állott és a müveltség s jólét magas fokára jutott. —

Nem leszen tehát helyen és időn kivül, az olasz állapotokról — és most csak a parasztokéról — szólanunk. Az itt következő leirás egy németé, mellyhez majd egy kis commentárt fogunk ragasztani.

„Olaszországban a paraszt", igy ir azon német utazó, „még a legkedvezőbb körülmények közt sincs távolról sem azon állapotban, mellyben a német paraszt van rendesen. — Paraszt gazdákról, német értelemben véve, szó még csak nem is lehet. Olaszországban csak bérnökök (fittabili) és földészek (coloni) vannak, még pedig a legsajnálatra méltóbb arány szerint. Az elsőbbek csekély számban elaprózott földbirtokot használnak olly nagy bérért, mellyet ha lefizettek, nem igen marad egyebük, mint a mi csupán az életnek, és még ennek is csak nyomoruságos fentartására megkivántatik. A nép hasonlithatlanul legnagyobb része földmivesi, de napszámosi munkát végez, melly még kevesebb szabad mozgást enged, és kétségen kivül, a velenczei birtokban legkevesbé jövedelmező. E földmivesek igen szegényes gunyhókban laknak, mellyek tetővel együtt alig olly magasak, mint a német paraszt házikók földszinte, e kunyhók sárból rakvák össze, s ablakuk rendesen nincs. Közöttük a legjobbaknak **3** nyilásuk van a nap felé; az elsőn át az előcsarnokba, a pitvarba jut az ember, hol van a csekély gazdaság, marha, takarmány, szalma, mindenféle összevisszahányt vetett lommal; a második nyiláson át mehetni a konyhába, melly lakszobául is használtatik, és a malaczoktól, baromfiaktól szorgalmasan látogattatik, s tele van mindenféle szemettel piszokkal; a harmadik nyiláson át végre láthatni a házas pár alvó helyét; a félmeztelen gyermekek nagyobb részint olly ronda, olly elavult és rothadt fészkekben hevernek, hogy az ember elfiszonyodik tőlük. A szoba aljának tővel kirakása vagy deszkával kipallózása itt ismeretlen dolgok, mindenütt földből — pedig nedves földből — áll a palló, mellyen át néha még az esővíz is fölszivárog. A gunyhó hátulját rendesen földhányás védi, melly a nedvességet a ház falával testvérileg megosztja, ugy hogy az belől mindig nyirkos. Kályháknak, kandalóknak semmi nyoma sincs, noha a tél gyakran igen szigoru. E szegény emberek nyomorát látva az ember, önkénytelenül szánalomra indul. —

Az ágy rendesen rondábbmint valamelly disznó-alom, mert nemcsak hogy lepedők nincsenek rajta, de igen gyakran még szalma sincs benne. — E szegény embereknek ruhatárra nincs szükségük, mivel egyetlen egy szeg is eltartja a legdúsabb paraszt minden öltözetét. A német parasztok állapota, melly pedig sok vidéken szinte eléggé szegény, ezekkel összehasonlitva még kivánandó kényelemnek tetszik.

A velenczei birtok völgyes vidékén, melly néha napján ingoványos mocsár volt, és még mai napig is csatornák és árkok által kell róla a vizet levezetni, nem lehet zöldségi vagy borpinczét csinálni; minek következtében hiányzanak ott a nálunk olly jelentékeny zöldségek, mellyek olly jól kipótolják a gabona és husétel hiányát. Még a közönséges saláta is fényüzési czikk, mellyet az ember jóravaló eczet nem létében nélkülözni kénytelen. Mesterséggel segiteni e bajokon nem tud az odavaló ügyefogyott sajnálandó szegény nép. A földészet is csak fölületesen, igen hiányos eszközökkel üzetik, mintha még most is azon kor-

ban élnénk, mellyben a bor- és gabona-termesztéshez kellő szerszámok kigondoltattak, azon tömérdek ujitások, javitások és találmányok, mellyek a gazdászati eszközök körül Angliában, Franczia-országban és hellyel közel Németországon is tétettek, itt még egészen ismeretlenek. Leginkább bor- és kukoricza-termesztéssel és selyemtenyésztéssel foglalkoznak, egyéb gabonát csak mellesleg termesztenek. — A bor- és selyem-termés csaknem egészen a földbirtokosé, csupán méltányosságának és jó szivének köszönhetni, ha még a bor-törkölyből egy másodszori sajtolást, az ugy nevezett „vino piccolo"-t megenged; a mi magában is olly kevés, hogy a télnek csupán egy részén lehet belőle izlelniök. Nyáron e vizes savanyuság különben is elromlanék a forróság miatt. Minthogy pedig jó ivóviz majd sehol sem találtatik, tehát a bort nélkülözni igen nehezen esik a különben is szerfelett terhelt, erős munkát végző szegény földnépnek.

Kukoriczából és egyéb gabonából egy meghatározott mennyiséget hagy nekik a földesur, még pedig az elsőből többet mint a másodikból, de mind a kettőből igen szüken kimért kis adagokat. A fűvön, mivel termékeny rétjeik nincsenek, de különben is a fű-és széna hiányt mindenféle lombbal gallyal potolják — csak kis számu marha élhet, és csak a földmiveléshez kellő igásmarha: innen van aztán, hogy nyáron nagy darab földön nem találni tehenet; innen van hogy a szegény fölmivesek legnagyobb része a tejet és vajat ugyszolván csak nevéről ismeri. Többször történt hogy tej nélkül ittuk meg kávénkat, ha szakácsnénk elfejtette a tejárusnőt, ki jó távol lakott, regelre megrendelni.

Egykor mintegy reggeli 9 órakor kisétáltam én a szántóföldekre, és egy nyárfa alatt, melly körös-körül jó nagy árnyékot vetett, két kőre támasztva volt egy fazék, s alatta igen gyenge, gallyakon égő tüzecske lobogott, fölötte egy öreg ember keverte polentáját, (kukoricza-lisztből és forró vizből álló málé) keverte pedig igen fontoskodó arczkifejezéssel, melly ép annyi gondoskodást mutatott drágalátos kincse iránt, mint mohó étvágyat. Mélyen redőzött, naptól elsült barna arcza szörnyükép összevissza volt barázdálva, minőt Németországban soha sem láttam. Az olasz nap heve e vizenyős rónán, és 70 nyár hagyta nyomait e férfi egykor szabályos arczán, és a hosszu inséges élet nyomora borszaszló bélyeget ütött reá. Fekete száraz fején még találtattak egyes fejér hajcsomók, ruhája pedig alig hogy csak a legbotrányosabb meztelenséget befödte. Szóba álltam vele. „Nekem semmim egyebem nincs, mint sanyaru munkám, egy kevés polentám, és a szent communio," monda ő. „Egyebet 40 év óta nem izleltem, és ha napjában kétszer ehetem polentát, még akkor szerencsésnek tarthatom magamat; szomszédimnak még alig jut napjában egyszer is." — E szavaknál naptól esült arczát felém fordità, s reám nézett, és mintegy fenyegetőleg két vastag ér dagadtfől homlokán. És ez ember csakugyan a tiszta igazságot is beszélte, mert egyedül polentából áll a földmives egész eledele, mit minden más táp nélkül csak magában eszik mint mi a kenyeret, és issza rá egész éven áta kutak egészségtelen rosz vizét. És még hogy polentából-habár csak szüken is-eleget ehessék, igen szorgalmasan kell dolgoznia, és a fukarságig takarékosnak lennie. A borivás olly ritka náluk, hogy nekem férfiakat és asszonyokat neveztek meg, kik több mint 50 év óta egy csep bort nem ittak, noha

a szőllővesszö minden bokron és fán föl, söt még ablakaikon is bemászik.

Hogy csak nyomoruságosan is ruházkodhassanak, némelly házi állatokat és kevés baromfit tartanak: sertést, ludat, kacsát, tyukot; mellyeket, noha a szántóföldeken sok kárt tesznek, de a földesurak eltürnek ha csak a népet kétségbe ejteni nem akarják. Ezen állatok leginkább a ronda vizárkokban nőlnek föl minden további gond és fölügyelet nélkül, meghiznak és nagy falkákban hajtatnak a piaczra. A legfürgébb gondossággal takargat meg a gazdaszszony minden tojást, és távolról sem jut eszébe hogy abból családja számára ha csak egyet is fölhasználjon. Szombaton beviszi a férfi asszonya baromfiait a szomszéd városba, és annyira megtartóztatja magát minden szükségtelen költségtől, hogy 70 éves öregek találtatnak, kik még illy alkalommal sem isznak csak egy csep bort is, csak hogy csekély pénzüket hiány nélkül vihessék haza. Illyenképen reá illik az olasz földnépére is Freiligrath dala „az ir nép szenvedéseiről", melly a legtermékenyebb földön termeszt és tenyészt a nélkül, hogy a termesztett drága gyümölcsökből, vagy a tenyésztett állatokból valaha csak izlelni való is jutna neki.

E földmivesek szegénysége, az előbb leirt mellék-kereset daczára is olly nagy, hogy gyakran a szükségtől kényszeritetve törvényt rontanak, s földesuraikkal titkos de folytonos háboruban élnek; mert a mit ezek el nem zárhatnak elölük az nincs is tölük bátorságban, de e mellett még is valami sajátságos szabályra, s rendre vigyáznak. A szegény pór ugyanis nem lop egyebet mint terményt, melly élete fentartására mulhatatlanul szükséges, egyéb lopások igen ritkák. Jószivü földes urak e természetellenes állapotot régen mintegy természetessé jogszerüvé változtatták az által, hogy nyilván eltürik, de az illy emberbarátok igen ritkák. Egyikük őrizkedik a másiktól, és a kölcsönös lenézés mind két fél életét kényelmetlené teszi. Ezen erkölcsi különbség az uraság és parasztság közt, melly legalább is ép olly nagy mint a birtok- különbség, az egész népességet mintegy két külön fajra osztja, a fehér és a barna fajra; — ezek közül a fehér nem csak hogy minden birtokot, hanem minden becsületeséget is igénybe veszen, mig a másik, a naptól elsült arczu, az ég és föld behatásai által elnyomoritva, valami kabyltörzshez látszik tartozni, és sem munkája sem hüségeért nem várhat elismerést vagy méltánylást, jutalmat pedig egyátalán nem.

E visszony még élesebben elötünik akkor, ha a földes ur nagy városok zajából és gyönyöréből bizonyos időben nagy zajjal visszatér, és henyén éldeli a villa magányában és diszteremeiben a falusi örömeket, melly villát valamelly szerencsés öse épitett, s a dús lombozatu erdöcske árnyékával a nap heve ellen véd; érezve a gondtalan s bútalan állapot kéjeit, és arczán hordva az öröklött elsöbbség tudatát s érzetét.

Igen könnyü átlátni, miszerint illy körülmények közt a nép szellemi miveltsége igen alacsony fokon állhat. A falusi iskola csak addig állhat fen, mig a szegény emberek a tanitót fizethetik. Napoleon kormánya a legtöbb kegyes alapitványokat, a zárdai intézeteket, az ő módja szerint igen rövid idő alatt fölemésztette, és az által számtalan községek mivelődési eszközeit végkép elrontotta. Csak igen lassan halad előre a népszerü intézetek gyarapulása, és ez anyagi irányu korban csak kevés pénz forditatik reá. Ennek követ-

keztében aztán igen érezhető szellemi szegénység uralg is a népen. A hol van is valóban és rendesen iskola, ritkaság, hogy használtatnék is szorgalmasan , mert a ki csak munkára emelheti a kezét, az munkára megy és nem a tanodába, a fölsőbbség pedig itt senkit sem kényszerit.

Innen van aztán ama meglepő jelenet, hogy a legtöbb földmives irni s olvasni nem tud, és hogy olly tompaságot olly közömbösséget tanusit minden szellemi emelkedettség iránt, hogy az a különben szerfelett élénk és virgoncz olaszon kétszeresen föltünő. — Vasárnap senki sem megy gyónni, és bár a nép ragaszkodik is az egyházhoz, de nagyon kevéssé vágyakodik a szentségek után. A plébánusok, csak mérsékelt jövedelmük levén, a földnépnél, melly különben is igen szegény, összel rendesen gabonát kéregetnek, valamint az egyházfi és harangozó is. Az egyház föntartása is, melly fájdalom sokkal fényesebb, mintsem hogy illy körülmények közt menteni lehetne, sajátságos adakozások által létezhet csak. Egy kéregető napról napra házról házra jár a községben, ki ugy van öltözve mint valami zarándok, mellén egy táblácskát, mellyen irva áll: „Az egyház számára alamizsna," vállain pedig egy általvető iszákot hord. Ebbe hányják a szegény emberek azon polentadarabokat, mellyeket, pénzük nem levén szájuktól elvonnak mint jó hivők. Az egyházfi ezeket ismét szegényebb embereknek adja el, s e pénz fordittatik az egyház föntartására. Nem is képzelhető, minő mohón kapkodnak e szegény vevők a piszkos polenta iszákhoz és milly étvágygyal falják be a krajczáronkint vett polenta-darabokat.

Egykor a lelkészsegédet egy beteghez kisértem, ki egy szétbomlott és félig elrothadt szalmakévéből álló vaczkon feküdt, egy olly alacsony gunyhóban, hogy én egyenesen föl nem állhattam benne. Feje egy fatuskón nyugodott, melly tuskón egy durva, piszoktól meredt zsák-vászon volt teritve, testét egy igen régi, szinehagyott, több évi piszoktól elektelenitett és rongyos gyermek-paplan födé, de fejét és lábszárait födetlenül hagyá. Bőre, melly csaknem olly fekete és olly ránczos volt mint a kikészitett kordovány, hasonlitott egy kiszáritott, kiaszott mumiáéhoz. Lábai igen dagadtak és melle igen szorult volt. Senki sem volt mellette, mivel a ki csak mozoghatott dologra ment. Meliette egy kövön állt, a legközelebbi pocsolyából meritett korsó viz, s egy darab polenta. És igy feküdt egyedül már akkor 5 óra óta panasz nélkül; — s orvosról még akkor sem volt szó is.

(Vége következik.)

Az angol pénzbeli bonyolódás, és a bank feladata.

Az augsburgi Allgemeine 6 és 7 számainak mellék-lapjában „Die englische Geldkrisis und eine deutsche Bank" czimü, igen érdekes czikk jelent meg, mellynek tartalmát a Hetilap olvasóival megismertetni érdemesnek tartottam. — Elhagyván elejét és végét azon czikknek, hol a német bank felállitásának mind szükségéről mind lehetségéről értekezik szerző, mi csak azt emeljük ki, mi a mostani angol pénzbonyolódásra s a bank üzletére és feladatára vonatkozik. — Ha valamelly bank, igy szól szerző, jegyeket bocsát ki, azon jegyeknek, mint tudva van, csak azon meggyőződés miatt van értékök, hogy minden perczben készpénzért beváltathatnak. Ugy szintén valami kereskedőház váltója is csak annak fizetési képességéről

létező hit által nyer értéket. Azon hit, a hitel, korántsem csak elvont képzelet; hanem lényegesen azon alapszik, hogy a papir gyakran valósággal be is váltatott. A tapasztalat már mutatja a jószágélet mélyebb természetében alapuló e tételt, hogy a valóságos beváltás sohasem kivántatik minden papirokért egyszerre, ritkán nagy részökért, s hogy a beváltás iránti kivánatok azon mértékben fogynak, a mellyben nehézség nélkül kielégitetnek. A bankra nézve elég tehát, hogy kész tőkéjének csak egy részét birja kéz alatt, a többi részszel üzérkedhetik. Midőn pedig a kibocsátott jegyekért kész fizetések közvetlenül vagy közvetve fölvétetnek, azért minden bankvagyon két részből áll: a tulajdonképeni banktőkéből, az östőkékből (Fonds) mellyekkel a bank kezd, s a mikkel tehát többet bir mint a jegyekért kapott pénz; s az üzlet-tőkéből (Geschaefts-capital) vagyis azon pénzből melly a jegyekért bejő, s mellyből egy rész mint alaptőke a jegyek beváltására készen tartatik. Ebből következik hogy csak az üzlet-tőkével nyeretik valami; az üzlet mértéke s igy a nyerémenyé is a banknál feltételeztetik az alaptőke mennyisége által, melly a beváltás (Realisirung) fedezésére szolgál; veszély az intézetre nézve akkor támad, ha valamiképen akármi okból arra vetemedik, annyit kiadni kész pénzben: hogy a hátramaradó alaptőke nem elégséges többé minden elömutatott bankpapirok beváltása által a bank hitelét fentartani. A bank elhalasztja (einstellen) fizetéseit, ha a kész pénzeket, vagy az arany s ezüst rudakat még előbb más pénzváltó-házaknál jegyek, váltók vagy állami papirokért kell beváltania; képes marad ugyan azért fizetni csak hogy később fizet. Bukik rendesen csak egy okból: ha t. i. olly váltókat számitol le, mellyeknek intézvényzettei, vagy intézői buknak.

Ugyanezen (s ezt szem előtt kell tartani,) üzleti viszonya van minden egyes pénzháznak is. Minden háznak van mindig bizonyos pénzösszege, (itt természetesen egyre megy fémben vagy papirban) s ez összeg képezi a késztőkét, melly gyakran ideiglenesen változik ugyan, de mindig bizonyos közepes (durchschnittlich) magasságban fentartandó. A kereskedőház üzleti tőkéje ellenben minden követelései és tartozásai összegéből áll; nevezhetni azért azt hitelbeli tőkének is. Világos, hogy valamelly ház csak addig szilárd, mig kész tőkéje és követeléseinek összege, tartozásai összegét felülmulja; ha alaptőkéjét kiadta, kénytelen fizetéseit elhalasztani; ha pedig tartozásai azt és követeléseit meghaladják akkor bukik; mivel pedig a fizetés elhalasztása legközelebb csupán kéz alatt levő késztőke hiányán alapszik, azért lehet hogy teljes fedezet és fizetés-elhalasztás egyszerre állnak be valami házban, midőn amazt kün levő követeléseinek behajtása által lassanként összeszerzi.

Alkalmazzuk már most azon átalánosan elismert elveket valamelly népre, akkor két döntő fontosságu eset adja magát elő. Először t. i. egy egész népnek csak kis része foglalkodhatik kereskedéssel és müiparral. Hol ezen eset van, ott az üzleti tőkében levő követelések és tartozások összege aránylag csekély lesz; a követelések és tartozások kevés személyekre szoritkozván, gyakrabban fognak azon személyekre visszatérni, s ezek azért kénytelenek lesznek mindig elegendő pénztőkét készen tartani. Azért ott csaknem sohasem fordulandnak elő fizetési elhalasztások ha-

*

nem mindig bukások, s ritkán bukik meg egyik ház a másik miatt.

Máskép van a dolog ott, hol a nemzet egész ereje, sok évek óta a kereskedésre és ipari cselekvénységre van fordítva. Itt lassankint bizonyos czimzetek (firmák) olly ismertekké lesznek, hogy gyakrabban beváltott papirjaik nemcsak szilárd hitelt nyernek, hanem tökéletesen forgalmi fizetésül szolgálandnak; s azután az üzleti tőke egész összege olly roppant mértékben emelkedik, hogy a papirok mint mindennapi fizetési eszközök, kevésbbé szükségelik hitelökre a realisaliót mint minden egyéb népnél. Ez már azon viszony, mellyet világosan felfogni kell, ne hogy a vele járó veszély mértékét vagy felette nagyra, vagy felette csekélyre becsüljük.

Minden forgó váltó képvisel ugyanis bizonyos összeget, mellyre azonban csak lejáratkor van szükség. Időközben amaz összeggel rendelkezhetni. Azon időközben tehát a tőke valóban kétszer van meg: először a váltóban, melly az összeg értekével bir, másodszor magában a kész összegben. A kibocsátó azért mindkét tőkével tétkezhetik (operiren), tehát pl. ha valami tartozásaért váltót bocsát ki két hónapos látra, azon két hónap alatt tőkéjével egy hónapos látra való váltót leszámitolhat, vagy papirokat és árukat vásárolhat, ha reméli az előbbi váltó lejáratáig azokat nyereséggel eladhatni. Minél szilárdabb a ház hitele, annál több tartozásokat fizethet le váltóval, annál több ügyeményt (Geschaeft) tehet a készpénzzel is; vagyona hitele által megkettőztetik s a gazdagodás utja nyitva látszik előtte. Ez ügyben csak egy veszély lappang. Ha t. i. késztőkéjét elveszti a ház, vagy valami okból kényszeritetik azt annyira megfogyasztani, hogy lejáratkor nem elégséges, akkor nemcsak a váltó nem váltható be, hanem a ház kénytelen fizetéseit elhalasztani. A hitel és pénz általi (vagyis a papir és érem által üzött) kereskedésnél minden azon mulik, hogy a kereskedelmi ház vagy bank, ama késztőke szerfeletti fogyasztásától óvakodjék, mivel azzal nem csak az egyes váltó lefiizetése, hanem maga az ügyzemény léte is veszélyeztetik.

Ha azzal összehasonlitjuk egy olly nemzet viszonyait mint az angol, akkor azt nagy üzérháznak tekinthetjük. Az Angliában forgó papirértékek roppant összege által az angol nép képessé lett késztőkéivel nagy mennyiségü nyerkémletet tenni, mire semmi más nép nem képes; Anglia felét gazdagságának, nemzeti vagyona papirjai általi kettőztetésének köszöni. De az egész angol nép másfelől a késztőkét és üzlet-tőkét illetőleg is azon viszonyban áll mit egyetlen egy ház. Meg nem engedheti, hogy kereskedői nagy tömege felette merész nyerkémleteket tegyen a' késztőkével, mig hagyja, hogy az üzleti tőke ugyanaz maradjon, vagy épen még meg is szaporitja azt, ha olly veszélybe nem akar jöni, hogy átalános fizetési elhalasztások beálljanak. Épen ez az eset forog fenn mostanában.

Több év óta t. i. az üzletek rendes, zavartalan menetökben haladtak. Az átalános jó hitel lehetővé tette, hogy mind több és több papirérték tétessék forgásba, a nélkül, hogy szükség lett volna a nemzet késztőkéinek összegét, azok realisatiójára az előbbi mértékben ráfordítni, miként pl. jóhitelü bank két annyi jegyet bocsáthat ki mint az előtt, a nélkül, hogy azért két annyi jegy mutattatnék be beváltás végett. A kész tőkék azon összege tehát használatlan hevert az egyes házaknál. Kereskedő nem szivesen heverteti pénzét használatlan, ha csak valami valószinüsége is van, hogy arra nem leszen szüksége. Körülnézték tehát magokat uj vállalat után, mellybe azon összegeket befektetni lehetne. Legközelebb volt akkor a vasutak épitése. A volt vasutak részvényei emelkedtek, még pedig nem annyira, a mennyivel valóban többet értek, hanem inkább azért, mivel azokba a létező felesleg kész tőkét kamatozólag be akarták fektetni, s jó keletök mellett bizonyosság volt a vett részvényeket eladás által könnyen megint késztőkévé változtathatni. De ép azért visszatartották azokat birtokosaik, s a vásárra hozott részvények összege nem érte el a késztőkét, mellyel azok megvevésére rendelkezhettek. Azért igen természetesen azon gondolatra jöttek, uj vasutakat tervezni. Az meg is történt; s világos volt, hogy azon vasuti tervezetek s az uj pályák épitése nem mutatott egyébre, mint arra, hogy az egész nemzetnél meglevő kész tőke meghaladja a kelléket, melly a forgó váltók beváltására folyvást szükséges vala, s mellyet a jó hitel még mindig kisebbített. Ugy támadtak ama vasuti vállalatok, s azokat sinli Anglia még mostan is.

Már akkor t. i. a mélyebbre látók a nyerkémletek veszedelmességére figyelmeztettek; s a Times mostan is a vasutakat nevezi az ország szerencsétlenségének. Ezen állitást sokképen megtámadták, s tulajdonképen mégis a dolog bibéjét mondja ki. Vasut-épités minden egyéb vállalattól abban különbözik lényegesen, hogy nem létesithető hitelre, hanem leginkább csak kész fizetéssel.

Minthogy pedig a pályák magánosoktól s főleg kereskedőktől vállaltattak föl, természetesen kisebbedett az egész kereskedői rend kész tőkéje annyival, mennyibe azon pályák épitése került. Azon kész pénz a nemzetnél maradt ugyan; de idő kellett mig a munkástol és mérnöktől megint a kereskedők rendéhez fogyasztási fizetések utján visszajött. Azon idő nemcsak hosszabb volt, mint a forgó váltók közepes lejárata, hanem sok átalában takaritmányok (Ersparnisse) gyanánt a többi rendeknél maradt. A nemzet kész tőkéje azért még ugyanaz volt, de annak felosztása lett más, s pedig ugy, hogy a kereskedőrend kész tőkéje lényegesen kisebbedett vala. Minthogy továbbá a vasutakra tett költségek egyremásra valóban azon értékkel birtak, mellyet érettök kiadtak, felette valószinü volt, s gyakran bizonyos, hogy határozott idő mulva a vállalatok nyereményöket meghozták volna; de azon időközben attól függött az egész, hogy lehetővé tétessék a forgó váltók beváltása a még meglevő kész tőkével.

Most tehát világos, min alapult tulajdonkép a veszély ama nyerkémleteknél. Nem azon, hogy azok magokban véve előnytelenek lettek volna, nem is azon, hogy átalában a nemzeti vagyon erejét meghaladták, hanem csupán azon, hogy a (hitelbeli) üzlet-tőke s a kész tőke közt, melly amannak folyó valósitására rendelve vala — vagy a forgásban levő váltók s a pénztárban levő pénz összege közt aránytalanságot kellett előidézniök. Azon aránytalanság elein csak egyesektől éreztetett, csak lassankint jött napvilágra, midőn az egyes házak részint még effectumok által kész tőkéjöket fentartani tudták. De midőn a pályák folyvásti épitése szükségképen a kész tőkék tartós elfolyását (Abfluss) okozta, végre felmerült a bonyodalmi kérdés. Ez t. i. abban

állott, vajjon a megkezdett pályák fognak-e elég jókor, tehát a kész tőkék forrásának kiapadása előtt, megint kész bevételeket hozni vagy nem? Ezt határzottan nem lehetett kiszámitani; de ha ez nem történt, akkor világos vala, hogy több fizetési elhalasztást és bukást fognak a leginkább érdekeltek szükségképen megérni. Az volt, mitől tartottak s azon félelem tette hajlandóvá a kereskedőrendet, minden olly nyerkémletbe bele fogni, melly mindenek előtt készpénzt szerezzen. Az volt az állapot az 1846. év második felében.

Akkor rögtön a gabna-drágaság s a gyapotárak emelkedése járult hozzá, mikből amaz csakugyan sokkal fontosabb. A gabnakereskedés t. i. mivel a fő gabnaország, Oroszország, aránylag kevés angol gyártmányt fogyaszt, készpénzt kiván a fizetésre. Angolország kénytelen volt roppant összeget gabnára fordítani. Annak is első perczben semmi látható befolyása nem volt. Mert a vásárlott gabnamenyiségek nagyobb részt hosszu látra kelt váltókkal fizettettek, s a távolság ollykor még továbbra halasztotta a számadási és fizetési határnapot. Másodszor pedig a gabna magában az országban ismét készpénzzel fizettetett a fogyasztók által, s igy a kész tőke elfolyásának helye volt ugyan kifelé, de azon elfolyás a kereskedőrendnek ismét helyrepótoltatott ama fogyasztási eladás által. Azonban mégis fogyott a nemzet kész tőkéjének összes sommája azon mennyiséggel, mellyel többet kellett kiküldeni mint más években, a gabonaár emelkedése miatt. Ahhoz járult a folytonos levonás a pályák számára, s igy lassankint gyanitották, hogy pénz-bonyólódásnak mennek elébe. Azon bonyolódás beállott, midőn a váltók a külföldről megérkeztek, mintegy három hónappal a gabnakereskedés berekesztése után; a hosszú látra kelt váltó ideje esett az utólsó ügyzemények s következményeik közé, és e következmények mostanság állottak be. Hunfalvy János.

(Vége következik).

Az emberi főtápszerek különböző föld-tájakon.

(Folytatás.)

Az állat tápszerét nyers állapotban, vagy mint találja megeszi. Az ember elkészíti, finomabbá teszi; só és fűszerekkel izletessé készíti, s a tüz befolyása által lágyabbá, jobbizüvé s könnyebben emészthetővé teszi. Az állat a folyadékok közül csak a vizet használja úgy, mint azt a források és folyók szolgáltatják. Az emberek szakács mesteséget találtak ki, mellyel egyszersmind sok betegség is kapott lábra úgy, hogy még ma is elmondhatná az öreg római ifju barátjának: „Ha a betegségeket akarod megszámitani, a szakácsokot számitsd meg.“ (Vis numerare morbos, coquos numera.)

Az állat tápszereire nézve inkább a történettől és a puszta ösztöntől függ; az ember ellenben előre gondoskodik azokról. A gyomor világhóditó; neki köszönhetjük leginkább polgárosodásunkat, minthogy nála nélkül földmivelés, állattenyésztés, halászat és vadászat nem léteznének, müipar és kereskedés nem virágoznának. A legelső szükség minden emberre nézve az éhség lecsillapitása, és ezen szükség eleitől fogva egyik főalapjaul szolgált az emberi munkásságnak. Csak e miatt hajókázik az europai messzi földrészekbe. Columbus Indiát akarta fölfedezni, hogy ezen bámulatos ország terményeit rövidebb uton szállithassa Europába s — Amerikát fedezte fel. Minden gyarmatok, a főképen földmivelő gyarmatok azért vannak alapitva, hogy a meglevő tápszerek tömegét, vagy más hasznos növények p. o. a gyapot, dohány stb. mennyiségét növeljék. Azonban a legtöbb gyarmatokban a gabonanemek, a czukor stb. tulnyomók. Az összes emberiségnek több mint öt hatoda kénytelen mindennapi ételét fáradságos munkával megszerezni, hogy a mindennap visszatérő éhséget lecsillapitsa. Eszerint ez az alapja minden munkának s következőleg a polgárosodásnak is, a jólét és kényelem e tekintetben csak másod ranguak.

Itt még több eféléket lehetne elbeszélnünk, hanem azt más elékerülhető alkalomra bizva, ezennel mellőzzük, s inkább csak a tények körébe tartozókra szoritkozunk.

A naptéritők közti országok lakói, kik ama meleg égalyban élnek, hol a természet a növényeket olly nagy bőségben állitja elé, főképpen növényeledelekre szoritkoznak. Az egyenlitői nagy hőségben, melly a földet épen ugy meghasogatja, mint északon a nagy hideg, mindenek felett hivesitő tápszerek szükségesek. A hivesitő növények ott is épen a legnagyobb meleg idejére érnek meg, mint épen nálunk a szép cseresznye, megy, a szamatos dinnye. Másfelől a jótékony természet ugy intézkedett, hogy az eltartható gyümölcsök őszre, az esztendő éjszakájára érjenek meg. A meleg égöv lakóinak az élet fentartása nem sok munkába kerül, azok az élet terheit sokkal könnyebben hordozhatják, mint a mostohább észak és mérsékelt égöv lakói; amazok csendesen pihennek a pálmák árnyaiban, mellyek egyszersmind egészséges tápszert adnak, s reá a források vizet szolgáltatnak. Házaikat bambus-nádból épitik, öltözeteik pedig vékony posztóból vagy csak egy lepedőből áll, mellyet pongyolán testök körül tekernek. A déltenger némelly szigetein, például a gyönyörü Taitiszigeten a hajlék és ruházat, mellyek nálunk az étel után legszükségessebbek, csak fényüzési czikkek, itt a tápszerek soha sem hiányzanak. Hol nincs pálma, vagy valamelly gabonanem, ott a kenyérfa tenyészik, mellyet a szigeti lakosok bámulandólag termékeny mezeiken könnyen tenyészthetnek és nemesithetnek. E hasznos fa a sziget minden partvidékein tenyészik; a Fűszerszigeteken a szegények csaknem kirekesztőleg a magtermő kenyérfa után élnek, mellynek magvait épen ugy sütik meg, mint nálnnk a gesztenyét. Valamint mi lassankint nemesitettük meg azon almafákat, mellyek a rómaik idejében még nagyobbára vadon tenyésztek, épen ugy, csak jóval kevesebb munkával, nemesitették meg a kenyérfákat is, mellyeket ezelőtt mintegy ötven esztendővel olly szépen leirt a hires világutazó Forster. Ezen férfi, ki Cookot kisérte nagy utazásában, azt mondja, hogy a mi erdeinknek egyetlen egy fáját sem lehet, tán a tölgyet és hársfát kivéve, összehasonlitani szépségére és nagyságára nézve a kenyérfával. A vadgesztenyefát, mellyel távolról nézve némi hasonlatossága van, jóval fölülmulja.

Ellenben milly terhes a földmivelő, a halász, vadász és pásztor népek élete a hidegebb égövek alatt! Ezek az Isten minden áldott napján véres verejtékkel kénytelenek dolgozni, hogy hajlékról, és tápszerekről, öltözetről s egyéb szükségesekről gondoskodjanak. És a véghezviendő nehéz munkánál erőteljesebb tápszerekre is van szükség, ennél fogva többet és többször is esznek, mint a déli tártományok

lakói. A meleg tartományokban az ételbeli mértékletesség mind testi, mind pedig égalyi okoknál fogva nagyon szükséges dolog. A Ganges melletti gyenge hindu, vagy a bengali lapályok lakói halál áldozatai lennének, ha a mongolokat akarnák követni, a kik közül mindenik egy ebédnél megeszik három- négy font félig sült hust s azt minden baj nélkül megis emészti. Az eszkimók és kamcsatkaiak szenvedélyes ivói a halzsirnak, reá halat esznek, s ha az europaiaktól fadgyugyertyát kapnak, nagy étvágygyal megeszik, s az ők véleménye szerint annál az egész földön nincs jobb eledel. A csigától és békától, melly nálunk némellyek asztalain csemege gyanánt szolgál, tán halálra csömörlenének, épen igy a sáskáktól is, mellyeket a sziriaiak, arábok és egyiptombeliek étvágycsinálónak tartanak. Kisásia régi lakói — a phrygiaiak — bizonyos hernyókat ettek, s Amérikában némelly indianok ma is megeszik a hernyókat. A chiainak az egereket s némelly afrikai szerecsenek a kigyókat igen becses tápszereknek tartják. A kalmukok a megdöglött állatok, egér, vidra, ragadozó-madár, róka és farkas husát nagyon szeretik, hanem a kutya- és menyét-hust megvetik; a jakutok a dögsashust s még undoritóbbat is megesznek, hanem a békához és disznóhoz a világért sem nyulnának. A keleti szibériaiak mindenféle bogarat még a tetüt és halhát is megeszik, valamint a szamojédek is a kutyát és macskát. Tunkinban még a tigrist és arszlánt is megeszik, a Baschi-sziget lakói pedig nem ismernek izletesebb eledelt a kecskebélnél és ennek tartalmánál. A négerek a teve-struczmadár- és krokodilus-hust nagyra becsülik, mint épen a hottentotok a hangyákat és fa-hernyókat; az Orinokko mellett vannak, kik krétát és agyagot esznek, azt kevés málélisztel elegyitvén s reá tekenösbékazsirt csepegtetvén. Végre az emberevők e mindennapi eledelöket annyira kedvellik, hogy egyébre még nem is gondolnak.

Egyébiránt a fötápszert minden földrészekben a gabonanemek teszik, mellyek közül mindenik néptörzsöknek, vagy inkább minden földrésznek kiváltképpen egyet mutatott ki a természet. Az europaiak kiváltképpen buza-, árpa-, pityóka- és zab- kenyérrel élnek, ezen gabonanemek termesztése szorgalmat, gondosságot és kitartást kiván; biztos tulajdon birtokot, földet, kemény és jó törvényeket teszen szükségesekké. Az olly országban, hol a földmivelés jó lábon áll, az emberek legnagyobb szellemi miveltséggel birnak s az élet legszabadabb és munkásabb. Az ázsiaiak legnagyobb része rizszsel él, mellyet meg nem forrott állapotjában épen ugy használ, mint mi a kenyeret. Csaknem mindenütt, hol ezen növény otthonos, rabszolgaság és önkény uralkodik. A rizstermesztő országok ugy látszik főképen maradó állapotra vannak kárhoztatva, mint például China, India s a Ganges melletti tartományok, mellyekben összesen több mint 350 millio lakó van; tehát az egész emberiségnek több mint harmad része táplálkozik főkép rizszsel, s tartozik a maradók sorába.

Áfrika fögabonája a köles (Panicum miliaceum), melly forró földben is jól terem s kevés gondot igényel.

A mit e tárgyról még elmondhatunk, azt ezennel a jövő alkalomra kell halasztanunk.

(Vége következik.)

Válasz Gáty István mérnök urnak „gyakorlati földmérés tükrökkel“ czimü könyvére, a Hetilap 144. és 145. számaiban tett észrevételeink ellen, ugyancsak a Hetilap 156-dik számában közlött méltatlankodásaira.

(Vége.)

Ennek kiszámitását kétféleképen is tehetjük. Vagy ugy: hogy az ABEF lapot nem az AC, hanem az FC-hez, vagy is az F pont körül formálandó kör tengelyéhez képzeljük függőleg állani. Ekkor az F pont körül formálandó kör lapja összefogván esni az ABEF lappal, biztosan ki lehet számitani azt is, hogy a D pont, mellyből az ε szöglet kiszámitható, az AB vonalon hová esik. Vagy pedig ugy, hogy az ABEF lapot az AC-hez függőleg hagyva az F pontot kerítő ő körlapját, azonban az FC-hez függélyes állásban képzelve, s oda, hol ezen képzeleti körlap a látkörrel összejön, az AB vonalon tul $A'B'$ az AB-hez egyenközü vonalat képzelünk, s ezen vonalon keressük az $A'D'$ hoszszaságot s ebből és az A C hosszaságból azután az ε szögletet.

Mind két mód könnyen kifejthető levén, miután megmutattuk azt, hogy szerző kimutatása hibás feltételeken alapul, tulajdon képleteink valóságát pedig már előbb bebizonyitottuk; ezeknek lehozatalával nem akarván tovább e lapot terhelni, csak azt jegyezzük meg, hogy mi, kifejtvén mind a két módot, az ε szögletet ugyancsak $21^0\ 4'\ 28''$-nek találtuk.

Ezek szerint tehát ha ugyanezen adatokat akárhány formába öntjük is, még sem jön ki soha $21^0\ 15,'$ hanem a $21^0\ 4'\ 28''$ mindig megmarad; mert hijába tisztelt szerző ur „mathematikában jól kifejtve csak egy az igazság, mellynek győzni kell.“ — Végtére is tehát $10'\ 32''$ különbség marad a szerző ur által annyira magasztalt hibás, s a mi több oldalról helyesnek bizonyitott számitásaink eredménye között. — Mi, ugy hisszük nem megvetendő külömbség, mert ez csak a felvett adatok szerint is 1000 öl távolságra 3 öl 3 láb és 7 hüvelyket származtat; ha pedig az emelkedési szögletet csak 15 fokra vesszük is, ugy $22^0\ 30'$ tükörnél, a mi számitásunk szerint az igazi szöglet $16^0\ 58'\ 4''$, szerző hibás képlete szerint pedig $17^0\ 31'\ 49''$, mellyből eredendő külömbség $0^0\ 33'\ 45,''$ a hibát 1000 öl távolságnál már 9 öl s $4\frac{1}{2}$ lábra emeli.

Mutassuk meg végtére, hogy szerzőnek sphaerico-trigonometriai képlete nem egyéb, mint az általa hibásan kifejtett geometriai constructio végső egyenletének trigonometriai kifejezése. A geometriai contsructiónál, szerző szerint $AD = \sqrt{(ED)^2 - (AF)^2}$, mellyből ha az AC vételtik körzőnek, lesz $AD = \text{tg } E$, $ED = \text{tg } \alpha$, $AF = \text{tg}\gamma$, s ezeket helyettesitve származik: Tang $\varepsilon = \sqrt{\text{tg}^2\alpha - \text{tg}^2\gamma}$ vagy is ugyancsak a többiek között megrótt XI. képlet, mellyhez sem csupán plana, sem csupán sphaerica trigonometria nem volt elég, hanem még egy harmadik sphaerico-plana trigonometriat is kellett teremtenie, hogy előállhasson.

Lássa tisztelt szerző ur! „milly rettenetesen tévedhet az ember legjobb szándéka mellett is,“ mit használt tehát szerző urnak, hogy azért, mivel hibáit napfényre deritettük, s mind kegyedet ki homályban tévelygett, mind azokat, kiket általával könnyen tévutra vezethetett volna, felvilágositottuk; ellenünk olly kiméletlenül kelt ki. Ha szerző ur a tudomány elvei szerint tisztán kifejtett számitásainkat távol

minden felindulástól egyedül a tudomány érdekében veszi tárgyalás alá, meggyőződhetett volna azoknak helyes voltáról; s igy azon méltatlan kifakadások, gyalázások, szerénytelenségi vádak, s isten tudja miféle bélyegzéseket, mellyek ártatlan fejünkről kegyedére pattannak vissza, nem kellett volna elkövetnie.

Végre szerénytelenségi azon vádjára szerzőnek, hogy „az ő ekéjével szántva, boronájával boronálva arathattuk azon hasznokat, mellyekkel annyi térségek tükörreli felmérése után méltán büszkélkedhetünk“ kinyilatkoztatni kénytelenitetünk: hogy már **1835**-ben, midőn szerző a Társalkodó mellékletében legelőször hirdeté tükörmérési titkát, egyik alólirtnak Szaránk határának felmérése alkalmával mérőasztal mellett azon szögtükrök forogtak kezében, mellyeket később Haynald ur az Ismértetőben a közönségnek bemutatott. Hogy szerzőnek hirdetése, s későbbi vitatkozásai, az először csak kisebb térekre használt műszerrel alólirtat is bátorták szabadabban terjeszkedni, kitagadná? hanem, hogy az eddig használt, s jelenleg is használatban levő tükreink szerkezete s a tükörmérés körüli gyakorlati elveink szerzőéitől sokban különböznek, csak most tudjuk, midőn a „gyakorlati földmérés tükrökkel“ czimü könyv került kezünkhez. Hogy azonban szerzőnek fellengző eszméje, mellynek eredményét fentebb láttuk, bennünk is ki nem fejlett, azon ugy hisszük, nem elpirulnunk hanem inkább örülnünk kell, mert csak igy láthatjuk tisztább tükörben a szent igazságot.

Szerzőnek még nehány állitását nem lehet észrevétel nélkül hagynunk. Azt modja szerző: „hogy jöhettünk irányában azon nyomos iskolamesteri szerephez? . . ő azt felfogni nem képes.“ Bocsánat tisztelt szerző ur! irói kizárólagos szabadalmat még nem ismerünk honunkban. — Azt is mondja szerző ur, hogy „próbálta a csupa sphaericát is, de absurdumokra jövén, azokat abban hagyni kénytelenült, pedig könyvének **38**-dik lapján alól a jegyzésben azt olvassuk, hogy „a tükör-műszerekkeli mérés dolgában a szükséges igazak csak a gömbszög-tan (sphaerica trigonometria) utján kifejthetők.“ — Nem nyilvános ellenkezése-e ez szerzőnek önmagával? — Továbbá idomtalan beszédeknek állitja szerző ama mondásunkat, hogy „a minori ad majus non valet argumentatio.“ Nem idomtalan biz az szerző ur, mert földmérésben mindig a majori ad minus kell procedalnunk s csak igy állhat az argumentatio. Kiosztáskor igaz, már a minori argnmentálunk, de ez is csak akkor lehet közelitő a valósághoz, ha a felmérés nem a minori argumentálva vitetett véghez, máskép tetemesen nevelné egyik hiba a másikat. — Szinte szerző ur szavai: „mit ér valamelly találmány felett dobot ütni, mellynek valósága még bizonytalan? Ha illy bizonytalan vitában a szerző veszt, hiba ugyan, de sajnálva menthető: de ha recensens bukik, ez már teljességgel nem menthető, mert mathematikai tanokban a dönthetlen alapok vagy kifejtvék, vagy idéztetvék stb.“ Mit tesz ez szerző ur? — Bizonytalan valóságu találmány mathematikában; nem maga mondja e szerző ur, hogy mathematikai tanokban a dönthetetlen alapok vagy kifejtvék vagy idéztetvék. . . . Van tehát alap, mellyből indulni lehet, s mégis bizonytalan lehet ez eredmény? ezen állitásnak a tudomány érdekében egész ünnepélyességgel mondunk ellen; mert bárha mathematikában is vagyon még hely, hová nem juthattunk, de a hová már egyszer eljutottunk, ottan többé nem tapogatunk, hanem egy tiszta égi fény kiséretében biztosan haladunk előre. És még is szerző szerint — holott az ő legnagyobb kötelessége csak jól meghányt dolgot, s tiszta igazságot bocsátani közre — „szerző hibás lépése sajnálva menthető, de ha recensens bukik, ez már teljességgel nem menthető;“ s az illyen recensenst „erkölcstelen, kaján, buta, vakmerő, rágalmazó, elfogult s tudatlannak“ kell-e bélyegezni? Szerencse, hogy recensiónknak bukni nem lehet, mert különben ugyan gyönyörüen czimeztetnénk.

Az előadottakból meggyőződhetett szerző igazságunk felől, mindazonáltal, ha szerző nyilvánitotta elveihez tovább is ragaszkodnék, bátran biró elébe is bocsátjuk a dolgot. S miután jelenleg divatban van a fogadási szellem, például két ur egy pár agár versenyére feltesz **100** vagy **1000** darab aranyat, s ki illy versenyre ebét bocsátani nem meri, nem szabad, legalább nem illik vele dicsekednie. Miért ne fogadnánk tehát mi is? — Szerző ur képleteket irt, mi is irtunk; szerző ur azt mondja, hogy a mieink roszak az öné pedig jók. Mi nem hisszük az önéinek jóságát, s tagadjuk hogy futtatás közben megnyernék a mieinket; ez okból bátran versenyre bocsátjuk a magunkét. Fogadjunk tehát **200** darab aranyba, vagy ha tetszik többe is, és pedig következő feltételek alatt: t. i. ha az ön képletei jók, ön nyerje a fogadást, akár jók a mieink akár nem; ha az ön képletei roszak, de a mieink is roszak, szinte ön nyerendje a fogadást; de ha a mieink jók s az önéi roszak, mi nyerendjünk öntől **200** darab aranyat. — Ezen kedvező feltételekért csak annyit követelünk öntől, hogy ha fogadni nem mer, minél közelebbi számban legalább egy részét vonja vissza azon piszkolódásoknak, mellyeket a Hetilap **156**-dik számában olly bő mértékben reánk halmozott. — S miután mi hivatkoztunk egyetemi tanitó Petzelt ur tanitási rendszerére, mellyért benünket szerző ur a legérzékenyebb oldalról gunyolt ki, megjegyzendőnek tartjuk, hogy mi Petzelt urnak tanitványai ugyan nem voltunk, hanem a tisztelt tanár ur által tanitványai közt közre bocsátott nagy becsü mértant egész gyönyörrel olvasgatjuk. Mi Petzvald Ottó urnak a fensőbb mathesis és mértan oktatójának voltunk tanitványai, kinek kedves modoru előadására valamint mindenkor hálásan emlékezendünk vissza, — mert ő tette a tudományt előttünk izletessé, — ugy viszont hisszük: hogy ha a tisztelt tanár ur reánk, egykori tanitványira emlékezendik, nem fogja mondani, hogy akkor, midőn bennünket oktatott, szava a pusztában kiáltozóéhoz hasonlag hangzott el.

A fentebb kikért, nem reménylett esetre, az egész tudós világot, különösen pedig ezen két férfiut bátrak vagyunk egész szerénységgel felhivni, hogy e tárgyban, hol egy tudományos elv forog veszélyben, nyilatkozni sziveskedjenek. *)

Lipkos József és Száz Móricz.

Egyesületi mozgalmak.

Iparegyesület. Pauer Sándor Lipót urnak vegyészeti előadásai. Mig Dr. Gerenday Jó-

*) E czikket, már 3szor küldetvén be, minden jegyzés nélkül közöljük. Szerk.

zsef ur külföldön utazandik, Pauer ur leszen szives egyesületünknél vegyészeti leczkéket tartani. Előadásai már a f. február 6-kán kezdődtek meg, s fognak folytattatni egész julius végeig. Pauer ur előadandó tárgyul „az ember legfőbb életszükségeit“ választotta, — s tárgyalni fogja a levegőt, melegséget, vizet, a növény- és állat-országból vett ételeket és italokat, — a világitást és mosást. A legközelebbi órákban bevezetésileg az ember életszükségeiről szólandván, azonnal áttérend a levegőre, — annak vegyrészeit, tulajdonságait ismertetendi meg, s tisztátalanságairól, valamint ezeknek kitudása és elháritása módjairól értekezendik. — Következő leczkéinek tárgyáról időnkint külön jelentés fog adatni. —

Előadási nyelv: magyar, s ha kivántatik német is.

Előadási idő: vasárnapokon és ünnepeken dél előtti 11—12 óra.

Előadási hely: az iparegyesület ujvilágutczai Ilkeyféle házban levő tanterem, a második emeleten.

Csanády, jegyző.

Az eperjesi takarék-pénztár állása dec. 31. 1847. Cselekvőleg: zálogokban 67,310 ft 19 kr; váltókban 86,901 ft; kész pénzben 17,784 ft 22 kr., ingóságokban 1,017ft. 18kr., összesen: 173,012 ft 59 kr. Szenvedőleg: részvényekért 15,000 ft. Öt száztólias tőkékért 120,566 ft 52 kr; hat száztólias tőkékért 26,036 ft 21 kr., kamatokért 2,948 ft 29 kr., tartaléktőke 8,461 ft 17 kr. A takarék-pénztár sem kamatot, sem osztalékot részvényeseinek még nem fizetett, az eredeti tőkét megkétszerezni kivánván, a legfelsőbb rendeletnek eleget teendö. — Harmadfélévi üzlete pedig, bevételekben: öt száztólias tőkék: 248,286 ft 5 kr. — Hat száztólias tőkék, (árvák pénzei) 33,300 ft 55 kr, részvények 15,000 ft, biztositékok 2000 ft, visszaváltott zálogokért 325,600 ft 56 kr., leszámitolt váltókért 350,422 ft 18 kr, egyéb bevételek mint: kamatok, apróbb dijak 20,230ft. 35kr, összes bevétel 994,840 ft 49 kr, tehát csaknem egy millió pengő ft! — Kiadásokban: visszafizetések 134,983 ft 47 kr., kamatok 4,427 ft., zálogokra: 392,911 ft. 15 kr., leszámitolt váltókra 437,323 ft. 18 kr., évi dijak, butorozat, nyomtatási költség stb. 7,411 ft. 7 kr., készpénz 17,784 ft. 22 kr., összesen 994,840 ft. 49 kr.

Ámbátor több más takarékpénztárak nagyobb számokkal léphetnek föl helyzetöknél fogva; a jelen tételek eléggé bizonyitják, miképen a felsőbb, közép és alsóbb osztályoknak ez intézethez egyiránt teljes bizodalmuk van, mellyet megingatni olly — Geymüller féle esetek sem képesek, millyen legujabban nálunk is történt. Ugyanis, a milly jeles tisztviselőnek örvend takarékpénztárunk Dr. R. könyvvivőjében, olly igen csalatkozott K. A. pénztárnokában, ki hütlen kezekkel illetvén a takarékpénztár vagyonát, ámbár biztositékából a kártalanitás bőven kikerült, intő példaul szolgál, miképen kötve kell hinni az idegeneknek! — Benczur József.

Szerkesztői jelentés.

Előbbi (10-dik) számunk akaratunk sőt tudtunk nélkül jelenvén meg kisebb alakban, midön a végett bocsánatot kérnénk, a tévedést im az által teszszük jóvá, hogy most ugyanazon számot jelen (11dik) számunkkal együtt, előbbi alakjában küldjük meg olvasóinknak.

Gabona-ár váltóban.

Pest, feb. 3. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
280—290	— — —	180—190	110—120	82—88	100—110

Pozsony, jan. 28. 1848. (pozsonyi merő.)

173—205	— — —	125—146	100—114	64—72	95—105

Zágráb, jan. 31. 1848. (pozs. mérő.)

200—230	170—180	155—166	— — —	65-75	120—125

N. Kanizsa, jan. 28. 1848. (pozs. mérő.)

150—165	— — —	105—115	90—89	60—85	85— 100

Veszprém, jan. 28. 1848. (pozs. mérő.)

150—160	110—120	100—110	70—75	25—30	70— 75

Győr, jan. 30. 1848. (pozs. mérő.)

150—192	125—145	120—140	85—95	52—60	75— 59

Mozsony, jan. 29. 1848. (pozs. mérő.)

160—200	130—150	135—145	90—100	55—64	80—100

Miskolcz, jan. 29. 1848. (pozs. mérő.)

160—165	150—155	135—140	95—100	30—35	90— 95

Uj-Becse, jan. 11. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	— — —	65— 68	— — —	50— 56

N. Szombath, jan. 25. 1848. (pozs. mérő.)

172—180	— — —	140—146	102—106	62—63	— — —

Baja, jan. 30. 1848. (pozs. mérő.)

155—160	120—130	— — —	50—55	45—50	60— 65

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Febr. 1-jén 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1565 ft.
Status-kötelezvény . .	5%-es	102 1/8 —
„ „ . .	4%-es	87 1/16 —
„ „ . .	3%-es	62 —
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		765 —
1839-ki kölcsön (250 ft) . .		285 —
Eszterházy sorsjegy . . .		57 —
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		82 —
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft) . .		— —
Gőzhajó részv. (500 ft) . . .		593 —
Windischgrätz sorsjegy . . .		20 —
Északi vasut		134 1/2 —
Bécs-gloggniczi		108 —

Dunavizállás 0 felett.

Febr. 5-én reggel: 3′ 7″ 9‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

12.

Pest, péntek

HETILAP.

febr. 11. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKÉDESRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken egalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

Örök-váltságiak. Weisz Ferdinand. — Az angol pénzbeli bonyolódás, és a bank feladata. (Vége.) Hunfalvy János. — Az emberi főtápszerek különböző földtájakon. (Vége.) Természetbarát. — **Egyesületi mozgalmak.** Kisdedovó intézeteket M. O. terjesztő társulat. Tengerhajózási társulat. — **Műipari tárcza.** Tüzelő kimélése. — **Vegyes közlemények.** A franczia trónbeszéd és iparügyi igéreteí. A székely ipartanoda. Selmeczen tanársegédi csődület. Az angol kereskedelmi telegraph-társulat. — **Budapesti mozgalmak.** — **Hirdetés.** — **Gabonaár.** — **Statuspapirosok.**

Örökváltságiak.

I. Az örökváltság tárgyában, mint a Pesti Hirlap **1032.** száma a hirt hozza, a fő rendek tábláján b. Vay Miklós koronaőr következő inditványt tőn: a kényszerités elvét vita alá tüzni nem kivánva, az országos választmány kiküldésébei bele egyezésre olly módon hivja föl a fő rendeket, hogy a választmánynak utasitásul adassék, miszerint az örökváltság akadályai elháritassanak, s a földesur tökélyes kármentesitésének módja s eszközeiről, tehát az anyagról, azután a kárpótlás sikerithetése végett olly egyszerü és szabályos birói eljárásról gondoskodjék, melly mellett a kárpótlás igazságosan, egyes esetekre alkalmazva, határoztassék meg; s ekkor ne ellenezzék kötelező törvénynek alkotását sem ott, hol a jobbágy magát megváltani kész, és teljes kárpotlást adni képes, a földesur pedig a megváltásban meg nem egyeznék.

S a koronaőr ez inditványa elfogadtatott.

Nem azért közlöttük ez inditványt s illetőleg megállapodást, hogy ezuttal tárgyalás alá vegyük; csak az ügyelőmenetének fokozatát ohajtottuk megismertetni, azon figyelmeztetéssel, mikint az örökváltság kérdése mind inkább fejlődik, mind inkább érdekesbé válik. Illy körülmények között éber részvéttel kell a közönségnek is kisérni minden ujabban föltünő nyilatkozványokat ez ügyben.

Egy illy nézet-nyilványulás van a Budapesti Hiradónak f. é. **748.** és **749.** számaiban. Erre többek észrevételeink, miket habár csak röviden is, előadni, az örökváltság haszna és szükséges léte iránti meggyőződésünknek tartozunk. —

A B. P. H. Értekezőjével legelőbb is nem értünk egyet az urbéri viszonyok átalakitásának czéljára nézve. — Szerinte annak „mi egyéb lehet czélja, mint az urbér rendszerében rejlő ipargátló akadályokat mi hamarább, mi átalánosabban s örökre elháritani? s ezzel azon tényezőknek, mellyek észszerü formák között rendszerint a földész szorgalmát fölkölteni, s termékenyiteni szokták, akadálytalan tiszta tért előkésziteni, hogy aztán, ezek közreműködésével, az érlelő idő hozzájárultával elvégre az e téren postulált végső eredmény egy önálló, szorgalmas, vállalkozó és ezért vagyonos földmüves osztály elő képeztessék.“

Az urbéri viszonyok átalakitása czéljának e körülirásában a végczél procrastinátiója csak sejtetve van a kitételekben, miket közölt betükkel szedettünk. Nehogy azonban erre nézve kétségünk maradjon, értekező ekép folytatja: „Jelenünk czélja tehát ezekhez képest csak valamelyes átmeneti közép czél lehet; a végsőségi czélnak csak alphája, első mellőzhetlen föltéte egy más factorok által idővel kifejthető jobb állapotnak, lehetőség, de nem valóság!

Ez átalakitási teendőinknek illy rendeltetésében nem lehet egyet értenünk.

A jobbágyi földbirtok rendezése, fölszabaditása körül átmeneti állapot az urbér volt, az urbér eltörlesztésének egy áthidaló lépcsője az örökváltság engedélyezése volt. — Nem elég ez átmenésnek, — nem elég lehetőség ez valóság helyett? —

És fölötte leszoritott küldetése volna is az az urbéri átalakitásnak, hogy csupán az urbér rendszerében rejlő ipargátló akadályokat kelljen elháritania. Egyik czél ez is, és nagy czél, mellyet az átalakitással elérni ohajtunk. De nem egyetlen, nem is legfőbb czél ez. A földbirtok fölszabaditása, — a földbirtokosság különböző osztályai érdekeinek kiegyenlitése, — a földesur és jobbágy közti viszonyok ellentiségének megszüntetése, engesztelt megszüntetése: ezek is czéljai, s pedig az ipargátló akadályok elháritásánál nem csekélyebb fontosságu czéljai az örökváltságnak, mellyet inditványozunk, s mellyet Értekező ostromol. E czélokat, e rendeltetést az örökváltságnál, s az intézkedéseknél, miket a status az urbéri viszonyok iránt most tenni hivatva van, nem tanácsos, nem szabad kifeledni, nem mellőzni.

Ha pedig az urbéri viszonyok átalakitásának czélját illy magasabb szempontból tekintjük, s nem azon mezőgazdai, hogy ne mondjuk „kasznáros“ fölfogásra szoritjuk le, mellyet Értekező a czél körül irásába befoglalt, akkor a most teendő

statusintézkedések átmeneti jellemére, előkészitő rendeltetésére nézve hijában merit Értekező azon hiedeméből vagy bizonyosságból — mindegy — argumentumot, hogy az örökváltság a mezőgazdaságnak teljes fölvirágzását maga és rögtön eredményezni nem fogja. — Az örökváltság nem pusztán agriculturai kérdés. Annak meg van politico-oeconomiai, sőt publico-politikai jelleme, fontossága, érvénye.

Azon körülmény, hogy értekező az urbéri viszonyokra vonatkozandó statusintézkedéseket, a kellőnél szoritottabb láthatárral veszi körül, következett azután ama másik tétele, miszerint mondaná, hogy „az örökváltság philosophiája azon álsuppositumon feneklik, mintha t. i. az általa előidézendő uj formával egyszerre és együtt a földész értelme, szorgalma, hatályitott szellemi és anyagi beruházási képessége is előállana.“

Kinek jutott volna eszébe, az örökváltságot és czéljait illy föltevésre alapitani, ha és mihelyt képes volt kibontakozni azon korlátolt fölfogás hinárjából, mintha az örökváltság által csak és rögtön a mezőgazdaság fölvirulása czéloztatnék? — Jóllehet mindenikünk meg van győződve, hogy az örökváltságnak, a mezőgazdasági javitások körül is meg lesz azon hatása, mellyet az e részben, Értekező szerint is, ipargátló urbér akadályai elháritása, a földbirtok fölszabadulása, s különösen a kisebb szabad gazdaságok rendezhetése magokkal hozandanak; az mégis az örökváltság pártolóinak okoskodásaiban soha sem volt mondva, hogy az örökváltság uj formáival egyszerre és együtt a földész értelme stb. előállana; vagy hogy, miszerint a földész értelme, szorgalma stb. előálljon, e czélra csak és egyedül az örökváltság legyen létesitendő. — Mi haszna tehát, ha Értekező illy absurd suppositumokat, mint popánczokat állit? Illyeket természetes könnyü czáfolgatni.

De Értekezőnek az örökváltság ellen a földészek értelmi, anyagi s erkölcsi fejlettségére tett vonatkozása azon értelemben sem áll meg, mennyiben az örökváltságot e fejlettségen fölül állónak akarja jellemezni. A magyarországi jobbágyságnak bármi szük felfogásunak akarjuk is képzelni azt, van annyi értelme, hogy megértse hasznát az urbéri robotozás, kilenczedfizetés, úrszékeskedés megszüntetésének; van annyi értelme, hogy fölfogja, miképen, ha robotra nem kell mennie, saját földeinek mivelésére több ideje marad stb. A jobbágysági birtok Magyarország akármelly vidékén sem olly szerencsétlen, hogy a hozzá kötött urbéri terheknek azon tőkéjét, melly a terheknek ez idő és ama vidék szerinti értékéhez képest evalváltatnék, 30 és néhány évekre fölosztandó törlesztéssel kifizetni ne volna képes. — Erkölcsi fejlettséget pedig a szabadság csak erősbit hol már van, ébreszt hol még nincs; s igy e tekintetben az örökváltságot, melly a szabadságnak egy nemét hozandja ajándékul, annyival ohajtandóbbnak tartjuk, mennyivel inkább fejlesztendőnek látjuk az erkölcsi állapotot.

Még furcsább Értekezőnek az örökváltság ellen fölhozott következő nehézsége: az „örökváltság rendszerével járó szövevényes és veszélyes pénzkezelés, melly a fizettségeknek egyedenkinti, fillérenkinti beszedésétől egész a hitelintézetbe befizetéseig tiszta kezelését, világos 30—40 évig folytatandó számvitelt, tehát annyi gyakorlott, becsületes egyént föltételez, a hány illyes megváltandó község létezik: ezért és e kivül még inkább hosszadalmas menetével tulmulja földészünk szellemi képességét, öt töle idegen elemek fizető automatává — ügyeinek önkormányzatát kezeiből kiragadva — alacsonyitja, a megszokottól messze eltérő állapotokat idéz elé, annálfogva az által voltaképen meg nem értethetik, hosszadalmas fejleményeiben figyelemmel nem kisértethetik, iránta tehát bizodalma nem éledhet és annyi éveken keresztül fön sem tartathatik. — A bizodalomhiányt nem kevéssé fogják még nevelni az ügynek holmi kikerülhetlen hátralékokkali, sőt itt ott rosz lelkü eltérésekkeli szövevényesebb elbonyolitása, és az ezekből könnyen következő egyesek, tán egész községek executiói. Ne ámitsuk, ne mystificáljuk msgunkat, népségünk illy bonyolult finánczmüködésre még meg nem érett.“

Furcsa okoskodások!

Valjon a közadó fizettetése, hováforditása és exequáltatása bonyodalmas és itt ott roszlelkü eltérésekkel szövevényesitett müködéseit a földész népség érti e, s van e iránta bizodalma, — s értekező ur valjon a közadót szintugy elmellőzendőnek véli e mint az örökváltságot mellőzendőnek javasolja? — Vagy a közadót csak azért, mert a fizettségeknek egyedenkinti, fillérenkinti beszedéséhez, és a status pénztáraiba befizetéséhez annyi gyakorlott és becsületes egyén föltételeztetik, mennyi adófizető község létezik, szintugy veszélyesnek bélyegzi e, mint ez okokból az örökváltságot népszerütleniteni igyekszik? Vagy a közadót, mert ez a földészt töle idegen elemek fizető automatává alacsonyitja, s ügyeinek önkormányzatát kezeiből kiragadja, szintugy a nép gyülöletének tárgyává kész e tenni, mint ezt az örökváltsággal tenni nem átallaná? Pedig paralelláink, miket imént fölállitottunk, azt hisszük teljesen oda illők és helyesek. — S ezért megvagyunk győződve, e furcsa okoskodásoknak legmegczáfolhatlanabb visszautasitása abban fekszik, hogy az örökváltság fizettségei kezelésének lehetsége, a nép bizodalmába beavathatása, épen az által fog eléretni, ha az a közadóval kapcsoltatik egybe, ha egyenesen a status által vétetik által.

Ostromolja ezután Értekező az örökváltságot, a földesur érdekeinek tekintetéből is. Mielőtt azonban e részbeli nehezteléseinek eloszlatásához fognánk, elő kell adnunk, hogy az örökváltság helyett mit javasol ő ollyan valami gyanánt, mi, gondolata szerint, a földesur érdekeivel nem ellenkeznék. —

De erről a jövő számban. Weisz Ferdinánd.

Az angol pénzbeli bonyolódás, és a bank feladata.

(Vége.)

Ezen előadásból kitetszik már, mit jelent tulajdonképen a mostani pénzbonyolódás? Igaz, hogy egyes házaknál az valóságos veszteségek által támadt; de egész Anglia az által nem jöhet kereskedési krisisbe hogy egy pár millió font veszteségbe megyen. Mit Anglia elvesztett, nem egyéb mint készlőkéjének üzlettőkéjéhezi helyes aránya, kereskedőrendje elég értékkel bir tartozásait fedezni, de nagy része képtelenné tette magát azon követeléseket pénzzel kifizetni. Épen mivel azon tény általános volt, lett a bonyolódás általánossá, s most is az. Mert a mint féltek hogy a készpénz nem lesz elegendő, azonnal minden ház kezdé részint minden pénzeit behajtani, részint pedig mindenféle áruk eladása által alaptőkéket szerezni. A pénz mértéken tul emelkedett értékben, s ezen emelkedés és

következése volt: hogy az áruk, állami papirok és vasuti részvények árcsökkenése által, természetesen minden tagjai a kereskedőrendnek minden mozgalmaikban megakasztattak, a leszámitolási díj (disconto) növekedett, s most beállottak a bukások, mik nagyrészt mutatják, hogy a mostani arány valóban a fentebb emlitett. Tudjuk hogy több legjelentékenyebb ház kinyilatkoztatta, hogy fizetne ha időt engednének neki; sőt többeknél részint igen tetemesen meghaladja a valóságos vagyon a tartozásokat; és az nem jelent egyebet mint hogy: a kész- és üzlettőkék közti helyes arány felzavartatása, kényszeriti azokat tartozásaik lerovásával várakozni, mig követeléseik realisálva nem lesznek.

E szerint tehát általában fel lehet állitani azon tételeket, mellyek a bonyolódás terjedelmét kijelölik. Az általa szenvedők első osztályát azon házak képezik, mellyek egyenes veszteségek által egész tőkéjöket megsemmitve látják. Azon tulajdonképeni veszteségek egész összege nem lehet sokkal nagyobb annál, a mibe a rozs bevitele azon évben többe került mint más években. Az egész angol kereskedéshez mérve azon összeg tulajdonképen csak csekélynek mondható. — A második osztályt azok képezik, kiktől a bonyolódástól való félelemből vagy való szükségletből, váltók helyett, a mikkel üzletök nagy részét fentartották, most kész fizetések kivántatnak, s kik ennélfogva a helyes arányt a kész — és üzleti tőke közt felbomlottnak látják, mig az activa és passiva különzetet nem adnak. — Azok, kik e két osztályhoz igényeket tartnak ugyan, de mégis hasonló viszonyban nem állnak, képezik a harmadik osztályt. Mig a második osztály fizetéseit elhalasztja, az első bukik, akkor az utóbbi csak szenved: addig azon bonyolódás terjedelme ép azon természetü mint minden bukásnak következményei. De mind a többire való befolyása lényegesen más. Mert annyi nem fizetések természetesen megrázkódtatják a hitelt általában; egyszersmind részint a készfizetés kivánása, részint rövidebb látra kelt váltók, részint az ügyzemény megszoritása által, nagy része a papirokban letező üzleti tőkének elenyészik; az üzletek az előbbi összes somma forgásán alapulván, megakadnak, minthogy azon összes somma kisebbedett, s Anglia ép ugy mint hasonló esetben minden más nemzet, rögtön tettleg szegényebb lett. Azon általános, tőkebeli veszteség ugyan nem absolut; azon pillanatban megszünik az, mihelyt oka elenyészik, tehát azon pillanatban, hol a késztőke ismét az üzleti tőkéhez helyes arányába lép; de a valóságos kár épen az üzletek megakadásában áll, mellyet a pénzarány felzavarása okoz, s ezen tekintetben az oly bonyolódás terjedelme megközelitőleg sem számittathatik fel. —

A felhozottakból ki fog tetszeni, hogy az ipar állapotja mint ollyan, semmiképen nem oka az olly krisiseknek, s hogy annak feltétlen megszoritásával, a verseny megszüntetésével s illy félével itt a dolog alapja nem is érintetik. Ez inkább egyszerün áll a tulzott, s pedig mindegy akár helyes akár helytelen, a késztőkéveli speculatiókban; mig a kereskedővilág azt olly megillettethetlennek tekinti mint pl. a bank a maga banktőkéjét, bukások támadhatnak ugyan, de sajátképeni krisis nem. Ép ez az oka annak is, miért hogy a kereskedelem alacsony fokán álló országok, mint pl. Németország, semmi bonyolódásokat nem érnek meg; nem azért mivel a német kereskedők talán szilárdabbak vagy ügyesebbek volnának mint az ángolok, hanem lényegesen

azért lépnek itt, az egyes házak rendetlen ismétlésben mindig ujból felmerülő bukásai a krisis helyébe, mivel először általában kisebb az egész hitelbeli üzlettőke, s mivel másodszor minden egyes kénytelen összefüggés nélkül a többiekkel, ügyzeménye arányát pénztárához felszámolni. Már maga az, hogy általában pénzbonyolódás csak támadhat is, döntő bizonysága a kereskedői élet magas kifejlettségének; amannak veszélyével kell ennek jótétemenyeit megvásárolni.

Ha ez ugy van, akkor természetesen azon kérdés támad, kell-e kikerülhetlenül valóságos krisisekre vezetnie ama veszélynek, a nagyszerü jószágélet minden fejlödésénél, s micsoda eszközök által lehet olly krisiseknek, vagy legalább azok felette nagy terjedelmének elejét venni? A válasz, melly magát elméletileg előadja, mélyebb megtekintésnél ugyanannak mutatkozik, mellyet a számoló gyakorlat ad. Ha, a mint megmutattuk, a bonyolódás nem az anyagi értékek rögtöni veszteségének következménye, hanem inkább a nemzet kész — és hitelbeli vagy üzlettőkéje közötti aránytalanságnak, tehát el fog háritthatni olly intézet által, melly minden pillanatban képes a nemzet késztőkéjét annyival megnövelni, mennyit a hitelbeli tőke valósitása kiván, s annyival kisebbitni, mennyi szükséges hogy a késztőkével tulságos nyerkémkedések csak bizonyos határok között tartassanak. Illy intézet tehát minden nyerkémletek középpontjává lenne, s pedig nem az egyes nyerkémleteké mint ollyanoké, hanem lenne középpontja azon aránynak, mellyet minden nyerkémlet a tőkék két neme közt teszen; lenne mintegy fokmérője s szabályozója az egész nemzet nagybani üzletének. Illy intézet a bank, a nagybani forgalom királynője. — A nemzet forgalmának alacsonyabb fokain mindig igen hajlandó az ember a bank kifejlödése alacsony fokait sajátképeni lényegnek tartani. Föleg közel áll ehhez azon eszme, mintha a bank tulajdonkép nem volna egyéb, mint nagyszerü ügyzemény s pedig ollyan, melly hitelbeli tőkéjével- a jegyekkel- jól alapult pénzbeli üzleteket csinál. Ha az ember mélyebben tekinti meg a dolgot, akkor csakugyan meggyőzödhetik arról, hogy a bankok képesek a pénzarányokat szabályozni és fentartani, s hogy a bank speculatiókat lehetőkké tehet, s fizetési halasztásokat meggátolhat; legalább nemzeti banknak az a feladata s lehetsége.

A bank viszonya és igazi jelentékenysége, a nemzet egész pénzforgalmának két alaparányán nyugszik — mert az több mint csak nagybani kereskedés. Annak eleinte mindig általános állapotja van, mellynek különös jelleme abban áll, hogy vagy a hitelbeli tőke, vagy a pénztőke felette csekély, vagy hogy mindkettő helyes arányban van. Csak az utóbbi lehet a nagy vásárra helyes. Itt helye van a jegy ki bocsátásnak a bankokra nézve, mi nem egyedül banknyerkémlet, és a bank, melly jegyek kibocsátásával csak speculál, nem igazán nemzeti. Ha t. i. a bank helyesen van alapitva, akkor jegyei az egyetlen hitelbeli pénz, mellynek állandóan egyenlő értéke van a készpénzzel. A jegykibocsátás tehát képes a forgalom fizetési eszközeit növelni, uj késztőkét szerezni, s azzal a helyes arányt a kész- és hitelbeli tőke közt mindenkor ismét helyreállitani. Azon müködés egyszerü, de igen koczkáztató vállalat. Hogy nem mindig tanácsos a jegykibocsátás, annak okai a bank másik viszonyában rejlenek, t. i. azon viszonyban, mellyben az egyes házakhoz áll, s csak azon viszonya által hat gyakorlatilag a vásárra.

*

Hol t. i. a nagy vásár pangása, a hitelbeli tőke növekedte (s igy a készpénz szüke) miatt támad, ott nem csak a letétemények kivántatnak vissza, hanem több váltó is kináltatik a banknak vevésre. A váltó vevése a kész érték lefizetése annak névleges értékeért; a nyereség ez üzletekből, s melly a kamatokat képezi, a leszámitolási dij. Midőn tehát a bank illy váltókat nehézség nélkül megvesz (leszámitol), s annak készpénz értékét forgásba hozza, akkor a késztőkét azon sommával növeli, és ha a vett váltót lejáratig heverteti, a hitelbeli tőkét azon sommával kisebbitheti. Ugy képezheti tehát látszólag azon arányt a mint akarja. De itt először is kérdés támad honnan vegye a készpénzt, mellyet leszámitolni akar? Ha pénzt veszen, akkor pénztőkéje rendszerint ugy kisebbittetik, hogy saját biztossága szenvedne midőn jegyeit beváltás végett bemutatnák. Ha árukat (Effecten) veszen, először is a folyam ingadozása minden felszámolást lehetlenit, azután azok nem elégitik ki a kereskedelem szükségeit, minthogy magoknak is előbb el kell adatniok. Tehát csak egy eszköze marad leszámitolása kiterjesztésére, kell t. i. váltókat jegyek által leszámitolnia. Ez s nem egyéb a jegy kibocsátás: A kereskedők váltóinak bankjegyekkel való vevése, — mi által az egész kereskedő rendnek késztőkéje nem fémmel ugyan, de hasonertékü papirpénzzel öregbittetik. Midőn a kereskedők jegykibocsátásért folyamodnak, az különösen váltóik készfizetésseli beváltását jelenti.

Miért nem bocsát ki a bank olly könnyen jegyeket? s miért emeli fel illyenkor a leszámitolási dijat?

A váltó minden vevése követelést alapit az intézvényezett, illetőleg intéző ellen; a vett váltóért adott összeg biztossága tehát azon alapszik, hogy ama két személy fizetni képes. Ha tehát pénzen váltót veszek, elveszithetem azt ama két személy bukása által; de azon pénz mégis bir a maga értékével, s ama veszteség nem tőkebeli veszteség általában, henem annak csak más felosztása. De ha bank veszen jegyekkel váltót, azon jegyek értékükkel csak hitelük következtében birnak, s ezen hitel azon alapszik, hogy fémbeli valósittatásuk lehető. Elveszvén a váltó, nemcsak a bank vesztette el vételi tőkéjét, hanem a jegyek természetesen a nemzet tiszta hiteli tőkéjét nevelik, bennök mintegy továbbb él az értéktelenült váltó, és pénzt ér, jóllehet nem az. Kis mértékben történvén az, nem éreztetik meg: de ha a bank jó jegyek nagy összegével venne vosz valtókat, a nemzet tisztán hitelbeli tőkéjét azon sommával nevelné, anélkül hogy a kész tőkét szaporitotta volna; tehát saját veszteségén fölül a helyett, hogy a nemzet tőkéjét helyes arányába hozná, a kész tőke növelése által csak a hitelbelit növelendette. — Ez tehát a veszély, s igazságos aggodalom minden jegykibocsátásnál. E' veszélyt a bank csak egy uton kerülheti ki. Ha a helyes arányt el akarja találni, kell mindenek előtt azon házaknak, mellyek neki váltókat leszámitolás végett kinálnak, szilárdságát ismernie. S itt fejlődik ki a' bankügy sajátságos jelentékenysége egész terjedelmében, de feladata, sokasága és különfélesége felől csak átalánosan mondhatni valamit határozottan. Azon ismeret két uton éretik el. Elősször minden egyes házak állapotjának ismerete az, mellyet átalánosan minden élénk forgalomban pontos és tartós figyelés által megszerezhetni. Azután egyszersmind a pénzvásár viszonyainak, s a vállalatoknak folytonos szemmel tartása. A portékák ára mindig ismeretes, ugy a bevitel is, azért lehetséges átalánosan szemmel kisérni a kereskedelem nyereségét és veszteségét; s a fontosb kereskedő házak rendesen még pontosabban ismerik az egyes czimzetek üzleteit, s megitélhetik némileg tőkéik állapotját. Ez ismeret már a' bank müködései alapjává lesz. Először egész átalánosan azt dönti el, vajjon kelle s mennyi jegyeket kibocsátania, az az mennyivel szaporitsa a nemzet késztőkéjét? Nehezen fogja magát mindig jegykibocsátásra elhatározni, mivel midőn pillanatnyi segélyt nyujt, még is uj nyerkémleteket lehetségesit ismét a kész tőkével, s tehát a bajt még roszabbá teheti.

De azon ismeret másodszor azt dönti el, micsoda egyes házaknak adjon előlegezéseket váltók alkjában? Ezt igen bajos elhatározni. Azon leszámitolások által, mint fölebb megmutattuk, nemcsak a bank saját vagyona, hanem a nyilvános hitel is veszélyeztetik, ha azok nem biztosak; de ugyanazon leszámitolások által másfelől a forgalomnak 's magának a banknak rögtöni segély által a legnagyobb szolgálat tétethetik. — Itt csak egy átalános rendszabályt emlithetni meg; hogy t. i. a leszámitolási dijt fölebb emeli, mivel először olly időben igen jónak kell lennie a készpénzzel kezdett ügyzeménynek, hogy okosnak mondathassék s azután a bankot nagy nyereség által képessé kell tenni a netalán sürün előfordulandó bukások által okozott veszteségei elviselésére; s végre az a czélja, hogy a nyereséget és veszteséget bizonyos mértékben az egész kereskedő rendre kiterjessze, s a veszteséget az egyik részre elviselhetővé tegye, midőn a nyereséggel, melly a többiek osztályrésze, fedezni törekszik. Azért azon elvet fogadja el: semmi váltót nem kell hosszabl lejáratra, mint három hónapos látra leszámitolni; főleg hogy egyfelől messzelátó vállalatokat megakadályozzon, mik magokban előnyösök, de az egésznek kárára vannak; s másodszor hogy maga a bank is olly hamar mint a kereskedelem rendes utja megengedi, ismét készpénzt kaphasson a' vett váltóért. —

Ezekből kitetszik, hogy a bank valóban a nagybani forgalom királynője; tehetségében áll a pénz árát emelni és süllyeszteni; ismeri a nemzet s egyes házak főüzleteit, azok viszonyait egymáshoz s az idegen pénz- és portékavásárokhoz; folyvást szem előtt tartja a pénzvásár állapotját, és soha ki nem fogyó kézzel osztja ki a jószágélet minden mozgalmainak alapját, pénzt a vásárnak; s ismét visszavonja azt. Végre rája tekint az ember crisisekben; a legnagyobb pénzhatalom, de nem magának, hanem mindnyájoknak; csak maga tarthatja meg az ingadozó házakat, és kit elesni hagy az oda van. Tehát egészen szükséges sőt nélkülözhetlen eleme a' nemzet minden nagybani forgalmának, benne érzi magát a nemzet mint kereskedelmi egyén, s csak azon nép, melly valóban kereskedelmi egyén, fog igazi értelemben vett bankot birni, de nem is nélkülözhetni. —

Ennyit a szerző átalában. Azután átmegy a német bank szüksége és lehetsége bebizonyitására. Bizony Magyarországnak is szüksége volna illy bankra, s hogy lehetséges volna felállitani, azt sem lehet tán kétségbe vonni. —

Hunfalvy János.

Az emberi főtápszerek különböző föld-tájakon.

(Vége.)

Mult számunkban a tápszerek tárgyalásában egészen Amerikáig jutottunk, hol föképen rizst és törökbúzát termesztenek, mellyek azon földrészben kevés ápolást és mivelést igényelnek. Mellékesen itt megemlitjük, hogy midőn az europaiak ezen földrészt felfödözték, csak egy pár olly népcsaládot találtak, mellyek a polgárosodásban annyira voltak haladva, hogy a földmivelést ismerték és rendesen üzték. Ezek a cordillerai fenlapályokon lakó mexikóiak és peruiak voltak. A többiek mind halász és vadász népek voltak; még csak a pásztorélet állapotáig sem jutottak volt.

Azon indiai nagy szigeteknek, mellyek Délázsia, Australia és China közt feküsznek, s mind a meleg földövhez tartoznak, nincs saját gabonájok, ha csak a rizst annak nem tulajdonitjuk, mellyet itt is, p, o. Java, Sumatra stb. szigeteken termesztenek. A tovább keletre fekvőknek nincs gabonára szükségök, mivel azoknak a kenyérfa elég gyümölcsöt ad. A többiek nagyobb részénél pedig az, mit a Ságo palma (Sagus fariniferus) szolgáltat, bőven kipótolja a rizst vagy törökbuzát, a kenyérfát, buzát vagy a kölest. A ságopalma elég vastag ugyan, de 30 lábnál ritkán magasabb. Törzsöke rendkivül nagy mennyiségü gabonanemü belet tartalmaz, melly ehető lisztet s az ugy nevezett ságokenyeret adja. —

Ezen gabonanemeken és fái gyümölcsökön kivül, köztudomás szerint még a vetemények és ehető növénygumók szolgálnak minden földrészeken főtápszerül az embereknek. Igy például minő roppant következéseket vont Europában maga után a pityóka mivelése? s pedig alig van száz éve, hogy nálunk mivelni kezdették! A mi nálunk a szegényebb osztályu népre a pityóka, az Délamérika meleg vidékeiben a veres börü indiánokra és négerekre nézve a maniok vagy a kassavagumó, mellynek leve, ha szinte édes is, mérges. Mind e mellett is ezen gumókat megreszelik, a mérges nedvet kinyomják, s ekép olly lisztet kapnak, melly a legegézségesebb kenyeret adja.

Azon vidékek lakói, hol a mi gabonanemeinket termesztik, átalában nagyobb és erősebb testüek, mint azok, kik rizszsel élnek, és ez utolsók is magasabb miveltségi fokon állanak, mint azok, kiknél a főtápszer kiváltképen a törökbuza és kölesfajok.

Mondottuk már, hogy az emberek átalában annál kevesebbet esznek, minél közelebb laknak az egyenlitőhez, vagy átalában a meleg földövhez. A grönlandi zsiros eledelekkel tömi meg magát, a levantei már a zsirt árpa-, vagy rizskásával eszi, a maurok Északafrikában néhány pálma gyümölcscsel, fügével, vagy mézgával is beérik. A déli lakók nem tartanak annyit a gyomorra, mint a bőrre, mellyet olajjal kennek meg. Északon a zsirt belsőleg, a naptéritők közt külsőleg használják, melly a bört igy is ugy is hajlékonyabbá teszi, tehát némüleg egyenlő hatásu.

Mivel észak sanyaru hideg országaiban a földmivelés nem fizeti meg a ráforditandó fáradságot, s részint üzése lehetlen is, de mivel ott is emberek laknak (kik hazájokat annyira szeretik, hogy azon grönlandiak, kiket Hamburgba és Koppenhágába szállitottak s gondosan ápoltak, a honvágy betegségében haltak meg): ezeknek másképen kell élelmükről gondoskodni. Ezek inkább halászok és vadászok; következőleg husevők. A szelidebb égalyban a földmivelés megfizeti magát, a népek tehát földmivelök. A száraz, kevéssé termékeny vagy csak füvet termő vidékekben vándor pásztor népeket találunk, kik nyájaikkal tovább kóborolnak, ha a fü elfogyott. A legmelegebb tartományokban a tulajdonképeni vadembereket találjuk, kiknek semmi rendes foglalatosságaik nincsenek, mivel a jotékony természet nekik a mindennapi kenyeret a nélkül is megadja, ha ők semmit sem munkálnak.

Ugy látszik, hogy a legtöbb gabonanemek eredeti hazája a mérsékelt égaly déli részéhez tartozik. Az árpa a Kur vagy Araxes folyó mellett Georgiában, a Kaukasustól délre tenyészik vadon; a tönköly állitólag a persiai Hamadon nevü tartományhan; a paszuly Indiából származik; a szőlő ős hazája Georgia és Armenia. A pityóka Peruból származik, a haricska Kisázsiából. Továbbá a mérsékelt földöv déli tartományaiból származnak: a cseresznye, körtve, tengeri-baraczk, a gránátalma, őszibaraczk, olaj, eper, dió, mondola, gesztenye, füge, ehető csermakk stb.

Ezeken kivül a mérsékelt földöv országai olly gyümölcsökkel, ehető veteményekkel és gumókkal vannak megáldva, mellyek télen át is jó izüek maradnak; mindezek által a természet mintegy előre meghatározta azon kört, mellyben a mezei gazdaságra irányzott munkásságuk mozoghat; ezen kivül az állatok számára eledelt termő rétek sem hiányzanak. A lóhere, luczerna, esparczet stb. mindenütt megterem. De a mint mondók, a földmivelés, minőt a mérsékelt égaly alatt üznek, csak a birtok és termények biztossága által lehetséges, tehát jó törvények által; ezért van, hogy a régi görögök, ezen okos nép, a törvényadó Cerest gabonafővel koronázva, s ekével ábrázolták. A meleg, önkény kormányozta országokban roppant helyek pusztán, miveletlen hevernek, mert senkinek sincs kedve oda vetni, hol egyedül az úr arat. Ez fő oka annak, hogy ezen különben igen termékeny országokban olly gyakran kap lábra az öldöklő éhség.

Továbbá a mérsékelt égalyu országok sok olly növényevő állatok őshazája, mellyek husa régi idők óta szolgál erőteljes tápszerül az embereknek. Ide tartoznak az emlös állatok, a legtöbb tyúknemü madarak, mellyek némelyei már századok óta szelid állatok. Az iramszarvason, mellyel a természet az északi hideg tartományok lakóit ajándékozta meg, és a tevén, a homoktenger ezen hajóján kivül — melly Asia és Afrika homokpusztáit ussza át — az embereknek tápszerül szolgáló állatok mind a mérsékelt égöv alatt otthonosok; igy például a szarvasmarhanemek (mellyek közül egy bivalnem messzi délen, az amérikai bölén (Bison) és pézsmaökör messzi északon is tenyészik); az ugynevezett Argali és Muflon, mellyektől gyapjat adó állataink származnak, a vad kecskefajok, szarvasok és özek, a ló és szamár, meg a disznó és nyul stb. A mi házi kakasunk ősatyja még ma is vadon él északi Hindostán hegyei közt; a fázán Phasisból Mingréliából a régi Cholchisból származik, honnan az argonauták az arany gyapjat kapták; a páva Északindiában otthonos, az olasztyúk pedig Virginiában. Egyébiránt a naptéritők közti vidékeknek is van hasonló tyúkfajtáju madara, sőt még a hideg északnak is is van hótyúkja.

De legizletesebb tápszert adnak a mérsékelt égalyu országok állatai; az egyenlitő körül a marhahus szijas és börnemü, tehát kevésbé étvágy-gerjesztő.

A mondottakból a következik, hogy átalában az ember a tápszereknél fogva három égövre osztandó. A nap-

téritők közt, s átalában a meleg tartományokban a növény tápszerek tulnyomók; a földsark felé, a hideg tájékokon a huseledel; a mérsékelt égalyu országokban pedig elegyesek az étkek.

Igen kevés emberek elégszenek meg egészen egyszerü ételekkel; hanem erős és csipős szerekkel fűszerezik, részint hogy izletesebbé, részint emészthetőbbé vagy édesebbé tegyék. Még a legdurvább népek is szeretik az édességeket, különösen pedig a mézet, mellyet a méhek minden emberi segély nélkül csinálnak. A méz használata nagyon régi és minden földrészeken el van terjedve. Már a régi görög Olympon az Istenek mézet ettek, sok helyeken a bor közé elegyitették, s belőle még ma is jóizü méhsört készitenek. A hottentot épen ugy szereti a mézet, mint a hindu és a perui vagy a mongol, ki azt medvezsir közé elegyiti, — és Európában is sokkal nagyobb mértékben használnók, ha a czukor — ezen kevésbé olajos anyag — a használatból ki nem nyonmá. Ez utolsó jelenleg nem fényüzési czikk, hanem még a szegényebb sorsuakra nézve is szükségessé vált élelmi szer. A természet a növényországban az édes anyagokat bőkezüen elterjesztette; igy például a pálmák bizonyos édes, mustnemü nedvet tartalmaznak, mellyet lecsapolnak s belőle pálmaczukrot készitenek; nekünk a czukorrépa ád honi czukrot, az aráboknok bizonyos pálmagyümölcs, az északamerikaiaknak a czukorákácz és bizonyos diófa, a mexikóiaknak bizonyos aloe (Agáve). A keletiek igen jóizü szőlőmézet készitenek, s a bambusnád olly édes téjnemü nedvet ad, melly az arabok és persák kezei közt aranyat ér. A tulajdonképeni czukornád Kelet- és Nyugotindia sajátja. Még messzi északon is édes nedv szivárog ki a nyirfából, sőt még Island és Norvégia partjain is bizonyos czukros nedvet tartalmaz az ugynevezett czukortang, mellyet a sós tengerviz hány ki a szárazföldre.

Tárgyalásunk végén legyen szabad némelly megjegyzéseket tennünk azon italnemekről, mellyeket különböző országokban használnak. A legegyszerübb és kétségen kivül a legegészségesebb italt a tiszta viz és téj teszik. De csupán ezekkel a föld lakói nem elégszenek meg; hanem minden országokban és minden néptörzsököknél vannak kábitó szeszes italok, mellyekkel az emberek magukat földeritik s az élet gondjait elűzik; gondjai pedig minden embernek vannak, s egyik földsarktól a másikig vannak elterjedve.

Mikép az ételbeli mértékletesség a déli lakókra nézve szükséges dolog, szintugy az italbeli is. Észak lakói e tekintetben többet engedhetnek meg maguknak, s a mértékletességet büntetlenül inkább tulcsaponghatják. Déleurópában és a legtöbb ásiaiaknál, a részegség a leggyalázatosabb vétkek közé tartozik; nálunk a bort a költők magasztalva éneklik meg; a görögök hymnusokat danoltak Bachusnak, a rómaiak asztalaik mellett arbiter vini-t tartottak, a németek is öseiktől örökölték az ivást, a tanulók pedig rendszerezték sőt saját sörstatusokat is alapitottak. Hideg északon soha sem fognak képesek lenni az embereket a szeszes italtól egészen vtsszatartóztatni, a mértékletességi egyleteknek tehát meg kellene azzal elégedni, ha a mértékfeletti ivást meggátolhatják; többet eszközölni maga az égaly nem fog engedni. A meddig a historia csak föl tud menni, mindenütt találunk, kivált az északi lakók használatában erős szeszes italokat, vagy ennek pótlóit. A régi scythiaiak kendergőzzel szokták volt megkábitni magukat. A meleg tartományokban a szeszes italok jóval kártékonyabb hatásuak; ezért a keleti törvényhozók, mint Zoroaster, Mahomed azokat megtiltották; ellenben Odin bátor dorbézló volt. A samojédek és kamcsatkaiak mérges gombák kiáztatása által készitenek bizonyos italt, melly napokig tartja őket kábult állapotban, s bátorságot és dúlni merészséget ad. Ellenben kelet lakói, kiknek nem szabad bort inni, opiummal részegitik meg magukat; az indiai pálmabort készit, a chinai rizssört, az amérikai pedig chicát. Nyugot civilizált népei, s másutt is fejér rokonaik pálinkát, gyümölcsből, czukorból vagy rizsből készült rozsolisokat isznak: isznak továbbá bort, mellynek mivelését már az ös régiség az europai miveltség egyik főokának tartotta. A mongolok megforrott kanczatejet isznak, melly csakugyan kábit.

Hogy még egyszer visszatérjünk azon befolyásra, mellyet a tápszerek a különböző égalyu országokban élő emberekre gyakorolnak, meg kell azt is mondanunk, miszerint a hideg vidékek lakóinak meleg, állati anyagból készült köntös kell. Midőn a földsarki lakók egészen bőrbe temetik magukat, a meleg vidéki könnyügyapotruhákban jár. Az állati anyagok, például a selyem, gyapju, szőrkelme jobban tartják a meleget, mint a növényi gyapot-, len-, vagy kendervászon. Az északiak szorosan a testhez álló, a keletiek bő, könnyen szellöző köntösökben járnak; az északi erősebb és durvább, a déli gyöngébb és lágyabb; azért van, hogy ez utóbbiakat az elsőbbek meghóditották. Az állatbőr még ma is kitüntetés a monarcháknál; a királyi és fejedelmi palástokat menyétbőrrel bélelik, s nálunk is az innepélyes ruhákat különböző állatok bőreivel ékitik.

Minél több növényi anyagokból készült öltözetet hord valamelly nép, annál több növényi tápszert eszik. Igaz, hogy a mostani miveltség, és a napjainkban olly magasra hágott kereskedési közlekedés e tekintetben némelly változásokat csinál, s jelenleg nincs könnyebb, mint más vidékekből terményeket kapni; azonban átalában véve a kimondottuk tétel ma is áll.

Nekünk, kik a hideg és meleg földöv között lakunk, azt tanitja a természet, hogy a táplálkozásban közép uton járjunk; ennélfogva magunkból és gyermekeinkből épen olly kevéssé kell tatárt, mint sibarität csinálnunk; magunkat mindig a természethez kell szabnunk, mellyet büntetlenül soha meg nem sérthetünk. Természetbarát.

Egyesületi mozgalmak.

A kisdedovó intézeteket M. O. terjesztő egyesületnek ez idei febr. 13-án reggel 9 órakor, t. Pestvármegye háza kisebb teremében tartandó rendes közgyülésére, a t. cz. alapitók, részvényesek és minden ügybarát tisztelettel meghivatnak. Stuller Ferencz, egyesül. titkár.

A tengerhajózási társaság f. 1848ki febr. 20-án, délutáni 4 órakor, az iparegyesületnek ujvilágutczai Ilkeyféle házban levő szállásán, közgyülést fog tartani, mellyre a t. cz. részvényeseket tisztelettel hijja meg a bizottmány.

Műipari tárcza.

Tüzelő kimélése. A „deutsche Vierteljahrsschrift“ érdekes adalékot nyújt azon kérdés megoldásához: mikép lehetne a mindig szükülő tüzelöt kimélni? Javaslata abban

áll, hogy a status czélszerű törvények által intézkedjék I. a tüzelőszerek termelése, II. azok fölhasználása körül. Az I. alá tartoznék 1ör, az erdőségek kezelése, a gyeptőzeg és kőszénbányák mivelése; 2or a fogyasztás körüli fölügyelet, nehogy a fa zölden és a gyeptőzeg nyersen tüzeltessék föl; 3-or. azon intézkedés, melly szerint a meleg- és tüzbeli kellék, kellő óvatossággal és a tüziszerek illő megazdalkodása mellett elégítessék ki. — Ez eléretnék (a), ha a fütendő szobák, teremek műhelyek czélszerűen épitetnének és szereltetnének föl; (b) ha a tüzhelyek a tudomány és tapasztalás útmutatásai szerint akkép szerkesztetnének, hogy ugyanazon tüzelővel a lehető legnagyobb melegséget eszközöljék; (c) ha ezen melegség kifejlesztetvén, czélszerű készületek alkalmazása által illően el is osztatik s vezettetik oda hol kell.

Nálunk mindenütt, még a fővárosban is a legtöbb házaknál olly viszás a kályhák, sütő kemenczék és tüzhelyek szerkezete, mikép — a gyéren használt takaréktüzhelyeket nem tekintetve — azt lehetne róluk hinni, hogy egyedül azért vannak úgy és nem máskép szerkesztve, miszerint a lehető legnagyobb tüzelő mennyiség fogyasztásával, lehető legkevesebb meleget adjanak. Ha a csekélyebb lakások órási kályháit látjuk, azon gondolatra kell jönnünk, hogy valamelly olvasztó- vagy fazekas égető kemenczéje van előttünk. És e nagy kályhák már olly ócskák, hogy magyarán szólva csak „a mi atyánk tartja össze"; de mellyet a háziúrak a világért ki nem tataroztatnának, mert „a kinek nem tetszik csináltasson jobbat."

Ezelőtt mintegy 14 hónappal emlittetett meg e lapok 100-ik számában, mikint lehetne „füteni szén- fa- sőt tüz nélkül, csupán levegővel." Ezen inditvány „kifiguráztatott", helytelennek sat. demonstráltatott, azért 1-ör: mert a szabadon bocsátott levegő meghül; (ha a fatüz által megmelegitett levegöt „szabadon bocsátjuk", az talán nem hül meg?) 2-or mert az összeszoritott lég a taplót meggyújtja; (a miből világos hogy nem melegithet, miután a cserfatüz is ép azért nem melegit mert gyújt;) 3-or. mivel „communisticus elvek" szerint is lehetne alkalmazni. — Ezek voltak a kimondott okok, de voltak ollyanok is, mellyeket csak eltalálni lehetett. P. o. 1-ör. A fa, tehát az erdőség becse, tehát az erdőbirtokos urak jövedelme csökken; 2-or. Az inditvány nem felülről, hanem alólról tétetett, és igy a hazára veszedelmes. 3. Ha a fütés megszünend gondot adni, akkor a szegény ember nem leszen úgy megszorulva, s akkor az ör..g sem fog vele birni: atqui a haza boldogsága kivánja hogy a szegénnyel könnyen lehessen bánni; tehát hadd fagyoskodjék; tehát nem kell légfütés.

Vegyes közlemények.

A franczia trónbeszéd, és iparügyi igéretei. A többiek között igy szólott a francziák királya a kamarákhoz. „Számolok önök közremunkálására, miszerint a köz munkák, mik majd az egész orrszágra terjeszkednek ki, bevégeztethessenek. — A közlekedések gyorsasága és könnyüsége a jóllétnek ujabb forrásait nyitandják meg. Külön törvény javaslatok fognak önök elébe terjesztetni, a só ára és a levéldijak leszállitihatása iránt. Törvényjavaslatok nyilványos oktatás, börtönügy és a vámszabályzat iránt már önök előtt vannak. — Mig más fontos tárgyakról is fognak inditványok tétetni, jelesül a községi javak, a zálogügy, kölcsönpénztárak s a takaréktáraknak, a munkás osztály állapotának javitásaul szolgálandó uj használata iránt." — Lajos Fülöp nem az az uralkodó, ki jogaiból elejtene valamit, sőt inkább ő bizony terjeszkedni szeret. — S még sem reserválgat. — A mezö-gazdasági, a müvességi és gyári iparnak mi nagy szüksége van jutányos sóra, jutányos postára, könnyen található s olcsó kölcsön-tárakra, a vámszabályzat által milly iparágakat ohajt védetni, minöket tart már versenyre képeseknek, — gyermekeit hogyan és mi tudandókban kivánja oktattatni stb. Jó volna ezeket nálunk is fontolóra venni. —

A székely ipartanodárol olvassuk az Erdélyi Hiradóban: Csikszék közgyülésén, dec. 15-én az egyik követ bemutatván a székely nemzeti gyülésnek a müipariskola fölállitása tárgyában költ jegyzökönyveit, s azon 7152. pftot, melly öszveget nagyobbára a gyergyói kerületben e czélra egybegyüjtött, pénzben és biztos kötelezvényekben a szék rendeinek benyujtotta s fölszólitotta a RR-ket, hogy ez öszveg biztos kezelése és szaporitása iránt gondoskodnának.

A pénz kezelésére 3 egyén neveztetett, kik az öszveget két annyit érő biztos hypothecára kamatra kiadják, de ugy, hogy magok menvén ki a lekötendő jószág megnézésére, s tetszésöktől függvén a becsüvel, ha talán igen nagyra tétetett, meg nem elégedni, s illy esetben a kért pénzt megtagadni, magok lesznek felelősek a pénz veszélyeztetése esetében, s tetteikről a közgyülésnek évenkint számolnak, mig a székely nemzeti gyülésben kinevezett biztosság közbenjárásával a töke kiegészitetik. Ezen töke gyarapitására a többi alszékekben is biztosok neveztettek ki. —

Eddig a Hiradó. — Nekünk pedig igénytelen javaslatunk volna, hogy a pénz kamatjai azonnal rendeltetésökre forditatnának. — 420 fttal a székely-föld ákármelly városában lehetne egy rajziskolát, lehetne mester-inas iskolát megnyitni, s addig folytatni, mig a növekedő töke több kamati megint egy más tanszék lehetségét megadnák.

Selmeczen tanársegédi csődület. Selmeczen nem tudnak, vagy, s ez hihetöbb, nem akarnak tudni magyarul. És a selmeczi bányász főtanoda nem is csak magyar, hanem birodalmi intézet. Azért, mint a Hetilapnak 4ik számában is nehezteltük, e tanintézetről nem adatnak magyar hirdetmények. Csak német hirlapokból tudhatni meg, ha onnan valami közhirül tétetik. És mivel föltesszük, hogy olvasóink közül a legszámosabban nem jutnak a Pester Zeitunghoz, azért megemlitjük, hogy egy a k. m. é. dec. 23án Selmeczen kelt hirdetmény szerint f. é. febr. 2-kára csödület tüzetett ki az ottani tanársegédi állomásokra. Négy illy állomásra lehet concurrálni. 1. A mathematika, természettan és erőszet. 2. Az ásványtan és földisme. 3. A bányamértan és bányászat. 4. A vegytan és hutászat tanszékei mellé. A segédi állomás javadalmai 400 pft évi fizetés, 40 pft szálláspénz, 6 öl tüzifa 2 ft 30 krjával, s a napdijak 11 osztálya. — Tudni kell: a bányász főtanodai tanulmányokat; a 3 és 4 pontok alatti tanszékekre nézve egy évi gyakorlati szolgálat is szükseges. Németül, persze, igen; — de magyarul, alkalmasint nem kell tudni. —

Selmeczen bizony megkimélhetnék a magyar szerkesztőségeket az illy forditgatás kellemetlenségeitől! W. F.

Az angol kereskedelmi-telegraph-társulat a királyság főbb pontjain állomásokat állittat föl,

mellyekből küldözi széjjel és kapja a hireket. Hogy a kereskedőknek, gyárosoknak, iparüzöknek, pénzváltóknak, szóval mindazoknak, kik a forgalom és hirek által érdekelve lehetnek, minden hirt minden újságot a leggyorsabban tudtokra adhasson: annálfogva az előfizetők számára minden állomáson saját szobát szereltet föl, mellyben minden a mi a közönséget csak érdekelheti, azonnal közhirré tétetik. P. o. a hajók névsora, váltók folyamata, megérkezések s elmenetek, gabonaár sat. —

Ezen intézet középpontja Londonban, még pedig a bank és börze közvetlen szomszédságában fog lenni, e ponton fognak az egész Magyarországról — akarom mondani Angolországból-érkező telegraph-hirek összeszedetni és ismét minden irányban szétküldetni. Itt is — mint minden más városban — (utoljára talán még Debreczenben is) nyittatni fognak szobák az előfizetők számára. Továbbá a város több részében hivatalok fognak fölállitatni, mellyekben tudósitásokat feladni vagy venni lehet. — Debreczentől Pestig a villany telegraph — mit is beszéllek, a posta (melly 4 millió e. ftot. jövedelmez) egy hirt 6 másod percz alatt — akarom mondani 6 nap alatt — hoz.

Budapesti mozgalmak.

Gr. Széchenyi Istvántól e napokban jelent meg Pozsonyban illy czimü munka: „Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezéséről.“ A n. m. gróf előszavát igy kezdi: „felséges haza;“ tehát a haza bir felséggel. — Körülbelől egy éve, hogy ugyancsak a nemes gróftól a „Politikai program-töredék“ czimü könyv jelent meg.

Pápán szinte napvilágot látott a ref. főiskola nyomdájában: „A zsidó vallás-elvek“ megállapitva a párisi nagy Sanhedrin által, magyarra forditá Löv Lipót pápai főrabbi. Miind a két munkát e lapok valamellyik jövő számában egy kssé bővebben fogjuk megismertetni tisztelt olvasóinkkal.

Zsiványvitézek fővárosunkban. Nem ugy kell ezt érteni, mintha fegyveres rabló-lovagok állnák utját az embernek mint a középkorban, az ököljog idejében „a fokosnak fénykorában;“ hanem egyszerüen csak ugy, hogy valamint akkor azok elállták az utakat, s nagy adóért bocsátották az utazót tovább, akkép most is a budai szigetnél az ujvárosiak a jégen átmenőknek utjokat állják, és a jégre, (mellyet nem ők készitettek) nem eresztik a szekereket, mig nekik irgalmatlan nagy bánat pénzt nem fizettek. — Van rá példa, hogy egy vidéki terhes szekér átbocsátásáért három ezüst forintot is zsaroltak. — F. hó 8-án a világért nem lehetett ottan rendőrbiztost, söt csak rendőrszolgát is látni; ha tehát az emberek kifosztattak, arról a rendőrség nem felelős, mert nem látta.

Az e napokban elfogatott naplopó csavargók egyike, midőn bebörtönöztetnék, a börtönőrtől, kinek már többször volt kezei alatt, igen szivesen fogadtatott e szavakkal: „itt vagy hát gazember! régóta vártunk reád.“ Mire az, magát mentendő, azt felelé, hogy „a többiek még bünösebbek.“ — S igy szóról szóra kisült, hogy ő strázsált a kapunál, mig pajtásai a szobában raboltak és a leányt megfojtották, t. i. Soroksáron, melly eseményről a mult őszön emlékeztünk.

A királyutczában saját boltjában, fényes nappal agyonvert órásnak gyilkosa is kézre került.

Hirdetés.

Közelgetvén a fakiültetés ideje, tisztelettel jelentem, hogy nálam a legválogatottabb faoltványok legjutányosb áron kaphatók, bérmentett levelekbeni megrendelést elfogadok, s rendes jegyzékkel a t. megrendelők számára szivesen szolgálok, Budán Kristina városban, a két nyulhoz czimzett lakásomon ifj. Legrády Károly.

Gabona-ár váltóban.

Pest, feb. 8. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
310—320	200—210	160—170	130—140	90—95	100—110

Pozsony, frebr. 4. 1848. (pozsonyi merő.)

175—207	— — —	130—150	100—112	65—72	100—103

Zágráb, jan. 31. 1848. (pozs. mérő.)

200—230	170—180	155—166	— — —	65-75	120—125

N. Kanizsa, jan. 28. 1848. (pozs. mérő.)

150—165	— — —	105—115	90—89	60—85	85— 100

Veszprém, jan. 28. 1848. (pozs. mérő.)

150—160	110—120	100—110	70—75	25—30	70— 75

Győr, jan. 30. 1848. (pozs. mérő.)

150—192	125 - 145	120—140	85—95	52—60	75— 59

Mozsony, ferbr. 3. 1848. (pozs. mérő.)

155—130	— — —	130—148	86—100	56—65	95—100

Miskolcz, jan. 29. 1848. (pozs. mérő.)

160—165	150—155	135—140	95—100	30—35	90— 95

Temesvár, jan. 28. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	— —95	— — 70	— —45	— — 46

N. Szombath, jan. 25. 1848. (pozs. mérő.)

172—180	— — —	140—146	102—106	62—63	— — —

Baja, jan. 30. 1848. (pozs. mérő.)

155—160	120—130	— — —	50—55	45—50	60— 65

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Febr. 7-jén 1848.

Bankrészvény, darabja		1575 ft.
Status-kötelezvény	5%-es	101⅝ —
„ „	4%-es	87 —
„ „	3%-es	62 —
1834-ki kölcsön (500 ft)		765 —
1839-ki kölcsön (250 ft)		285 —
Eszterházy sorsjegy		57½ —
Pesti középp. vasut (100 ft)		82 —
N.-Szombathi „ (100 ft)		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft)		— —
Gőzhajó részv. (500 ft)		600 —
Windischgrätz sorsjegy		21¼ —
Északi vasut		131 —
Bécs-gloggniczi		108 —

Dunavizállás 0 felett.

Febr. 9-én reggel: 4′ 9″ 3‴

Kiadja az Iparegyesület. – Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

13.

Pest, kedden

HETILAP.

febr. 15. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken egalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

Mit tehet az ész és szilárd akarat? (Tóth Móricz) — Felelet Weisz Ferdinand úrnak a czéhek ügyében tett észrevételeire (Szentpétery József.) — Az olasz paraszt állapota. (M.) — **Egyesületi mozgalmak.** Iparegyesület. Iparmütár. A pesti müegyesület. — **Műipari tárcza.** Légszesz ember-ganajból. — **Budapesti mozgalmak. — Hirdetések. — Vasút. — Gabonaár. — Statuspapirosok.** —

Mit tehet az ész és szilárd akarat?

I. Széchenyikint: „a makkból mindenütt makkfa leend.“ Ugyanazon oknak hasonló körülmények közt mindenütt és mindig ugyanazon eredménye van. Ha tehát két gazda közül az egyik, — a nélkül, hogy különös szerencse érné — gyarapodik, mig a másik — a nélkül, hogy különös szerencsétlenségek vagy elemi károk érnék, — nem hogy gyarapodnék, hanem alábbszáll, „adósságokba merül,“ s a bukástól nincs messze: akkor az első gazdát okosnak kell tartanunk, de a másikat nem. — Ha két ország közül az egyik csaknem semmiből jő létre, s mind a mellett, hogy a vad, zordon és szeliditetlen természet akadályaival kell küzdenie, szemlátomást és „nagyobbszerü vágásokban“ növekszik, gyarapodik és erősödik: akkor azt kell mondanunk, hogy ezen országnak g a z d á s z a t a, czélszerü és helyes. Ellenben ha egy másik ország, a nélkül hogy érezhető csapások érték volna, gyarapodás, erősödés helyett szemlátomást gyengül és hanyatlik: akkor szinte a g a z d á s z a t n a k hiányosságára kell következtetést vonnunk; mivel „gyümölcséről ismerni a fára,“ eredményről az okra. stb. Illyen két ország Északamerika és édes hazánk. Lássuk tehát fentebbi állitásom igaz-e? Hasonlitsuk e két ország állapotát össze, fürkésszük a mind a két részen szem előtt tartott országgazdászati elveket, fedezzük föl a hiányokat, és ha tudunk, ha telik tőlünk, adjunk jó tanácsot.

É s z a k a m e r i k a á l l a p o t a irigylésre méltó, mert az onnan érkező minden hirek az amerikaiak jelen gazdasági állapotját a legragyogóbb szinekkel föstik. A yankeék örömzajt ütnek, és némi kárörömmel néznek az anyaországra, melly ha még most nincs is az örvény szélén mint némellyek hiszik, de k ö n y e l m ü s z e m l é s z k e d é s, a körülmények mostohasága és t é v e s z t e t t v e z é r l e t által kritikus állapotba jutott. Ezen évben is bő aratásuk volt, sőt a kukoricza termés igen is bő. A pamuttermés minőségéről előbb szárnyallott hirek, mostanában meglehetősen megegyeznek abban, hogy összesen 2 millió és 2—300 ezer bál termett. Rizs gazdagon, dohány igaz hogy nem annyi termett mint taval*), de ebben sem lesz fogyatkozás, mivel még az előbbi készletből is van, A burgonyavész ugyan itt ott mutatkozott, de csekély kiterjedésben, és a bőséges gabonatermés mellett nyom nélkül fog elmulni.

Ime Északamerika mostani jólétének egy legközelebbi tanusága!; de ha valaki azt vetné okul, hogy ez a szerencsés körülményeknek is tulajdonitható, nem pedig az okos g a z d á l k o d á s n a k, az tekintse meg azt, mi volt ez előtt 70 évvel Északamerika és mi most. Ha igazat akar mondani, megvallani kényszerül, hogy helyzet s égaly stb. tekintetében sokkal szerencsésebb országok is léteznek, a nélkül, hogy csak század résznyire is gyarapodnának. — Gyümölcséről ismerni a fára, eredményről az okra. Ha tehát valamelly ország nem szerfelett jó földén és inkább zordon mint szelid égallyal tetemes népességet j ó l e l t a r t: az helyes, ok- és czélszerü társadalmi szerkezettel bir; bár mint gunyolódjanak, szitkozódjanak is ellene. — A hova az emberek ö n k é n y t költöznek minden vagyonukkal, és csekély kivétellel ö n k é n y t ott is maradnak: ott jó állapotjuknak kell lenni. — Igy van Északamerikával a dolog. Több százezer ember száll évenkint hajóra a német, a britt és ir partokról, a hosszu tengeri ut minden nélkülözéseinek, sőt iszonyainak és é l e t v e s z é l y e i n e k ö n k é n y t kiteszi magát azon reményben, hogy ha még is eljuthat Északamerikába, ott mind e nélkülözések, fáradalmak és veszélyekért bőven jutalmazva leend, mert ott m u n k á j a é s e s z e u t á n t i s z t e s s é g e s e n m e g é l n i f o g, becsültetve mint munkás ember minden józanabbtól. Nagy vonzerővel kell e jólét reményének birni, és nagy lehet e jutalom maga, mert kevésért gazdaságukat és hazájukat, mellyen annyiszor „őseik vére folyt“ nem hagynák el, vagyonukat, sőt életüket olly valószinü életveszélynek nem tennék ki, már 50—60 év óta folytonosan annyi százezeren.

És a jutalom csakugyan nagy is, noha nem áll egyébből mint abból, hogy mind az szabad a mi jogos; a j o g o s é s t ö r v é n y e s közt azonban ott, persze hogy szörnyü

*) Mert a gabonának tavali jó kelete, sok dohányültetvényest arra birt, hogy gabonát, leginkább pedig kukoriczát termesszen dohány helyett. M.

különbség van. Ott mindenki előtt minden becsületes kereset szabad, a mellyik mesterségben vagy keresetmódban magát erősebbnek, ügyesebbnek érzi, abban kisérti meg szerencséjét; nincs ott a már régóta tudott fogásokra, üzletekre nézve kizáró szabaditék. Annyira szent ott a tulajdon, hogy p. o. A ügyességének vagy szerencséjének utját nem állják azért, mert vele különben a sokkal ügyetlenebb, a lomha és hanyag B nem versenyezhetne. Csak azok birnak kizáró szabaditékot, a kik valami ujat, eddig nem ismertet gondolnak ki, de ezek szabaditékát aztán a törvények védik, és a hatóságok a leglelkiismeretesb szigorusággal óvják minden csorbitástól, igen helyesen és jogosan következtetvén, hogy miután a föllelő gondolkodott, költött és fáradt találmányáért, övé az, és igy csak ő is használhatja.

És ennek következtében, mivel ott nem a „fenálló“ hanem az észszerűt a jogosat tisztelik, mivel ott minden mesterséget csak ollyanok üznek, kik arra kedvvel és ügyességgel, nem pedig kizáró vagy czéhbeli szabadalommal birnak: tehát igen természetes, miszerint ott, a még nem is 70 éves állodalomban erősebb, kifejlettebb a műipar, mint a mi 800 éves hazánkban. Ott gyarapodik és virágzik a műipar még eddig nem ismert mértékben. A gyapotáruk vására ugyanis mind inkább inkább terjed a külföldön, és mialatt az angolok — leginkább a nehéz pamutkelmékkel — velük Chinában már épen nem versenyezhetnek, addig másfelől a brasiliai differenczial-vám Brasiliában is nagy előnyöket nyujt és biztosit nekik. — Az unio pénzvásárja nem lát szükséget, (a legujabb krizist nem tekintve) és az angol bukások által sem vesztettek ők annyit mint féltek. Az angol pénzváltók hitelére, melly ez előtt minden amerikai vállalatnak egyedüli támasza volt, többé szorulva nincsenek, sőt már hallani azt is, hogy nem igen távol jövőben Anglia Északamerikától inkább fog függeni, mint valaha ez attól függött. Ennek közvetitője a pamut leend, mellyel láthatólag egyedáruskodnak az északamerikaiak. Északamerika szemlátomást és eddig alig látott arányban gyarapodik, melly gyarapodást még a mostani háboru sem gátol. És e háboru is, mellyet egy szabad ország népe, egy szabadnak csufolt másik országnak (nem népével), hanem zsarnokoskodó kormányával folytatott, csak ujabb dicsőséget és nyereséget hozott. Mert a szövetségi csekély számu, gyakorlatlan, mindenben hiányt látó seregek, ellenség földén, győzelmet vettek a betanult sokkal nagyobb számu, mindennel bőven ellátott, hazájok földén harczoló, mexikói hadakon, mellyek előitéletesek, a régihez ragaszkodók, és a „százados jogokat“ tisztelők valának.

Ez a gyümölcs mellyről a fára, ez az eredmény, mellyről az okra kell következtetnünk. Minthogy pedig az eredmény bámulatos, eddig még alig látott minőségü és jóságu: igen természetes ennélfogva, hogy a tényező az ok is, (melly itt az ország gazdászata,) czélszerü és helyes.

Mig Amerikából csak örvendetest hallhatni, addig nálunk csak búsitót; mig az ottani állapot csak ragyogó szinekkel föstethetik, addig a mienk csak sötét komor szinekkel; mig ott a yankeék örömzajt ütnek és kárörömmel néznek az anyaországnak (Angliának) kritikus helyzetére, addig minem nézünk szomszédinkra kárörömmel, hanem megforditva ők mi reánk; mi a godalommal tekintünk terjeszkedő szomszédinkra és börükbe már alig férő idegen nyelvü honfitársainkra. — Ott taval is az előtt is bő aratás volt; nálunk az előtt igen középszerü taval pedig szük; ott taval több mint 70 millió forintot kaptak csak Angliától gabonáért, miáltal sok ezer földmivelő gazdagodott meg, és minek következtében 4 millió hold az előtt miveletlen parlag föld jött eke és mivelés alá: nálunk ellenkezőleg csak az egy Sárosmegyében 30 ezer halt meg éhen *), (hogy hány ezer lett koldussá? azt senki sem számitotta föl,) minek következtében, nemcsak hogy eddig parlag föld nem jött eke alá, sőt inkább ellenkezőleg sok ezer szántóföld parlagon hagyatott.

Oda százezer vagyonos, dolgos, értelmes ember költözik ki, henye kevés vagy egy sem; hozzánk ellenkezőleg ritkán jő munkás, és szorgalmas, és vagyonos ember, hanem jő annál több földönfutó, korhely, naplopó, zsivány, mindenünnen kicsapott haszontalan „fogyasztó;“ — mert ott a munkás értelmes embernek van jó dolga, ellenben a naplopónak, haszontalan fogyasztónak nincs; nálunk megforditva. — Ott esze és munkája után él mindenki tiszteségen, itt ritkán. — A ki oda megyen vagyont viszen oda és ott marad: a ki hozánk jön, ritkán hoz vagyont, de itt szerez és akkor rendesen odább áll. Ott mindenki előtt minden becsületes kereset-mód szabad: itt egyedül a privilegiatusnak szabad minden. Ott az ember azzal foglalkozik, a mihez legtöbb kedve és ügyessége van, a mihez leginkább ért; a nálunk pedig csak azzal, a mit természetes ellenségei versenytársai megengednek. Ott a törvény előtt minden ember: itt csupán minden nemes ember egyenlő. Ott az szavazza meg az adót, a ki fizeti: nálunk pedig, mint gróf Széchenyi mondá, „egyik szónokol az adóról, a másik pedig fizeti az adót.“

Ott a munka és ember szabad, ennélfogva az eredmény (a gazdagság) nagy, a pénz sok; — a becsület pedig első élelmi czikk, életszükség levén igen kapós, tehát igen drága; ezért is ott a közhivatalokat nem pénzért, hanem becsületért viselik: mig nálunk sem a munka, sem az ember nem levén szabad, a szegénység nagy, a pénz kevés --- Ott több statusok vannak (p. o. Connecticut stb.) mellyek nem szednek a polgároktól adót, mind e mellett is birnak bámulandó, nagyszerü közintézetekkel: nálunk egyetlen egy megye sincs, melly adót nem szedne, és mind a mellett is semmi vagy csak szánandó közintézeteket birnak fölmutatni.

Ott az ország háromezer és egy száz, a népesség pedig csak 50 percenttel nagyobb, s az állandó katonság 1175, mond egy ezer száz hetvenöt percenttel — nem nagyobb — de kisebb mint nálunk. Ott oliy jól tudnak gazdálkodni a pénzzel és emberrel, hogy minden 1 katona 16 □ mérföldet megőriz, megvéd: nálunk megforditva minden □ mérföldnek megvédelmezésére 20, mond husz katonát kell tartani, vagyis a 16 □ mérföld megőrzésére 320at, mig ott csak egyet. — De ott a „rohanva haladók,“ itt pedig a „fontolva haladók,“ a magukat „gyakorlat emberei“-nek gunyolt „higgadt eszüek“ „kezében van az ország nagyobb részе“ (mint a

*) Azon évben, mellyben a B. P. Hiradóék azzal kérkedtek, hogy „az ország és hatalom nagyobb része kezükben van.“ M.

B. P. Hiradó **672.** száma mondja) és igy egyátalán fogva nem csuda, ha itt **320**-szorta több ember kivántatik a bátorság megőrzésére, ha itt **320**szorta csekélyebb a közbátorság mint Amerikában; noha ott hasonlitatlanul több vagyon, tehát hasonlitatlauul több félteni és igy őrizni való is van mint szegény hazánkban. — Ott **8—10** ezer állandó katonát tartanak: nálunk **102** ezeret; ott ennélfogva valósitva látjuk, mit a hitregében az aranykorról mond e vers:

Nincsen hadi sereg, nincsen falukon — a
Munkás nép terhére — garázda katona:

Ott — a **70** éves statusban — virágzó és hatalmas a műipar, mi mellett és mi által hatalmas és virágzó a földmivelés, a mezőgazdászat: nálunk — a **800** éves statusban — csak mostanában szánta el magát több ezer hazafi a műiparnak védelem által gyarapitására; és már is találkoztak, kik „a földmivelés elnyomásáról" károgtak. — Az ottani uj műipar, az aristocraticus vén Angliáét a chinai piaczról már is kiszoritja: a mi iparunk nem is gondol arra, hogy idegen piaczról szoritson ki valakit, megelégednék és igen örülne, ha saját piaczáról nem szoritaná ki az idegen műipar. Ott **70** év alatt annyira mentek, hogy idegen pénzre nem szorulnak már: itt mi **800** év alatt annyira mentünk, hogy egyedül csak az idegen pénz tartja bennünk a lelket. P. o. dunagőzhajózás, vasutak, lánczhid, Tisza szabályozása stb.

Ott a földmivelés olly hatalmas, hogy minden főre **15½** pozs. mérő gabona jut*); nálunk csak **7½** pozs. mérö. — Ott azért termesztetik annyi gabona, mert **1**-ör a földmivelő esztendeje **365** napból áll, mellyeket mind használhat szabadon: mig nálunk a földmives esztendeje csak **184** napból áll; (mert **65** vasár- és ünnep napon büntetés alatt tilos a munka, **104** nap az uraságé, **12** jut a közmunkákra; a „forspontot" és „hetelöt" nem is számitva, s igy összesen **181** nap nem az övé.) — **2**-or. Ott a földmivest becsteleniteni sem, ütni pedig még kevésbé szabad: itt a földmivest minden „kaputos" összehunczutolhatja, minden nemes ember megagyalhatja, minden biró megveretheti. stb.

És igy lehetne ezt folytatni isten tudja meddig, de miután gyümölcséről ismerni meg a fát, eredményéről az okot; továbbá miután ott az eredmény eddig a történetben utólérhetlen jelességü, mig nálunk igen silány: tehát már ebből is kitetszik elvitázhatlanul, hogy az ottani gazdászat, ha nem is tökéletes, de igen helyes, igen jó; ellenben hogy az itteni igen hiányos, igen tökéletlen.

Összehasonlitva a két ország állapotát egymással, látván mind két részről az eredményt, mellyről a tényezőre az okra következtettünk, fürkészük a mind két részen szem előtt tartott (ország-) gazdászati — elveket; és végül mert szabad, adjunk ezek meg- vagy meg nem tartása iránt jó tanácsot, ha birunk és tudunk.

De erről máskor. Tóth Móricz.

*) A mult évi kukoricza-termés olly böséges volt, hogy minden várakozást meghaladt, és az ország gazdagságáról, és arról hogy mennyit legyen képes termeszteni, kellő fogalmat ad. Termett ugyanis 600 millió buschel. Az 1845-dik évben 417,897,000 b. — 1846-ban kivittek 1,826,000 b. kukoriczát és 298,786 b. kuk. lisztet. — 1847-ben tett a kivitel 17,272,815 bt. és 945,049 b. kukor. lisztet. Igy „nyomja el a műipar a földmivelést." M.

Felelet Weisz Ferdinand úrnak a czéhek ügyében tett észrevételeire.

Miután már több év óta, a nemzet sorsa előmozditásán törekvő nagyaink elméjét azon eszme foglalkodtatja, mintha a haza boldogitására a czéhek eltörlése egyik legczélszerübb sőt legszükségesebb eszköz lenne: azért is, nehogy ezen eszme rögtöni életbeléptetése a legkedvetlenebb következésü legyen, már akkoriban (ez előtt **15** évvel) a „Tudományos gyüjteményben" figyelmeztetém a nemzet azon kis osztályát, melly a műipar állapotáról némi fogalommal is bir. — Ezen nyilatkozatom azonban kevesek előtt lehetvén ismeretes, és a czéhek eltörlése felőli gondolat nem csak nem gyengülvén, sőt inkább terjedvén erősödvén; sőt e gondolat megtestesitésének ideje is már már elérkezvén; bátorkodtam a műipart képviselő Hetilapnak mult évi **202**-ik számában észrevételeimet a t. cz. közönséggel tudatni. Ezen észrevételeimre Weisz Ferdinand úr előadásomat, jól fölfogó tehetségével megrostálván, ellen-észreveleit nyomban kiadta.

Ámbár ugyan nekem az irás nem levén mindennapi, sem legkedvesebb foglalkozásom: ámbár a kalapács és irótoll közt olly nagy különbség van, mint a haditaktika és a theologia közt: mindazonáltal nehogy a tisztelt közönség előtt a dolgot egyoldalúlag felfogni látassam, még most az egyszer, Weisz F. úr észrevetelei és ellenvetései következtében, illőnek tartom véleményemet előterjeszteni. — Noha pedig W. F. úr mellett előadás és stylus dolgában úgy állok, mint egy a százhoz: de reménylem hogy a tisztelt olvasó nem a külső boritékról, de a belértékről fogja a dolgot megitélni.

W. F. úr a Hetilap **204**-ik számában a negyedik pontban ekép nyilatkozik; (miután már az azt megelőzött pontban nyilvánitá, miszerint Poroszországban, a más szövetségi statusokból származott zsidó-legényeknek megengedtetik, hogy mestereknél mint legények dolgozhassanak; stb.) „czéhszabályaink mindeddig csak a keresztény iparosokról szólanak, s a czéhek nem sietnek a czéhszabályok ebbeli szoritékain tágitani. A n. m. m. k. helytartó-tanács „a legjobb szándékkal a czéheket nyilatkozásra rendelé, hogy véleményük szerint a zsidók fölvétethetnek-e czéhbe?" — Én megvallom, hogy a czéheknek ezen fölszólitásáról legkisebbet sem hallottam sem tudtam. Ugyanis ha tudtam volna, valamint most minden fölszólitás nélkül közlöttem e tárgyfelöli nézeteimet, és kivánnám, hogy mind azon t. szerkesztő urak, kiknek közlés végett átadtam, közlenék: ugy akkor is én azon fölszólalásra a legnagyobb készséggel feleltem volna. De mivel W. úr itt is a legszivrehatóbb okoknál fogva ohajtja a zsidó iparosoknak a czéhekbe fölvételét, engedje meg W. úr, és a Hetilap tisztelt szerrkesztője legyen türelmes, hogy W. úrnak a zsidók iránti nyilatkozatára felelhessek, és ne idegenkedjék, legalább most az egyszer az én véleményemet is közönségessé tenni.*) — Hiszen ha már mind a megyei mind az országyülési teremekben megfér együtt az oppositionalis és conservativ párt: szenvedje meg a refor-

*) Lapunk a műiparnak is organuma levén, nem zárhatunk ki belőle bármilly, a műipart csak némileg is érdeklő ügyet sem. A vitatkozást, minthogy sem magunkat, sem bár mellyik polgár-sőt embertársunkat is csalhatatlannak nem hisszük, egy átalán akadályozni sem, kizárni pedig annál kevésbé fogjuk lapunkból; föltévén, hogy az illő és kellő korlátok közt, és szorosan az ügyről foly. Szerk.

*

barátja, egy ezen részben conservativ egyénnek a tárgy méltánylatos megfejtéséhez szólani, és ne ellenezze hogy a tisztelt olvasó az ellenfél (már mint csekély személyem) kihallgatásából a dolognak miben létét jobban megérthesse; különben azon régen bevett igazságos szabály: „semmit rólunk nélkülünk“ mellőzésével, a legnagyobb hiba követtetnék el.

Mivel pedig W. úr a zsidókat, a keresztény felebaráti szeretet fonalából szőtt fátyolon át akarja a lehető legszebb oldalukról nézni s mások által is nézetni, de azoknak a kereszténységre nézve kiállhatatlan rosz oldalától valamint a maga úgy a más szemeit is el akarja forditani: kérem mondja meg nékem Weisz úr, lehet-e egy olly vendégszerető embert gondolni, a ki midőn házát minden utasnak nyitva, és asztalát mindenkinek a ki csak az illedelmi rendet megtartja, teritve tartja, a hol az érdemesebb és az illedelmet megtartó vendégek számára az asztalnak felsőbb része levén rendelve, hogy az illedelmet és a rendet meg nem tartó vendégek, (a kik különben az asztal egy részét önkényt el különözve magoknak elfoglalták s az érdemesebb vendégek részére készitett étkekből, még minnekelőtte az asztalra vitetnének, ha alkalmuk van, a legszebb és legnagyobb falatokat alattomban kiveszik;) — hogy mondom az illyen ingyen vendéglő meg engedné nekik, hogy ők szokásaik megtartása mellett, az asztalnak felsőbb részén helyet foglalt érdemesebb vendégek számára feltett étkekből markolják ki, amazok szemek elől a legszebb falatokat?

Azt mondják azok, a kik a zsidókat pártolják, hogy már ők több más mivelt nemzeteknél is polgárositatván, polgári jogok visszaélésével panaszra okot nem adtak; de ezt csak úgy lehet tekinteni, mint némelly új házasokat, a hol is az aszony eleinte az ő természetes rosz hajlamát mig lehet titkolja, de ha egyszer férjének gyengeségét kitanulta, akkor erkölcstelenségének és rosz hajlaminak legtágasabb tért enged. Azonban azt kell itt meggondolnunk, hogy már ott a nemzetek előbbre levén a miveltségben, a köztök lévő zsidók is, több miveltséggel birnak, és ha azon nemzetek a miveltségnek mivelünk ugyan azon egy fokozatán volnának, biz azok sem jöttek volna még azon gondolatra, hogy őket polgárositanák, és ha mi most ugyan azt tennénk a zsidókkal, annak jobb következését nem latnánk, mintha az országnak leg éjszakibb részében, a candiai és sziciliai lakókkal egy időben aratnánk és szüretelnénk.

Az ötödik pontban igy nyilatkozik W. úr: „Pártot képeznek a czéhek, melly a mult országgyülés véleménye s óhajtásával ellenkezik! Bizony bizony! igen természetesnek találnók, ha a czéhek mint illyenek, az ellenkező corporationalis szellem miatt az országgyülési vélemény előtt nem különösen tünendenek fel;! pedig a czéhek eltörlésére nem egy megye adott utasitást stb. "Az ezt követő három pontok értelméből ki tetszik, hogy W. úr nem annyira a czéhek meghagyását pártolja, mint azt: hogy a zsidók még minekelőtte polgárositatnának, hogy mesterségöket annál inkább folytathatnák, a czéhekbe bevétessenek. — Én erre azt mondom, hogy ha azon megyék, mellyek a czéhek eltörlését kivánják, sőt még az egész nemzet magyai is, ha egyenlő értelemben volnának: azt nem lehetne egyébnek tulajdonitani, mint annak, hogy a czéhek rendezkedéseit csak fölületesen ismerik, és azokban némelly visszaéléseket látván, azért az egész ellen igen nagy balitélettel vannak. Azonban, ha mind azon

intézetek, mellyekben az önzés a maga szerepét játsza eltöröltetnének, akkor a leg nagyobb tétlenség volna az emberi nemzet közt, és akkor az emberi társaság hasonló volna a széjjel szedett órához, azzal a különbséggel, hogy annak részei minden mozgás nélkül volnának, a midőn az emberek minden öszvetartás és rend nélkül, kiki a maga feltartásáért mozognának.*) És ekkor az emberi nemzetnek, vagy az első pár ember esete előtt volt állapotra kellene visszatérnie, — a melly azonban lehetetlen, — vagy pedig egy még sokkal nagyobb természeti vadságba és rendetlenségbe visszakesnie. Azt már csak egy középszerű gondolkodású ember is tudja, hogy az emberi ész és erő soha olly tökélletes dolgot nem állithat elő, hogy az, az emberi kivánságnak teljesen megfeleljen, és ha a világ mind azt akarja nélkülözni, a mi nem tökéletes, úgy az embernek egy Diogenes élet-módjánál is szigorúbb életmódra kellene magát elszánni. És igy ha a nemzet a czéheket el akarná törleni, akkor a maga testének egy ollyan tagján vágna eret, a mellyen a vérfolyást el nem állithatván, az egész test örökös sinlődésben maradna. Szentpéteri J.

Az olasz paraszt állapota.

(Vége.)

„A langyos nyári éjeken, — mellyek a felhőtlen derült ég bübájával, szünni nem tudó prücsök czirpelés kiséretében borultak a vidékre, és az erdőcske hársfáinak illatát ablakomba hozták, — ez éjeken hatotta meg kedélyemet igazán a szegény földmivesek inséges állapota; csak illyenkor tünt föl lelkem előtt valódi iszonyatosságában azon jogtalanság, mellyet a fehér (uri) faj a barna fajon (a földmiveseken) elkövetett, s még annyi századok után is gyakorol. — És gyakorolja egy olly országban, melly a természettől pazarul van ellátva az emberi életnek nem csupán szükségére, hanem gyönyörére s kényelmére is szolgáló minden javakkal! És gyakorolja a szegény nyomorult földmivesen, kinek piszokban fuldokló gyermekei, s ivadéka kétségbeejtő és halálig tartó inségre vannak kárhoztatva általa. — A velenczei éjszakák köztudomás szerint ingerlők, és a gondolatot az embernek mintegy szivéből ragadják ki, a nélkül, hogy a társaságra, mellyben épen akkor van az ember, tekintettel figyelemmel lenne.

Hogy a bánat pohara csurdultig megteljék, illyen éjeken egyenes szivü gazdám csatlakozott hozzám, a ki mezei rendőr-főnök. „Földmiveseink állapota“ monda ő „egész Olaszországban — mellyet én szegről végről ismerek — mindenütt ugyanaz; rendesen a lombard-velenczei és toscanai paraszttal kivételt tesznek ugyan, de helytelenül. — Mert ámbár igaz az, hogy Lombardia földe czélszerübben és jobban meg van mivelve, mint a félsziget egyébütt, és okos elődeink által a mindenhova elárasztott vizbeli áldás tetemes tejgazdászatnak oka, melly a napszámos életét félig meddig eltürhetővé teszi. Ámde azért ők meg sincsenek jobb állapotban mint ügyfeleik a velenczei birtokban; és én legalább egész Olaszországban nem láttam a városi és falusi

*) Ez ellenmondás. Ha az önzés megszünnék, akkor kiki magának dolgoznék? Hiszen épen azt nevezzük önzésnek, midőn kiki csak a maga javát tartja szem előtt, és-per fas et nefas, még a mások java és joga sérelmével is — azon igyekszik. Szerk.

nép közt olly nagy különbséget mint Majlandban. Mert mig e fővárosban szép ember pazar bőségben találtatik, addig mindjárt a város sorompóin tul kezdődik a bérnökök és napszámosok barna faja, kiknek összefonnyadt, korán kiaszott és az inség által elnyomorodott alakjuk annál inkább megindit minden érző szivet, mennél dusabban árasztotta el a természet minden kincseit, ugy hogy jóformán azon gondolatra jő az ember, mintha itt mindenki örökké tartó ifjuságra lenne rendeltetve.

Semmi sem tanulságosabb, mint vasár- és ünnepnapokon az óriási székegyház lépcsőin figyelemmel nézni a ki- és behullámzó néptömeget. Azon hajlékonyság, melly a ti német parasztjaitokat olly kedvezőleg kitünteti, és melly a tulajdon érzetéből származván, arczukon és minden mozdulatukon észrevehető; — azon őszinte vidorság, melly az élet mindennapi szükségeinek kielégitése által támad, a mi szegény földmiveseinken nem látható. De igen is látható egész alakjukon a kiszenvedett inség, és azon örömzaj, mellyet néha ütnek, csak roszul sikerült kisérlet a nyomor jajjainak elnémitására.

A mit Toscanában Leopold nagy herczeg (később német császár és magyar király) a földmivesek könnyitésére tön, minden esetre soha eléggé nem dicsérhető ügyekvés vala, melly a társadalmi állapotot természetesebb alapokra akarta épiteni, hanem persze csak kezdet volt, melly kellőleg s czélszerüen nem folytattatott. És e megállapodás nem a jó szándéku fejedelmi háznak tulajdonitható, hanem az olaszoknak maguknak, kik őszinte jó szándékkal soha sem gondoltak a reformok e nélkülözhetlen alapjára s föltételére. Szárdiniában, Piemontban, az Egyház-birtokban, Nápolyban és Szicziliában a földmivesek dolga még roszabb is mint Lombard-Velenczében, hol minden akadályok daczára is a német szellem s igazi germán szelidség áthatolt, és a dolgozó osztály sorsa javitására fordult. Igen! én több évi tapasztalatim után azt merem állitani, miszerint a most föltünt német-gyülölségnek oka nem egyéb, mint bár öntudatlanul a német egyenes szivüség, s a földmivesek iránt tanúsitott igazság és rokonszenv, melly ellen az aristocraták utógondolataikkal kitörnek, mivel a német befolyástól semmi jót nem várnak magukra nézve. A gazdag birtokosok pazarolják pénzeiket a németség elleni demonstratiókra, hanem mind a mellett is erdeiket inkább csak legelőkül használtatják, mintsem szegény hazafiaiknak a földmiveseknek kiosztanák, a mit a német urak okos előre látással és bölcs mérsékkel már rég megtőnek.

Ezen föld- és földészi reformoktól függ is csakugyan az olasz félsziget termési képessége, még pedig sokkal inkább, mint valamennyi gazdasági egyesülettől, mellyeket — igen erős mellü és ép tüdejü — gazdag szónokok képviselnek, és mellyek tudós értekezéseket tartanak, mig, a maremmák és ingoványok büzbödt párája épen ellenkező — legalább különböző — tudományt nyujtana. Ha az olasz parasztnak földtulajdona leend, akkor Olaszország még egy szer annyit fog termelhetni és eladni mint most; a mélyebben látók már észre is vették, minő lendületet adand ezen — a világon legbékésb — reform az olasz nemzetiségnek is. Magok a földesurak határozott bér, s ennek további fejlődésével, örök váltság által csakugyan többet fognak nyerni, mint a mennyit fölületes vizsgálat után veszteni félnek. Ők még most könnyen és jutányosan alkudhatnak, de unokáik már háromszorta drágábban, és még is háromszorta kevesebbet fognak általa elérni. — Ha a parasztnak föld-tulajdona leend, akkor az egyenlő teherviselésnek — minden rang személy és előjog tekintete nélkül — szinte életbe kell lépnie.

Azon egyének, kik magukat hivatva lenni vélik az olaszországi mozgalmak vezetésére és arra, hogy hirlapok, röpiratok által tudassák kortársaikkal a szükségesnek elismert reformok menetét, igen helyesen osztályozhatók eképpen. Először: az őszinte becsületes hazafiak, ifjak és vének, tudósok nem tudósok, szegények gazdagok, kik nem birnak elég világ- és ember-ismerettel. De e hazafiak, nemzeti érzelmeik tuláradozó kéjjei közt, soha a tulajdonképeni néphez alá nem szállanak, hanem örömzajt csapnak, kalapjukat lengetik a lelkesültség magas tornyán, össze-vissza-csókolják a borutlan olasz ég hóldját és csillagait a nélkül, hogy a földi nyomor iránt csak figyelemmel is lennének. És pedig épen az ujitóknak ezen osztálya az, mellytől még lehetne a földmivesek iránt részvétet várni, ... ha valahogy sikerülne őket a helyes utra terelni. A második osztályt „imperialistá"-nak nevezhetnénk; ennek titkos jelszava: várj az időtől. Hogy ezek a népre soha sem gondolnak, az elvük. Centralisatiói eszméik erőszakos rendszabályokrai gondolattal vannak mindig összekötve. Ezeknek inkább czéljuk ellen, mint czéljuk szerint van a szabad parasztgazda. És ha nép-képviseletet emlegetnek is, alatta mindig magukat és a hasonszőrüeket értik, a parasztot pedig minden a közös hazát érdeklő tanakodásokból szeretnék kirekeszteni."

Eddig a német utazó.

Hányan vannak, kik felületes eszükkel, és mert nem tudják üdvözitönk ama szavait: „ne iteljetek és nem itéltettek," olly készek kárhoztatni az olaszokat, kiknek sanyaru, csak nem kétségbeejtő állapotjokat ime előadtuk? — Hányan vannak kik az olaszról legkisebb jót sem föltételeznek? — Hányan, kik, a heves véralkatu népet kárhoztatják egy két szeleburdinak minden önkénytelen örömsikoltásáért, vagy önkénytelen szidalmáért:? kik az egész nemzetet nyughatatlanak, a böriben nem férőnek stb. s ollyannak mondják, mellyel a legszigorubban kellene bánni. Pedig ime milly inség az olasz ember örökségi része, és pedig Lombard-Velenczében, hol tudvalevőképen mind a közigaztás, mind a személy- és vagyon bátorság, mind pedig a szabadság legnagyobb. Minő lehetOlaszország egyéb részeiben? hol a zsiványság és orgyilkosság nem valami rendkivüli, hanem megszokott mindennapi esemény; hol az igazság (Sch. geographiája szerint) hasonlit a kéjhölgyhez, mivel bárkitől is elfogadja az ajándékot.

Az olasz népet nem vádolni, de bámulni kell. — Midőn borútlan ege, áldott termékeny földe, legsanyarubb munkája, minden fukarsága mellett is osztályrésze csak inség, emberhez nem illő nélkülözés és nyomor: és miután fejedelmeinek (Toscanát és Lombardiát értem) igazán atyai jó szivéről tettleg megyőződnie már alkalma volt: hogy mondom illy körülmények közt, fejedelme emberiséget és igazságot védő jó szivére és nagy lelküségére apellálva, ki nem tör.

Negyven frank egy hold földnek évi bére ott, hol az kukoriczánál és buzánál egyebet nem terem, pedig azt

még távolról sem olly dusan mint a magyar Alföldön. — Rest az olasz? de ugyan kinek lenne kedve és ösztöne még sanyarubb munkát végezni, életerejét csekély táp mellett még inkább fogyasztani azért, hogy jobb állapotra ne juthasson? — Mert hiszen, ha az olasz paraszt földét még 100 percenttel jobban mivelné, ha 100%el többet termesztene; akkor a földesur 100-110%el emelné föllebb a földbért; s a földmivelő még egyszer annyi munkája és fáradságai jutalmaul, csak annyit kapna mint mostan; mert hiszen a földbér nincs törvény által meghatározva megállapitva.

A fejedelmek a népnek ez inségét rég szivükre vették, és a mennyire „a fenálló tisztelete" miatt hozzá férni lehetett, könyitették javitották is: a mennyire pedig nem segithettek, a régi természetellenes állapotot — habár vérző szivvel is — türték; de legalább közvetve, rendezettebb közigazgatás, gyorsabb és részrehajlatlanabb igazságkiszolgatás által vedték és segitették a parasztot a hatalmas földbirtokosok dölyfe és zsarnoksága ellen. —

És épen a fejedelmek ezen jószivüsége és igazság-szeretete böszité föl a nagyokat az uralkodó ellen, a mit bizonyit azon körülmény is, hogy minden ingerkedést, minden daczoskodást a gazdagok-ig lehet nyomozni. — Még pedig egyedül városokban vannak zajongások, hol laknak és költik el pénzüket e gazdag földbirtokosok; — ellenben falukon a parasztok nyugodtak, mert őket, kik az uralkodó háztól nyerték és várják terheik könnyitését, nem birnák a földes urak elbolonditani.

Parca, a non parcendo; higgadt ész a furcsa logica; aristocratia (a legderekabbak uralma) az erénytelenségtől: valóban szomoru de való, miszerint mindig és mindenütt, Rómában ugy mint Spartában, Angliában ugy mint Francziaországban, nem a fejedelmek, de a nagyok az aristocraták (az erényesek) állnak a tökéletesség, s a boldogságnak utában, ők akarják és hiszik az embert földhez kötött rabul örök idökig birni akkor, mikor ezt tiltja és lehetleniti a népek éretsége, a fejedelmek igazság- szeretete, sőt a mi több maga a teremtő isten is, ki azt mondá: (ember!) „te légy e földnek ura." — M.

Egyesületi mozgalmak.

Iparegyesület. Testületi örökitvények. Mig időszakos tudósitásunkat adhatjuk az egyesületünk irányában, ujból mutatkozott részvételről, szabadjon két örökitvényt kivételesen megemlitenünk, mint a melly köszönő elismerésünket kiválólag kötelezte le.

A kolozsvári polgári Társalkodó 40 pfttal gyarapitja pénztárunk erejét. A tisztelt egyesület meg fogja engedni, hogy a lelkes sorokat, mellyeket e részben hozzánk küldött, ezennel közölhessük. — Igy következnek azok:

„Tisztelt egyesület! — Azon üdvös célok, mellyeket ezen testvér-honi tisztelt iparegyesület maga elé tüzött; a siker, melly lelkes törekvéseit folytonosan kiséri, s szakadatlan reményekre jogosit; és végre a vágy s hajlam, illy törekvések elömozditásában résztvehetni, Társalkodónkat, mellynek különben is fő rendeltetése: a polgári elem szellemi fejlesztésivel az anyagi jólétet is lehetőképen elömozditni, — természetesen azon határozatra vezették, miszerint a tisztelt iparegyesület örökös tagjai sorába lépjen. —

Örömmel vette tehát a fölszólitást s az ebben megemlitett hason rendeltetésü intézetektől hátramaradni nem kivánva, sietett a megküldött s ez alkalommal vissza is rekesztett aláirási ivre 40 pft bejegyzésével örökös taggá avatni magát, hogy kötelességének eleget tenne; kötelességének igen is, mert mi lehetne polgári egyesületnek világosb, mulaszthatlanabb kötelessége, mint tehetsége szerinti járulás, egy intézet biztos alapokra állitási üdvös czéljához, mellyszerint föladatul van annak tüzve, legtöbbnyire a polgárok tisztes osztályához tartozó kézműiparos tehetségeknek honunkban olly sokáig hanyagolt fejlesztése.

Tudva van Társalkodónk előtt, mikint illy járulásával, a példabeszéd szerint, legfölebb porszemet vitt az egykor — szeretjük s akarjuk reményleni és hinni, roppant tömeggé alakulandó épület emeléséhez, de korlátolt tehetségtől óriási segélyt nem várhatni; — csekély ez adomány, de őszinte vonzalom fillére, s ha sok illy jó akarattal nyujtott segedelmet mutathat föl a tisztelt egylet, nem maradhat el isten áldása! Hogy is lehetne az, midőn maga a király, sőt egy ország, a tisztelt egylet czélszerü voltáról szent meggyőződésükben részint már tettleges segélyt nyujtva, részint erre a cselekvés pontjához jutva, a felkarolás óhajtott nagy munkájára készeknek nyilatkoznak.

Illy jelenségek közt zárjuk vissza a Társalkodónkhoz küldött előbb is érintett aláirási ivet, forróan óhajva, miszerint a jelenleg egybegyülekezett honatyák országosan kimondandó lelkes, sokszorosan megérdemlett pártolása pótolja, örökidőkre megalapitván, a derék iparegyesületet. — Szives barátságába ajánlkozva a tisztelt egyesületnek. Kolozsvárt télhó 2-kán 1848. alázatos szolgái Kovásznai József m. k. Lugosy József m. k. jegyző."

A befejezésül kijelentett jó kivánatnak engedjen isten ez országgyülésen szerencsés valósulást! —

A tisztelt egyesületnek példáját pedig bár kövessék a két testvér-hazában annyi testvér egyesületeink! — Csak magunk körülbelől 200 casinónak névjegyzékét birjuk. Ha mind ezek azon ezerekből, miket a jelennek bár nemes, de mulandó élvezeteire költenek, csak egy 2 pftos részvényt is örökitenének egyesületünknél, mi maradandó áldást biztositanának saját emlékezetöknek, mi gyümölcsöző alappal ajándékoznák meg a hazai müipar ébresztése s nemesitéseül szövetkezett egyletünket! —

A pesti csizmadiaczéh szinte 40 pftnyi örökitvényt kötelezett egyesületünknek! — Köszönjük, hogy az érdemes czéh ekkép méltányolja az ipar és iparos osztály érdekei körül hivatásunkat, igyekvéseinket. Bár hasonló elismeréssel nem annyira jutalmaznák — mert ezt nem kivánjuk, — hanem erösbitenék egyesületünket a hazában létező annyi czéhtestületek is. A czéhek, a mint most fönállanak, s a mint — hisszük mert óhajtjuk — rendezve fönállandanak továbbra is, maradandó corporatiók, — nálok tehát csak évenkinti kamat leköteleztés is szilárd biztositás. És mi a czéhládáknak 2 pft, kamatja egy örökitvénynek? vagy 5 pft kamatja 100 pftos alapitványnak? A czéhládák mindnyájában van illy csekélység mindig egy nemes és rokon czélra. S ha nem volna, illy apróságnak kivetését a czéhek tagjai meg se érzenék. Im a pesti csizmadiák czéhe tanusitja ezt. Ez fő városunkban, sem czéhládájára sem egyes tagjainak tehetőségére nézve nem a gazdag czéhek közé tartozik, de lelkességében még is talált olly forrást, mellyből egyesületünknek is juttasson. Öt eddig Pesten, csak két testvér előzte meg; az arany s ezüst-müvesek

és a magyar szabók czéhei. — Reméljük, hogy a többi czéhek mind itt, mind egyéb városainkban, egykor csak figyelmökre érdemesitendik az ipar érdekében történt, történő s történendő eszközléseinket, — s akkor talán nem nélkülözendjük az ő segedelmöket sem.

Február 13-én 1848. Csanády, jegyző.

Iparmütár. A folyó évi debreczeni Remete-Antal vásár alkalommal, következő kereskedő urak vásároltak az iparmütárban.

Nagy-Váradról, Zriget Miklós és fia, Rosenthalné és Tamasyné asszonyok.

Debreczenből, Molnár Sámuel, Papp Sándor, Sáska László, Nánássy Imre, Kardoss László, Szathmáry Mihály.

Beregszászról, Meisels Herrmann.

Szathmárról, Aszallay Antal.

Munkácsról, Meisels Nathan.

Nagy-Bányáról, Ifj. Csausz János és testvére.

Szinyér-Váralyáról, Lengyel testvérek.

Sziget-Mármarosról, Ember Zacharias, Smuk Salomon.

Dézsről, Papp Ferencz és fia.

Maros-Vásárhelyről, Istvánfy Antal, Patrubán Miklós, Csiky István, Kondray Kristóf.

Székely-Udvarhelyről, Szenkovics Ferencz.

Kolozsvárról, Szenkovits István, Florián Antal.

Somlyóról, Pap János.

Makfalváról, Szenkovits Lukács.

Károly-Fehérvárról, Duha János.

Szamos-Ujvárról, Simay Tivadar.

Megrendelések pedig történtek Pesten, a következő uraktól:

Tapolczáról, Tausz József, Miskolczról Ernst és Friedlaender.

Pápáról, Horváth József, Veszprémből Schill testvérek.

Rima-Szombatról, Rigó Sámuel és Kraetschmár.

Zilahról, Emzon Lajos, S. A. Ujhelyről Matolay Victor.

Köveskalóról, Sáry Gergely. — Iparmütár.

A pesti müegyesülettől. Azon t. cz. egyesületi tagok, kik az 1847-dik évre járó műlapjaikat még át nem vették, ezennel tisztelettel kéretnek, miszerint azoknak, bold. Klausz A. L. tükörkereskedésében (a városi szinházépületben) átvételéről, valamint a f. évi részvény-dij befizetéséről minél előbb rendelkezni méltóztassanak. — Közli Ritter Sándor, egyleti titkár.

Műipari tárcza.

Légszesz ember-ganajból. A berlini műiparos-ujság szerint Grenobleban (Francziaországban) néhány vegyész rövid idő előtt, Franczia- s egyéb országokra nézve is szabadalmat vett légszesz készitésre ember-ganajból. A készület igen egyszerü, mert csak egy közönséges kályhából áll, mellynek tetején van egy hengerded göreb, sennek hossza 13 hüvelyk, átmérője 3 hüvelyk. Csupán 1 kilogram ganaj fér bele és naponkint ötször töltik meg; a szesz egy kis tisztitó edényen át jut a gasometerbe sez nem más, mint egy fahordó, mellybe ugyancsak hordó alaku horganyhenger van bemeritve. — Kisérletek után azon tudomásra jutottak, hogy 1 kilogram ganajból 240 liter szesz leszen, mig 1 kilogram köszénből csak 172 liter. A szesz igen jól ég, és világitó ereje valamivel nagyobb még mint a köszénszeszé. — A húgy leöntetik s nem használtatik, sőt még meszet kevernek a ganaj közé, hogy úgy összeálljon mint a sürü malter.

A szabadalmazottak igérik, hogy illy büztöl mentállapotában 100 kilogrammot 1 frankért adandnak. 400 kilogram illynemü tömeg ád 96 koczkameter (24 koczka öl = 5,184 koczkaláb) légszeszt, ebből 1 koczkametert 58 centimével számitva, az egésznek értéke 55 frank és 68 centime. A destillatio 6 frankba kerül, a 400 kilogram süritett büztelen ganaj ára tesz 4 frankot; az özszes költség tehát 10 frank, mit a fentebbi 55 fr. 68 cent.-ből levonván, marad tiszta haszonképen 45 fr. 68 cent.

A köszénből 96 koczkameternyi szesz előállitására nem 400, hanem 600 kilogram kell. E 96 koczkameter szesz érjen szinte 55 fr. 68 centimet: érjen a mellesleg termelt koaksz 12 frankot, összesen tehát 67 frankot és 68 centimet: ámde 600 kil. köszén ára 24 frank, a destillatio szinte ott is 6 frank, összesen 30 frank; mit a 67 fr. 68 cent-ből levonva, marad nyereségül 37 frank és 68 centime, tehát 17 frankkal, vagy is 48% nyereségesebb a ganajszesz mintsem a köszénszesz. —

Nem lehet benne kétkednünk, miszerint ettől sok filiszter undorodni fog; hanem mi a derék Vespasianus császárral tartunk, ki Rómában, az utczaszegleteken csöbröket állitatott föl az ember-húgy fölfogására, és ki a gunyolódó filisztereknek azt felelte hogy: „dulcis odor lucri ex re qualibet," Továbbá a természetben meg van azon két elv, hogy 1-ör hasztalan semmit sem tett; (natura nihil agit frustra) és 2-or hogy elveszni semmit sem hagy (cura minimi)

Mindent miből hasznot huzhatunk jogosan, nyugott lélekismerettel fölhasználhatunk.

Budapesti mozgalmak.

Pesten, az ország fővárosában, sok van ollyan mivel vidéki város nem dicsekhetik. P. o. Pesten van épitő- és szépitő biztosság, vidéki városokban nincs: ellenben Pesten (az épitő biztosság megtréfálására) vannak ollyan kalyibák is, mellyek az embert csak úgy nem ütik agyon, ha illő, és tiszteletteljes távolban marad tőlük. Illyen házak kis városokban nem épen sürük, azon egyszerü okból, mivel ott rendesen nincsen épitő-és szépitő-biztosság. F. h. 9 ére viradóra a gőzmalommal szemközt levő Reitsch-féle ház összedült és öt alvó szegény tótot agyon ütött. A szépitő biztosság szorongathatná a rongyos gunyhók gazdag tulajdonosait is, nem pedig egyedül a szegényeket.

Fölfordult világ. Eddig a férfiak rabolták el a nőt, vagy a férfiak védték kedvesüket fegyveres kézzel vetélytársuk, és idegen követelők ellen; most már az ellenkező történik A napokban ugyanis egy esketésnél titokban rendőrbiztoso állitattak föl, meh ogy a völegény előbbi szeretői erőrel el rángassak azt az oltár elől, a mint megigérték. Szükséséges volt pedig a jó segitség, mert megirva áll, hogy „nec Hercules contra duos." Mit tehet egy férfi sok asszony ellen? Minő ritka kincs lehet az, melly olly kapós, és a mellyet ugy kell örizni és védeni?

A „Noththeater" egyre nemesiti az erkölcsöket. E napokban egy zsidó pipára gyujtott benne, és sürü füstöt ere-

getvén, fumigálta mind a közönséget (vagyis azon nehány nézőt, ki a közönséget képviselte) mind az igazgatót, miért a rendőrségtől bevitetvén, midőn kérdeztetnék hogy miért tette azt? azt felelé, hogy csupa unalomból.

Hogy minő szépen követik az alsóbb rendü tisztviselők azon jó példát, mellyet sok magas állásu tiszttársaik adnak nekiek, midőn csekély pénzért megvesztegettetik magukat, kitetszik innen, hogy egy már többször elutasitott csavargó orosz pap, ki erőszakosan koldulgat, ismét kézre kerülvén, kivallotta, hogy midőn őt legutóbb (már nem tudom 5-ik vagy 6-ik izben-e) „zsuppon" odébb állitották, nem jutott tovább mind B.—ig, hol is a jegyző ur — ki tudvalevőkép nincs tisztujitásnak kitéve — tizenhat rosz garasért minden irományait visszaadván, őt szélnek eresztette. Igy jött ő vissza Pestre, minthogy rangjabeli embernek nem illik parasztok közt henteregni.

Minthogy már az el nem mozditható tehát — a conservativek szerint, — igen tökéletes tisztviselő tökéletlenségéről szóltam, ennélfogva eszembe jut az is, hogy a szépitő biztosság 1838-ban a mészáros utczában volt üres ház-helyeket csaknem ingyen adta el, azon kikötés mellett, hogy 3 év alatt beépitessenek. Azóta 3 szor 3 év is elmult, de a telkek közül csupan egy épitett be, a többi nagy részben be sincs keritve. A telkek tulajonosai pedig nem szegény, hanem ugyancsak jó módu sőt gazdag háziurak ám; van egy köztök, ki ott düledező gunyhójában mindenféle dibdáb szemét népnek szállást és menhelyet ad. E fészket, a szomszédsággal együtt, a rendőrség néha néha kitisztogatta volna, de attól félt, hogy az ottani nagy sárba ingoványba (mint hajdan Faraó a veres tengerbe) lovastól emberestül belevesz. — Most már töltögetik az utczát, jövőre tehát csak besülyedni lehet ott, de beveszni nem.

Tudósitás.

A magyar pezsgő-borok számos készitői és dicsérői között, alig lehet már módot találni, mellynélfogva egy ujabb és jobb modorban készitett pezsgő bort a t. cz. közönség figyelmébe lehessen ajánlani. — Ajánlani pedig nekünk is szándékunk, de mellőzvén a hosszas dicséret-módját, csak rövid tudósitást adunk, hogy az iparmütárban nagyban és kicsinyben jutányos áron árultatik pezsgő-bor, a melly minőségében egyenlő a franczia pezsgővel.

Kereskedő uraknak és nagyban vásárlóknak a szabott árból 5 száztóli engedtetik.

1—3 Iparmütár.

Hirdetés.

Közelgetvén a fakiültetés ideje, tisztelettel jelentem, hogy nálam a legválogatottabb faoltványok legjutányosb áron kaphatók, bérmentett levelekbeni megrendelést elfogadok, s rendes jegyzékkel a t. megrendelők számára szivesen szolgálok, Budán Kristina városban, a két nyulhoz czimzett lakásomon ifj. Legrády Károly.

Vasuti menetrend.

(1848-dik évi februar 1-jétől, február végeig.)

Pestről. Váczra.	6½kor reggel. 3 „ délután.	Váczról. Pestre.	8-kor reggel. 4½ „ délután.
Pestről Szolnokra.	7½kor reggel.	Szolnokról. Pestre.	1 kor délután.

ezen kivül: minden hétfőn és csütörtökön Pestről Kőbányába 3-kor délután, vissza 6-kor estve.

Gabona-ár váltóban.

Pest, febr. 11. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
310—320	200—210	160—170	135—140	90 — 95	100—110

Pozsony, febr. 8. 1848. (pozsonyi mérő.)

175—206	— — —	130—155	100—110	64— 74	100—106

Zágráb, jan. 31. 1848. (pozs. mérő.)

200—230	170—180	155—166	— — —	65- 75	120—125

N. Kanizsa, febr. 9. 1848. (pozs. mérő.)

145—160	— — —	100—107	90— 98	60— 65	85— 90

Veszprém, febr. 4. 1848. (pozs. mérő.)

145—160	115—120	105—110	— — 75	— —55	70—180

Győr, febr. 8. 1848. (pozs. mérő.)

150—180	130 150	110—140	78—97	55—58	80— 93

Mozsony, ferbr. 3. 1848. (pozs. mérő.)

155—130	— — —	130—148	86—100	56—65	95—100

Miskolcz, jan. 29. 1848. (pozs. mérő.)

160—165	150—155	135—140	95—100	30—35	90— 95

Temesvár, jan. 28. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	— —95	— — 70	— —45	— — 46

N. Szombath, febr. 8. 1848. (pozs. mérő.)

173—187	— — —	130—140	102—106	63—66	— — —

Baja, jan. 30. 1848. (pozs. mérő.)

155—160	120—130	— — —	50—55	45—50	60— 65

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Febr. 7-jén 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1570 ft.
Status-kötelezvény . .	5%-es	101⅝ —
„ „ . .	4%-es	86½ —
„ „ . .	3%-es	62 —
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		760 —
1839-ki kölcsön (250 ft) . .		281¼ —
Eszterházy sorsjegy . . .		57 —
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		82½ —
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft) . .		82½ —
Gőzhajó részv. (500 ft) . . .		595 —
Windischgrätz sorsjegy . . .		21¼ —
Északi vasut		130 —
Bécs-gloggniczi		107½ —

Dunavizállás 0 felett.

Febr. 12-én reggel: 6′ 11″ 0‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

14.

Pest, péntek **HETILAP.** febr. 18. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken egalább egyegy tömött iven. Ha tárgyhőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

Örökváltság II (Weisz Ferdinand.) — A fényüzés mint a munkásság ébresztője. (Halimbai Sándor.) — Nehány szó a küldökhez, vagy a fiumei vasút ingyen. (Pyber Ignácz.) Mikép lehet a szükölködők érdekében a gabona és liszt drágaságán segiteni? (G—r.) — Felelet Weisz Ferdinand úrnak a czéhek ügyében tett észrevételeire (Folytatás) (Szentpéteri József.) — **Egyesületi mozgalmak.** Iparegyesület. — **Vegyes ujdonságok.** Az erdélyi szász jogtanoda. Jászvásár. A szerb kormány. — **Hirdetések.** — **Vasút** — **Gabonaár.** — **Statuspirosok.** —

Örökváltságiak.

II. Mondottuk a Hetilapnak f. é. 12. számában, miképen a B. P. H.-nak az urbéri viszonyok átalakitása körül uj irányvonalozó Értekezője, az örökváltságot a földesuri érdek tekintetéből is ostromolja. — Ez iránt szólandunk ez uttal. —

Értekező azt hiszi, hogy az általa ajánlott örökföldbér a földesurnak kedvesebb lehet az örökváltságnál.

„Ez örökföldbér lényege pedig — mint definiálja — abból állana, hogy általa minden urbér és természeti adózások egyszerre, általában és örökre, sőt, ha ugy tetszik, maga az urbéri viszony is eltörültetvén, e helyett egy, évenkint ugyan lerovandó, de mind részleteire, mind pedig egyszer mindenkorra kimondott összegére is örökre változhatlan stereotyp számbetüjü földbér állitatnék; még pedig olly formán, hogy tekintve, hogy kereset- s vállalat-szegény hazánkban a pénz még folyvást legsulyosabb kiegyenlitési eszközül szolgál, e földbér a dézmára nézve bizonyos számmenyiségben állapitassék meg, és a pénz csak egyéb urbéres tartozásokra nézve szolgáljon kiegyenlitési mediumul, — nem zárva ki természetesen bármikor is a feleknek a kiegyenlitési eszközökre nézve e szabálytól eltérő és annak módja szerint megerősitendő egyezkedési korlátlan szabadságát.“

E földbér tehát Értekező szerint inkább ajánlatos a földesurnak mint az örökváltság.

Vajjon miért?

Először is, mert szerinte a földesurat urbéres vagyonának örök, tán törvény által korlátozott eladására kényszeriteni, kényhatalmi erőszakoskodás volna. — Nem idézzük föl e részben Értekezőnek további rettenetesen nagy szavait, — elég ennyit megtudnunk, mikint Értekező az örökváltságot a tulajdon szentségével ellenkezésben látja, — az örökföldbért ellenben nem. — Szép consequentia! — Az örökváltság ugyan, mint óhajtjuk, s mint a koronaör javaslatára még a fő rendek is elfogadták, kényszeritendi a földesurat urbéres javadalmait eladni, — de az ezeknek tőkejét fizetendi le egyszerre a földesurnak. Hát az örök földbér mit jelent? Ez is kényszeritő leendene ugyan, de nem a tőkét kényszeritené rá a földesurra, hanem csak a javadalmak évenkinti számbetüjét határozná meg. Tehát kényszeritő lenne mind a kettő, — tehát a tulajdon szabadságát elparancsolná mind a kettő, de azon különbséggel, hogy az örökváltság a tőkével magával ajándékozná meg a földesurat, mig a földbér csak kamatszedővé tenné őt. — Azt látjuk, hogy Értekező a tulajdon szentségének nem jó ügyvéde fogna lenni, de azon csudálkozunk egyszersmind, hogy „kasznáros“ tapintata mellett rá nem bukkant a tőkék és kamatok különböző jelentőségére. — Bizony a vasutak vállalkozói, például igen szépen megköszönnék, ha a kisajátitani kellő földtérek értékének nem tőkéit, hanem csak egyszer mindenkorra változhatlanul meghatározandó kamatát lehetne a tulajdonosoknak évenkint fizetniök. — Eltekintve attól, hogy a tőkékre nézve jöhetnek körülmények, melyekben azok nominalis értéköknél alább szállanak, mondjuk eltekintve ettől, a mi a tulajdon elkényszeritésének kérdését illeti, azt gondoljuk, hogy a tőkében történt kisajátitás kevesbé erőszakos, mintha az csak kamatokban határoztatik meg.

Aztán Értekező szerint a földesur érdekeivel ellenkezik az örökváltság azért, mivel általa olly tőke fölvételére lenne kényszeritve, melly neki az urbéri javadalmakban meglehetősen kamatozott, — az urbériségben közállami biztositék mellett vala befektetve, tehát utódinak is biztositva; mig ellenben a kifizetett tőkének, akár egyszerre kapja meg, akár részletenkint jusson hozzája, kellő hasznát nem képes venni és a mi fő, utódinak biztositani. —

A mi a biztositást, az utódok biztositását illeti: azt gondolják, hogy az olly vagyon, melly annyi forradalmak tanusága szerint, bizonyos esetekben olly igen controversus, legjobban van biztositva ha már tőkejében kivétetik azoknak rendelkezhetése alól, kik ama bizonyos esetekben az urbéri vagyont olly igen hajlandók contravertálni. A kis dézmára nézve még csak olly bizonyos esetekre sem volt szükség, s még is meg kell vallani, miképen bizony jobban volt volna biztositva az utódok számára ha értéke előbb tőkeképen leendett letéve, mint a hogy „forradalmi controversia“ nélkül is eltöröltetett. Ezt igen tanácsos nem feledni. —

A tőkéket egyébiránt nagyon lehet még Magyarországon biztositani. — Pénztelen hazában, hol annyi az instruálni való, mind közgazdászati mind magán-gazdasági tekintetben, értékes mag a pénzgyökeret verhet mindenütt, mindenben.

De nem; Értekező azért is fél az örökváltságtól, mert ha pénztömegünkbe amugy rögtön besordottatnak az örökváltság százmillói: hová azokkal vállalat-szegény honunkban?! — különös! Eddig hazánknak vállalat-szegénysége onnan is, s főleg onnan magyaráztatott, mert a pénz dolgában igen szüken voltunk, most meg egyszerre megriadjunk-e a millióktól, mik megváltóinkul kinálkoznak koldus szegénységünkből?

Adósságait fizesse le a földesúr? — kérdi tovább Érzekező S következő furcsasággal válaszol maga: „utónemzedéke rovására törli le bűneit, és a tőkék a Lajthán tul vándorolnak a belforgalmat elkerülve.“ — Mintha az utónemzedék kedveért fizetlenül lehetne az adósságokat hagyni! Megveszik biz ezeket minden örökösök daczára. S az örökösök nem is nagyon fognák megköszönni, ha az olcsódni induló tőkepénzek mellett, a mostani drága percentes adósságokat hagyná rajta heverni a jószágokon a földesur. — S mi meglepő védegyleti rohamja került Értekezőnek, hogy a hazai pénzeknek Lajthán-tulrai vándorlásán olly nagyon elbusult? Nem szokás ez a B. P. H-ban! — Pedig inkább a tőke most, — mint nagy sokára ez is, és olly sokáig az uzsorás kamatok is folyjanak. —

„Birtokát szerelje föl“? Kérdi tovább Értekező. — Nem, ezt ő nem tanácsolja, mert illyesmihez magasabb fejlettség és szakértelem mellett, a hon közgazdászatnak olly irányzása kivántatik, mellynél fogva az illy beruházások jutalmazókká válhassanak, mi minden esetre a későbbi félszázadban érhető el csak. — Megesnék, ha e későbbi félszázad lefolytáig hazánkban a magán-gazdaságok nem istruáltatnának. Pedig Értekezőnek ez tanácsa. Mert a pénz mindegy, akár az örökváltság millióiból akár más forrásból származzék, — következőleg, ha Értekező az örökváltság millióit nem tanácsolja még félszázadig istructiókba fektetni: akkor azt sem tanácsolhatja hogy, például, az urbéri meglehetős kamatozás, vagy akármi egyéb jövedelem is beruházásokba fordittassék. — Az ember hajlandó illy tanácson bizony nagyon csodálkozni.

„Birtokot szerezzen“? Kérdi azután Értekező. — Nem — ezt nem gondolja lehetőnek, mert „illy rögtönös concurentia mellett nem lehet mai nap birtokvételbe a tőkéket haszonnal beruházni“ — Ezt nem értjük. Ha a jobbágy tulajdonul nyervén földjét, a váltsági öszveg kamatja és tőkejének fizetésével lesz terhelve, magának Értekezőnek jóslata szerint is, sokkal több tenni valójá lesz saját gazdaságának rendezésével, — semhogy ő földek, jószágok vételében concurensül lépjen föl. Az ő concurentiájától félni nem lehet. — A földesurak mostani birtokára nézve az örökváltság következtében miért leendjen a mostaninál nagyobb concurrentia, azt legalább Értekező eszmejárata szerint, (mellyben azon meggyőződés ugy látszik nagyon szerepel, hogy a földesur gazdaságát jól sem fogja rendezhetni, ha jobbágya tőle elszakadt,) szinte föl nem foghatjuk. —

Ha pedig a földesuri birtok az örökváltság következtében igen keresett fogna lenni, s a vevők concurrentiájánál fogva árban növekednék, ugy a földesur nyerne ez által is, — a mi megint egy ok volna az örökváltság mellett.

Azt gondoljuk ezek szerint, hogy Értekező ur az örökváltságnak a földesuri érdekkeli ellentiségét épen sem bizonyitotta be. Weisz Ferdinánd.

A fényüzés, mint a munkásság ébresztője.

(Levél-töredék).

Franklin Vaugham úrhoz. Passy Julius 26. 1784.

Drága barátom! Ön azt kérdi, mi gyógyszerem van honom emelkedő fényüzése ellen?

Megvallom, a fényüzés ellen még semmi szerről nem gondolkodtam; s átalában nem tudom, ha egy nagy országra nézve találtatnék-e, s a baj magában olly nagy lehetne-e? mint képzelik. Tegyük föl, a fényüzés minden szükségtelen költségek foglalatja, s lássuk, ha egy nagy országban ellene törvények foganatosithatók-e, s ha ez lehetne, vajjon népünk egészben boldogabb s gazdagabb lenne-e? — Azon remény, hogy egy napon bevásárolhatunk s magunknak mulatságot szerezhetünk, nem nagy ösztön-e a munkára s iparra. Nem kereshet-e tehát a fényüzés többet, mint a mit elköltött, ha illy ösztön nélkül a nép — mint természeténél fogva arra igen is hajlandó, — henyélő és lomha volna. Itt egy eset jut eszembe. Egy hajótulajdonos a May-fok s Philadelphia között, egykor nekünk némi kis szolgálatot tett, a miért semmit sem akart elfogadni. Nőm megtudta hogy lánya van, s ajándékba egy új divatu főkötőt küldött neki.

Három év mulva, midőn a hajótulajdonos egy mayi öreg haszonbérlővel, kit ő szállitott, meglátogatott, megemlitette azon főkötőt is, és hogy mi sok örömet csinált lányának; „hanem, igy szóla, községünknek drága főkötő lön az.“ Hogy mikép? „Midőn vele lányom társaságban megjelent, annyira csodáltatott, hogy minden lányok illy főkötőt akartak Philadelpiából; feleségemmel fölszámitottuk, hogy az egész nem kerülhetett száz fontnál kevesebbe.“ Igaz ugyan, igy szóla a bérlő, de ön nem beszéli el a történetet egészen. Én ugy gondolom, hogy azon főkötő még is hasznunkra volt; mert az volt az első ok, hogy lányaink pamutkeztyüket kötöttek Philadelphiában eladásra, hogy ott főkötőket s szalagokat vehessenek magoknak; ön tudja hogy ezen ipar soká tartott, s fog talán tartani és emelkedni még jobb czélok elérésére. Átalában hamar kiengesztelődtem ezen kis mutatványával a fényüzésnek; mert nem csak a lányok lettek szerencsésebbek, mert szép főkötőre tettek szert, hanem a philadelphiaiak is, minthogy meleg keztyüket kaptak.“ —

A vadon föld nagy sokasága, mit még termékenynyé kell tennünk s müvelnünk, nemzetünk törzsökét még soká megtartja munkásságban s takarékosságban. Népünkről s erkölcseiről azután itélni, mi a révparti lakosoknál látható, alkalmatlan mérték szerint van. A kereskedő városok lakosai mindig gazdagok s dúsak lehetnek, s a falusiak még is mindazon erényekkel birhatnak, mellyek a házi üdvet s közjólétet gyarapitják. Azon városokra keveset ügyel a falusi nép, s alig tartja az ország lényeges részének. S a tapasztalás mutatta az utolsó (szabadsági) háboruban, hogy azok elfoglalása nem vonta szükségkép maga után a tartomány hódolását, sőt ez annak daczára, szabadságát s függetlenségét vitézül fentartotta. — Lehet reményleni, hogy némelly révparti kereskedők fényüzése nem buktatja meg Amerikát. —

Halimbai Sándor.

Nincs egy igaz hazafinak is az ellen kifogása, ha nem csupán a városi polgár családja, de még az olly sanyarú nehéz munkát végző földmivesé is, a lehető legszebben öltözködni, legizletesebb étkekkel élni, a legcsinosabb hajlékban lakni óhajt. Hiszen ezen óhajtás olly természetes és nem csupán menthető, de becsületes embertől nem is kárhoztatható! Csak hogy ezen olly igen természetes olly igen méltányos és jogos óhajtások és vágyak kielégitése ne olly eszközök által történjék, mellyek ama vágyak kielégitéséből származott kéjt és örömet neutralisálják. — Mondom, hogy e vágyakat ne az erkölcsiség rovására elégitsék ki, melly egyedül bir tiszta és állandó örömet és kéjt nyújtani.

Mihelyt pedig a vágyak, (szép ruhák, jó étkek csinos hajlék) nem munka által érdemeltetnek meg, de más — itt meg nem nevezhető — utakon éretnek el, akkor ezen szép és kedves dolgok becsükön fölül, igen drága áron vásároltattak meg. Kis, de sokkal inkább nagy városokban, hol annyi és olly sokféle ember van együtt, hol annyi a csáb az inger, hol olly könnyü vágyaink kielégitése — ha az eszközökben válogatni nem akarunk: — mondom illy városokban nem ismételhetni eléggé azt, hogy menthető és méltányos vágyaink eléréséhez becsületes jó munka által is eljuthatni. — És e végett mi, kik az iparvédegyletet alapitottuk és támogattuk csekély erőnkkel, mi által a divat és szokás által nélkülözhetlenekké vált iparczikkeket nem — isten tudja mi úton módon szerzett — pénzzel, de munkával kisértettük meg előállittatni: mi mondom fáradozásainknak bár csekély eredménye mellett is tisztább öntudattal, nagyobb bátorsággal bizzuk magunkat — nem egyedül a történetirásra — hanem nemzetünknek néhány évek mulva már bizonyosan elég érthetőleg és hatályosan nyilvánulandó birálatára, — mint azok, kik míg egyrészről mindent elkövettek szándékunk gyanusitása és kigúnyolása által ügyekvésünk meghiusitására, más felől a népnek, a tőlük annyira istenitett külföldinek megszerzésére nem csak hogy becsületes utat nem mutattak nem nyitottak, de sőt a pálinkának nyilvános védelmezése, s gabonából pálinkagyártás és pálinkamérés által, a nép erkölcsét kétszeresen megvesztegetni nem iszonyodván, még „higgadt és józan eszü *) hazafiak"-nak nevezgetik magukat. Szerk

Néhány szó a küldőkhez, vagy: a fiumei vasut ingyen.

A közállomány boldogitása bizonyára minden igaz honfi előtt a lefőbb czél; törekvésének tehát oda kell irányozva lenni, hogy mentül alkalmatosabb és czélszerübb eszközöket kutatván fel, a közfigyelmet azokra forditsa; — mert egyik, vagy másik álladalom csak annyival közelithet jobban a boldogsághoz, a mint több, vagy kevesebb eszközökkel bir a kitüzött czél elérésére. — Ez eszközök általánosan csak kétfélék lehetnek, t. i. szellemi, és anyagi erő. — A szellemi erőt szüli, és kifejti leginkább a nevelés, és bár mennyire fontos legyen ez ügy (akár világ-polgári nézetből kiindulva, akár a családi szük kör kegyeleteit tekintve), szándékolt értekezésem azonban csupán az eszközök másodikát, azt is csak részletben érintvén, mellőzöm ezuttal az elsőt, melly különben is avatottabb toll fejtegetését igényli. —

*) „Józan ész" és pálinka! = Circulus quadratus.

Az anyagi erő mi móddali megszerezhetését, a nemzeti gazdászat tana tárgyalja, szükséges azonban az ott felállitott igazságoknak, bár mennyire szembeötlők is, és az általok eszközlendő haszon bár mennyire kézzel fogható is; miután a megrögzött szokás által gátoltatva, az életbe csak nehezen szivároghatnak által, — sokszor és minduntalan ismételtetniök, hogy igy közös meggyőződéssé válván, a gyakorlat mezejére átültettessenek. — De hogy hosszas ne legyek, vágjuk keresztül a' dolgot. — Nézetem szerint ezen alap-igazságok egyike ez, hogy minél több idővel rendelkezhetünk, és minél kevesebb akadályokkal küzdünk munkánk mellett, annál inkább megszerezhetjük az élet minden szükségeit, vagy kellékeit és kellemeit is. — Kérdem már most, alkalmazzuk-e mi e tant gyakorlatban? nem valóságos ellentéte-e ennek az, hogy az esztendőt át eső számos ünnepek, minden elegendő ok nélkül, a kiszámithatlan becsü időnek, (mit isten sem adhat vissza) pazarlásával, és a munka rovására hétköznap ünnepeltetnek. —

E nehány szavam volna tehát az országgyülési követeket utasitó küldőkhez: inditványozzák a megyei gyüléseken, hogy az illyetén esztendőnkint levő ünnepek a közelebbi vasárnapokon szokott egyházi szertartással ünnepeltessenek meg, s utasitsák követeiket oda, hogy erről, de még ezen országgyülésen, egy rövid törvényczikket alkossanak, mellynek legcsekélyebb eredménye is az lenne, hogy a nemzetnek összes vagyona vagy értéke, csak egy év elforgása alatt is annyival szaporodnék, mennyivel a fiumei vasutat igen könnyen lehetne felépiteni. —

Megpróbálhatnók talán kissé számokkal, hogy a nemzetre nézve a fiumei vasut ingyen lenne, ha a henyélve töltött idő, és mulasztott munka értékesittetnék. —

Vegyünk csak **12** napot illy munkaszünettel, magyarországnak az újabb összeirások nyomán **15** millio lakosa van, de (minthogy ezek között sokan már jelenleg is ünepnap szinte azon munkát végezik, mellyet hétköznap, t. i. semminőt, vagy is természettől munka-kerülők) tegyük a munkás osztályt mint közönségesen többször felhozatni is hallottam **9** millióra. Minden egyes egyénre nézve, hogy a számitást ne nagyitsuk, vegyük a legcsekélyebb napi-bért **10** garasával váltóban, s e számitás **54** millió ftot mutat.*)

Ha valaki azt vetné ellen, hogy nem számitottam az illy napokon közbejöhető elemi viszontagságokat, mellyek miatt mindennemü munkát különben se lehetne végezni, vagy más egyébb körülményeket, mellyek ha tekintetbe vétetnének a tett számitást nagyon is leszállitanák: erre azzal felelek, hogy mindezeknek felesleg pótlására fennmaradnak más igen nevezetes tényezők, mert a különben is igen tágan tett számitás nem foglalja magában a vonó-marha erőt, a gépek és vizi erőmüvek foglalkodtatását, nem azon tetemes előnyt,

*) Magyarország **12** millió paraszt $^1/_2$ millió városi, és $^1/_2$ millió nemes lakossal bir kerek számban; ha fölvesszük, hogy ezek közül **1** millió — ur, polgár és jó módu paraszt — nem dolgozik, marad **12** millió munkás, ennek fele — **6** millió — legyen fölnőtt, munkaképes; értekező szerint mindenik napi munkája érjen **10** váltó garast; teszen az egy ünnepnapon elfecsérlett idő értéke **3** millió váltó forintot, a **12** ünnepé e szerint **36** millió forintot. Ez olly összeg, melly legnagyobb részben végkép elvész, a nélkül, hogy valaki hasznát venné, ha csak az elfogyasztott pálinkát, a bevert emberfejeket, letépett ruhákat stb. nyereségnek vagy legalább haszonnak nem tekintjük. Szerk.

mellyet főleg a mezei gazda érez, ha munkáját csak 24 órával is előbb végezi. — Minden esetre tehát az érintettem t. czikk olly eredményt nyujtana, mellyet sem az elfogadott háziadó, sem az országos investitionalis költségek pénztára nem képes előállitani. — És nem fognánk-e azonnal sokkal bátrabban a fiumei vasút nagy munkájához, ha a nemzetnek egy, azt követőleg illető, s 1850-dik év januar 1-sö napján lejárandó, 54 millió frtról szóló váltója lenne.

És vajjon az előterjesztett intézkedést nem tekinthetjük-e ugy? — én bátran merem azon hasznot, mellyet csak egy napi munka, s időkimélés a nemzetnek eredményez, egy annak idejében jött csendes majusi esőhez hasonlitani. — Ha pedig valaki kétkednék, hogy illynemü intézkedés az országgyülés körébe tartoznék, elégséges tanuságul szolgáland Sz. László I-sö könyvének 38-dik fejezete, de más számos a törvénykönyvünkben foglalt, és ünnepekről szóló törvényczikkek. Igy, hiszem kiki tudja, hogy husvétnak elsőbb a negyedik, később a harmadik ünnepnapja törültetett el. —

Pyber Ignácz.

Mikép lehet a szükölködők érdekében a liszt és gabona drágaságán segiteni.

A legközelebb elmult 184$^{6}/_{7}$ évi nyomor eléggé megmutatta, milly szükséges legyen a szegényebb osztályt, melly nagyobb tömegben — tehát jutányosan — kenyérnek való lisztet, de még kenyeret sem bir venni; a kenyér és a liszt drágasága ellen megvédeni. Ennek elérésére tehetősebb polgártársaim elébe egy tervet terjesztek, melly talán viszhangra találand.

Mindazok igen derék inditványok, mellyek több megyékben fölmerültek, s mellyeknél fogva vagy gabonatárak állitatnának föl, mellyekbe részint készpénzért vett, részint a parasztgazdákra rótt gabona takaritatnék meg; vagy pedig a molnárok és sütők közösen tartanának magtárakat; — mondom mind ezen inditványok létesitése igen bajos, mert: 1-ör az adóval, robottal, tizeddel ugyis eléggé sulyosan terhelt parasztról nem lehet azt várni, hogy — bár a legáldottabb években is — valamit félretehessen*) e magtárak számára, a mi öt rosz terméskor a kenyérszükségtől megmentse. Nem lehet pedig a parasztgazdától illyeneket várni azért, mert mig a földesurat, papot, tanitót, harangozót, egyházfit, csordást stb. gabonával kielégitette, s miután annyit, mennyit az adó és egyéb szükségek (tehát nem kéjelmek) végett pénzzé tennie kell, eladott, bizony nem igen marad neki több, mint a mennyivel ujig beéri. — 2-or. Mivel sem a sütők és molnárok, sem a lisztárusok és zsidók nem állhatnák meg, hogy a lisztet akárhogy is meg ne hamisitsák, s az uzsorát ne üzzék.

De ha e bajok elhárithatók is, azzal még sincs eltávolitva a gabonának elromlása, melly több éveken át tartogatva bizonyosan elromlik**), és mellyet az elromlástól megóvni alig lehet, ha csak a nyomtatás, — melly oka az elromlásnak — divatból ki nem megy.

Legsikeresebb eszköz lenne, ha minden megyében keletkeznék egy részvénytársulat, melly a hatóságok hozzájárultával, akkor mikor a gabonaár csekély, elegendő száraz gabonát vásárlana össze, azt szárazon megőrletné és czélszerü hordókba erősen besajtoltatná, s légmentesen elzárva, száraz, kellőleg elkészitett helyeken tartaná.

Az illyen liszt veszély nélkül eltartható 10—12 évig is. Ezt pedig én saját tapasztalásommal bizonyithatom, miután az én kezeimbe jött illyképen 12 éven keresztül eltartott liszt, mellyből midőn kenyeret süttettem, a legizletesebb kenyér lett.

Azt pedig, hogy egy illy részyénytársulat, a mellett hogy a szegényekkel kimondhatlan jót tenne, nemcsak nem veszitene semmit, hanem még nyerne is, — még pedig becsületes, sőt nem is csupán becsületes, hanem egyuttal dicséretes uton: azt mondom, ezen itt következő 30 éven át figyelemmel följegyzett gabonaár tanusitja. — Hogy hosszas ne legyek, csupán a legnyomatékosabb gabonának, a buzának árát fogom itt előterjeszteni, váltó forintokban, pozs. mérőjeért. — Az árak voltak:

	aratás előtt ft.	aratás után ft.		aratás előtt ft.	aratás után ft.
1816	14	32	1831	7	6
1817	35	15	1832	6	5
1818	8	5	1833	5	4
1819	3	5	1834	4	8
1820	4	7	1835	7	4
1821	8	5	1836	3	5
1822	4	3	1837	4	2½
1823	6	4	1838	3	4
1824	4	3	1839	4	5
1825	3	2	1840	8	4
1826	2	5	1841	5	8
1827	6	8	1842	8	5
1828	8	6	1843	5	3
1829	6	4	1844	4	4
1830	4	8	1845	4	9

Ebből kitetszik, miszerint az emlitettem társulat 30 év alatt 8-szor vehetné a tiszta buzának pozs. mérőjét 3 v. forinton, mellyből a jó és használható lisztnek mázsája 5 v. forintjába kerülne, és a mellyet a szegénységnek 8 v. forintért eladhatna a nélkül, hogy jó lélekkel uzsoráról lehetne vádolni; már pedig ekkor a társulat 60, mond hatvanat nyerne száz mellett, és — a mi legfőbb — a szegénységgel is nagy jót tenne, a mi nemcsak elismerést, de hálát, sőt a hatóságok és kormány részéről buzditást gyámolitást érdemel.

A felől, mikép kell az illy lisztes-tárakat czélszerüen fölépiteni és fölszerelni? kész vagyok illő fölvilágositást adni.*) — Tatán. —

G—r.

*) A szegény akkor adhat el, ha van mit, és ha van kinek. Eladandó gabonát, vagy gabonájának vevőt nemteremthet, hanem ha — bár mellyik — kéznél van, tehát azt használja, a mit igen okosan teszen. Szerk.

**) Az az, hogy a mostan divatozó eltartási rendszer mellett. Fagott-féle csövekben szárazon, tisztán eltéve évekig, sőt századokig eltartható. — Egy egyiptomi mumia kezében talált nehány szem buza elvettetvén kikelt. Ez azt bizonyitja, hogy nem absolute lehetlen a buzának eltartása. Szerk.

Felelet Weisz Ferdinand úrnak a czéhek ügyében tett észrevételeire.

(Folytatás.)

Az mondhatná nekem erre valaki, hogy már Angol-Franczia- és Porosz országokban, ahol már a czéhek el-

*) És mi, ez igen fontos ügy tekintetéből ime fölszóllitjuk G. urat, sziveskedjék értekezéseit tovább füzni, és nézeteit bővebben előadni. Szerk.

töröltettek, nem hogy annak legkisebb rosz következését látná valaki, sőt a mesterségek a legnagyobb virágzásban vannak: én erre azt mondom, hogy ott a szoros politia ki pótolja azt a rendtartást, melly a czéhek eltörlésével folyamatból ki esett; de a politiát a mi nemzeti alkotványunk még eddig meg nem engedvén, a czéhek eltörlése a legnagyobb rendetlenségnek nyitná meg az utat; azonban ha ott a czéhek el nem töröltettek volna is, még sem volnának ott a mesterségek semmivel hátrább mint most, mivel már ott régen az előtt uralkodott fejedelmek, a kormánnyal együtt a mesterségek előmozditására minden módokat s mindent a mit csak tehettek elkövettek, valamint a mi uralkodó háznnk is a legnagyobb gondját forditotta birodalma fővárosában a mesterségek virágoztatására: azonban valamint hogy az egész austriai birodalomban csak az egy Bécset tette a mesterségek legnagyobb mühelyévé; úgy azon fellebb emlilett országokban is, kivévén az országnak több részeiben létező gyárakat, csak a fővárosok a nemes és szép mesterségek közép-pontja. Hogy Magyarhonban a mesterségek mind a mellett hogy szemlátomást gyarapodnak, még más nemzethez képest hátra vannak, azt nem a magyar fiak ügyetlenségének, vagy a szép mesterségektől idegenkedésének, sem a czéhek fenállásának kell tulajdonitani, hanem annak, hogy a nemzet későn kezdett ébredni.

Én még **1794**-dik évben gyermek koromban, **9** évekig egy akkor igen nevezetes nőtlen öreg urnál laktam, a kinek több helységekben volt birtoka, volt ménese, gulyája, juh- és sertés-nyája, és az egész házban, nemhogy egy zsebóra, de egy falióra sem volt, és ha megtudni akartuk, hány óra? a helységbeli lelkészhez kellett menni meg nézni; nem volt annyi ezüst készülete mint itt Pesten — nem egy vagyonos — hanem csak egy jó modú polgárnak van, és az egész házban sokszot **5** for. sem találkozott. Én csak egyszer láttam az úrnál **300** fortot. egy rakáson, a mellyet borért egy lengyel zsidó fizetett, és ezután sok év folyt el, mig én **50** forintot megint egy rakáson láttam nála. —

Most pedig csak egy kis városban is sokszor lehet látni, hogy egy a közép osztályhoz tartozó egyén, száz p. fornál is többet teszen a kártya-játéknál a bankba. — Akkor **100** for. nagyobb töke volt, mint most másfél ezer, és a kinek akkor **2** ezer ftja feküdt ládájában, jobban volt az elpusztulás ellen biztositva, mint az, a kinek most **30** ezer p. ft. van keze közt. — Ebből ki tetszik, hogy még ez előtt **50** —**60** évvel nem létezvén egy **12**-ted része annak a pénznek a mi most az emberek közt folyamatban van, a fényüzés, kivévén hazánk néhány volt kitünő nagygyait, egészen ismeretlen volt: ahol tehát nem volt pénz, kereskedelem, fényüzés, ott képtelenség gondolni hogy a mesterségek virágozhattak volna; mint azt, hogy egy olly mezőváros vásárjában, ahol a köznép kedveért csak a legszükségesebb élelmi szerekre van vevő, egy bécsi kereskedő a leggazdagabb galanterie divati tárgyakkal állitson föl egy sátort.

De hogy már a zsidókat illetőleg feleljek W. úrnak; itt én előbb azt kérdem, hogy ha az országgyülés a zsidóknak a czéhekbe bevételét rendelné is, kivánhatja-e azt valaki, hogy mind azon zsidók a kik most mesterséget üznek, a nélkül hogy egy becsületes munkát, különösen a nemes mesterségekben, tudnának készitени, csupán csak abból a tekintetből hogy ők zsidók, minden remekelés nélkül bevétessenek? a midőn a rend azt hozza magával, hogy a mi keresztény fiaink is csak a kiszabott remeknek el készitése által juthassanak abba. Remekelés nélkül, mesterséget folytatni kivánó egyéneket befogadni annyi, mint minden censura és az iskolából minden bizonyitvány nélkül ki lépett ifjakat, csupán csak azért, hogy az iskolai tudományoknak némelly csekélyebb részéből egy kis felületes ismerettel birnak, ügyvédeknek, mérnököknek, orvosoknak és lelkészeknek fel venni: pedig a mi országunk naggyainak fő czélja az, hogy a mesterségek a tökéletességnek minél magasabb fokára jussanak. — Azt gondolja talán W. úr, hogyha már azon mesterséget üző zsidók, a kik egy becsületes munkát nem képesek elkészitени, mihelyt a czéhbe bevétetnek, azonnal meg nyerik a munkássági képességnek azon fokozatát, melly egy keresztény egyéntől, a mesterség folytatására megkivántatik? Vagy talán azt hiszi, hogy a keresztény mester-embereket kötelezni lehet arra, hogy a zsidó fiúkat tanitásra felfogadják? holott még arra sem lehet valakit kényszeriteni, hogy a legnagyobb fizetésért is ollyannak szolgáljon, a kit ki nem álhat, vagy a kinek nem akar. És a midőn egy jó mesterember keresztény legényeket kaphat, tartoznék egy haszonvehetetlen zsidó legényt felfogadni? Lehet e továbbá azt kivánni, hogy az ollyan mesterember, a kinek rendesen, vagy ollykor sok munkája levén, mikor olly legényeket kaphat, a kik az egész hat napon sőt még éjszakán is ha a szükség kivánja dolgoznak, olly legényeket fogadjon fel, a kik már péntek estején különösen télnek idején jókor megszünnnek és szombaton nem dolgozván, a mit akkor el mulasztottak vasárnapon potolnák, és mikor a mester a maga szün-napját tartaná, akkor az ő zsidó legényeire magát nem bizhatván, a maga kényelméről mondjon le. ?

Úgy nyilatkozik továbbá Weisz úr, még pedig a leg szivrehatóbb módon, mintha a keresztény mesteremberek a zsidókat a mesterség folytatásától egészen kirekeszteni akarnák: valójában kár volt a pennát olly üres dologért olly igen méllyen a tintába mártani. Hát nem maga hozza-e elő a Hetilap **204**-dik száma alatt az **1597**-dik lap negyedik pontjában ekképen. „Nincs e szabó, órás, szobafestő, szinező stb. Pesten akármennyi, zsidókból? De igen! és mi több, nem birják-é a közönségnek bizodalmát"? És nem emel-e ki különösen két szabóságot üző zsidót, a kik Pesten a fő utczákban és a legnevezetesebb házakban laknak, a kik az egész országban legnevezetesebb vásárokat meglátogatván, az egész honban a legnagyobb ruhakereskedést üzik? Ha tehát ezek és a föllebbiek, a mint maga Weisz úr mondja, hogy a közönségnek bizodalmát birják, mint mondhatja még is, hogy a kereszténység a zsidóságot a mesterség üzésétől ki rekeszti? Valamint tehát itt meg tetszik, hogy ezen mesterséget üző zsidóknak senki sincs útjokban; úgy bizonyos lehet benne Weisz úr, hogyha ők még több mesterségre adják is magukat, úgymint: kömives, ács, kovács, lakatos, fazekas, cserepező, kéményseprő, utcza-kövező s más több efféle mesterségekre, soha senki sem fog ellenük csak egy szóval is kikelni. Itten tehát mi mesteremberek mikor a zsidókat czéhünkbe bevenni nem akarjuk, akkor egyebet nem teszünk, mint azt — akarjuk, hogy a róka tartsa meg a maga bőrét és ne bujjon más szelid állat böribe. Azonban mikor már ők magok önkényt nem akarnak a kereszténnyekkel egy edényből enni és velük

egy temetőbe temetkezni: akkor igen természetes, hogy a városnak csak egy bizonyos részében lakjanak.

Szentpétery József.

(Folyt. köv.)

Egyesületi mozgalmak.

Iparegyesület. Szakosztályi társalgások. — Egyesületünknél a szakosztályok fontos küldetéssel vannak ellátva. Nekik kell ugyanis azon szakszerü organumoknak lenniök, mik által egyesületünk az iparos mezőn szakbeli illetékkel hathasson. — Legczélszerübb lesz e részben szabályaink azon szakaszát kiirni, melly a szakosztályok hatáskörét meghatározza. Leghübb megismertetője lesz az azon rendeltetésnek, melly ez institutiónknak hivatása. —

A szakosztályok hatásköre.

„90. §. A szakosztályok teendői:

a) Minden az iparműkiállitásra, folytonos iparműszemlére, vagy csak birálás végett beadott iparmüvekről, tartozzanak azok az iparosság bármelly ágaihoz, az illető szakosztályok fognak itéletet hozni.

b) A megbirált czikkelyre nézve, a biráskodott illető szakosztályok ajánlást fognak tenni az iránt, hogy ha érdemel, mi vonatkozásban, jelesül mi fokozatu dijazásban részesitessék az igazgató választmány által?

c) A mü- és dijbirálatot az e részben fenálló utasitás szerint végzendik.

d) Ha midőn az igazgató választmány az ország kormányszékei, hatóságai, iparos vagy rokon testületei, avagy magánosok által meg fog kerestetni, — valamelly az ipar körébe vágó tárgyról véleményadásul, utasitásul, vagy némi teendők eszközléseül, illy esetben mindenek előtt az illető szakosztályok fognak véleményezni.

e) A szakosztályok mindegyike éber és folytonos figyelemmel kisérendi a folyóiratokban, önálló munkákban, az életnek ugy köznapi forgalmában, mint közszerü nyilvánkozásaiban fel fel tünedező azon ujabb eszméket, eljárási módokat, ellátási szükségeket, mik az iparügy körébe tartozva, érlelést, fejlesztést, ismertetést, kisérleteket, életbeléptetést, szóval a közfigyelembe, közhasználatba beavatást, átvitelt — kivált az iparegyesülettől igénylenek; e tekintetből

f) mindnyája szakosztályok közös ülést tartanak havankint kétszer, mellybe meghiván minden czéhbeli és egyéb iparágak müveseit, ezekkel minden érdekesebb, s arra, hogy megismertessenek, méltó ujdonságokat élőszóval, társalgás közben közleni fognak a szükséges bővebb magyarázatokkal, s átalában a kellő capacitatio minden hatalmokban állandó eszközeivel, mik közé a vitatkozást, eszmecserét, és igy a közlött ujság meghányattatását számithatni legfőképen. — Továbbá

g) ugyan azon ülésben a szakosztályok kiszemelendik az üléseik közti idő alatt tudomásokra került iparköri eszméket, mikre nézve a választmány teendőit látják szükségesnek, — kiszemelvén pedig ezeket, javaslatokat és inditványokat fognak tenni, miket a választmány által vagy a kormányszékekhez, vagy a hatósághoz, vagy technikai kivitel és kisérletek tekintetében egyes kijelölendő műhelyekbe, gyárakba stb. — ohajtanak vezéreltetni, — a szemelvényeket s inditványokat minden hónapban tartozandanak a választmánynak bejelenteni.

h) Minden szakosztály teendőihez számitatik az ujdonsági ellenőrzés körül még az is, hogy az egyesületi lapszerkesztőségnek figyelmeztetéseket s illetőleg anyagot szolgáltassanak az ujságilag közlendők felől.

i) Gondoskodni fognak a szakosztályok, hogy a menynyiben illető iparágaikra nézve a hazai irodalom még vagy parlag, vagy nem eléggé van mivelve, e tekintetben jó könyveknek akár forditásban, akár eredetiben leendő megjelenése által a szükségeken segittessék.

k) Illető szakaikban a terminologiát is mivelni, honositani, s netaláni hibáiban igazitani leend tisztök a szakosztályoknak.“

Ez missiója szakosztályinknak. Meg vagyunk győződve, hogy a mint e hatáskört inkább és inkább betöltendik, a szerint mindig élénkebb és élénkebb leszen amaz üdvös hatás, mellyet egyesületünk általok iparosságunk ügyeiben gyakorolttatni szándékol.

Eddig az a) b) c) és d) pontok alatti teendők voltak azok, miket a már megalakitott szakosztályok az iparműkiállitások alkalmával, s az igazgató választmány által kitüzött egyes esetekben teljesitettek.

A következő pontokban kitüzött föladatok megoldását olly öszvejövetelek rendezése által reméltük elérhetni, mellyekben az iparos mezők tudományos és műnök szakértői koronkint együtt találkozván, köztük iparos tárgyak fölött eszmecserék induljanak meg, s magyarázó, irányozó, tanácsadások váltassanak, s a czélszerü teendők szüksége kifejtessék, eszméje kiörlődjön.

Ez öszvejöveteleket „Társalgásoknak“ neveztük, miszerint már elnevezésökben benfoglaltassék a csupán barátságos szóváltások eszméje, és senki föl ne találhassa bennök a hivatalos ülések komoly, száraz, idegenitő formáit, feszességeit.

E társalgásokat már nehány év óta törekedtünk megindítani. Csak félig meddig boldogulhattunk. A kezdet nehézségei itt is mint minden kezdeménynél gátlólag, késleltetőleg hatottak.

Azonban most már ugy látszik e társalgások szerencsésebb diszletnek mennek elébe, keresetebbek, látogattabbak kezdenek lenni, s érdekök, mellyel a természeti tudományok mivelői és a műnökség gyakorlati férfiai ajándékozzák meg, mind inkább növekedik.

A mult év utolsó hónapjaiban két szakosztályunk, a természet- és vegytani, továbbá az erőszeti, uj választások által megujitattak. — Amannak tagjaivá lettek: Balogh Pál dr., Boór Károly dr., Gelencei M. Pál, Gerenday József dr., Molnár János gyógyszerész, Nendtwich Károly dr. s k. józsef-ipartanodai tanár, Pecz Vilmos vegyszergyárnok, Szadler József dr. és egyetemi tanár, Wagner Dániel dr. — Emebbe megválasztattak: Albert Ferencz csillagdai segéd, Arenstein József dr. és k. józsef-ipartanodai tanár, Feszt Vilmos épitész-igazgatósági hivatalnok, Gelencei M. Pál, Glembay Károl, Knutzen Henrik gépgyárnok, Szijj Sámuel gépész, Vidacs István gépész, Wankó János gépész. — Az épitészeti szakosztály megmaradt még eddig első alakitása szerint.

Az erőszeti szakosztály megalakitván magát, s elnökül dr. Arenstein József urat választván meg, egyik ülésében elhatározá, hogy a társalgási üléseket föléleveníteni, s a többi szakosztályok férfiait is érdekbe vonja.

A mult évi decemberben tehát ujból megkezdettek a társalgások olly formán, miszerint azóta minden hónapnak 1 és 3-dik szerdáján esti 6 órakor, egyesületünk nagyobb termében, szakosztályi társalgásokra hivattak s jelentek meg az iparköri tudományok és münökség több buzgó baráti.

Azóta a kitüzött időkben ez öszvejövetelek folytattatnak rendesen.

Lesz szerencsénk röviden előterjeszteni a tárgyakat, mik e társalgásokban szóba hozattak.

A mult évi december 1-jén tartott társalgási ülésben:

Dr. Arenstein József ur szóba hozta, s rajzban mutatta Laignelnek vasuti alaborát, (Bremse) melly a belgiumi, franczia- s angolországi vasutakon használtatik, s az eddigi hasonló készületeknek hibáit nélkülözvén, fölöttük még igen ajánlatos előnyökkel bir.

Az ugyanazon évi december 15-én:

Dr. Arenstein József ur előmutatott egy szijra nyomtatott mérczét, (Zollstab) mellynek azon előnye van, hogy gömbölyü testek megmérésére alkalmas.

Ugyan elnök ur tárgyalta s rajzban mutatta Camusnek vasuti kocsikon használható lámpását.

A folyó 1848-ki januar 5-én

1) Králik Sámuel ur, helybeli órás (kigyóutczai, előbb Hagen örökösök' féle bolthan) egy órakerék-metszőgéppel órakerekeket fogazott.

2) Dr. Arenstein József ur egy angol lakatot mutatott fel, melly utitáskákra különösen alkalmaztatni érdemes, mivel benne a záron kivül a tulajdonos nevének számára is hely jut.

3) Vidacs István ur, helybeli gépész (ujvilágutczai Havass-házban, a sarkantyu-utczának átellenében,) öntött vas-födényeket mutatott elő, miket a turja-remetei vasgyárból hozott, s azután az iparegyesületi münök-gyüjteménynek ajándékozni szíveskedett.

A f. é. januar 19-én:

1) Schiffkorn ur, a lánczhidnál alkalmazott erősz mintáját láttatta azon emelőgépnek, melly Krajcsovits kereskedő urnak főuti házában most állitatik föl. E gépnek nagy levén fontossága, érdekesnek tartjuk Schiffkorn urnak előadásából valamivel körülményesebb közlést adni. Most legtöbbnyire 3 emeletes házak épitetnek, s mivel a 3-dik emeletre a cselédség nagy eröltetéssel hordhat föl csak vizet és fát, s e miatt a lakók ez emeletre vegy nehezen kapnak, vagy ha igen, drága cselédet kényszerülnek tartani, ezért némelly háztulajdonosok igyekeztek olly készületeket állitani föl magasabb házaiknál, miknek segedelmével a teher fölhordás megkönnyebbitethessék. — De az eddig alkalmazott illy czélu készületekkel a cselédség nem mindig tud bánni, s gyakran veszéllyel használta. Krajcsovics ur könnyebben s baj nélkül kezelhető készületet ohajtván birni, házában Schiffkorn utmutatása szerint most olly gép állitatik föl, mellyet a tudatlan cseléd is azonnal képes használni, s mellynek segitségével egyes személy 1 mázsa tüzifát, s egy kupa vizet 4 percz alatt fölvonathat a pinczéből a 3-dik emeletre. — Illy gép 200—250 pforintba kerül csak.

2) Glembay Károl ur, egyesületünknél az épitészet előadója, azon szükségről szólott, hogy téglaégetésre forditandó agyagjaink előbb, semhogy a gyártásnál használtatnak, vegyészileg vizsgáltatnának meg, mind ezt a Lindau-augsburgi vaspálya épitésével foglalkozó bizottmány tevé. — Ez észrevételek folytában dr. Szadler József ur tudatta a jelenvoltakkal, miképen ő a tégla-agyagok vizsgálatánál már rég idő óta foglalkodván, e részben sok közölhető tapasztalatokkal bir, miket a jövő alkalmakkal előadni igérkezett.

F. é. februar 2-ról, minthogy ünnep volt, áttéteték a társalgás f. hó 9-kére. Ekkor:

1) Janig Károl ur (a mészáros-utczai 357. sz. a. Pausenberger-féle házban lakó) erősz, egy lemez-mérüt mutatott föl, melly vékonyabb, lapszerü testeknek, pléhnek stb. — vastagsága megméréséhez stb. — használtathatik. Továbbá ugyan Janig ur mutatott elő egy, a könyomdákban alkalmazni szokott osztó-gépet.

2) Wehrheim Fülöp ur (helybeli müszerkereskedő a nagy hid utczában) a prencsfalusi agyagból égetett tüzálló téglát mutatott, s megvizsgálás végett átadott.

3) Dr. Szadler József ur, a mult alkalommal adott igéretéhez képest, hazai agyag-földeink megismertetésére vonatkozó érdekes közleményeit kezdette meg.

Ezentul rendesen közlendjük társalgásaink tárgyait.

Csanády F.

Vegyes közlemények.

Az erdélyi szász jog-föltanodának következők tantárgyai: A.) 1-ő év folyamban: 1. magyar ügyviteli irmód, naponkint egy óra. Tanár: Hann Frigyes. (A magyarországi lyceumban, mellybe én jártam, ez nem volt tantárgy; pedig a született magyar ifjunak sem ártana azt tanulni, és mennyien voltak köztünk ifjak, kik német-, tót- ,rácz, söt olasz- ajkuak levén, az a részbeni tanitást nagyon is szükséglették volna.) 2, Észjog. 3. Államjog. 4, Népjog. Naponkint egy óra. Tanár Müller Godfrid. 5. Pénzügytan (Finanzwissenschaft). 6. Bányajog, Naponkint egy óra. Tanár: Schmidt Henrik. 7. Erdélyi államjog. — Naponkint egy óra. Tanár: Zimmermann József. (Erdélynek, a testvérhonnak államjogát mi nem hallottuk.) Ezek kötelezett tantárgyak. — Nem kötelezettek: 8. Austriai magánjog; austriai és magyar váltójog. Hetenkint három óra. Tanár: Benigni József. — B). A 2-ik évfolyamban: 9. Szász magánjog, a perfolyammal együtt. Naponkint egy óra. Tr: Zimmermann. — 10. Austria és Erdély államrajza. Naponkint egy óra. Tr. Schmidt. 11. Erdélyi egyházi jog. 12. Erdélyi fenyitőjog. Naponkint egy óra. Tr. Müller. — (Az egyházi jogot sem az egyik, sem a másik vallás tekintetében nem tanultuk.) 13. A magyar pergyakorlat és irmód. Naponkint egy óra. Tr. Hann. Nem kötelezett tantárgyak: 14. austriai polgári törvénykezés. 15. Austriai és magyar váltójog. Hetenkint 3 óra. Tr. Benigny. — E tanrend a f. é. második félévre értendő.

A gracczi egyetemben magyarnyelvtani oktatás kezdetett meg f. é. január 15-én.

(Transilvania.)

Jászvásárott a k. m. é. dec. hónapban tartattak nyilvános próbatételek, az ugyanazon év május hónapjában megnyitott tanintézetben a collége academiqueben. Nagy közönség gyült egybe, tanuságaul a köz részvétnek, mellyel a tudományos miveltség terjesztése iránt viseltetik. A növendékek olly előmenetelt mutattak, melly a tanintézet czélszerüségének nagy bizonysága. A czél pedig derék és alapos gymnasialis képzés, melly a classicus óság, s a jelenkori mivelt nemzetek nyelve, s irodalmának, jelesül a franczia és németnek, ismeretén épitkeznék. Átalában a nyilvános oktatási curatorium semmi erőfeszitést nem kimél az ifjuság képeztetése körül. S van is remény hozzá, hogy a kormány mind inkább elérendi az oktatásiakban az egységet és egydedséget, s hogy ennek kifejlődése mellett a szerteszaggatott házi neveltetés, és a külföldi tanintézetek látogatása lassankint s majd egészen enyészni fognak. — (Sieb. Bothe.)

A szerb kormány bányászati mozgalmaiban mindig tovább halad, most több bányákat készül megnyittatni. Az eddigi vizsgálatok eredményeül az mutatkozik, hogy föleg ólmot, dárdanyt és rezet lehet ásatni; most a kormány egy bányaszéki igazgatót óhajt nyerni, s ezért csődületet hirdetett, egyszersmind több bányászati notabilitásokkal értekezésbe bocsátkozott. (Sieb. Bothe.)

HIRDETÉSEK.

Tudósitás.

A magyar pezsgő-borok számos készitői és dicsérői között, alig lehet már módot találni, mellynélfogva egy ujabb

és jobb modorban készitett pezsgö bort a t. cz. közönség figyelmébe lehessen ajánlani. — Ajánlani pedig nekünk is szándékunk, de mellőzvén a hosszas dicséret-módját, csak rövid tudósitást adunk, hogy az iparmütárban nagyban és kicsinyben jutányos áron árultatik pezsgö-bor, a melly minőségében egyenlő a franczia pezsgővel.

Kereskedő uraknak és nagyban vásárlóknak a szabott árból 5 száztóli engedtetik.

1—2 Iparmütár.

Hirdetés.

Közelgetvén a fakiültetés ideje, tisztelettel jelentem, hogy nálam a legválogatottabb faoltványok legjutányosb áron kaphatók, bérmentett levelekbeni megrendelést elfogadok, s rendes jegyzékkel a t. megrendelők számára szivesen szolgálok, Budán Kristina városban, a két nyulhoz czimzett lakásomon ifj. Legrády Károly.

Vasuti menetrend.

(1848-dik évi februar 1-jétől, február végeig.)

Pestről. Váczra.	6½kor reggel. 3 „ délután.	Váczról. Pestre.	8-kor reggel. 4½„ délután.
Pestről Szolnokra.	7½kor reggel.	Szolnokról. Pestre.	1 kor délután.

ezen kivül: minden hétfön és csütörtökön Pestről Kőbányába 3-kor délután, vissza 6-kor estve.

Gabona-ár váltóban.

Pest, febr. 15. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
310—320	200—210	160—170	— —140	90 — 95	100—110

Pozsony, febr. 11. 1848. (pozsonyi merő.)

170—200	— — —	130—148	95—108	65— 72	105—106

Zágráb, jan. 31. 1848. (pozs. mérő.)

200—230	170—180	155—166	— — —	65- 75	120—125

N. Kanizsa, febr. 9. 1848. (pozs. mérő.)

145—160	— — —	100—107	90— 98	60— 65	85— 90

Veszprém, febr. 4. 1848. (pozs. mérő.)

145—160	115—120	105—110	— — 75	— — 55	70—180

Győr, febr. 12. 1848. (pozs. mérő.)

145—185	110 130	110—130	80— 88	52— 60	75— 78

Mozsony, febr. 9. 1848. (pozs. mérő.)

152—195	120—140	120—140	85— 92	55—63	80— 92

Miskolcz, jan. 29. 1848. (pozs. mérő.)

160—165	150— 55	135—140	95—100	30—35	90— 95

Kolosvár, febr. 10. 1848. (kis véka.)

72— 75	50— 52	40— 44	— — — —	— 17	36— 40

N. Szombath, febr. 10. 1848. (pozs. mérő.)

173—187	— — —	130—140	102—106	63—66	— — —

Baja, jan. 30. 1848. (pozs. mérő.)

155—160	120—130	— — —	50—55	45—50	60— 65

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Febr. 12-kén 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1550 ft.
Status-kötelezvény . .	5%-es	101⅝ —
„ „ . .	4%-es	86 —
„ „ . .	3%-es	62 —
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		760 —
1839-ki kölcsön (250 ft) . .		280 —
Eszterházy sorsjegy . . .		57 —
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		81¾ —
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft) . .		90 —
Gözhajó részv. (500 ft) . . .		595 —
Windischgrätz sorsjegy . . .		21¼ —
Északi vasut		131 —
Bécs-gloggniczi		107½ —

Dunavizállás 0 felett.

Febr. 16-án reggel: 18′ 3″ 0‴

Kiadja az Iparegyesület. – Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

15.

Pest, kedden

HETILAP.

febr. 22. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken egalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezéséről. — Spanyol országgazdászat. — Felelet Weisz Ferdinand urnak, a czéhek ügyében tett észrevételére. (Szentpéteri József). — **Vidéki hirek.** — A kassai bőrgyár. — **Egyesületi mozgalmak.** — **Budapesti mozgalmak.** — **Hirdetés.** — **Gabonaár.** — **Statuspapirosok.**

„Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezéséről."

Mint előbbi 12-dik számunkban említénk, e czim alatt, bocsátott ki legújabban gr. Széchenyi István egy tervezetet melly az egész magyar hazának vasutak, csatornák s kőutak általi legczélszerübb, és a mennyire lehető, legtökéletesebb behálózását tárgyalja és czélozza.

Megvalljuk, miszerint az utóbbi 6—7 év alatt Széchenyitől irt munkák után itélve, nem vártunk, legalább nem reménylettünk e munkácskában sem más szellemet, mint melly az előbbiekben volt. Nem reménylettük, hogy itt majd a czimmel megegyező szöveget, nem pedig gyülöletes gyanusitásokat fogunk találni, minők kel a nemes gróf olly gyakran olly örömest és olly bőven halmozott el minket, kiknek szerinte: „semmiük sincs", és kik mégis elégületlenek mertünk lenni.

De igen nagy örömünkre szolgált e várakozásunkban csalatkozni és tapasztalni, miszerint gr. Széchenyi most az igazán hozzá illő vezéri magas, — nem pedig a táblabirói alacsony, vagy a még alacsonyabb zsörtölődő káplári — állásból tekinti és fogja fel hazánk legfontosabb ügyét.

E munkából ugyanis minden indulatoskodás, és a pártoskodásnak még a legparányibb árnyéka is számüzve van. Itt nem egy mágnás, még kevesbé egy conservativ, de egy igaz pedig nagy hazafi, egy hazáját nem csupán szóval, (mint olly sokak) de egész nagy szivével szerető, érte aggodó s gondolkodó hazafi nyujt egy olly javaslatot, mellyben alig találtatik valami, miben szivesen meg nem egyeznénk. —

A terv nagyszerüségéről, hogy a t. olvasónak némi fogalma lehessen, röviden s előlegesen csak annyit mondunk most, miszerint az, az ország szükségeihez és nagyságához mért. Minthogy az egyik vasut Pozsonytól kezdve Pesten át Aradig, (innen később Erdélyországon keresztül Moldva széleig) keleti irányban, a másik pedig Kassától kezdve szinte Pesten át Fiumeig délnyugoti irányban hasitaná ketté az országot. A vasutak minden mellék- és szárnyvonalaikkal összesen 298 mérföldnyi hosszúk lennének, és a terv szerint az országnak 80 millió ezüst forintjába kerülnének. (A Pozsonytól Szólnokig már munkában levő vonalt nem számitva, minthogy ez nem az ország, hanem egy társulat költségein készül.)

Csatornák és folyók szabályozása a forgalom tekintetéből, nem érdemel különös nagy figyelmet, mivel az évenkint rendesen bekövetkező 4—5 hónapi fagy miatt a közlekedés megakad rajtuk, noha nem kerülnek kevesebbe mint ugyan ollyan hosszu vaspályák, mellyeken a forgalom ritkán és csak rövid időre akadhat meg, de mindig sokkal gyorsabb mint a csatornákon. Csatornákra és folyók szabályozására a jelen javaslat szerint összesen 8 millió forintot 10 éven át adna ki az ország.

Kőutakat csak ott javasol a nemes gróf, hol az utépitési anyag bőven van, s helybeli körülmények miatt vasutak vagy épen nem, vagy csak tetemesen nagyobb költséggel lennének épithetők. Összesen, (a már kész $276^1/_2$ mérföld köuton kivül) 519 mérföldnyit kellene még az országnak 12 millió ezüst forinttal, (10 év alatt) és a törvényszerü közmunkák felével, csináltatnia.

És ezt mind évenkinti 3 millió forinttal elérhetjük, ha t. i. ez összeget kamatul tekintvén, országos kölcsönt veszünk föl, melly kölcsönt az első részlet fölvételétől számitva 33 év alatt egészen visszafizetendettünk.

A terv nagyszerüsége im ennyiből is kitünik; igazán Széchenyihez illő terv.

Meg nem állhatom e helyen, hogy ellentétül azon kisebb rendü prófétát meg ne emlitsem, a ki még most 3 vagy 4 éve is, még az egy fiumei vasutra sem birt gondolni rémülés és kétségbeesés nélkül; a ki a Száván, továbbá a Kulpán, majd Petriniától kezdve Károlvárosig egy kis, — nehány arasztnyi — vasuton, azután pedig köuton egész Fiumeig, tervezte a gabonaszállitást. Igazán egy „grajzleros" szatócsos tervecske volt biz ez; egy kis köutacska, egy kis vasutacska; mindenikből csak nehány garasáru. E terv egy szerencsétlen politikus, de annál szerencsésebb „akademikus" tollából és agyából származott.

A mennyiben és a miért a fiumei vasutra nézve gr. Széchenyivel egyet nem értünk, alább előadni fogjuk.

Valamint indokolni fogjuk azt is, miért hogy egyet nem értünk vele a végrehajtó hatóságról szóló pontban, hol a főigazgatónak egyedül lelkiismeretére hagyatni czéloztatik, állásáról lelépni, ha a képviselők többsége ellene bizalmatlanságot szavazna.

Mert pénzt, mellyel illy életkérdések megoldása terveztetik, egy csak névszerint felelős és csak theoriában elmozdítható főigazgatóra biznunk nem lehet. — Pedig annál kevésbé, mivel a főigazgatót minden idegen befolyástól mentnek nem reménylhetjük; már pedig azok, miket gazdászati ügyességükről tapasztaltunk és jelenleg is tapasztalunk azoknak, kiknek befolyásuktól féltjük a milliókat kezelő elmozdithatlan főigazgatót, egyátalában nem olly természetüek ám, hogy nem mondom olly határtalan bizalmat, minő itt terveztetik, — de csak némi nyugalmat is nyujthatnának. Ennyit előlegesen az egészről, lássuk azt részleteiben.

Szerző miután az ügynek, közvagyonosodásunkra közigazgatásunkra köz- és magán-gazdászatunkra mulhatatlanul és bizonyosan bekövetkezendő üdvös hatását röviden érinti, miután szigoru megfontolását ajánlja az első lépésnek, mellyet törvényhozásunk e téren tenni fog, s mellytől függ sokkép az eljárás eredménye; miután eldaraboltságunkban még biztositékot, sőt üdvet lelő féltékenységünknek a végrehajtásra káros hatását, saját tevékenységének is e gátját megemliti: a sok oldalú tárgy áttekintését könnyitendő, a fejtegetést VII. fejezetre osztja.

Átalános szempontok. (I. Fejezet.)

Eddig hazánkban ha mi kevés tétetett is (a szárazoni) közlekedés ügyében, az nem országos, hanem csak megyei erővel, néha csak egyes tisztviselő, egy alispán belátása, sokszor szeszélye szerint történt: ennélfogva annak várt eredménye már csak azon okból sem lehetett, mivel a tisztviselők változván, a közlekedés is más irányt nyert; de legjobb esetben is a csinált utak fentartásáról senki sem gondoskodott. Semmivel sem volt jobb a vizeni közlekedés állapota. Minden folyó — a Dunát sem véve ki — magán-tulajdonnak tekintetett, hajózási törvény és vizi rendőrség nem volt. —

Ez volt eddig közlekedésünk tekintetében a „fennálló," mellyet — ha végromlásunkat előidézni nem akarjuk — tisztelnünk nem szabad, hanem inkább (mint hamis isteneken) minél előbb túladnunk; vagyis mint gr. Széchenyi magát kifejezte: „elengedhetetlen szabály az eddigi gyakorlat gyökeres (radicalis) megváltoztatása." Tehát jövőre nemcsak minden már létező közlekedési eszköznek országos fölügyelet alá kell adatni, hanem előállitattni se legyen szabad csak egynek se, az e czélra fölállitandó hatóság tudta és beleegyezése nélkül. Továbbá, miután eddig az utak közerővel készitettek, a folyamok szinte közerővel szabályoztattak a nélkül, hogy a kereskedést ezek használatáért vámok által megadóztatni a törvényhozásnak eszébe is jutott volna; ellenben a csatornák és vasutak épitését az ország nem közerővel tette, de csak nem is segitette, hanem egyenesen önerejükre utasitotta és fentartásukat a közlekedési forgalomra bizta; tehát jövőre ennek is megváltozni szükséges.

Szükséges tekintetbe vennünk, miszerint 1ör nekünk a dolgot ott kell elkezdenünk, a hol a külföld végezte, melly téren mi az ő kárán tanulhatunk; 2-or, hogy mi azon közlekedési eszközöket honositjuk meg, mellyek külföldön a már erős, de nehézkes forgalomnak szolgálnak, noha nálunk még a forgalmat sok helyen csak a közlekedési eszközöknek kell teremteniök, végre itt csupán a mezőgazdasági nyers termények olcsó szállitása élénkitheti csak a forgalmat. — Ezekből az következik, hogy mivel szerencsésb helyzetü kereskedelmi vonalainkon a magánipar állitana vasutvonalakat, mellyek magokat fentartanák és ki is fizetnék ugyan, de nem levén a mostohább vidékekkel összeköttetésben, (minthogy ott magán vállalkozók — a nyereség, sőt csak a kamat sem leendvén biztos — vasutakat nem fognának fölállitani) nemzeti termelésünk értékesitésére nem fognak szolgálni: ennélfogva a terményezésnek s az iparnak olcsó szállitásbér általi emelését czélozván, a közlekedési eszközök fedezését az iparra utalni nálunk nem lehet, nem szabad.

3-or. A közlekedési rendszernek — legalább főbb vonalaiban — már most kell megállapitatni, nehogy a vidékek érdekharczát költsük fel, mellyet csak úgy és csak akkor mellőzendünk el, ha egy, minden vidéket kielégitő rendszert állapitunk meg.

4-er. Már csak azért is szükséges a közlekedési ügyet egész complexusában tekinteni, mivel igy a kamatbiztositás és bérszabályozás egészen más eredményeket nyujt, és nem leszen az egyik vidék emelése a másik rovására.

De 5-ör valamelly vonalra magán-vállalkozóknak több évekre szabadalmat adni annyi, mint egy vidék iparát és jólétét lebilincselni több évekre egy másik vidék javára, ez pedig jogtalanság, mit szinte csak országos szempontból intézett érdek-kiegyenlités által kerülhetni el.

A közlekedési rendszer alapelvei. (II. Fejezet.)

A polgárosodott világ — közlekedési tekintetben — legfejlettebb országainak példáját idézve fel, az utolsó évtizedek alatt történt óriási fejlődések után, bőséges adatokat birunk a felől, a közlekedésnek vajjon mellyik eszközét lehet és kell a másik fölé emelnünk? Hollandiában a kereskedés fő tényezői a csatornák, mig Belgiumban vasutak, Északamerikában vasutak és csatornák, s a kőutak csak alárendelt fontosságuak; mig Angliában csatornák vas- és kőutak csaknem egyenlő arányban együttvéve egészitik ki az ország közlekedési rendszerét. Európa többi állományai — Franczia- és Németországot, sőt némileg Austriát is kivéve — igen csekély csatorna vagy vasuti összeköttetésekkel birnak, hanem országutakkal, mellyek állnak minden rendü és fokozatu kőutakból, le egész nálunk az alföldön szokásos, sárból és homokból csinált — úgynevezett — töltésig.

Angliában, 100- sőt csak 60 évvel is ez ezelőtt a közlekedés ép olly hiányos volt, mint most nálunk, mig 1780. az első (Bridgewater-) csatorna megnyittatván, a forgalomnak tetemes lengületet adott, ugy hogy a csatorna jól fizetett. E körülmény adott ösztönt több csatornák épitésére, mellyek midőn az előidézett könnyü és olcsó szállitás által igen élénk forgalmat, s igy tetemes jövedelmet eredményeztek volna, a részvényesek, részint elbizottságukban, részint az igen meggyült szállitmányozás miatt, már nem akartak, vagy nem birtak a forgalom kivánatainak megfelelni, s ez adott okot

az első (liverpool-manchesteri) gőzerőre készitett vasut-megnyitására **1830**; noha vasutakat a bányakerületekben már jóval az előtt használtak.

Angliában a vasutak — (mellyek mintegy ezer millió ez. forintba kerültek), a szállitásbért felényire csökkentették, és mégis száztól **5**-töt jövedelmeznek. De mellettük a csatornák igen sok helyen végkép megszüntek jövedelmezni, sok helyütt teljesen elhagyattak, s most már ujak nem is épitetnek.

A kőutak Angliában nem szenvedtek annyit a vaspályák által, mint féltek; jelenleg az egyes helyeket egymással és a vaspályákkal kötik össze. E részben fényesen kimutatá a tapasztalás, miszerint szaporodott közlekedés a forgalom gyarapodását eszközli mindenhol.

Északamerikának kevés kőutai vannak, de nincs ország, hol a csatornarendszer olly kiterjedést nyert volna. Északamerikában ugyanis vannak minden nagyságu csatornák, a legkisebbektől kezdve azon óriási müvekig, mellyek az ottani nagyszerű folyókkal szinte versenyeznek. A kisebb fontosságu mellékvonalokat nem számitva, hosszaságuk összesen mintegy **700** geogr. mérföldet teszen. — De e csatorna-rendszer azonkivül, hogy mellette a vállalkozók tönkre jutottak, az évenkint bekövetkező és **4**—**5** hónapig tartó fagyok miatt — a kereskedést mind inkább zsibbasztotta, s ez adott okot a vasutak épitésére, mellyek számukra nézve is ugyan, de még inkább hosszúságukért figyelemre méltók. Északamerika mintegy *négyszáz* millió ez. forintot forditott vasutakra, és e tőke szinte mint Angliában **5**-töt jövedelmez száztól.

Franczia országban (noha már **1750**. óta egy saját testület volt a belközlekedés ügyével megbizva, mégis) csak **1842**-ben határozta el a kormány egy *rendszeres* és országos vasuthálózat létesitését; s azóta több vonalok el is készültek, mellyek a mellett hogy a forgalmat is igen emelték, **4¾**-et jövedelmeznek száztól.

Hollandia igaz, hogy jólétét igen jól rendezett csatorna rendszerének, de nem elvontan a csatorna-rendszernek köszöni, mit az utóbbi **17** év alatt eléggé bebizonyitott a — nem csatornákkal, hanem — vasutakkal behálózott *Belgium* élénk forgalma, kereskedése és jóléte.

Mind ezekből már következik **1**-ör, hogy egyedül vaspályák élesztheték a kereskedést, a mennyiben olcsó és szakadatlan s gyors közlekedést csak ezek nyujthatnak. **2**-or. Csatornákat csak két hajózható folyók összekötéseül, vagy azok utja röviditéseül lehet használni. A forgalmat egészen reájok bizni még akkor sem lehet, ha vasutakkal vannak kapcsolatban, mivel a téli (**4**—**5** hónapig tartó) fagy miatt még a vasutak is vesztegelnek mellettük. **3**-or. Kőutak rendeltetése az, hogy az egyes helyeket egymással s a vasuttal összekössék. Tóth M.

(Folytatása következik.)

Spanyol országgazdászat.

Tudvalevő dolog, hogy Spanyolország hajdan II. Fülöp korában Amerika legdúsabb részét birván, tömérdek aranyat és ezüstöt kapott az ottani igen gazdag bányákból. Ugyanakkor Indiában is úr volt, a honnan származott a spanyol királyok e czime: „mindkét Indiának ura.“ És még is a két Indiának urai egész világnak adósai voltak, és otthon rosz *rézpénzt* verettek. — Azon igen egyszerü okból, mert az ország-gazdászatot alaposan értették. — A mórok idejében Spanyolország telve volt városokkal, és a városok vagyonos és mivelt polgárokkal; — mindez igen megváltozott miután a spanyolok a mórokon fölülkerültek. — Ők mint már mondám, az ország-gaszdázathoz igen értettek és úgy gondolkodtak, mint mostanában a mi higgadt és józan eszü hazánkfiai; azt gondolták ugyanis: „minek veszödjünk mi magunk azzal a mit másoktól készen olcsóbban megvehetünk“? továbbá gondolták, hogy a müipar, mint a B. P. Hiradóban gr. D. E. állitá; „pauperismusra vezet“; féltek továbbá attól is- épen úgy mint gr. D. E. — hogy majd a müipar folytonos kifejlölésében és haladásában „éhező gyármunkások“ seregét fogja előteremteni. Hogy ennek következtében „communismus“ söt „forradafom“ fog bekövetkezni. Mind ezen okoknál fogva tehát a mórokat, (kik az akkori időben egész Európában, Olaszországot sem véve ki, a legiparkodóbb, legindustriosusabb nép voltak,) — *kikergették az országból*.

Ime — miután ez már **300** évvel ezelőtt történt — ezért nevezik aztán a mi országgazdászaink a spanyol eljárást t. i. a müipar elleni harczot, „örök igazság“-nak; amivel azt akarják mondani, hogy ha nem is örök, de még is régi igaz-(talan)ság biz az.

Spanyolország állapota, melly mint mondám nem csupán áldott földdel és égaljjal, de töméntelen tengerentúli birtokkal is, és ezekben igen dús arany- és ezüst bányákkal birt- a mórok kiüzetése óta folyvást és szemlátomást csökkent, mig a kis Hollandiáé ellenkezőleg szemlátomást és folyvást javult, Pedig Hollandia nem birt nagy kiterjedésü áldott földdel és égallyal mint Spanyolország — hanem birt azzal a mi okos országgazdászok szemében ezeknél becsesebb, müiparral, szabadsággal és bátor, az inquisitio-vulgo „*spionirozás*“ által el nem nyomott vállalkozó szellemü lakosokkal.

Hollandia nem kergette el, hanem befogadta a más vallású iparost, védte úgy mint saját fiait, s ott a papok az iparnak nem ártottak a béke fölzavarása által, s a békét nem zavarták föl az által, hogy a beköltözött különböző vallású polgárok közt a vegyes házasságot „hitük és lelkiismeretük ellen“-inek mondták volna. A spanyolok mint minden conserrativ-kicsinyben nagyban az egyre megyen-védték vitézül a „fenállót,“ soha sem törödvén azzal, minő kártékony leend az majd az unokákra, csak ők, mig élnek, ne szenvedjenek kényelmetlenséget s alkalmatlanságot. És ezen agyafúrt csökönyösséget „higgadt és józan észnek“ bérmálták, önzésüket pedig hazafiságnak; az igazi hazafiakat veszedelmes újitóknak, lázitóknak kiket „felakasztatni kellene.“ Az újitókat csakugyan mint lázitókat ki is végezték, mert ők az embert nem tudták másra használni mint leölni.

Hanem szép eredményei is voltak ezen országgazdászatnak. A spanyol müipar megszünt, és Amerika kincsei nem voltak elegendők megvevésére annak, mit annakelőtte venni sem kellett (a külföldről). A spanyol „higgadt és józan eszü“ ép olly büszkén ép olly tiszta örömérzettel, ép olly lelketemelő öntudattal tekintheti hazája müiparának sirját, mint a mi „higdadt és józan eszü hazánkfiai“ tekintenek és mutogatnak az általok erősen vivott védegylet létesitette gyárak bukására. Miképen azok, úgy ezek is dicsekhetnek azzal, hogy nem levén gyáripar, nincsenek „éhező gyármunkások“ (- hanem *éhenholt* akárhány); és hogy ezek sze-

*

rint ők mentették meg a capitoliumot, — gágogásukkal (mint hajdan a ludak Rómában).

Minthogy pedig Spanyolországban a „fenállót tisztelni“ hitágazat; minthogy ott csak az egyének változnak de az emberek nem; minthogy ott csak az emberek halnak meg, de az országgazdászati fonák elvek nem: ennélfogva Spanyolország most is ugyanazon progressióban, csak hogy decrescendó halad, mellyen kezdett akkor, mikor a müipart és a műiparost nem pártolásra gyámolitásra, de kiüzetésre találta méltónak; mikor okszerübbnek találta a „fogyasztókra“ (uram bocsásd bünöm!) mint a termesztökre lenni tekintettel. — Akkor ez egész világnak adós volt, most igaz hogy szinte adós, csak hogy nem az egész világnak; a minek azon igen egyszerü oka van, hogy most már alig akadt az egész világon valaki, a ki hidjen és hitelezzen neki. Mindenki által úgy tekintetvén mint azon- itt Pesten eléggé ismeretes-vén gazember, ki Darius kincsével birván, azt nem tudta szaporitani, megörzeni sem hanem csak elvesztegetni. Most miután látják, hogy „adósságokba merült,“ hogy „mulhatatlanul tönkre jutand,“ hogy dolgozni nem is tud nem is akar mert „elve és lelkiismerete ellen van“ — (mintha bizony elve, vagy lelkiismerete lenne) hanem csak haszontalan „fogyasztó,“ most senki sem szánja meg, kivévén a régiségbuvárokat, kik — a magyar közpéldabeszéddel ellenkezőleg — a voltért adnak csak valamit, a jövőért pedig semmit.

Spanyolország olly jól gazdálkodott, hogy nem csak műiparát vesztette el, hanem — a miből addig pénzelt — gyarmatait is; most tehát ráillik a magyar közmondás „sem pénz sem posztó.“

Kereskedhetnék most szegény Spanyolország, csak lenne mivel? A kereskedés, az árulkodás — akarom mondani az árulgatás — persze hogy könnyebb mint a muunka, és innen van hogy azok, kik dolgozni ostobák vagy lusták, kik csak nyerni szeretnének és fogyasztani, de munkálkodni és termelni nem, a szabadkereskedés zászlóját ütik föl, vagy legalább alá sietnek; és a munkának mellynek egyedül köszönhetni polgárosultságunkat, erkölcsi és szellemi haladásunkat, veszett nevét költik. Olcsóbb iparczikkekkel hitegetik a rövid-látókat mint a mi országgazdászaink is. Ezek is „azt akarják hogy soha meg ne gazdakodjunk.“ mert mind untalan arra utalnak, hogy hadd csinálja meg más a jóravaló portékát, mi majd csak vegyük meg. Hanem hogy min vegyük meg? azt ugyan nem fejtegetik, csupán annyit mondanak hogy ha nem dolgozunk de csak szabadkereskedést üzünk, majd sok pénzünk leszen. Hogy mi módon lehet sok pénzünk? arról nem tartják érdemesnek említést tenni. De — hátha még majd a mi számunkra is fedeznekföl valahol egy Amerikát.?

A spanyol Amerikából legalább, csak egy kis darabka maradt még fön, a mi az adósság kifizetésere a végrehajtási dijakat is betudva talán elég is leszen. Spanyolország mostani adossága csak potomság, mert csupán **225** millió reálra rug. Az idén még cridát is mondott a főföországgazdász. A jövedelemből minden tizenkettődik reál a kamatok fizetésére forditatik. Igy — azt hiszem — már csak boldogulhatnak. A volt királynő — ki mind az országot mind fejedelmét szegénységre juttatta — évenkint **3** milliót kap. — Mert hova is tehetnék a pénzt jobb helyre? M.

Felelet Weisz Ferdinand úrnak, a czéhek ügyében tett észrevételeire.

(Folytatás.)

Azonban ha a zsidók polgárositatnának és a czéhekbe bevétetnének is, a nemzetnek azon jobb izlésü egyénei, kik most keresztény mesteremberekkel dolgoztatnak, ő hozzájok dolgoztani akkor sem mennének; valamint hogy most is, még magok azon zsidók is, a kik a tiszta és jó munkát kedvelik, — kivevén a Weisz úr által emlitet azon két ruhakészitőt — a keresztény mesterekkel dolgoztatnak és azoktól veszneк. — De már ők, az országban négyszáz-ezeren fölül álló számmal vannak, a midőn nekik több mint két harmad részük kereskedőkből, speculánsokból, sensálokból, gyárasokból, tanult emberekből, haszonbérlőkből áll: azon egy harmadrész pedig melly nem kereskedést de mesterséget üz, a többi hitsorsosainak szükségét kielégiteni untig elég. — Magamféle ember, ki a zsidókat ismeri, és tapasztalás után tudja miszerint ők ha valamit vásárolni akarnak, nehány forintért fél, sőt egész óraig is elalkusznak, és még sem vesznek hanem elmennek s háromszor sőt többször is visszatérnek; — velük szóba sem áll, és idejét velük nem is vesztegeti. — Ezen és a többi rút szokásuk vagy is inkább természetük miatt olly kelletlenek a zsidók nem csak nálunk magyaroknál, hanem az egész világon, még ott is a hol a törvényhozás polgárositotta öket; és mindamellett hogy jól tudjuk miszerint ők is embertársaink és testvéreink. — Mert hiszen látjuk az életben és nem csudálkozunk rajta, nem vádoljuk elöitéletességről, stb. ha egyik testvér a maga testvérétől szinte a gyülölségig idegenkedik: mikor t. i. egyik testvér a másikat az őt illető örökségében meg akarja csalni, vagy pedig erkölcstelen kihágásaival többi testvéreinek fejére szégyent és gyalázatot hoz. Én egy tiszta érzetü zsidót vagy egy hindu páriát többre nézek, mint egy ravasz álnok és lelkiismeretnélküli keresztény uzsorást: de hol?! és micsoda jelekből lehetne meg ismerni? mert még sem a gazdagság, sem a tudomány az erkölcsi tiszta érzetnek nem elég garantiai, a mint ezt fájdalom a keresztények között is szomorúan tapasztalnunk kell. Azonban ha a polgári jogot meg kapnák is, mellyik zsidó venne a polgárságból valami hasznot? A kik most mesterséget üznek, akkor sem üzhetnék azt nagyobb mértékben, mivel most sincs nekik semmi akadály útjokban; a házaló zsidó akkor sem keresné könnyebben élelmét; a haszonbérlők és kereskedők szintúgy nagyobb mértékben nem üzhetnék kereskedésüket; csupán csak az uzsorások és gazdag speculansok volnának azok, a kik házakat és jószágokat vehetvén, a lakókat még jobban nyomhatnák és a szegény földmivelőnek utólsó csepp vérét is ki szinnák.

Mikor tehát ők polgárositatni kivánnak, akkor illő volna minekünk Sz. Máténak **3**-dik rész **8**-dik verse szerint keresztelő János példáját követnünk, a ki a megkeresztelkedés végett hozzá ment farizeusoknak és sadduceusoknak igy szóllott: „teremjetek a megtéréshez illendő gyümölcsöket“ hogy mi is igy szolljunk hozzájok: teremjetek elébb polgárosodáshoz illő nemes érzeteket és hagyjátok el a ti megszokott ravaszságtokat. Azt mondják erre nekem azok, kik a zsidókat pártolják: polgárositsuk előbb öket, azután formáljuk belőlök a leghasznosabb polgárokat. De kicsoda kezeskedhetik arról, hogy annak jobb következése lenne, mint azon bizonyos **17**. éves, különben jó házból való ifju

ember kivánságának lett volna, ha azt az ő szülői teljesitették volna — a kitől a természet a tanulásra való hajlomot meg tagadta, s azt kivánta t. i. hogy házasitsák meg őt, azután majd jobban fog tanulni? Illő minekünk továbbá az ő polgárositásokra nézve magunkat alkalmazni az üdvezitőnek, az ő tanitványihoz intézett ezen szavaihoz: „Ne hányjátok a ti drága gyöngyeiteket ollyan állatoknak, a mellyek azokat lábaikkal megtapodván reátok fordulnának és titeket megszakgatnának.“ Előbb ők eredjenek meg és hagyják el azon a keresztényekre nézve kártékony szokásaikat, mellyeket a jó keresztény még a maga hitsorsaiban is kárhoztat: és nem másoknak szép szavakba öltött apalogiai, hanem az ő tulajdon cselekedeteik igazolják őket: de erre nem öt hat évek, hanem legalább negyven ötven évek kivántatnak meg.

Nem akarván tovább Weisz urnak a zsidók ügyében irt elvei ellen szólani, ámbár lennének még W. urnak egy két észrevetelei, mellyekre kellene s tudnék is felelni; de nem akarván a tisztelt olvasót ezen tárgyról hosszasabb előadással terhelni, a minthogy, úgy tartom, hogy az eddigiekből sokkal nagyobb túlsúly tetszik ki mint sem hogy a zsidók részére fölhozott okok megmozditnák azt; átmegyek W. úrnak a czéhek eltörlése iránti véleményem ellen tett némelly észrevételeire.

A Hetilap **205**-dik száma, **2610**-dik lapján W. úr úgy nyilatkozik, mintha azon panasz, hogy „országunk nagyjai magas helyzetüknél fogva, valamint a városi követek is, a mesteremberi osztálynak állapotját nem ismervén, haakarnának is, arról nem szólhatnak“ igazságtalan volna: „Kit lehet ugymond inkább okolni mint magát az iparos osztályt, hogy ügyeit sem sajtó utján, sem kérelmezésekben saját hatóságánál, kormányszékénél vagy az országgyülésnél meg nem ismerteti“? Azt mondja továbbá, hogy az országgyülés irányában nem méltó dolog a szemrehányás „mintha az iparosság állapotját nem ismerné; (ezen ki fejezésnek „szemrehányzás“ itt legkisebb helye sincs: mert ugyan ki tagadhatja azt, hogy valaki a horizonon távol lévő kékellő hegyeken, a kösziklákat és vizmosásokat úgy nem ismeri, mint az, a ki sokszor életveszéllyek és nagy fáradsággal annak ormain és árkaiban keresi élelmét?) legalább — úgymond — hogy azok velük megismertessenek, megtétettek a mult országgyülésen a kellő s lehető lépések. A kereskedelmi s rokon ügyekben munkálkodott kerületi választmány kérdéseket intézett az ipar tekintetében, csaknem minden nevezetesebb gyárnokhoz s a kisebb ipar-gyülezetekhez“ stb.

Én megvallom, hogy mind ezekről semmit sem tudtam, mivel nekem a mostoha sors fejemhez azt csapta, hogy én reggeltől fogva estig szakadatlanúl két kézi munkámmal keressem élelmemet, s nincs annyi időm, kivévén a téli időkben legfellebb a vasárnapi és ünnepi estéket, hogy én kávéházba mehessek: más társaságba pedig épen nem jutván, igen kevés alkalmam van a nemzet politicai állásáról s az ország nagyjainak tanácskozásukról valamit hallani. Mert ha én ezen föllebb emlitettekről hallottam volna, valamint hogy ez előtt **15** évekkel az akkor folyamatban volt „Tudományos gyüjteményben“ a czéhek eltörléséből várható következések iránt véleményeimet előadtam és most újabban is felszóllaltam: úgy akkor sem mulasztottam volna el az alkalom használását. Mert hogy én azt sajtó utján tehessem az iránt nem voltam bizonyos. Valamint most is három hirlap szerkesztőségénél már majd három hónap óta ott hevernek három tárgyakról szólló irataim: és csak a Hetilap szerkesztősége volt szives a két tárgyakról irt véleményemet a tisztelt közönséggel közleni, és a Pesther Zeitung szerkesztője a czéhek eltörlése iránti véleményemet kiadni. Igy tehát valamint most is bizonytalan vagyok, ha azon három újság szerkesztőségek ki adják-e irott véleményemet, vagy pedig addig halasztják, mig az országgyülésen a tárgyak eldöntetvén minden siker nélkül maradnak? úgy akkor is attól tartottam volna, hogy az illyes véleményemet az ujság-szerkesztőség el nem fogadja. Hogy pedig a Hetilap az, a melly különösen az illyes tárgyakkal foglalatoskodik, arról valamint az előtt semmit sem tudtam, úgy most is ha véletlenül egy érdemes ismerősem által a felől nem értesitetem, legkisebbet sem tudnék.*) — A hatóságok vagy országgyülés által az olly tárgyaknak egyes ember általi előterjesztése elfogadására még kevesebb remény van: a minthogy én a pesti polgárságnak a tolvajok miatti szerencsétlen helyzetét Pest megye hatóságának, hogy azt az országgyülés elibe terjesztesse átadtam: a nélkül hogy annak a hatóság által fölvételéről eddig legkisebbet is hallottam volna; igy van még szándékom, hogy ha ezen tolvajokróli észrevételeim csakugyan figyelembe nem vétetnek, mind azt, mind pedig a nő cselédség erkölcsi romlottságáról észrevételeimet, — ha élek — az országgyülés végével ő herczegségének az új nádornak előterjeszteni: hogy legalább az országgyülésnek a népnevelés ügyében tett fáradozása sikeretlenségének okait azokból kiismerhesse. Bár melly csekélységnek látszanak is ezek sokak előtt, ezen emlitett két erkölcstelen néposztály romlottsága, később, hogy ha ennek eleje nem vétetik, az egész nemzetre sokkal veszedelmesebb következésü fog lenni, mint azt valaki gondolná. — Mert valamint minden jó rendezkedések a főváros után jönek folyamatba; úgy az ott elnézett rosz is az egész honban annál inkább terjed, a mennyiben az emberi természetben sokkal nagyobb a roszra mint a jóra való hajlam. Már pedig valamint a rozsda, a hová magát egyszer beveszi ha jókor eleit nem veszik, mindig tovább rágja be magát, mig a vason egészen keresztül hat: úgy ezen erkölcsi romlottság is minél tovább türetik igy, annál tovább terjed s kártékonyabb lesz, s annál nagyobb bajjal lehet kiirtani. Azonban ne gondolja valaki, hogy én itt az asszony-cselédnek fajtalan szabad életét érteném; ezt már mai időben romlottságnak sem tekintik; hanem az azon kivüli erkölcstelenséget, a melly a cselédtartóra is káros és veszedelmes ugyan, de még sem annyira mint magokra a cseledekre nézve, a kiknek nagyobb része ideje korán a legnagyobb nyomoruságokba és minden szánakodás nélküli inségre jut.

Hogy az illyen előterjesztések nyomatékossokká tételére többeknek aláirása megkivántatnék, az természetes dolog: de a pesti nép csak a kávéházakban és vendéglőben tud politizálni: ahol pedig szólani kellene ott magát hátrahuzza. Az egyes embernek illyes előterjesztése pedig inkább balitéletet és gyanút gerjeszt az előterjesztő ellen, mint figyelmet, pedig ha valami figyelemre méltó a népnevélés tárgyában, úgy — az akadályok megismerése és elhárítása az. Mert igen természetes dolog, hogy, valamint ha egy város

*) Illy járatlanság, Pesten, s egy olly jeles polgárnál mint Sz. J úr, nemcsak hogy egyátalában megfejthetlen, de menthetlen is Szerk.

utczáit mindig söprik is, de a neveletlen nép azokat szabadon beszemetelheti, soha az útczák tiszták nem lehetnek: úgy a népnevelés és erkölcsiség is ott, hol a tolvajok vakmerőségének és a nőcselédség erkölcstelenségének ellenében csak pókhálóból készült korlátok tétetnek, a miveltebb nép osztályban is el hidegszik a nemes érzet és a legjobb ügy iránti részvét. Különösen pedig, ha még valamelly városi hatóság, polgáraiban a valódi legszebb tulajdonokat, nem hogy méltánylaná legkevésbé is, hanem, ha az illy egyén a maga legigazabb ügyében az ő erkölcsi miveltségére és sajátságira hivatkozik, akkor azt még inkább maga ellen haragitja, s magát annak bosszúállásának méginkább ki teszi Már pedig egy városi hatóság épen úgy tartoznék a valódi érdemet elismerni, mint eggy pénzverő hivatal egy garasnak három kr. értékét. Szentpéteri József.

(Folyt. köv.)

Vidéki hirek.

Sátoralja-Ujhely. Febr. 10. Sokan, olly sokat el mondtak már az új év rovására, — hogy nekem, ki kissé el késtem, alig maradt valami. — Az új évvel egész világon változás történt, mert év számaink egygyel többet számlálnak, nem csuda hát — ha városunk is némi változásokat szenvedett, vagy jobban mondva, azokon csak általesett. —

Müiparosaink osztálya, — Győr városából hozzánk érkezett s itt letelepedett Székely K. órás, megyénk jeles fiában, (ki Pesten az iparműkiállittásban kiállitott remek óraműveért érdempénzzel tiszteltetett meg) olly egyént nyert, ki mesterségében fáradsággal összegyüjtött alapos ismereteivel és ügyességével, bár hol előállhat, és művei mindenkit a mester méltánylására inditnak.

Kereskedőink száma, újévtől szinte részint újakkal, részint a halottakból (bukásból) fel támadttakkal szaporodott, kik már most feleségeik nevén üzik kereskedésöket, — hogy még egyszer, s azok nevére bukhasanak. — Emlitést érdemel L ö v y Izrael könyvkereskedése, mellyet az újévkor tetemes áldozatokkal, a felső magyarországi olvasmány-kedvelők számára — a magyar és német irodalom mindennemü érdekesbb termékeivel — felszerelt, s ugyan azon időtől fogva egy szép számú kölcsön könyvtárt is nyitott meg. —

Folyó hó hetedikén vásárunk is volt, de a nagy hó esés miatt annyira ritka, hogy még csak egy becsületes lopás sem történhetett. — G o l d n e r Pestről; F r ö h l i c h Kassáról szinte meglátogattak nagy menyiségü kész ruháikkal, de igen kevés bevételnek örvendhettek. — Hiába, nincs pénz! Hogy mit mondjak....? még egy bécsi kelme-árús is meg keresett bennünket, védegyletistákat! Ő is szinte, azért-e, hogy mi össze- s szavatartók vagyunk, vagy egyébért? hogy felrakolódzott, igen komoly képet csinált s tán fogadást is tett magában jövöre, hogy a sógort illy rosszúl fogadó szomszédoknál sátort nem fog ütni. — Jelen vásárunkon a búza és gabona ára annyira leszállott, hogy a búza köblét 15. a gabonaét 12 ft, 30 krjával lehetett venni. —

Hogy tánez-vigalmakban mi sem maradunk hátra, az természetes, hol annyi szép nő s olly sok ügyes tánczos fiatal ember van, mint Zemplénben, ott csaknem élet-kellékké válik a tánez. — Ha nincs ok — keresünk, hogy tánczolhassunk. — Csakugyan nem csekély érdemül tulajdonitható városunk lelkesebb közönségének, hogy folyó hó 20-án a helybeli kórház segéllésére egy fényes tánez-vigalmat tartott, — mellyben mi tánczoltunk betegeink gyógyulhatásaért. —

Ad vocem: betegek! Megyénk T e r e b e s nevü városában a jelenleg uralkodó nyavalya (a typhus) annyira elhatalmazott, hogy sokan már bele is haltak, és jelenleg, midőn e sorokat irom, 200 an felül feküsznek ezen nyavalyában. — Mi tartunk tőle, hogy cholera leend ebből mellyel már rég óta ijesztgetnek bennünket: mint csak nem közvetlen szomszédjait a muszka birodalomnak — hol az először kiütni mondatott. —

Halljunk egy kis furcsaságot! Városunk néhány értelmesebb, hogy úgy mondjam, „k a p u t r o k k o s“ mesteremberei s nehány jeruzsálemi ifjú nem régiben olly fényes s a t i s f a c t i o t szándékoztak venni, bizonyos jogaik álmodott megsértéseért, hogy csak kicsiben múlt, miszerint a város házában — mellynek tanács tagjaira erösszakkal rá ütöttek — kö kövön maradt. És ezen vakmerő lázadásszerü önbiráskodás vezérei s szónokai példásan megbüntettettek-e? Felelet: nem! mert hiszen ki lett volna olly kegyetlen, hogy a rimánkodó nyúlat kiugrassa a bokorból?.... de meg szerencsére emberhalál sem történt, a nélkül pedig figyelmet sem érdemel az egész dolog. —

Nem halgathatom el, hogy a Hetilap f. é. 9ik számában megjelent „Felelet“ következtében B u r g e r J. nak meg ne súgjam azt: hogy neki és feleinek épen nem illik, és nem kell a rájok méltán ruházott vétkeket s hibákat keresztény uzsorásokra való hivatkozásokkal elháritni vagy türhető szinbe öltöztetni akarni, — az illyenek felhordásával csak a kedélyek izgattattnak, s nem az óhajtott r o k o n s z e n v éretik el. Ha általunk hordatnának fel azok, úgy csak nekik lenne kiemelésül, de ellenkező esetben épen nem. — A keresztény uzsorásokat — B. szerint — ám piszkálja más, de ne B. — Tulajdonképen mondanivalóm nekem csak ez: legyen B. béketürő, s ha már neszt hallott az ajtón belöl, ne rugdalja azt még lábával is, — de várjon, míg kinyittatik; nehogy a bentlevő kedvét veszittse a kinyitáshoz.....

— ghM —

A kassai bőrgyár.

Kassán, februar hó 7. A Hetilapnak ez évi 5. és 6 számaiban megjelent gyáripari adataim között, városunkban nehány év óta keletkezett bör-gyár jelentékeny müködéseit vázolatban közölvén, szükséges hogy azt jelenleg az olvasó közönség előtt részletesebb leirás által megismertessem. Ugyanis ezen gyár, melly az ezelőtt pár évekkel megszüntetett, porczelláin-gyár telkén W i r k n e r István és M o l l József urak által állitatott fel, s eleinte a helybeli timár-czéhnek egyedárussági ellenszenves ármánykodásaival megvivni, valamint is a minden kezdetnek nehéz akadályaival megküzdeni volt kénytelen, most már jelenben a W i r k n e r családnak kirekesztő tulajdonává vált, s azóta e nagyobb kiterjedésben működő vállalat, honi gyáriparunkat a legszebb jövendő reményével biztatja. Jelenben a helybeli timárokra nézve is inkább hasznosnak mint károsnak bizonyodott be, mert müködésében, napról napra hasznos javitások által könnyittetve, naponként 40—50 szakértő embert foglalatoskodtat; azon kivül tavasz kezdetén fa-héjzás alkalmával közönségesen 300 embernek is hasznos foglalatoságot, s annak befuvarozása által, a körülfekvő helységek szegény lakosainak tetemes keresetet nyujt. Ez alkalommal egyszers-

mind a gyár is — a mennyiben a közelfekvő város erdeiből, és a silányabb természetü földeken lakó, munkára többnyire kész szegénység kezei által eféle szükségeit könnyebben fedezheti — nem kevés előnyben részesül; magában értetvén, hogy a mennyiben ezen gyárnak tapasztalás szerint napról napra kedvezőbben alakuló üzlete annak mindinkábbi bővitését szükségelvén, munkájának szaporodása által mindig több dolgozó kezekre leszen szüksége. Ezen gyár telkének puszta épületeivel együtt becsára mintegy **12,000** p. ftra, a gyárnak felszerelése, és a gyártmányi anyagokba, nem különben egyéb forgalmi szükségeibe fektetett tőkéje mintegy **80,000** pftra rug.

1846ik évről szóló kereskedelmi főkönyvének mérlege szerint, ezen gyár gazdászata **136,000** pftot forgatott, ugy szinte azon főkönyv kimutatása szerint e gyárban mondott év folyama alatt feldolgoztatott **6,300** darab bornyu-, **3,900** darabtehén-, és **3,700** db ökörbör, mellyekből a fő raktárba készen beküldetett **4,400** db bornyu-, **1,800** db tehén- és **2,350** db ökörbör, különféle válogatott, ugymint finom strassburgi fehér, szarusok s vargák számára, természeti s ugynevezett henger-nyereg- és kocsikra való lakirozott bőr, nem különben fekete s vörös bagaria, ugyszinte egy fontnyi, meg fél fontnyi talpaknak való bőr elkészitve. — Raktárai ezen gyárnak mind ez ideig Kassán Szentistványi Frigyes, Eperjesen Fridrich J. D. és Pesten Gross H. kereskedéseikben léteznek; azon kivül készit évenkint nem csekély számban még böröket Unghvár, Munkács, Nagy-Bánya, Bereghszász, N.-Várad, Ujhely, Szánthó, Lőcse és Miskolcz, sőt legközelebbi időtől fogva, még a keleti tartományok számára is, a mellyek, hogy készitményeinek tartóságával s finomságával tökéletesen megvannak elégedve, tanusitja leginkább azon körülmény, miképen ezen piaczok évi megrendelései mindinkább nagyobb számra terjednek.

A mi egyébiránt ezen gyárnak sikeresb felviragzására nézve, hazánkban érezhető számos többi nehézségek mellett főbb akadályul szolgál, ez azon körülmény, miszerint mind a mellett, hogy a készitmények ára évről évre alább száll, a nyers bőrök ára több évek óta egy fokon állapodott meg, a mellyen már azt az **1846**-dik év elején is tapasztalni lehetett, midőn a fontos talpbőrnek mázsája **10** pft különbséggel leebb szállott. Hasonló, s vajmi bajosan kikerülhető a többi közt azon nehézsége is ezen gyárnak, miszerint hazánkban bévett szokás szerint a levágandó bornyukat **4**—**6** hetekre idősülni nem engedik, hanem — habár némellykor a szükség kényszeritő nyomása miatt is — többnyire ezen idő előtt olly hamar mint lehetséges lemetszetik, a mi is oka azután annak, hogy az illy korán leölt bornyuknak böréből tartósabb s kikészitésre alkalmasb, erősb anyagot nyerni alig lehetvén, a gyár a szükséges illyetén böröket nem kevés költséggel, a többi austriai tartományokból Bécsen át kénytelen megszerezni. E körülmény ugy hiszem sokkal nagyobb fontosságu, mintsem hogy azt a közönség, de leginkább a t. cz. magyar ipar-és gazdászati egylet figyelmébe ne ajánlhatnók; — közlekedési eszközeink s utjaink hiányai nem kevésbé sulyositják szinte honi vállalataink gyorsabb kifejlesztését, a mennyiben azoknak mi karbani lételek felett minden concertatio felesleges; nem lehetvén figyelmetlen hagyni itt azonban azon jelentékenyebb akadályok egyikét, miképen honi fuvarosaink felvállalt szolgálataik pontos teljesitése, leginkább pedig elegendő biztositék nyujtásában sokkal hátrább vannak, mintsem hogy azoknál gyáraink a kellő garantiára számolhatnának, s hogy az akadályok olly halmazának közepette honi gyáraink még csak annyit is tehetnek, valóban ritka egy tünemény. — Reményljük azonban, hogy a jelen országgyülés, az ipar ezen mételyének mindinkábbi kiirtását, ugy nem különben a hitel jótékony éltető napfényének e honra való kiterjesztését és szilárditását, az **1840**-ki országgyülésen ez érdemben lefektetett alapokon, bölcs következetességgel tovább is folytatni fogja. — H. V. rendes-levelező.

Egyesületi mozgalmak.

Iparegyesület. Lichtenstein György urnak emléktani fölolvasásai. — Lichtenstein ur az iparegyesületi tanteremek közönségének számára is ajánlkozván emléktani leczkéket adni, az igazgató választmány szivesen nyittatja meg e végre egyik tanteremét. — Ehhez képest:

Lichtenstein ur a jövő martius hónap **10**-én kezdendi meg nálunk előadásait, mellyeknek egész tanidejét legfölebb három hétre szabta, — ennyi elég levén, hogy az emléktannak nemcsak elméleti részét előadhassa, hanem hallgatóit annak gyakorlatába is beavassa, miután a figyelmes hallgató már a **3**—**4**-dik leczkénél képesitve van a nyert szabályokat magától alkalmazni a különféle tudományokra.

Előadásai martius **10**-én megkezdetvén, minden szerdán, pénteken és szombaton, esti **6**—**7** órakor, a II. teremben fognak folytattatni.

Az egész cyclusra csak **3** pftot fognak az iparegyesületi tanteremnek hallgatói tandijul fizetni. Aláirni lehet rajzoktató Glembay urnál, s a jegyzőségben. Az aláirás nyitva lesz egész martius **10**-keig. — Pesten február **19**-én. **1848**. — Csanády, jegyző.

Nőegyesület. Méltóságos tahvári Tahy József ur, ő cs. kir. s apostoli fölségének arany-kulcsos hive, a hazai intézetek iránt tanusitott meleg részvételénél fogva, kegyeskedett f. é. februar **18**-kán kelt alapitvány-levele nyomán a budai ápoldában, — melly az itteni jótékony nőegyletnek közvetlen felügyelete alatt diszlik, — egy ezer ezüst pengő forinttal biztositott betegágyat alapitani. Ehez képest ő mlga a fenálló alapszabályok szellemében, az alapitók fényes koszorujába füzetvén, ugyanannak a szenvedő emberiség nevében ezennel is legforróbb hála-köszönet nyilvánittatik. — Pesten, febr. **19**-én **1848**. — Külkey Henrik, titoknok.

Budapesti mozgalmak.

Rég tudva van miszerint igen sok csavargó koldús egyedül a tolvajok kémje, s ha történetesen embertől üres szobát vagy konyhát talál, akkor a mit két szeme meglát két keze ott nem hagyja: ennélfogva a rendőrséget az illy csavargók elfogatásában nem akadályozni, de segiteni kellene, anyival inkább ha erre mindenki fölhiva van. És még is találkozik, mint a napokban is G. ügyvéd, ki az illy gazembernek pártját fogja a poroszlók ellenében; a kinek szivei hatnak illy hijjábavaló ember orditásai, midőn t. i. a rendőröknek nem engedelmeskedvén, azok húzzák vonják és ö

magát a földhez üti. — Az illyennek nem tetszik a dologház, a hol ingyen szállást és tartást kap, mert amúgy jobban megél.

Á dologházban jelenleg **304**-en vannak, s ezek közt mintegy **40** ismeretes veszedelmes tolvaj.

Ugyancsak a dologházba utasitatott azon papi személy is, a kiről legutóbb emlékeztünk. — Egyébiránt az itteni ártatlan emberek készebbek meghalni mint dolgozni. — Némellyek ugyanis halálra betegszenek, és illy állapotjukban a kórházba vitetnek, a hol könnyen találnak alkalmat a szabadulásra, mint csak a napokban is két jó madár elrepült.

A vasúti igazgatóságot annyira megszállotta a takarékosság szelleme, hogy még a fegyveres erőt t. i. a rendőrségi assistentiát is sokalja, és felényire kivánja leszállitatni, hogy igy kiadása azzal is csekélyebb legyen. Hogy helyén van-e itt és e tekintetben a gazdálkodás? azt nem tudjuk.

A városi nemes tanács Teréz külváros **2**-ik osztályában Siklósy urat nevezte ki rendes orvosnak.

A fatéren **30** ezer és **549** öl tüzifa van. Nem fagyunk meg hát, főkép miután a tavasz is közelg.

Januar hóban nem kevesebb mint **288** ft. **5** kr, váltóban jött be bündij képében. (Beh sok bün! hát még a minek dija nincs!) Jutott pedig e pénzből a polgári kórházra **62** ft. **20** kr; a kényszeritő dologházra **104** ft. **35** kr; a szegény-intézetre **32** ft. tüzoltó-intézetre **21** ft. **10** kr; — a bejelentőknek adatott **68** ft.

F, hó **18**-án már nem ugyan gólyát vagy fecskét, de gőzhajót is láttunk a Dunán fölfelé evezni, vontatván (nem tudom hány lóerővel) oldala mellett egy hozzá hütelenné lett rakhajót — Febr. **20** indult az első gőzös Bécsbe.

Civilisatio Chinában. Mindenki tudja, hogy a chinaiak mind a könyvnyomtatást, mind a löport, mind a magnest elébb ismerték mint mi; daczára ennek, a „fenállót" annyira tisztelték, hogy az ujitás náluk halál büntetés alatt tiltva volt. Nálunk azt tartják, hogy minél hosszabb a haj annál rövidebb az ész, náluk megforditva. — Mióta az angolok a római — akarom mondani mennyei — szent birodalom kapuját berugták, velük a polgárosodás is bejutott. És azóta a chinaiak olvassák az európai hirlapokat, s ezek közt a B. P. H.-dót és N. U.-ot legörömestebb, (mivel a chinai elveket ezek védik leginkább) szivaroznak, kártyáznak, „pápaszemet" viselnek, szóval a civilisatio ösvényén óriási lépéseket tesznek. — Erkölcseik is tetemesen szelidültek nemesedtek. Ugyanis ezelőtt még csak **10** évvel is — mikor Nan-king (az ország hajdani fő- és szék-) városát a Jan-cse-ki-ang folyó elárasztotta, a közbátorságra ügyelő mandarint vigyázatlanságáért lehuzatták és jó **50**-ent hegedültek rá. Az idén szinte árviz fenyegette a hajdani székes várost, s az illető mandarinok még sem tették meg a szükséges lépéseket, ugy hogy a folyam a csatornákon át a város némelly részeit elöntötte, és sok polgárnak igen tetemes károkat okozott; de most már a B. P. H.-ból meg a N. U.-ból megtanulván, miszerint „a tisztviselők tekintélyét fentartani kell," a hanyag és rest mandarinokat nem nyújtoztatták ki, és nem verték el őket úgy mint a kétfenekü dobot, mint ez előtt (a barbarság korában) csak **10** évvel is tették, és a mint most is megérdemelték volna. Ime ez az erkölcsnemesedés és polgárisodás tanusága.

1—1

Tudósitás.

A magyar pezsgő-borok számos készitői és dicséröi között, alig lehet már módot találni, mellynélfogva egy ujabb és jobb modorban készitett pezsgő bort a t. cz. közönség figyelmébe lehessen ajánlani. — Ajánlani pedig nekünk is szándékunk, de mellőzvén a hosszas dicséret-módját, csak rövid tudósitást adunk, hogy az iparmütárban nagyban és kicsinyben jutányos áron árultatik pezsgő-bor, a melly minőségében egyenlő a franczia pezsgővel.

Kereskedő uraknak és nagyban vásárlóknak a szabott árból **5** száztóli engedtetik. Iparmütár.

Gabona-ár váltóban.

Pest, febr. 18. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
240—250	210—220	160—180	120—130	84— 90	100—110

Pozsony, febr. 15. 1848. (pozsonyi merő.)

165—192	— — —	140—150	— — —	66— 75	75— 76

Zágráb, jan. 31. 1848. (pozs. mérő.)

200—230	170—180	155—166	— — —	65- 75	120—125

N. Kanizsa, febr. 18. 1848. (pozs. mérő.)

140—160	— — —	100—105	90— 95	60— —	85— 90

Veszprém, febr. 18. 1848. (pozs. mérő.)

140—168	115—130	95—180	78— 82	47— 52	70— 75

Győr, febr. 12. 1848. (pozs. mérő.)

145—185	110—130	110—130	80— 88	52— 60	75— 78

Mozsony, febr. 17. 1848. (pozs. mérő.)

155—200	140—156	130—147	85—104	54—65	92—100

Miskolcz, jan. 29. 1848. (pozs. mérő.)

160—165	150— 55	135—140	95—100	30—35	90— 95

Kolosvár, febr. 10. 1848. (kis véka.)

72— 75	50— 52	40— 44	— — —	— 17	36— 40

N. Szombath, febr. 14. 1848. (pozs. mérő.)

174—175	— — —	135—145	100—104	63—64	— — —

Baja, jan. 30. 1848. (pozs. mérő.)

155—160	120—130	— — —	50—55	45—	—

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Febr. 17-kén 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1540 ft.
Status-kötelezvény . .	5%-es	101 5/8 —
„ „ . .	4%-es	85 —
„ „ . .	3%-es	61 1/2 —
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		755 —
1839-ki kölcsön (250 ft) . .		245 1/2 —
Eszterházy sorsjegy . . .		58 —
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		80 1/2 —
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft) . .		92 —
Gőzhajó részv. (500 ft) . . .		590 —
Windischgrätz sorsjegy . . .		21 1/4 —
Északi vasut		126 1/2 —
Bécs-gloggniczi		106 —

Dunavizállás 0 felett.

Febr. 19-én reggel: 17′ 8″ 0‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

16.

Pest, péntek **HETILAP.** febr. 25. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken egalább egyegy tömött iven. Ha tárgyboség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

„Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezéséről.“ — A téglaégetési agyagnemek vizsgálatának szükségéről. (Glembay Károl). — **Egyesületi mozgalmak.** Tengerhajózási társaság. (Csanády.). — **Műipari tárcza.** Emelögép. — **Vegyes közlemények.** Országgazdászat Marokkóban. Halálbüntetés egy hasábfáért. — **Budapesti mozgalmak. — Hirdetések. — Vasút. — Gabonaár. — Statuspapirosok.** —

„Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezéséről.“

(Folytatás.)

Számitási adatok. (III. Fejezet.)

Miután a számok, ha helyesen használtatnak, győzőbbek mint minden vitatkozás; miután a külföldi adatok biztosabb alapot nyujthatnak, mint minden adatok nélküli okoskodás: ennélfogva a közlekedési eszközök mindegyikét, még a kiállitási tőke tekintetéből is szükséges megvizsgálni. Lássuk ezért elöször is a

a) Vaspályákat.

Ezek Angliában minden geogr. mértföldön **1** millió s **610** ezer ezüst forintba kerültek, miből a földkisajátitás **11·4**; a fölépités, talap, tetözet, állomások stb., **62·8**; mozgonyok, szállitási eszközök **22·9**; kezelés és vegyes költségek **2·9** percentet nyeltek el. A parlamenti elöleges költségek a tőkének **5—9%**-ét teszik.

Belgiumban ugyancsak **1** geogr. mértföld került $788^1/_2$ ezer ezüst forintba, a miből az elöbbi sor szerint az illető rovatok **77·7**; **12·7**; **6·6**; és **3·0** percentet vettek igénybe.

Franciaországban egy geogr. mértföld vaspálya egy millió és **16** ezer ez. forintba került.

Hollandiában, hol (valamint Belgiumban is) a helybeli körülmények kedvezők ugyan, de a nagyobb munkabér, s áruszállitás miatt az épités, fölszerelés drága, egy geogr. mértf. vasut került $712^1/_2$ ezer ez. forintba.

Poroszországban csak **428** ezer forintba.

Németországban **404** ezer ftba.

Ausztriában **567** ezer ftba.

Éjszakamerikában végre **414** ezer ftba, noha itt a munka olly drága mint Angliában, de a föld igen olcsó, ezen kivül pedig (mint a Hetilap m. évi **147** számában mondtuk) sehol a földön nem tudnak olly egyszerüen s czélszerüen és olcsón épiteni; — a talapgerendák a szomszéd erdökből vétetnek ingyen, az állomások, mellyek különben is ritkák, ingyen fából készitenek, a pálya csak egy nyomásu, a gyorsaság nem nagy (óránkint csak **3** geogr. mérföld). Ezen körülmények tették lehetővé Amerikában a kiterjedt vasutrendszer létrehozását. A vasutak pedig átalában, Angol- és Franciaországokban s Belgiumban, a tőkének $8^1/_2$—**10** percentjét hozzák be, miből tiszta jövedelemkép **4**—**5%** marad meg.

b) Csatornák.

Ezek kiállitási költsége igen vállozó, és több körülménytől függ, azért is itt kimeritő adatokat nem birunk, de

Angliában, (hol mintegy **150** millió ezüst forint forditatott csatornákra) a különös nehézségtől ment vonalakon egy geogr. mértföld középszámitással **350** ezer ezüst forintba került.

Éjszakamerikában csatornákra mintegy **100** millió ezüst forint forditatott, mértföldenkint pedig mintegy **200** ezer forint.

Franciaországban több első rendü csatornavonalak kiállitási költségei közép számitással egy mértföldre **400** ezer ezüst forintot tesznek.

Németországon a Lajos-csatorna minden mértfölde átalában fél millió ezüst forintba került.

Ezekből kitünik, miszerint a csatornák, mellyek szállitó eszközökkel még nem birnak, (mint p. o. a vasutak gőz- és podgyász-kocsikkal) ennek daczára is Németországban majd annyiba kerülnek mint a vaspályák, noha ezek egész éven át, amazok pedig az évnek csak bizonyos részében használhatók. —

c) Köutak.

A mesterséges köutak kiállitási és fentartási költségei, a külön országokban e következők:

	kiállitás ez. ft.	fentartás ez. ft.
Angliában . .	102,280	4,000
„ ott hol a forgalom naponkint		
„ 500 lóra tétethetik . .		17,112
„ London mellett . .		29,697
Éjszakamerikában .	138,000	—
Franciaországban .	70,000	1,800
Poroszországban .	73,000	2,880
Belgiumban .	66,000	1,420

Meg kell itt emliteni, hogy ott vannak legjobb köutak, hol a kiállitási és fentartási költség legnagyobb; s mind a mellett is, a szállitásbér ott legkisebb.

d) Égény fogyasztás.

Figyelmet érdemlő körülmény a tüzi szer fogyasztása is, melly leginkább a forgalom nagyságától s élénkségétől függvén, határozott adatokkal ez érdekben nem birunk. De megközelitőleg Angliában, közép számmal egy mértföldnyi vaspályán naponkint 200 font koaxot teszen. Ha tehát nekünk 300 m. vaspályánk leend, és mindeniken naponkint 3 kettős menetet veszünk föl, teend a napi fogyasztás 300-szor, háromszor, kétszer, kétszáz, azaz 360 ezer fontot; évenkint ennélfogva 131 millió és 400 ezer fontot, vagy is 1 millió 314 ezer mázsát. És ennek előállitására szükséges a jobbféle kőszénből (minő az oraviczai) 2 millió 190 ezer, a csekélyebből pedig $2^1/_2$ millió mázsa, a mi $^1/_4$ millió öl vegyes fával fölér.

Ez mindenesetre figyelemre méltó körülmény, miután hazánk némelly vidékein a fa- és kőszén ugyszólván semmi értékkel sem bir, mig másutt igen drága: ennélfogva már a pályák megállapitásánál e körülményre különös tekintettel kell lennünk.

A lóerőre készült vaspályák.

Angliában már 1667-dik év körül használták a lópályákat, de akkor még csak fából voltak; száz év mulva kezdték a fapályákat megvasalni, s nem sokára öntött vaspályák lettek átalánosokká, de mellyeken mozditóul egész 1802-ig mindig lovakat használtak. Azonban 1820-ig csak kivételesen használtatott a gőzerő, mig nem a sinek nyujtott vasból készitetvén, annyira javultak a palyák, hogy a gőzmozgonyokat mindenütt lehetett rajtok használni.

Már több év óta Angliában nem épittetnek lóerejü vaspályák.

Franczia országban mindössze csak 14 mértföldnyi lópálya készittetett, s ezek mértföldenkint 170—210 ezer forintba kerültek, most azonban csak ott épittetnek, hol a kanyarulat s emelkedés a gőzerőre épitést nem engedi. — E szerint egy mértföld 190 ezer ezüst forintba került középszámmal.

Németországban s Ausztriában 153, s illetőleg 146 ezer ezüst forintba került egy mértföldnyi lópálya, de mellyeknek létesitését a körülmények parancsolták, miután helybeli viszonyok miatt a legtöbb vonalokon vaspálya gőzerőre nem volt lehető.

Magyarországon az egyetlen lópályának minden mértfölde előlegesen 76 ezer cz. forintra számittatott, de már is többe került 200 ezernél,

Mindenesetre lópályákat csak ott lehet ajánlani, hol a forgalom csekély és személyszállitásra számitani nem lehet. A hol pedig csakugyan állittatnak föl lópályák, ott szükség akkint készittetniök, hogy a forgalom élénkülvén gőzerőre is alkalmasakká tétethessenek, nehogy különben az első kiállitás költségei elveszszenek,

A magyar közlekedési rendszer részletes kifejtése. (IV. Fejezet)

A külföldi kisérletek és tapasztalatok nyomán, már kitünik 1-ör hogy közlekedési rendszerünk megállapitásában igen nagy hibát követnénk el, ha azt nem egyenesen vasutakon kezdenénk meg, a mellyekre a tapasztalás szerint utóvégre is szorulnunk kellene. 2-or A hajózható folyókat minél előbb rendezzük. 3-or. Hazánkban kő nagy darab földön nem találtatván, s hirtelen változó időjárásunk a kőutakra nézve különben sem levén kedvező befolyású: azoknak különös fontosságot tulajdonitanunk nem szabad, hanem a hol csak lehető inkább vas- mint kőut épitendő. 4-er Leghelyesebb számitás az, ha — leginkább a fő vonalok, — a lehető legrövidebb irányban vitetnek. Ellenkező esetben a sok kitérés által a pálya hoszszúra nyújtatván, a vitelbér drága és igy a forgalom megakasztva leend. 5-ör Sajátságos körülményeinknél fogva, a vasut vonalak meghatározását s fölépitését társulatok s vállalkozók önkényére bizni nem szabad.

a) Vaspályák.

Budapestről, az ország fővárosából, mint középpontból vezetetnének fővonalok széjjel az ország egyéb részeibe. Nevezetesen egy vasút összekötne bennünket a cs. k. örökös tartományokkal, a Duna bal partján Pozsnyon át (34 mértföld). A 2-ik vasút összekötne Székesfehérváron, Siófokon Károlvároson át Fiumével, a tengerrel s a világgal. (70 mértföld). E két vonal már kész összeköttetésekre vezet. A 3ik, fővárosunknak Szolnokon s Aradon s később Erdélyen keresztül a keletteli összeköttetését eszközlené. (34 mért.) A 4-ik Miskolcz és Kassa által (a Poprád és Hernád völgyébe vezettetvén később) hasonló összeköttetést eszközlene Gallicziával s az éjszakkal (35 m.) összesen 173 mértföld.

Bár e négy fővonal hazánkat majd nem 4 egyenlő részre osztja, de már kezdetben sem lesz elég: s ennélfogva még a Szolnoktól Debreczenen át Szatmárig (33 mért.); továbbá Mohácson Szigetváron Istvándin át a fiumei vonalig (24 m.); és Sopronytól Vas- és Zala-megyéken át N. Kanizsáig (mintegy 21 m.); végre Czeglédtől Kecskeméten át Szegedig nyúló (15 m.) összesen 93 mértföldnyi mellékvonal szükséges. De részint a végett, hogy némelly vidéki iparos város a vaspályával és az által a fővárossal jusson összeköttetésbe, részint a tüzelő végett, szükséges még Aradtól Temesvárig (9 m.) Debreczentül Nagyváradig (9 m.) Miskolcztól Tokajig (8 m.) Szegedtől Szabadkáig (6 m.) összesen 32 mértföld szárnyvonal.

E szerint mindössze szükséges 298 mértföldnyi vasút.

Nemzetiség tekintetéből különös figyelmet érdemelnek a vasutak, mert az északi megyék idegen nyelvü lakosaira nézve nemzetiségünk terjedésének laghatalmasb tényezői lesznek. —

b) Csatornák és folyók.

Az előbbiek után világos levén, miszerint csatornákra nem igen lehet támaszkodni, s e szerint új csatornák épitéséről nem is lehet szó, hanem csak a létezők rendezéséről minök a Béga- és Ferencz-csatornák: továbbá a Siócsatornát kell szállitásra alkalmassá tennünk. A gőzhajók keletkezte óta a hajózható folyamok, mellyekkel a természet olly bőven megáldotta hazánkat, a vaspályák után legfontosabb közlekedési eszközök. Ennélfogva a Duna (a főváros biztositása miatt is) valamint a Tisza rendezése nem ajánlható eléggé. De nem kevesebb figyelmet édemelnek a Tiszának hajózható mellékfolyói is, mint a Maros Szamos Bodrog és Körös. Továbbá a Dráva, leginkább torkolatjától kezdve azon pontig hol a fiumei vasutat érinti; a Vág, Garan, Rába, Rábcza stb. Végre hajózási-törvényt is kellene létesitenünk.

c) Országos kőutak.

Miután hazánknak azon vidékein, mellyek kőutak hijával vannak, és e hiányt a legérzékenyebben érzik is, valószinüleg olly drágába fognának kerülni a mesterséges köutak mint a lóerejü vaspályák: ennél fogva szerző — bizva a jövendőben — csak olly helyeken javasol kőutakat hol a)

mint hegyvidékeken a kőut olcsó a vaspálya ellenben drága lenne; b) hova vaspálya nem jut; c) hol a vaspályával összeköttetést eszközlene d) az Alföldön csak ott, hol az útépités már mulaszthatlan, s a kiállitandó vaspályákkali összeköttetés okvetlen megkivánja.

Az országos útvonalok irányzatának meghatározásánál szerzőt 3 fő elv vezérlette: 1 hogy az ország különfajú népei nem külön s egymás közt, de egymással hozassanak kapcsolatba: 2 A legtöbb útvonal kigészitője legyen a központból kimenö sugárnak; 3 A terméketlenebb hegyvidék kapcsolatba jöjjön a termékeny völgyvidékkel.

Ezen főelvekből indulva ki, 20 főutvonalt javasol szerző, mellyek közül a legrövidebb, Kanizsától Csáktornyáig terjedő csak 6, a leghosszabb pedig, melly Vácztul kezdve Rét-Sághon, Ipoly-Sághon, Selmecz-Bányán, Zólyomon, Beszterczebányán, Rosenbergen, Alsó Kubinon által a határszélig nyulnék, 33 mértföld hosszú lenne. Valamennyinek hossza összesen 526 mértföld. Másodrendü vagy keresztvonal 18 lenne létesitendő, s ezek közt a Vág völgyén Rosenbergben, Sz. Miklóson, Király-Lehotán, Lőcsén át Eperjesig vivő lenne a leghosszabb u. m. 26 mértföld. Mind a 18-nak összes hoszszasága 212½ mértföld. — A harmadrendü vagy is szárnyútvonalak, számszerint 24, összesen 57 mértföldet tennének: s köztük a 4 mértföldnyi, Nyiregyháztól Tokajig terjedő lenne a leghosszabb.

E szerint tehát mindössze 795½ mértföldnyi kőút szükséges. —

Azonban e hálózat tervezésénél nem lehetett egyedül általános nézetekből kiindulni, hanem minden hazai állapotokat és létező viszonyokat számitásba kellett venni. Kivánatos ennélfogva, hogy e közlekedési hálózat is hazai szempontból biráltassék meg. Tóth M.

(Folytatása következik.)

A téglaégetési agyagnemek vizsgálatának szükségéről.

Az iparegyesület, — mint csak imént lőn a Hetilapban hirdetve, — ujra megindità a szakosztályi társalgásokat, mikben a müipar, a müvesség s ennek nemesültebb testvér a művészet, a mennyiben még is kapcsolatban maradt amazzal, érdeklő tudományos és gyakorlati ujdonságok szóbahozatva, nagyobb közönségnek terveztetnek elajándékoztatni.

Alólirottnak szerencséje lőn az iparegyesület — két szakosztályába tagul megválasztatni, — s igy a szakosztályoknak egyik teendője: „éber és folytonos figyelemmel kisérni a folyóiratokban, önálló munkákban stb. föl föltünedező ujabb eszméket, eljárási módokat, ellátási szükségeket, mik az iparügy körébe tartozva, érlelést, fejlesztést, ismertetést, kisérleteket, életbe-léptetést igényelnek;“ — továbbá ama második teendője: „az érdekesebb ujdonságokat élőszóval, társalgás közben iparosokkal közleni“ nekem is kötelességem lett.

S én e kötelességet, miután a szakosztályi tagságot elvállaltam, s azon csatlakozásomnál fogva is, mellyel az iparegyesület iránt viselletni büszkeségemnek vallok, szives örömest kész vagyok teljesiteni a szerint, mint azt tehetségeim s tanitói elfoglaltságom tennem engedik.“ —

Különben is nyerünk mi, iparegyesületi tanárok, e részben némi könnyebbséget. — Velünk az egyesület által járatott iparköri folyó iratok hivatalosan közöltetnek, azon czélból is, miszerint a szakainkba vágó tárgyakat különösebb figyelemmel kisérjük s felölük az illető helyeken, a szükség és tanácsosság szerint közléseket tegyünk. —

Nekem szakomhoz az épitési ügyek is tartoznak. Ezeknek szentelém törekvéseim legtöbbjeit. Mert az épitészetet nálunk a tudományos világ eddig mellőzte, hanyagolta. — Tanintézeteinkből eddig számkiüzve volt annyira, miszerint az épitész-hivatali alkalmazásoknál a folyamodásokat csak külföldi bizonyitványokkal lehetett, — sőt megértük azt is, hogy a testvérhaza kincstári kormányszékének csődhirdetményei szerint, szükségképen kellett is támogatni. — Tankönyveink az épitészet köréből nincsenek, — s minek is kellettek volna az imént emlitett, a megfoghatatlanságig vétkes mellőzés mellett!

Irodalmunk épitészi ügyekkel semmit vagy alig foglalkodott eddig. — A gyakorlat pedig, ámbár egyes épitészeinknek, külföldön szerzett — mert fájdalom, csak ott szeszerezhetett — képzetségét s ennek kivált művészeti kenetét önszintén s tisztelettel méltánylom, — de a gyakorlat, müvességi szempontból véve, fölötte, de nagyon árvához dott, theoriátlan!

Én tehát ez ügynek szentelém életem jobb felét. Távol van tőlem azon önhittség, hogy azt tartsam mintha a magyar épitészet alapjait megvetni, vagy épen dics-templomát emelni, én volnék hivatva; de hazafiui kötelességnek ismertem el, hogy valaki kezdje már meg a nemzeti civilisatio e nagy épitkezésében is hordani a homokszemeket. Érzettem igen érzettem, hogy, midön a nemzeti épitészet nagy ügyéhez szegődtem, alig lehetendek munkái körül több egy szerény napszámosnál: de ez igénytelen, teherhordói szerepre is azon emelő öntudattal szántam el magamat, miként ez ügyben egyike vagyok az elsöknek, sőt, részben legalább, a legelső, ki az épitészet magyar megszólamlásának, magyar tanitásának, e hazában szerencsés volt hangokat adni, tanszéket emeltetni.

Áldom ezért az iparegyesületet, melly az ismeretlen bár, de ihletett buzgóságú honpolgárnak szavára hajtva, a magyar épitészet-tannak bölcsőt adott s azt ringatnom nekem engedé meg! —

Az épitészeti ügyeket figyelemmel kisérvén: igen czélszerü intézkedését olvastam a klyi bajor vasut-épitészi bizottmánynak. — S nálunk is megérkezvén a vasutak épitésének annyira óhajtott, bár aligha el nem késett, országa, — a viszonyoknak, alább megérintendő ugyanazonsága tekintetéből, előadtam amaz intézkedéseket a. f. é. január 19-én tartott társalgási ülésben. — S miután itt is figyelemre volt méltatva, érdemesnek gondolom azt a Hetilap olvasó közönségének is figyelmébe ajánlani.

Az emlitett bajor vasutépitő bizotmánynak, midön Lindau és Oberstaufen között, épületi kövek hiánya mellett, vezeté a vasut épitését, számosabb téglaégetőket kelle épitenie. Azért a lindaui épitő osztálynak meghagyta hogy a vasut közelében agyagtelepeket keressen, — a föltalált agyagokat pedig a müegyetemi egyesület központi választmányához küldé meg vegyvizsgálatok, s a téglagyártásnál lehető használatuk tekintetéből.

Nálunk is, az alföld sikjain fog vezettetni — a pest-debreczeni vonal példaul, — mellyen terméskövekkel nem igen segíttethetik a vasuti épitkezés, nálunk is mesterséges

*

kövek, téglák — gyártásához kellend folyamodni. Pedig a vasut forgalom rendészeti szükségei utasithatlan igényekkel követelik hogy a vasutaknál a lehető legjobb, legtökélyesebb anyagzatok alkalmaztassanak, következik tehát, hogy a bajor királyi vasut-épitő bizottmány amaz intézkedésének kimenetele minket is nagyon érdekelhet most.

És ott a vegyvizsgálatnak mint jelentetik, eredménye olly igen megfelelt a várakozásnak, miszerint a műegyetemi egyesületnek vizsgálata közszerüen elismertetett, a vizsgálatok pedig más k rületekből vett agyagokra nézve is eszközöltetni kérettek. —

Természetesen. Az agyag minősége, különböző alkatrészeinek elegyülete, ezeknek egymáshozi aránya képezik azon föltételeket, miknél fogva az agyagnak általában vagy kölönösen egy vagy más rendeltetésü téglák gyártására s az égetési eljárások illyen vagy amollyan módositásai mellett lehet használtatnia. Az agyagok elegyeit s ezeknek arányát tehát nagy szükség, nagy előny ismerni. —

A közleményben, mellyet megismertetni van szerencsém, mindenek előtt azon megkivántatóságok határoztatnak meg, miket a tégláktól bizonyos rendeltetéseik tekintetében, igénybe lehet és kell venni. — Arra, hogy az agyagnak téglagyártásra alkalmassága megitéltethessék, elhatározó befolyása levén a téglák kellékeinek: én is czélszerünek tartom ezeket előrebocsátani. — (Folytatom.)

Glembay Károl.

Egyesületi mozgalmak.

Tengerhajózási társaság. — Ennek tegnapra hirdetett közgyüléséhez a bizottmány következő tartalmu jelentést tön:

Tisztelt közgyülés! Nem lettünk szerencsések, hogy társaságunk ügyének csak valamellyes előhaladásáról is tehetnénk jelentést. Sőt inkább az akadékosság, mellyel eddig találkozánk s a nehézségek, mellyeket még kellemetlenebb, talán balságos bonyadalmakká félünk fejlődve látni a jövőben, aggodalommal töltenek el, mik őszintén s mindenek előtt megvalljuk, visszalépést tanácsoltatnak velünk. Nem épitettünk eddig hajót, — nem kötöttünk eddig társakozási szerződést, — sőt a mult közgyülés által elfogadott társnak készségét, ajánlkozását sem birjuk már. S mi mindezeknél eldöntöbb, azon meggyőződésünk van, miképen egy részről a társakozás akkint, hogy társaságunk érdekei óva, biztositva lenni mondathassanak, nem fog eszközölhető lenni, miképen más részről társakozás nélkül az ügyviteli fölügyelet szigorun s társaságilag érdekletten nem fog gondviseltethetni.

De szabadjon ügyeinknek, nem mondhatjuk fejlődését, hanem bonyolulását röviden előadnunk.

A mult évi aprilisben tartott közgyülésünk elönkbe szabta az elveket és határakat, mik szerint s miknek korláti között az egy harmados vállalkozó társul ajánlkozott tengerparti házzal leende a társakozási szerződés megkötendő.

Ez elvek és határok ránk nézve két szempontból valának kötelezők. Először, mert közgyülésileg valának kijelölve, pedig minekünk hatalmunkban nem állhatott a közgyülési határozatokat megszegnünk. Másodszor: mert amaz elveket s határokat valóban szükségeseknek ok- és czélszerüeknek, társaságunk biztositékai föltételeinek ismertük el annyira, miszerint mi magunk inditványoztuk azoknak határozatba vételét a t. közgyülésnek taval, s igy akaratunkban sem lehetett tölük megválni. —

Hozzá járult még egy harmadik indok. A szerződési tervezetet, mellyet a közgyülési határozat nyomán szerkeszténk, birálata alá terjesztettük ő méltóságának septemvir Császár Ferencz urnak, mint olly férfiunak, ki a tengerészeti jogban gyakorlatias jártassága mellett, szeződésünk censurája körül, illetékes tekintély gyanánt tisztelendő. S ő szerződésünk tervezetét jónak itélte, helyben hagyta. Egy okkal több arra, hogy azt egész terjedelmében föntartani élénk hajlandóságot érezzünk.

Azonban Fiuméból s Buccariból más itéletet vettünk szerződési tervezetünkről.

Még mielőtt Császár ö méltóságának tanácsát kikértük, leküldöttük a szerződés pontjait Fiuméba, őszinte jóakaratos ügy- sőt érdek-barátinkhoz. Nézeteiket ohajtottuk birni.

S ámbár a szerződés pontjaira nézve lényeges megjegyzés ugyszólván nem is volt, mint a levéliró előlegesen nyilatkozott; mégis azonnal igy folytatá: leginkább roszaltatott a társaságnak, a kereskedelmi társasággali szorosabb viszonya, melly a társaság önállóságát nagyon veszélyeztetheti. Másik megjegyzés volt: továbbá a 15% tartaléktárra nézve megjegyeztetett, mikint azt sokkal czélszerübb lenne a társaságnak különválva igazgatni, mert nagyon sok kellemetlenségnek néz elébe, mások pénzének kezelése által a társaság. — Nem is találtatott a hajó föntartására nézve szükségesnek e tartaléktár, miután a kisebb igazitások a kapitány kezeinél levő uti költségekből, a nagyobbak a biztositó társaságok megtéritési összegeiből fedeztetnek. Végre mondaték: többnyire a szerződés a társaságra nézve nagyon, de nagyon kedvezőnek találtatott, s még csodálkozásukat s kétségöket fejezék ki az illetők e pontoknak a társak általi elfogadása fölött.

A mi az első ellenvetést illeti, azt nem lehet elenyésztetnünk, mivel a m. kereskedelmi társasággali viszonyunk társaságunk programmjában, alapszerkezetében, szabályiban van gyökerezve; mivel ahhoz a m. kereskedelmi társaság mint inditványozó, mint fő részes, természetesen ragaszkodik vagy érdeklettségétől fog visszavonulni, — mivel végre mintársaságunknak valóban érdekében van, hogy az ügyzeményezés olly szaktestület, olly kereskedelmi ház által gondviseltessék, melly hivatva van, s melly képes is azt ohajtott sikerrel vezetni.

A tartaléktári eszmétől szinte nem lehetett elállani, mert a társasági tőkének ép egészletben föntartása igényli azt, hogy a mi a hajónak elhasználásában, romlásában vesz, fogy s végre teljesen kiapad, az az évenkinti jövedelem egy részének félretételével s gyümölcsöztetésével, hogy igy mondjuk reproducáltassék. A tartaléktár nem a javitások, sérülések alapja fogott lenni, hanem az idővel elromlandott hajó értékének hasonmása; alapja egy, az elromlandott hajó helyett megszerzendő más uj járműnek. S hogyan volt volna tanácsos társaságunk tőkéjenek illy egészletlen megtartása iránti intézkedésben, a vállalkozó társak érdekét a mienktől elkülönzeni. Ezt tenni láttuk mi veszélyesnek, — ellenben azt ildomos számitásnak, hogy a társak érdeke mindenben s mindenkor egy és szoros egybefüzésben legyen.

A 3-dik megjegyzés azt tanusitá, mikint társaságunk érdekei a mi szerződésünk tervezetében kétségtelenül s annál inkább biztositva leendenek, mennyivel nagyobb mérték-

ben kedvezőtlennek itéltetett az a társak ellenében. S ezen körülmény annál nagyobb vigyázatra intett, a társak által teendő ellenészrevételek megitélése körül.

A társ uraktól nyilatkozatot közvetlenül nem kaptunk. Csak fiumei ügynökök egyes kijelentéseit ismerjük.

Ezek szerint nemcsak nagyon is kedvezőknek itéltettek a mi társaságunk javára tett pontok, — hanem az egész organizatióban olly bizalmatlanság gondoltatott rejleni részünkről, melly a társ urakat csak tárgyalásától is elidegenitette, ugy annyira, miszerint fiumei ügybarátink más vállalkozó társak keresésére kértek megbizást, részint másokat ajánlottak is.

Vevén ez igen kedvetlen üzenetet, arra határoztuk magunkat, miszerint nem szakitjuk félbe az értekezést, hanem kivánandjuk, hogy társ urak kijelölten tudatnák velünk nehezléseiket, készek s elhatározottak levén azokat magyarázatokkal s hol lehet, még engeséggel is elháritani.

Még időnk sem volt a megszakadt fonalat ujra fölvenni, midőn Fiuméból ujabban azon hirt vettük, mikint ujabb remény nyilt társ urak csatlakozásához. Azonban nem kaptunk azután sem nyilatkozatot, helyette csak arról értesittettünk, hogy társ urak még sem nyilatkoztak, s hogy ügybarátink Fiuméban más társakat keresnünk tartják legtanácsosabbnak.

Mi ellenben legtanácsosabbnak azt itéltük, hogy a t. közgyülést fölkérjük ujabb megfontolására annak, vajjon föltalálhatjuk-e kitüzött czélunknak akár lehetségét, akár biztositékát olly vállalkozásnál, hol már az elöleges alkudozásoknál is nehezteléseket, sőt elidegenedést idézhetnek elő a kölcsönös óvakodások.

Nem lehet félreismerni egyébiránt azon bonyolultság sokszerü hinárzatát, mellybe sajátságos helyzetünknél fogva, az ügyvitel mind bennünket, mind a kereskedelmi társaságot, mind a vállalkozandó társakat, szükségképen bevon. — Szerkezetünk szövevényeiben nem csupán a részvényes társaság, és részvényes tagtársai, nem csupán a társak összesége és az egy végrehajtó testület közti egyszerü s könnyü kezelésü viszonyok uralkodnak, hanem három társ érdek, — s hármas fölügyelet igényei s ellenőrségei képezik a hálózatot, mellynek egyes szálait valóban nehéz lehet olly csomósodástól megóvni, mikép azt mindig sértetlenül föl és kilehessen oldozni.

Mindenek előtt a kereskedelmi társaság nem csupán részvényes társ, hanem egyszersmind egyedüli s teljes hatalommal fölruházott kezelője, intézője a társasági tőke gyümölcsöztetésének, (l. a 3-dik alappontot s az alapszabályok 5. §-át) miszerint a mi társaságunk közgyüléseinek csak az ellenőrködési jog marad fön (alapszabály 8. és 10 §.)

Azután a vállalkozó társak szinte nem részvényesek, kiknek az öszves társaság többségében kellene a határozó hatalmat tisztelni, hanem egyenlő jogu compagnonok, kikkel tehát az egyértés mindannyiszor, midőn az érdekek ellentiségbe találnának ejtetni, csak birói uton parancsoltathatik meg, de a bizalmasság utján aligha lehetséges akkor is. —

Természetes végre, hogy társaságunk részvényesei is birnak érdekekkel, mik vajmi könnyen meglehet, hogy nem mindig találkozandanak.

Következnek a fölügyelet hármas ellenőrségének féltékenységei. A tengerparton a parti fölügyelést a vállalkozó társ veendi igénybe, s mint a fiumei ellenvetésekből láttuk, azon aggodalommal lesz eltelve, miképen társaságunk érdekei önállóságának, s lehetséges a parti fölügyelőség önérdekeinek is, csak veszedelmes lehet a kereskedelmi társaság rendelkezési hatalma, rakódtatási elsőbbsége. Vegyük ide, hogy a rendelkező testületnek, a m. kereskedelmi társaságnak székhelye Pest, olly távoli pont a tengerparttól, melly a parti felügyelőséggel leendő értesüléseket nagyon késlelteti, a parti felügyelés netaláni hibáit a pesti láthatáron kivül helyezi — s mi legfőbb, a tengerparti üzlet folyton szemmel tartását, rögtöni hasznavételeit a rendelkező hatalomnak lehetleniti. — Ebből megitélhetni, mi bajokkal, akadékokkal, izetlenség és gyanakodásokkal lehet terhesitve előkerülhető esetekben a keresk. társaság intézői feladata. — Már most végre a mi társaságunk által, bár eső után mindig, de mégis in ultima instantia gyakorlandó ellenőrsége következnék, melly, hogy a társasági számadások, tehát az osztalékok, a tartaléktári százalékok megvizsgálása és kirendelése körül mi későn foghat intézkedni, azt meglehet itélni azon késlekedés szükségéből egy részről, mellyek collegialis határozással vannak kapcsolatban, s ama nyugtalanságból más részről, mellyel a parti társak s a kereskedelmi társaság osztalékaikat mielőbb birni szükséglendik.

S mégis mind ezen bonyodalmas szövevényességet nem látjuk elkerülhetőnek. Midőn társaságunk terveztetett, egyszerűbb leende a viszony. A m. kereskedelmi társaság épen akkor fiókházat vala állitandó Fiuméban, melly a parti végrehajtást egyenesen a kereskedelmi társaság organizmusába fogta beoltani. De már most a kereskedelmi társaság viszonyai mások. Fiókházat a tengerparton nem állitott. S igy a parti fölügyelőséget akár szövetséges társakra, akár részvényes társakból alakitandó igazgatóságra bizandjuk, mindenesetre olly formán kellene azt szerkesztenünk, hogy a kereskedelmi társaságtól külön testület leendene, s a fölebb érintett érdek-különbségeket s ellenőrségi ovakozásokat elkerülhetlenekké tenné.

Mondjuk ismételve, hogy viszonyaink complicatiói mellán ovakozásra fognak inteni minden más társakozásra felszólitandókat is, és megvalljnk, hogy akár kivel initiáltassék is újra szerződési értekezés; hogy mondjuk, a nehezteléseket, a bizalmatlanság, az elidegenedés fölebb előadott phasisainak isméti előkerülésétől félünk.

És mondjuk ismételve, hogy illy meggyőződéseink keletkezvén, a legtanácsosabbnak tartjuk, hogy a t. közgyülés fontolóra venni méltóztassék, még mielőtt másokkal szerződési alkudozásokba bocsátkoznék, vajjon biztathatjuk-e vállalatunkat, ha annak érdekeit olly sokszerüen bonyolitjuk; ha annak ügyvitelét mi csak ellenőrizzük, — egy másik testület olly nagyon távolról intézi, egy harmadik érdek a meszszeség miatt csaknem ellenőrség nélkül kezeli: jó eredménynyel, részvényes társaink osztaléki hasznával, s társaságunk öszves diszletével?

Mi t. közgyülés! ezt nem reméljük. S azért meggyőződésünkből meritett jóakaratos tanácsunk az, hogy lépjünk vissza a vállalkozástól, oszlassuk föl a társaságot, s fizessük vissza a befizetett részvényeket.

Ezt nemcsak saját meggyőződésünkből tanácsoljuk, — hanem számosabb részvényes társaink sürgető ohajtása következtében is javasoljuk. Már régóta és mindig sürübben, s már már élesen követeltetik, hogy ha már a társaság czél-

ját megközeliteni nem sikerül, adassanak vissza a pénzek. S mi hajlandók vagyunk e sürgetésekben azon meggyőződést nyilvánkozni látni, melly vállalkozásunknak, az adott körülmények közti lehetlenségéről másokban is, mint bennünk meggyökerezett.

Mindenesetre kötelességünknek tartottuk, hogy mielőtt az egyébiránt nem hiányzó társakozási ajálkozások és ajánlatok tárgyalásához fogtunk, a t. közgyülést aggodalmaink, sőt meggyőződéseink birálatára kérni föl.

Van egyébiránt szerencsénk a t. közgyülésnek bemutatni pénztárunk kimutatását, mellynek recapitulatiója következő:

306 részvényes fizetett 626 részvényre 25 forintjával 15,650 ftot, ennek folyó számlában kiszámitott 4% kamatjai a befizetés napjától 1848-ki april

15-ig	1123 pft	46 kr.
levonván a kiadásokat		
a) posta dijakra . . .	16—	14—
b) hirdetési dijakra . .	42—	38—
c) részvény nyugtatókért . .	12—	——
d) könyv-vezetéshez vett könyvekért	10—	30—
e) irnok fizetésre 9 hónapra .	45—	——
	126—	22—
Marad felosztandó	16,647—	24—

626 részvényre, mellyből esik

egy egy részvényre . . 26 pft $35\frac{374}{626}$ kr.

A közgyülésben jelenvoltak, minden ellenészrevétel nélkül magokévá tevén a bizottmányi inditványt, arra annál inkább szavaztak, mivel a legtöbben számos vidéki részvényesektől megbizással voltak ellátva, hogy nevökben is a társaság föloszlatását inditványozzák, sürgessék.

A tengerhajózási társaság tehát föloszlattatni határoztatott, elrendeltetvén, hogy minden részvényesnek, befizetett féltőkéje s az erre eső kamatjárandósag kifizettessék.

Kamat is fog adatni, mert egy részről a befizetett összegekért, miket a kereskedelmi társaság kezelt, 4% kamat volt kikötve, s ez által az öszveg annyira növekedett, miszerint az ügyvitelnek fölötte kevés költségei nemcsak nem támadták meg a tőkéket, de még a kamatokat sem emésztették meg.

A fölebbi kimutatás szerint ugyan e kamat-növekedésből egy egy fél részvény után 1 ft $35\frac{374}{626}$ kr. esnék, mivel azonban az ez utáni hirdetmények iktatmányi bérét is födözni kellend, s a visszafizetési kezelés könyebbitése tekintetéből is, az egy fél részvény utáni kamat-esendőség 1 ft 30-, a tőkével együtt 26 ft 30 krban állapitatott meg. — Azon öszveg pedig, melly az elejtett $5\frac{374}{626}$ krból mintegy 58 pftra menend, ha és mennyiben a hirdetményi dijakat fölözné, az iparegyesületnek ajándékoztatott.

A visszafizetés f. évi april 15-kén kezdődendik, — s ezért van, hogy a tőkék kamatja is ezen számitatott ki. — April 15-kétől kezdve, a magyar kereskedelmi társaságnál ideiglenes részvény jegyének elömutatása mellett mindenki visszaveheti pénzét. — A visszafizetési idő egy évre határoztatott. April 15-kétől kezdve egy év alatt akármikor kivántathatik a viszszafizetés, — de a kamat, természetesen csak april 15-keig számitva adatik ki. Ki az imént kitüzött egy év alatt nem veendi viszsza illetékét, ollybá fog tekintetni, mint a ki illetékéről a rendelkezési jogot a társaságnak engedte át, — s ezért a közgyülés az illy egy esztendő alatt föl nem veendő tőke- és kamat-illetékeket az iparegyesületnek gyarapitásaul szánta, s neki fogja kifizettetni. —

A társaságot illető irományok, az iparegyesületnek rendeltettek levéltári őrizetül általadatni. — Pesten, februar 23-én. 1848. Csanády.

Műipari tárcza.

Emelőgép. Az iparegyesület teremében tartott egyik szakosztályi társalgáskor, Schiffkorn úr egy készület mintáját mutatta elő, melly fölöslegessé teszi a fának és viznek az emeletekre fölhordozását, a mi tudvalevőkép a szolgálókra nézve nem csak igen fáradságos, hanem egészségtelen is. E készület áll egy szálfából, melly csavarrá (sróffá) van átalakitva. E csavart, — melly természetesen olly hosszú, hogy a pinczéből, vagy udvarról a legfölső emeletig fölér — fönt az emeleten, de még helyesebben lent az udvaron egy pár csúcskerék által lehet forgásba hozni. A csavar méllyedésére van alkalmazva egy orsó, ez orsóval összefügg egy láda, s ebbe rakatik a fa vagy viz, szóval mindazon teher, mellynek az emeletekbe fölemeltetése czéloztatik. Ezen láda, két felől akképen van megakasztva, hogy föl és alá csúszhatik ugyan, de sem jobbra sem balra nem. — Már most ha alant a csúcskerekek által a csavar függőleges állásában horizontalis forgásba hozatik, a láda vele együtt nem foroghatván, csupán a ládát tartó orsó csuszik a csavar méllyedéscken fölfelé, és vonja magával a ládát s abbban a fát, vizet stb. — E készület tehát azon előnnyel bir 1-ör, hogy bár a leggyengébb szolgáló is általa elegendő vizet stb. szállithat föl a kivánt magasságra a nélkül, hogy csak ötödrésznyi erölködésébe kerülne is, mintha fején vagy kézben hordaná föl azt: és igy ezen osztályt a szokásos mellbetegségtől megmenti. 2-or. A csavar természeténél fogva a teher le nem csuszhatván, semmi szerencsétlenséget nem okozhat; a mi az eddig főkép épitéseknél használatban volt csigák mellett többször megesett.

A készületminta általános helyeslést és tetszést nyert, és már hallani miszerint több háziurak nagyban alkalmazni akarják is, mi végett Schiffkorn úr többfelől megrendeléseket is kapott. — Valakit terhelni, valakinek életét sulyositani nem nagy mesterség, és igazán véve nem is érdem, (noha sok helyütt még annak tartják) de a terhen könnyiteni már nagyobb mesterség és nagyobb érdem: lehetetlen ennélfogva mind Schiffkorn úrnak, mind pedig az illető háziuraknak e részbeni érdemét el nem ismerni és nem méltánylani, miután mint mondám, e készület nehány ezer ember épségét tartja fön, a nélkül hogy bárkinek is kellemetlenséget okozna: pedig ezer embert nyavalyától megóvni sokkal nagyobb érdem mint százezezet agyon kartácsoztatni, vagy nyomerékká tenni.

Vegyes közlemények.

Országgazdászat Marokkóban. Ha a fejedelmek alattvalóikat gyermekeiknek nevezik, úgy ennek azon értelme van, hogy úgy kellene őket szeretniök mint gyermekeiket; ennélfogva ez itt nálunk csak szólás forma, és

épen olly kevéssé jelent valamit mint ez: „alázatos szolgája.“ Ámde napkeleten ez valósággal ugy van, mivel ott a fejedelmek sok száz, sőt némellyek több ezer nővel birnak, (a dahomei királynak hatezer fegyverben gyakorlott felesége van) és igy sok száz sőt több ezerekre menő gyermek-sereggel is. — Illy állapotban van a marokkói császár ő fölsége, mivel ő neki jelenleg annyi neje van mint bölcs Salamonnak volt, t. i. hétszáz. A marokkói császároknál ugyan is azon elv tartatik szem előtt, hogy a „fenálló tiszteltessék.“ — Ezen elvet pedig csak ugy vélik a „gyakorlat mezejére átvinni,“ ha — a mi „gyakorlat emberei“-inkkel ellenkezőleg — magokat a néptől nem csak el nem zárják, hanem vele összesógorosodnak. Marokkó uralkodói tehát minden tekintélyesebb családból egy leányt nőül vesznek, ez által akarván a családot érdekükhez kapcsolni, és igy történhetett, hogy a ki, mint a mostani császár Mulei Abder Rhaman 30 évig ül a trónon, 2—3 ezer feleséget vesz, ezekből mint mondám még most is 700 él és uralkodik. E nő-seregnek tartása igen költséges, mivel mindnyájan igen élvsorsárok és fényüzésük minden fogalmat túlhalad: innen van aztán, hogy a császári kincstár üres. Ha egy császár mint Abder Rhaman 60 éves leszen, akkor rendesen több száz fegyverfogható fija, s nehány ezer minden korú és nemű gyermeke van. Ha még ide számítjuk mind ezeknek rokonait a 6-ik izig, s az előbbi császárok szinte sok ezerekre menő utódait, akkor azon különös de tettleges eredményhez jutunk, miszerint Marokkónak 8 millióra menő népességéből 1 millió a császárral rokon. Találtatnak is egész városok, sőt megyék, mellyeknek minden lakói a császár-ház sarjadékai. Igaz, hogy a marokkói kényúr sok ember életét elveszi, de némileg kipótolja azt az által, hogy ime több ezernek életet is ad; a mi ugyan nem nagy érdem, de legalább a „fogyasztók“ szaporitása által — a mi országgazdászaink szerint — a közjólétet előmozditja.

Halálbüntetés egy hasáb fáért. — Hogy „a kiknek semmiük sincs“, a valamivel birók ellen hadat folytatni akarnának, ezt gyakran halllottuk emlegetni sok „higgadt és józan eszü“-től. — Az olyannak, ki a szükséget — melly törvényt ront — csak nevéről ismeri, persze, hogy könnyü aztán teli hassal böjtöt predikálni. De ha más, ki a jólétet csak nevéről ismeri, kit a szükség mint árnyék mindig kisér, a szükségtől — melly törvényt ront — egy hasábfa elvitelére, vagy az éhségtől egy galambfiu, egy marék liszt eltulajdonitására kényszerül, akkor e nagy hazafiak szigoruak, és olly kérlelhetnek, mint a hitregebeli ama három biró a pokolban. — Németországban e télen egy szegény ember az erdőben egy ölfa-rakásról levett nehány hasáb fát, hogy vele otthon befütsön; de a rakás megett leskelődött az uraság erdőmestere és vadásza, kik a szegény embert agyonlötték. Ugyancsak e legközelebb mult őszön Franciaországban gróf Gomer az erdőbe vadászni menvén, ott egy fán egy paraszt fiut látott száraz gallyakat letördelni, és ezért azt agyonlötte. — A „fenálló tisztelete“ igen szép erény! de igen bajos illy körülmények közt.

Budapesti mozgalmak.

Tudósitásunkat azon örvendetes hirrel kezdjük meg, hogy a gőzhajók alá és föl már járnak; tegnap csütörtökön már Ó-Buda és Pest között rendesen járt egy.

Azonban egy rak-hajó, mellyet az egyik gőzös vitt magával fölfelé, Esztergam körül elmerült.

A révészek gorombasága már határtalan, mintha fájlalnák hogy a hid rövid időn be fog rakatni. — E napokban midőn egy Budáról áthozott fiatal ember nekik fizetni nem tudott vagy nem akart, azt előbb megvérezték, azután pedig a Dunába taszitották. Akkor a vizállás 18 lábnyi volt ugyan, de azért az ifjú el nem merült, hanem megjegyezvén magának a ladik számát (14) a felső lépcsőkhez vagy is a beszálló helyre ment, hol mindig biztos és városhajdú szokott állni, s panasszát előadta; (de a mi legfurcsább) a biztos nem volt képes a vétkest bevinni, mivel a többiek nem engedték, mikorra pedig nagyob erő jöhetett, már akkor más ladikra elcserélték pajtásai. A számjegy természetesen, vagy a csizmaszárban vagy tán otthon volt. —

Sok kifakadások vannak és voltak, a háztetőkről az utczán nyakunkba szakadó zuhatagok ellen, pedig még ezek csaknem gyermekjátékok azon nagyszerü hó-görgetegekhez képest, mellyek számtalanok méltó boszújára, az utczai szájóngoknak pedig ingyen mulatságára mult kedden — a városi redout épület tetejéről lapátoltattak az utcza közepére, s olly ügyességgel és változatossággal, hogy egyszer a járdára másszor pedig az utcza közepére irányoztatván, ha az ott elmenő ki nem leste a perczet, mellyben számtani bizonyosság szerint a járdán sebesen átszaladhat, magas tetejü kalapja fején laposra nyomatott; vagy a levetett hó az utcza sarát szétfrecsentvén, egész öltönyét betarkázta. — Ha nem tudnánk, hogy ez a közönség javára történt, — mennyiben mind azon sok hó egy nap lehányatván, nem fog naponkint, ki tudja meddig, az elmenők nyakába csurgani — méltó megrovást érdemelne a ház-gondviselő. — Azonban, ha szeretünk nagy városokban lakni, a hol történhetnek illyenek, tehát tűrjük: falun, hol mindenkinek saját udvarába és nem a járdára (melly nincs) csurog a hólév, illyenek persze hogy nem történhetnek, miután ott nincs rendőrség.

Egykor Bácsmegye fenyitő törvényszéke előtt egy különös ügy fordult meg; ugyanis egyvalaki két nőt vett el, ezért az egyik ülnök halálra itélte, mert igy okoskodott: „én egy nő mellett is a purgatorium kinjait szenvedem, hát milly megrögzött s elvetemült érzéketlen gonosz lehet az, a ki kettőt is kiállhat?“ — Hány férj sohajt és nyög, mert egyetlen egy oldalborda is tönkre teszi, és ime! találkozik Pesten egy vállalkozó szellemü varga (pedig csak kontár) a ki első hitese mellé, még Budán is nőül veszen egyet. — Szégyenljétek magatokat sopánkodó férjek, kik egy nőt sem birtok eltartani, ime egy varga, egy kontár túlteszen rajtatok, mert ő kettőt is föl mer vállalni! — Azonban (zárjel közt legyen mondva) nem irigyeljük tőle a boldogságot és dicsőséget.

Magyarország valamint bor és gabona tekintetéből, úgy törvények és rendeletek tekintetéből is igen áldott termékeny földdel bir. Azt mondják a törvénytudósok, hogy alig van ország, melly több és jobb bort, buzát és törvényt teremne mint kedves hazánk, és a hol a jó bornak jó buzának és jó törvényeknek olly kevés jó sikerük lenne, mint épen

nálunk. Mert valamint a jó bort, buzát el-, úgy a jó törvényt megtartani nem tudjuk. — A liszt ára hatóságilag meghatároztatott, de az árszabály kijátszatik, mert az itczék olly hosszúk és szükek, mint valami pisztolycső. E csalásra a helytartótanács figyelmeztette a hatóságot, (melly erről mit sem tudott, mivel a lisztet épen az orra előtt szokták árulni) s a hatóság az illyen itczéket megtiltotta. A lisztárusok, leginkább pedig a molnárok a hatóságot tömegben megtámadták követelésükkel. Minden kérésnek és argumentumnak vége ez volt: „múlhatatlanul tönkre jutunk.“ A hosszu itczék megmaradtak, a hatósági rendelet daczára, s a közönség folyvást csalatik, lopatik; — de legalább a molnárok és lisztárusok nem jutnak tönkre.

HIRDETÉSEK.

Hirdetés.

„Elemi oktatástan“ czimü 6½ ivre terjedő, sok tekintetben czélszerüen hasznos munkának 500 példányával megajándékoztatván, szerzője által a kisdedovókat képző- és példány-intézet, mind a munka hasznossága, mind a jótékony czél tekintetéből azt mindenkinek ajánlani bátorkodom. — Egy egy (kötetlen) példány ára 10 pgő krajczár. — Kapható alulirtnál. Ney Ferencz,

k. o. képezdei igazgató.

(Terézváros, valero-utcza, intézeti épület.)

Hirdetés.

A pestmegyei gazdasági fiókegyesület folyó évi martius 9-én reggeli 10 órakor Pesten a nemzeti casinó kisebb teremében közgyülést tartand, mellyre a t. cz. egyesületi tagok s ügybarátok mentül számosabban megjelenni ezennel tisztelettel felkéretnek. — Fóthon februarius hó 23én. 1848.

Térey Károly,
egyes. titoknok.

Tudósitás.

A magyar pezsgő-borok számos készitői és dicsérői között, alig lehet már módot találni, mellynélfogva egy ujabb és jobb modorban készitett pezsgő bort a t. cz. közönség figyelmébe lehessen ajánlani. — Ajánlani pedig nekünk is szándékunk, de mellőzvén a hosszas dicséret-módját, csak rövid tudósitást adunk, hogy az iparmütárban nagyban és kicsinyben jutányos áron árultatik pezsgő-bor, a melly minőségében egyenlő a franczia pezsgővel.

Kereskedő uraknak és nagyban vásárlóknak a szabott árból 5 száztóli engedtetik.

1—1 Iparmütár.

Vasuti menetrend.

(1848-dik évi februar 1-jétől, február végéig.)

Pestről. Váczra.	6½kor reggel. 3 „ délután.	Váczról. Pestre.	8-kor reggel. 4½„ délután.
Pestről Szolnokra.	7½kor reggel.	Szolnokról. Pestre.	1 kor délután.

ezen kivül: minden hétfőn és csütörtökön Pestről Kőbányába 3-kor délután, vissza 6-kor estve.

Gabona-ár váltóban.

Pest, febr. 22. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
250—260	190—200	160—170	120—130	80— 86	100—108

Pozsony, febr. 18. 1848. (pozsonyi merő.)

170—195	— — —	— — —	95—108	66— 70	105—112

Zágráb, jan. 31. 1848. (pozs. mérő.)

200—230	170—180	155—166	— — —	65- 75	120—125

N. Kanizsa, febr. 18. 1848. (pozs. mérő.)

140—160	— — —	100—105	90— 95	60— —	85— 90

Veszprém, febr. 18. 1848. (pozs. mérő.)

140—168	115—130	95—180	78— 82	47— 52	70— 75

Győr, febr. 12. 1848. (pozs. mérő.)

145—185	110—130	110—130	80— 88	52— 60	75— 78

Mozsony, febr. 17. 1848. (pozs. mérő.)

155—200	140—155	130—150	85—105	55—65	90—100

Temesvár, febr. 11. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	90— 95	65— 70	40—45	50— —

Kolosvár, febr. 10. 1848. (kis véka.)

72— 75	50— 52	40— 44	— — —	— 17	36— 40

N. Szombath, febr. 14. 1848. (pozs. mérő.)

174—175	— — —	135—145	100—104	63—64	— — —

Baja, jan. 30. 1848. (pozs. mérő.)

155—160	120—130	— — —	50—55	45—[illegible]	60 - —

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Febr. 17-kén 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1540 ft.
Status-kötelezvény . .	5%-es	101⅝ —
„ „ . .	4%-es	85 —
„ „ . .	3%-es	61½ —
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		755 —
1839-ki kölcsön (250 ft) . .		245½ —
Eszterházy sorsjegy . . .		58 —
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		80½ —
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft) . .		92 —
Gőzhajó részv. (500 ft) . . .		590 —
Windischgrätz sorsjegy . . .		21¼ —
Északi vasut		126½ —
Bécs-gloggniczi		106 —

Dunavizállás 0 felett.

Febr. 23-én reggel: 14′ 9″ 0‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

17.

Pest, kedden **HETILAP.** febr. 29. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1\frac{1}{2}$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

„Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezéséről.“ (Folytatás)· — Lord Palmerston és Urquhart. (Ifj. Jura György) — Felelet Weisz Ferdinand urnak a czéhek ügyében tett észrevételeire (Szentpéteri József) A téglaégetési agyagnemek vizsgálatának szükségéről. (Glembay Károl.) (Vége.)— **Egyesületi mozgalmak.** A kisdedóvó intézeteket M. O. terjesztő egyesület. — **Budapesti mozgalmak.** — **Vasút.** — **Gabonaár.** — **Statuspapirosok.**

„Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezéséről.“

(Folytatás.)

A javaslott közlekedési eszközöknek hatóságok szerinti számbavétele.

A tervezett vaspálya-vonalok úgy metszik az országot keresztül, hogy minden közlekedési főbb ereket egybeköttetésbe hozván, a kedvezőbb helyzetü városokat is egymással s a központtal érintkezésbe hozandják, de más részről a legtöbb megyék érdekeit is kielégitsék.

Nevezetesen a Kassától Fiumeig nyuló vonal, (mellynek egy mellék-vonala Miskolcztul Tokajig nyúlik) az egész magyar birtokot Lengyelország határaitul kezdve a tengerig ketté hasitván, a tengerrel, a Kulpa, Száva, Dráva folyókkal, a Balatonnal, a balatoni csatonával, a Dunával s Tiszával, és ennek mellékfolyóival hozná hazánk kereskedését érintésbe. Mig a Pozsonytul Pesten és Szolnokon keresztül Aradig s innen Temesvárig menő vonal, az előbbivel szinte keresztben fekszik és a termékeny Bánságot Budapesttel, Pozsonnyal és Bécscsel csatolja össze. E vonalnak Szegedig nyúló s innen Szabadkára térő ága egész Pest és Csongrád megyéket hasitja át. A Szolnoktól a termékeny Kunságon és Debreczenen át Szatmárig menő vonal Heves, Szabolcs, Bihar, Szatmár megyéket, s a Nagy-Kunságot és Hajdu kerületet füzvén szorosabb kapcsolatba, azokat az ország közepéhez közelebb viszi. — A mohácsi vonal Baranya és Somogy vármegyét vágja át. E vonal, melly folytatása a sopronyi vonalnak, (ez pedig a Bécstől szétágazó vonallal érintésbe jö,) nem csak országos hanem európai fontosságú, melly Sopron, Vas, Zala megyék fő életere.

E szerint a tervezett vasútháló **29** megyét és **3** kerületet, összesen **32** hatóságot érint közvetlenül; ezenkivül **30** városokat és fontosabb kereskedési helyeket köt össze, mellyek között Budapest, Posony, Miskolcz, Arad, Temesvár, Szeged, Szabadka, Debeczen, Pécs, Fiume legnevezetesebbek.

E **32** törvényhatóság közül Pestmegyére **38**$\frac{1}{2}$ mért. vasút jutna, utánna mindjárt Zágráb megye jön, melly **28**$\frac{1}{2}$ mértf. vasúttal fogna birni; Nográdmegye ellenben legkevesebbel u. m. **1** mértföldnyivel.

De már kőúttal **61** hatóság fogna birni, (ide számitva az oláh- és német-bánsági, a bródi- és körösi-végezredeket is) s ezek közül Szatmár leghosszabbal azaz **36**, Tolna és Szabolcs csak $\frac{1}{2}$ (mond fél) mértföldnyivel, ellenben **7** törvényhatóság semmi, legkevesebb kőutat sem fogna nyerni, mivel már a szükségesekkel bir. Összesen van készen **276**$\frac{1}{2}$ mértföldnyi kőút.

Költségvetés a javaslott közlekedések kiállitására. (VI Fejezet.)

Lássuk osztályonkint, mennyi pénz-erőre van szükségünk.

Vaspályák.

Nincs ország, hol a helyzeti viszonyok vasút-hálózat létesitésére nagyobb előnyöket igérnének mint hazánkban, s igy nálunk az kevesebbe fog kerülni mint magában Éjszak-amerikában is; miután nálunk a föld, munkabér és anyag igen olcsók, a talap majd semmibe sem fog kerülni, s egy nyomású pálya legtöbb helyütt elég leend az áruk és személyek szállitására, s ezért szinte kevesebb szállitási szerek kellenek, a terjedt néptelen puszták miatt pedig kevés állomás. Ennélfogva a német országiaknál a mi vaspályáinkat **20**%-el olcsóbbra tehetjük, vagy is kerek számmal **320** ezer ez. forintra.

Csatornák. Ezek költségei sokkal változóbbak s bizonytalanabbak, mint ezt a duna-tiszai csatorna költségeivel láttuk, mellyek fölött olly égbekiáltó különség volt a tekintélyek véleményében. Egyébiránt Vásárhelyi terve szerint, az igen könnyü téren viendő eszék-bródi csatornavonalnál egy mértf. szinte **321** ezer ez. forintra számittatott, (tehát annyira mint ugyanolly hosszú vasút) noha még abba a szálitó eszközök benfoglalva nincsenek.

Kőutak költségeire nézve sem külföld után nem indulhatunk (mivel az épitési anyagok olly aránytalanul elosztva sehol sincsenek); sem pedig a hazai gyakolat után; mivel az eddig divatozott közmunkák rendszere a számitást lehetlenitl. Azonban Szatmár városa egy mértf. **65,734** ez. forintra számitott, már valamivel távolabb pedig **141** ezer **266** ez. forintra.

A költségekről már szólván szerző, az eddig fölmerült némelly tervek megbirálását kezdi meg, nevezetesen:

Az eszék-bródi, Drávát a Szávával összekötő csatornát. E 7 mértf. csatorna fogna kerülni az előszámitás szerint 2 millió 248 ezer és 120 ez. forintba. Ugyan ekkorra vaspálya ott még 7 ezerrel kevesebbe. De a csatornák fentartása sokkal többe kerül mint a vaspályáké; továbbá a vasut már birna szallitó-szerekkel, de a csatorna még nem; végre a vasut egész éven át mindig használható lenne, mig a csatorna csupán 7—8 hónapig. — S igy e csatorna épitéséről többé szó sem lehet.

A duna-tiszai csatorna Pesttől Szegedig Klenze szerint 50, Clarke szerint $26^1/_4$, Fynje szerint $18^1/_2$ millió ez. forintba fogna kerülni, mig ugyanazon vonalon egy vasut csak $4^1/_2$ millióba. Már engedi-e a józan gazdálkodás, hogy illy szembeszökő különbség mellett nem vasut, hanem csatorna létesitessék.?

A vukovár-fiumei vaspálya. Szerző gróf szerint miután minden ipart, kereskedést, minden nemzetiségek érintkezését az ország középpontjához kell vonnunk, e terv nagyszerü ballépés. — És ha nem vesszük is számitásba azon — tán soha nem is mellőzhető — kötelességet, mit tőlünk nemzetiségünk követel; bár felejtsük azt, hogy e vonal egyetlen magyar falucskát sem érintene, mig a pest-fiumei vonal történeti emlékeink szent földén vonul át; (bár ezeket magyarnak felejteni nem igen volna szabad*); s vegyük a két tervet puszta rideg számokban vizsgálat alá, s lehetlen a választásban ingadoznunk. Mert mind a két vonal hoszsza majd egy, a különbség csupán $5^1/_2$ mértföld, s igy a költség sem igen különböző; de a) a pest-fiumei a fővárost és az egész országot, s minden megszakadás nélkül összeköti a tengerparttal, míg a vukovár fiumein ezen összeköttetés évenkint 3—4 hónapig megszakad, t. i. míg a fagy tart. b) A pest-fiumei egész éven át jövedelmez, amaz nem. c) A pest-fiumeivel kapcsolatba hozandó sopron-kanizsai, és mohács-légrádi vonalak összevéve sokkal termékenyebb, népesebb s vagyonosabb vidékeket kötnek össze, mint a vukovár-fiumei. d) Az altiszai termény a Ferencz-csatornán át Mohácsnál szinte eléri a fiumei vonalt. Végre pedig ha tengerpartunkat fontos pontnak tartjuk, azt a belkereskedés fokhelyével a középpontal össze nem kötni, menthetlen ballépés volna. —

(Erre a vukovár-fiumei vasut-társulat fog reményljük kimeritően felelni, mi mostanában mást nem mondhatunk — nem akarván a fejtegetés fonalát megszakitani — minthogy ha a tengerreli összeköttetésünk az egész rendszer elfogadásától függesztetik föl, úgy könnyen megeshetik, hogy nem fog belőle semmi lehetni, ha a 100 milliónyi nagy kölcsön akármi okból meg nem szavaztatnék. Ellenben, ha társulatra bizatik az ügy, úgy valószinüleg leend vasutunk a tengerig. Továbbá egy társulat e czélra már alakult, és a törvényekbe vetett bizalomnál fogva, s a törvények ótalma alatt, több ezer forintnyi költségeket is tett, melly társulat tehát magát azon igen fontos vaspályát egészen is elkészitetné. A Pesti Hirlap legutolsó (1042-dik) számában ugyan az is mondatik, miszerint az ország azon esetre, ha a vukovár-fiumei vasutvonalt fölépitteti, a társaság előleges költségeit megtéritendi. — Kérem alássan, ez nem elég; az országnak e költségeket mindenesetre meg kell téritenie, ha a társulatot az országos rendszer elfogadása által vállalatától elüti; ha — úgy szólván — megbuktatja azon társulatot, melly ezen országos közlekedési rendszernek — nem létesitése, még csak nem is elfogadása, hanem — már terveztetése előtt keletkezett; s egy olly czélra, hogy tengerpartunkkal (mellyet „fontos pontnak tartunk“) összekössön bennünket. Melly társulat nyilván, a legfőbb hatóságtól helyeselve s jóváhagyva tette ama költségeket, mellyeket (mint a társulatot magát is,) egyedül az országos közlekedési rendszer elfogadása teend, (ha még teend) fölöslegesekké.)

Az eszék-fiumei vasut czélszerütlenségéről szólni is alig szükség.

Következik a költségvetés alkalmazása, még pedig 1ör a vasutakra. Az előbbiek szerint szükséges még 250 mértföld vasut, s (320 ezer ezüst forintjával) 80 millió ezüst forint. Ezen s a már létező vagy legalább munkában levő vasutakat kerekszámmal 300 mértföldre tehetjük, s ez (tekintve Angliát, hol az ország területének minden □ mértföldére 0·64 mértföldnyi részint kész részint készülőben levő vasut van, tehát a hol az arány = 1 : 0·6; — Franczia országot hol az arány csak = 1 : 0·04; Éjszakamerikát hol = 1 : 0·07; Belgiumot hol = 1 : 1·3, Ausztriát (Olaszország nélkül) = 1 : 0·06, nálunk Magyar- s Erdélyországon összesen csak = 1 : 0·05 lenne,) — még csupán kezdetnek tekinthető, minél megállapodnunk nem lehet.

2-or. Folyókra határozott összeget kimondani nem lehetvén, a Duna szabályozására, (s itt a főváros biztositására egyedül 40 ezer ez. forint,) mindössze évenkint 240 ezer forint lenne forditandó. A Tiszára 200 ezer, mellékfolyóira 160 ezer, Drávára 40 ezer, Vág- és Garan-folyókra 40 ezer, a Száva, Rába, Lajtha, Sió stb. folyókra 120 ezer, mindössze tehát 800 ezer. És ez 10 éven át 8 millió forintot tenne.

3-szor. A kőutakra nézve létező nehézségeket már emlitvén, nincs más mód, mint itt is bizonyos évenkénti összeget felajánlani, mennyivel ez érdekben is minden évben érezhető haladást tehessünk. S ezen összeg 1 millió és 200 ezer for. lenne évenkint, 10 év alatt tehát 12 millió e. forint. Már, noha a javaslott köutak legnagyobb része hegyvidéken vonul át, s igy olcsón kiállitható — még sem lehetne 60 ezer e. ftnál kevesebből 1 mértföldet előállitani, és igy 20 mértf. kerül ki egy évben, — de ekkor még az ut föntartására mi sem fordittatott. Ha pedig ezen összegből tartjuk fen az utakat is, akkor az ut, s igy a fentartási költség is évről évre szaporodván, minden évben kevesebb új ut állittathatnék elő. — Ennek mellőzése végett tehát a kijelölt évi összszeghez, még minden hatóságban a közmunkák felét kellene a köutakra fölajánlani, és igy e munka — a nélkül, hogy a dolgozó osztály terheit szaporitaná — gyümölcsözővé tétethetik. Ez ugy történhetnék meg, ha — mint már legelől mondva volt — minden akár létező, akár csak épitendő ut országosnak nyilvánittatván, minden hatóságban a már kész és ujonnan készittendő utak mennyisége mértföldenkint, valamint a közmunkák fele is számbavétetik, és

*) Avvagy nem a szivhez vannak-e ezen igen szép szavak intézve? s ha igen, helyükön vannak-e akkor, midőn vasutakról van szó? s ha csak ugyan helyükön vannak, miért kárhoztatta azokat a nemes gróf annyiszor Kossuthnál? T.

a már kész utak föntartására szükséges munkán fölül a mi megmarad, az új utak csinálására fordittatik. A fentartáshoz kellő minden költséget mínők az utépitők, fölügyelők, útkaparók, szerszámok, anyagok s mesteremberek, mellyet eddig a házi pénztár viselt, jövőre az országos közlekedési pénztár fog fedezni. Ezen kiszámitásokat a közlekedési igazgató az illető hatóságokkal egyetértve teendi meg, s az egész évre tervet készit. — Igy megszünik a megyék s városokra nézve a közutakrai fölügyelet, az utépités pedig minden évben halad, s a házi-adónak egy nevezetes rovata elenyészik, az utak szigoru fölügyelet alá kerülnek, jól föntartattnak és kiigazittatnak.

De hogy a közmunkának sikere is legyen, annak megváltása, megvétele megengedtetik, leginkább azon helyeken, hol az a távolság miatt föl nem használható; a közmunkának kiszabott felét az igazgatónak bár hova fölhasználni lehet, az útpénztárt illető költségek kiegyenlitése mellet. És minthogy a közmunka azért nehéz, mert a kerületi tisztviselő azt bizonyos kiszabott időben követeli: ennélfogvá az illetőség falvankint előre meghatározandó, és annak letöltésére elegendő záridő engedtessék, melly alatt az illetők szabadon választott időben teljesithetik a közmunkát.

A fenebbiek szerint tehát a köutak tőkéjét tenné:

a) minden kiszabott közmunkának fele,

b) az évenkinti 1 milió 200 ezer forint.

Az ezen érdekben szerzendő tapasztalatok nyomán a törvényhozás ez intézkedésen, mellyet a szükség parancsol, változtathat.

Mindent egybevéve tehát (vaspályákra 80, folyókra csatornákra 8, köutakra pedig 12,) összesen 100 millió ezüst forint kellene a közlekedési eszközökre. E számvetés mathematikai bizonyossággal nem birván, csupán úgy tekintendő mint közlekedési ügyünk biztos alapon megindítása, mellyet tovább fejleszteni fog az ország ha ereje nőlni fogott.

A kisajátitásokról szinte szükség a törvényhozásnak intézkedni, ha a rendszerbe egybehangzást akarunk hozni. Az eddigi gyakorlat szerint az országutakra megkivántató földet a hatóságok ingyen minden kártérités nélkül elfoglalták, mig a vasutak számára az 1836-i 25 tör. czikk szerint méregdrágán kellett a földet megvenni. --

Jövőre tehát a köutaknál nem kell pusztán foglalni, a vasutaknál nem az igazságon túl fizetni s ez által a közvállalatokat terhelni. — A kártérités ezért az elfoglalt föld tulajdonasát nem a status, hanem a szomszéd birtokosok részéről illeti, kik a vasút stb. által aránytalanul nagyobb nyereségben részesülnek. A status egyedül a különös beruházások, mint a kertek épületek ültetvények költségeit fogná viselni. Ezen intézkedés hazánkban annál könnyebben életbe léptethető, minthogy a legtöbb határokon még rendbeszedés sem hajtatott végre, és igy a kitől föld vétetik el, ugyancsak földben nyerhet kárpótlást. Tóth M.

(Folyt. köv.)

Lord Palmerston és Urquhart.

Minthogy a B. P. Hiradóban(691. sz.)valaki „a vámokat folyvást leszállitó leszállitó angol ministerekre" hivatkozik; még pedig azért, hogy azok eljárását mi példányul tekintsük és magunkat ahhoz alkalmazzuk; ennélfogva nem leszen érdektelen tudni és ismerni azon indokokat, mellyek az ajánlott eljárásokat előidézték. — Annyival is szükségesebb pedig ezt tudnunk, mert kétségen kivül van, miszerint egészen máskép kell intézkednie azon országgazdásznak a ki — kötelessége szerint — hazája javára törekedik, mint azon „a vámokat folyvást leszállitó angol ministernek" (országgazdásznak) ki ellen mint itt alább látni fogjuk, nem épen légből meritett vádak emeltetnek, mintha hazája érdekeit elárulta volna. Ha e sulyos vád — a mint valószinü — csakugyan alapos, akkor „a vámok folyvást leszállitását" s egyebeket is, mik a B. P. Hiradó részéről annyiszor ajánltattak, — könnyen megmagyarázhatjuk ugyan magunknak, de annyival inkább fogjuk magunkat óvni azok követésétől. —

Ki nem ismeri Warren Hastings-t Bengáliának a mult század vége felé volt kormányzóját? A szent város (Benares) megtámadóját? A jámbor hinduk millióinak vérszopóját? Kit Fox, Burke, Scheridan, Pitt egyformán vádoltanak; kinek majd 8 évi bizonytalanság volt, satrapai erényeiért legméltóbb jutalma; kit nem úgy kellett — gyorsan — elmarasztalni, mint a Gouhenans-i bányák tárgyában Despans-Cubieres s Teste-t, kinek egy lassu halál surogatuma is kevés büntetés volt a proconsulságért. — Ez a mult század története; — azóta sok folyt le a népek életéből, s Angliában, hol minden ember — Heine-ként úgy szereti a szabadságot, mint törvényes nejét, mellyért bár mikor férfias ótalomra kész, — Canning-ek mellett, kik a kormány élén az ó és uj világ népei szabadságát ótalmazni dicsőségnek tartották, látunk feltünni mély státus-tudomány és hatalommal ellátott olly embereket is, kik közel állanak ahhoz, hogy Warren Hastings-nél nagyobb vád alá kerüljenek.

A britt parliamentben egy igénytelen férfiut látunk, kit sok évi szenvedések után egy hon-árulási vád szóvali előterjesztésének elolthatlan vágya léptetett be az alsó házba, nemcsak irásban, — mi hiteként alacsony eszköz a szóhoz képest, — de az élő szónak hatalmával is bemutatni a vádak legnagyobbikát, mit régi és ujabb kor egyenlő kérlelhetlenséggel büntetett. — Ezen férfiu Urquhart, ki vallásos buzgalommal küzd évek óta Lord Palmerston-t perbe vonatni, a britt ministerium élén Oroszországnak minden alkotmányos szabadsággal ellenkező érdekei zsoldérti legyezéséért. — Ki nem indul fel e vádra? kit nem fog el méltó boszankodás ezen — több mint egyes embernek, egyes ember elleni — maga a civilisatio elleni büneért? — És nem csoda, ha nemes ingerültségében, egy bár conservativ franczia tárcza-iró következőleg ir e tárgyról: „Azon ördögi kötelék, melly Faustot Mephistopheleshez füzé, nem vala erősebb annál, melly Palmerstont Oroszországhoz köti."

Innen a Calais-n, a hazáért a legnagyobb csaták korában folytonosan vérét ontott egy vezér, s egy politikai érdemeket tett minister, — nem honárulásért, de ennél milliószor kisebb bünért (a Gouhenans-i bányák tárgyábani megvesztegetésért,) mellyet franczia franczia ellen tett, s hol legfeljebb is magán üzérkedés kérdése forgott fen, — földön futókká lettek: — de tul a Calais-n Lord Palmerston, Urquhartnak s követőinek uton utféleni kiáltásaira is, még fényben és szabadon áll; többet mondunk, perbe idézve sincs. — Vivit, vivit, imo etiam in senatum venit. — A jövendőt tudnunk nem adatott, megfogják-e valaha büntetni Palmerstont? még kétes dolog. De Urquhart az alsó házban ül, s vádjával

*

csüggedhetlenül előáll, — mit ha a mostaniak nem is, — de a historia, melly Tacitus által Agricolát halhatlanná tevé, — okvetlen méltányolni fog. —

Én csak e két ember közötti viszonyokról, mellyek a nagy vádnak előterjesztésére szolgáltak, fogok egy pár szót röviden irni, a La Presse mult évi 3,939-dik számában megjelent Despreznek czikke után.

Még IV. Vilmos idejében, kit Urquhart három keleti utainak elbeszélésével igen megnyert, Urquhart szép tervekkel állott elő az agg tengerésznél. Minden, mit keletről tervezett helyeselve lőn, de Palmerston, ki az alsó házban Oroszország leghevesebb ellenét játszotta, ezen Oroszországnak nem, de Angliának szembetünőleg kedvező tervek létesitését jelenték nélküli habozó okokkal mindég megakadályozá. De egy körülmény ezen ellenzés okait jól kimagyarázá! —

Az 1830-ki novemberi lengyel forradalomkor Varsóban, Constantin palotájával a fölkeltek kezeibe estek több diplomatikai okiratok, mellyeket a mostani czár hálából Constantinnal közölt, mellyek később a nagy fontosságu Portofolio első füzetét tevék, és mellyek több hatalmasságok között a görög-török kérdés alkalmával váltott diplomatikai levelekből állottak.

Ezen okiratokat Londonba a lengyel menekvők Palmerstonhoz vitték, mint ollyanhoz, kit szavai után legjobb barátjok, s jogaik legférfiasb ótalmazójaként néztek. — Palmerston ezen, az orosz politikát keleten szépen feltüntető irományokat vallásos buzgalommal őrizte 3 éveken át a nélkül, hogy azokból csak egy lapot vagy egy betüt is a nyilvánosságnak átadott volna. Történt azonban ezek után, hogy a lengyelek Urquhart-el érintkezésbe jöttek, s látva hogy a „Foreing-office"-be hasztalan rakattak le az irományok, (mellyeknek egy napot, de egy órát, egy perczet sem lett volna szabad heverniök), hogy a nyilvánosságnak adassanak, Urquhart-el közölték azokat, ki bennök annyi érdekességet talált, hogy 3 éj és napon át folytonosan olvasgatta. Ő a hivatalos revelatio egy nemének tartotta e sokat érő próbákat, s a szabadság ügyének örök emlékü Portofolio czimü folyóiratába nyilvánossá tenni megkezdette. — És mi lett ebből? Lord Palmerston által Urquhart a Windsor-tól eltávolittatott, terveinek tetőtől talpig leendő létesithetésével biztatva Stambulba követségi első titoknokká neveztetvén. Melly állomást Urquhart sok szép remények közt foglala el, de mind ezek csak kevés ideig tartottak! (1836. jul.)

Sok események vonultak el a politikai élet láthatárán. — A Vixen hajónak rablói letartóztatása, és több mások, mellyekben csak az ókor classicus honfiainál tapasztalt állhatatossággal hirdetett vádja ujabb meg ujabb adatait találja Urquhart. O Connel Irlandnak igazságot kért, Urquhart a nép és szabadság érdekei ellen cselekvő ministernek perbe fogatásáért kiáltoz szüntelen, hogy büntesse meg Albion azon férfiut, kinek fent elöidézett csak azon tette is, hogy a világ minden alkotmányos népei durva ellenének fenyegető lépteit elrejteni segitett, a Portofolio-i iratok 3 évi setétben tartása által, elég a közutálatra, kit (még a „Foreing-Office"-ből dörgötte 1846-ban julius 14-kén Bulverhez következő sorait: „Midőn a korona ministerei lábbal tapodják azon törvényeket, mellyek a nép bátorságát biztositják, nem csudálkozhatnék az ember, ha végre a nép

is megszünnék tisztelni azon törvényeket, mellyek a korona bátorságát biztositják.") lidérczként kisér Urquhart s követői nagyszerü vádja, s e vádakba „az ég dörgése rejlik." —

Ifj. Jura György.

Felelet Weisz Ferdinand úrnak, a czéhek ügyében tett észrevételeire.

(Folytatás.)

A mennyiben pedig Weisz urnak iratomra kijött válaszában olvasom, hogy a czéhek a kerületi választmány által, az ő helyzetükről adandó fölvilágositás végett fölszólitattak, miről mondom én semmit sem tudtam, azt úgy kellett volna rendelni, hogy a városi hatóság a czéhek commissariusai által minden czéheket az iránt szólittatott volna föl, hogy minden czéh a maga véleményét beadván, azon többféle czéheknek öszvehangzó értelmét egy kivonatban és egy közönséges előterjesztésben foglalva adta volna elő. Hogy pedig a nagy és kis ipar és gyakorlat férfiai, minden fölszólitás nélkül, s a nélkül hogy tudták volna, vajjon lészen-e nekik engedelem vagy alkalom és mikor a szólhatásra adva? a magok vagy czéhek költségén az országgyülésre fölmentek volna, azt képtelenség lenne kivánni.

Ambár ugyan W. úr megnyugtat abban, hogy az országgyülés már megállapitotta a czéhek meghagyását, és csak a visszaéléseket akarja eltörleni: ez ellen nem hogy szót emelnék de még inkább, ha kivántatnék szavazatomat is adnám. Nevezetesen, a mint tudva van, hogy a levágott marhának többféle részei vannak, mellyek jóságukra nézve egymástól külömbözők; és ennélfogva annak jobb része jobb áron, a roszabb része pedig olcsóbb áron kél: hogy a szegény mesterember, vagy napszámos ne kénytelenitetnék a legrosszabb húst épen úgy fizetni mint más a legjobbat; a midön különben is egy vagy másfél font húsnál többet házanépe tartására nem vehet. Ezen szokás a mint hallom, meg van már Franczia- és Angolországokban, és ha mi ennél sokkal nehezebben kivihető dolgokban akarjuk ezen nemzeteket utánozni, az illyen könnyen kivihető dolgot még is elmellőzni valójában szomorú dolog lenne. Ide járúl még a fontoknak s itczék pontosságának szigorú megtartása, és különösen a mészáros vágólegényre nézve a hamis mérésért, első esetben 12 fort. második esetben 24 fort. büntetést, és harmadik esetben a mesterségtől végképeni eltiltást lehetne szokásba hozni. Ha pedig az országgyülés más egyébb visszaéléseket is elakar törleni, elébb a visszaéléseket szükség megismerni, mellyek azok és hol léteznek? erre pedig legbizonyosabb mód volna minden czéheknél, magoknak a supplicansoknak fölszóllitása, és nehogy a supplicansoknak minden hamis vádjai igazságosaknak látszassanak, akkor a czéheknek is az iránti feleletre húzása; ennek pedig nem a városi hatóság kebelbeli rendes commissariusai, hanem a t. megyéknek arra választandó biztosai által kellene megesni.

Hogy pedig Weisz úr engemet szavamuál akar fogni, a midön azt veti nekem ellen, hogy ha nekünk húsz supplicansunk van, és mégis minden évben csak négy öt vétetik fel; akkor a többniek négy öt évekig várakoztatása visszaélés: — erre kötelesnek érzem magamat felelni.

Ez előtt 37 évvel az aranyművesek száma volt 7, az ezüstműveseké 9: ha akkor egy évben egy, annyival inkább két supplicans vétetett volna fel, ámbár az akkori nagyobb pénz-forgás által, valamint minden mesterségben, úgy ebben

is sokkal több munka volt mint most, még is a megélhetés tekintetéből a legnagyobb aggodalmat okozott volna. Most az ezüstművesek száma **13**, az arany műveseké **31**, ezeken kivül több zsidók, (részint mesterséget űzők, részint kereskedők) a kik akkor még nem voltak, és a kik közül egy különösen **4—5** ezüstművesnek és ugyanannyi aranyművesnek foglalja helyét: itten nem emlitvén a vásári alkalomkor ezüst és arany készületekkel meg jelenni szokott gazdag zsidókat és más bécsieket sem. — A midőn ezen kis mesterség külömben is csak a luxus kielégitésére való levén, — egy illy városban, (hova a birodalom fő városából a legnagyobb mennyiségű, arany és ezüst készület, részint a zsidók részint a bécsi arany- és ezüst-művesek által, szállittatik) az ezen két mesterséget folytató egyének, hogy csak szűken is elélhessenek; nem lehet, ennek olly nagy kiterjedést engedni mint más középszerü s szükségesebb mesterségeknek, pedig annyival kevésbé, mivel ezen két mesterség, mindamellett hogy csak középszerűen kitanulni is sok időt kiván, és a megkivántató szükséges készületek értéke már maga is egy jelentékeny tőkepénz; ha egy kezdő még legalább **2** ezer p. forttal el nem kezdheti azt, (kivévén ha szerencse fia) úgy szerencsésnek tarthatja magát, ha holtig — magát lehető legszorosabban összehuzván masoktól függetlenül élhet; vagy ha az ő mesterségébe betett **3—4** ezer p. fort. tőkepénzét holtig keze közt épségben megtarthatja.

Ennek okai pedig, hogy ezen mesterségekben a legényeket sokkal jobban kell fizetni mint más közönséges mesterségekben, és a munka közben több melesleges kiadás mellett, a drága anyagnak nagy vesztesége; a midőn a legnagyobb vigyázat mellett is, minden **24** lat ezüst mellett **1** lat, **24** font mellett egy font, valamint **24** arany mellett egy arany az apadási veszteség. Azonban nyilván látszik hogy mig más könnyen megtanulható mesterségekben, sokan két három házakat, több emeletekkel szerezhetnek magoknak, azon **44** arany- és ezüstmives közül csak kettőnek van ollyan háza, mellyben szorosan megfér. — Az ember önfentartási vágya hozza azt magával, hogy midőn már maga is alig él, a reá eshető nélkülözhetetlen kis jövedelem forrását a maga kezeiközt megtartsa: különben ugy volna sorsa mint azon molnárnak, a kinek malma egy olly forrás vizre volt épitve, a melly két kereket sem birt hajtani, s még is meg engedte egy másiknak, hogy a viznek felét elárkolván, arra egy más malmot épitsen; a minek más következése nem lehetett, hanem hogy sem az egyik sem a másik nem örölhett.

Azt szokták mondani: a hol hat ember jól lakik ott a hetedik sem marad éhen. Ezt lehetett ez előtt harminczhét évvel mondani; de mikor már a hatnak száma két három annyira növekedett, a koncz pedig semmivel sem nagyobb: akkor, (ki vevén azon nehányat a kinek a sors aagyobb kanalat és hosszahb villát adott kezébe) a többi éhen marad. Ezen ifjaknak maguknak kellene annyi belátással birniuk, hogy ahol külömben is e két mesterséget üző mesterek száma olly nagy, hogy köztük most is már sokan a legszomorúbb sorsban sinlődnek, ott jót reményleni nem lehet; mert minél inkább szaporodnak a mesterek annál kevesebb munka jut egyre. — Hány jó módú mestereket mondhatnék különösen az ezüstművesek közül, kik az én időm alatt, nálam sokkal ifjabb korukban semmivé lettek, és a legnagyobb szegénységben végezték éltüket? Most is egy, pedig még a legszebb korában

(egykor a leggazdagabb ezüst művesek versenyzője) az ápoló-házban mások könyörületességéből él Ezen két mesterséggel épen úgy áll a dolog, mint azon divatszerü kereskedőkkel, a kik hogy a népet magokhoz húzzák, legnagyobb megeröltetésükkel akarják magokat kitüntetni; holott pedig ezekhez a bukás mindig közel áll; mig amazok is lassankint elszegényednek. Ezen ifju supplicansok most azt gondolják, hogy ahol negyven-négyen elélnek, ott még köztök a negyven-ötödiknek is el lehet élni: de azt nem gondolják meg, hogy mennyi szerencsélten van köztök és hogy őket is hasonló sors érheti; és ha mind azon húszan mesterek lesznek mi marad mind nekik mind másoknak? és ha mind azon ifjak a kiknek kedvök volna Pesten letelepedni, minden haladék nélkül fel vétetnének, akkor minden évben legalább tizzel szaporodnék az arany- és ezüstművesek száma. Ekkor pedig nehány év alatt annyira megszaporodnánk, hogy egymás miatt nem élhetvén, sokan közülünk utóljára még napszámba is kénytelenitetnénk járni. És mig az ifjút a szépnek kedvelése, és reménye a nagyobb becsültetésnek mint más közönséges mesterségnél, határozza el ezen mesterség tanúlására: később ezerszeres megbánása után, nem hogy meg köszönné azt, hogy olly könnyen fel vétetett, sőt inkább kivánni fogja mikép vagy ezen mesterségre ne adta volna magát, vagy pedig hogy a czéhbe be ne vétetett volna, s ekkép lett volna kénytelen az országnak más városában telepedni le, a hol kevesebb költséggel élhetett volna el.

Azonban ha mi rendet rontani nem akarunk, szükség hogy az ifjú remekelő, (nehogy csalárdság történjék) más mesternél remekeljen: de itt soknak alig van annyi helye, hogy harmad vagy negyed magával dolgozhasson; némellyiknek pedig, ki többed magával dolgozik, ritkán szokott üres helye lenni; azon nehánynak pedig, kiknek van üres helyük de nem mindig, felette terhes volna ha mindig más foglalná el azt a helyet, mellyet ők néha még egy legényre használhatnak. Továbbá itt az arany- és czüstműveseknél a supplicansok midőn magokat be jelentetik nem kényteleneka mesterek műhelyét ott hagyni; hanem mind az idö alatt, mig a remeket el végzik, vagy ha akarják azután is, mint legények dolgozhatnak; még pedig különösen az aranymiveseknél egy jó legény hetenkint **8—9** p. forintokat megkereshet. — Ha a mesterséget mindjárt jó nagy capitalissal el nem kezdheti, — s boltot nem nyithat, — és ha neki a többi mesterek munkát nem adnak, — csupán az idegenektől maguktól annyit sem kereshet: a költség pedig akkor, — ha nötlen is — három vagy négy annyi. — Azonban sok két s harmad fél évig is el húzza a remek bevégezését, most is kilencz illyen remekelő van. Pestnek magához húzó varázsereje van, s a meggondolatlan ifjú embernek csak a maga szép oldalát mutatja, a de kedvetlent el fedi; azért az ifju ide igyekszik s nem gondolja meg, mennyivel terhesebb itt szegény sorsban élni mint más kisebb városban.

Ezek igy levén, úgy tartom hogy az arany- és ezüstműves czéh legkevesebb okot ad arra, hogy monopolizálással vádoltassék, nem úgy mint sok más czéhek, mellyek az országnak több részeiben, egyátalánfogva az általuk meghatározott számon felül többet magok közé be nem vesznek. Itt Pesten is a mészárosokra, sütőkre és gyogyszerárosokra nézve a legfelsőbb hatóságtól azon a kedvező rendelmény van, hogy azoknak számok a népességhez van mérve, s itt csak annyian lehetnek mesterek és gyógyszerárosok, mennyin

tiszteségesen elélhetnek; mig az ötvösöknek egyéb nem marad, mint azon öröm, mellyet ők maguk szép készitményeikben élvezhetnek, ha különben a legnagyobb szegénységre jutnak is. Pedig mi lehet fájdalmasabb érzet egy kényes mesterséget üző emberre nézve, mint az, ha látja, hogy egy szerencsés helyzetü közönséges mesterember előtt, az ő képessége mellett is, szegénysége miatt magát megalázni kénytelen.

A mi az arany- és ezüstmiveseknél átaljában rosszalható, az, hogy mihelyt már valaki mesterré lett, kevés kivétellel majd mindenik mindjárt azon igyekszik hogy tanitványt fogadjon föl, sőt több közülök kettőt s hármat is fölvesz, kik is ha tanuló idejüket kitöltötték és legényi pályájokat becsülettel végezték, természetesen a mesteri jogra méltán számot tartanak. Én legalább három tánitvány közül csak egyet tanithattam ki, de a kin a közönség meg fogja látni, hogy nem voltam féltékeny saját képességem megosztásában, s kivánnám hogy kedvezőbb szerencse varjon reá, mint énnekem jutott. Szentpéteri József.

(Folytatása s vége következik.)

A téglaégetési agyagnemek vizsgálatának szükségéről.

(Folytatása s vége.)

Igértem előbbi czikkelyemben, hogy a téglák kellékeit adandom elő a közlemény szerint, mellyet megismertetni van szerencsém. —

Következők pedig ezen kellékek:

1) A téglának elegendő keménységgel és szilárdsággal kell birnia, miszerint a fölébe halmozandó falrétegek sulyjának nyomását elviselhesse a nélkül, hogy alatta megrepedjen, — s miszerint a szállitásnál se törjék már széjjel, mit különösen a födél-cserepekről akarunk értetni.

2) Miszerint a fölebb érdeklett nyomást kiállhassák a téglák, mindenek előtt lehetőleg simán, nem pedig homorun kell egymásra fekünniök, tehát szükség, hogy helyesen és egyenes laposággal alakitassanak, — üregekkel és szakadásokkal ne birjanak, mik szilárdságoknak ártanának.

3) Ne legyenek a téglák nehezek, az az sürük, minthogy az épitésnél minden fölösleg suly a szilárdság kevesitésének tekintendő. E kellékekkel különösen a cserép-födényeknek kell birniok, miután a födelezésnél a csekély teher a legfőbb megkivántatóságok közül való. — Épen ennyire fontos, a mi a téglák gyurmájának (Masse) tömörsége és likacsosságával függ öszve, hogy a téglák a vakolatnak elég ragosságot lehetősitsenek, az az hogy a vakolat hozzájok elég feszesen tapadhasson, hogy megkeményedése után, tartós köteléket képezhessen.

4) A téglák legyenek könnyen és biztosan faraghatók, az az legyen keménységöknek azon foka, s legyen belsejöknek olly egyenlő minősége, minélfogva a kalapács alatt szét ne zuzódjanak, vagy más irányban, mint a melly kivántatik, s nehezen ne törjenek.

5) Nedvesség és hidegnek befolyása alatt szét ne máljanak, sem omlékonyak, sem foszlékonyak ne legyenek (sollen nicht zerbröckeln oder abblaettern.)

6) Végül az égetett köveknek, mellyek rendeltetésöknél fogva magasabb, vagy épen igen magas hévmérséknek lesznek kitéve, talán vinnyékhez tüzelőkhez, patkákhoz, kályhákhoz, huta-pestekhez lesznek alkalmazva, elegyöknél (Mischung) fogva képeseknek kell lenniök, hogy a mérsékváltozást kiállják széttörés nélkül, a magasabb hőfokot elviseljék olvadás nélkül. — A müvesség, hutászat, gyárosság körében e tekintet olly fölötte fontos, miszerint az illy képességü kövek gyártása már külön gyártási ágazattá fejlödött. —

Mind e kellékek és sajátságok az agyagnak részint helyes elegyétől és kellő tisztaságától, részint alakolásától (Formung) és kiégetésétől függenek.

Itt vagyunk ama szükségnél, hogy ismerjük a téglagyártáshoz alkalmazandó agyagok alkatrészeit.

Az idegenszerü keverék-testek között, mik itt tekintetbe veendők, a mész igen fontos szerepet játszik. — Ha a mész finoman van szerteosztva az agyag-gyurmában, ha ebben a mész az agyaggal azonegy egészet képez, akkor az agyaggyurmát kellő hévfok mellett, olvadékonnyá teszi, és azt okozza, hogy az agyagdarabok félüvegszerü, egybefutott állapotot vesznek föl. Igy támadnak ama mázszerü téglák, mik németül Klinker-eknek, vastégláknak hivatnak, s mint burkolati-anyagzat még az országutak kövezésénél is nagyon hasznosak. Ez azonban, mint a vizsgálatok eredménye mutatja, a mésznek csak bizonyos mennyisége mellett történik.

Ha például a kén- vagy sósav-gyáraknál alkalmazott kemenczékbe vagy kürtökbe, vagy átalában olly helyeken, hol göznemü savakkal jöhetnek érintkezésbe, olly téglák vétetnének, mik nem egészen mész-tiszták: akkor a téglák meszét ama savak fölolvasztanák, minek következtében a falazat elpurhásodnék. (Morsch werden.) Ha tehát mészkeverékü agyagot kellene illy rendeltetésü téglák égetésére forditanunk, azt a meggyurás és alakolás előtt, sósav segedelmével kell a mésztől megtisztitanunk.

Ha a mész nagyobb vagy kisebb darabokban, mint mészvesékben, dörösz-göröngyökben (Kreide-Stücke), meszes kövületekben marad meg az agyaggyurmában, akkor e mészdarabok, égetett mésszel tele üregeket képezendenek, és, mihelyt az illy téglák vizzel nedvesülnek, vizbe fektettetnek, s bennök a viz ama mészdarabokkal érintkezik, megolvadnak, fölpuffadnak s okozzák, hogy a tégla megreped, vagy fölfoszlik.

Tartanak még az agyagok csillámot is sokszor, mellynek szinte befolyása van a tégla minőségére.

Átalában minden állománynak, melly a tüz irányában másképen tartja magát mint az agyag, szükségképen meg kell változtatnia ennek egydedségét, arányosságát.

Az augsburg-lindaui vasutnál 13-féle agyagot vizsgáltak meg.

A vizsgálat következőleg történt: meghatároztaték a mész- és agyag-tartalom; — azután próbaégetés történt; — végül a már égetett téglák vizbe tétettek, és a suly növekedése szerint meghatároztatott, hogy mennyi vizet szittak magokba; mi által némelly adatok szereztettek azoknak belső öszvefüggése és tömörségök foka iránt.

Nem akarhatom a 13-féle agyag vizsgálatát itt leirni. Elég lesz azon tanulságot közlenem, melly ama vizsgálatok eredményéből levonható, s illyet hármat emlit meg közleményem.

1) A tégla-égetésnél a hőséget a mésztartalomhoz kell szerintezni, s pedig annál nagyobb s tartósabb meleget kell adni, minél nagyobb a mészmennyiség. Még ez a sulynak husz százalékját meg nem haladja, az illy mésztartalmu

agyagból a gerencsér-pest melegénél már igen kemény téglákat lehet előállitani. Ha 20 százaléknál is gazdagabb a mész-tartalom, ekkor a gerencsér-kemencze melege nem elég, de sokkal erősebb hőfokra van szükség.

2) A csillám-tartalom a jól elegyitett, jól meggyúrt agyaggyurmában sokat segit, a kiégetésnél a gyurma sürüsödésén, s ezt alkalmasint hamag-tartalmánál fogva, a mi ujmutatásul szolgált a vizsgálódó biztosságnak, hogy az agyagokhoz, mik csillám nélkül szükölködtek, hogy használhatókká tegye, növény-hamut adjon.

3) A mész-szegény és a mész-gazdag agyagnemeket nagy haszonnal lehet elegyiteni. — Glembay Károl.

Egyesületi mozgalmak.

A kisdedovó intézeteket M. O. terj. egyesület f. évi februar 13-án tartá ez idei rendes téli közgyülését. A választmány félévi működéséről szólló jelentésnek fölolvasása után 1) abban lett a közmegállapodás, hogy folyamodás intéztessék t. Pestvármegyéhez, ugy mint azon t. hatósághoz, melly képző intézetünknek Tolnáról Pestre telepitésekor pártfogásra fölkérve, azt megajánlani méltóztatott; azt kérendvén, hogy példány- s képző intézetünknek, a mult $184^{3}/_{4}$ országgy. kerületi bizottmány javaslatában tervezett országos pénzerőveli fölsegélését — úgy azonban, hogy az egyesületi téren működhetésünk továbbra is épségben fenhagyassék — tisztelt követeinek utasitásul adni, egyszersmind e végett a többi t. törvényhatóságokat is megkeresni méltóztassék. 2) A mult octoberben István főherczeg ő fenségénél mint kir. helytartónál tisztelkedett egyesületi küldöttségünk jelentéséből, azon örvendetes értesülést nyeré a közgyülés, hogy ő fensége ezen egyesület irányában magas pártfogását megigérni kegyeskedett. Hálás köszönettel fogadtatván ezen kegyelmes igéret, az alkalommal midőn az ország rendei a népnevelés és azzal kapcsolt kisdedóvás ügyét tárgyalandják, nádorunk ő fenségéhez külön alázatos folyamodásban fogunk ezen egyesület iránti pártfogásért esedezni. 3) A lefolyt félévben bejelentett alapitványok közt első helyen áll az özvegy anya-császárné és királyné által ezen egyesület számára küldött 100 pftnyi kegyes adomány, mellyet hódoló köszönettel fogadván a közgyülés, e köszönetet hála-iratában is ki fogja fejezni. 4) Alapitókúl bejelentettek Ordódy Florián kir. tanácsos, Batthyányi Ödön gr. ő nagyságaik és Marton József ügyvéd ur, kik mindnyájan 1848-dik évtől kezdve irták alá alapitói kötelezettségöket 5) Ugyancsak e félévben t. Gömörvármegye, és sz. kir. Pozsonyvárosa átfizettették pénztárunkba a már előbb bejelentett alapitványaikat. 6) Rendes részvényét megujitá Hajnik Pál tb.; uj részvényesekül pedig aláirtak Bereznay István h. ügyvéd, Kovács Károl nevelő, Királyi Pál a Jelenkornál segédszerkesztő és Szönyi Pál nevelő urak. 7) Egyesületünk s illetőleg a képző-intézet még következő kegyes adományokban részelteték: Ney Ferencz intézeti igazgató saját költségén egy szegélyzeti kertecskét készittetett az intézet udvarán. Sziklay örökösök egy 100 pftra becsült olajfestvényt ajándékoztak, melly sorshuzás utján fogván kijátszatni, a bejövendő tiszta haszon „Sziklay alapitvány“ név alatt leszen kezelendő. A megboldogult herczeg Grassalkovics tömege részéről 4 öl tüzifa szolgáltatott ki intézetünk számára. Kasselik András ur helybeli ácsmester ezen intézetünk fapinczéit saját költségén eldeszkáztatván, legalább 20 pftnyi kiadástól menté meg pénztárunkat. Landerer Lajos ur a nyomdájában kiállitott egyesületi nyomtatványok árából 4 pftot elengedett. Pénztárnok Antal Mihály — miként az előbbi három éven át — most is 25 pftot ajándékozott ezen egyesületnek. Kanicz M. L. ur az épületi 3 részvénye után egy évre járandott kamatait pénztárunknak visszaadá. A pesti hengermalmi vasöntőde igazgatósága azon igéretet tevé, miszerint növendékeink számára három vas nyoszolyával fog kedveskedni. Höke Lajos ur „elemi oktatás“ czimü könyvecskéiből 500 példányt ajándékozott (kaphatók 10 pkrjával az intézeti igazgatónál). 8) Jelenté a választmány, hogy miután a részvénytartozások nagy részét nem sikerült behajthatni, ellenben az egyesületi pénztárt még a mult évről fenmaradt némelly árjegyzékek, úgy szintén a kisorsolt 20 p. ftos épületrészvények beváltása terhelé, hogy e mellett az fgazgatási legszükségesebb kiadásokat is fedezni lehessen, Mühr Antal és Schlesinger Ignácz urak egyenkint 200 pftnyi ideiglenes kölcsönt adának kamat követelésnélkül. Igaz ugyan, hogy a tartozások egy része később befizetteték pénztárunkba, s ekként ennek is letisztáztattak minden terhei, de még sem lehete foganatositani a mult közgyülések azon határozatait, hogy az egész segélydijasok száma 5-re emeltessék, s az intézeti igazgató jövendőjének miként biztositathatásáról gondoskodjék a választmány. A közgyülés, midőn egy részről szives hála köszönetét nyilvánitá a fent elősorolt alapitók, részvényesek és adományozók irányában, más részről kedvesen fogadá az 1848-dik évre szolgáló költségvetést, mellyet a pénztári zavaroknak jövőre lehető kikerülése végett, akként tervezett a választmány, hogy az ovásdijaknak felemelésével a jövedelmek némileg gyarapodjanak, a kiadások némelly tételeinek leebb szállitásával, másoknak egészen megszüntetésével pedig a pénztáron fekvő teher könnyittessék. Ezen költségvetésre nézve azonban különösen az ovásdijakat illetőleg azt határozá a közgyülés, hogy az ovásdijak felemelése helyett ezentúl az intézetünkben ovandó kisdedek, bejelentetésök alkalmával, beiratási dijul egyszer mindenkorra 40 pkrt fizessenek, ezen beiratási dijt csak akkor fogván és csak 20 pkrral ujolag fizetni, ha a szülék vagy gyámnokok olly kijelentéssel veszik ki az intézetből a kisdedet, hogy azt többé ott ovatni nem akarják, s még is később ismét visszaküldenék. Az ovás-dij ezentul is havonként 20 pkr fog maradni, a szegénységöket igazoló kisdedek irányában pedig az eddig gyakorlott dijmentesség leszen megtartandó. Mi a kiadások rovatait illeti, méltánylattal fogadtatott a titkár és pénztárnok azon önkénytes ajánlkozása, miszerint a pénztár gyenge erejét tekintve, évi fizetéseiknek leebb szállitását magok inditványozták, mire nézve határozattá lön, hogy ha időközben a jövedelmek gyarapodásával a pénztár állapota megengedi, az emlitett tisztviselők fizetésének ez uttal visszatartott része utólag is kipótoltassék, mint szintén az egész segélydijasoknak most 3ra leszállitott száma is 5re emeltessék. A költségvetésnek többi pontjai pedig részint egészen, részint némi módosításokkal kiigazitottan helybenhagyattak. Stuller Ferencz,

(Vége. köv.) egyes. titkár.

Budapesti mozgalmak.

A gőzhajózás Ó-Buda és Pest között megkezdetvén, a vitelbér is leszállittatott, az első helynél ugyan 10-ről 8, a

másodiknál pedig 9-ról 3 krajczárra. Olcsó kocsis tovább megy, azt mondja egy magyar közpélda-beszéd, hihetőleg egyszer már a gőzhajózási igazgatóság is azt vette szivére. Csak már a magyar gőzhajó-társulat hajóin is utazhatnánk!

Ha isten is úgy akarja mint magunk, a jövő télen nem fogunk a jégtáblák, s a révészek gorombaságai közt átjárni a Dunán, mert már a lánczhiddal nem tréfálnak ám. A láncz izei pirosra festve, állványokra teritettek ki, hogy szokjanak a szabad levegőhez, s hogy a közönség is lássa s tudja meg, miszerint a hol láncz van, ott hidnak is kell lenni.

Mire pedig a lánczhid megnyittatik, akkorra a budai alagut is készen leend. Legalább úgy volt hirdetve irásban, sőt a mi több nyomtatásban, az pedig mind igaz; ennélfogva bizvást elhihetjük, noha még nem is készülnek hozzá. Kész lesz az ebéd, pedig még tüz sincs a konyhán.

A hajóhid pedig tegnap febr. 28-án vétetett munkába, a nagy szájú révészek nem csekély bosszúságára, kiknek ezután csekélyebb napszámmal kell beérniök, és ha azt megakarják érdemelni, még magukat úgy is kell viselniök, mint emberekhez illik. Hja úgy van az, a légy vérét kiszijja a pók, pókot megeszi a fecske, fecskét a karvaly, karvalyt lelövi az ember. A közönséget zsarolja a révész, a révész keresetét elveszi a hajóhid, hajóhidét a lánczhid, a lánczhidét majd isten tudja hogy ki és mi?

A Jelenkor a communismus elveit gyakorolja félig, a mennyiben alkalmazza azon mondatot melly magyarul ekkép hangzik: „a mi a t i e d az enyim is; a mi pedig az e n y i m ahhoz neked semmi közöd". Nem akarjuk ezzel az igen méllyen tisztelt Jelenkort csak távolról is kellemetlenül érinteni, sőt inkább dicséretére válik az, hogy mig a j e l e n k o r b a n annyira általános bün a vesztegetés, ő (már mint a Jelenkor) a takarékosság és gazdálkodás erényéhez hű maradt. — Az egész dolog igy van: a Nemzeti Ujság panaszt emel, hogy az ő országgyülési tudósitásait, (mellyeket ő f i z e t e t t m e g) a Jelenkor is használja, a mennyiben nemcsak szórul szóra átveszi, hanem még ki sem szedeti, de egyszerüen a Nemz. Ujs. költségén k i s z e d e t t b e t ü k k e l nyomtatja le. — Ez ha igy van is, nem egyéb gazdálkodásnál, melly mint mondám a j e l e n k o r b a n igen ritka erény. Mert 1ör minek tartson a J. országgyülési tudósitót, mikor már a N. U. s a j á t p é n z é n egyet tart? 2or, minek szedesse ki a J. az országgyülési hireket, ha már a N. U. s a j á t p é n z é n kiszedette? Hiszen ez valóságos vesztegetés lenne. — A Jelenkor erre azt feleli, hogy semmit sem felel, hanem a N. U.-got s z e d ő i h e z u t a s i t j a, ezek aztán megis felelnek magukért. Azt mondják ugyanis, hogy a dolog egészen helyén van, mert 1ör az országgyülésről ők sem irhatnak, akarom mondani szedhetnek mást mint a Jelenkor szedői. 2or mivel „az életrevaió szedő örömest könnyit magán," nekik pedig könnyebb a N. U. költségén kiszedett betüket használni, mint újra kiszedni. De 3-or: a betük a nyomdáé nem a N. U. gé, és igy miután azokat a N. U. m e g f i z e t t e, nincs hozzájok semmi köze.

Mi is a szedőkkel vagyunk egy véleményen, mert ha valaki saját pénzén csináltat valamit, akkor mi köze hozzá?

Nyugtassa meg magát édes N. U. és gondolja hogy a j e l e n k o r b a n azon életbölcsességi szabály gyakoroltatik melly igy szól: „a mi a t i e d (már mint a N. U.-é) az enyim is (t. i. a J. é); a mi pedig az e n y i m (már mint a J.koré) ahhoz neked (a N. U. nak) semmi közöd.

Vasuti menetrend.

(1848-dik évi martius 1-jétől, további rendelkezésig.)

Pestről. Váczra.	8 kor reggel. 2½, 4½ „ délután.	Váczról. Pestre.	6, 11-kor reggel. 5 „ délután.
Pestről Szolnokra.	6½kor reggel. 1½ „ délután.	Szolnokról. Pestre.	6½kor reggel. 1½ „ délután.

Gabona-ár váltóban.

Pest, febr. 25. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
310—320	200—210	160—170	120—128	80 — 88	92 —106

Pozsony, febr. 18. 1848. (pozsonyi merő.)

170—195	— — —	— — —	95 —108	66 — 70	105—112

Zágráb, jan. 31. 1848. (pozs. mérő.)

200—230	170—180	155—166	— — —	65 — 75	120—125

N. Kanizsa, febr. 18. 1848. (pozs. mérő.)

140—160	— — —	100—105	90 — 95	60 — —	85 — 90

Veszprém, febr. 18. 1848. (pozs. mérő.)

140—168	115—130	95 —180	78 — 82	47 — 52	70 — 75

Győr, febr. 21. 1848. (pozs. mérő.)

140—190	105 125	105—125	80 — 88	52 — 60	70 — 88

Mozsony, febr. 24. 1848. (pozs. mérő.)

145—196	138—150	125—144	80 —100	55 — 64	90 —100

Temesvár, febr. 11. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	90 — 95	65 — 70	40 — 45	50 — —

Kolosvár, febr. 10. 1848. (kís véka.)

72 — 75	50 — 52	40 — 44	— — —	— — 17	36 — 40

N. Szombath, febr. 14. 1848. (pozs. mérő.)

174—175	— — —	135—145	100—104	63 — 64	— — —

Baja, jan. 30. 1848. (pozs. mérő.)

155—160	120—130	— — —	50 — 55	45 — 50	60 — —

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Febr. 17-kén 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1525 ft.
Status-kötelezvény . .	5%-es	100 —
„ „ . .	4%-es	85 —
„ „ . .	3%-es	62 —
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		755 —
1839-ki kölcsön (250 ft) . .		252½*) —
Eszterházy sorsjegy . . .		60 —
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		78½ —
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft) . .		92 —
Gőzhajó részv. (500 ft) . . .		590 —
Windischgrätz sorsjegy . . .		21¼ —
Északi vasut		120½ —
Bécs-gloggniczi		104 —

Dunavizállás 0 felett.

Febr. 26-én reggel: 8′ 10″ 0‴

*)15. számunkban, hibásan volt 275. helyett 245½re téve.

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

18.

Pest, péntek

HETILAP.

mart. 3. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken egalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

„Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezéséről.“ (Vége) — Mészáros ügy. (Arkauer Lipót) — Felelet Weisz Ferdinand urnak a czéhek ügyében tett észrevételeire (Vége) (Szentpéteri József) — Sopronyi jegyzetek (III) — **Egyesületi mozgalmak.** A kisdedóvókat M. O. terjesztő egyesület. (Vége) — **Vegyes közlemények.** Porosz jó példa számunkra. — **Budapesti mozgalmak.** — **Vasút.** — **Gabonaár.** — **Statuspapirosok.**

„Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezéséről.“

(Folytatása és vége.)

A végrehajtás rendezése. (VII. Fejezet.)

Mint mindig és mindenütt, úgy itt is némi crisist idéz elő minden új rendezés, de a veszteglés ez érdekben bizonyos halál, míg nemzetünkben van annyi életerő, hogy a crisist kiállja. A végrehajtás főelveit kettőben kell megállapitani: 1-ör. Felelősségben, s ez — mint már országgyülésileg elismertetett — csak személyre alkalmazható nem pedig testületre, és csak a végrehajtónak parlamentaris állása által elérhető, valamint az által, ha az feltétlen engedelmességre talál subalternusainál, s ezek megválasztására és elbocsátására teljes hatalommal bir. — 2-or. A központositásban, miből önként következik az 1836-ki 25-dik törvényczikk eltörlése, s azon szabály megállapitása, hogy jövőre semminemü közlekedési eszközök az országos főigazgató engedélye nélkül munkába ne vétethessenek, s ha mellékutakat itt ott a magán ipar fogna és akarna is létrehozni, a főigazgató az ország nevében még azokban is részvényes legyen. — A felelőség törvényhozásunk jelen rendével össze alig fér, s a végrehajtót terhes alternativákba helyezi évenkinti országgyülés nélkül. Szerző áttér a végrehajtási rendezés részleteire, a) a közlekedési eszközök kiállitásának módjára. Mind a mellett, hogy törvényeink és kormányszékeink, s ám uralkodó házunk nyelve is magyar, nemzetiségünk mentve nem leend, ha a magyar föld idegen kezekre kerül, a mi közlekedések hiánya, és az ebből következő szegénységünk mellett pedig mulhatatlanul be fogna következni. Ennélfogva annyit kell csak most egyelőre a nemzettől követelni, mennyit saját romlása nélkül megbir, s azt közvagyonosodásunk czélaira forditanunk. — Nálunk sem elég sürü népesség, sem kifejlett műipar nincs, és igy ezek nyereségre magán vállalkozóknak csekély reményt nyujtanak, miből a szállitási bér részükröli fölemelése következik. — De épen nálunk legszükségesebb az alacsony szállitási bér, minélfogva annak meghatározásába és szabályozásába az országnak befolynia kell. — A pályák irányát s egész vonalát az országnak kell meghatározni, és magát ekképen a lehető legolcsóbb legtakarékosabb kiállitásról biztositani. Nem emlitve itt a fiumei vonalról fölhozottakat, csupán azon egy körülményre kivánom az olvasót figyelmeztetni, hogy p. o. a pest-váczi vasutvonal, melly egyenes irányban legfölebb is $4^1/_2$ mértföld, s hol a vitelbér mértföldenkint $1^1/_2$ az egész vonalra tehát $6^3/_4$ jó krajczárra szabatott, a kitérések által és miatt meghosszabbodván, a vitelbér is 9, 12 és 24 jó krajczárra emeltetett egy mázsától.

A kérdés most már az, kamatot biztositson-e az ország magán vállalkozóknak, vagy kamatbiztositott vasutrészvényeket bocsásson ki, és azoknak egy jó részét maga számára megtartván, befolyásának tulsúlyt biztositson; avvagy egyenesen országos vaspályákat épittessen? — Szerző határozottan országos vaspályákat javasol. Mert miután a vaspályák nem mindenütt egyenlőn, de itt jobban amott roszabbul kamatoznak, a jobbakat magán vállalkozók majd fölvállalnák, míg a gyengébbeket mégis csak az országnak kellene megcsináltatni a nélkül, hogy a jól kamatozókból hasznot húzhatna; továbbá mind a vaspályák iránya, mind pedig az, hogy minél elébb mozgásba tétessenek igen nagy fontosságú ügy, s miután közlekedési olcsóság tekintetében magánosok soha sem nyújthatnak olly kedvező föltételeket mint a status. Végre a kamatbiztositási rendszer mellett nálunk minden vaspálya okvetlen idegenek kezére kerülne. Miknélfogva a legfontosabb tekintetek követelik parancsolólag tőlünk, hogy a vaspályákat az ország epitesse status-kölcsön fölvétele által. — Mert különben is

Az országtól, mint közszükség rovatai pénzsegélyt sürgetnek a közlekedési eszközökön kivül még a fiumei kikötő, országház, nemzeti szinház, statistikai hivatal, ludovicea stb. miket a mult országgyülés már fedezendőknek határozott. — Már most ha az ország évi jövedelme ennyifelé fordittatik, hogy lehet azon nehány milliót úgy felosztani, hogy annak sikere érezhető legyen? Sem a bizonytalan tartamú béke, sem a birtok-crisis nem türi, hogy hosszú időre halasszuk közlekedésünk rendezését. De illy szegény országban, a további beruházásokat már a közlekedési eszközök gyümölcséből kellene fedezni; s végre, mert ha csupán az ország

évi jövedelmeit fordítanók ez ügyre, úgy igen sok sürgetős tennivalónk elmaradna, miután az egy fiumei vasut is 8 év jövedelmét követelné. Ennyi legyen elég annak bebizonyitására, miszerint az ország jövedelmét bizonyos részben tőkésiteni kell.

Ezen ut más nemzeteket — a kezdőket — a jólét magas fokához vezette, és így minket sem vezethet az enyészethez.

Tegyük föl ez okból, hogy egyenes adózás utján 3 millió ez. forint, közvetett adó utján pedig néni más jövedelme legyen az országnak, s erre időnkint 100 millió ez. forintnyi kölcsön vétessék fel, és hogy ezen vaspályaink részletekben elkészitve, megnyitva annyit kamatoznak, hogy az országnak csupán $2^1/_2$ %-el kell a kamatokat pótolni. Miután a folyókra és köutakra 20 millió inditványoztatott, s ennek kamatját egészen az országos pénztár fizetné, mi az egész 100 millió kamatait épen $^1/_2$ millióval nevelné; e szerint a 100 millió kamatainak pótlásaul 3%-et vehetünk föl, mit az országos pénztárnak kell fedezni. — Ha tehát a 100 milliót 1860-ig birnánk beruházni, úgy azon idő alatt az országos pénztár jövedelme lenne 36 millió forint, mellyből 19 millió és 350 ezer egyébb — a fentebb elősorolt — czélokra is fordittathatnék. Hogy pedig a fölvett 3% tiszta jövedelmet a vaspályák behoznák, az kitetszik az eddigi vaspályák kimutatásaiból, mellyekből is minden (320 ezer pforintra reducált) mértföldnél nem 3, de $3^2/_{10}$ egész $3^6/_{10}$ % tiszta jövedelem tünik ki.

Ha a közlekedési rendszert az ország folyó jövedelméből akarná előállitani, úgy $33^1/_3$ év kellene hozzá; igaz ugyan, hogy akkor sem lenne aztán adóssága, de már minő különbség az, hogy azon esetben tökéletesen kész és rendszeres közlekedéssel egyedül csak az ügy bevégzése, vagy is ugyancsak $33^1/_3$ év mulva fogna birni, mig a mostani eljárásnál $33^1/_3$ év mulva szinte nem leend adóssága, de már 22 év óta használandja a jó, és a mennyire lehető tökéletesen rendezett közlekedési eszközöket?

b) A végrehajtó hatóságról. A mult országgyülés e tekintetben már elfogadta azt, hogy a közlekedési ügyek végrehajtója az országos közlekedések igazgatója legyen, ő felségétől kinevezve, s teljes hatalommal birjon a hivatalnokok kinevezésében és elbocsátásában, rendeletei legyenek mind egyesekre, mint hatóságokra kötelezők, egyedül az országgyülésnek feleljen, mind a két táblán üléssel birjon, s ha az országgyülés bizalmatlanságot szavaz ellene, hivataláról lelépni köteles legyen. Gr. Széchenyi ez utóbbi föltételt valamint akkor, úgy most sem tartja olly fontosságunak mint az országgyülés tartotta, mert miután a közlekedési igazgató a rendi táblánál üléssel birván, minden személye fölött keletkezendő discussióknak tanúja lenne, erkölcsileg kényszeritve volna lelépni hivataláról, ha a rendek bizalmát elvesztette; a förendi tábla szinte nem fogná az anyagi érdekeket feláldozni egy személynek. De a rendek a bizalmat vesztett igazgatótól a jövedelmeket meg is tagadhatnák. —

És igy, miután gr. Sz. a kényszeritett leléptetést nem tartja olly fontosságúnak, mint az országgyülés, hanem csak oda utal, hogy majd „a képviselő testület többségének föllépése birand annyi erkölcsi sulylyal, miszerint a főigazgatót lelépésre kényszeritse“ stb. igen helyén leend a ns grófot, igéretünk szerint figyelmeztetni arra, hogy a képviselő testület többsége föllépésének erkölcsi sulya nem elegendő a bizalom vesztett főigazgatót lelépésre kényszeriteni. — Egyébiránt az olly testülettől, valamint a közvéleménytől is, melly hatalommal nem bir, nem sokat félnek az ollyan egyének, kiknek bár még olly bünös eljárásukat is, a képviselők testületénél és közvéleménynél nagyobb hatalom — helyesli, söt talán parancsolja is. — Igy lehetnénk — nem mondom hogy lennénk — a főigazgatóval is, kit bünös eljárásra talán egy megnevezhetetlen hatalom buzditana, s ha hivatalától el nem mozditható, a képviselők testületének, és a közvéleménynek füttyöt hányna. — S a főigazgató — tudván, hogy ha önként le nem lép el nem mozdittathatik, — az ellene inditott vádakat föl sem venné, és a bizalmatlanságot stoicus nyugalommal türné. — Ez történhetnék meg, nem mondom hogy megtörténni fogna, ha gr. Széchenyi, nem pedig a mult országgyülés véleménye fogadtatnék el. — Részünkről ezt azért hoztuk elő, mivel ha gr. Sz. a legjobbat teheti föl a főigazgatóról, mi róla föltehetni véljük a legrosszabbat; — egyébiránt is superflua cautela nunquam nocet.

De lássuk a végrehajtásra megkivántató középponti és vidéki hivatalnokokat. A középponti testület állna az igazgatón kivül egy aligazgatóból és 5 ülnökből, kik közül az 1-sö az országos pénztárt, s a pénzkezelés minden viszonyait, 2-dik a vaspályákat és folyórendezéseket, 3-dik a köutakat és közmunkákat tartaná evidentiában, 4-dik (a főmérnök) a technikai vezetésre lenne a szükséges mérnöki karral, 5dik minden közlekedési, kereskedelmi, s ipari adatokat egybegyüjtene.

Az igazgatósági hivatalnokok fizetésére nézve megjegyzendő, hogy mivel olly képességeket követelnek mellyek hazánkban ritkák; mivel minden hivatallali visszaélés vagy hanyagság, az országnak kipótolhatatlan károkat okoz; mivel a hivatal egy perczig sem állandó vagy biztos még akkor sem ha nyugdij-rendszer alkalmaztatnék is; azért e hivatalok jövedelmét mind e tekintetekből kellene majd meghatározni. — Az ügy érdeke megkivánná, hogy ezen hivatalok országos hivatalok állására emeltessenek, s minden kinevezés, változás országszerte tudattassék.

A végrehajtás körül még kijelölni kell a törvényhozásnak a főirányt. Köutak és folyók szabályozása mindenütt, a kiszabott pénz és közmunka erejéig, egyszerre megkezdethetik, de a vaspályák közül a legkönnyebben épithetökön kellend kezdeni, mivel igy ugyanazon tökével az országnak nagyobb részét lehet vasutakkal ellátni, és mert itt képeztethetnek ki hazai szak-férfiak is a nehezebb vonalokhoz. Csupán a fiumei vasutra nézve kellene e szabálytól eltérni, mellyet mindenesetre gr. Sz. a középpontnál kezdene.*)

Végezetre a közlekedések igazgatóját szükség volna arra is felhatalmazni: hogy minden az ipar, kereskedelem, s közlekedések tekintetében szükséges elömunkálatokat megmegtétetve, adatokat egybegyüjtve, a szükséges (uti- vizi- biztositási-rendörségi-, kikötöket rakhelyeket szabályozó) törvényjavaslatot dolgoztasson ki.

Befejezésül azt mondja még a nemes gr. miszerint: ha azt eszközöljük hogy a haza minden lakosa, vágyainak kie-

*) Ugy aligha eljutna az valaha Fiumeig, mert a déli vasut erösen készül. T.

légitését, szorgalmának jutalmát, fáradozásainak irányát a haza központjában lelje; ha minden erő, élet és mozgékonyság erre gravital: úgy ennél nemzetiségünk erősitésére hatalmasabb lépést alig tehetünk. — Hazánk, terményi kincsforrásainál fogva, több jót várhat a közlekedések létrehozásától mint bár melly más ország. „Egy ország segédforrásainak kifejtése, mi a közlekedések által teremtetik elő*) legsikeresebb mód annak népét felelmelni s nemesiteni.“

Szükségesnek tartottuk e javaslatot azért ismertetni meg bővebben t. olvasóinkkal, hogy a mennyire csekély erönktől telik, minél nagyobb rokonszenvet ébresszünk iránta, mellyre olly annyira szüsége van az ügynek, nem a szerző, hanem a nemzet jóléte miatt. „Vajha azok kiknek kezeibe a végezés hatalma van letéve, fölleljék benne a nemzetegyesités, érdekösszeszövés, s főleg nemzetiségünk szellemi sulyának irányát. !“ Tóth M.

Mészáros ügy.

(Felelet e lapok 8-dik számában adott ugyan-e czimü czikkre.)

Tekintetes szerkesztőség! Hogy a beküldött és e lapok 8-dik számában közlött javaslatom és tervem, a mészáros-czéh javára iratott volna, azt tagadnom kell. Mert én sem helybeli husárosmester, sem annak legénye nem vagyok, és velük legkisebbé sem sympathirozok. Ennélfogva tessék a tek. szerkesztőségnek meggyőződni, miszerint én, sok éveken át szerzett tapasztalásomat nem akarom a mészárosok még nagyobb hasznára, (ámbár koldusbotra jutásukra sem) de egyedül a közönség könnyebbségére forditani.— Hogy még is a tek. szerkesztőség engem meg nem értett, az csekély irói tehetségemnek tulajdonitható.

De lássuk mi volt tervem értelme:

1-ör. Hogy hetenkint próbát vágjunk, a rosz nyomtatékot eltörüljük és — hogy a hust olcsóbbá tegyük — (ha szükséges lenne, mit egyébiránt a próbavágás mutathatna meg) a hus árát 2—3 rosz krajczárral fölemeljük.

2-or. Hogy a hus Pesten, nyáron és összel 6, télen és tavasszal 7 rosz krajczárral olcsóbb legyen mint Bécsben a jobbféle hus, és épen e miatt ajánlám azt, hogy az árszabály törültetnék el.

3-ik javaslatom volt, hogy az accise-vágók nálunk is, mint teszem Győr, Zágráb stb. városokban, boltokban vágjanak.

Engedje meg már most a t. szerkesztőség, hogy e tárgyról még egyszer szólhassak, miután előbbi czikkem gondolatimat eléggé ki nem magyarázta, mellynek e következő értelmet kivántam adni:

1-ör. Ha próba vágatik, úgy ne évenkint egyszer, legfölebb kétszer történjék meg, legkevesbé pedig azon hónapokban, mellyekben a husáros vagy semmit, vagy csak keveset nyerhet, hanem ha már nem is minden, legalább két két hónaponkint; vagy beosztva a 3 tavaszi (a mészárosokra nézve rosz) hónapot a többivel, vagy augusztustól kezdve egész januariusig is kellene egy vagy két próbát tenni; — vagy akár még folyó hóban is, különben e folyó hó már nem

*) Tehát sem dohánymonopolium, sem a közbenső vám megszüntetése által. T.

a legjobbakhoz tartozik, de mind a mellett nézzük, hogy áll jelenleg a mészáros ügy?

Jelenleg egy pár 50 forintos magyar ökör-bőrre fizet a mészáros a kereskedőnek 20—25 forintot, — ha a bőr kevesebbet ér, tehát kevesebbet fizet; — ezt úgy értem, hogy a mészáros mester a kereskedőtől, a székállónak járandó (minden mázsára 5 font) apadót is lehuzván, minden pár ökrön még most is 25—30 forintot nyer.

S igy tervem soha azt magába nem foglalta, hogy a hus 19, vagy 20 krajczár legyen, hanem hogy az ügyet egy szakértővel — mert itt a theoria mit sem használ, — rendezni kell; mert csak a próbavágással gyámolitott rendezés által érhetünk a czélhoz, melly nem egyéb, minthogy tudjuk, az utolsó limitatiónál, — ha előbb próbát vágtunk volna — a hus ára mennyire rugott volna.*)

Különben ugyan ezen fentebb emlitett gyülés alkalmával az végeztetett, hogy tervem szerint, s általam rendezve egy küldöttség jelenlétében próba vágassék, mit talán nem sokára meg is érünk, azaz, ha a megyei végzés épen nem a legroszabb 2 vagy 3 tavaszi hóban hajtatik végre, mert hogy akkor tervemet kivinni, vagy szavamat igazzá tenni képes nem leszek, azt mindenki beláthatja.

A nyomtaték eltörlésénél pedig, mint azt már fentebb mondám, már három font hus vételénél, (melly tervem után csak három váltó krajczárba kerülne) 12 lat tiszta jó hust nyernénk, melly három krajczáros nyert husból egy személynek naponkint levest és hust adhatnánk; mert tervem szerint semmi egyéb nem tétetnék, mint a jelen szokásban lévő üres fej, a négy mezitelen láb, és a kolbász-csinálónak a nyakcsontokról leszedett hus nagyobb részinti megszüntetése, és az előbb emlitett nyomtaték eltörlése, a mi is (ökröt s tehenet általában véve) darabjánál 10—12 fontot tenne. — És mind erre, de csak úgy ha a próba-vágás által vesztesség bizonyulna be, csak egy váltó krajczár kivántatik, hogy jelen rosz nyomtatékunk, és sürü panaszaink megszünjenek.

2-or. Azt mondá a tisztelt szerkesztőség, hogy ha nálunk árszabály nem volna, és a hus nyáron és összel 6, télen és tavasszal pedig 7 váltó krajczárral olcsóbb lenne mint Bécsben, ki állna érte jót, hogy mészáros uraimék a közönséges hust jónak, a roszat pedig közönségesnek nem fognák keresztelni, mihez még azon bajos kérdés is köttetett, hogy ki fog az ajándékok nem adásáért jót állni?

Felelet: Tervem, ha azt életbe léptetjük.

Mert akkor egyéb nem kellene, mint egy parancs, hogy t. i. a hus a bécsi rendes árnál nálunk 6 és 7 krajczárral legyen olcsóbb, melly szokás által azután a nyomtaték vagy magától elmulnék, vagy azt lehetne mondani, hogy a nyomtaték jövőre törvénytelen, (a mit fájdalom még jelenleg elismerni nem akarnak) és az egész meg volna, az egy (M. urnak) igen jól gondolt garantiai kivánatán kivül, vagyis, hogy ki áll majd aztán is jót a hus jóságáról? Röviden megmondva, a rendezés. Szükséges lenne tehát akkor — úgy jelenleg is — hogy egy vagy két megbizott vágási felvigyázó, vagy husfelvigyázó minden heti vásárban jelen legyen, és minden megvett s jónak talált marhára, a megyei, vagy a városi, vagy egy, épen e végett készitett bélyeget reá üsse; ha pe-

*) Semmi esetre sem 17 krajczárra A.....

dig az ökör vagy tehén nem elég jó lenne a pesti husárhoz, azt megbélyegezni az ide állitott szakértőnek hivatalvesztés vagy börtönbüntetés mellett keményen tiltva legyen. Ha pedig a mészáros, (a mi Pesten ma már ritka eset) az alföldről vagy egyéb vásárokról hajt föl marhát, azt falkában megbélyegezni ép olly könnyü lenne.

Ez lenne aztán a legjobb szer arra, hogy külvárosi tejes gazdáinknak nem tejelő és sovány teheneik, sokszor kikerülnék a pesti 17 krajczáros tagló nyelét. Ez által aztán úgy az ajándék, mint a hus elbérmálása is megszünnék.

3-or. A mi az accise-vágókat illeti, tudjuk egy éve elmult, hogy a városi tanács azt hirdetette ki, hogy mindenki Pesten szabadon mérhet birka-, borju- s bárányhust. — És mi lett, kérdem mind ebből a 100 ezer lakossal biró Pesten? semmi! s miért nem? azért, mert a borju-, birka- és bárányhusvágók, — Zágrábot kivéve, (mivel ott csak naponkint fizetnek és nem darabjától) — mind a mellett is hogy megélhetnének, legroszabbul vannak mellette, miután minden borjutól 22, birkától 12, báránytól pedig 6 vagy 7 krajczár pengőt fizetnek.

Tervem tehát az accise-vágók tekintetében e következő:

a) Szabad legyen mindennek, a ki a városi hatóságnál magát jelenti, birka stb. hust boltokban vágni; miért is, miután fizetés nélkül sehol sem létezik a czéhek privilegiumán kivül szabad vágás, évenkint teszem 150—200 forintot fizessen. b) Felesleges az, hogy a város 4 vágó-legényt vagy felvigyázót tart, kiknek mindegyike 2 váltó forintot kap naponkint, ez már maga évenkint 2,920 vftot teszen. Ha tehát ezt a városi tanács megszünteti, és a boltokbai vágást megengedi, könnyen elhihető, hogy ha Győr és több kis városokban 15—20 illy vágó egyén találkozik, Pesten legalább is 40 találkoznék. Ha tehát az évenkinti, fentebb is emlitett 200 ftot 40-szer vesszük, és hozzá számitjuk a vágó-legényi 2,920 ft költséget, könnyen kitünik, miszerint a városnak évenként 10,920 vft jövedelme lenne, ezentúl pedig még a közönség is sokat nyerne.

Végre mi „a marhatenyésztés gyarapitásá"-t illeti, erről a t. szerkesztőség engedelmével egyik jövő számban. Arkauer Lipót.

Észrevételünk. Bár ezen értelmezés után a terv helyessége ellen kifogásunk nem lehet is, ha t. i. azt jelen közigazgatási szerkezetünktől elvontan tekintjük: de miután e szép tervnek, e jó javaslatnak kivánt, ohajtva várt jó eredménye csak úgy leendene, ha.. a rendezés megelőzné; miután pedig a rendezésnek életbe léptetése nem M. vagy A. L. urnak, sem a Hetilapnak jó akaratától függ: ennélfogva a szép a jó tervre, a mennyiben a hus árát és minőségét illeti, még akkor sem szavaznánk, ha igértetnék, hogy majd a rendezés is követni fogja. Mert — ne csaljuk magunkat — nincs-e elég igen jó törvényünk, rendeletünk; de igen hiányos administratiónk s felügyelési rendszerünk miatt végre hajtatnak-e, és mikép? Mit érne a rendezés, mikor a bécsi ár szerint a husnak 10—11 ezüst (25—27 rosz) kr.on kelvén fontja, nálunk az 18—19, vagy 20—21 rosz kr.on méretnék ki, és ez a bécsihez jóságra nézve még sem hasonlitana. — Most panaszkodunk azért, hogy a hus és mérték rosz 17 krért, akkor pedig panaszkodnánk, hogy a mérték és a hus rosz 20—21 krért, mert a fölügyelést akkor is azok vinnék, a kik most.— Az accise-vágókra nézve pedig A. L. urral egyet értünk. M.

Felelet Weisz Ferdinand úrnak, a czéhek ügyében tett észrevételeire. *) (Vége.)

A mit Weisz úr a 206 számu Hetilapban „A czéhek föntartásának motivatioja" czim alatt, az első ponttól a harmadikig előterjeszt, a melly első pont igy kezdődik: „a czéhek fenállása a közönségre nézve leginkább annyiban káros, a mennyiben általuk az iparüzésben egyedárusság alapitatik" stb. ugy tartom a fellebiektől a tisztelt olvasó könnyen átláthatja, hogy az állitás az ötvösökre nem alkalmazható, mivel azt a czéh jól tudván, hogy ha akarná is törvényes úton a supplicansokat innen elutasitani, azzal egyebet nem tenne mint magának ollyan haszontalan költséget, mellyet ő hasznosabb czélokra, nevezetesen a kórházakban a mesterségbeli beteg legények és inasok rendes gyógyitására és az özvegységre jutott asszonyoknak bizonyos segedelmezésére fordithatna.

A negyedik pontra a melly igy kezdődik: „a mesterjognak megnyerését a remekelés, s a visszaéléseknek attól a gyakorlatban el nem választható tömege nehezíti leginkább: a választmány tehát azt jövendőre eltörlendőnek véli, mivel az illető egyén mesterségbeni jártasságának biztos fokmérőjeül nem szolgál, s midőn a remeklés megszüntetése által a mesterjognak megnyerése könnyitetvén, az által a czéhek egyedárussága nagy részben elenyészik" stb. ezeket mondhatom.

Ha a remeklés eltöröltetik, úgy a czéhek hasonlók lesznek az olly épülethez, mellynek teteje leszedetvén, csupán padlásán néhány gerenda hagyaván meg, ez sem az idő viszontagságai sem a kellemetlen és kártékony látogatók ellen, a benne menedéket keresőknek menhelyet nem adna. Akkor a rendes ipar-üzők úgy volnának vele mint a nyilvános helyeken minden fizetés nélküli mutatványok megnézésére öszvegyült nép, a hova nem csak az orczátlan és érdemet méltánylani nem tudók, hanem a népnek legaljasabb része előre fúrván magát, a tolakodástól idegenkedő érdemes szerény egyéneket hátra tolná, a kik is a mutatvány látásától kirekesztetvén, ha a maguk elsőbbségükre hivatkoznak, kinevettetnek s kicsúfoltatnak. — Igy ekkor egyebet mi sem tennénk, mint: — szüntelen a rendet és illedelmet akarnánk megtartatni; az ifju mesterember pedig a legszükségesebb és legfőbb kötelesség teljesitése alól felmentve levén, minden további rendtartást illető szabályokat épen olly könnyen elmulasztana, a mint kedve hozná magával, s ekkor a czéh csak csupa üres hang lenne. Ennélfogva pedig az országnak több nevezetes városaiból a megelégedetlenek jobb szerencse reményében mind ide tódúlván, a czéh-mesteri rang nem gerjesztene senkiben is vágyat, mivel rendetlen nép közt rendet tartani egy olly gyülöletes teher lenne, melly alól magát mindenki kihúzni akarná; de ekkor ki ügyelne fel a kórházakban fekvő beteg legényekre és más illy rendtartásra, s miből telnék mind ezekre, mind pedig az özvegynők segélyezésére az évenkinti tetemes költség?

A magyar nemzetnek fő czélja most a haladás! de mikép lehet ott a mesterségben haladni, a hol az ügyesség és genie az álorczásság által elnyomatik? ahol a szerény érdem helyett az alakos csalárdság fogná fényes szerepét jád-

*) 14. számunkban a 217-dik hasában, a 2-ik kikezdés első sorában hibásan áll 9 hónapig, helyett 9 évig. Sz.

zani? — a hol nincs ösztön s alkalom a maga kitüntetésre, ott a haladásról szó sem lehet. *)

Az iparos osztálynak egészen más helyzete van mint a tanult osztálynak. Egy tanult ember egy 3 □ öl nagyságú, s egy kis ablakkal biró szobában, mellyben egy kis asztalkája, széke s ágya megfér, egy pár garasba kerülő tintával, iró-tollal, egy pár iv papiron a maga elmetehetségét kimutathatja és a világ figyelmét magára vonhatja. — Egy nemes mesterség jó móddali folytatására megkivántatik egy tágas és alkalmas mühely; 2—3 száz p. ftba kerülő legszükségesebb és elkerülhetetlenebb szerszám; 2—3 ezer p. ftba kerülő erőmü; 7—8 ezer p. ftnyi tőke anyagra: ezek nélkül a legkitünőbb genie is csak ollyan mint a vastag fekete üveg lámpában égő gyertya, melly legkissebbet sem világit. Én a ki a remekemen kivül más több olly müdarabokat készitettem, mellyek szintúgy még annyi remekekül tekinthetők; ha azon két veres rézlapba kivert munkámat nem csináltam volna, (ámbár azok más művekhez képest igen rosszul fizettettek meg) már régen másnál legénykép kénytelenittetném dolgozni: mert itt a közönség csak a nagy készletekben való válogatáshoz van szokva. Azonban a magát tudományokra szánt ifjúnak, már itt a hazában is a maga kiképezésére van elég alkalma, mert vannak iskoláink, hol a felsőbb tudományokba bevezető előleges ismereteket az ifjú magáévá teheti, van egyetemünk a hol a felsőbb tudományokat tanulhatja s itt a tanitók különösen nemhogy tanitványaik előtt valamint eltitkolnának, sőt örömöket lelik abban, ha a hazának jeles férfiakat nevelhetnek; vannak könyvtárak mellyek által az iskolákban szerzett ismereteket nagyobb tökéletességre vihetni, jönnek külföldről a legjelesebb könyvek, a mellyekből a más nemzeteknél létre jött tudományokat azonnal megszerezhetni.**) A mesterségre nézve máskép áll a dolog: itt csak nehány év óta képezheti ki magát az ifju úgy, hogy más nagyobb műhelyekben is használható és külföldre is kimehet: de mind a mellett, nem mindenkor találkozik reá nézve alkalom, hogy olly műhelybe juthasson hol magát jobban kiképezhesse; mert ha egyszer a munkások helye megtelve van, vagy pedig ha munka csökkenés mutatkozik, akkor a mester segédet szükségtelenül nem tart: azonban még a mesterek is a mesterségnek bizonyos részét mellyet csak ők tudnak, mig lehet titokban tartják.

Azonban ha a nemes mesterségnek lehető legtökéletesebb kitanulásában fáradozott ifju legszebb idejét eltöttötte, hogy határozhatja el akkor magát, egy ollyan hazában, hol a jó rend kapcsai felbontvák, a szerencse azon fiainak, a kik vagy szüleiktől öröklött, vagy másoktól kölcsön felvett pénzen, (azon zsidók példájára, kik más szerencsétlen bécsi mesterek által készitett szerekkel vakitják a világot) s mások által készitett szembetünő készületekkel lépnek fel — ő kenyér-keresőjük és kevélységök eszköze legyen; és mig az illyen szerencse-vadász több vetélkedő társai miatt mindig alább szállván, képessége kimutathatásában

*) Te mondád! — A hol az ügyesség az álarczásság által elnyomatik, ott haladásról szó sem lehet; úgy de nem ez történik-e a czéhek által? s igy lehet-e czéhek mellett haladásról szó? — Egyébiránt majd megfelel erre Weisz F. úr.
Szerk.

**) Mind ezekre csak annyit mondhatunk, hogy biz úgy kellene lenni.
Szerk.

akadályoztattnék, noha ügyes munkás, ismét másik s harmadik hasonló szerencsével pályáját végezendönél kénytelenittetvén a maga kenyerét keresni, mig végre sorsa javulása iránt minden reménye elenyészvén mind nemzete, mind tulajdon becsülete iránt érzéketlen marad?

Ha továbbá, a nemzetnek czélja a haladás a tudományokban, a kereskedésben népnevelésben; ugy a mesterségekben is a haladás elmulaszthatlan: de ekkor nem hogy a remeklés eltörlesztése, de annak még szigorúbb megkivánása szükséges, annyival inkább, mivel a mostani finomabb izlés sokkal többet kiván mint ennek előtte húsz harmincz évvel; és az ifjaknak is sokkal több alkalmuk van magok kiképzesükre most mint ez előtt ugyan annyi évvel: azonban mivel most mind inkább lehet válogatni az ügyes mesteremberekben, ennélfogva az által hogy itt minden csekély ember kedveért megkönnyitetnék a czéhbe juthatás, a czéltól inkább hátrább esnénk, mint ahoz közelitenénk.

Az orvosi egyetem is ez előtt mintegy 36 évvel egy, vagy talán két évvel hosszabbitotta meg a tanulók gyakorlati idejét; és a midőn Pest városa nem csak a belső városban, de még annak a közelébb levő utczáiban sem engedi meg, hogy valaki földszinti házat épitsen, hanem emeletest, és a külvárosoknak is több utczáiban a ki épittet, kénytelen ugy épiteni, hogy idővel legalább egy emeletet lehessen még reá rakni, a ki pedig azt nem teheti, vagy mondjon le az épitésről, vagy pedig menjen a külvárosnak legtávolabbi részére: ekkor hát épen csak azon rég óta tartó tespedéséből most kifejledezni kezdő müipar legyen-e az, mellynek további haladása csak a rest, ügyelten és könnyelmü fiak kedvéért gátoltassék?; és a midőn mind az orvosokra, mind a mérnökökre ügyvédekre és lelkészekre nézve a szoros censura megtartatik, és a mesterségekre nézve a remekelés mint visszaéléseknek vélt oka eltöröltetik valójában egy a legszerencsélenebb gondolatok közül.*)

Ha tehát még azon rendelet, hogy a melly mesterember már másutt remekelt itt minben remeklés nélkül bejöhessen — teljes folyamatba jönne: ugy más városok a szükséges mesteremberektől megfosztatnának, és ekkor az ország, vagy nemzet úgy tünnék föl mint azon ember, kinek fejét sok ezereket érő ékszer fedi, de teste többi része alig volna a legszegényebb módon eltakarva, — s ez igen különös látvány lenne, — egy más, ugyan annyi értékü, de jól elrendezett ruhába öltözött ember mellett.

Sokkal jobb egy hasznos és szükséges rendezkedést egy attól elválaszthatlan rosz eltürése mellett is meghagyni, mint azon megszenvedhető rosz miatt az egész rendezkedést eltörleni, és sokkal nagyobb s többfelé ágazó rosznak helyet adni: mert annyi bizonyos, hogy az emberi elme ha a tökéletesség legfelsőbb fokát eléri is, úgy rendekezni soha

*) Talán még sem annyira mint Sz. úr véli: mert lényeges különbség van egy orvos meg egy kézmüves közt. Az orvosokra nézve fökép, a censura soha sem lehet eléggé szigorú, mivel az ők kezére az ember épsége sőt élere bizatik, ha tehát ők nem értik mesterségüket, akkor a közönség bánja meg, de a rosz kézmüves csak magának árt. Ugyanis ha egy öltönyt vagy egy pár csizmát, vagy egy asztalteritéket rendelek meg, s az roszul készitetik el, úgy el nem fogadom hanem visszavetem: és igy az a mester kára; mig — mint láttunk — az orvos tudatlanságát nem ő, de mi (a közönség) siratjuk meg. S igy itt fenállni kell a censurának mig amott a remeklésnek nem.
Szerk.

sem fog, hogy az emberi kivánságnak mindenben megfeleljen, és hogy visszaélések előtt végkép elzárjon minden rést.*)

Szentpéteri József.

Sopronyi jegyzetek.

Müipari tekintetben.**)

III.

28. §. Bánya-terményekből és vegyészeti készitményekből is állitattak ki mutatványok u. m.:

Herczeg Eszterházy Pál, ujfalvi bányájából 612½ font nehézségü kristál-tisztaságu timsó egy darabban.

Murrmann Károl gyógyszerésznek különféle vegyészeti és gyógyszeri mutatványai.

Györy Józsefnek hamuzsir főzőjéből 2 üvegben finomitott hamuzsir.

Tschürtz Pál gyárából 2 hordóban igen jó és finom spodium.

Treványi Hedvig, tápio-szentmiklósi gyárából, 1 ládikában mindenféle gyú- és dörzs-szerek legjobb minőségben.

Kálmán György féreg-pusztitó pora. Soprony táján eléggé ismeretes, szép keresete van belőle.

29. §. Czukor, kávé és csokoládé-gyárkészitmények.

Herczeg Eszterházy Pálnak, eszterházi czukor-gyárából finomitott mélis-czukor 8 darabban.

Ruprecht János czukor-gyára honunkban tán a legrégibb, mondják már 1794 óta áll, kivéve a continentalis zár alatti időket, mondhatni mindig virágzó állapotban volt s van. Készitményeit az ausztriai örökös tartományokba is szállitja. Trieszten át kapja a czukor nyers anyagát, 20 ezer mázsányit jobbadán mind nyugot-indiai gyarmatokból, már csak ezen nyers czukor anyagért is körül belől százezer pfrintot fizet ki évenkint. — Ruprecht János vállalkozó szorgalmát a szerencse is koszorúzza, finomitó gyára mellett szép vagyont takaritott összse, a kiállitáshoz mind finomitott, mind pedig sárga candirozott czukor példányokat adott.

Nehrer Ferencz csokoládé-gyára Sopronyban tekintélyre vergődött, noha a nyomasztó vám-viszonyok miatt készitményeit külföldre ki nem viheti, de mind ennek daczára a bécsi gyárakkali küzdése mellett is, itt a honban körülbelől mintegy 500 mázsát tesz pénzzé. Kiállitott különnemü csokoládét és táblácskákban szép fehér cacaohabot.

Buchholcz Fülöp és Prutzmann Hendre kávépótszer-gyára is említést érdemel, pótszerei különfélék, vannak: fügéből, czichoriából, árpából, csipkerózsa-magból, mindegyik fajból több példányt állitottak ki.

30. §. Selyemtenyésztési és selyempokrócz-gyári készitményekből kiállitott:

A sopronyi selyem-tenyésztő társaság, a mellyről talán más alkalommal többet, és

Lunkányi János, Széchenyi István gr. javadalmainak nagy hirü igazgatója, kiállitott motringokban lemotollált nyers selymet, és több csinos selyem pokróczot.

Czifrák Mátyás, 5 darab különféle nagyságu és szinü szőr-pokróczain kivül selyemből készülteket is állitott ki.

31. §. Kárpitos munkák.

Midőn a 7. §. alatt az asztalos kézmüvekről említést tettem, a kárpitos dolgozatokról nem nagy dicséretet jegyezhettem fel, most azonban, midőn

Zelenay Mihálnak pamlagát, és

Schrims Károlnak kerevetét, nyujtozóját, szebbnél szebb zselye — henye — és karszékeit érinteni szerencsém van, nem lehet dicsérettel nem emlitenem a megnevezett két kézmüvesnek, a kiállitott mutatványok után méltán következtethető ügyességét és finom izlését.

32. §. Az esztergályos munkák a kiállitásnak diszére váltak, u. m.:

Felix Károl, és

Gebhardt András pipa-állványai, a dohányzás kényelmeit mindenben kielégitő más kellékei.

Unger Mihál himző-rámája, billárd golyói, fa-gyökből faragott izletes pipái.

Sollinger Ferenczcnek, Lajtha-Pordányból, diszes karszéke, a melly a ferde növésre hajlandó gyönge leánygyermek testét egyenességben tartja.

Tschurl Károlnak, Bánfalváról pergő rokkája, öltöző-asztaltükre, s más egyéb pipere készületei.

Brunner Ferenczcnek, Kismartonból fodorfából faragott pipái.

33. §. E most emlitendő tárgyakat jogszerüleg az erőművészeti gépekhez kellett volna soroznom, de szándékosan nem tettem, mert bár a kiállitók ácsok, és ex professo nem erőművészek, de azért mégis az izmosabb ács foglalatosság mellett is, finomabb kezelést és számitgató elmét igénylő dolgozatokat is képesek létre hozni, u. m.:

Schneider Ferencz, posztó-kallójának mintája, és vasmetsző gépe.

Reithammer Györgynek Eszterházáról, hollandi négy kerekü szélmalma mintában.

Mészáros Jánosnak, Nagy-Czenkről különféle ekéi, az erőművészi tehetségre mutatnak.

34. §. Lő-fegyvereket is szépeket láthatánk, u. m.:

Bergmann József, és

Kopeczky Ferencz, szép könnyü s lövésre igen alkalmas kétcsövü puskái, golyó-bördönczéi (Kugelbüchse) húzott csövü kurtályai, egyes és kettős pisztolai akármelly lövész követeléseit is kielégithették.

*) E czikket lapunkba csak azért vettük fel, hogy az iparos osztály is szabadon kimondhassa véleményét s okait a czéhek fentartása mellett; de az itt felhozott okok előbbi véleményünkben még jobban megerősitettek, s ujolag azt állitjuk: hogy a czéhek tanitó- s rendőri intézetek lehetnek ugyan, de monopoliummá fajulniok nem lehet, nem szabad; már pedig gyülöletes monopoliumok maradnának, ha valakit csak azért ki lehetne zárni a czéhből, mivel már ugy is sok tagja van; vagy mivel a folyamodó nem ugy imádja az istent mint a becsületes czéhtestület. Mert becsületes munkája után kenyeret keresni és kérni minden honpolgárnak egyformán joga van. A zsidókra nézve pedig figyelmeztetem Szentpétery urat, hogy még nem olly felette régen voltak hazánkban városok, mellyekben a protestansok a czéhekbe fel nem vétettek s ellenük épen azon erőltetett okoskodások hozattak fel, mellyeket most Sz. ur a zsidók ellen felhord. Igazság volt-e ez? Ugy-e hogy nem? Tehát tessék a zsidók irányában is az egyedül üdvezitő keresztény elvet alkalmazni melly ebből áll „szeresd felebarátodat mint tenmagadat.“ Szerk.

**) Lásd a Hetilap idei 9-dik számát. Szerk.

35. §. A kosárkötők is érdekessé tették készitményeikkel a kiállitást, u. m.:

Gajger Márton, nádból font talapzatos virág-, és 1 gömbölyü, ugyancsak nádból font kötö-kosárkával.

Gischlachr János, igen vékony, izletes szinek vegyületével festett, vesszőből font — falon füghető — virág-kosarával.

Wimmer János, egy gyönyörü kosár-szekerkével, csecsemők számára.

Pagatsek Antal, szalmából font méhkassal.

36. §. Kelmefestők kiállitott dolgozatai figyelmet érdemlettek, kivált most, midőn az egyszerü földmivelő neje és leánya is már valami szebbet, diszesebbet szerett öltönyének mint régi divatú fehérrel csikolt, vagy pöttyegetett kék vásznakat.

Gajschlager Sándor, Schatzel Samu és Stagge Vilmos különféle rajzványú és szinezetü finomabb s vastagabb gyapot öltönykelméket, nagyobb s kisebb nyak-kendőket állitottak ki, köztetszésben részesültek.

37. §. A kenyérsütők is, u. m.:

Hauser Ferencz, Rose Ede és Zügen Ferdinand, a mindennapi czipó és zsemle-kenyeren kivül, diós, mákos, gyümölcsizes, vagy a nélküli kalácsokat, kétszer-sülteket, czukros és sós pereczkéket, fánkocskákat állitottak ki.

38. §. A szappanyosok u. m.:

Braun Ferdinand és Lajos testvérek szappanytáblái, ha nem vetélkedhetnek is a szegediekkel, mégis jóknak tömöttségükhez képest elég könyüknek, öntött és mártott gyertyáik jó égőknek találtattak.

39. §. Az üvegesek nem igen erölteték meg magukat, mert a mit

Burgmann Károl és Gruber Alajos kiállitott, u. m.: az első több és különféle szinezetü üveg-táblácskákból összerakott ablakot, s az utóbbinak aranyrámáju tükre nem sokat mutatott.

40. §. Könyvkötő és tokcsináló munkát kiállitott:

Jents András, Prinz József, Proszwimmer Károl es Schätzer Lipót, az elsőnek üvegfiókos szekrénykéje kitünő csinos belkészületeivel figyelmet gerjesztett.

41. §. Késcsináló kettő állitott ki, u. m.:

Malterer János és Mumberger Ignátz, tokba rakott kés-villák ezüstben foglalt fehér csont nyéllel; borotvái, papir- s más nyiró-ollói, tolkései valóban szépek voltak, a plengék jóknak találtattak. △

(Vége köv.)

Egyesületi mozgalmak.

A kisdedóvo intézeteket M. O. terjesztő egyesület.

(Vége.)

9) A pénztárak állapota s az egyesület összes vagyonértékének kimutatása következökben terjeszteték elő: és pedig a főpénztárban az 1847-dik évi összes bevétel tett 4,933 ft. 9 krt; összes kiadás 4753 ft. 8 krt; pénztár maradék 180 ft 1 krt; az egyesületnek 12 évi fenállása óta összesen tartozásban maradt részvényjárandóság 4597 ft. b) az épületi részvény-pénztárban ugyan azon évi julius 31-töl december 31-ig összes bevétel 674 ft. 31 kr; kiadás 36 ft. 25; pénztármaradék 638 ft. 6 kr. Az összes vagyonérték pedig 26,899 ft. 56 kr; mellynek azonban nagy része az intézeti épületbe van fektetve. 10) A számvizsgáló bizottmányok jelentéseiből örömmel értesült a közgyülés, hogy a számadásokra nézve semmi lényeges észrevétel elő nem fordult. Az 1847-kiek azonban még teljesen megvizsgálva nem levén, ugy ezeknek mint az 1848-ik évről beadandóknak megvizsgálására bizottmány küldeték ki. 11) Helyeselve fogadta a közgyülés azon részletes tervezetet, mellyet a választmány a tartozások egy részének, behehetetlensége miatt jövendőrei megszüntetése, más részének pedig pör utján leendő behajtására nézve előterjesztett. A tervezet foganatositása a választmánynak tétetvén kötelességül. 12) A képző példány-intézetről bemutatott statisticai adatok szerint a mult évben ottan óvott kisdedek száma 134-re megy; közöttök csupán 27 magyar ajku vala eleintén, a többiek németek, tótok, olasz és franczia, kik azonban egy év leforgása alatt könnyü szerrel elsájátitják nemzeti nyelvünket. Az óvásbani képeztetés végett beirt növendékek száma a mult évben 16 vala, egy pedig még 1836-ik évről maradt az intézetben. Ezek közöl 2-en nyernek kisdedóvói állomást, egy vizsgálat után lépett ki; 4-en nem reménhetvén segélydijt, almaradtak; 2-en pedig elmaradni kénytelenültek. E szerint van jelenleg 7 növendék, közöttök egész segélydijas 2, félsegélyes 4, önkénytes halgató 1. — Az intézet fenállása (1836) óta 1847 végeig 136 ifju nyert abban, többnyire az egyesület költségén — képeztetést. 13) A választmány tudtára, jelenleg 74 kisdedovó intézet létezik a két magyar hazában; ezek közöl eddigelé csupán 17 intézetről nyert ismertető statisticai adatokat: ezekben az óvott kisdedek összes száma 2364-re megy, ha tehát ezen tudva levő számot a még tudva nem levőkre is alkalmazni lehet, közép számitással egy egy intézetre 139 kisdedet, mind a 74 intézetre pedig 10,286-at számithatni, mi ugyan magában véve csekély szám, de még is elég minden igaz hazafiban azon megnyugtató érzést gerjeszthetni, hogy csak ennyi kisdedet is megóvni a szüntelen fenyegető veszélyektől, csak ennyi gyermekben is felebrészteni a vallásosságot s a munkás és rendes élet megkedvelését, és ennyit nyerni meg évenkint nemzetiségünknek: valóban nem csekély nyereség a hazára. És azért erős remény táplál, hogy a törvényhozás is kegyes figyelmére méltatandja ezen egyesület buzgó törekvéseit, egyedül onnan várhatván azon országos segedelmet, melly nemcsak további fenmaradhatását biztositná az egyesületnek, hanem egyszersmind képessé tegye ezt a kisdedovás eszméjének terjesztésén felül, ama másik kitüzött czélját is u. m.: a keletkező intézeteknek segély kölcsönneli gyámolitását teljesithetni. 14) A közgyülésen tett inditványok elfogadtatván, az egyesület nevében a pesti takarék pénztárhoz, s az országban létező testületekhez is folyamodás fog intéztetni, hogy egyesületünket közreadakozásaikkal fölsegélleni sziveskedjenek. 15) Bereznay István úr azonnal ez ülésben 10 pftot. ajándékozván az intézet számára, ezen adománya köszönettel vétletett. 16) Mikint a választmány, úgy a közgyülés is öszinte közös fájdalmát jelenté ki egyesületünk egyik legbuzgóbb tagjának, kir. tanácsos id. Schedius Lajos elhunyta felett, s vigasztaló szózatot intéz a megboldogultnak családjához, Ney Ferencz igazgató pedig legközelebb az intézet teremében tartand az egyesületek egykori jeles bajnoka felett gyászbeszédet. 17) Az alapszabályok értelmében, a választmány évenkint, az elnökök 2, a többi tisztviselők pedig 3 évre levén választandók: ez alkalommal megállapitattak előbb azon szabályok,

mellyek a szavazás rendét részletesen is körülirják, ezután általános szótöbbséggel elnökül gr. Festetics Leo ő nga. titkárnak Stuller Ferencz, pénztárnoknak Antal Mihály, ügyvédnek Simon Florent, épület-felügyelőnek Marton József valamint szintén a választmányi 24 tag is megválasztattak. A közgyülés meghagyásából közli

Stuller Ferencz,
egyes. titkár.

Vegyes közlemények.

A franczia kereskedelmi törvények Törökország számára fordittatnak; itt is törvénynyé fognak emeltetni.

Porosz ó példa számunkra. Poroszországnak rajnai tartományiban a király rendeletére ezután minden üzleti telepeknél, minők: gyárak, fogadók stb. csak német czimiratok használtathatnak. Minden franczia, angol, olasz vagy alnémet föliratokat meg kell változtatni, németre forditani. — Hát nálunk, mi nagy zagyvaléka van a részben a nyelveknek; német, rácz, zsidó, s már most franczia, angol föliirások is tarkitják az utczákat. — Bizony szép dolog volna a porosz király példáját követni.

Budapesti mozgalmak.

Nemzeti szinházunktól Sch. asszonság eltávozni kivánkozik, mivel mellőztetése igen érzékenyen sérti. E mellőztetés pedig abban áll, hogy nem igen engedik föllépni. Most ugyan nem szólhatunk a dologhoz, hanem valami igaz csak ugyan van benne, mert jól emlékszünk reá miként 1846-ik évben 5 egész hónapig nem lépett föl Sch. asszonyság, a közönség nem kevés boszúságára. Ármánykodásokról is panaszkodik a tisztelt művésznő; és ebben is igaza lehet, miután 1840-ben és 1841-ben a titkos ármányok és fondorkodások miatt még a derekabb szinészek is (E. és L.) elhagyták szinházunkat. Sch. assz. 6 ezer ezüst forintot kap évenkint, ennyit, mint a tapasztalás megmutatta sehol sem kapott, igy hát midőn önkényt lemond e jó szerepről, csakugyan nem vádolhatni arról, mintha más, jövedelemezőbb hely kedveért akarna itt hagyni bennünket. Ez által megczáfolva vannak azok is, kik hasonlitásból egy hadnagyot emlegetnek, mintha az a sereget azért hagyta volna oda, mert strázsamestere mindig ármánykodott ellene.

Csikgyergyói Gál Sándor cs. kir. hadnagy úr (a 14 számú székely határvéd-ezrednél) magyarra forditotta a cs. kir. sorgyalogságnál szokásos beoktatási és gyakorlati szabályzatokat. E munka milly érezhető szükséget pótol, kitetszik abból, hogy az eddig beküldött aláirási iveken 800 előfizető van. E két kötetből álló munka, melly már sajtó alatt van, rövid időn megjelenend. — Ajánljuk leginkább a magyar polgárörség figyelmébe. Valamint szerzőnek is, ki e töretlen ösvényen első indult meg, hálánkat nyilvánitjuk, és fáradozásaiért illő méltányolást és sok szerencsét kivánunk.

Hirdetés.

A pestmegyei gazdasági fiókegyesület folyó évi martius 9-én reggeli 10 órakor Pesten a nemzeti casinó kisebb teremében közgyülést tartand, mellyre a t. cz. egyesületi tagok s ügybarátok mentül számosabban megjelenni ezennel tisztelettel felkéretnek. — Fóthon februarius hó 23én. 1848.

Térey Károly,
egyes. titoknok.

Vasuti menetrend.

(1848-dik évi martius 1-jétől, további rendelkezésig.)

Pestről.	8 kor reggel.	Váczról.	6, 11-kor reggel.
Váczra.	2½, 4½ „ délután.	Pestre.	5 „ délután
Pestről	6½ kor reggel.	Szolnokról.	6½ kor reggel.
Szolnokra.	1½ „ délután.	Pestre.	1½ „ délután

Gabona-ár váltóban.

Pest, febr. 29. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
260—300	— — —	160—185	125—130	85 — 90	100—101

Pozsony, febr. 25. 1848. (pozsonyi mérő.)

165—192	— — —	130—140	90 —106	64 — 70	95 —104

Zágráb, jan. 31. 1848. (pozs. mérő.)

200—230	170—180	155—166	— — —	65 — 75	120—125

N. Kanizsa, febr. 18. 1848. (pozs. mérő.)

140—160	— — —	100—105	90 — 95	60 — —	85 — 90

Veszprém, febr. 25. 1848. (pozs. mérő.)

150—160	130—135	110—115	75 — 80	— — 55	70 — 75

Győr, febr. 21. 1848. (pozs. mérő.)

140—190	105—125	105—125	80 — 88	52 — 60	70 — 88

Mozsony, febr. 24. 1848. (pozs. mérő.)

145—196	138—150	125—144	80 —100	55 — 64	90 —100

Temesvár, febr. 18. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	— — —	— — 70	— — 46	— — 50

Kolosvár, febr. 10. 1848. (kis véka.)

72 — 75	50 — 52	40 — 44	— — —	— — 17	36 — 40

N. Szombath, febr. 14. 1848. (pozs. mérő.)

174—175	— — —	135—145	100—104	63 — 64	— — —

Miskolcz, febr. 26. 1848. (pozs. mérő.)

160—165	140—145	125—130	95 —100	— — 25	90 — 95

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Febr. 28-kán 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1456 ft
Status-kötelezvény . .	5%-es	93¾ —
„ „ . .	4%-es	76 —
„ „ . .	3%-es	— —
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		— —
1839-ki kölcsön (250 ft) . .		— —
Eszterházy sorsjegy . . .		— —
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		— —
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft) . .		— —
Gőzhajó részv. (500 ft) . . .		— —
Windischgrätz sorsjegy . . .		— —
Északi vasut		1160 —
Bécs-gloggniczi		— —

Dunavizállás 0 felett.

Mart. 1-én reggel: 8′ 5″ 3‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

19.

Pest, kedden **HETILAP.** mart. 7. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

A budapesti mészárosok dicsérete. (Balla.) — A zsidók és a mesterségek Magyarországon. (I.) (Einhorn Ignácz.) — Hirek, rajzok s adatok a kisdedóvás érdekében. (Ney Ferencz.) — Fiume kereskedelmi és hajózási forgalma. (M.) — Sopronyi jegyzetek. (Vége.) . — **Vegyes közlemények.** Fémbetük előnyei. — **Budapesti mozgalmak. — Hirdetések. — Vasút. — Gabonaár. Statuspapirosok.**

A budapesti mészárosok dicsérete*).

Intra muros peccatur et extra.

Ki nem csudalkoznék, hogy azon ügyben, mellyet (szerényen legyen mondva) eddig olly erélyesen támadtam meg több izben a Jelenkorban, mint más senki — most egyszerre dicsérettel állok elő! — De a dicséret méltányos, mert ha marhahúst akarok enni, ollyat t. i. melly nem csigabuga — nem holmi girbes boczika — nem csonthoz száradt ösztövérség, nem undorodást okozó bádjadt szinü hús — azt 5 mértföldnyi távolságról Pestről kell hozatnom. Mert a falusi s mező-városi mészárosok, kik a szó szoros értelmében s átalánosan mondva, minden felügyelet nélkül s ollyan marhát vágnak millyet akarnak, s ollyan fonttal mérik millyen az övéké — arra elégtelenek, hogy olly húst adjanak millyet nemcsak Páris városa, nemcsak a bécsi és pesti német, de akármelly becsületes falusi és pusztai ember is pénzeért megkivánhat.

Ne mondja pedig senki, hogy a hús a nevemre van kérve — ne mondja hogy jó húst kedvezésből kapok. Ez rágalom lenne, s engem csak ellenségem vádolhatna illy köpönyeg forgatással, mintha a közügyet önérdekért, s illy csekély sőt ugyszolva semmi önérdekért elhagyni tudnám. — De van egy titkom, melly a méltányosságon alapúl, s ha valaki ezt úgy követi mint én, Budapesten jó húst kaphat mindenkor, mezővárosokon s falukon pedig sem igy sem úgy sem sehogy — avagy ha ollykor néha, elvétve, a marha hátuljából, melly nem koser; vagy sátoros ünnepek alkalmával jó rágos bikahúst, ha pedig nem sátoros, bivalyhúst is. — A titok pedig ez.

Az én megbizottaim hol egy hol más pesti mészárszékbe menvén, ezt súgják a székálló fülébe „fontra ne nézzen, csak jó húst adjon“ — És van jó hús — és ad jó húst.

No most! mintha látnék ezer meg ezer tátott szájat ellenem, mintha hallanám, hogy ez által a székállót csalni — lopni tanitom, s vád alá kivánna sok ügyész és nem ügyész vonni — mintha ismét sokan kiáltanák, hogy a milly jogom van a fontból leengedni, nekik szint olly joguk van törvényes fontot kivánni. — S közttünk aztán nincs más különbség csak az, hogy én kevesebb hússal megelégszem a fontnál, de legalább jóval, ők pedig húst is fontot is jót követelnek, millyeket azonban talán nem mindenkor kapnak.

Ne bonyolitsuk össze a dolgot, lássuk az ügyet maga tisztaságában. Oka e szörnyü bajnak, mint már máskor elég bőven megirám abban rejlik, hogy a **49** vagy **52** vagy ki tudná hány megye, és szabad kerület, husárszabáskor még sohasem határozta meg millyenért, csak azt, hogy miért s mennyit kell fizetni. — Az ugyan ki van mondva hogy jó husért, de bezzeg nincs kimondva, mi a jó hús? — Ez aztán ibis redibis ez egy tömkeleg, mellyen sem ember sem ördög át nem hatolhat; ez olly eszköz a húsvágásra felügyelő birák kezében, mellynél fogva a közönség méltányos követelését ha akarom vemhes ha akarom nem vemhes-sel fizethetik ki: és akármint itéljenek mindenkép törvényes és igazságos birák maradnak. — Ez egy országos köpönyeg, mellyet akár a biró akár a mészáros nyakába kaphat, s azt mondhatja — jól jegyezzük meg — még azt is mondhatja, „hogy ne volna ez jó hús, hiszen egészséges marhából való, nem döghús“ —

Ebből látni való hogy mind azon bünök, mind azon erkölcstelenitő módok, s a húsfogyasztó közönségnek szörnyü csalatása s vexáltatása, nem a mészárosoknak, hanem egyes egyedül e husárszabály ferde igazságtalan s szegény hazánk jövedelmeit rontó működéseinek tulajdonitandók. És bizony! elég keserü phrasisokat szórtam már a limitatio szeme közzé; eléggé megmutattam, hogy mind azon esetben, ha maradnak a czéhek, mind akkor ha szabad lesz a húsárulás, mit kellene tenni, hogy a húsfogyasztók ne kopposztatnának; megmutattam, hogy az árszabályhoz felhasználni szokott adatok többnyiré lári-fárék. És valamint a hizott marhából egy font hús több tápláló erőt ad, mint két annyi a csontbör marhából: szinte olly bizonyos hogy a jó hizott marha húsának fontját (de nem a limitatio értelmében)

*) Ha jól emlékszem, a derék (athenaei) Phocion mondá, miszerint nincs olly gonosz kit védeni nem szabadna. Mennyivel inkább szabad ennélfogva a húsárosokat is védeni? de már hogy a dicséret helyén van-e, itélje meg a t. olvasó közönség. M.

jó lelkü ember azon áron nem kivánhatja, mint a csontbőr husét, mert (mint megmutattam hogy) a hizott marhák mázsája magoknak a mészárosoknak is többe van egy harmad s negyed rész árral, mint az ösztövéreké. — Megmutattam azt is, hogy ha csupán hizott vagy legalább félhizott marhákat szabadna országszerte vágni, ez által több megmaradna egy harmadánál a vágómarháknak, s ezen egy harmad mennyiségért évenkint egy pár millió jövedelem jöhetne be édes de szegény hazánk üres pénztárába. — Megmutattam, hogy a húsfogyasztó nép csak akkor lehet kielégülve, s a mezei gazdászat csak akkor gyarapulhat, ha a sovány és nem egészen, vagy csak félig is hizlalt marhák vágása törvény által eltiltatik — megmutattam a módot, melly szerint lehet a hizott s félhizott marhát osztályozni s megismerni: és noha mindent megmutattam még is elhangzott biz az, mint harangszó a temetésre menni nem akarók fülében; s a limitatio! (nem mondom hogy olly szemtelen maradt mint azok kik üllő helyeiken maradva haladni akarnak, de csak ugyan) sem lát sem hall.

De nem is matathatja az, a publicum előtt becsületes képét mind addig, mig törvény által nem parancsoltatik a hizlalt, és nem tiltatik a sovány marhák vágása. Mert megmutattam, hogy ha a mészárosok 15. krért. 10 kron. vett sovány marhahúst nem mérhetnek, akkor a hizlalt marhák árat megfizetendik meg kell fizetniök, és ha megfizetendik, lesz hizlalt marha elég; és milly gyarapodása lenne ez az ország jövedelmének; holott most a marhahizlalás le van törve s nyomva a limitálás által; azaz, hizlalt marhát nem köteles vágni a mészáros, miért venné tehát egy harmad rész árral drágábban? — és ha meg nem fizettetik, hogy jönne divatba a hizlalás? —

A ki mindezeket igy fogta fel, vajjon kárhoztathat-e engem ha a budapesti mészárosokat, kik illy körülmények közt, csak ollyan hust is mérnek mint a millyet mérnek, megdicsérem? Tartsa fel az ujját! lássuk, mellyik város vagy falu az, mellyben jobbat vagy csak illyen hust is lehetne kapni, mint Budapesten.?*) — Való, hogy jó pénzért; — de csak még is kaphatni, midőn máshol még azért sem. Érdemük tehát az, hogy az ide oda ránczigálható árszabály mellett, ha nem egész hizott, legalább annyira mennyire hizlalt marhákat is vágnak,**) s hogy ha nem mind azt vágnak, annak az occasio az oka. — Mi illeti végre a mértéket, az nem a mészáros gondja, de a székállóké, és azoké kik árra felügyelni tartoznának, ha — akarnának; s e szerint itt is az occasio az ok.***)

*) Ime én föltartom ujjamat és azt mondom: méltoztassék itt a szomszédságból, Hidegkútról, (melly csak egy kis rongyos falu,) marhahúst hozatni és meglátni fogja B. úr, miszerint a ha nem jobb is, de nem is roszabb a budapesti húsnál, noha olcsóbb. M.

**) Azaz nem vágnak biz ők, mert az idei 1-sö számunk szerint átalában(ökröt tehenet egybevéve) egy darab marha csak 270, a 7-ik sz. szerint 305, a 9-ik számunk szerint 301 font húst adott; a melly marha már illy kevés húst ad, azt sehogy sem lehet „hizlalt marhá"-nak nevezni, ha csak iróniából nem. M.

***) Az occasio nem, de a kik az occasiót adják, nem különben azok is a kik az occasiót használják. Bűnös a pásztor ha a farkasnak „ocsasio"t ad a bárány lopásra, de a farkas is melly az „occasio"-t használja, igen méltán üldöztetik. M.

Egyébiránt ugy látszik, mintha a limitatio itt csak Budapest hasáról, másutt szinte csak a székvárosokról gondoskodnék, azokról pedig kik m. városokon s falukon és pusztákon a mezei gazdászatban és iparban fáradoznak (ide nem értvén az agarászó s kártyázó fratereket mint országos deperditákat, millyek Budapestnek talán 1/10 teszik) egészen megfeledkeznék. — Mert ezeket már, mint érdemetlenebbeket olcsóbb hussal elégiti ki; jól tudja pedig hogy olcsó husnak hig a leve. De bezzeg van is ám aztán indokolva p. o. 1) A városi mészáros több marháról tartozik gondoskodni. 2) A városi mészáros tartozik 6 heti provisiót készen tartani. 3) A szegény ember nem fizethet ollyan hust mint a tehetös. Kisértsük meg a feleletet. 1) Hol a baj ott a vaj, minél többet ad el annál több a nyereség. 2) A falusi mészáros a járomból kidült vagy kificzamadott lábú marhákat helyben veheti, a városi pedig szinte helyben azon roppant heti vásárokban, mellyekből ollykor felét is visszahatják az eladó marhának, s mellyekben a falusi mészárosok is szokták ollykor vásárlani csentre bentre marhájikat. 3) A szegény ember nem fizethet és még is az eszi a drágább hust, p. o. városi ember fizet 17 krt. ollykor csak meglehetös ollyor meg jó hus fontjáért, *) s itt megjegyzendő, hogy a leghizlaltabb marháknak is vannak silány részei — a szegény falusi ember pedig 15 krajczárt fizet ollyan husnak fontjáért, mellyet ha a limitatio képéhez vágna valamelly elkeseredett vevő, ugy hozzá ragadna, hogy rá nem lehetne ismerni miféle állatja az igazságnak. — Most már miután jó marhából fél, vagy 2/3 font husban több, vagy legalább annyi tápláló erő van mint egy vagy több font csontbőrben, vajjon ki eszik drágább hust? a mérleg pedig ollyan, hogy ha hiteles mértéket vetnek a vas fontok helyébe, a husos serpenyő felugrik, a másik pedig ollyat kocczan, hogy még a limitatio maga is megsiketül bele. — Miként könnyittetik igy aszegényen,? én valóban által nem látom. De azt már igen is átlátom, hogy ha ugyanazon ár szabatnék a megyei mészárosok számára melly a városiakéra, csekély kivétellel csak ott lennénk hol most. A hús minőségét és mértékét akkor is csak a 10-ik faluból hallaná a szolgabiró, sőt ha meglátná is vajjon nem történhetnék-e — hogy midőn a hús- és bor-mérési jogokat jó borsosan, de bizony jó borsosan fizeti a mészáros, — majd azt lobbantaná szemére némelly földesúrnak, hogy ha ő jó bor s jó hús árulásra, s jó mérték adásra szoritatik, nem fogja fizethetni a nagy árendát, mellyet azonban talán már előlegezett is; — kérdés mi történnék akkor.? — Mert a földesúri jogot és a nép érdekét nem igen lehet az igazság kalitkájába együve zárni.**)

Én tehát, midőn úgy szólva, a semmi által nem kötelezett, s még is ehető hust is áruló budapesti mészárosokat a mezővárosi s falusi mészárosokhoz képest dicsérem, és pedig azért, hogy kötelezettség hiányában s igen gyönge felügyelet mellett annyit is tesznek mint tesznek, kérem azokat, kik hazánk anyagi érdekeit is szivükon viselik, eszközöljenek törvényt, melly csak hizlalt marhák vágását engedje meg s ez által emeljék le a limitatiót azon szégyen — és botránykőről, mellyen annak a húsfogyasztó

*) Sokkal helyesebben mondhatnánk ezt: ritkán meglehetős, még ritkábban jó hús stb. M.

**) Bizony nem, mert azon mondat szerint: „a ki birja az marja," az úri jog (talanság) majd megmarná a nép érdekét. M.

nép piszkolásait s átkait századokon keresztül eddig is szenvednie kellett és most is kell, főleg törvényhiány miatt. Hiszen mihelyt e törvény kimondatnék — akár maradnak a czéhek akár nem, az ország jövedeleme egy pár millióval növekednék. Ha pedig tovább is maradna a limitatio, megleendene legalább parancsolva milyenért szabjon árt: s nem fogná mondhatni a kielégitett húsfogyasztó közönség: „Hazánkban nem a marhát, hanem a limitatiót hizlalják.“*) Balla.

Mi pedig azt kivánjuk azt ohajtjuk, hogy törvény helyett, (minek úgy is iszonyú bőségében vagyunk) olly valami bűbájos mesterséget gondoljanak ki, mellyel a törvényeket meg nem tartó tisztviselő kezét úgy megégesse, hogy többé sem neki sem collegainak ne legyen kedve ha akarom vemhes ha akarom nem vemhes-féle biráskodáshoz. A mostani húsárszabályozás olly nyilvános olly általánosan elismert, annyira és olly méltán elátkozott visszaélés, miszerint én meg nem foghatom mint lehet azt még mostanában is gyakorolni. ? — A lapok emlitették hogy az utóbbi koronázáskor Budán az árszabály megszüntettetett azon okból, hogy a közönség jó és olcsó húst kaphasson. — Ezen körülmény, ezen rendelet az egyedül czélhoz vezető út, a többi vagy palliativ szer, vagy (s ez még rosszabb) csupán szemfényvesztés. Mig a közigazgatás olly hiányos, a husra, fontra, kenyérre felügyelő s a husárt szabályozó tisztek olly magasan lesznek a közönség fölébe emelve, hogy ennek legigazságosabb vádjait is csak hallják, de föl sem veszik: addig mondom a legbölcsebb törvénynek is annyi sikere leszen mint most, azaz semmi. M.

*) Mi nem igy, hanem ekkép fejeztük ki magankat: „limitatio által nálunk nem a marhákat, hanem a húsárosokat (s némileg a limitalókat is) hizlalják.“ M.

A zsidók és a mesterségek Magyarországon.

I.

A zsidó mértéken túl foglalkodik a kereskedéssel. E szemrehányást halljuk mindenütt és mindenkor elleneinktől, sőt gyakran barátainktól is. Alapos-e e vád? Igen is, csakhogy e vád nem minket sújt.

A kereskedés absolut baja-e az országnak? Semmi esetre sem; sőt inkább az ország fölvirágzásának és a közjólétnek egyik legfőbb tényezője, és bizonyos körülmények közt leghatalmasabbika. A jelenkor története ezt kétségtelen ténnyé emelte. Anglia csupán világkereskedésének köszöni nagyságát**), valamint fenállását is az óriási statusadósságok daczára. — Németország szabad városainak, mint átalában minden városnak is, gyors felvirágzását a kereskedésnek köszöni. — Mert a földmivelés és müipar is csak ott virágozhat, hol a kereskedés ezek terményeit szállitja és fogyasztja.***) Hogy hazánk áldásteljes földe mellett is olly nagy pénzszegénységben sinylik, ennek oka abban rejlik, hogy az a kereskedés fontosságát legalább tettlegesen el nem ismerte.****) Kereskedés által pedig városunk napról napra virágzóbb, fényesebb, gazdagabb. — Szolgáljon e két körülményeinkből vett tény, amaz nemleges, emez igenleges bizonyságaul állitásunknak.*)

A zsidó kereskedik? — Helyes, mert ez annyit teszen, mint: minden erejét arra forditja, hogy a közjólét egyik legfőbb tényezőjét hatályositsa!**) Gáncsolásra méltó-e a zsidónak ezen törekvése? De hogy gáncsolásra, sőt országos köszönetre.***)

Már ez előtt egy századdal megmutatta Montesquieu, mikint Spanyolország sülyedésének oka az volt, hogy hitdühből a zsidókat kiüzte, s ez által saját világkereskedését megsemmisitette. Legujabb időből két bajorországi város arra a legczáfolhatatlanabb tanúság. Nürnberg, melly a középkorban kereskedéséről hires volt, most naponkint alább száll, mert (mint maga Nürnberg is elismeri) a szomszéd Fürth kapuit megnyitá a zsidók előtt, kik a kereskedést oda húzták. A zsidólakott Fürth épen olly arányban növekedik és gyarapodik, mellyben a keresztény Nürnberg hirében és gazdagságában alább száll.

De a legjobb szer is káros lehet, ha rosz módon használtatik. És ez honunkban a kereskedés sorsa. Magyarország körülményei közt a kereskedésnek még nem szabad magát czélnak, hanem csupán eszköznek tekinteni.****) Czél a földmüvelés és müipar gyámolitása, s ha ezt teljesitendi a kereskedés, nagy áldást árasztand a hazára. Káros eredményü leszen pedig minden bizonynyal, ha már most is czélnak tekintetvén, a földmüvelés, müipar stb. rovására üzetik. Ezen eljárás természetellenes és eröltetett, ez gyümölcsöt és hasznot is hajt ugyan némellyeknek, egyeseknek, de az egészre nézve káros.

Magyarországon ez még is úgy van. Kereskedésünk magában véve még jelentéktelen, de a földmüveléshez mérve még is nagy.*****) Vagy is inkább, mivel itt nagyságról még szó sem lehet, mondjuk miszerint kereskedésünk távol van ugyan azon ponttól, hova emeltetnie lehetne és kellene, de földmüvelésünk, müiparunk még távolabb.

És honnan e baj.?

Onnan, hogy a kereskedésnek, (ha nem nyújtatik is tettleges segély,) de mozoghatására némi tér engedtetik; mig a kézmüipar (hogy jelen sorainkban csak erről szóljunk) elnyomattatik és megszorittatik.

Magyarországon fél millió nemes ember van, s ezeknek nem igen van a kereskedéssel vagy müiparral közük.— Van nehány millió paraszt ember, s ezek sem sokat bajlódnak e két üzlettel, mellynek müvelésével ennélfogva a hazánkban nem olly igen számos középosztály fáradoz. E középosztály közé tartozik a zsidó is, sőt ő még inkább csak a kereskedésre és müiparra van szoritatva, mert míg a keresztény polgár földmüveléssel is foglalkozhatik,

**) Igen? — hát a világkereskedést ugyan minek köszöni? — Szerk.

***) Azaz csak elosztja. Szerk.

****) Tulajdonképen azért, mert nem volt mindenütt mivel kereskedni, nem volt és nincs iparmü, mert nincs müipar. — Szerk.

*) Csak hogy okozatot (a kereskedést) az okkal (a müiparral) nem kellene fölcserélni. Szerk.

**) Nem minden kereskedésről áll ez, Portugalt, Spanyolországot nem is emlitve, csupán hazánkra nézve is, látjuk hogy a kereskedésnek épen nem irigylendő eredménye van. — Szerk.

***) Ho ho! Szerk.

****) És igen helyesen, a kereskedésnek sehol sem szabad czélnak, de csak eszköznek tekintetni. Czél a közjólét, s erre egyik eszköz a kereskedés is. Szerk.

*****) Óh fájdalom! Több munkás és kevesebb üzér, kevesebb kupecz! — Szerk.

addig a zsidó csupán e két keresetmódra szorul. És innen van azon igen érezhető következetlenség, melly szerint nagyobb kereskedésünk mint földmüvelésünk és műiparunk.

Már az ide vonatkozó **1840. 29**-ik tör. czikk a józan ész követeléseit ki nem elégiti, mert **2**-ik §-ában ezeket parancsolja: A fenálló feltételek mellett gyárokat a zsidók is állíthatnak, kereskedést és mesterséget akár a maguk kezükre, akár vallásukbeli legények segitségével is üzhetnek, s fijaikat azokban tanittathatják.

E megszoritás igen nyomasztó a zsidó legényekre nézve, és igen nehéz is e rendszabály hasznosságát átlátni. — Hogy e rendelet ne látszassék az elhamarkodás vagy előitéletnek kifolyása lenni, — hiszen mind a kettő egyezhetlen a törvényhozó testület méltóságával, s ennélfogva hihetlen is — egyedül azon indokon lehet alapulnia, hogy: ha a zsidó mester csak zsidó legényeket fogadhat föl, úgy könnyebb lesz a zsidó legénynek munkát találni, s igy annál hamarább annál könnyebben fogja magát mesterségre adni. E jó szándék mindenesetre köszönetre méltó, de igen sajnos, hogy a választott eszközök által el nem érhető, sőt ép ezek által gátoltatik. Mert most az a honatyák legsürgetősb teendője, hogy minél több kezeket nyerjenek meg az elhanyagolt kézműiparnak: — ámde csupán kedvezések és nem megszoritások által lehet valakit új életmódra birni.

Az ujabb időkben több zsidó fordult olly mesterségekhez is, mellyeket az előtt nem ismert és nem ismerhetett, p. o. lakatosság, ácsmesterség stb. Az illyen mesterséget üző zsidónak már most, igen bajos zsidó legényt kapni ma még, talán hogy **15—20** év mulva könnyebb leend; és akkor talán kevésbé terhes leend az emlitett rendszabály, de most az csirájában elöli a zsidónak kézmüvességre való hajlamát, miután a zsidó mester egyedül zsidó legényekre szorittatik, noha ezek vagy épen nem vagy alig kaphatók. Igy megvonatik a zsidó mestertől a kenyér már mostan, mennyivel inkább a későbbi tán **20** év mulva.

Ezen kivül az emlitett §-nak első szavai: „a fenálló föltételek mellett“ a legtágabb tért nyitják az előljárók kénye s kedvének, mindenféle személyes érdekeknek, és leginkább a czéhek szükkeblüségének. — Pedig a törvények feladata és czélja gátolni minden önkényt és személyességet, jól őrizni a közjót, s a haza felvirágzását előmozditani.

És igy a gyakorlat még ezerszer rosszabb a theoriánál, a törvénybetüjénél, úgy hogy valóságban zsidónak mesterséget üzni majd nem lehetetlen.

De erről bővebben máskor. Einhorn Ignácz,
papnövendék.

Hirek, rajzok és adatok a kisdedóvás érdekében.

I.

A zala-egerszegi óvodárol*) igen tisztelt kéz által adatok közöltetvén velem, azok nyomán bátorkodom a t. közönséget következőleg értesitni. —

A zala-egerszegi ovodának alkotójaul a zala-egerszegi casinó-egyletet tiszteljük. S itt mindenek előtt egy megyeszerte tisztelt névvel, tek. Osterhueber József táblabiró úr nevével találkozunk. E lelkes férfiú ernyedetlen buzgalmának köszönhetni leginkább az üdvös eszme felkaroltatását; valamint csakugyan az ő elnöklete alatt létesült is ezen intézet, melly már is szép jövőnek néz elibe; miután megyei ajánlatokból **5400** pengő ftnyi tőke van számára kamaton; **3—6** évre, s részint holtig tartó ajánlatokból évenkint mintegy **70** pengő ftnyi jövedelmet húz; azonkivül a fizetni képes kisdedektől (a szegények nem fizetnek) járó **10** pengő krnyi havankinti óvás-dijból is származván néhány ftnyi jövedelem. Figyelmet érdemel még különösebben az: hogy évenkint adatni szokott tánczmulatság jövedelmével is pótoltatnak az intézet kiadásai, sekkép a tőke czélirányosan kiméltetik.

Nem megvetendő súlyt vet az intézet létének mérlegébe azon körülmény is: hogy szállásul egy egész ház három évre ki van bérelve; s emeli ennek becsét az: hogy e ház a város közepén áll, mi tehát a kisdedeknek a város minden részéből könnyü hozzáférhetésére különös kedvezményül ajánlkozik. Vajha erre figyelmet forditni mindenütt engednék a körülmények, mert nem lehet valami alkalmatlanabb, s az ügynek szülők általi megkedveltetését mi sem gátolja hatályosabban mint az: ha az ovóintézet valahol a város szélén árváskodik, mire fájdalom, példáink is vannak.

Ezen ovodának felszerelését illetőleg igen örvendetes tudomásul szolgál az: hogy minden szükséges butor, kép, mulató s játszó s egyébb szer meg van szerezve, mert ezek valóban egyik lényeges részét képezik az ovodának, olly annyira, hogy intézet, mellyben netán illyenek hiánya miatt a kisdedek kellő elfoglaltatást nem találhatnak, czéljának megfelelni alig képes.

Elismervén bármelly intézetre nézve is az anyagi — különösen financzialis — tekintetek fontosságát, még is nevelő intézetről szólván a szellemi tekintetnek is hasonló fontosságot kell igénylenünk. S e tekintetben is — a becses tudósitás nyomán — megfelel a z. egerszegi óvoda a legszebb reményekre jogositott követeléseknek, miután annak igazgatását nem csak a helybeli választmány elvállalni szi-veskedett s azt erélyesen folytatja is, de a férfiui erély ezen hatásos eljárásához még a hölgy kebel gyermekszerető gyöngédségének áldása is csatlakozik, olly lelkes és szép erényü nőknek, mint gr. Batthianyi Károlyné, szalabéri Horváth Jánosné és Eduárdné ő nagyságaik védnöki közremunkálásában. A haza és nemzetiség nemtője s az ártatlan kisdedvilág örangyala jutalmazza égi mosolyával illy széplelkü hölgyek nemes fáradozásait! — Az óvoda szellemi életének egyik s pedig közvetlen tényezőjeként a müködő ovó Boér Ignácz, a pesti kisdedovó-képezdének volt növendéke, emlitendő, kivel — ugyanazon becses tudósitás szerint — az igazgatóság és közönség megvannak elégedve. — Ezen ovónak jutalma, szabad szálláson és **12** öl fán kivül **240** pgő. ftnyi. évdij; az intézeti dajkának vagy is ápoló asszonynak pedig — szállás és fa mellett — évbére **60** pgő ft. Az ovott kisdedek száma **40** és **50** közt változik.

*) Ez elnevezésre nézve, melly a Hetilap **1847** ki **108**-ik számában olly roszalólag gúnyoltatott, értekező véleményt irtam a Társalkodó **1847. 21, 22**-ik számaiban, mellyet is minden elfogulatlannak kegyes figyelmébe ajánlani annál is inkább bátorkodom, minthogy azóta e véleményem majd általános visszhangra s elfogadtatásra érdemesittetett. N.

S e kisdedeknek ezen — a város népességéhez arányzottan alkalmasint csekély — száma azt látszik mutatni: hogy a városi lakosság — mire a fentisztelt tudósitás is czéloz — nem viseltetik elegendö érdekeltséggel az intézet s egyátalán az ügy iránt. Valóban sajnos, hogy azon igazság, miszerint a zsenge nemzedéknek helyes nevelésnél becsesbet és drágábbat nem adhatni, — olly lassan világit be az eszmélet országába. De rémelljük a legjobbat! Valahára csak kell derülnie e haza szebb jövöjének, s illy reményre bizton jogosit olly lelkes elnök, erélyes választmány és áldást harmatozó nöknek nemes keblü hazafiúi s honleányi buzgalma. Adja ég, hogy hasonló müködéseket minél gyakrabban üdvözölhessünk a kisdednevelés virányos térein.! — Pesten,

Ney Ferencz,
k. ò. képezdei igazgató.

Fiume kereskedési és hajózási forgalma 1847. évben.

Alig leend valaki olvasóink között, kit e magyar rév állapota élénken nem érdekelne; alig ki nem ohajtaná, miszerint egyszer már lennénk Fiume által a tengerrel, s ekkép a világgal összeköttetésben. Ha apáink igen könnyen megmagyarázható együgyüségükben saját udvarokon túl nem láttak s nem gondoskodtak; ha korukbeli szükségeik csekély volta és életmódjuk egyszerüsége miatt, nehány házaló zsidó vagy görög sáfár öket kielégithetvén, a magyar tengerparttal, (melly pedig akoron az igen nagy tulsullyal birt Velencze kereskedése miatt, öszinte hü ragaszkodással viseltetett irántunk) nem igen törödtek, az menthetö volt: ámde most, midön az elszigeteltség káros hatását csak az nem tapasztalja, a ki nem akarja, most mondom megbocsáthatlan bün a fiuméveli könnyü összeköttetést, a fiumei vasutat nem akarni, annyival és inkább még ellenezni.

Furcsán vagyunk mi ezekkel a mi igaz hazánkfiaival. Ök mást beszélnek és mást akarnak; ök egészen ellenkezöt következtetnek elözményeikböl, mint szabályszerüleg kellene és lehetne. Ök elkezdik magasztalni a szabadkereskedést, és mégis nem a tenger felé, melly a legszabadabb kereskedésnek t. i. a világkereskedésnek utja, hanem csak Bécs felé iparkodnak. És mi nevetséges okból? mert úgy mondják „most még korán lenne.“ — Hiszen ha korán van még most, úgy hát miért papoltok? — De igen jól tudjuk mi, minö szándékból gravitálnak ök Bécs felé? igen jól tudjuk miérthogy nem a világgal, hanem egyedül Ausztriával akarnak szabadkereskedést, melly magát az egész világtól elzárja! Ezen iparkodásnak akármi lehet indoka, de semmi esetre sem a magyar haza javának kivánása.

A ki a magyar haza javát kivánja, az, ha már magunk emberségéböl meg nem élhetünk, pénzünkért vagy terményeinkért a lehetö legjobb és legolcsóbb árukat kivánja megszereztetni, szóval az az egész mivelt világgal akar kereskedni. — Igen jól tudjuk a nagy idai szerencsétlen harczról fenmaradt anekdota szerint, hogy mi a haza némellyeknél? hogy mit értenek e szó alatt: haza? — Nekünk csak egy van, s e kivül nincsen számunkra hely, nem úgy mint némellyeknek, kiknek Stajerban is Bécsben is itt is egy egy darab hazájuk van, s azért is „a körülmények megfontolásáról“ papolnak.

E mi hazánk nem Bécs de Fiume által lehet gazdag, minélfogva e magyar kikötö állapota reánk nézve igen fontos, és az ottani forgalom élénksége élénken érdekel minket is. Volt pedig a mult 1847. évben e következö forgalma:

Jött

	hajó	tonna teherrel	az áruk értéke
Ausztriai	27	6,894	535,237 ft.
„ gözös	31	3,124	66,670 —
„ parti nagy	845	41,931	2,197,588 —
„ „ kisebb	4,297	19,796	297,922 —
Éjszakamerikai	2	530	1,200 —
Dániai	1	228	— —
Franczia	11	1,679	16,995 —
Görög	1	199	— —
Angol	3	640	— —
Joniai	3	208	8,050 —
Kniephauseni	1	197	— —
Nápolyi	1	285	28,530 —
„ parti hajó	123	4,509	237,279 —
Norvégiai	2	563	1,065 —
Pápai	2	379	— —
„ parti hajó	257	11,055	264,284 —
Orosz	1	330	34,350 —
Szárdiniai	3	746	— —
Spanyol	1	290	— —
Svéd	2	756	3,150 —
Összesen	5,614	94,240	3,689,310 ft.

Ment

	hajó	tonna teherrel	az árnk értéke
Ausztriai	46	14,373	588,110 ft.
„ gözös	31	3,124	— —
„ parti nagy	842	41,806	2,389,173 —
„ „ kisebb	4,383	20,626	296,756 —
Éjszakamerikai	2	530	34,367 —
Dániai	1	229	13,635 —
Franczia	11	1,594	278,646 —
Görög	1	199	24,014 —
Angol	3	640	87,514 —
Joniai	2	198	1,343 —
Kniephauseni	1	197	19,250 —
Nápolyi	—	—	— —
„ parti hajó	120	4,402	76,441 —
Norvégiai	2	563	39,569 —
Pápai	2	379	1,261 —
„ parti hajó	255	10,791	295,776 —
Orosz	—	—	— —
Szárdiniai	3	746	67,579 —
Spanyol	1	290	10,227 —
Svéd	2	756	58,397 —
Összesen	5,708	101,383	4,282,159 ft.

M.

Sopronyi jegyzetek.

Müipari tekintetben.

(Vége.)

42.§. Más egyébb vegyes kézmüvességböl különféle tárgyak állitattak ki, u. m.:

Brachanek József hangszerésztől 2 szép lant, 3 hegedü.

Braun Károl aranyozótól, 1 függönytartó, megaranyozott rudacska, képrámák és más egyebek.

Bertl Samu és Keresztély paplanosoktól ágyteritők, selyem- és pamut-szövet paplanok, szörzsákok, más hasonnemü ágykészületek.

Durst Mártontól különféle hajfodrászi készitmények, vendéghajak, hajbodrok, hajból lánczok és zsinórok.

Gold Mátyás mézeskalácsos, szép fehér viaszgyertyákat, viasztáblákat és rudacsokat állitott ki.

Greilinger Ferdinand molnár, finom láng- és közönséges buza-, rozs-lisztet, s darát fiókokban osztályozva.

Ellő József Sarródról káka-szőnyegeket állitott ki. Meg kell itt emlitenem, hogy ezen iparág a fertőparti helységekben u. m.: Sarródon, Széplakon, Szergenyén, Agyarjason nagyban üzetik, a szőnyegek fonása szép és egyenlő; hazánkban csak a tápéiak Csongrád vármegyében dolgoznak tán szebben. — A fertői falvakban 20,000 darabnál többet készitenek, ez összegnek több felénél Bécsbe vitetik.

Fridrik István téglaégető-mester, tiszta pengésü, szilárd, jól kiégetett téglákat, és keményre szárított vályogokat mutatott elő.

Holzer György nőnevelő intézetében készült férfi- és nő- ingek köztetszésben részesültek.

Igler Pál gombkötő is adott készitményeiből a kiállításhoz mutatványokat, u. m.: arany kard-kötőt, csengetyü-zsineget. stb.

Jerrmann Károltól csinos czifrázatokkal ékesitett aranyos tükör- és képrámák, virág-diszedények voltak.

Hirschrott Ferencztől különféle főző-edények vert vasból.

Kletska János napernyőstől kiválogatott szép nap- és csernyőket láttunk selyemből, vagy más szövetből készülteket.

Kugler Antal czukrász, jegeczelt czukorból gyümölcskosarat.

Marchioni Károl czinöntő ágymelegitő edényt, fagylalt-bördönczét, s más egyéb czin edényeket állitott ki.

Maurer Hendrétől irótollak, kifőzött lószőr tépve, és üstökbe fonva, üvegekben hattyú- és lud-pehely.

Kuzmiz Terezia enyvfőzönő, asztalos enyvet állitott ki.

Kummert Frigyes tűcsináló mindenféle varró- és gombos-tüket, érczvegyületből öntött gombokat, kapcsokat.

Klosevitz János fekete atlaszból, és más szines tafotából nyakravalókat.

Seltenhofer Frigyes harangöntő, tizenkét akó teriméjü tüzoltó szivatyút mutatott be.

Schweger József hurkász, óriás nagyságú hurkákat, közönséges tömettel, vagy szalámi alakban, jó illatu sódorokat, egész nagyságában pirosra füstölt malaczot, izletes darabkákban császárhust, fenyő magon füstölt oldalast s más husnemüket állitott ki. Schweger Józsefet henteségében remek mesternek mondhatjuk.

43.§. Gazdag volt a kiállitás nőpiperében, s szobadiszitményekben, s más egyéb ékességekben, u. m.:

Beer Teréznek üveggyöngyökkel kivarrott s himezett képe.

Bajer Annának arany rámában, selyemmel himezett tájképe.

Baumann Györgynek virág-állványa, pipere-asztali tükre és olvasó támlája.

Dörfler Erzsének selyemmel kivarrt, gyöngyökből összerakott mozaikféle képe.

Decret Erzsének gyapju-fonalból hurkolt igen szép szőnyege, és himezett képe müvészileg készültek. Nem kevesbé tetszettek:

Elixhauser Klárának himezve kivart nadrágtartója és férfiüngei.

Fleischhacker Jankának gyöngygyel kivarrt imakönyv-tábláí.

Flandorfer Amáliának szobaszőnyegénél női munkákban már szebbet aligha képzelhetni.

Gistler Erzsébet csinos szalmakalapjai közönségesen dicsértettek. Szép volt:

Hastl Herminétől az óra- és varró-párna.

Hanisch Fánnitól himezett kép és kivarrott imakönyv-tábla.

Haussenblasz Alajostól himezéssel kiczifrázott török pipaszár.

Hammer Bettinek hurkolva kötött ágyteritője.

Hausenauer Herminének tibeth-szövetből készitett zsámoly-párnája, mellyen a himezés szinvegyülete kitünő szép volt.

Jahn Miksa egy veres bársony vánkost állitott ki, mellynek közepén a virágfüzérből összefont koronát a himző müvészet remekének lehet tekinteni.

Kugler Máriának fehér finom csipkéi a brüsseliekkel vetélkedhetnek.

Kern Karolinának himzett képei;

Kraft Teréznek hurkolt ágyteritője;

Krenosz Teréznek himvarással ékesitett fényernyője, és

Krajtschovich Teréznek kicsipkézett finom pipere zsebkendői gyönyörüek voltak.

Pfendesack Emilia kerevetre való bibor bársony vánkost állitott ki, mellyen a virágok árnyéklata, a szinek pompás vegyülete gyönyörködtető volt.

Poll Annától láttunk egy papirra himzett, gyöngyökkel kirakott képet arany rámában.

Poszvek Lodoiska himezett patyolat fátyolát a legszebb ara is fejére tüzhetné.

Pfeiffer Laura csinos dolgozó-kosarat állitott ki.

Rácz Katalin himezett virágokkal kivart pamlagpárnát.

Ritter Aloiza gyöngyökkel kivart fényernyőt.

Schwiegler Bettinek kicsipkézett patyolat zsebkendői köztetszésben részesültek.

Schmidt Flóra, Aloiza, Hermina és Emilia himvarással készült tájképe, szónokszékre való, ezüsttel kivart kék bársony szőnyege, zöld finom posztóból készült szinezett pamuttal kivart talaj szőnyege, és illyenkép készült kristusfő a női dolgozatnak remekei voltak.

Schäffer Eleonora két igen izletes asszony kalapot selyemből, virágokkal felékitve, és csinos pongyola-fejkötőket állitott ki.

Szalay Imrének kalitkái, virág-diszedényei és gyermek-játékszerei szépeknek találtattak.

Trescher Máriának a természetet hiven mimelő csináltvirágai, s kiváltkép egy menyegzői koszorú; s

Trescher Teréznek szinte illy virágokkal megrakott kosárkája remekek voltak.

Tekusch Ágoston viaszból kinyomott, részint öntött alakokat és arczképeket állitott ki, ez utóbbiakon hiányzott ugyan az eredeti hasonlatosság, de a munka tisztasága, a mintázás ügyes kezelőét tanusitá.

Nem tartoztak ide, s nem is adtak a kiállitásnak valami nagy diszt, (mivel a dolgozatok kevés kivétellel a középszerüségen mind alul voltak) több olajfestvények, közöttük egy akademiai képiróé és egy rajztanitóé is, a többi részint mükedvelőké, részint kezdő tanulóké volt, de mivel a szándék legdicséretesebb volt, (a kiállitást t. i. illyenekkel is szaporitani) azért a kiállitóknak köszönetet szavazok.

Ugy szinte nem tartozott az iparmükiállitáshoz:

Böhm Ede Flandorfer Ignácz ur kereskedésénél kalmársegédnek, több fiókocskákban kirakott mindenféle füszerei, ha honi festszerekkel rakta volna ki azokat, legszivesebb dicséretet, de igy csak egyszerü köszönetet mondok a kiállitónak.

Ennyit a sopronyi iparmükiállitásról, más jegyzeteimet Sopronyról, vidékéről, s a természetvizsgálók gyülekezetéről más számokban folytatandom. △.

Vegyes közlemények.

Fém betük elönyei. Ezekről egy bécsi gyárnoknak, — védegyleti tartozásunknál fogva nem mondhatjuk meg nevét, — ajánlása igy szóll: kereskedési, gyári czimnevek (firma) utczanevek, függtáblák, föliratok, ház- és szobaszámok átalában, köz-név és számjelzések igen alkalmasan eszközöltetnek illy fémbetükkel. Ezeknek elönyeik közösen ismervék már. Igen nagy távolságra, s még oldalról is olvashatók, — tartósak, — tetszés szerint át- s elhelyezhetők; mind ezek olly elönyök, mikkel az irott vagy festett betük nem dicsekhetnek, még a pléhbe vert betük is hátrább állanak az öntött fémbetüknél, minthogy ezeknek fémértékük is van s nem élegülnek, kivált ha aranyozottak. — Most már jutányosabbak áraik is, mint csak kevéssel ez előtt. — Megjegyezzük, mikint Pesten illy fémbetüket Fauzer Ede czinmüves önt, kinek boltja a zsibárús utczában van. A mult iparmükiállitáson, ha nem csalatkozunk, illy betükért kis czüst érdempénzt nyert. — Csak czimnevének szerkesztéséhez jobb magyart választott volna!

Budapesti mozgalmak.

A mostanában megjelent tabellák szerint Pestvárosnak mindössze 102 ezer és 508 lakosa van; a katonaság száma 6,933; a betegek, fegyenczek és (mind a megyei, mind a városi) raboké pedig, 3,051; ide számitva a felügyelőket és tiszteket is. Az egész népesség e szerint 111 ezer és 492.

Vallásukra nézve (a katonákat, fegyenczeket s betegeket, kiknek vallásuk kitéve nincs, be nem tudván) van 79 ezer 653 római, 3,458 ágostai, 1,601 helvét és 1,057 nem egyesült görög hitvallásu, ezeken kivül pedig még 13 ezer 295 zsidó.

Nemükre nézve 53 ezer 688 férjfi és 52 ezer 755 nő.

Ezek közül laknak a belvárosban 20 ezer 762; a Lipót külvárosban 14 ezer 381; Teréz külvárosban 38 ezer 96; a Józsefvárosban 18 ezer és 86; Ferenczvárosban 9 ezer 182; s a külső telkeken 2001.

E sok ezer ember közül october hó óta 17-en haltak meg hirtelen halállal, az utolsó az utczán a vastuskónál halt szörnyet.

A mult hó 20-án megnyittatván a gőzösökkeli közlekedés, egy hét alatt ment Pestről fölfelé 978, s jött fölülről 1193 utas.

Mult szombaton mart. 4. berakatván a hajóhid, a zsarolásnak és marakodásnak egy időre vége szakadt. Eddig ugyanis a szabályszerü 6 v. forint helyett, néha 22 v. forintot is zsaroltak egy szekértől; a kompnál t. i. — Azonban parce gaudere oportet, ki tudja nem ütközik-e valami üres hordó, vagy evezőlapát a hajóhidba?; a mikor aztán alkalmat vesznek maguknak a bérlők a hajóhidat — kiigazitás végett — berekeszteni, és a csolnakozás, midőn mindenki 2 krajczárt fizet, ismét elkezdetik.

A lánczhid épitője fogadott, hogy még 1848-ban gyalogok fognak a lánczhidon átjárhatni. Kérdés: a keresztény vagy a mahomedán időszámitás szerint fogadott-e? mert ez utóbbi 622 évvel jár később a mi időszámitásunknál. — Innen van, hogy a törökök annyira elmaradtak mögöttünk.

Az orvosnövendékek tánczalmából, mind a gyógyszerészek, mind a sebészek kizárattak; igen helyesen, a chinai falak nem parade végett vannak épitve, hanem azért, hogy különözzenek. Hir szerint az inditványt egy ollyan egyén tette, ki eredeténél fogva a chinai falakon kivül van, s az emancipatióra vár. Megemlitést érdemel a 9 forintos lőre, melly pezsgőbor czim alatt nagy mennyiségben kelt. A szemtelenség erény, mert gazdagságához, s igy (földi) boldogsághoz juttat, és ezt igen jól tudják azok, kik tánczvigalmaknál a „credenz"-t vállalják magukra.

Ujság: a B. P. Hiradó vas következeteségü kezd lenni. Utolsó számában erölködik elménczkedni következetességből; t. i. minthogy ő „higgadt és józan eszü"-nek nevezte magát, és igy a gyermekes csacsogás igen illik hozzá. „Higgadt és józan ész"; az ember leginkább azzal dicsekedik a mivel nem bir, mint vitézségével az egyszeri obsitos, a ki Napoleont is elfogta egy maga stb.

Ugyancsak a B. P. Hiradóval meg fog gyülni a szépitő biztosságnak is baja; s miért? kérdi a t. olvasó; azért mert igen megszállotta azt (a szépitő biztosságot t. i. és nem a B. P. H.) a „rombolási vágy". Ugyanis nem kevsebb mint 45—50 „fenálló" házat fog leromboltatni. E házak, helyesebben putrik, vezérczikkeket fognak intézni bizonyos „hazafi" párthoz a végett, hogy az „talpon legyen" s a radicalisokat (a szépitő biztosságot,) melly különben is nem a nemzet, hanem annak csak egy kis „fractiója" (úgy van) minden tőle kitelhető módon akadályozza: „soha se tekinivén azt: quid juris, hanem csak quid consilii." —

Emich Gusztávnál kapható e munkácska: „Örökváltság" irta Erdei Fülöp. Szerző az örökváltságot nem egyszerre, de csak kerületenkint 10 év alatt javasolja létesittetni.

Az előbbi számunk egyikében emlitett molnár ribillió előjátéka már eljátszatott. F. h. 3-án tartott hetivásáron a

szokásos vékony dongáju itczék elkobzására egy expeditió indittatott a városháztól a várostemplomig, és igy valami **12** lépésnyi távolságra. Az argonauták két évig utaztak Colchisba és nem b á d o g mérczékért, hanem a r a n y gyapjúért. Az argonauták tüzet-okádó sárkánynyal küzdöttek (de csak egygyel) a mi rendőreink pedig s o k tüzes nyelvü s á r k á n y o k k a l, (t. i. a lisztet áruló kofákkal) és igy épen nem csuda ha elvesztették az ütközetet. Az ellenszegülők részéről leginkább kitüntette magát egy molnár(Freiszleder) nevü; — be kár, hogy nincs taposó-malom az illyenek számára. Elvárjuk leszen-e e lisztkeverőnek bántása azért, hogy a törvény végrehajtását erővel s nyilván akadályozni, és a törvényszolgákat hivatalos eljárásukban bántani merészlette.

Febr. **21**-től martius **3**-ig **313** csavargó utasittatott hazájába vissza, azaz kivezettetett a sorompón át. — Volt köztük **78** darab koldulgató, s ezek közül egyik olly szerencsésen koldulgatott, hogy **15** ezüst kanál találtatott nála. Már most nem tudhatni azért koldult-e, hogy **15** ezüst kanalat vehessen? vagy egyszerüen csak ezüst kanalat koldult és csupán **15** helyen kapott?

Febr. **26**. martius **3**-ig **406** ökör, **141** tehén, összesen **547** darab marha vágatott le, s nem több mint **1920** mázsát, és igy átalában egy egy **351** font hust adott.

F. h. **1**-jén tartatott marhavásáron **203** ökör (**275**—**335** fttal párja) és **49** tehén (**190**—**220** fttal párja) adatott el.

F. h. **3**-ai hetivásárra **42** szekéren **396** mázsa hust hoztak a vidékiek, és kelt fontja **19**—**24** krig, a bőrös sültnekvalóé **22**—**27** krig, a zsirnak fontja **30** kr; a szalonnáé szinte **30** kron kelt.

Hirdetés.

„E l e m i o k t a t á s t a n“ czimü **6½** ivre terjedő, sok tekintetben czélszerüen hasznos munkának **500** példányával megajándékoztatván, szerzője által a kisdedovókat képző- és példány-intézet, mind a munka hasznossága, mind a jótékony czél tekintetéből azt mindenkinek ajánlani bátorkodom. — Egy egy (kötetlen) példány ára **10** pgő krajczár. — Kapható alulirtnál. N e y F e r e n c z,

k. o. képezdei igazgató.

(Terézváros, valero-utcza, intézeti épület.)

1—3 **Hirdetés.**

GUGGENBERGER F. C.

cs. királyi szabaditékos nagykereskedésének a M. Dorottya-utczában **300**-dik szám alatt levő

Kézmű-raktára

minden tekintetben jeles és választékos áruit, névszerint minden faju és minőségü harisnyáit, legkülönfélébb pamut- s gyapju-szöveteit; továbbá igen jeles minőségü s legujabb, legdivatosabb szinezetü, úgy pamutból mint gyapjuból szött **bútor-** nem különben **nőrúha-** és **nadrág-kelméit;** végre igazi kézi fonatú **lenvásznait, damaszt asztalneműit,** különféle nagyságu és minőségü **rojtos kalmáit,** stb. stb. a nagy érdemü közönségnek a legkészebb, a legkielégitőbb szolgálat mellett s a legjutányosabb **gyári áron** ajánlja.

Vasuti menetrend.

(**1848**-dik évi martius **1**-jétől, további rendelkezésig.)

Pestről Váczra.	8 kor reggel. 2½, 4½ „ délután.	Váczról Pestre.	6, 11-kor reggel. 5 „ délután
Pestről Szolnokra.	6½ kor reggel. 1½ „ délután.	Szolnokról Pestre.	6½ kor reggel. 1½ „ dé után

Gabona-ár váltóban.

Pest, mart. 3. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
310—320	200—210	160—170	130—140	90 — 95	100—101

Pozsony, febr. 29. 1848. (pozsonyi merő.)

160—187	— — —	120—125	94 —102	65 — 70	90 — 95

Zágráb, febr. 24. 1848. (pozs. mérő.)

200—230	170—180	160—167	— — —	70 — 75	120—125

N. Kanizsa, febr. 23. 1848. (pozs. mérő.)

145—170	— — —	105—112	90 — 95	60 — 65	90 — 95

Veszprém, febr. 25. 1848. (pozs. mérő.)

150—160	130—135	110—115	75 — 80	— — 55	70 — 75

Győr, febr. 21. 1848. (pozs. mérő.)

140—190	105 125	105—125	80 — 88	52 — 60	70 — 88

Mozsony, mart. 2. 1848. (pozs. mérő.)

135—188	134—145	120—132	80 — 95	54 — 62	86 — 95

Temesvár, febr. 18. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	— — —	— — 70	— — 46	— — 50

Kolosvár, febr. 10. 1848. (kis véka.)

72 — 75	50 — 52	40 — 44	— — —	— — 17	36 — 40

N. Szombath, febr. 14. 1848. (pozs. mérő.)

174—175	— — —	135—145	100—104	63 — 64	— — —

Miskolcz, febr. 26. 1848. (pozs. mérő.)

160—165	140—145	125—130	95 —100	— — 25	90 — 95

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Mart. 3-kán 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1380 ft
Status-kötelezvény . .	5%-es	83½ —
„ „ . .	4%-es	70½ —
„ „ . .	3%-es	58 —
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		710 —
1839-ki kölcsön (250 ft) . .		250 —
Eszterházy sorsjegy . . .		59½ —
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		68 —
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft) . .		— —
Gőzhajó részv. (500 ft) . . .		520 —
Windischgrätz sorsjegy . . .		— —
Északi vasut		84 —
Bécs-gloggniczi		90 —

Dunavizállás 0 felett.

Mart. 3-én reggel: 9′ 2″ 6‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

1304 423

20.

Pest, péntek **HETILAP.** mart. 10. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜL[illegible]OS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

Az európai gabonacrisis és az elmék általa előidézett új fordulata. (T. M.) — Zsidó valláselvek (Kelethy Zsigmond). — Tót köszenet és tót logica. (M.) **Vidéki hirek.** Debreczen (Sz.) — **Egyesületi mozgalmak.** Iparegyesület — **Vegyes közlemények.** A franczia országgazdászok póruljártak. A legutolsó nemes. Ausztria kereskedelmi tengerészete. — **Budapesti mozgalmak.** — **Hirdetések.** — **Gőzösök járása.** — **Vasút.** — **Gabonaár.** — **Statuspapirosok.**

Az europai gabonacrisis és az eszmék általa előidézett új fordulata.

E czim alatt a B. P. Hiradóban még a mult őszön VII erős czikk jelent meg, általuk a szabadkereskedés „üdvteljes elvét“ akarják és vélik népszerűvé tenni. — E czikkekben foglalt hamis állitásokra már taval feleltem a Hetilap több, jelesül az **186, 193, 194, 107** számaiban; és utoljára azt is mondtam, hogy a B. P. Hiradóval e tárgy fölött több szót váltani nem fogok. Reménylettem ugyanis, hogy a Hiradó vezére, kezelői vagy hivei, (kikről, mellesleg mondva, logicát és méltányosságot föltenni följogositva nem vagyok) annyi tisztelettel fognak viseltetni a közönség iránt, annyi „eszéllyel,“ „ildommal,“ annyi „józan ésszel“ fognak birni, miszerint illy százszor megczáfolt (sőt igazán szólva, czáfolásra nem is szorult) maga magát meghazudtoló állitásokkal a közönség elé lépni átallani fognak. — Azonban a B. P. H. újra föllépett, a mi elvitázhatatlan tanusága annak, hogy a közönséget olly dörének hiszi, miszerint az még az illyen alaptalan mendemondákkal is beelégszik; hogy a közönséget olly együgyünek tartja, miszerint az e kézzel fogható ámitásokat észre nem veszi; miszerint azzal bárgyuságában elhitethetni **1**-ör azt, hogy: a szabadkereskedés csakugyan mindenkor és minden társadalomra és minden tekintetben előnyösebb, vagy mint ők mondják „üdvteljesb hatású,“ a védrendszernél: **2**-or hogy ők csakugyan *illyen* szabadkereskedést, és nem többet vagy kevesebbet és nem *mást* akarnak; **3**-or hogy ők (leginkább a néhai vezér gr. Dessewffy E.) e szabadkereskedés által e magyar hazának nem pedig a külföldnek, vagy saját maguknak javát czélozzák. — A B. P. H. a közönségröli e véleménye azonban ennek kisebbségére nem válik.

Reménylettem továbbá azt is, hogy a Pesti Hirlap, mint politikai, tehát sokkal hatásosabb lap, a B. P. Hiradót erélyesen rendre igazitandja. — Azonban ez sem történt meg, miért? azt ők tudják, mi csak annyit tudunk hogy a P. Hirlap ez ügyben mit sem tett; mintha vagy nem gondolna ez igen fontos ügyével hazánknak, vagy mintha ennél legkisebb gondja is nagyobb lenne. — Minthogy tehát mind a B. P. H. újonnan szabadon kereskedik, mind pedig a P. Hirlap folyvást hallgat, nem vehetem lelkemre hogy mennyire e lapok szük köre és saját csekély tehettségem engedik, a B. P. Hiradó e hamis tanait, ámitásait a magyar haza egyik legfontosabb ügyében szó nélkül hagyjam. Nem veheten lelkemre, hogy diadalmaskodván a B. P. Hiradó az ő ámitásaival, iparunk, jólétünk nemzetiségünk és szabadságunk tönkre tétessék, mivel midön szólni kell vala hallgattam mint a Pesti Hirlap.

De lássuk mellyek és minők azon védokok, mellyekből B. P. Hiradó a védrendszor kártékonyságát és a szabadkereskedés „üdvteljes hatását“ kiokoskodta.?

A B. P. H. **743**-ik számában, hivatkozván az előbb mondottakra ezt állitja: **1**-ör hogy a védrendszer az első productiót korlátozza, tehát drágitja; **2**-or hogy a kereskedést lenyügözi; **3**-or hogy „a fogyasztókat sanyargatja“; **4**-er hogy „a kincstárt nyilvános jövedelemforrásoktól fosztja meg“; **5**-ör hogy az ipar mind ennyi áldozatok mellett sem emelkedhetik; mert **6**-or az ipar csak úgy fejlődhetik ha a gabona, a tőkék, és első anyagok olcsók.

Vegyük ezen állitásait egy „higgadt és józan eszü hazafi“-nak egy gyakorlat emberének rostára; vegyünk sort rajtuk, és kezdjük az **1**-ön, mintha a védrendszer az első productiót korlátozná drágitaná, és ez által káros hatásu lenne.

Ezen állitását, nagy öntetszéssel az által hiszi bebizonyitani a B. P Hiradó, hogy lám Angliában is drága volt a gabona, mig a földmivelés védve volt gabonatörvényekkel, mióta pedig e törvények megszüntek azóta van bőség: ergo a szabadkereskedés bőséget okoz. —

1843-ban, daczára a B. P. Hiradó okoskodásának, **4** ez. garas volt egy pozsonyi mérő tiszta búzának az ára Békesben, és taval már **160** ezüst garas azaz **8** ezüst vagyis **20** váltó forint: *pedig* **1847**-*ben nem volt vámmal védve sem a földmivelés sem a műipar.* — Ebből világos miszerint: *a gabonadrágaság nem a védrendszer következménye.*

Angliában a földmivelés gabonatörvényekkel védve, ezért a gabona drága, s igy „*az első productió korlátozta volt.*“ Ugyan úgy-e? Angliának vagy Ma-

gyarországnak van-e több és jobb termő földe? — és hol Angliában- vagy Magyarországon terem-e ugyanollyan darab s egyenlő jóságú föld többet? — Azt még sem hihetném, hogy nálunk (hova még Bajorországból is hoztak gabonát, melly saját termeszményükkel versenyezett) egyenlő kiterjedésü és minőségü földön annyi gabona termesztessék mint Angliában: ezt reménylem még a B. P. Hiradó sem merné állitani. Ha pedig ugyanakkora és ugyanollyan földön Angliában több gabona termesztetik mint nálunk, akkor micsoda arczczal meri állitani a B. P. Hiradó, hogy „a védvám az első productiót korlátozza.“? Mikor a tapasztalás ép az ellenkezőt bizonyitja.

Tehát nem a védrendszer okozza a drágaságot (mert nálunk taval védrendszer nélkül is drágaság volt) sem pedig nem az „korláttozza az első productiót.“ (Mert hiszen a védrendszeres Angliában több producaltatik mint ugyanakkora és ugyanolly jó földön nálunk hol nincs védrendszer) Ezeknél fogva tehát az első állitás, az első támok nem áll.

De ha mindjárt állna is, ugyan mi következnék abból? Felelet: nem egyébb mint az, hogy (a mint azt már ezerszer megmondtuk) a B, P. Hiradó azt „akarja hogy soha meg ne gazdagodhassunk.“ Mert miután, daczára a B. P. Hiradó okoskodásainak nálunk mindamellett hogy nincs védvámunk, az első productio mint föllebb emlitém igen olcsó; és mint gróf Széchényi (ha jól emlékszem a Hitelben) mondá, „egész birkanyájunk gyapjáért alig kapunk annyit mennyi egy becsületes öltözetünkre kell“: ezekután mondom az, ki még ennél is nagyobb olcsóságot kiván, nem kiván nem akar kevesebbet, mint hogy jövőre az első productumokért még ennyit se kapjunk; vagy (hogy a Hiradó saját szavaival éljek) „azt akarja hogy soha meg ne gazdagodhassunk.“

Az első productio olcsóságát kivánni tehát igen kétértelmü és igen gyanús dolog. A nemzet hasonlithatlanul legszámosabb osztályának — a földmüvelőinek — melly egy maga visel minden terheket, — keresetét — tehát adozási képességét is — csökkenteni akarni, épen olly igaztalanság, mint kábaság lenne. S a B. P Hiradó ezt akarja.

Mert az csakugyan elvitázhatlan tény, miszerint ha az első productio, melly rendesen most is potom áron kél, (mint tapasztaljuk) még olcsóbb leend: akkor a földmüves jövedelme (melly már most is igen csekély) még csekélyebb leend. Ha pedig a jövedelem csökkenvén, az adó gróf Dessewfiy Emil terve szerint a személyadóval és dohánymonopoliummal még szaporitatik is: akkor a földmüvelő „mulhatatlanul tönkre jut.“ —

2-ik hamis állitása a Hiradónak az, hogy a védrendszer „a kereskedést lenyügözi.“ — Ugyan honnan tud erre csak egy példát is fölhozni? Angliából nem, mert annak a védrendszer világkereskedést eszközlött. Angliába idegen hajókon alig volt szabad kereskedni is, olly szigorú és túlzott volt a védrendszer. Hazánkba szabadon vám nélkül hozhat Ausztriából akárki akármit, mi védve nem vagyunk ellene, itt tehát nem volt és nincs védrendszer; és van-e hát kereskedésünk? — Felelet: nincs; de van Ausztriának melly a véd- sőt a tiltórendszernek hódol.

És ime illy okokkal, illy képtelen, illy kézzel fogható hamis állitásokkal viv és küzd „a higgadt és józan eszü hazafiak“ vezére és zászlótartója a szabad kereskedés mellett,

a védrendszer, a müipar, a földmivelés, a haza jóléte és a józan ész ellen.

Mind ezen „tények,“ (és nem sophismák minőket a B. P. Hiradó használt) azt bizonyitják, hogy a védrendszer nem „nyügözi le a kereskedést“ mint a B. P. Hiradó „leirhatatlan bátorsággal“ állitja, sőt inkább a (bel-) kereskedésnek igazi erőt, igazi lengületet csak ez ad.

Igaz hogy a B. P. Hiradó, Angliáról szólván adatokat közöl, mellyek látszólag mellette bizonyitanak; de vessünk csak ezen adatokra egy kis világot.

Azt mondja ugyan is a B. P. Hiradó (691 szám) hogy 1819-ben (a például fölhozott) 17 czikkből a bevitel 3nál volt tiltva; 1834-ben már egy sem volt tiltva, de mindenktől a vám tetemesen leszállitva; 1846ben már 13 czikk bevitele vámmentes volt, a más 4-é pedig csak csekély vám mellett engedtetett meg. Ez legyen igaz, de az is igaz, hogy e vámmentesség nem ellenünk hanem mellettünk szól. Mert azok nem iparczikkek hanem nyers anyagok, mellyek földolgaztatás végett vitetnek Angliába, s ezen czikkek: hamuszir, china, besózott hús, nyers vas, nyers kender, nyers len, indigo, gyapot, gyapjú, faolaj, bőr, ökör, ló, stb. Ha tehát Anglia, mellynek „ministerei a vámokat folyvást leszállitják“ kész müiparczikkeket engedne szabadon vám nélkül bevitetni, akkor csak lenne némi alapja és nemi értelme a B. P. Hiradó ama „nagy szavainak“, ama „phrasisoknak“ hogy „Anglia fokonkint naponkint szemlátomást a szadad kereskedés felé gravital“ de igy, miután ama 17 emlitett czikk közül a dolgozott vas most is 10, a selyemkelme 15, és a zeneszerek 10 száztolit fizetnek vámul; mondom ez nyilván azt bizonyitja hogy Anglia a gyártáshoz szükséges nyers anyagot, mellyet földolgozhat és mellyet csak földolgozva akar és reményl eladni, szabadon engedi ugyan bevitetni, hogy iparosainak, gyárosainak igy olcsóbba kerülvén, azok a földolgozással annyival többet nyerjenek rajta: de kész iparmüvet bevinni a hatalmas Angliába vám nélkül még most sem szabad. Ez pedig semmi több vagy kevesebb mint a bölcs angol miniszerek hallgatag véleménye a felől, bogy még a fejlödött ipart is védeni kell; nem pedig mint a B. P. H. predikálja, hogy a védrendszer nem csak nem támaszt müipart de azt csirájában elfojtja.

Fölhozza még a B. P. Hiradó (Schweitzban) a genfi óraipart, melly „minden védelem nélkül vált naggyá és világ-hireségét egyedül a szabadkereskedés („üdvteljes“) elvének köszöni“

Épen olly joggal mondhatnók, hogy a szappan- és tarhanya ipart Debreczen és Szeged „a szabadkereskedés elvének köszöni.“ Hiszen uram istenem! ha már a szabadkereskedés untig elég, sőt mint a B.P. H. mondja egyedül szükséges arra, hogy valahol óraipar keletkezzék, erösbödjék és vergődjék világhirességre, miért nincs p. o. Szegeden vagy Debreczenben világhirességü óraipar; hiszen e városok az órákat nem vetik vám alá, sem a be- sem a kivitelnél? Vagy ha már olly scrupulosus a B. P. H. miszerint azon ártatlan vámsorompókat, mellyeket mint sz. kir. városok tartanak Sz. és D. tartja okaul annak, hogy e városok világhirességü óraiparral nem birnak; akkor hiszen Jankováczon nincs vámsorompó, oda bizony ép olly szabadon bevihetni az órát mint Genf városába: tehát Jánkováczon a B. P. H. theoriája szerint ép olly világhirességü óraiparnak kellene lenni mint Genf városában. — De a „praxis“ azt mutatja, hogy Ha-

las és Jankovácz városa nem bir ugyan védrendszerrel, nem bir vámsorompóval, de ennek daczára azért óraiparral s e m b i r á m.

Hogy Genfben készülnek a sok és a hires órák, Debreczenben a cseréppipák és szappan, Szegeden tarhonya és szappan; annak nincs más oka, mint hogy Genfben nincs a cseréppipának és pipaszárnak, a szapanynak vagy tarhonyának hanem az óraiparnak széke; Szegeden, Debreczenben pedig nem az óraipar, hanem a szappankészités fészke van. Halas és Jankovácz m. városokban pedig nincs sem óraipar sem más ipar, noha ép úgy nincs vámsorompóval elcsukva a világtól mint Genf városa — ha igaz.

Hanem igen különös Schweitzot fölhozni például, midőn Schweitz földén nem terem meg az a mi kell, minélfogva idegen gabonára szorul, mellyért cserébe k e l l iparmüczikkeket adni. És ezért v a n Schweitzban müipar, miután a földmivelés el nem tarthatja felét sem a népnek, kénytelenek a lakosok ha megélni akarnak valamit csinálni.

Nagy oktalanság egyébiránt a vámsorompókat itt nálunk döngetni, holott azokat nem mi állitottuk föl, s nem is mi tartjuk fön.

3-ik hamis állitása a B. P. Hiradónak az, hogy a védrendszer „a f o g y a s z t ó k a t s a n y a r g a t j a.“

Figyelmeztetem itt a tisztelt olvasót arra, hogy a „higgadt és józan eszüek“ kik magukat még hazafiaknak is nevezik, mindig különös sőt mondhatni egyedüli figyelemmel voltak a „f o g y a s z t ó k r a.“ Ők nem törődnek a kemény munkát végző, annyi elemi viszontagságtól fenyegett, s igy igen kétes jövedelmü földmüvessel, a ki éltet s táplál mindnyájunkat; — ettől ők ezen mostani igen csekély és igen bizonytalan jövedelmét is sanálják irigylik, mert az első productumokat olcsóbbakká akarják tenni. — Ők nem gondolnak a müiparossal, ki munkája által az életet kényelmessé sőt tán kedvessé is teszi; — nem, ők azt hánytorgatják hogy ha az iparos ki nem állhatja a versenyt a külfölddel, ám jusson tönkre, de ők nem fogják a hazai iparmüveket drágán venni. — Ők nem törődnek azokkal, kik nem ugyan két kézi munkájok de elmetermékeik által több jót eszközlenek nehány év alatt, mint ők egypár század alatt; ezeket is untalan üldözik, s azt hányják szemükre, hogy „prokátorok“, theoreticusok és hogy „s e m m i ü k s i n c s.“ — Szóval, a B. P. Hiradóék a nemzet egyetlen egy osztályának sem kivánnak jót, csak egyesegyedül a „f o g y a s z t ó k“-nak. Ezek egyedül az ő embereik.

Hogy a földmüves, az iparos és a tudós ne sanyargattassék, azért ők nem szólalnak föl; — mert hisz ezek igy vagy amúgy termelők, producensek; — ámde szót emellek és tiltakoznak az ellen, ha a f o g y a s z t ó k a t fenyegeti veszély. Pedig a fogyasztók a „fruges consumere nati“, az „umsonst Fresser“-ek l gkevésbbé érdemlik meg nemcsak a kedvezést, de a kiméletet, de még azt sem hogy türetnek.

És igy van szerencsém a t. olvasó közönségnek bemutatni a tisztelt Hiradót, mint a f o g y a s z t ó k hathatós pártfogóját, ellenben ellenségét a földmüveseknek, (kiknek jövedelmét csökkentetni akarja, mert o l c s ó b b terményt kiván,) ellenségét az iparosoknak, kikért mit sem tett, mit sem akar tenni, és kiket a külföld versenye által tönkre juttatni óhajt. —

Ez aztán hazafiság! higgadt és józan észszel keverve. Similis simili gaudet. Fogyasztóknak barátja, a termelőknek ellensége, és még is igaz hazafi! —

T. M.

Zsidó valláselvek.

M e g á l l a p i t v a a p á r i s i n a g y S a n h e d r i n á l t a l, m a g y a r r a f o r d i t v a s j e g y z e t e k k e l f ö l v i l á g i t v a L ö v L i p ó t p á p a i f ő r a b b i á l t a l — Kevesen lesznek olvasóink közül, kikhez a t. fordító neve nem hatott volna, s kik nem tudnák hogy a t. rabbi lelki erejére támaszkodva hivataltársai segedelmére való remény nélkül is, hazánkban a haladás zászlóját kitüzé a vallási reform mezején; de nem mindnyájan tudják hogy a t. rabbi személyében azon erős jellemü férfit tiszteljük, ki nyugalmas tüzhelyét, hol közszeretet s osztatlan tisztelet környékezé, odahagyván, legbensőbb meggyőződés szülte bátorsággal egy ellenséges táborra rohant, azt a korszellem uralkodása alá hóditani, a szaktudomány fegyvertárából vett kétélü kardjával az örök igazságnak. És meg vagyunk győződve hogy a nehéz feladat sikerülni fog, mert hol az igazság tért nyert, ott a diadal el nem marad. Hogy a vallási reform e lelkes bajnoka a vakoskodók ellenségeskedésével mit sem gondolván, a megkezdett pályán folytonos erélylyel müködik, mutatta jelen dolgozattal is, melly csak forditás ugyan, de a jegyzetekért mikkel azt fölvilágitotta, köszönetet szavazunk neki azoknak nevében, kik a zsidóügyet mint egy hazánkbeli néposztályét szivökön hordozzák ugyan, de vagy idő vagy a megkivántató segédtudományok hiánya miatt, a zsidó vallásnak a politikai életbe vágható elveivel meg nem ismerkedhetnek. —

De megkülönböztetett figyelmet érdemel a rövid de velős előszó, melly az ujabb időben ez ügy körül irottaknak legjobbikaihoz tartozik.

A benne foglalt okoskodás leginkább azon kérdés körül forog: vajjon a zsidó-e m a n c i p a t i o, vagy a zsidó-r e f o r m u t á n i törekvésnek adassék-e az elsőség? és figyelmeztetvén mikép mindegyik mellett mind elméleti motivumok mind gyakorlati példák szólanak, azon kivánatnál állapodik meg, hogy a reform alatt csak a társadalmi és erkölcsi álláspont lényeges javitása értessék; mert — mint igen helyesen mondja — a dogmák s ceremoniák módositása az álladalmat nem érdekli. — A reform szükséges voltának ezen felfogásában tökéletesen megegyezünk, és pedig nem csak az emlitett ok, hanem azon a tapasztaláson alapuló véleményünknél fogva is, melly szerint ez illy értelemben vett reform sokkal kivihetőbb; mert a köznép, a nála nem igen divatos érett meggondolás eredményezte meggyőződésekkel nem igen bajlódván, leginkább az idő hossza által szentesitett szokásokhoz és fontosnak látszó külsőséghez ragaszkodik.

Ezen kivánatot tehát magunkévá tesszük, és a zsidók cselekvési terét illetőleg meg is elégedhetünk annak beteljesedésével, és csak arra bátorkodunk figyelmeztetni hogy: illyen különbség nem csak a reform, hanem az emancipatióra nézve is tétessék.

Ha ugyan is az emancipatio alatt teljes polgárositás értetnék, de a szónak valódi értelmében, melly szerint a zsidó mindazon jogok birtokába juttassék, mellyek egy alkotmányos ország polgárát illetik, és mellyek nélkül „alkotmány“ s „polgár“ csak puszta, értelem nélküli szavak;

*

ha a körül forogna a kérdés, hogy a zsidó hivatalképességgel, törvényhozásrai befolyással, szóval statuspolgári jogokkal ruháztassék fel; igy bizonyára a legnagyobb önszeretetü zsidó sem fogná mondani, hogy adassék meg csak az emancipatio majd aztán reformálódunk. Mert elvitázhatatlan joga, sőt el nem mulasztható kötelessége minden statusnak közelebbről ismerkedni meg azoknak politikai elveivel, kikre a közhivatalokat és a törvényhozásrai befolyást bizná: és illyen értelemben vett emancipatiót szándékozott a franczia császár is —

Máskint áll a dolog nálunk, hol az emancipatio alatt közönségesen csak kereset-szabadság, életfentartási jogok adatása értetik; itt nem csak nem kötelesége, hanem joga sem lehet a statusnak politikai elvek után kérdezősködni; különben az anyákat kellene eltiltani a szüléstől addig, mig a megszülemlendő magzatnak politikai elveit nem nyilvánitanák.

A végett hogy valaki egy hold földet, mellyet szivesen szántana, tulajdonának mondhasson, hogy lovakat patkolhasson, hogy ha netalán szabó vagy varga, boltjának ajtáját egészen nyitva tarthassa, mulhatlanul szükséges volna-e a politikai elvek megismertetése? —

Az illy értelemben vett emancipatiónak megelőznie lehet is kell is a reformot. Lehetsége az imént modottakkal meg van mutatva, és hogy kell, azt sem szükséges mázsányi támokokkal bizonyitani. Kérdezzük csak a tapasztalást ezen legjobb tanitót, majd megmondja hogy a keresetmod milly befolyással bir az ember művelődésére, jellemére és gondolkozás módjára. Az organismusra jótékonyan ható emésztés, nem csak az ételek minőségétől, hanem azoknak miképpen felvevésétől is függ.

Ezen véleményünkkel reményljük a t. rabbi is egyet fog érteni, és ha szabadna rémelnünk, hogy kik a zsidók sorsa fölött intézkedhetnek, azok is illy szenpontból tekintenék az emancipatio s reform közti összefüggést, úgy csak hamar megszünnék a nyomorult állapot, melly alatt a Mozes vallását követő magyar

Szerte néz és nem leli
Honját a hazában. Kelethy Zsigmond.

Tót köszönet és tót logica.

Mig egy „nagy hazafi“ a tót mozgalmakat egyedül a magyar haladó párt tulságoskodásából akarta kimagyarázni: addig és akkor a tót ultrák Pozsonmegyében Divén romai közt, hol hajdan a tót király székelt, Wesselényinek és Széchenyinek magának arczképét is ábrándos, sőt pogányos szertartások közt a pokolbelieknek áldozták. Igy tettleg czáfolták meg ama „nagy hazafi“ ama vádját, mintha a tótságot K. L. tulságoskodása lázitotta volna föl.

Míg a magyar faj vérrel szerzett és vérrel megváltott földén, a török korbács és iga elől futó ráczoknak menhelyet adott, azokat nem vendégekül, de testvérekül befogadta: addig ugyanazon ráczoknak ivadékai, egy testvérjüket főispánná iktattatásakor nem diák, nem magyar hanem rácz nyelven üdvözölnek, ugyanazok a magyar nyelv ellen küldöttséget bocsátnak Bécsbe; ugyanazok a magyarok általi elnyomattatásukról panaszkodnak az egész világ előtt.

Mig a magyar nemzet minden faju és vallásu csőcselék népet befogad és véd: addig e csöcselék nép elnyomásról panaszkodik és gazdáját rágalmazza.

A magyar befogadta a görög vallásu szlávokat, de a szláv a protestans vallásu magyart be nem fogadja Horvát- és Tótországban. És mégis e szlávok panaszkodnak a magyarok által szenvedett elnyomásról! Egy illir azzal kérkedett, itt Magyarországon nem pedig Illiriában, előttem, hogy a zágrábi társaság- — vagy alkalom-kocsiból egy magyart azért vonczoltak ki egyedül, mert magyar volt; míg itt nálunk magyaroknál sem szlávval, sem némettel hasonló nem történik. És mégis ezek panaszkodnak arról, hogy a magyarok által elnyomatnak.

Itt a szlávok szláv nemzeti tánczalmat tartanak, és elnyomóik, (a magyarok) legkisebbé sem háborgatják őket; Zágrábban, vagy a dicső szláv nép egyébb fészkében, nemcsak magyar nemzeti vigalmat adni, de nyilvános helyeken még magyarul beszélni is életveszélyes merénylet. És mégis e szlávok mernek a magyarok zsarnokságáról panaszkodni.

A tótság éhen hal, s a magyar az éhhalál elöl futókat befogadja táplálja. És a tótság panaszkodik, hogy a magyarság által elnyomatik. Egy tót pap ellenben azt irja, hogy csak merészeljen egy magyar a tótok közé menni, s majd ekkép fogadják öt: czoki kutya!. — Ez a tót köszönet.

De van ám tót logica is. Ennek egy példányát láthatni a Pesti Hirlap **1037**. számában, hol a „Tatrin“ nevü irodalmi társulat évkönyvében valami Bodza Mihály tót bölcs (lutheranus tót pap) vitézkedik, és mig egy felől a tót nyelv és tótság dicséretét bodzafa-versekkel énekli meg, addig a magyarságra bodzafa-puskával lövöldöz. A többi közt azt is mondja, hogy a meddőség, a szaporátlanság, „testi s lelki tehetlenség jele.“ — Ennek bebizonyitására fölhoz egy példát az állatországból, névszerint az öszvért, melly meddő szaporátlan.

Ám legyen, domine Bodza! tehát itt is nehány példa az állatországból, mellyből kitünjék: vajjon a természet és a tapasztalás, vagy az ön logicája hazudik-e?

I. Az elefánt egyet ellik és **3** év alatt csak egyszer, tehát szaporátlan, tehát (a tót logica szerint) testileg, lelkileg tehetetlen. — Ellenben a disznó ellik egyszerre **6—12**-öt is, és évenkint **2**-szer, tehát azon idő alatt (**3** év alatt) mig az elefánt egygyel, a disznó **36—72**-övel szaporodott. Ebből B. úr logicája szerint az következnek, miszerint a disznó **36—72**-szer levén szaporább mint az elefánt, ugyan annyiszor tehetősebb, azaz erősebb is. — Hallott-e ember fija illy vadat?

II. A ló szinte egyet ellik, s **2** év alatt egyszer, míg a patkány minden **2** hónapban, s egyszerre **15**-öt is: vagy is **180**-at addig míg a ló egyet. — Tehát **180**-szor levén szaporább a lónál, ugyan annyiszor testileg tehetősebb, azaz erősebb is lenne a lónál, a tót logica szerint; a mi pedig absurdum.

III. A nőoroszlán egyet ellik, ritkán kettőt; a házi nyúl havonkint **2—3**-at, s igy egy évben **36**-ot is: ennélfogva (a tót logica szerint) testileg **36**-szor tehetősebb az oroszlánnál; a mi képtelenség.

Ezek szerint tehát „testileg lelkileg tehetetlen,“ mert szaporátlan, mert meddő: a magyarság, az elefánt, az oroszlán és a ló; ellenben testileg lelkileg tehetős — mert szapora: a tótság, a disznó, a patkány és a nyúl. — Ez következnek ugyanis B. úr tót logicája szerint.

A mi pedig B. úr ama fenyegetéseit illeti, hogy ha a tótokhoz akarnánk menni „czoki kutya“ üdvözléssel fogad-

nának, azt felelem, hogy: egy magyar példabeszéd szerint — a tótságtól jobbat nem is várunk. — De ne vicsorgassa fogait Bodza úr! nem fogunk mi látogatóba oda menni, a hol a szapora, tehát testileg lelkileg tehetős tótság terem; és csak azt szeretnénk, ha azok a szapora (testileg lelkileg tehetős) tót koldúsok minket sem látogatnának meg. És sokkal helyesebben is tenné tiszteletes úr, ha hazafiainak — a tótoknak, kik olly szaporák, — egy kis élelmet, (ha mindjárt bodzavirágtheát, vagy bodzalekvárt is) adna, a helyett hogy minket, kik e tehetős (azaz szapora) koldús népet ellátjuk, azon a hangon támad meg, mellyen csak négylábu állat szokott.

Ámbar ön tót nyelve még olly szép, még olly dicső, s ön szerint „az angyalok nyelve“ legyen is; (mellyen tehát az angyalok povedálnak!) az nekünk mindegy, csak hogy ön mint pap, igen érdemetlen hirdetője az evangéliumnak, ha a helyett hogy még ellenségeit is szeretné, inkább hiveit még ollyanok ellen is huszogatja, kik azok közül több ezereket ingyen kegyelemből az éhenhaláltól megmentettek.

Adjon az úr isten önnek észt és erőt! M.

Vidéki hirek.

Debreczen. — T. szerkesztő úr! Már hónapok multak azóta el, hogy e lapok szerkesztősége által a városunkat — illetőleg vidékünket tárgyaló tudósitások közlésére fölszólittattam. A milly szükségesnek tartom, hogy az ország különböző vidékei mint beligazgatási, társadalmi és politikai, úgy iparos és mezőgazdasági működéseiről is a közös hazát őszintén, leplezetlenül tudósitsák: épen olly nehéznek tartom ezen működések és események czélszerü és tanulságos közlését; s épen azért mert igy vélekedem, késtem tudósitásaimmal. Soká gondolkozám, hol s mi tárgygyal kezdjem meg e foglalkozást, úgy, hogy soraimból, s még inkább soraim közül gúny, rágalom és rosz akarat ne olvastassék ki, de (legalább az értelmesebb rész által) olly kútfőkből származottaknak vétessenek, mint a minők valósággal. —

Én nem fogom e lapok olvasóit a társadalmi élet rajzolásával, s a farsangi események közlésével mulattatni, mert hiszen ezeknek divatlapjainkban van helyük, de nem ecsetelendem politikai közéletünket sem. — Tudósitandok tehát egyedül az iparos élet eseményeiről, közintézeteinkről, mellyek az ipart, népnevelést s a város csinosságát s emelkedését czélozzák; a mezei gazdálkodásra csak annyiban terjesztvén ki figyelmemet, mennyiben az a műiparral válhatatlan kapcsolatban áll. Ezen első tudósitásomban e kérdést állitom fel: van-e Debreczennek műipara? s ha van, minő? Ne láttassék különösnek senki előtt e kérdés felállitása: van-e Debreczennek műipara? Mert ha műipar alatt a mesterségek, s művészetek nagybani üzését, azoknak folytonos tökéletesedését s gyarapodását értjük, úgy valóban Debreczen műipara nem nagy jelentőségü: de ha műipar alatt a legszükségesebb mesterségeknek kicsinyben üzését és gyakorlását értjük, úgy igen is Debreczen műipara — ha bár mindenesetre pangó is — de meglehetős terjedelmü. Városunkban a salétromfőzőn kivül egyetlen gyár sincs; mesterségek csak egyes mesterek által üzetnek, kik 1—2 legényt s 1—2 inast tartanak, és csupán a napi szükségeket fedező tárgyak készittetnek; minden magasabb izléshez, csinossághoz s kényelemhez szükséges szerek vagy hazánk más iparosabb városaiból, vagy épen külföldről, s főleg Bécsből hozatnak. Az kézi mesterségek közül legnagyobb mértékben üzetnek a timár, varga, szücs, szabó, gubás, csutorás, pipás, hentes, kalapos mesterségek, de hogy ezek is látható haladással s müvelődéssel dicsekedhetnének, alig mondhatnám. Sokféle okát lehetne felhoznom a műipar ezen pangásának. Nem kevéssé nyügözi azt a czéhek szükkeblü visszaélése, melly a versenyt s concurrentiát gátolja, és talán magában népünk természetében is rejlik némi idegenség az iparosság s mesterségek iránt.*) Én azonban a műipar ezen pangásának legfőbb okát e következőkben találom u. m.: a város agrariai viszonyaiban, az ország egyéb iparüző vidékeitől elszigeteltségünkben; a közlekedési eszközök tökéletes hiányában, végre az iparos osztálynak a törvényhozás által eddigi elhanyaglásában, védetlen s méltánytalan állásában.

A város agrariai viszonyait e helyen bőven nem fejtegetem, csak annyit emlitek meg, hogy a város roppant terjedelmü birtokait a polgárság közt hajdanában használat végett olcsó áron (nyilasát — 5 köblös föld — 100 pgő frtért) kiosztotta, mellyhez aztán nagy terjedelmü nyári legelő, s több járulék jő. Illyen csekély áron nagy mennyiségü földbirtokhoz juthatván a város lakosai, s ide járulván még a mesterségektőli természetes idegenkedés, s azon körülmény, hogy alább kifejtendő okoknál fogva nálunk a mesterségekben tetemes összeget haszonnal forgatni nem is igen lehet: mi volt és mi természetesebb most is, minthogy minden mesterember, mihelyt egy pár ezer forintot összekereshet, földbirtokot vesz, s mesterségét vagy egészen elhagyja vagy legalább elhanyagolja, s attól a tetemesebb tőkét elvonja? Ezen bajon azonban az ipar s mezőgazdálkodás országszertei fejlődése már eddig is nagyot segitett, a mennyiben a földbirtok ára a mult nehány esztendőben nálunk is szinte 4—5 annyira emelkedvén, a mesteremberek sokkal inkább mesterségök gyakorlására leendnek magok a körülmények által szoritva. Hogy a közlekedési eszközök hiánya szárnyát szegi a kereskedésnek, a kereskedés nem léte vagy pangása a műipart tökéletesen lenyügözi, úgy hiszem nem kell mutogatnom. E szomorú tapasztalás igazolja magát Debreczen műiparára s kereskedésére nézve is. A ki valaha Debreczenbe, főleg az őszi s tavaszi sáros s nedves időben utazott, az előtt utaink borzasztó voltát nem kell ecsetelnem. Csak annyit jegyzek meg, hogy a város egész határán sehol csinált vagy töltött ut nincs, ha csak a két árok közé

*) Dehogy rejlik, dehogy rejlik! Ezt csak azok iresztelik róla, a kik ama mondást: „a magyar csak eke után való,“ — meghazudtoltatni nem szeretnék. — A magyar örömest leszen mesterember, kézmüves, müvész stb. de azt mondja a szentirás: ignoti nulla cupido. Már miként legyen a magyarnak olly mesterséghez kedve, mellyről azt sem tudja van-e a világon vagy sem; ? mellyet tehát nem ismerhet és igy meg sem tanulhat. Molnár, kerékgyártó, faragó, szabó, varga, kovács, szücs stb. szóval azon mesterségekre, mellyekről tudja hogy léteznek, lám még falun növekedett magyar is adja magát. A ki pedig Pestre jő, az még egyéb mesterséget, sőt müvészetet is ismervén, egyébre is adja fejét, s leszen belőle jó és kitünő mester és müvész is, mint akárhány példa mutatja. Igy hogy csupán egyet emlitsek, a Nagy testvérek egy gőzmozdonyt állitottak ki az iparegyesületnél, mellyet maguk készitettek. Szerk.

szoritott pocsolyákat itt ott illyeneknek nem akarjuk nevezni. E helyen azonban annak taglalásába, mi az oka az utak ezen elhanyagolásának? nem bocsátkozom, csak azt jegyzem meg, hogy ha a város hanyagsága nem egészen menthető is, de legalább a vád sulya nem egyedül rá nehezedik; s nagy rész jut abból, mind a vidék topographiai fekvésére, mind az országnak a közlekedési eszközök létesitésében eddig tanusitott hanyagságára; mert hogy **14—15** mértföld hosszában s széltiben Debreczen egy maga minden országos segély nélkül készitsen s tartson fel utakat, nem jogszerü *), de nem is lehetséges. Mi a phisikai erökre nézve érvényes, igaz az a szellem világában is; minél távolabb állunk a tüzhelytől, annál kevésbbé érezzük annak melegitő hatását; minél távolabb s elszigeteltebben áll valamelly vidék egy más müveltebb, polgárosodottabb vidéktől, annyival kevésbbé hatnak el oda a müveltség szellem sugárai. Igy van Debreczennel. Egyiránt el van ez szigetelve, s pedig főleg a gyakran teljesen járhatatlan utak miatt, nemcsak a nemzet müveltsége középpontjától Pesttől, de átalában az ország minden fejlettebb, müveltebb vidékeitől. És ha a Pesttel összekötendő vasutnak minél előbbi létesülése az anyagi érdekek fejlesztésére u. m.: a kereskedés, müipar és gazdálkodás élénkitésére felette kivánatos; nem kevésbbé ohajtandó az azon szellemi surlódás előmozditására, s az ebből remélhető szellemi fejlődésre nézve is, mellyet a pestteli gyors s gyakori közlekedés és érintkezés eredményezend. Érzi és tudja ezt városunk lakosainak müveltebb része, de érzi és tudja a városi előljáróság is, s ez okból mindent, mit ereje tenni enged, szivesen teljesit is. Csalhatatlan tanúságai ennek azon ajánlatok, mellyeket a város a vasutépitő társulatnak tett, s mellyek e következők:

1-ör. Vesz a város **80** darab részvényt **250** pgő forintjával, hogy igy a társaság igazgatásában egy szavazata legyen.

2-or. Minden földet, melly a pályához s indóházhoz szükséges, ingyen ad.

3-or. Ad és vitet ingyen a határon belül **5,000** szekér homokot.

4-er. Ad ingyen **5,000,000** darab téglát és **10,000** darab fát.

5-ör. Ad ingyen, míg a vasut a határban készül **8,000** gyalog napszámot.

Ez ajánlatok nyilvános tanúi azon hasznok felőli meggyőződésnek, mellyeket városunk a vasut létesülésétől reményl, valamint azon forró ohajtásnak is, vajha mielőbb gözönyökön röpülhetnénk a középpont felé azon az uton, mellyen most gyakran **8—10** napig is mászunk! **)

Azt, mikint nyügözik nálunk is az ipart szabad fejlődésében és müködésében, nem mondom a czéhek magok mint institutumok, de az azoknak nevében, s azok neve alatt üzetni szokott iszonyú visszaélések: jelen alkalommal nem tárgyalom, annyival inkább, mert talán leend még alkalmam a czéhekről tüzetesen is szólanom. Most még befejezésül csak az iparos osztály védetlen, méltánytalan, hogy ne mondjam lenézett állásából kifejlett némelly szomorú körülményről szólandok. Minden iparos érzi ezen nyomasztó lealázó állását, ezért ha már maga abból nem szabadulhat is, de legalább gyermekeit ovatosan kiragadni törekedik. Innen megfejthető az, hogy nálunk a mesteremberek gyermekeiket mind diákoknak növelik; arról igen keveset aggódván, hogy ha fiaik az iskolából kikerülnek, ha az iskolai valódi gyámi állapotot elhagyják, vajjon jobban leend-e dolguk, vajjon tisztességesebben keresendik-e meg napi kenyeröket, mint ha ügyes iparosokká leendettek volna? S mivé lesz ezen műhelykerülők egész serege? Mivé mássá, mint legnagyobb részint prokátorrá! Ez az egyik oka, hogy a már is élni sem tudó prokátorok roppant legiója az aggodalomig szaporodik. Ez az oka, hogy a megtorlódás miatt a különben kenyeröket megkeresni nem képes proletariusok, fondor ravaszsághoz s mindenféle aljassághoz folyamodnak. Innen az ügyvédi kar becstelensége, elaljasodása. És pedig e nyomorult proletariusok nagy része korán szorgalmas munkához szoktattatván, s ügyes iparossá képeztetvén, a mostani tudatlan litteratus helyett ügyes kézmüvessé, az alacson fondorkodó helyett becsületes, erényes, hasznos és vagyonos polgárrá leendhetett volna.

Ez alkalommal befejezem tudósitásomat, jövőre alkalmasint azt tüzendem ki tudósitásom tárgyaul: minő segédeszközök által lehetne városunk iparának gyarapodását eszközölni? Sz....

*) Hogy nem jogszerü, azt én át nem látom; mert ha azon előnyt sőt azon igen is nagy nyereséget, mellyet a terjedelmes határból, tehát a sok földből Debreczen húz, nem lehet jogszerütlennek mondanunk: biz akkor az abból számazó, az attól föltételezett költséget sem. Szerk.

**) De hiszen „azon az úton, mellyen most 8—10 napig is mászunk“ soha sem fogunk repülni gözönyökön; — mert ha azon az uton még az üres szekér is elsüllyed és megfeneklik, bizony elsüllyedni fog a 100—140 mázsányi súlyú gözöny is. Szerk.

Egyesületi mozgalmak.

Iparegyesület. Szakosztályi társalgások febr. **16**-kán és mart. **1**-én. —

Február **16**-án Szadler József, egyetemi tanár ur az anyagokról kezdett előadását sziveskedett folytatni. Tanulságteljes és népszerü előadása folyvást figyelemmel kisértetett. Az ezen estére kitüzött többi tárgyak, közbejött akadályok miatt, nem kerülhettek szőnyegre.

Martius **1**-én: **1**. Elnök Arenstein ur bemutatta Hoffmann J. D. urat, ki fővárosunkat és hazai iparunkat egy ujabb iparvállalattal indul megajándékozni. Ő ugyanis Pesten, dohányutczában **371** sz. a. egy erőszeti és müvességi gépmühelyt (mechanische und technische Constructions-Werkstaette) szerel most föl. Készitend benne: gőzmalmi gépezeteket, gőzkészületeket, gőzkazánokat, sajtókat, csigákat emeltyüket, teher-mérüket, gazdasági és gyári eszközöket, szivattyúkat, fecskendőket, ékárukat. Óhatjuk hogy a remények miket vállalatához mi és ő kötünk, egyaránt, mi előbb s diszlettel valósuljanak! — **2**. Lichtenstein György emléktanár (Mnemotechniker) ur, engedelmet nyervén igazgató választmányunktól arra, hogy tan-termeink egyikében az emléktanból előadási cyclust tartson: ez alkalommal a műnöki közönséggel ismertette meg az emléktannak czélját és hasznait, miket kivált a műnököknek gondolt ajánlhatni azért, mivel a műnökségnek mind tudományos vonatkozásiban, mind üzleti gyakorlatában, számokra van szüksége, miket pedig a természeti emlékező tehetségnek, hüséggel kapcsolni magához oly nehéz. — **3**. Mildner kereskedő ur a váczi utczában a' halásznál, szives volt

különféle készitményeket guttaperchából beküldeni. E készitményekből nála gazdag raktár van. Beküldött pedig jelesül butorboritásul, teritékül st., használható kelméket; talpas sárczipőt, tűzoltó vizvedret, stb. Reménységünk van hogy ez uj és már is sok alkalmazást nyert anyagzatról, ugy a társalgások mint a Hetilap közönsége, rövid időn egy szakbeli férfiutól kimeritőbb értesitést fog venni. 4.Mint már mult alkalommal Wehrheim Fülöp műszerkereskedő úr, ugy megmost Schlik Ignácz ur vasöntése (nyulutczában, saját gyárépületében) tüzálló téglákat mutatott föl. Wehrheim és Schlik urak, mind ketten, saját készitményöket hozták be. A mily igen szükséges mesterséges kövek ezek a tűzmüvesség körében, ugy a társalgó közönség is gondos figyelemmel tekintette e mutatványokat, azt hisszük hogy igen igen érdekes leszen, az e téglák iránt teendő kisérletek eredményét mind átalában, mind egymással hasonlitva, egy közelebbi alkalommal előterjesztve hallani. Janig Károlur fenköveket (Wetzsteine) mutatott, Beszterczebánya vidékéről. Azon köszörükövek, miket iparosaink legtöbbnyire használnak, Levantéról, Franczia- és Csehországokból kerülnek. Érdekes volt tehát e szükségünket hazai kötermékeinkből is fedezhetőnek hallani. Ugyan Janig ur mutatott egy kis, forasztásoknál alkalmasan használható gőzfuvót. — Mart. 6-án. Csanády, jegyző.

Vegyes közlemények.

A franczia ország-gazdászok póruljártak. — T. i. iszonyu nagy évi adót zsaroltak, és azt elvesztegették, a hivatalokkal kereskedést üztek, s azon hazafiakat kik ezt rosszalták, lázitóknak ellenségnek s vakoknak nevezték. A nép tehát jobb országgazdászatot (reformot) követelt, de a miniszterek 400 álgyúval és 100 ezer puskával s ugyanannyi szuronnyal feleltek: mint ők mondák a „rend fentartása“ miatt.

Azonban 400 álgyú és 100 ezer puskával iszonyú gyilkosságot véghez vinni lehet ugyan, de a csendességet fentartani nem. Ennélfogva a franczia nemzet, azaz nem is a franczia nemzet hanem a párisi nép, — mind a királyt mind pedig ministereit kikergette az országból, még pedig 24 óra alatt, ez évi febr. 23-ától 24-ig.

A legutolsó nemes. Norvegiában az 1818-ban keletkezett alkotmány a nemesi rendet eltörülvén, csupán az akkor férfi kort ért nemes egyéneknek hagyta meg kiváltságait és czimeit, kik az irt idő óta mind meghaltak, úgy hogy ma már csupán egyetlen egy van életben, valami Wedell nevü; ezzel a születési aristocratia ki fog halni. — A mi politikusaink, országgazdászaink és „higgadt eszü“ hazánkfiai azt állittatták gr. D. E.-lel, hogy a születési aristocratia az ország oszlopa (fából) s a trón zsámolya. Ezek szerint Norvégiában nem levén születési aristocratia nincs az országnak oszlopa; vagyis Norvégia, ha azóta már össze nem dült, de bizonyosan összerogyik maholnap. — A tapasztalás azonban az ellenkezőt tanusitja, mert Norvégia igen szilárd, igen széles alapokon nyugvó álladalom; ott nem lehet lázadástól félni, mert senkinek sincs oka elégületlennek lenni, épen olly kevéssé mint Éjszakamerikában, hol szinte nincs születési aristocratia.

Ausztria kereskedelmi tengerészete 1847. Az 1846-dik év végével az osztrák tengeri kereskedés birt hosszu utú vitorlás

hajót	555	154,030	tonnával
1847-ben épitetett újonnan	51	17,758	„
Vétetett . . .	3	402	„
Van jelenleg	609	172,280	„
Ellenben 1847-ben eladatott	8 hajó	1,470	tonnás
elsüllyedt	24 „	5,874 „	32 7,344
Maradt 1847. végével	567	164,936	

minélfogva egy év alatt 22 hajóval s 10,906 tonna erővel szaporodott az osztrák tengerészet.

Az emlitettem 51 hajó közül 4 Triestben, 8 Velenczében, 1 Chioggiában, 37 a magyar tengerparton s Dalmatiában, 1 pedig Galaczban készült.

Ezeken kivül még van az osztrák Lloydnak 24 gőzhajója, összesen 3,190 ló- és 9,782 tonnaerővel, s ujonnan készül 7. (L.)

Budapesti mozgalmak.

Azon hir következtében, melly nemcsak a fővárosi de a vidéki lakosokat is olly rettegésbe hozta, mintha t. i. a bankjegyek arany és ezüst pénzzel sehol föl nem váltatnának, — mind a pesti, mind a budai városházánál hetfőn a ki csak jött kaphatott ezüst pénzt 5 forintos bankjegyért; Budán a kamaránál és fiókbanknál pedig 100 forintos jegyért is. Illyen módon f. hó 6-án nyolcz, 7-én pedig 9 ezer 300 pforint árú huszas adatott ki.

Noha egy bizonyos pártvezér, midőn a mult őszön leléptettetett, azzal kérdkedett, hogy pártjának ügye sokkal jobb lábon áll mint ez előtt 3 évvel: még is a tapasztalás ellenkezőt bizonyit; mert az ő tana, melly eddig jelszó volt bizonyos osztályú „fogyasztók“ szájában, és melly eddig ugyancsak alkalmaztatott gyakorlatilag is, egy egész hét, 7-szer 24 vagyis 168 óra alatt csupán kétszer vitetett által „a gyakorlat mezejére.“

Röviden és „phrazisok“ nélkül szólva, a mult héten csak kétszer alkalmaztatott azon tan: „non quid juris, hanem quid consilii;“ „főkép pedig sikert minden áron,“ vagy is: az elmult héten csupán két lopás történt.

A ki magasra megy, nagyot esik. Igy járt egy szerencsétlen ácspallér, a ki a sétány-utczában egy ház tetejéről leesvén szörnyet halt, nőt és két árvát hagyva maga után. Egy napszámos az országuton, a rokkantak laktanyájával szemközt épülő házról esett le, és szinte halva maradt. — Illyen igaztalan a sors, a szegény ember leesik és meghal.

Minthogy a tél elmult, a Dunán pedig hajókon hozattatik föl elég gabona, minthogy továbbá a malmok már berakatván örölhetnek, minthogy ennek következtében leend gabona s liszt elég: — tehát a liszt ára fölment; — igazán szólva fölcsigáztatott. Mart. 4-éről szóló városi árszabály értelmében ugyanis, az 1-sö rendü montliszt mázsája 20 ft 48 kr, egy itczeé $10\frac{3}{4}$ kr; — 2 rendü liszt má-

zsája 19 ft 19 kr, 1 itczeé pedig 10 kr; 1 mázsa zsemleliszt 19 ft 10 kr, 1 itcze 8 kr; 1 mázsa kenyérliszt 7 ft 1 kr, egy itcze 4 kr; rosz pénzben.

HIRDETÉSEK.

1—2

Hirdetés.

GUGGENBERGER F. C.

cs. királyi szabaditékos nagykereskedésének a M. Dorottya-utczában 300-dik szám alatt levő

Kézmű-raktára

minden tekintetben jeles és választékos áruit, névszerint minden faju és minőségü harisnyáit, legkülönfélébb pamut- s gyapju-szöveteit; továbbá igen jeles minőségü s legujabb, legdivatosabb szinezetü, úgy pamutból mint gyapjuból szött **bútor-** nem különben **nőrúha-** és **nadrág-kelméit;** végre igazi kézi fonatú **lenvásznait, damaszt asztalneműit,** különféle nagyságu és minőségü **rojtos kalmáit,** stb. stb. a nagy érdemü közönségnek a legkészebb, a legkielégitőbb szolgálat mellett s a legjutányosabb **gyári áron** ajánlja.

Hirdetés.

„Elemi oktatástan" czimü $6^1/_2$ ivre terjedő, sok tekintetben czélszerüen hasznos munkának 500 példányával megajándékoztatván, szerzője által a kisdedovókat képző- és példány-intézet, mind a munka hasznossága, mind a jótékony czél tekintetéből azt mindenkinek ajánlani bátorkodom. — Egy egy (kötetlen) példány ára 10 pgő krajczár. — Kapható alulirtnál.

Ney Ferencz,
k. o. képezdei igazgató.
(Terézváros, valero-utcza, intézeti épület.)

Tudósitás.

A magyar pezsgő-borok számos készitői és dicsérői között, alig lehet már módot találni, mellynélfogva egy ujabb és jobb modorban készitett pezsgő bort a t. cz, közönség figyelmébe lehessen ajánlani. — Ajánlani pedig nekünk is szándékunk, de mellőzvén a hosszas dicséret-módját, csak rövid tudósitást adunk, hogy az iparmütárban nagyban és kicsinyben jutányos áron árultatik pezsgő-bor, a melly minőségében egyenlő a franczia pezsgővel.

Kereskedő uraknak és nagyban vásárlóknak a szabott árból 5 száztóli engedtetik.

1—1 Iparmütár.

Vasuti menetrend.

(1848-dik évi martius 1-jétől, további rendelkezésig.)

Pestről. Váczra.	8 kor reggel. $2^1/_2, 4^1/_2$ „ délután.	Váczról. Pestre.	6, 11-kor reggel. 5 „ délután
Pestről Szolnokra.	$6^1/_2$kor reggel. $1^1/_2$ „ délután.	Szolnokról. Pestre.	$6^1/_2$kor reggel. $1^1/_2$ „ délután

Gabona-ár váltóban.

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
Pest, mart. 7. 1848. (pesti mérő.)					
240—250	— — —	150—180	120—126	80 — 90	100—110
Pozsony, mart. 3. 1848. (pozsonyi merő.)					
160—180	— — —	130—148	90 —100	65 — 70	92 —100
Zágráb, febr. 24. 1848. (pozs. mérő.)					
200—230	170—180	160—167	— — —	70 — 75	120—125
N. Kanizsa, febr. 23. 1848. (pozs. mérő.)					
145—170	— — —	105—112	90 — 95	60 — 65	90 — 95
Veszprém, febr. 25. 1848. (pozs. mérő.)					
150—160	130—135	110—115	75 — 80	— — 55	70 — 75
Győr, febr. 21. 1848. (pozs. mérő.)					
140—190	105—125	105—125	80 — 88	52 — 60	70 — 88
Mozsony, mart. 2. 1848. (pozs. mérő.)					
135—188	134—145	120—132	80 — 95	54 — 62	86 — 95
Temesvár, febr. 25. 1848. (pozs. mérő.)					
150—170	— — —	— — —	65 — 70	45 — 50	50 — 60
Kolosvár, febr. 10. 1848. (kis véka.)					
72 — 75	50 — 52	40 — 44	— — —	— — 17	36 — 40
N. Szombath, mart. 3. 1848. (pozs. mérő.)					
148—170	— — —	110—120	80 — 84	60 — 63	— — —
Miskolcz, febr. 26. 1848. (pozs. mérő.)					
160—165	140—145	125—130	95 —100	— — 25	90 — 95

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Mart. 6-káu 1848.

Bankrészvény, darabja		1100	ft
Status-kötelezvény	$5^0/_0$-es	$81^5/_8$	—
„ „	$4^0/_0$-es	69	—
„ „	$3^0/_0$-es	53	—
1834-ki kölcsön (500 ft)		683	—
1839-ki kölcsön (250 ft)		$232^1/_2$	—
Eszterházy sorsjegy		53	—
Pesti középp. vasut (100 ft)		60	—
N.-Szombathi „ (100 ft)		—	—
Pesti lánczhid részv. (100 ft)		—	—
Gőzhajó részv. (500 ft)		500	—
Windischgrätz sorsjegy		—	—
Északi vasut		$84^1/_2$	—
Bécs-gloggniczi		78	—

Dunavizállás 0 felett.

Mart. 8-én reggel: 9′ 0″ 0‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

21.

Pest, kedden **HETILAP.** mart. 13. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1\frac{1}{2}$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

A szaktudósok és a józan ész. (Tóth Móricz) — A zsidók és a mesterségek Magyarországon. II. (Einhorn Ignácz.) — Egyetemünk könyvtára. (Ovits.) — **Vidéki hirek.** Kassa. (H. V.) — A zemplén-megyei tüzkár-mentesitő egylet alapszabályai. (S. a. u. h. l.) — **Egyesületi mozgalmak.** Iparegyesület. Müegyesület. József nádor nemz. képcsarnok alakitó egyesület. — **Hirdetések. Vasút. — Gabonaár. — Statuspapirosok**

A szaktudósok és a józan ész.

Midőn ezelőtt **7** évvel Sz. I. egy találmány pártolására fölkéretett, azt felelte hogy: „a magyartól olly valami ki sem telik, mert a magyar csak eke után való.“ —

Ez oraculum volt, mellyhez az alsóbb rendü próféták és nem próféták alkalmazták magukat; — azaz ők sem mozdittották a találmányt egy fillérrel sem elő.

„De talán azon hires találmány csak agyrém volt, mivel föltenni nem lehet Sz.-ről, hazánk legpracticusabb fiáról, a „nagy hazafi-ról, hogy ő egy jó hasznos találmányt elő ne segitsen.“? Ezt fogja gondolni a t. olvasó. —

Sz. a kérdéses találmányt sem vizsgálatra, de még csak figyelemre sem méltatta, mert hiszen magyaré volt, pedig „a magyar csak eke után való.“

„De ha azon találmány valamit ért volna, annyi idő óta valaki csak megcsináltatta volna; miért nem ment a feltaláló többekhez?“

Felelet: a hány magyar úr van, majd mindenik fölkéretett, de mind arra utalt, hogy: „ha a találmány jó lett volna, vagy Sz., vagy más megcsináltatta volna.“ — És igy mivel senki el nem kezdte, tehát még maig sincs elkezdve, és mivel elkezdve nem volt és nincs, ugyanazért bevégezve sincs.

Ne ringassa magát a t. olvasó azon illusióban, s „ne ámitsuk magunkat“, mintha nálunk valamelly életrevaló eszme, a nagyoktól azonnal fölkaroltatnék és pártoltatnék. — Ime ott van Erdős Mózes tüzmentes háza, hányan követték vagy követik e rendszert? Felelet: senki! — Az eszme, a találmány pedig „életrevaló,“ mert keservesen szerzett vagyonunkat biztositja tökéletes bátorsággal a tüzvész ellen. Tettek-e a nagyok, a hatóságok vagy társulatok csak legkevesebbet is, e rendszernek megismertetésére alkalmazására és terjesztésére? — Felelet: senki sem tett semmit! még a „közhasznúakat pártoló gyülde‘, sem. —

Itt van Vas Imre mérnök úrnak szinte éghetetlen házfödözési rendszere, melly kicsinyben az első magyar müiparkiállitásban (**1842**-ben) már látható volt. V. úr mint minden föllelő, mint minden ki fejét jóban töri, nem bir annyi tehetséggel, mennyi találmányának életbeléptetésére szükséges; pedig arra nem kellene több, mint egyelőre két ezer pengő forint; tehát még félannyi sem, mint a mennyit (ezer darab aranyat) két igen nagy hazafi külön külön évenkint egy angol ló versenyfutásáért dijul adni szokott.

V. úr minden töle kitelhető költséget és fáradságot forditott találmánya létesitésére, de siker nélkül. A hazai és külföldi auctoritások véleménye kikéretett, és — a mit előre is lehetett látni, egy észre nem vett betü- helyesebben jelhiba miatt, a találmány haszontalannak nyilvánittatott.

Vas úr a Hetilap mult évi **175**, **176**, **177** és **178** számaiban közlött „nyilvánitásában“ a találmánya és rendszere ellen fölhozott kifogásokat eléggé megczáfolta számokkal, s annak hasznosságát bebizonyitotta szinte számokkal.

A tisztelt olvasót nem akarván e számokkal untatni, de mégis az ügy igazsága felöl fölvilágositani óhajtván, a kifogást ime előadom. — A „szaktudósok“ (lucus a non lucendo) és auctoritások abba botránykoztak meg, hogy V. úr számitásában egy helyütt ′ helyett ⁰ jegy tétetett tévedésből, és a „szaktudósok“ e tévedést észre nem vették, hanem annak nyomán számitottak tovább és kisütötték, miszerint a fal vastagságának ($1^0\,4^1$) egy öl és négy lábnyinak kell lenni, hogy a V. úr által javasolt tetőt megbirja!

Hogy a „szaktudósok“-nak e képtelen állitását a tisztelt olvasó egész meztelenségében láthassa és méltányolhassa, a nélkül, hogy azon (ugyis csak kevesek által érthető) számokat ismételném, egyszerüen csak a józan észhez folyamodom.

Tudjuk ugyanis, hogy egy fél öles téglafal megbir egy lábnyi vastag boltozatot, s a fölébe még egy emeletet. — No már most, Vas úr cserépfödényei nem **1** lábnyi, de csak **1** újnyi vastagok lesznek.*) — Találkozhatik-e

*) Azaz, hogy egész vastagságuk $2\frac{1}{2}$ hüvelyk, de belöl $1\frac{1}{2}$ hüvelyknyi üresség leendvén, ez számitásba súly tekintetéből nem jöhet. T. M.

már józan eszü ember (az általam igen mélyen tisztelt „szaktúdósok"-on kivül) a ki átlátni nem birná és fogná, a nélkül hogy épitész legyen, miszerint ha egy hüvelyknyi vastag boltozatot 10 lábnyi vastag fal tarthat csak el, mint a „szaktudósok" kiszámitották, hogy akkor minél vastagabb a boltozat, eltartására annál vastagabb fal szükséges? — még pedig ha a boltozat 10-szer vastagabb, a falnak, mellyre támaszkodik körül belöl szinte 10-szer vastagabbnak kell lenni. Ezt úgy hiszem, mindenki átlátja. (Kivévén az általam igen mélyen tisztelt „szaktudósok"at.) Miután tehát V. úrnak 1 hüvelyknyi vastag födény boltozatát (a szaktudósok szerint) csak 10 láb vastag fal birná eltartani, következnék, hogy a 12-szer vastagabb, a 12 hüvelyknyi (1 láb) vastag boltozatot, 12-szer 10, azaz 120 láb, vagyis husz ölnyi vastagságú fal tarthatná el!! — Pedig látjuk, (a ki nem lát, kézzel is foghatja) miszerint 12 hüvelyknyi vastag boltozatot nem 20, de csak fél öles fal is eltart, s a fölött még egy emeletet is. — Ime minö hiteles és bizonyos a „szaktudósok" számitása! Ime mikép teljesedik be ama magyar példabeszéd: „bogár után stb.

Miután tehát az olvasó úgy hiszem átlátja, hogy ez olly égbekiáltó óriási szarvas hiba, mellyet egy kömives inasnak, söt egy napszámosnak sem lehet elnézni, annyival kevésbbé egy auctoritásnak, meg kevésbbé pedig a „szaktudósok" testületének: ennélfogva csudálkozzék a t. olvasó a fölött, hogy ezen absurd vélemény oraculum jóslatakint tekintetvén, legkisebb észrevétel és kifogás nélkül átalános hitelre talált, s ennek következtében Vas úr terve és találmánya elvettetett.

Ime! a kik illy képtelen hibát követnek el, azok hoznak valamelly találmány fölött halálos itéletet! Kinek nem jut itt eszébe a scytha Anacharsis ama mondata: „dedit postetatem doctis deliberandi, stultis autem decernendi;" magyarul: az okosok hadd gondolkozzanak, a bolondok pedig végezzenek.

Mint ez elött 30 évvel a szegény Gray Tamás inditványa (gözkocsik vasutakon) a „szaktudósok"-tól, kik a gözkocsit ki nem birták gondolni agyrémnek kereszteltetett, noha látjuk hogy jó és életrevaló volt; valamint ez elött 40 évvel Girard lenfonó gépe, ámbár mint látjuk jó volt, szinte haszontalanságnak nyilvánittatott ugyancsak a szaktudósoktól, (kik a lenfonó gépet kigondolni nem tudták,) akképen nyilvánittatott Vas mérnök úr jó terve is haszontalanságnak ollyan „szaktudósok"-tól, kik sem a cserép födényeket, sem a puskaport, sem a gözkocsit kigondolni nem birták.

Ha valaki talán ebben kételkednék, Vas Imre mérnök úr adatokkal fog szolgálni.

Miután tehát a mint reménylem, a t. olvasó elött, a V. úr éghetetlen házfödényeiről, a hitelt nem érdemlö szaktudósok rosz akaratából és tudatlanságából támasztott elfogultságot s balitéletet eloszlatnom sikerült; szabad legyen azon födényeknek és Vas I. úr rendszerének elönyeiről szólanom.

Nyújt pedig következö igen fontos elönyöket:

1-ör. Kivülről belülről egyformán éghetetlen, tüzmentes levén, a benne elrejtett vagyon tökéletes biztosságban van; és általa a tüzvész minden annyira siralmas és kártékony következményeivel együtt elmellöztetik elkerültetik.

2-or. Nem leend szükség tüzkártéritö társulatoknak adózni, mellyek maguk körében bár igen hasznosak is, a mennyiben egyesek kárát megtéritik, de az elégett vagyont, melly végkép és örökre elveszett, meg nem térithetvén, az országra nézve nem hasznosak.

3-or. A födény-cserepek azon tüzelövel, melly a cserépzsindelyek kiégetésére forditatik, ezutánra is kiégethetik, de a háztetözetre eddig szükséglett épületfa jövöre végkép megkiméltetvén, (minthogy ez n födéshez egyátalán semmi fa sem kell) az erdöpusztitás, minden káros, már most is eléggé érezhetö következményeivel együtt megszünni, legalább gyengülni fog.

4-er. A födénycserepek bordáikkal egymásba fogódzván, s karimáikkal egymást födvén, mind a szélnek, mind az esönek ellen állnak; kiállják a bár legerösebb jégesöt, és fökép ha mázosak századokig tartanak kijavitás nélkül.

5-ör. Elöleges számitás szerint minden □ öl ezen tüztöl viztöl biztos igen sokáig tartó födözetböl, nem kerül többe mint 12 váltó forintba; s ez, tekintve az imént mondottakat és azt, hogy fára vagy egyébbre ezen kivül költeni már nem kell, valóban nem sok.

6-or. A legszélesebb házakra, söt templomokra és kivántató magasan, csúcsos vagy lapos boltozattal, egy vagy kettös padlással tetszés szerint használhatók, fa-vályog- vagy kőfalakra, — a mint kell.

Ezek levén Vas úr rendszerének s találmányának elönyei, azokban a hazát az emberiséget részesiteni óhajtja, miután pedig mint föntebb emlitém, saját erejével e találmányt nem létesitheti; eddig pedig egyeseknek, úgy mint társulatoknak közremnnkálását siker nélkül kérte föl: ennélfogva egy olly részvénytársúlatra hiv föl mindenkit, melly a találmány sikere által közvetlenül érdekelve levén, annak létesitésére mindent megtegyen.

A részvényes társulat föladata leend, a kellö födénycserepek ütésére szükséges gépet elkészittetni, azzal födénycserepeket üttetni, s azokat kiégettetvén velük V. úr rendszere szerint ott a hol kivántatik, a házakat éghetetlenül befödni.

Ezt a társulat igen természetesen ingyen tenni nem fogná, hanem jó pénzért, mit mindenki örömest fizetne, miután ekkép és csak igy menthetné meg házát és vagyonát; csak igy szabadulna föl a biztositó — akarom mondani tüzkártéritö — társulatnak fizetni szokott évi adótól. Ezen fizetések tennék tehát a részvényes társulat jövedelmét, mellyen a tagok részvényük szerint osztoznának. Vas I. úr saját részére találmányáért mit sem köt ugyan most ki, és az e részbeni alkudozást is a társaság megalakulásakor fogja meginditani, mindazáltal figyelmeztetem a t. közönséget arra, hogy „a pap is az oltárról él", mint a magyar mondja. — Sok embernek van sok pénze, de nincs annyi esze hogy valami hasznos ujat kigondolhasson; másiknak van ugyan a föltalálásra megkivántató esze, de a találmány létesitésére megkivántató pénze nincs: ebböl az következik hogy az egyik észt, a másik pedig pénzt adván közre, mind a pénzböl mind a találmányból nagy hasznot húzhatnak. — Tudni fogja a t. olvasó azon mesét, midön az ép szemü sánta, az ép kézlábú pedig vak levén, az egyik nem birt, a másik nem mert helyböl mozdulni: míg vak a sántát vállaira vevén, míg ö lábával addig amaz szeme világával szolgált a közös ügynek, t. i. a haladásnak. És igy leend e részvény-

társulattal is, melly a tüzmentes épitést gyakorlatba s divatba hozni fogná föladata szerint.

E feladat megoldására 6 ezer ezüst forint szükséges, egyelőre azonban csak 2 ezer. Ennyi pénzzel elkészülne a födényütőmü, melly kerekeken állván, akárhova elvonható.

Miután a födényütő gép elkészittetett s alkalmaztatott, miután általa tetemes mennyiségü födények üttettek, szükséges a további munkálkodásra ujabb két ezer ezüst forint; — s végre az épités megkezdésekor az utolsó két ezer forint. —

Az összes 6 ezer forintot pedig 600 tiz ez. forintos részvények által véli t. Vas úr legbizonyosabban elöszerezhetni. Minélfogva országszerte aláirási iveket bocsát ki, mellyekre minden, a ki 10 e. forintjának igen jutányos kamatoztatása mellett még a közvagyonosodást is tetemesen és bizonyosan előmozdítani akarja, aláirhat; egy illy iv szerkesztőségünknél is van letéve, mellyre is e lapok szerkesztője tek. Fényes Elek úr 1, és én szinte egy részvényt aláirtunk.

Reményljük, hogy többek s tehetősebbek által követtetni fogunk. És midön ez ügyet illy csekély pénzerővel megindituk, erős hitünk, miszerint ezen két- négy arany-értékü összegecskével az emberiségnek s egyelőre hazánknak sokkal fontosabb ügyét mozditjuk elő, mint a 250-szer nagyobb (1000 darab arany) diju lófuttatásokkal.

Az aláirás kötelező erővel csak akkor fog birni, ha 200 részvény aláirva leend, fölkéretnek ennélfogva a t. cz. ivtartó urak az ügy miben léte felől annak idejében teendő tudósitásra.

Ha, mint mondám 200 részrény aláiratott, az illetők közgyülésre összehivattni fognak, s ekkor a társulat magát megalakitván működését elkezdendi.

A ki pedig az aláirt pénzt már most is lefizetni akarná, az iparegyesület pénztárnoka és pestmegyei ügyész tek. Ruttkay József úrnál (zöldfa-utcza 275. sz.) lefizetheti. —

Ime csak nyolcz év alatt leégett Baja, Miskolcz, Székesfejérvár, Kassa, Beszterczebánya, N. Szalontha és Modor-városaink; leégtek pedig nagyobb részben azóta, hogy V. úr éghetetlen födele az iparmükiállitáson közszemléletre kitéve volt. — E városok egészen vagy legnagyobb részben, jövőre a tüzvésztől biztositva és mentve lehetnének az éghetetlen házfödelek alkalmazása által.

A terv létesitését aláirás által előmozditani mindenkinek szabad tetszésére van bizva, a ki nem bízik benne nem járul hozzá, s azért becsületes ember marad; de az ollyan, a ki nemcsak hogy az ügyet elő nem mozditja, hanem még annak kivihetőségét nyilván tagadja, a nélkül hogy hiteles alappal vagy adattal birna, az illyen mint rosz akaratú s kaján, minden becsületes ember megvetését érdemli meg.

Az olvasónak pedig a felől megnyugtatására, hogy a „szaktudósok“ e rendszert elvetették, elégnek tartom fölhozni azt, miszerint a szaktudósok még rendesen minden életrevaló és közhasznú találmányt elvetettek, példaul: (mint föntebb is mondám) a gőzkocsit, lenfonógépet stb. továbbá nem a „szaktudósok“ találták föl a puskaport vagy a könyvnyomtatást. — Ennek pedig üdvezitőnk szerint azon egyszerü oka van, hogy sokan vannak hivatalosak („szaktudósok“) de kevesen választottak (lángelmék.) Tóth Móricz.

Azsidók és a mesterségek Magyarországon.*)

II.

Ha vizsgáljuk az európai országoknak törvényhozási eljárásukat a zsidó ügyben, azt háromfélének találjuk. Az első helyet azon országok foglalják el, mellyek habozás és tétovázás nélkül engedelmeskedtek az igazság, emberszeretet és statuspolitika követeléseinek; és különbség nélkül minden vallásfelekezetet egyenlő jogokkal ruháztak föl s ezek: Franciaország, Belgium, Németalföld. Ezen korszerü eljárásnak áldott gyümölcsei mindenütt megtermettek, s az emlitett országok egyikének sem volt még oka megbánni a zsidók iránti magaviseletét. Söt az elöljáróságok, a hatóságok és miniszterek egyformán és hangosan dicsérik az emacipatio jó következményeit. Ezen fölvilágosodott országokkal a legdurvább ellentétet képezik azon országok, hol az ország alaptörvényei által még a zsidók végkép kizárva vannak, mint a pyrenaei félsziget, Norvegia; vagy csak nyomasztó kivételes törvények alatt állanak mint Romában Hannoveraban, Mecklenburg-Streliczben s egyebütt. E két tulság közt középen állnak azon országok, mellyek a középkori zsidó-törvényeket ugyan már eltörülték, de még is mint a fontolva haladás hivei arra, hogy a zsidót végkép emancipálják nem birhatták magukat. Ide tartoznak Németország legtöbb tartományai és szabad városai.

Az utóbbi évek eseményei az tanusitják, miszerint a magyar felhagyott 1840-kor nyilvánitott nemes szándékával s abbeli akaratával, hogy az elsőbb emlitett országok sorába jusson. A második osztályuak közé bizonyosan soha sem lépend. Ebbeli félelmünket eloszlatja a nemes szivü magyar igazságszeretete, s haladási vágya. Úgy látszik ennélfogva, hogy középen akar helyet foglalni.

A haladás mellett buzgó magyar, a zsidóügyben mégis a juste millieu-nek hódol. Furcsa: a zsidónak mindenütt és mindenkor különös osztályrész jut.

Ha a közép országoknak a zsidókat illető törvényeire csak egy futó pilanatot vetünk is, legyenek bár e törvények még olly sokfélék, de bennük mint veres fonal mindenütt észrevehető amaz alapeszme, hogy e megszoritások maradandók nem lehetnek, hanem csak ideiglenesek. Igy ez a mi törvényünkben is olvasható s igy van kifejezve: „mig a zsidók állatpotjáról a törvény bövebben rendelkezik.“

S ezen ideiglenes törvény feladata épen csak ez: előkésziteni a zsidót a teljes emancipatio elfogadására, és statuspolgárrá növelvén öt, véget vetni ezen ideiglenes állapotnak. S ez két módon történik; iskolák épitése, az isteni tisztelet korszerü elrendezése, és más illy benső reformok által müveltséget és fölvilágosodást terjesztvén a zsidók közt. Más felől a cserebere megszoritása, a mesterség, a becsületes kereset fölszabaditása és egyéb illy külső reformok által, a zsidót polgári keresetre és a teljes polgárjog megnyerésére képesitvén. Igy történik Poroszországban, Szászországban Badenben Frankfurtban.

*) Ezen czikk, és az előbbi (19 sz.) töredéke egy nehány hét mulva megjelenendő illy czimü röpiratnak: „a zsidó ügy és a mostani országgyülés.“ E.

*

E kivételi törvények egyezhetlenek korunk mindent nivellaló szellemével, azért csak arra szolgáljanak hogy a kivételt, melly a körülmények által szükséglettnek mondatik, megszüntessék. Hogy a kivétel nagyobb részt csupán fictio, azt minden józan eszű könnyen átlátja. Franczia-ország, Németalföld nem éltek ezen tulságos elővigyázattal, hanem a zsidót egyszerre minden hosszas készület nélkül emancipálták, és ezt nem bánták meg maig sem söt inkább örülnek neki. De ezen fictio magában még is igen érdekes és sokat jelentő. — Rousseau azt mondá: az erény jelessége mellett leghangosabban szóló tanúság az, hogy még az erénytelenség is szeret annak ruháiba és szineibe öltözködni. Épen úgy lehetne teljes joggal mondanunk azt is: az emancipatio igazsága és korszerüsége mellett legczáfolhatatlanabbul szól e körülmény, hogy már a korlátozó törvényeknek is szükség magukat az emancipatio bundájába takarniok, s csak azon ürügy alatt mernek föllépni, hogy ők az emancipatio utját egyengetik. Elég az hozzá, hogy e törvények ollyan szerüek, miszerint jobb helyzet hiányában a zsidónak mind belső mind külső fejlődését eszközlik; és ekképen mind neki mind a birodalomnak még is aránylag hasznosak.

Máskor majd bövebben fogok arról szólani: mit tett Magyarország törvényhozása a zsidó szellemi művelödése, annak benső fejlődése ügyében: most szóljunk arról, mit tett az iránt hogy a zsidó polgári állást nyerjen.

És legbensöbb fájdalommal kell kimondanunk miszerint ebbeli rendeletei nem czélszerüek, de czélttévesztők, söt czélellniek; mint ezt előbbi czikkünkkben megmutattuk.

De még czélellenibb e törvény az által a mit nem rendelt. Ugyanis e §-nak előbbi czikünkben idézett bevezető szavai kaput nyitnak minden kénynek és szükkeblüségnek, s ezeknek hatalma megerösittetik ama hanyagság által, melylyel a törvény valósitása felöl van (helyesebben nincs) gondoskodva.

A zsidónak átalában is ugyan, de leginkább ha mesterember és városba telepedni akar, igen nagy nehézségek gördittetnek utába. Inaskorától kezdve mind addig mig mint mester már letelepedő, a zsidó élete szakadatlan lánczolata a küzdés és birkózásnak a czéhek kénye és gonoszsága ellen. Ha mesterséget akar tanulni, vissza lökik öt mert zsidó, és a főváros keresztény mesterei szent frigyet kötöttek egymás közt a végett, hogy zsidót föl nem vesznek. Ha pénz, pártfogás vagy egyébb ellenállhatatlan eszközök segitségével még is fölvétetik valahol, és a 3 tanévet sok keserves kinok közt kitöltötte, a czéh fölszabaditani nem akarja, mert ö.. zsidó. Ha vándoréveit végezte és pedig dicsérettel, s mint mester valahol letelepedni kiván, a czéhek ujolag csak nem legyözhetlen akadályokkal álják utját mert... zsidó. — Ha roppant fáradság és költség után ezen is túlesett, ha szabadalmat vagy más módon mestersége szabad üzését kieszközlötte és az ember azt hinné miszerint már minden bajon túl van, még csak most következik az igazi szenvedés. Nem szabad czimet kitennie, keresztény legényeket tartania, műmutatványokat kiállitania, nyilt ajtónál dolgoznia stb. stb. stb. .....

És ezen eljárás ébreszen hajlamot zsidóban a mesterséghez? ez bátoritsa az új életmódhoz? Illy uton módon véltek és akartok ti a műipar számára uj kezeket új mű-

lőket nyerni? illy eszközökkel vélitek a parlagon heverő műipart és mesterséget fölemelni?*) —

„Ez vallásos előitélet, vele született zsidógyülölet, mellyet csak az idő és az azzal járó fölvilágosultság, de nem a törvény durva keze irthat ki.“ Igy perorálnak elleneink s a czéhek védői. De ezen mentség alaptalan. Mert a vallásos előitélet kiirtását csak ott szabad az időre bizni, hol az a sziv és kedély ügye marad, és a gyakorlati életre semmi befolyással nem bir: de ha ezen előitélet tetlegesen elölépni, mások törvényadta jogait sérteni, és a közjólétet aláásni szándékozik, úgy azt türni nem szabad. Pedig ez történik a zsidó mestereken gyakorlott megszoritások és korlátozások által. A mennyiben ezek által nem a zsidó vallás, hanem sokkal inkább az ipar és mesterségek nyomatnak el, pedig ezek az ország fölvirágzásával és boldogulásával legszorosabb kapcsolatban állnak. — És az illyen esetben semmi vallásos előitéletnek, semmi veleszületett gyülöletnek nincs és nem lehet kiméletet igénylő tekintélye. Itt a törvényhozásnak erélyesen föllépni s figyelni kell arra: nequid respublica detrimenti capiat.

De ama szabadkozás nem csupán hogy alaptalan, de merő hazugság is. Ugyanis nem előitélet nem vallási gyülölet az mi az izraelitát sanyargatja, hanem aljas magány érdek, kenyéririgység... Mert hiszen lám ha keresztény mesterlegény akar mesterré lenni, vagy idegen mester letelepedni, ezek elébe is egész lánczolata a meggyözhetetlen akadályoknak gördittetik, pedig itt vallásos előitélet, vallás-gyülölet stb. nincs legalább nem lehet. Azonban ez a törvény és pártfogás által legyözi azokat, s ha egyszer mesterré lehettett, vagy letelepedhettett, akkor mint hasonjogú állhat elleneivel szemközt, és öt legalább nyilvánosan nem üldözhetik, noha alattomban titokban, mellékutakon nem szünnek meg ellene, főkép ha náluknál ügyesebb vagy tanultabb — fondorkodni. De a mindenkitöl elhagyott zsidó megbukik.

Még is furcsa dolog ám ez. Mindenben haladni akarunk, de ezen egyetlen egy ügyben a középkor sötéte felé hátrálunk óriási léptekkel.**) Angol- Franczia- és Németországban köz meggyözödéssé vált, hogy csak korlátlan verseny által emelhetök a legmagasabb polczra az ipar és kézmüvek.***) És e meggyözödés folytán a czéhek és más illynemü korlátozó intézetek meg is szüntettek. És ezen eljárás, melly fölött akkor a czéhek égbe kiáltó nagy jajgatást vittek véghez, a közjólétre nézve legfényesbb sikerünek mutatkozott. Honunk is haladni, saját iparral birni s a külföldtöl független lenni akar. — Dicsö törekvés! Csakhogy a helyett hogy az eddigi gátokat és korlátokat megszüntetné, és a kézműipart fölszabaditaná, még inkább ujabb korlátokat

*) Úgy hiszem hogy e kérdés nem hozzánk, hanem a saját ügyességükbe nem sokat bizó, nem szorgalmukra de szabadalmaikra támaszkodó czéhes szellemü kézmüvesekhez van intézve.— Szerk.

**) Ez aligha igaz, hátrálásról ez ügyben nincs szó, legföllebb is „fontolva haladás“-ról. Szerk.

***) Bajosan hiszem hogy e nézet közmeggyözödéssé vált volna, különben a kormányok, (azon országokban a közmeggyözödés szolgái) a korlátlan verseny előidézése tekintetéből a vámokat eltörlötték volna, mit nem tettek és nem is készülnek tenni. Szerk.

emel); visszautasitja a zsidót, ki e hazafias törekvésre olly készséggel ajánlja tehetségeit; elnyomja a zsidót csupán azért mivel a czéhek kenyéririgysége és nehány polgár magán-érdeke úgy kivánja.

És pedig lehet-e csak a legkisebb jogszerű és józan okot felhozni a zsidónak a kézmüvektől eltiltása mellett? Magyarországon született, vagy honosittatott, mesterségét derekasan megtanulta, vándoréveit kitöltötte, és ezekután becsületes úton kezei munkája után kiván élni! Nem szent kötelessége-e az országnak a zsidót e becsületes szándékában elősegiteni, nem saját érdekében áll-e az illy törekvésnél annak segédkezet nyujtani, a helyett hogy azt visszalökné? —

És aztán még mondják hogy: a zsidó mértéken tul foglalkodik a kereskedéssel, a zsidó nem akar mesterséget üzni. — Ha a zsidó nem akar kézmüves lenni minek akkor az akadályok és korlátok? Ha pedig akar lenni, úgy ismét miért hátráltatni e jó szándékban? és ha már hátráltatjuk, igazság-e ezt neki tulajdonitani bünül.?

A törvényhozó test szabadelvüsége és korszerü iránya följogositnak azt r e m é n y l e n ü n k, hogy ezen állapotnak véget vetni, s kivánatunkat teljesiteni fogja, melly ezen egyetlen egy alázatos kérelemben foglaltatik:

„Az országgyülés méltoztassék az ország $^1/_4$ millió lakosának baját, valamint az egész ország ügyét is szivére venni; és valamint amazének elháritását úgy ezének felemelését eszközleni az által, hogy minden mesterség üzése szabad legyen a zsidónak is mindenütt; s egyszersmind arról is gondoskodni, hogy a törvény betüje hogy az ige tetté és testté váljék, olly korszerü törvények és eszközök által, mellyek az igazán üdvös rendelet kijátszását lehetlenitsék.“!

Einhorn Ignácz,
papjelölt.

Egyetemünk könyvtára.

Vállas Encyclopaediajából legyen szabad e részben a következőket kiirni. A tudós szerző e közhasznú vállalatának nagyobb terjesztésére kivánunk ez által hatni egy részről; s némi észrevételeink elmondására nyilandik alkalom más részről.

„Közös segédeszköz minden egyetemi karnak a könyvtár, felállitva a ferenczieк kolostorrészben, a ferenczieк templomától dél felé. Ezen könyvtárnak alapját képzé a jezsuitáknak n. szombati könyvtára, melly az eltöröltetett szerzet könyveiből lassan lassan sok ezer kötetekre nevekedett. Jelenleg mintegy **90,000** kötetet és **1,400** kéziratot számlál. A kéziratok közül a Pray, Hevenessy és Kaprinay hagyományai a magyar történetre nézve különös fontossággal birnak. Szaporitására Mária Theréziától évenkint **500** ft. rendeltetett, az egyetemi nyomda tiszta nyereségén fölül. A szaporitásra forditandó somma azonban nem sokára **400** forintra apadt, de jövőre nézve **1830** — körül **1,000** p. forintra emeltetett ismét.

A könyvtárra nézve megjegyzi a már többször emlitett Rat. Educ., hogy annak födisze a könyvtárnok, ki szerinte bibliograph és a külföldön is ismeretes hires tudós legyen. Oldalán két őr vigyáz fel a könyvtárra s azoknak egyike egyszersmind a régiség és pénztár, másika az oklevél- és czimertan professora az egyetemnél. A megszerzendő könyveknek megválasztása nem csak a könyvtárnoktól függ, hanem az iránt a karok véleménye is kikérendő. A megvételre kijelölt könyvek lajstromát az egyetemi tanács a kir: helytartótanácsnak küldi át, s innét tétetnek a szükséges megrendelések. Hogy pedig az egyetemi karok a megjelent legjobb könyvek ismeretét megszerezhessék magoknak, több tudós ujságot kell járatnia az egyetemnek.

Nem lehet mondani, hogy az egyetem könyvtára minden módon kielégitő, mert az kolostorok gyüteményeiből állittatván össze, némelly tudományszakokban igen is szegény, és tekintve a szaporitására forditható sommának elégtelenségét alig is lehet reményünk, hogy akár a régi hiányokat kipótolhassa, akár az ujabb irodalommal, mint kellene, lépést tarthasson; ámbár tagadni nem lehet, hogy a rendelkezésére álló somma ujabb időkben lehető legnagyobb haszonnal kezeltetik. Másik hiánya a könyvtárnak az, hogy olvasó szobája nem képes az olvasni akarók nagy számát befogadni, és hogy a dolgozni akaró tudósokról gondoskodva épen nincs. De jelen igazgatójának buzgóságától méltán várjuk, hogy nem sokára e hiányokon segitve lesz.“

Bizony nem sok, a mi e könyvtár szaporitására évenkint fordittatik, **500** ft. elébb, — **400** ft. utóbb, — s most **1000** p. ft! —

S nem volna idején az egyetem évenkinti könyv-vételeinek lajstromát közhirré tenni?

Az olvasó-szoba hijányaival az olvasási rend hijányait kell vala talán szerzőnek megemliteni. — Nincs elég szolga miszerint az olvasó szoba korántól késöig nyitva lehetne. A midőn a szolga megéhezik el kell takarodni az olvasónak, bár még alig volt ideje föltalálni a mit keresett, s belehelyezkedni azon eszmék világába, miket épen föltalált. Esti órákban világitás hijánya miatt olvasni sem lehet. — Ki pedig szabály szerint, könyvet adni nem lehet. Ez nem jól van. E szabály mellett a könyvtárt használni alig lehet. Kincsei temetvék, a könyvtár mintegy sirja az ismereteknek. S nincs e szabálynak semmi alapja. Mert, kiadás mellett is, lehet biztosan örzeni a könyveket. Bizonyitja ezt azon körülmény hogy az egyetemi oktatóknak szabad levén a könyveket kivenniök, ezeknek egész ismeretségi köre az ő téritvényeik mellett veszi ki azokat, s a könyvek még is megkerülnek. A szabály tehát kijátszatik, mert nincsen okszerüsége, nincsen alapja. Azonban nem játszathatik ki egész lehető haszonnal. Mert az az instálás ennél meg amannál az oktatónál nem minden ember kenyere, még ha ismerős is, — az ismeretlennél pedig könnyen tolakodó indiscretiónak vétethetnék. S e szabály meg van a nemz. muzeumban is, holott itt még talán olvasó szoba sincsen.Nem tudjuk hogyan fog a magyar academia e részben intézkedni, de tartunk tőle, hogy itt is csak gyüjtés s nem a köz használhatás leszen czél. — Pedig beh sok baj van ezen elzárkozáshoz kötve! Csaknem minden köz intézet külön könyvtárt kényszerül e miatt beszerzeni, fölszerelni. S nem csak könyveket, hanem más tanségéd eszközöket is. A természetvizsgáló társaság például könyvtárt kényszerül vásárolgatni, — fölszekrényezni, —

---

*) Mi által? Az elöbbi czikkben idézett **1840**i **20** t. czikket u j a b b k o r l á t n a k nagyon helytelenül mondja E. úr.
Szerk.

elhelyezni — természetiek gyüjteményét kenyszerül szedegetni, szekrényezni, elhelyezni, őrizteni. Pedig a közkönyvtárak, pedig az egyetemi, muzeumi könyvtárnak s természeti gyüjteményeknek könnyebb használata mellett, nem kellene annyi pénzt szállásra, gyüjteményi szobákra, az elhelyezés drága instructiójára elpazarolni, hanem fordithatná ez összegeit tudományos munkálkodásokra, mikre igy ereje alig marad. —

Ohajtanók, hogy az illyféle hijányokon is mi előbb, a lehetőségig segitve legyen. Ovits.

Vidéki hirek.

Kassán, martius 2-án. — A Hetilapnak f. évi 15ik számába igtatott kassai börgyárt tárgyazó czikkemnek bevezető részében a helyett: a Hetilap mult évi folyamának egyik végső számában megjelent gyáripari adataim; — azon általam nem irt kifejezés: „a Hetilap ez évi 5. és 6. számaiban megjelent gyáripari adataim“ levén beigtatva;*) kérem a t. szerkesztőséget, miszerint ezen alkalmasint a lap rendezésénél becsúszott tévedést, s ennek folytáni igazolásomat — a mennyiben ezen 5-dik és 6-dik számok alatti czikknek irója nem én valék — a közönség elébe juttatni szíveskedjék; annyival inkább, a mennyiben ezen tárgyavatottsággal szerkesztett jeles czikk irója szerénységből nevét is eltitkolá; másnak érdemeit pedig ha bár akaratlan is, magára átruháztatni a szerénység mindenkit tiltana. És ezek szerint a tévedésnek haladék nélkül igazolásával, mindnyájan az igazságnak egyiránt tartozunk. —

Ezeknek köteles kijelentése mellett, áttérek a városunkban létező némelly jelentékenyebb ágaira a gyáriparnak, mellyek közt nem kevés figyelmet érdemel a nehány évekkel ez előtt szegények ápolása végett alakult nőegylet által felállittatott posztó-gyárunk is. Ezen gyár, melly jelenleg naponként mintegy 60 embert foglalatoskodtat, és az üzletbe — felszerelésén felül — befektetett mintegy 20,000 pftnyi tőkével bir, ennek előtte sokkal nagyobb erővel, és sikeresb eredménynyel működött, a mennyiben keletkezése után azonnal gyártmányai, a tisztelt nőegylet fölhivására több megyei és városi hatóságok szolgáinak ruházatjára használtattak. Melly szükségekre való előlegezések, ámbár ugyan még mostanáig sem szüntek meg egészben, mindazonáltal, a védegylet iránti részvétnek napról napra mindinkább tapasztalni kénytetett hanyatlása óta, már annyira meggyérülének, hogy e részbeni fogyatkozások a gyárnak nem kevés hátramaradást okoznak, a mennyiben áruinak nem biztos kelendősége miatt, nagyobb mennyiségü pénz-összeteket, olly bizonytalan idejü kamatozásra kölcsönözni tartózkodik. Készit mind a mellett még is ezen gyár naponként nagyobb mennyiségü kelméket, de leginkább csak középszerü minőségben, mivel a finomabb posztó készitésébe — ámbár azt készíteni szinte képes volna — bizonytalan piacza miatt nem bocsátkozhatik. Kiállithat ezen gyár hetenként 210 röf posztót, s ha kelendősége biztosabb lenne, többet is. Szokott kelméi, városunk környékében (sajnos, hogy még csak annyira) tartósságról és jóságukról nevezetesek. Készit pedig ezen gyár középszerü posztó-nemüekből minden szinüt, jóféle, s igazán a külföldivel is versenyezhető düffelt, wattmolt, mindenféle nemekben béléseknek, toskaint, asszonyi téli s nyári gyapjúkendőket, s egyébb több neműket. Szövőszékeiben cseh- és morvaországi igen jeles szakértőket foglalatoskodtat, sőt legközelebbi időben, egy gyapjúfonó angol készitményü gépnek megszerzése által a lehető legfinomabb anyagokra szükséges gyapjúfonalait is elkészitheti, melly fonógép már több szakértő látogatók által megtekintetett, és mindnyájok köztetszését nyeré meg. Működik ezen fonógép vizmű erővel, melly a belváros szélében folyó malom árkára igen czélszerüen alkalmaztatott. — Mind ezekből kitetszik tehát, mikép ezen gyárnak szélesebb kiterjedése és erélyesebb működése egyedül piaczainak biztosabb átalakulásától föltételeztetik, és hogy készitményei — mind a mellett, hogy ugyan azon jótékonyságban nem részesülnek, mellyben az ausztriai kelmék külföld irányában a védvámok szerént dicsekedhetnek, — a honi piaczainkat elárasztó külhoni, egy minőségü kelmékkel árúkra nézve is bátran versenyezhetnének, ha csak a vállalkozó társulat készitményeinek hitelbe való adását, a többi ausztriai gyárakkal egy arányban megbirhatná, mire őt egyedül üzleti tőkéjének nagyobbszerüsége és erélyességének nagyobb összpontositása képesithetné.

Tanusága volt annak a legközelebb 1847-ki octoberben tartott debreczeni vásár, a hol ezen gyár hevert gyártmányaiból közel 1000 pftra való kelmét adott el mind kész pénzért, és abból többet is adhatott volna el, ha oda nagyobb mennyiségben elvittetheté vala.*) De nem lévén ezen gyár részvényekre alakitva, és csak szegényintézeti tulajdon levén, mi csuda, ha egy olly uratlan jószág potomban el is vész? Mert tudni való, mikép ezen gyárnak tiszta jövedelme a város szegény s elaggott lakosai ápolására fordittatik, és igy annak igazgatósága is csupán az intézet iránti tiszteletből levén e gyárnak vezetője, igen természetes, hogy az egésznek nagyobb érdeke hibázik. De reméljük, mikép nőegyletünknek annyi évek óta előljáró, érdemdús főnöke, mlgos gróf Forgách Maria asszony ő nga, e részben mind a kisebb — szegény intézeti — mind pedig a nagyobb — honipari szempontoktól vezéreltetve, e gyárt azon megakasztó ájulásából, a kölcsönös érdekek kiegyenlitése mellett, bölcs tapintatánál fogva fölszabaditandja. Csekély véleményem szerint, a dolgon legczélszerübben segitve lenne akkor, ha az egész gyár részvényekre fölosztatván, a részvények egy része ugyan a szegények intézete javára fentartatnék, a többi részvények pedig eladatván, az abból bekerülendő tőkepénz czélra vezetőbb, egyéb hasznos üzletekbe fektettetnék be.**) Ennek megtörténtével mind a két részen segitve lenne, és ezen zsenge vállalat, melly honunkban a nélkül is olly számos egyébb viharoknak van kitéve, legalább ezen növelését akadályozó egyik ellenétől volna megmentve: — a mennyi-

*) Igen, tévedésből a mult évi folyam 201-dik száma helyett. Szerk.

*) Sajnosan kellett azonban megértenünk, hogy ezen eladást eszközlő egyén ugyan némileg maga ügyeiben is alkalmazott, de minden esetben költséges ebbeli fáradozásai, — az igazgató választmány többsége által, (melly a nőegylet kérelmére nehány férfiakból tiszteletképen alakult,) — szinte csak becsületből való elvállalásnak kereszteltettek; és ő a kivánt elég csekély százalék jutalomtól, ugyan ez okból elmozdittatott, minek eredménye lön, hogy többé kárával járó olly üzérkedésbe szegény léttére avatkozni nem akar. H. V.

**) Hiszen már czélravezetőbb és hasznosabb üzlet alig lehető ott, mint maga e posztógyár, az eladandó részvények árával mint beruházási tőkével tágitva. Szerk.

ben igazgató választmányában ezután tiszteletből résztvevő, de ugyan azért a védegylet óta minden efféle honi vállalatban csupa merő lázitást és rémeket látó, s azért az egészre nehezitő befolyással ható, különben is a szakhoz keveset értő idegen elemü, érdeketlen illyféle egyénektől megmeneked-hetnék. — H. V. rendes levelező.

A zemplén-megyei tüzkármentesitő egylet alapszabályai rövid kivonatban.

Bár mit akarjunk is kezdeni, a kezdet mindig nehéz s akadályokkal jár. Ezen egylet, mellyet most szándékom van a t. cz. közönségnek bemutatni, — keletkezésében ugyan nem szenvedett semmi hátralöketést, egyedül a n. m. helytartó-tanács nyilvánitotta az egylet azon pontjába bele nem egyezhetését, melly szerint az adózók nolle velle tartozzanak biztositni magokat, mi által az adó fundusa gyengittetik. — Ennek következtében a megye minden helységet, kinevezett t. birák által felszólitatott, capacitáltatott az egylet szükségessége s csak jót eszközlése felöl — s ekkor örömmel, önkényt ajánlkoztak abban részesülni. — Melly önkénytes akarat nyilvánitásuk, a helységek pecsétjével s elöljáróik aláirásával a n. m. m, helytartótanácshoz fel küldetett. —

Szükségtelennek tartom itt felemlegetni, hogy mennyit nyerünk az által, ha a külföldi társulatoknáli biztositástól elvonhatjuk magunkat. —

Úgy vélem legczélszerübben megismertetni ezen egyletet, ha annak alapszabályait pontonkint felvéve itt elő sorolom, azokból a lényegesbb részeket kiszemelve — Előre bocsájtva: hogy ezen egylet csak magát Zemplén megyét biztositja. —

Az alapszabályok pontonkint:

I. Az adózók magokat tüzkármentesitni kötelesek, a midön a nemességnek az önkénytes akaratán áll.

II. Az egylet bármellyik kárvallott tagja, az összes tagokra, biztositott vagyonuk arányában és minőségében kivetendő — (de egyszerre soha sem több, mint **100** ftra becsült vagyona utáni) összegből teljesen kártalanittatik. —

III. Biztositás tárgya lehetnek városi, falusi, pusztai épületek, (és azokban a tüz terjedésének meggátlása tekintetéből tett károk is megtérittetnek) valamint mindenféle éghető termesztmények. —

IV. A biztositott vagyonok gyúlhatóságokra nézve **3.** felé osztattak, u. m.: az első osztályútól — (ide értetnek a termesztmények is, azon szempontból hogy fogyasztás alatt állanak) **100** fttól **3** kr, a **2**-iktól **6**, a **3**-ik osztályban **12.** kr. fizettetik. —

V. A biztositandó vagyonok becslése a kerületi szolgabiró közbenjöttével, helybeliekből választandó s **5** tagból álló bizottmány által történik meg, — melly becsüről két hasonló párban ki adott irat közül, a szolgabiró aláirása után, egy a választmányi t. birónak adatik, ki is azt a választmánynak bemutatja, — a másik példány pedig a helység kezei közt s használatára marad meg. —

VI. A kárpótlás követelhetése, és a teherviselés kötelezettsége a kezdetben beállókra mártiús hó **1**-jétől, a későbbiekre azon időtől számittatik, mellyben vagyonaik hitelesen összeirattak s az attóli járandóság lefizetéséről nyugtatva is vannak. —

VII. Kinek ön vétke által történik kára, kárpótlást nem kap.

VIII. Az összeirás és becs az épületekre **6**, a termesztményekre pedig egy évre történik. — Ezen §.-ban terjedelmesen kifejtett mód szerint, a még csak reménybeli élettermés ép úgy mint a betakaritott is — biztositható. —

IX. Ha a biztositott birtok, mint már az egylet alaptőkéje, eladás vagy átruházás vagy illyesminél fogva a tulajdonos és biztositó kezéből kiesik is, azért az mig helyén marad — (itt értetik az élet termés különösen) biztositottnak, és teher viselés alattinak tekintetik, — akkor is, ha valaki az aláirt **6** évet ki húzni nem akarná, s azt nem nyilatkoztatná.

X. Az éven általi károsodások fejében fizethető maximum **2** %je határoztassék meg, s az illy maximumot meghaladott s ezért fizetetlen maradt károsodás, a következő évben megtéritendő.

XI. Elnöke ezen egyletnek közhivtalnok nem lehet. stb.

XII. Az egyletet igazgatja **21** tagból álló választmány, a megye közgyülése kormányzata alatt. —

XIII. A választmány tagjaiból minden két évben **7** egyén sors huzás által elmozditandó, de lehet ezen **7** is tárgya a sors huzásnak. —

XIV. Az elnök **6** évig — elfogadható ók nélkül — le nem mondhat.

XV. Az egylet ügyeiben biráskodásra **5** tag mulhatlan megkivántatik.

XVI. A választmány által hozott itéletek az elégedetlen fél által — a választmánynak előbbi feljelentés mellett — a megye törvényszékére birtokon belöl, onnan fellebb vittethetik, de birtokon kivül. —

XVII. Az egyleti választmány kötelességei: az összeirást beszedni, a károk esetében a kivetést megtenni; a követelt kárt, mennyire az bebizonyult, megitélni, az égés után tett becsüvel meg nem elégedőknek új becsüt eszközleni, — a kár meg téritését a pénztárra utalványozni, a vétkes gondatlanságból eredteket megvizsgálni, — minden évnegyedés megyei közgyülésre jelentést tenni. —

XVIII. XIX. XX. §. ok. a választmány szerkezetére vonatkozók lévén, közlésök felesleges.

XXI. Az egylet pénztárárol:

Kezelése mindig a megye fő hadi adó-szedőjét illeti ingyen. — Ezen pénztárra a választmány elnöke kisebb károk megtéritését utalványozhatja, de a nagyobbakat csak a valasztmánnyal együtt. —

Itt egyszersmind kidolgozva áll azon kulcs, mely szerint kell az **1**-sö **2**-dik **3**-dik osztályú biztositott vagyon után **1.** fttól. **100**-ig fizetni. —

XXII, A megtörtént tüzkár után, a kerületi szolgabiró a helybeli megbizottakkal haladéktalan nyomozást tenni köteles, arróli jelentését az egyleti választmány elnökének beadandó, ki azonnali kárpótlásról gondoskodni köteles. — Különös figyelemmel levén itt a házukat, telküket oda hagyni kész jobbágyokra, hogy a pénzt földes uraik vegyék fel s abból velek másant épitessék házaikat. — Ezen §. ban czélszerü intézkedések terve is soroltatik elő, a tüzkárok el hárittása vagy meggátlására. — S. a. u. h. l.

Egyesületi mozgalmak.

Iparegyesület. Értesités Lichtenstein György ur emléktani leczkéi felöl. Lichtenstein ur ezen előadásainak megkezdését a jövő péntekig, azaz f. hónap **17**-kéig elhalasztván, azok, kik a leczkék hallgatóji

gyanánt kivánják beirni magukat, az imént mondott napig fogják még ezt megtehetni. — Mart. 11. 1848.

Csanády,
jegyző.

A pesti műegyesület részéről. Azon t. cz. egyleti tagok, kik az 1847. évre járó mülapjaikat még át nem vették, ezennel tisztelettel kéretnek, miszerint azoknak (bold. Klausz A. L. tükör-kereskedésében, a városi szinházépületben) átvételéről, valamint a f. évi 5 pfti részvénydij befizetéséről rendelkezni méltóztassanak. — Közli

Ritter Sándor,
egyes. titkár.

A József nádor nemzeti képcsarnok alakitó egyesület igazgató választmánya meghagyásából jelentetik, hogy ezen intézet keletkeztének három első éveiben, azaz 1845-től kezdve 1847. decemb. 31-ig jövedelmei, és pedig részvényekben 10,000 ft., adományokban 1358 ft 18 kr., tőkésitett összvegek után befolyt kamatokban 512 ft 44 kr., összvesen tehát 11,871 ft 2 krra terjedtek ezüst pénzben. Költségei ellenben a nevezett három év alatt következők voltak: dicsőült József cs. k. főherczeg s nádorispán életnagyságu képe festéseért a festőművésznek 900 ft., a képrámáért 280 ft., a kép talpzataért 65 ft., titoknok, irnok és szolga dija 835 ft., nyomtatási, könyvkötői költségek s irószerekért 46 ft., postaköltség 65 ft 50 kr., különféle kiadásokra 159 ft 58 kr., összvesen 2,351 ft 48 kr, melly összveg levonatván a jövedelemből, maradt az intézet pénzbirtoka 9,519ft 14kr. pengőben. — Közli

Mátray Gábor,
egyes. titoknok.

Hirdetés.

Az iparmütár igazgatósága szives kötelességének tekinti, a hazai müipar minden rendü nagyra becsült pártolóit, a lelkes magyar hölgyeket, és a t. cz. közönséget tisztelettel tudósitani, — hogy gazdagon rendezett raktárában, bálvány-utczában, ez időszakra alkalmas posztó-, nadrág- és mellény-kelméivel; továbbá legujabb franczia mustra után szött divatszerü női finom gyapju-, selyem-, gyapot- és czérna — tavaszi és nyári ruha-neműivel igen nagy választékban; butor-szöveteivel és finom gyolcsaival a legjutányosabb áron szolgálhat.

Az iparmütár feladatának, hazánk távolabb részeiben is megfelelni igyekezvén, ezennel közhirré teszi, hogy nemcsak a debreczeni, hanem az aradi vásárokat is meglátogatandja, a hova is jövő aprilisi vásárra legelőször fog megjelenni, és a legdivatszerübb magyarhoni szövetekkel kész szolgálatát ajánlja az ottani t. cz. közönségnek. 1—3

1—1

Hirdetés.

GUGGENBERGER F. C.

cs. királyi szabaditékos nagykereskedésének a M. Dorottya-utczában 300-dik szám alatt levő

Kézmű-raktára

minden tekintetben jeles és választékos áruit, névszerint minden faju és minőségü harisnyáit, legkülönfélébb pamut- s gyapju-szöveteit; továbbá igen jeles minőségü s legujabb, legdivatosabb szinezetü, úgy pamutból mint gyapjuból szött **bútor-** nem különben **nőrúha-** és **nadrág-kelméit;** végre igazi kézi fonatú **lenvásznait, damaszt asztalneműit,** különféle nagyságu és minőségü **rojtos kalmáit,** stb. stb. a nagy érdemü közönségnek a legkészebb, a legkielégitőbb szolgálat mellett s a legjutányosabb **gyári áron** ajánlja.

Gabona-ár váltóban.

Pest, mart. 10. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
270—280	— — —	150—180	120—126	80 — 90	100—110

Pozsony, mart. 7. 1848. (pozsonyi merő.)

165—185	— — —	130—135	90 —100	66 — 70	90 — 95

Zágráb, febr. 24. 1848. (pozs. mérő.)

200—230	170—180	160—167	— — —	70 — 75	120—125

N. Kanizsa, febr. 23. 1848. (pozs. mérő.)

145—170	— — —	105—112	90 — 95	60 — 65	90 — 95

Veszprém, mart. 3. 1848. (pozs. mérő.)

140—170	115—125	97 —108	75 — 82	50 — 53	70 — 75

Győr, mart. 6. 1848. (pozs. mérő.)

138—178	98 —115	98 —115	60 — 75	53 — 58	70 — 78

Mozsony, mart. 9. 1848. (pozs. mérő.)

130—185	130—140	110—130	70 — 90	50 — 60	80 — 90

Temesvár, febr. 25. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	— — —	65 — 70	45 — 50	50 — 60

N. Enyed, febr. 24. 1848. (kis véka.)

116—120	92 —100	72 — 80	— — —	36 — 40	48 — 56

N. Szombath, mart. 3. 1848. (pozs. mérő.)

148—170	— — —	110—120	80 — 84	60 — 63	— — —

Miskolcz, mart. 8. 1848. (pozs. mérő.)

170—175	160—165	130—140	95 —100	25 — 40	90 — 95

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Mart. 9-kén 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1200	ft
Status-kötelezvény . .	5%-es	86½	—
„ „ . .	4%-es	73½	—
„ „ . .	3%-es	56	—
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		700	—
1839-ki kölcsön (250 ft) .		238½	—
Eszterházy sorsjegy . . .		54	—
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		64	—
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		—	—
Pesti lánczhid részv. (100 ft) . .		—	—
Gőzhajó részv. (500 ft) . . .		500	—
Windischgrätz sorsjegy . . .		—	—
Északi vasut		99	—
Bécs-gloggniczi		84	—

Dunavizállás 0 felett.

Mart. 8-én reggel: 9′ 0″ 0‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

22.

Pest, péntek

HETILAP.

mart. 17. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

Örömhir Magyarország fővárosából. — A bécsi bank. (Tóth Móricz.) — Komárom vármegyének mart. 13-ki végzése. (P. M.) — Posonyi ujdonságok. (M—j—r. K.) — Országgyülési közlemények. (N. U.) — **Külföldi hirek.** Olaszország. Németország. — **Egyesületi mozgalmak.** — **Budapesti mozgalmak.** — **Hirdetés.** — **Vasut.** — **Gabonaár.** — **Statuspapirosok.**

Örömhir Magyarország fővárosából.

A tegnap előtti nap, martius 15-ke évszakot képezend Magyarország történetében. Honfitársaim! Szabad sajtónk van, s a censurát tegnap ünnepélyesen eltemettük! — Békében nyugodjanak porai mind örökké, Amen! Csak eseményteljes ez a martius 15-ke. Tiz évvel ezelőtt Pesten vészteljes árviz vagy inkább viz-ár, tiz évvel később azaz tegnap hazafiság-ár volt; amaz lerombolá a gyenge alapra fektetett, vagy hitvány sárból épült házakat; emez megsemmisité az önkény és erőszak által reánk tukmált gyilkos censurát. Csak furcsa is volt alkotmányos országban ez a censura: csupa gúny. Alkotmány, szabadság és censura! — Fából csinált vas karika!

A dolog pediglen igy történt: A követi táblának „az ország teendői“ czimü felirata, átalános viszhangra talált egész hazában. Bár ez nem elégité ki minden kivánságainkat, mégis hálával fogadánk, mert tudtuk azon sajtó körülményeket, mellyek közt egy magyar országgyülésnek forognia kell; s becsültük a követi tábla azon férfias eljárását, miszerint valahára a czopfos modort elhagyván, igazi parlamentaris térre lépett át. — Azonban a mágnások táblája csaknem két hétig halogatván e fontos és felette sürgetős tárgyat, az elégületlenség egész országban, s itt Pesten is fokonként növekedett. A helybeli lelkes ifjuság, s a polgárok nagy része tehát felszólitá az ellenzéki kört, egy az országgyüléséhez intézendő petitio megindítása végett. Ennek következtében 12 pont csakhamar elkészittetvén, az ellenzéki kör szállásán mart. 14-kén, nagygyülés tartatott, mellyen a melegkeblü ifjuságból, s minden rendü lakosokból mintegy ezeren összegyülvén, Klauzál Gábor inditványára abban állapodának meg, hogy minden szakadás kikerülése, s nagyobb suly végett a petitio tárgyalása jelenleg elhalasztatván, ez ügy egy országos s mennyire lehet hazánk minden megyéjét és osztályát képviselő összejövetelre tartassék fen. Azonban más nap a pezsgő vérü ifjuság azt gondolván, hogy a petitio első pontjára, azaz a szabad sajtóra nézve nincs concessióra szükség, miután a censura nem egyéb mint egy roppant alkotmányi sérelem, mellyet az országgyülések ismételt felszólalása daczára is csak nyers erő tarta fen, reggel 10 órakor Landerer nyomdájában a sajtót elfoglalá, s mind a petitio 12 pontját (magyar és német nyelven,) mind Petőfy nemzeti dalát tettleg kinyomatni parancsolta, s a kész példányokat a főbb utczák szegleteire felragasztván, a közönség éldeletének átengedé.

A szakadó eső daczára számtalan ember volt jelen mindaddig, mig 12-órakor a kivánatok és Petőfi Sándor nemzeti dala*) kinyomattatván szét nem osztattak. Dél-

*) NEMZETI DAL.

Talpra magyar, hí a haza!
Itt az idő, most vagy soha!
Rabok legyünk vagy szabadok?
Ez a kérdés válaszszatok! —
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

Rabok vnltunk mostanáig,
Kárhozottak ősapáink,
Kik szabadon éltek haltak,
Szolgaföldben nem nyughatnak.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

Sehonnai bitang ember,
Ki most, ha kell, halni nem mer,
Kinek drágább rongy élete,
Mint a haza becsülete.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

Fényesebb a láncnál a kard,
Jobban ékesiti a kart,
És mi még is lánczot hordtunk!
Ide veled régi kardunk!
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

után a mozgalom élén állók, nevükben választmányt neveztek ki a városi tanácshoz, hogy az e kivánatokat tegye magáévá s terjessze föl; — a tanács a rokonkeblü és nagy buzgóságot tanusitott polgárság által ülés tartására levén fölszóllitva délután **3** órára, nyilt ülésben mi eddig soha sem történt, az ifjúság és az egyetemes polgárság s a haza kivanatait magáévá tevé, egy szivvel lélekkel elfogadta s az országgyüléshez intézendő kérelmezéskint aláirta. Egyúttal ugyanazon választmány által ő fölsége megkéretni rendeltetett, hogy ezen országgyülést minélelőbb Pestre tegye át. A közgyülés választmányt nevezett ki, mellynek elnöke Rottenpiller (alpolgármester); Klauzál Gábor; Nyáry P. (pestmegyei alispán); Egressy Samu (p. megyei főügyész); Irinyi József (hirlap szerkesztő) Staffenberger István; Molnár György; Irányi Dániel; Vasáry Pál, Petőfi Sándor, Tóth Gáspár, Gyurkovics Máté, Kacskovics Lajos. —

E választmány tüstént átment Budára

a) A nagyméltóságu magyar királyi helytartó tanácshoz, s ugyanott azon kormányszéki határozatot nyerte, melly szerint a censura nyomban megszüntettetett, a sajtó annyi százados bilincsei alól fölszabadult, s addig is mig sajtó törvények hozatandnak, a sajtókihágások felett a nemzet bizodalmát biró s a nagyméltóságu helytartótanács által a hozandó törvényig ideiglenesen kinevezendő egyének fognak a fenálló törvények szerint fölügyelni. Ime e lapok is tanusitják a határozat foganatát.

b) Kieszközöltetett, hogy a sorkatonaság nem fog a rend fentartásába elegyedni, mellynek biztositásaul alolirt választmány intézkedett, hogy a pesti golgári örsereg eddigi száma jelenleg **1500** ra szaporittassék, s mint nemzeti örsereg nemzeti szinekkel ékesittessék.

c) Kieszközlötte, hogy Stancsics Mihály hazánkfia, ki azért mert szabadon irt, mint statusfogoly Budán le vala tartóztatva, birói itéletig nyomban szabadon bocsáttatott s a nép kiséretében családjának adatott vissza.

Illy békés és törvényes uton minden vérontás és csendzavar nélkül kivivott nagyszerü reform-diadal megünneplése ül tegnap Budapest ki volt világitva, s innentúl Pest város, mint a haza szive, törvényházának tornyán nemzeti szinü zászló lobogand.

Budapest a törvény és béke korlátait nem sérté meg, s miután a rend fentartása hazafias érzelmü lakosainak kezébe tétetett, reményli: hogy az egész haza ebben is követni fogja példáját. —

Stancsics Mihály a censurának **15** hónapig szigorú fogságban sanyargatott vértanúja, kit nem a n. m. magyar kir. helytartótanács, de az erőszakos kormány füzött rabbilincsre (a mint gr. Zichy a censurae collegium elnöke kijelenté) nem szünő éljen harsogások és tömérdek nép kiséretében diadallal vitetett a nemz. szinházhoz, hol ekkor Bánk bán adatott.

Az öröm és lelkesültség, a szebb jövő biztos reménye átalános; német magyar zsidó vagy rácz és tót feledett minden nyelyvbeli különbséget, mint egy haza fiai, mint testvérek egyesültek, s ugyan azért rendbontásról, czivakodásról vagy csak vitáról is még eddig szó sem volt. — Adja az ég, hogy a vidéken is illy békével menjen végbe a reform üdvteljes nagy munkája!

Erdélyből pedig azon szinte igen örvendetes hirt vettük, miszerint Kolozsváron tartott conferentiában a nagyok magok közül egy, Wesselényi elnöklete alatt már Pozsonyfelé utban levő bizottmányt küldtek a magyar országgyüléshez, az erdélyleli egyesülés létrehozása végett. Azok a mi, mi pedig az ő szándékukról mit sem tudván, egy szellemben munkálkodtunk; mig itt mi a kivánatok **1**-sö, addig ők a kivánatok legutolsó (**12**-ik) pontját törekednek életbe léptetni.

A magyar név megint szép lesz,
Méltó régi nagy hiréhez,
Mit rá kentek a századok,
Lemossuk a gyalázatot.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszüuk.

Hol sírjaink domborúlnak,
Unokáink leborúlnak,
És áldó imádság mellett
Mondják el szent neveinket.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

Petőfi Sándor.

A bécsi bank.

(Egy szó a maga idején.)*)

Valamint magán- úgy országgazdászatnál is „mulhatatlan tönkre jut"-áshoz vezet az, ha többet költünk mint jövedelmünk engedi; ha e költség nem gyümölcsöző beruházásokra fordittatik, hanem olly czélokra, mellyeket sem a józan magán-, sem a józan országgazdászat nem helyeselhet. Leginkább és legbizonyosabban „mulhatatlanul tönkre jut" pedig azon gazda, ki olly valami szükségtelenre költ, a mi nemcsak hogy nem jövedelmez, de folytonos és haladó progressióban növeli a haszontalan kiadásokat. Az európai országok mindegyikének (az egy Helvecziát kivéve) költségvetésében találtatik egy, s fájdalom legfőbb rovat, melly az évi jövedelmek **30—40** percentjét emészti föl, a nélkül hogy kivülről tiszteletet, belölről pedig bátorságot, rendet, megelégedést, s a mi legfőbb (mert egyedüli czélja a statusnak) a lakosok boldogságát csak valamenynyire csak kevéssé is eszközlené.

E sokba kerülő, s folytonos surlódásokat és elégületlenséget okozó, de még is czélszerütlen intézet, az állandó sereg béke idején. Nem czélom most azt emlegetni, miszerint az athaenei és spartai csekély számú, semmibe sem került polgár-katonaság a persa állandó nagy hadsereget meggyőzte; nem fejtegetem, mikint a római polgár-katonaság az egész világot meghóditotta; most egyszerüen csak e nagy hadsereg-tartás káros következményeit, s egyedül pénzügyi szempontból, mutatom föl.

Birodalmunk, ámbár még a többiekhez mérve olcsón tartja hadseregét, de igen tetemes összeget, az összes statusjövedelemnek **40%**-ét költi arra béke idején.

Mennyivel költségesebb már e hadsereg háboru idején?

---

*) A censura miatt elmaradván, most adjuk. Szerk.

És innen van aztán, hogy ha háború fenyeget, a statusjövedelemnek sokkal nagyobb része vétetvén igénybe, nem tehet a status hitelezői irányában kötelezettségeinek eleget. — És ez okozza a papiros-pénzek értékének csökkenését.

Innen van, hogy míg a háborútóli félelem nem igen volt alapos (jan. 3-án), a bécsi bankrészvény ára 1,616 p. ft volt, martius 4-én 1,100 forint, (a Pesther Zeitung 611 száma szerint,) miután t. i. a franczia köztársaság hire Bécsbe eljutván, a nagy és költséges háborút — az eddigi politika után ítélve — elkerülhetlennek hitték; s féltek attól, hogy e miatt papirosaikat értékesithetni nem fogják. — Ez okozá a pénzzavart.

Azt mondják ugyan a lapok, (az Ungar és Spiegel) hogy e rémülés alaptalan, s az Ungar még a bank állapotát is kimutatja, melly a mult februar hó 29én e következő volt:

	pengő forint.
Forgásban levő bank-jegyek .	214,046,000 —
s ezek fedezve vannak:	
1) Arany s ezüst kész pénzzel	65,000,000pftig
2) 5—95 nap alatt lejárandó váltók által, mellyeknek értéke	86,000,000 —
3) Budapestnek hitelezett .	1,081,000 —
4) Drága ékszerek, mint zálogok	12,000,000 —
5) Bécsi ingatlannal biztositott tartalék-tőke . . .	5,099,000 —
6) Nyugdij-tőke . .	800,000 —
7) Bank-épület . .	1,000,000 —
8) Status-kötelezvények	82,000,000 —
Mindössze	252 millió pft.
Levonva a kibocsátott és forgásban levő bankjegyek értékét .	214 millió
Marad fölösleg	38 millió pft.
Ebből a fiók-bankokat levonva	8 millió
Marad	30 millió pft.

És igy a bank még tiszta 30 millióval bir. —

Szép ha igaz!

Igen is ennyivel birna, ha a 2-ik és 8-ik pont alatti, összesen 168 millió p. forint értékü váltók és statuskötelezvények egész értéküket megtartanák; egész értéküket pedig csak úgy tarthatják meg, ha a status fizethet, s a váltó kibocsátók is fizethetnek; a mi csupán és egyedül béke által éretik el. —

A békét pedig csak úgy lehet fentartani, ha a mart 3ki fölirat javaslata tekintetbe vétetvén, követtetni is fog; más részről pedig, ha a franczia köztársaság elismertetik. — Elég bajunk, elég teendőnk van itthon, ne avatkozzunk a franczia dolgába. Tóth Móricz.

Komárom megyének 1848. mártius 13. P.M. inditványára s szerkezete szerint hozott végzése.

A KK.és RR.áthatva azon rendkivüli eseményektől,minők a közelebbi napokban az európai nemzetek nagyobb részének belviszonyait, azok állodalmi s társas intézvényeit, nem kevésbé mint egymás irányában eddig elfoglalt helyezetét egy gyökeres átalakulás s megváltozás elébe vezérlik; különösen pedig komoly figyelmökre méltatva a szeretett hazának ama készületlenségét s bonyolult állapotát, mint a minőben ez az érintett példátlan nagyszerü népmozgalmak által meglepeték: a józan ész, az önfentartási vágy és a hon iránti hűség közösen előidézte s kifejtette érzeményüknél s polgári kötelességük felismerésénél fogva, eltökélék magukat a lehetőleg bekövetkezhető veszélyek kellő megelőzésére, a nemzeti függetlenség s alkotmányosság részint megőrzésére részint gyarapitására; a mindenek fölött szükséges belbéke fenntartására szolgáló s vezető ollyan intézkedések megtételéhez s illetőleg inditványba hozatalához, a millyek a törvényszabta jogok körén tul nem terjeszkedve, bár még is eleve ki sem számitható következményeknek s alig megjósolható kül s belzavaroknak, szerencsés s veszteség nélküli kiálhatására s átélhetésére elég erősnek, felkészültnek s alkalmasnak tegyék s képezzék ki a magyar állodalmat.

A KK. és RR. mindenek előtt kijelentik, miként ők az úgy nevezett administratori rendszer iránt kibocsátott k. kir. leiratnak tartalmában nem csak nem látják az 1846: 9 — 1548: 70 — 1536: 32 — 1613: 23. 24 — 1681: 10 1723: 56 — 1790: 10. 12 és 14 törv. czikkek szabályozta megyei önigazgatási s biráskodási megbecsülhetlen nemzeti jogaikon, a közelebbi 4 éveken át ejtett sérveiket orvosoltatva;sőt az által hogy a'k.k.leiratban a kormány e kérdéses és általuk behozatala alkalmával is már alkotmányellenesnek, kárhozatosnak kijelentett eljárást ismételve törvényesnek s jónak állítja s vallja be — bántalmukat újjitva s aggodalmaikat megszünés helyett sokszorozva tapasztalják. Tekintetbe vevék és emlékezetökben fölelevenité továbbá a kormánynak az utóbbi 4 éveken át, a nemzet s alkotmány ellenében elkövetett egyéb méltatlanságait s törvénytelenségeit; mik körül csak a horvát tartományi gyülés törvényhozáson kivüli rendezését és a nemességnek onnét puszta hatalom szóvali kiszorittatását; a világszerte utált dohánymonopolium behozatalának részint ténylegesen való részint erkölcstelen izgatásokkali megkisértését; továbbá Mosony megyében az ország határai csorbitásának a kormány részéröli nem csak eltürését, de elősegitését sőt még azon hazafiaknak — kik e csorbitást hatósági határozat közbevetésével akarák meggátolni — perbefogatása elrendelését; a Pest, Posony s több megyei küldöttségeknek a trón elébe járulhatástól történt politicátlan s botrányos elutaltatását; a kamarai tisztségeknek világos törvényeink ellenére ujdonnan rendszeresitett sós consiliáriusokkali szaporittatását; az 1845: 3 törv. czikk engedményeinek a görög nem egyesültekre történt önkényes kiterjesztése által, a nemzet törvényhozási részvétének kijátszatását akarják s kivánják e helyett elősorolni. — Végre még különösen szem előtt tartva megmérhetlen sulyát ama veszteségnek s kipótolhatlanságát ama hátmaradásnak, melly a' kormány azon megbocsáthatlan s épen a közelebbi 4 években különös élességgel folytatott törvényellenes eljárásának tulajdonitandó, mi szerint a nemzet lelkesbjei által inditványba hozatott reformi kérdések megoldásának könyitése s elősegitése helyett, azokkal részint nyilt erőszak s ellentállás, részint közvetve üzött vesztegetés s meghasonlatás használata mellett szembeszállva, a nemzetet szünetlen csak öseitől öröklött függetlensége romainak s régi szabadsága csekély maradványainak védelmére kényszerité: s igy a korszellem és a haza boldogsága s a nemesség bátorságositása végett igényelt sürgős javitások életbeléptetésétől eltartóztatá; egyszersmind a mostani zivataros idők rohanó veszélyeinek készületlen kergeté eleibe. — Mind ez indokoknál és aggasztó körülményeknél fogva a KK. és RR.a követ uraknak meghagyják, hogy azon főbb királyi hivatalnokoknak és királyi tanácsosoknak kik ezen

*

kárhozatos kormányzási eljárás förészesei s elősegitői az 1507 7 — 1588: 48 — 1790: 18; továbbá az ő felsége esküje által is szentesitett 1222 arany bulla 14 és 31 — 1536: 36 — 1647: 76 és az 1625: 27 — 1635: 9 törv. czikkek értelmében történendő szigoru feleletre vonatását, és mint ollyan egyéneknek, kik iránt a nemzet legkissebb bizalommal sem viseltetik s kik a fejdelem bizalmával visszaélve, alkotmányellenies törekvéseiknek s kormányzási ügyetlenségöknek többnél több jeleit s próbáit adva, a mostani körülmények parancsolta nagyszerü intézkedések lejtésére semmiképen sem alkalmatosak, a közigazgatás polczairól való hovahamarábbi leszorittatását a legelső kerületi ülésben inditványba hozzák, és a törvényhozásnál e részbeni megbizatásuknak haladék nélküli elfogadtatását minden módon szorgalmazzák.

Ezek után a KK. és RR. kinyilatkoztatván, hogy alsó táblának az o. gyülés teendői iránt kelt legutóbbi felirási javaslatát mind szellemére mind részleteire nézve, mint amúgy is anyautasitásaikban gyökeredzöt tökéletesen magokévá teszik; egyszersmind megbizzák követ urakat, hogy az alsó táblái K. K. és RR-nek erre vonatkozó erélyes és ildomos fellépésükért a megye közönsége részről köszönetet jelentsenek és szavazzanak.

Mind e mellett és ezeken tul, még is a K. és RR. az ország jövendőjét koczkáztatással, a belnyugalmat felzavarással fenyegető ujabb körülmények s tények tudomásában is, azok kellő tárgyallása következtében még következők kinyilatkoztatására is illetőleg követi utasitásul jegyzésére érzik magukat felhiva s kötelezve.

A KK. és RR. fájdalmasan s aggodalommal értesültek miként a birodalmi kormány — a helyett, hogy ugy mint a magyar alsó táblai K. és R. legutóbbi felirási javaslatában tanácsoltatik, az örökös tartománybeli népeket alkotmányos institutiókkal kibékítve iparkodnék a felséges uralkodó ház trónját megszilárdítani; a helyett, hogy a magyar nemzet törvényes követeléseit kielégitve azt alkalmassá tenné, hogy becsülettel s saját hazai érdekei biztositásával minden erejét s tehetségeit a felséges uralkodó ház javára s védelmére felajánlhatná s szentelhetné — ép olly s azon hatalommal lép frigybe s annak fut képzelt védszárnyai alá, mellynek végczélja nem más, mint hódítás, fegyvere eszköze pedig nem más, mint szabadság eltiprás és korlátlan zsarnokság, és a melly hatalom elleni irtózásában s félelmében Europának és Europa minden polgárosodott s szabad nemzeteinek, a nagy miveltségü s most szinte egyesülni készülő germánok mellett még különösen a magyar nemzetiségnek, a magyar alkotmányosságnak vagyon legtöbb oka osztozni.

A KK. és RR. biznak ugyan azon lelkületében a nemzetnek, a melly az ősök vitézségét is örökülve kész s képes leend az ezen szövetség lehető kárhozatos következményei ellen a hazát megótalmazni; de még sem titkolhatják legmélyebb illetődésüket azon szinte keringő hirek és tudósitások fölött, minők szerint részint Galliczia határain részint Oláh s Moldva országok vidékein roppant orosz hadseregek gyüjtettek öszve, készen állók a birodalom határainak minden perczbeni átlépésére.

A KK. és RR. tehát nem csak magok de az egész nemzet véleményét mondják ki akkor, midőn azt nyilvánitják, hogy az orosz hadaknak Magyarország határain való áttolakodása a legnagyobb rettegés és zavar kútforrásává váland; hogy ez nem csupán az öszves birodalmat fogná tökéletes felbomlásra kergetni, de magát a felséges uralkodó házat is előre alig kifejezhető veszedelmek martalékául ejteni.

A' KK. és RR. tehát részint fejedelmök iránt tartozó hűségektül vezéreltetve, részint a minden egyébb tekintetek felébe emelendő hazai érdekek megóvására intézett polgári gondoskodásuknak eleget tenni sietők, kötelességül teszik követeiknek; hogy e részbeni imigy kifejtett nézeteiket, és aggodalmaikat az ország szine előtt minélelébb bemutatva, ünnepélyes óvást hozzanak inditványba az orosz hadaknak a magyar birodalmi határokon való áltlepetése ellenében, s egyszersmind kijelentsék: hogy mind azon kormány hivatalnokokat, és tanácsosokat, kik ő felségének illy áltlépetés

megengedését tanácsolnák, és őket ugy mind mindazokat is, kik ez áltlépetést bár mi uton, s módon elésegítenék s eszközölnék, a magyar nemzet ellen jelenleg elkövethető legnagyobb bün, és merény elkövetésével vádolandónak és valóságos honárulóknak nyilvánitsák és hirdessék ki.

Egy uttal pedig a felirási javaslat értelmében felajánlott honvédelemnek, vagyis a nemzeti őrseregnek felállitatását kitelhető eréllyel követelve megyéjök nevében kijelentsék azt is, hogy ha akár a förendi táblai majoritás által rég keserüen tapasztalt halogatások miatt, akár a felülröli hozzájárulás megtagadásánál fogva a nemzetnek e részben legfőbb vágya és legelkerülhetetlenebb teendője kijátszatatnék: a KK. és RR. egy perczig sem késendenek saját hatósági activitásuknál fogva, és az önfentartási legfőbb jog és kötelesség érzetében a nemzeti őrsereg feállitását tettlegesen is megindítani; s hazájokat megyéjöket, ugy mint saját magok, népeik, és gyermekeik életét s vagyonát, minden kitelhető módon és eszközökkel bátorságositani.

Végezetül a KK. és RR. a miként már rég átláták és bevallák, hogy egy nemzet ereje s biztossága a polgárok közti viszonyok igazságos kiegyenlitésében és rendezésében rejlik; ugy a jelen mostoha körülmények által kétszeresen felhivatva érzik magukat, mindazon akár a régi törvényeknél fogva, akár visszaélések szerint gyakorlatban lévő állapotok s intézvények megszüntetésére és hová hamarábbi átalakitására: minők a polgárok közt megkivántató egyességet szám üzik; minők ugyan annyi viszálynak és idegenségeknek magvát hordják méhükben.

És ép azért azok nyomán, mik már e tekintetben a kérdésben forgó felirási javaslatban foglaltatnak, elhatárzák követeiket odautasitni, hogy a fenálló minden rendü hatósági, ugymint országos terheknek mindenki által kivétel nélkül vagyonaránylag való viseltetését; — a törvénykezés előtti egyenlőséget nyilvánossággal, ez esküttszéki eljárással kapcsolatban — a korlátlan sajtószabadságot — a magyar hadseregnek a haza s alkotmány iránti hűségre való felesketését, és annak egyedül a nemzet közérdekeiben, és az alkotványosság igényei szerént való alkalmazá át, — Stancsics Mihály jogtalanul börtönt szenvedő hazánkfiának rögtöni kibocsátatását, hová hamarább inditványba hozzák, és az ország első és legelsőbb teendői sorába iktattassák; — leginkább pedig az urbériség haladék nélküli megszüntetésére terjesztvén ki működésüket, iparkodjanak a jobbágyi tartozások elengedtetésének kijelentése mellett, a földes uraságoknak illő kármentesitését akép és ollyformán kieszközölni, hogy ez az ország közbenjövetele mellett és általa, akár egy nagyszerü kölcsönre fektetett financialis procedura, akár egy hitel- és jegybank felállitására alakuló operatio által az egész országban egyszerre történjék meg — és a nemzet belsejében rágódó eme legmérgessebb és legsorvasztóbb baj és nyavalya tétovázás nélkül orvosoltassék.

És mind ezen igen fontos kérdések sürgetős s czélirányos megoldhatása tekintetébül kiindulva, mind a fenforgó veszélyes körülmények országszerte okozta ingerültség és aggodalom eltávoztathatása miatt a KK. és RR. szinte szoros kötelességül teszik követeiknek, hogy ismét ugyan azon legelső alkalommal, és azon felirás értelmében szellemében is, melly az országgyülés megnyittatásakor a KK. és RR. részérül inditványba hozatott, de a mellynek a felség magas színe elébe kerülhetése a förendi majoritás ellenszegülésén hajótörést szenvede — az ország gyülésének tüstént és nyomban Pestre az ország szivébe való áltültetését követeljék, egyszersmind az országgyülésnek tartását mindaddiglanra, míg a nemzet által igényelt reformok törvénybe iktatása, és a KK. és RR. legutóbbi feliratában kijelelt életkérdések megoldása ki nem eszközöltetik, állandónak és permanensnek nyilvánitsák, e nyilvánitásnak tábla határozattá emeltetését szorgalmazzák. — Minden esetre, és a kormánynak nem várt e részbeni ellenkező eljárását megelőzőleg, kijelentvén küldőiknek azon elhatározott akaratját, hogy ha e sürgetőleg parancsolt átalakulás felüröl a régi igazgatási rendhez való ragaszkodás következtében meggátoltatnék, vagy az országgyülés

idő előtt, s a kitüzött eredmény elérése nélkül eloszlattatnék, az 1790: 19, — 1825: 4 — t. cz. adta alkotmányos igazaiknál fogva, részükrül a hadiadó megajánlása eleve megtagadtatik.

A KK. és RR. a mikint egy részrül ebbeli határozataikat követ uraknak sebes postán kézbesitetni elrendelék őket felszóllitva, hogy munkásságokat és hazafiui buzgóságokat e jelen sulyos körülmények között kettőztetve siessenek e hont a közelgő fergetegek ellenében biztositani, ugy nem különben elhatározák azt is, hogy e végzésük az ország minden rendü hatóságaival közöltetve, azok is hasonló erélyes lépések tételére kérettessenek fel. P. M.

Pozsonyi ujdonságok.

Martius 14-kén. Azon halasztgatás, minélfogva a főRR. mindekkoráig késtek a Pest által inditványozott fölirási javaslat tárgyalásával, az ifjuságot — melly élénk részvéttel csügg a hon jövendője fölött — mármár a nyugtalanság fokára hangolta! Ennek érzelmeitől zaklatva, a fiatalság tegnap, (s körülte roppant néptömeg) a sétatérre sereglett, s a rendbomlás minden legkisebb jelei nélkül a szabad ég alatt elhatárzá, — mit a követi tábla ma szinte inditványozott és foganatositott is — miképen nádor ő fönségét alázattal megkérendik: miszerint a fölirási javaslat tárgyalását siettetni méltóztatnék. — Azután a „Szózat“ énekelteték, a király, szabad sajtó, és népképviseli alkotmány éltetett, miután a tömeg zavar nélkül csendben eloszlott. — A mai Bécsből érkezett hirek, az ifjuságra élénk hatást gyakorlának. Az isten lenézett szemével az austriai birodalomra. — Metternich megbukott! veleegyütt lehanyatlott napja azon absolut hatalomnak, melly a szabadság ‚Boa-Constrictor‘jaként az uralkodó dynastia diszben virágzó hatalmas törzse körül fonódék, hogy árnyéka alatt szörnyévé hizzék a mozdulatlanság politikájának, mellynek telhetlen torka a birodalom minden országait elnyeléssel fenyegette!! Azért nincs köztünk senki, ki e hiren meg nem örvendett volna.... S nincs honfi, ki nem áldaná a fatum ama szerencsés rendelését: miképen a királyi dynastia öntapasztalásából győződjék meg a birodalmi kormány elveinek czélszerütlenségéről, s kiábránduljon azon hitegetésekből, hogy a megbukott birodalmi kormány politikáját az élet igazolta! Ime hol nagy a veszély, ott az isten van jelen! Az elnyomott ausztriai nép nyögellő fohászai, mellyek eddig nem juthattak tisztán az uralkodó füléhez, — mint a sohajtozó szellő orkánná, viharrá nőttek; mellynek menydörgéseiben az isten szava szólott,.... s az intő szózatot megérté a fejedelmek legjobbika, még elég korán! Egy részről ezen szerencsés körülmény — melly, ki tudja később milly következményeket vonhatott volna maga után, — más részről azon tudat: hogy az absolut kormány megbuktával a mozdulatlanság politikája is sirba szállt, örömnapott szolgáltatott az ifjuságnak; minek folytán ma délutáni 4 óra után, az, a tegnapi helyen ujolag gyülekezetet tartván, ebben több szónok által inditványoztaték: miszerint kérettessék meg a városi hatóság, hogy a föntebbi okoknál fogva, s mivel a magyar alkotmány a bizonyos concessiók küszöbén áll, a várost este kivilágitatni rendelje. Azonban ezen inditvány Batthyhányi Lajos, és Teleky László grófok javallata következtében nem fogadtatott el, a kivilágitás akkorra hagyatván, midőn a mai napon kinevezett országos küldöttség az ohajtott sikerrel Bécsből leérkezendik. — Ugyanezen gyülekezetben kijelentette az országgyülési ifjuság: miszerint adjanak fegyvert kezébe, s ő kész lesz a netalán támadható zavarok közbejöttével a közcsendet, és békét föntartani, valamint a nádor személye körül az őrizet kötelességét fölvállalni! — Ugyanezen gyülekezetnek határzata következtében ma este Kossuthnak fáklyászenével tisztelkedtek, mellyben a fiatalságon kivül Pozsony városának nagy számu polgársága is részt vön. — Az ez alkalommal lobogó fáklyák száma körülbelől 500-ra mehetett. Messze eláradt vérvilágai ünnepélyes szinezetében viharzott el a közlelkesedés, mellyel Kossuth szeplőtelen hazafisága irányában a fiatalság mindenkor viselteték. Ez alkalommal Kossuth oldalánál jelen voltak: Batthányi Lajos és Teleky László grófok, kiknek elsőjében Kossuth Lajos a jövendő parliamentaris kormány reménylett minister-elnökét előre is bemutatá!.... Éljen!... Ezután az ifjuságot és az összes polgárságot, hogy távolléte alatt, mig Bécsből visszajövend, igyekezzék a rendet és csendet föntartani, s ne engedje magát ollyak által elcsábittatni, kik a zavarosban saját hasznukat kivánják halászni. — M—j—r. K.

Országgyülési közlemény.

Pozsony martius 14-kén.

LXXVI. kerületi ülés.

Elnökök: Rónay (Csanád) és Reviczky (Esztergomm.) Jegyző: Szentkirályi. Azon általányos tudvágy, és feszült figyelme a közönségnek az iránt, hogy a sebesen gördülő világesemények kifejlett fontosságához képest a honatyák, — kiknek jelenleg teendő intézkedéseiktől függ e vészzilálta nemzetnek jövendő boldogsága — miképen constatirozzák teendőiket, nagy számu hallgatóságot gyüjtött a terembe. — Az ülés megnyitása után először szólott Kossuth. Tartalma beszédének, mellyel közmeglepetést, tomboló örömet, és zajos helyeslést idézett elő, a következő:

Tekintetes Rendek! Ollyan időket élünk, a midőn mindenek fölött érezem szükségét annak, hogy a mi e táblán szóba hozatik, a komoly megfontolásnak és egyetértésnek legyen szüleménye. E szempontból indulva, bocsánatott kell kérnem a t. RRtől, hogy a körülmények roppant fontossága által kényszeritve, és az eseményeknek csak egy pár perczczel az ülés előtt megtudása által kénytelenittetve, nem lehettem azon helyzetben, hogy — a mi különben is, de különösen az illyen körülmények között, szoros hazafiui kötelességem lett volna, — nem csak párt elvbarátimmal, hanem — istennek hála! miután reménylem, hogy már most pártkülönbség köztünk nem leend, hanem mindnyájan hazafiak s hazafiságunk érzetében egy párt vagyunk — tisztelt követtársaimmal az iránt előlegesen értekezhessem, és véleményöket kikérhessem. De csak néhány perczczel előbb jutottak tudomásomra az események. Ezt méltóztassanak mentségül elfogadni. — A mult éjjel Bécsben polgárvér folyt. — **Metternich miniszteriuma megbukott.** (Hoszszasan tartó örömrivalgások, szakadatlan tapsvihar). Nem akarok ingerlő szózattal élni, sőt inkább nyugosztalni akarok, s azért e tekintetben nem mondok többet, mint azt, hogy azon politikához, mellyet a trónra és monarchiára nézve hetek előtt veszélyesnek mondottam, azon politikához makacs ragaszkodás a dolgokat annyira vitte, hogy a felséges császár és király jelenlétében, a szeretett dynastiának egyik tagja is tettleges bántalmakkal illettetnék. Illyenek a következései annak, hogy ha egy embernek az ollyan politikához ragaszkodása, melly a körülményekkel alkudni nem tud, határoz inkább a népek és trónok sorsa fölött, mint azon szent kapocs, melly a népek szabadsága, s a trónok disze és ereje közt létezik. Bécsben népmozgalom következtében, hol, mint mondám, polgári vér folyt, a sajtószabadság az uralkodó által meg van adva (zajos tapsok, és örömrivalgások! fölkiáltások: nekünk is kell! A hallgatósághoz fordulva szóló imigy folytatá: E dolgok fölött alkalmasint minket illet a határozat, valamint a felelőség is, az urak nem viselik a felelőség terhét, az a mi vállainkon fekszik). — A bécsi fegyvertár az uralkodó parancsára megnyittatva, és minden polgár, ki nevét följegyezteté, fegyvert kap kezébe, hogy őrködjék a nyugalom és a béke fölött, mellyet Metternich politikája compromittált. Ezeket az eseményeket nem sok hetek előtt mondottam, és ámbár a következés szavaimat igazolta, ezen szavaknak mondásához jósthetség még sem kellett, miképen az, hogy Európa a néptömegeknek jogairól, és jó létéről nem gondoskodott annak idejében, meg fogja rázkódtatni a világot, s egy pár hét mult el, és megrázkódott a világ. — T. RR. nekünk egy roppant föladat jutott, azon föladat, hogy a megindult mozgalomnak ha-

zánkban is mutatkozó terjedésére nézve a gyeplő kezünkben maradjon; mert még ez igy lesz, addig a mozgalmak, alkotmányos kerékvágásban, és ösvényen maradhatnak, és a szabadságnak, törvényszerű jognak kikerülhetlenül kivivandó diadalát polgárvér, — s belnyugtalanság nem fogja fertöztetni. De ha kezünkből kirántatnék a mozgalom által az események vezérlete, akkor a következéseket csak isten tudja. (Igaz!) E szempontból indulva nem látom annak idejét, hogy szemrehányásokkal éljek akár egyik, akár másik ellen; hanem csak azt mondom: nagyon ohajtottam volna, hogy fölirásunk, mellyben figyelmeztetve van király ő fölsége, miszerint alkotmányt kell adni a monarchiának, különben a trón és monarchia nyugalma veszélyben van, eljuthatott volna a fejedelem trónjához, mielött a föllázadt néptömeg demonstratiohoz nyult.

Én azt gondolom: hogy a hazának sorsával játszik, és végtelen felelöséget vesz magára az, ki a kifejezések fölött vitázik, és abban keresi az argumentumot a megegyezésre; nem pedig arra intézi figyelmét, hogy a mozgalom vezérlete kezünkben maradjon. E tekintetben megkivántatik, hogy a tek. KK. táblája az egész országgyülés alatt a maga politikáját fölemelje a körülmények szinvonalára, és ne engedje magát semmi által túlragadtatni a kellö vonalon; de a vonalon innen se habozzék, hanem rögtön tegye meg, a mit tenni kell. Nem motiválok többé semmit, hanem megteszem inditványomat, melly abból áll:

1. Kérem a tekintetes Rendeket, hogy egy kebelökbeli küldöttség által méltóztassanak ő cs. k. föherczegségét a nádort, ki épen jelen van az országháznál, tisztelettel és bizodalommal megkérni, hogy minden további halasztás nélkül fölirásunkat tárgyaltatni, s magas befolyásával oda hatni méltóztassék, hogy azon fölirás ne legyen köztünk továbbá is vita tárgya, hanem menjen föl mielöbb a trónhoz. Megvallom t. RR. miképen ha illyen körülmények közbe nem jönnek, nem emeltem volna ezen szózatot, mert hittem és reménylettem volna, hogy talán magán értekezéseknek 24 óráig folytatása által el lehet a czélt érni. De az idö sürget, s a körülmények kimondhatlan fontosak, és én nem szeretném, ha a történetnek hire az országban szétmenne a nélkül, hogy megvitetnék egyszersmind annak hire, hogy a nemzet manifestálta a trón előtt véleményét a nyugalom föltételei iránt. Azért nádor ő fönségéhez küldöttséget ohajtanék küldetni, melly tüstint hozzá elmenjen; a formákban ne méltóztassanak nagyon fönakadni a tek. RR., mert most nem olly körülmények vannak, hogy a formákkal sokat bibelödni lehetne. (A tek. RR. táblájának tagjai a kerületi ülésekre csak közönséges polgári ruhában szokván megjelenni, oda czélzott a szóló, hogy diszöltönyt magokra venni nincs idö).

2. A sajtószabadság Ausztriában meg van adva, akarják-e a t. RR. annak kitenni e hazát, hogy a nem magyar nyelven irott nyomtatványok nem magyar törvényszerinti felelösség mellett özönöljenek szét a hazában, vagy pedig akarnak intézkedni, hogy nálunk a sajtószabadság, mellyre nekünk nem csak elidegenithetlen polgári és statusi, de törvényes jogunk is van, kellö korlátokkal körülirva törvényes uton hozassék be. Azt gondolom, ezt tenni a tek. rendek kötelessége, és azért kivánom határozatba foglaltatni, hogy a küldöttség megfontolván az idö körülményeit, mellyek hoszas, kimondhatlanul teljes és minden betüre nézve kimért codificationalis munkák készitését nem engedik, a lehető leghamarább adjon be véleményt. — Előttünk van az egész világ példája: a badeni 1831-ki sajtó törvények, ugy szinte a franczia, würtembergi, szászorszagi törvények, hol szinte trónus dült e napokban, ha jól vagyok értesitve. Vannak tehát e tárgyban már kész munkák. Annálfogva a küldöttség jelentését mielöbb tegye meg, hogy a körülmények által túl ne szárnyaltassunk, s máshonnan ne dictálják a sajtó törvényeket mint e törvényhozási teremből. 3) Kijelentem várakozásomat és ohajtásomat, hogy azon pezsgő magyar elem, melly Pozsony falai közt együtt van, méltányolni fogja helyzetünk nehézségeit, és hinni fog hazafiuságunkban, mellyet nehéz idök között megmutattunk tettel, szóval, szenvedéssel, és bizván bennünk, nem fog ollyan lépést tenni, mellynek azon következései lehetnének, hogy a mozgalmaknak alkotmányos szabadsági iránybani vezérletét eltalálnák veszteni az országgyülés Rendei. Ezen várakozásom, ohajtásom, s kérésem kijelentése mellett a körülményeket ugy látom: hogy nekünk arról kell gondoskodni haladék nélkül, miszerint a belnyugalom az ország jó akaratu polgárainak ótalma és védelme alá legyen helyezve; s annál fogva azon inditványt vagyok bátor tenni: méltóztassanak a t. RR. nem valamelly nagy testületet, hanem két három tagot kiküldeni olly meghagyással, hogy a lehető legrövidebb napok, órák, perczek alatt, a bel nyugalom föntartásának honvédelmi eszközei iránt a körülmények fontosságához mért rögtöni javaslatot terjeszszenek a t. RR. elébe. (Éljen! Éljen!)

Tolnay (Zala.) Siralom foghatja el a honfi kebelt azon körülmény érzetében, hogy, mig idegen nemzetek, söt a gyávának keresztelt ausztriai nép is vért ontva küzdenek az alkotmányos életért, és abban kifejtendő polgári szabadságért, — addig Magyarhon országgyülési testülete nem képes egy egyszerü fölirást a fejedelem zsámolyákoz juttatni; s mármár oda szoritva állunk, hogy az elkeseredett hazafiság érzelmei méltó jogok után kiáltsanak, s egy elomlandó alkotmányos ország romjai fölött kétségbeesés, és halál üssék föl táborukat! (Viharos ‚éljen'ek.) — Tartozunk tehát nemcsak a fejedelemnek és monarchiának, hanem minmagunknak, és az alkotmánynak is azzal: hogy polgári elsülyedésünknek vég-időszakától magunkat megovandók, Európa előtt olly mulasztási vétségbe ne keveredjünk, mi által a birodalmi lobogónak vész-rongálta vásznán, hanyagságunknak és könyelmüségünknek lengnének gyászos betüi!! — Olly tiszteletre méltók tehát a pesti inditványok, hogy azokat kellő figyelemre, s hazafias részvétre méltatni alkotmányos polgári kötelesség, nem méltatni pedig büntelen nem lehet! (Zajos lelkesedés, viharos ‚éljen'ek') — Pest inditványa ellen egyetlen ellenző szózat sem emelkedvén, az elnök azt végzésül kimondja. — Ezután az elnök a küldöttség kinevezése iránt intézett kérdést; azonban Kossuth javallatára, miszerint — ugymond ne töltsük evvel az ülést, hanem menjenek a Rk közöl kik akarnak — az ülés megszakadván nagy tömeg kisérctében a Rk egy része küldöttségképen a nádorhoz ment, a kerületi határzatot tolmácsoló szónokul Kossuth Lajost választva. A küldöttség eljárását bevégezvén, erről az elnök jelentést tön, megjegyezve: miképen a nádornak mondott szavait ismételni nem szükséges, miután ott a követek nagy része jelen volt. (Követelő halljuk fölkiáltások a karzatokon.) — Bónis (Szabolcs). Mielött a küldöttség szónoka visszajöne folytattatni javalja a városi ügyet. (Ellenző fölkiáltások, nyugtalankodás a karzatokon). E közben egy városi követ erőszakosan elkezdte dictióját egy darabig declamálni, azonban a zaj miatt szavait érthetleneknek tapasztalván leült és elhallgatott. — Erre megérkezett Kossuth; a hallgatóság mohón leste ajkáról a szót, miután közkivánatára a küldöttségnél jelen nem levő közönségnek, a nádor szavairól következő jelentést tön: A nádor kinyilatkoztatá: hogy a Rk e lépését kedvesen veszi; kinyilatkoztatá: hogy a fölirás tárgyalása végett rögtön intézkedéseket fog tenni; kinyilatkoztatá: hogy minden korszerü javitásokra nézve, mellyeket a körülmények igényelnek, segédkezeket nyujtand. Azonban ajánlotta, és szivére köté a Rknek: hogy a jelen zavaros időkben eszközeül tekintsék magukat a rendnek, melly első a kitüzött czél sikeresitésére. — Ezután szóló kijelenté: miszerint a sajtóválasztmányra nézve az volna kivánata, hogy az mindjárt holnap a sajtó körüli intézkedésekre nézve rögtönös véleményt adjon. — Továbbá miután a mostani körülmények közt a hon védelmét a katonákra bizni nem lehet, e tekintetben rögtönös intézkedéseket kiván (helyeslés). Végre kérte a szóló a Rket: hogy az ülések jövendő megtartását illetőleg ne kössék magukat bizonyos időhöz, miután jöhetnek közbe olly körülmények, mellyeknél fogva ülést az nap nem lesz tanácsos tartani, és ismét ollyanok, mellyeknek következtében kétszer is kellend napjában a Rknek összeülniök. Használjuk föl ugymond az időt, hogy a

dolgok mehessenek, miután most az idő parancsol nekünk, és nem mi az időnek! — A napirendet illetőleg kéri a RRket: hogy miután a királyi városok szavazatát illetőleg ugy is megvan már mindenkinek saját véleménye, e kérdést szavazattal döntenék el, hogy a tárgyalásban tovább mehessenek. (Helyeslés.) — Szentiványi (Gömör.) A honvédelmi rendszerre nézve teendő intézkedéseket tekintve, egy deputatio kiküldetését javasolja. Jelentsük ki, ugymond, bizalmunkat azok iránt, kikben bizunk, s kérjük föl ezeket, hogy azon kiküldöttséggé alakuljanak. Ő e küldöttség tagjaiul a következőket javallja: Kossuth, Szentkirályi, Pázmándy, Somsics. S miután a honvédelmi rendszerrel összeköttetésben van a népképviselet, nehogy e dolog készületlenül lepjen meg, ennek kidolgozását szinte ugyanazon választmányra kivánja bizatni (elfogadtatott). — Bernáth (Ung). Tisztelettel szólitja föl a Rket miszerint e pillanat az, melly azon mondás köre alá esik: miszerint in arena consilium. — N. U.

(Folyt. köv.)

Külföldi hirek.

Lapunk 10-ik 12-ik számaiban az olasz paraszt állapotáról értekezvén, abbeli reményünkkel sőt meggyőződésünkkel előztük azt meg, hogy miután Olaszországból jött a rabszolgaság és a fanatismus a népekre, később ugyanonnan terjedt el a fölvilágosultság is: ennélfogva a szabadság napja is ott fog föltünni.

Az események e nyilatkozatunk mellett bizonyitanak, mert a szabadság napja Olaszország legnagyobb része fölött már azóta csakugyan föl is jött.

Nápoly és Sziczila az olasz (sőt tán a törököt és oroszt kivéve, az európai minden) álladalmak közt legcsökönyösebb, önkényt (az az egy sikerült forradalom szülte kénytelenségnél fogva) absolut monarchiából, alkotmányos korlátolt monarchiává, vagy talán monarchiákká változott.

Szardinia, melly nem hiresztelte magát higgadt és józan eszünek, igen bölcsen be sem várva a forradalmat, sőt arra még csak okot és alkalmat sem adva, szinte alkotmányt és szabadságot tehát boldogságot adott népének önkényt.

Toscana nehány nap mulva teljesitette kötelességét, és követte e példát.

Róma, az örök város, hajdan a világi és egyházi uralom széke és középpontja, melly a fatum különös szeszélyénél fogva a historia kezdete óta mindig az első szerepet vitte az ismert világon, — és a szabadság és boldogság felé irányzott mozgalmaknak kiinduló pontja, életője és vezére volt, különös helyzeténél fogva megelőztetett ugyan, de elmaradni nem fog, mert elmaradnia nem lehet.

Monaco $2^1/_2$ □ geogr. mértföldnyi parányi területén, az alkotmányt és szabadságot meghonositotta. — Nevetséges ugyan e kis fejedelemségnek a jóbani erölködése — de csak azok előtt, kik a szabadságot anarchiának a despotismus alatti dermedtséget pedig „rend-nek nevezik; kik ha a nép jólétét emlegetik, mindig csak saját jólétüket, (mellyért sem dolgoztak sem izzadtak) értik alatta. — Részünkről örömestebb látunk egy $2^1/_2$ □ (33 ezer holdnyi) tartománykát alkotmányos uton, mint egy húsz ezer-, szerte nagyobbat alkotmány ellenesen.

Németország Manheimban (Baden nagyfejedelemségben) több mint másfél ezer polgár gyült össze, és az alsó táblához felirást intézni fognak, és hogy ezen fölirásnak nagyobb sulyt adjanak, közösen és tömegben maguk fogják átadni. A fölirás következőket kiván: népfölfegyverzést (nemzeti őrséget) a tisztek szabad választása mellett, sajtószabadságot, esküdtszékeket az angol példány szerint, német parlamen-t. — Az ottani országgazdászok hihetőleg igen kedvetlenül fogják e hireket venni, és tele szájjal fog szitkozódni a fölött, hogy a nép maga magát kivánja védeni, még pedig bizonyosan s olcsón (nemzeti őrség) és nem akar fizetni az országgazdászok privat mulatságára. — És a nép ebbeli kivanatát ők „rend fölforgatásnak" nevezik.

Stuttgart. A jelen pillanatban (febr 28) igen örvendetes hir hozza a társaság minden osztályait mozgásba mintha t. i. a király tekintve a körülményeket, terjedelmes reformot, s az az alkotmányban megigért szabadságot (melly eddig csak papiroson volt) akarna népének adni, és igy e mezőn minden német fejedelmet megelőzni. Isten éltesse!

Bécs. A szabadság szerete, melly minden emberben kisebb nagyobb mértékben kiolthatlanul ég, rövid 3 hét alatt csudákat mivelt a vén Európában. A mit soha vagy csak alig hihettünk volna, Bécs város népessége a szabad sajtó és szabadság ügyében eddig csak titokban táplált kegyes óhajtásokat magáévá tette, s erélyes és ugyan csak hathatós közbenjárása által ki is vitta. Ha a „higgadt és józan eszű hazafiak"-ra bizták volna a szabadság tehát az emberiség ügyét; ha azt várták volna meg mig a hazának született oszlopai a nagy urak fognak szót emelni és hatásos lépést tenni ez ügyben, akkor hasztalanul vártak volna mind világ végeig: de ők tanultak a mások és a maguk kárán, ennélfogva nem a más hanem a maguk száját nyitották ki; nem fogadták a czimereseket prokátorokul, de a mi az isten és a természet törvénye szerint megillette őket, kivánták s elvették.

A dolog igy történt: Huy egyetemi tanár 600 ifjú kiséretében kérelmet vitt az ausztriai tartományi gyülés elébe a szabad sajtó s más concessiók ügyében; az elnök gr. Colloredo szépen fogadta, s tanácskozásra hivta meg őket, de ekkor a szónokokat foglyokká tette. E lovagiatlan botorság fegyverbe hozta a tanuló ifjúságot, a foglyok erővel kiszabadittattak, az országház ablakai beverettek, stb., ezután az ifjuság, mellyhez már ekkor a népesség minden osztályából több ezeren csatlakoztak, a zsidó piaczon torlaszokat kezdett hányni, mellyek katonaság által csak hamar szétromboltattak. Ez alkalommal a katonaság tüzet adván, a népből többen részint halva maradtak részint megsebesitettek, melly vad gyilkosság az egész fővárosi népességet annyira fellázitá, hogy a mozgalom élére maga a fegyveres polgári őrsereg állott, s kebeléből 6 tisztet a császári lakba küldvén, ott Metternich herczeg tüsténti elbocsátását, szabadsajtót és alkotmányt sürgetett. A kegyes fejedelem engedvén a nép kérésének Metternich herczeget ministeri hivatalából elmozditá (régen kellett volna,) a szabadsajtót megigéré, s bizományt nevezett ki a végett, hogy az ausztriai német tartományok institutioi alkotmányos lábra állittassanak.

Egyesületi mozgalmak.

A kisdedovási eszmecserék a kisdedovó- képző intézetben ezentúl is minden hónap utósó vasárnapján (d. e. 9 órakor) fognak tartatni, mellyekre a kisdedóvás és nevelés minden barátja szivesen meghivatik.

Ney Ferencz,
k. ó. képezdei igazgató.

A királyi magyar természettudományi társulat e folyó hó 18-kán délutáni 5 órakor saját szállásán közgyülést tartand, mellyre a társulat tagjai szivesen meghivatnak.

Dr. Kovács Sebesteny Endre,
titoknok.

Budapesti mozgalmak.

Mióta a nap a rákjegybe lépett junius 21-én, azaz mióta hátrált, mióta conservativ módon haladott: azóta a világosság naponkint fogyott, a természetből lassankint minden élet, minden elevenség kihalt s bekövetkezett a dermesztő tél. Most leszen mart. 20-án a nap és éj egyenlősége, utánna pedig a nappal és a világosság és az éltető meleg naponkint nölni fog. Igy van ez nemcsak az égen, hanem itt a földön is, az egyenlőségből a fölvilágosodás, s ebből a jólét származik; míg ellenben a sötétség a fagyos telet hozza magával. Azért éljen az egyenlőség, mellyet annyi nemes sziv olly régóta óhajtott, és mellyet már tettleg birunk is.—

Most 10 éve városunkat vizár lepte a lakosok kétségbeesései közt, ime! az ár az ellenállhatlan ismét itt van, nincsenek olly gátok mellyek föltartóztathatnák, és van kétségbeesés, de kiknél? a haszontalan „fogyasztóknál," kik más véresverejtékéből éltek.

Még tél van és menydörgés villámlás még is volt s a magyarok istenének nyila becsapott a hamis istenek templomába, ledöntötte a fa-képeket a pictus masculusokat, a bálványokat; vége „a bitorlott reputatiók"-nak! Észé és érdemé a tekintély, nem a két vagy hét szarvú koronáé. Nem hajlunk meg ezután az aranyozott ökrök előtt ha még olly czimeresek lesznek is.

Hirdetés.

Az iparmütár igazgatósága szives kötelességének tekinti, a hazai müipar minden rendü nagyra becsült pártolóit, a lelkes magyar hölgyeket, és a t. cz. közönséget tisztelettel tudósitani, — hogy gazdagon rendezett raktárában, bálvány-utczában, ez időszakra alkalmas posztó-, nadrág- és mellény-kelméivel; továbbá legujabb franczia mustra után szött divatszerü női finom gyapju-, selyem-, gyapot- és czérna — tavaszi és nyári ruha-neműivel igen nagy választékban; butor-szöveteivel és finom gyolcsaival a legjutányosabb áron szolgálhat.

Az iparmütár feladatának, hazánk távolabb részeiben is megfelelni igyekezvén, ezennel közhirré teszi, hogy nemcsak a debreczeni, hanem az aradi vásárokat is meglátogatandja, a hova is jövő aprilisi vásárra legelőször fog megjelenni, és a legdivatszerübb magyarhoni szövetekkel kész szolgálatát ajánlja az ottani t. cz. közönségnek. 1—3

Vasuti menetrend.

(1848-dik évi martius 1-jétől, további rendelkezésig.)

Pestről. Váczra.	8 kor reggel. 2½, 4½ „ délután.	Váczról. Pestre.	6, 11-kor reggel. 5 „ délután.
Pestről Szolnokra.	6½kor reggel. 1½ „ délután.	Szolnokról. Pestre.	6½kor reggel 1½ „ délután

Gabona-ár váltóban.

Pest, mart. 14. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
240—280	— — —	150—190	— —130	80 — 93	100—110

Pozsony, mart. 7. 1848. (pozsonyi merő.)

165—185	— — —	130—135	90 —100	66 — 70	90 — 95

Zágráb, febr. 24. 1848. (pozs. mérő.)

200—230	170—180	160—167	— — —	70 — 75	120—125

N. Kanizsa, febr. 23. 1848. (pozs. mérő.)

145—170	— — —	105—112	90 — 95	60 — 65	90 — 95

Veszprém, mart. 3. 1848. (pozs. mérő.)

140—170	115—125	97 —108	75 — 82	50 — 53	70 — 75

Győr, mart. 6. 1848. (pozs. mérő.)

138—178	98 — 115	98 —115	60 — 75	53 — 58	70 — 78

Mozsony, mart. 9. 1848. (pozs. mérő.)

130—185	130—140	110—130	70 — 90	50 — 60	80 — 90

Temesvár, febr. 25. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	— — —	65 — 70	45 — 50	50 — 60

N. Enyed, febr. 24. 1848. (kis véka.)

116—120	92 —100	72 — 80	— — —	36 — 40	48 — 56

N. Szombath, mart. 3. 1848. (pozs. mérő.)

148—170	— — —	110—120	80 — 84	60 — 63	— — —

Miskolcz, mart. 11. 1848. (pozs. mérő.)

170—175	158—160	135—140	95 —100	— — 35	90 — 95

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Mart. 9-kén 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1222½ ft
Status-kötelezvény . .	5%-es	83 —
„ „ . .	4%-es	71½ —
„ „ . .	3%-es	53 —
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		675 —
1839-ki kölcsön (250 ft) . .		232½ —
Eszterházy sorsjegy . . .		56 —
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		63 —
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft) . .		— —
Gőzhajó részv. (500 ft) . . .		505 —
Windischgrätz sorsjegy . . .		— —
Északi vasut		91 —
Bécs-gloggniczi		83 —

Dunavizállás 0 felett.

Mart. 15-én reggel: 7′ 2″ 0‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

23.

Pest, kedden

HETILAP.

mart. 21. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

A sajtóügy körében nem kell többé szabadalom (Weisz Ferdinand) — Budapest — Komárom vármegyének 1848 martius 4-én tartott közgyüléséből — Kereskedelmi (s müvessége iskola Aradon. — Kassa város népessége. — Külföldi hirek Bécs. Franczia ország. Anglia Belgium és Hollandia. Németország. Olaszország. — Müiparii tárcza. Gyorsaság az angol vasutakon. — Vegyes közlemények Becsületesség egyik alapja az ipar diszletének. — Hirdetés. — Vasút. — Gabonaár. — Statuspapirosok.

A sajtó-ügy körében nem kell többé szabadalom.

Természetes. Mert hiszen mart. 15-én kétnemü bilincset tört meg a fölkelt nép akarata. Széttörte lánczait Stancsicsnak, ki a censura martaléka volt, — és széttörte békóit a censurának, melly a gondolatot öldökölte, s egyéneknek, családoknak vérszopója volt. — E két bilincs már lehullott.

Hol pedig bilincsek nem léteznek, ott édes testvéröknek, a szabadalomnak sincs maradása többé.

Tehát a sajtóügy körében nincs többé szabadalom.

Alkalmazzuk ezt!

I A könyv- és könyvnyomdai vállalkozás ezentul szabad iparág.

A nyomdai szabadalmak csak a censura poroszlói voltak. A hol sajtó állitatott föl, ott a kormánynak hivatalt, a censori hivatalt kellett fölállitani. Ezért a sajtó fölállitását szabad vállalkozásul nem engedheté. A censurai tilalmaknak, minthogy nem birtak jogszerüséggel, nem voltak önkint szükségesek, parancsolólag kelle engedelmességet biztositani: ezért nyomdai üzletet csak annak lehetett adni, ki kötelezte magát a censurának hódolni, — ki elvállalta a fenyegetést, szabadalmának elvesztése iránt, ha a censura ellen cselekednék.

Tehát a szabadalom csak a censura istápolása volt. — Megboldogulván, — akarom mondani — elkárhozván pedig immár a censura, minek kisértene még közöttünk a szabadalom réme?

A nyomda már most szabad iparág. Nem kell nyomdák állitására a kormányszékeknél szabadalmakat, engedelmeket kérni. Nyomtatási mühelyeket nyitni teljesen és csupán kereseti vállalkozás.

Czéhi bilincsei sincsenek ez iparágnak. Mert a nyomdák tulajdonosai szabad mi[illegible]vek, nem czéhes művesek.

Tehát a nyomdai vállalkozásnál semmit egyebet nem kell tenni, mint a mit helyhatóságok kebelében, a szabad müvességek irányában fönálló rendszabályok igényelnek. —

II. A könyvkereskedés hasonlag szabad iparág:

Eddig, ha jól vagyunk értesitve, könyvkereskedési szabadalmat is csak a n. m. helytartóság adott. — Ugy rémlik elöttünk, mikint Marmaros Szigethen egy, hasonló szabadalom nélkül megnyitott könyvkereskedés betiltatott. Persze, mert a könyvkereskedöket is szabadalmi föltételekkel kelle a censura hódoloivá szolgáitani.

Most ez nem kell. A könyvkereskedés csupán kereskedés; és könyvkereskedés megtelepitéseül nem szükség egyebet tenni, mint a mit a kereskedések megnyitása iránt a törvény rendel.

III. Folyó iratok kiadásához nem kell többé szabadalom.

A folyóiratoknak szabadalmazása szinte censurai institutio volt.

Nem is ám azt akarták a szabadalmi kényszer által elérni, hogy az előfizetők biztositassanak. — Ugyan a szinházi vállalkozóktól, példaul, mikor kivántak a bérlekezők biztositására cautiókat? A fogadósoktól, étkező bérlekezöik biztosságaul, mikor kivántak ovadékot? Vagy a könyvészet körében, nem folyóiratokra inditatván meg szerzők vagy kiadók által előfizetés, mikor követeltetett az előfizetők érdekében cautio? —

A folyóiratok szabadalmazása, minden cautióival együtt, csak censurai insti u io.

Tehát a censurával egy társaságban sirba dölt.

Szóval a sajtó-ügy körében nem kell többé szabadalom! — Weisz Ferdinand.

Budapest.

A középp. választmány a rend és bátorság fölött fegyverreli örködésre mindenkit fölszólitott, az illető öt örtanyákat meghatározta, s miután azon 5 tanyák mindegyikén száz puskát készen tartatott volna, az oda kisegités végett menendő fegyvertelen ifjúság számára: a fölibe rendelt polgár-örségi tisztek ellenében engedelmességre inté a sem a fegyverhez sem a katonai fegyver nem szokott ujdonuj örséget. A mindenütt és mindenkinél nyilvánuló öröm és elragadatás mellett is, semminemü kihágásról még eddig panasz nem tétetett; s hisszük ezután még kevesbbé fog tétet-

hetni. A hazafiak e példátlan szép magukviseletét másnap (17-én) a választmány szokásos proclamatiójában megdicsérvén, a 18-án Pozsonyba indittandó küldöttség által, a többi nemzeti kivánatoknak *) törvénybeiktattatását erélyesen sürgetteini, valamint fels. királyunktól még ezen országgyülésnek Pestre áttételét kéretni igéré.

Petöfi inditványára, a mart. 15-ki örök hirü események emlékeül a hatvani utcza „szabad sajtó utcza", az egyetem tere „martius 15-én tere," a városház tere pedig „szabadság tere" nevet kapott.

Ugyan e napon érkezett a követi karnak küldöihez intézetett nyilatkozata is a fővárosba, melly minden közterheknek a nemesség által is aránylag és közösen leendő viselését; továbbá minden urbéri viszonyoknak mindenütt az egész hazában, a közállomány általi kármentesités mellett, egyszere történedő megszüntetését tartalmazá, s azon kijelentést, miszerint az óriási léptekkel haladó körülmények miatt magát nem külön osztályok, hanem az összes haza képviselöinek tekinti.- E nyilatkozványban foglaltatott még azon igen örvendetes, most már tehát bizonyos hir is, miszerint mind Metterniah mind pedig eszköze Apponyi leléptettetett. Ekét úri ember elmente ép olly örömet okozott, mintha két ellenséges hadsereg távozott volna el, meghazudtolván mind gróf Dessewfy Emilnek, mind viszhangjainak ama mondását, mintha t. i. azon két ember kormányával „csak egy kis fractio" volna elégületlen: mert különben csak azon „kis fractio" örült volna mostani elkergettetésükön, pedig azon való örömét az egész nemzet, elég érthetöen nyilvánitotta. —

Követte ezen igen örvendetes hirt gr. Batthyányi Lajos leirata, mellyben tudatta az ellenzékkel, miszerint a felső tábla (a szilárd jellemüek táblája) melly a nemzet legigaságosabb követeléseit évekig sikeretlenitette, (a bécsi események hirére megszöppenvén és saját börét féltvén olly bárány szelidségüvé lett, hogy) a mart. 3i föliratot közakarattal elfogadta, s azzal fens. nádorunk elnöklete alatt küldöttséget bocsátott a tron elibe, melly küldöttségről szól mai bécsi levelünk.

Mind ezen elömenetelek és hirek a köpönyeg forgatásra olly szép alkalmat adtak, minő aligha fordul elő valaha. A vállalkozó szellemü férfiak, kik eddig a hatalomnak nem csupán kész, de önkényt ajánlkozó szolgái valának, a csömörlésig szabadelvükké váltak, meghuzták a harangot s „ütött az óra" vagy 12szer. Kár hogy a megbukott jámbor ministerek ez elött 12 hónappal meg nem tudhatták hogy e jó uraknál hányat „ütött az óra". ?

Mart. 13-án köszönt le Apponyi hivataláról, mialatt magán kivül volt. Kérdeni lehet vajjon az elött magánál volt-e, midön a haza és a szabadság ellen irányzott rendeleteit vélte s akarta eszközlésbe venni?

* Azon nemzeti kivánatok imezek: sajtószabadság a censura eltörlésével. 2 Felelős ministerium Budapesten. 3. Évenkinti országgyülés Pesten. 4, Törvényelötti egyenlöség polgári és vallási tekintetben. 5. Nemzeti örsereg. 6. Közös teherviselés. 7. Urbéri visszonyok megszüntetése. 8. Esküdtszék, képviselet egyenlőség alapján. 9. Nemzeti bank. 10. A katonaság esküdjék meg az alkotmányra, magyar katonáinkat ne vigyék külföldre a külföldieket vigyék el tölünk. 11. A politicai statusfoglyok szabadon bocsáttassanak. 12. Unio Erdélylyel.

És igy a magyar nemzet 12 kivánatai közül az 1-sö és 11-dik egészen, az 5, 6, 7-ik csaknem teljesitve van, mig a 12-dik Erdély részéről bizonyosan sikeresen teljesedésnek indittatott.

A középponti közcsendi bizottmány erélyességét és ernyedetlen, buzgalmát több igen sokat mondó rövid fölszólitásai tanusitják, nevezetesen a tömérdek teendöket a nyilvános ülések zajossága miatt, a körülmények sürgetös szükségéhez mért rövid idö alatt bevégezni nem lehetvén,- az ülések zárt ajtóknál tartatnak, de a történtekről a közönség azonnal falragaszok által értesittetik.

A csend fentartása tekintetéből minden egyes polgár, házbirtokos, családatya stb. fölszólitatott s felelössé tétetett, hogy gyermekeit, cselédeit stb. az utczákon zajongani csoportozni, bámészkodni ne engedje.

A polgárörség organizálására nagy figyelmet fordittván a választmány, minden osztálynak külön gyülekezési helyet rendelt, hol a beállni kivánók megválasztatnak, s választják tisztjeiket. Az egész örsereg ezredese Rottenbiller Lipót ur. A beállott uj polgárok bal karjokra nemzeti szalagot kötve, s fövegjükre nemzeti rózsát tüzve, a zászló alá rögtön fölszoknak esküdni. Az örségen és az állandó választmány tagjain kivül, nemzeti szalagot balkarján viselni másnak nem szabad. Az ujdon beállott polgárörök, ha nem akarnak, egyenruhát készittetni nem tartoznak. Minden megválasztott ör, mig fegyvert kaphat, tulajdon fegyverét viselheti. Az ifjuság ugyan külön csapatot már alakitott de a közezredes alatt álland.

Mart. 18-án indittatott Pozsony felé utnak az emlitett küldöttség a 12 pontokkal.

Az egyetemi ifjuság pedig kivánta, s a tanitói karral elfogadtatta a kir. magyar egyetemnek a bécsitől függetlenségét, javainak hübb kezelését, s azokról számadást; a tanulás és haladás elösegitésére, s a tanitói önkény és viszszaélések megszüntetésére pedig, az évenkinti próbatételeknek és a rigorosum dijaknak, mellyek sok különben jeles tanulóra nézve szerfelett nagyok voltak, megszüntetését; a tanszékeknek nem kegyelem, de csödület utjáni betöltését stb. Ezen kivánat az előbbivel együtt jut, s ugyanazon küldöttség által Pozsonyba.

A helytartótanács pedig a középponti választmány elöterjesztésére, a kétfejü sasokat és fekete-sárga szineket eltiltotta, mellyek az istenben boldogult római szent birodalom (ad normam: mennyei szent birodalom, azaz China) czimerei levén, hazánkba megszégyenitésünkre behozattak, s per abusum mind e napig türettek.

A lotteria még egyszer s utoljára mart. 29én fog kihuzatni, és jövöre megszünni. Nincs Metternich, nincs kinek számára csaljon jövöre a lotteria.

A kormány által felállitott dohány-trafikák becsukattak. Ehir hallására gr. Dessewffy Emil, a dohánymonopolium apostola, ha nem szörnyet, hal is de legalább is tengeri betegségbe esik.

Továbbá a kamara elhatározá minden ügyeit ezentúl magyarul vezetni.

Szombaton a magyar polgárgyalogsághoz beállottak közül délelött több mint 200, délután pedig 300-on fölül esküdtettek föl, a többi osztályokhoz is igen nagy a tódulás.

Katonáink mindezt örömtelve nézik s hallgatják, és igaz szivből kivánva mondják: „segitse az isten minden szándékukban.“

Vasárnap kaptuk azon minden igaz hazafit legnagyobb mértekben megörvendeztető hirt, miszerint az országgyülési küldöttség Bécsből ő fölségétől visszaérkezett, ki is a feliratot sanctionálván, szeretve tisztelt nádorunkat Magyarországon teljes hatalmú alkirállyá, s gr. Batthyányi Lajost a felelős magyar ministerium elnökévé kineveztetni kegyeskedett. Az első magyar ministerelnök legelső körlevelét, melly Pozsonyban mart. 17-éről kelt, ugyancsak vasárnap délben olvastuk. E körlevél a hatóságokat szólitja föl, s teszi felelőssekké a rendért s közbátorságért, és addig, mig a törvényhozás intézkedhetnék, a törvényes állapot föntartásáért. Pestmegye ez érdemben már kellőleg intézkedett, úgy hogy semmi alap az aggodalomra még eddig nincs.

És igy 4 nap alatt oda jutottunk, hova apáink 400 évi erölködésük daczára sem juthattak; van ugyanis, legalább minél előbb lesz, független magyar kormányunk Budapesten, felelős ministeriumunk, közteherviselés, nemzeti őrség, szabad sajtó, politikai statusfoglyunk szabadon, évenkénti országgyülésünk, szabad föld s a többi megleszen rövid időn.

És mind ezt nem a „szilárd jellemü“ férfiaknak, nem is a „higgadt és józan eszü hazafiak“-nak, de az üldözött férfi és pártja buzgalmának, s a bünhödésünkkel megelégedett magyarok istenének köszönhetjük.

Pestre mart. 19-én két küldöttség érkezett, az egyik az országgyülésről gr. Keglevich Gábor vezérlete alatt, melly az országgyülésnek abbeli tudósitását hozá meg, miszerint ő fölsége a küldöttség teendőink iránti kivánatát elfogadá. Tudósita a felől, hogy ezt a legnagyobb részben a fens. nádornak is köszönjük, miután ő kijelenté a küldöttség előtt, hogy azon pillanatban, mellyben a magyar nemzet kérései megtagadtatnának, megszünt nádor lenni. A rend fentartásaért előadá az országgyülés köszönetét; nyilvánitá továbbá az orsz. küldöttség, miszerint az országgyülés a legsürgetősb teendők bevégzése után azonnal eloszlani fog, s a törvényhozást általadandják azoknak, kik a képviselet alapján fognak ezzel megbizatni.

A másik az esztergami küldöttség volt, mellynek vezére Besze János nyilvánitá, miszerint Esztergam polgárai rendfentartás tekintetében összekötik magukat a fővárossal, s e végre szükség esetében kikéri a tudósitást.

A nemzetőröknek tegnap már 6 osztálya volt, a 6-ik az ellenzéki osztály, mellynek élén Pulszky, Kis Károl és Sántha Péter állanak; ezen osztály az ell. körben esküdött vasárnap egyedül magyar nyelven, (ámbár többen voltak kik magyarul nem értettek) a zsidók is 3 ujjok föltartásával tették le az esküt. Ezen osztály ugyan is, valamint az 5-ik is (az ifjuságé az egyetem zászlója alatt) a zsidókat is befogadta, míg a többi 4 osztály azokat befogadni sehogy sem akarta. Az összes nemzetőrség vasárnap este lobogóval s zenével öröm- és éljenriadások közt ünnepélyes menetet tartott a városban.

Ezen menet után népes gyülés volt az ell. körben, melly is komoly vita után, az éji 10 órakor Pozsonyba indulandó országgyülési küldöttség által e 3 pontot kivánta fölterjesztetni, u. m. 1-ör: nagyobb biztosság végett a felelős ministeriumunk homogen légyen, s a kormányi hivatalok s ezek osztályainak főnökei ellenzékiek legyenek. 2-or. A felelős ministerium hatása ne csupán a belügyekre, de a külügyekre is kiterjesztessék, a mennyiben Magyarországot érdeklik; 3 a magyar katonaság rögtön visszahivattassék, miután Gallicziа és az Alduna felől az orosz fenyegeti a hazát, ezen vidékeket a visszahivatott magyar katonaság a nemzeti őrség egy részével szaporittatva, azonnal védeni induljon. Ezen kivánatok a középponti választmány által is elfogadtatván, az országgyülési küldöttségnek átadattak, melly azt az országgyülésnél hiven s melegen pártolni igéré. — Bécsből székely határőrökért 2 vontató gőzös indittatott le a Dunán, e két hajó már fölfelé utban van, de miután Bécsben a nemzetőrök száma 85 ezerre szaporodott, s ott reájok többé szükség nincs, ennélfogva ezeknek itt Pesten kiszállitása és elhelyheztetése terveztetik: a középponti állandó választmány tehát a helytartó tanácshoz azon kérelemmel járult, miszerint e határőrök a különben is az orosz által fenyegetett határok védelmére rögtön visszautasittassanak. — Teljesitetni igértetett.

Komárom vármegyének 1848. martius 14-kén tartott közgyüléséből.

Felolvastatván ifj. Pázmándy Dienes és Milkovics Antal követ uraknak f. é. mart. 14-röl költ jelentésük, mellyben arról tudósitják a t. KK. és RR., hogy az alsó tábla által az országgyülési teendők iránt készitett, és legközelebbi alkalommal megküldött felirási javaslat a fő RR. által is elfogadtatván, annak a trón elibe leendő terjesztésére, az alsó tábla inditványára egy mind 2 tábla számos tagjaiból álló országos választmány neveztetett ki, melly ő cs. kir. fenségének a nádornak elnöklete alatt, f. é. mart. 15-kén a felirást Bécsbe fölviendi, s ő cs. kir. felségét koronás fejedelmünket élő szóval is megkérni fogja, hogy tekintvén a jelen rendkivüli eredményeket, a felirásban foglaltaknak megadásával a magyar nemzetet mielőbb megörvendeztetni méltóztassék. Jelentik továbbá, hogy f. é. mart. 14-kén tartott kerületi ülésből egy választmány küldetett ki, melly a nemzeti őrsereg rögtöni fölállitására, a lehető legrövidebb idő alatt az országgyülés elibe javaslatot terjeszteni kötelezteték.

Ezek után az inditványoztatott, 1-ör hogy tekintve országunk jelen belviszonyait, s egyszersmind azon igényeket, mellyeket az alkotmány sánczain kivül álló honpolgárok kebleikben rég táplálván oda fejlődtek, mikép azok kielégitése tovább halasztható nem lenne, ezeknél fogva, a t. KK. és RR. törvényben gyökeredzett, és rég gyakorlott statutarius jogaiknál fogva mindenek előtt végzésileg meghatározni méltóztassanak azt, hogy minden honpolgár a közügyek feletti tanácskozásban kellő részt vehessen, s ennél fogva azt végzéssé alakitani, hogy addig is, miglen a törvényhozó testület e részben törvényileg rendelkezend, nemcsak minden tisztesb állásuak (honoratiorok) de a községek is a helység birája, és jegyzője által a közgyülési tanácskozásokban részt vehessenek.

2-or. Hogy követ urak oda utasitassanak, mikép nem várva be a városok rendezése feletti törvény alkotását, a városok országgyülési követeinek az országgyülési mind 2 táblának köz megegyezésével elhatározott 16 voksot megadják, s ekép a városi követek régi törvényes jogaikba visszahelyheztetve az országgyülésnek ezentúli tanácskozásaiban tettlegesen részt vehessenek.

*

3-or. Megyénknek békéje és a jó rend fentartása azt igényelvén, hogy az illy rendkivüli események közepette a minduntalan ujabb vonásokban fölmerülhető történetek nemcsak szorgos figyelemmel kisértessenek, de röglöni intézkedések által is vezéreltessenek, vagy meggátoltassanak, ennél fogva a megyék szerkezetére tekintve, szükséges lenne egy állandó kiküldöttséget kinevezni, és azt mind azoknak eszközletére, mellyeket egyes polgárok tulajdonai, vagy személyi biztositásuk követelhet felhatalmazni.

Más részről azon inditvány tétetett, hogy követ uraknak eljárásaik helyeseltetvén, azoknak tényleges utasitás ne adassék, hanem általánosságban értesitessenek a KK. s RR. azon szándékáról, mikép tőlök azt kivánják, hogy a fölmerülő körülmények szükségeihez képest továbbá is az alkotmányos szabadság, és eddig nyert utasitásaik szellemében működjenek.

A t. KK. s RR. áthatva azon rendkivüli körülmény szükségeitől, mellyek az ország átalakulásának jelen pillanatában nemcsak az országot általában, de külön egyes megyéket is aggodalommal töltnek el, a teendők felett mindenek előtt nemcsak elhalaszthatlannak, de elkerülhetetlennek is látták azon intézkedések röglöni teljesitését, mellyeket az alkotmányos szabadság, és az öszves nemzet szelleme igényelnek. E tekintetből, és még annál fogva hogy a t. KK. s RR. önkormányzási jogaiknak ereje mellett, e megye lakosainak mind személyi, mind vagyoni állásukat mind inkább biztositsák, az inditványt elfogadták, s e következendőket határozták:

1) Hogy addig, míg a nép a politikai jogokban a törvényhozás utján részesitetni fog, nemcsak minden tisztesb állásuak (honoratiorok) hanem ezeken kivül még minden egyes községek is a helység birája, és jegyzője által a köztanácskozásokban részt vehessenek, és szavazattal birjanak, és ezen határozat 4 jb. főszbiró urak által a megyében közhirré tétessék.

2) T. másod alispány ur elnöksége alatt Kürthy Lajos, Ghyczy Ignácz, Lipovniczky István apát. Nagy Mihál superintendens, Szathmáry Dániel, Milkovits Sigmond, Perczel Móricz, Sárközy József, Huszár Ferencz, Lipovniczky József, Thaly Lajos, Kürthy Alajos, Nagyváthy Vendel, Pázmány Sigmond, Asztalos István, Domonkos Mihál, Molnár Lajos, Thaly Sigmond és Buday László tb., a jegyzői hivatal, 4 főszbiró és főügyész urakból alakulandó állandó választmányt megbizzák mindazon intézkedésekkel, mellyeket a jó rend föntartása szükségessé tehet.

3. Követ urakat oda utasitják, hogy inditványba hozzák, miként be nem várva a városok országgyülési szavazata feletti törvény alkotását, a városi követeket törvénybe gyökerezett jogaikhoz, és az országos megállapodáshoz képest a szavazati joggal röglön felruháztatván, nekiek a 16 voks megadassék.

Többnyiben követ uraknak eddigi eljárásaik helyeseltetik, meggyözödvén a t. K. és R. arról, mikép az ország jelen állásában rövid idő alatt ismét, s ujabban ollyatén körülmények fejlődhetnek ki mellyekre nézve tán a követ urak eddig utasitva nem voltak, ne hogy e tekintetben is hazafiúi buzgalmuk csorbát, s teendőik hátramaradást szenvedjen, általában oda utasitatnak, mikép az előforduló kérdésekre nézve magukat az összes nemzet képviselőinek tekintvén, az alkotmányos szabadság szellemében működjenek. — Bossányi Recső 2-ik aljegyző.

Kereskedelmi és művességi iskola Aradon.

Az „Aradi Hirdető"-nek egyik legközelebbi számában olvastuk, mikint iparunk ismét egy uj tanintézetet nyerend. Ha nem csalatkozunk, az aradi kereskedelmi testület inditá meg a valósulás mozgalmait. A közönség részvéte is igénybe vétetik a szükséges alapok beszerzése körül. S már a legközelebbi május hónapban fog a tanitás megnyittatni. — Többet ez ügyben még nem tudunk. — Óhajtanók ezért, ha aradi ügybarátink mielőbb sziveskednének kimeritőbb közleményben tudatni a nagy közönséggel e fontos tanintézetnek mind fölállitási, mind tanügyi viszonyait. Használni fog tudnunk mind a kettőt. Nagy szüksége, nagy ideje levén, hogy már egyéb városainkban is történjék legalább valami az iparos oktatás tárgyában; azok, kik más városokban, különösebben hivatvák az efféle mozgalmak vezetésére, csak köszönettel fognak értesülni a módokról, miknek eszközléséből másutt meg van az ő teendőjük példája adva. — A tanterveket pedig talán azon czélból is hasznos lehet közönségesiteni, mert akadhatnak jóakaratos és szakértő ügybarátok, kiknek tanácsai az iparköri, nálunk még uj, oktatási ügyben csak üdvösek s czélszerüen irányadók lehetnek. Addig is azonban, mig az aradi kereskedelmi s művességi tanoda iránt többet tudhatunk meg; meg nem tartóztathatjuk magunkat, szives elismerésünket kifejezni az aradi kereskedőség iránt, melly saját és a műipar osztályának nemesitését tüzte ki közszerü testületi teendői egyikeül! —

Külföldi hirek.

Bécs mart. 15. 1848, Pozsonban bevégzödvén a ma reggel 8 órakor tartott kerületi ülés: az országos küldöttség 10 órakor indult el ide Ferencz Károly gözösön. Midőn Kossuth, karján nejével, gr. Batthyanyi Lajos és gr. Teleky László a hajóba bejöttek, a partot elfoglalt tömérdek sokaság öket lelkesülve éljenezé. Ágyú durrogások közt indult meg a gőzös, s a számnélküli nép a part hosszában kalapokat rázva s kendőket lebegtetve, harsány éljenzéssel bucsúzott a küldöttségtől s a hajótól, melly az aranygyapjat volna meghozandó. Nagy számú ifjuság és polgárság kisértefel a küldöttségeket, s geniuszom intett, hogy én is közéjek csatlakoztam. Mindenkinek különbség nélkül nemzeti csokor volt tűzve attilájára vagy felső öltönyére, s a nemzeti kokárda igen jól vette ki magát Lonovics püspök és gr. Forgács kanonokok reverendáin. A gőzösön általános jó kedv volt; s időnkint az ifjuság (kik mintegy 80-an voltak) nemzeti dalokat énekelt. A társalgás tárgya az uj kormány miképi alakulása, s a nagyszerü jövő vala. Az országos választmánynak, a nádorral s személynökkel együtt 75 tagja van. Nem hallgatok el egy tréfaságot, mi gr. Széchényire vonatkozólag az uton történt. Ecsedy polgártásunk ebéd után beleszeretvén a nagyszerü sastollba, mellyet a nemes gróf kalapján meglátott, kérte a vele ott volt inast, hagy azt adná neki; kevés idő mulva a gróf is megjelenvén a tetőn, Ecsedy öt mint a magyar Neptunt élteté, mire a gróf süveget emelve monda köszönetet: azonban a körül álló ifjuság felszólalt, hogy ez mind csak a tollért történik nem egyébért, azért adná azt oda a nemes gróf. Persze azt nem tette, s igy vágás kettős volt. — Délután 4 órakor értünk a birodalmi város

alá, hol benünket meglehetős számú közönség éljenekkel fogadott. Kossuth ment elől nejével, utánna gr. Batthyany. A parton Barkassy ágens üdvözlé az elsőt, mint minden jónak okát. Mintegy 22 bécsi nemzetőr, különböző rokkok és kalapokban régi rosz flintákkal állt a kimenetnél s Kossuthnak a fejér zászló meghajtatott. Bérkocsikra ültünk; előmentek a bakon gr. Batthyany Lajos, benn Kossuth nejével. Utánuk egy társaságkocsiban a nemzetőrök, harmadik helyen mi, és igy végetlen hossza a kocsiknak. A vámhoz közel mintegy 50 főből álló nemzetőrség roppant néptömegtől kisérve jött elénk. A kocsik megállottak s mindnyáján kiszállottunk, Kossuthot párszóval üdvözölé egyik nemzetőr, ő pedig szinte röviden válaszolta, hogy a magyarok részökről megteszik a közös népszabadság biztositására mi tehetségökben áll.

A város végén a Nordbahn vendéglő előtt kiszáltunk a kocsikból s már itt iszonyú néptömeg és a nemzetőrök nagy száma csatlakozván hozzánk, gyalogmenetet tartánk a városba. A nép perczenkint szaporodott, s végre alig mozoghatánk, homlokaink verejtékeztek. A lelkesedés leirhatlan volt. Vivát és éljen menydörgött mindenfelől, s az éljen a vivátok hangjait absorbealta. Az utczák két során a roppant épületek ablakaiból tömérdek ember és legnagyobbra gyönyörű nők hajlottak ki, mindnyájan örvendezéssel lebegtetve felénk fehér kendőiket, mire az egész processio éljenzése felelt. Kossuthot egyszer felemelték és a bécsi nép nem győzte őt éljenezni. Egy erkélyen négy nő különös lelkesedéssel vivátozott és ingatta a fejér kendőket, s ez mindnyájunkat ifját, vénjét elragadott, hogy közülök egyik érzékeny örömében sirásra fakadt, s lebegő kendőjét szeme törlésére volt kénytelen visszszavonni.

Igy értünk a Ferencz Károly vendéglőhez, hol Kossuth s a küldöttség nagy része megszállott. A roppant sokaság még sokáig éljenezett s vivátozott itt, mig végre másfelé vette utját.

Nem lehet leirni Bécsnek mostani tekintetét. Az utczák mindenfelé tömve mindenrendű néppel. És ma délután mióta bejöttünk, általános öröm jobbra balra, mosolygó arczok csillogó szemek. — Ma délután $^2/_4$ 5-re hirdettetett itt ki az alkottmány, Minden huszadik lépten nemzetőrök csoportjával találkozik az ember, itt 3, amott 10, majd 200 ra menő nemzetőr vonúl előttünk szép katonai rendben, a posták felváltására menvén. Valami boldogitó érzés e nemzetöri csoportokat látni, kiket nem az egyenruhák hiúsága, hanem komoly akarat állitott e pályára. Minden szokott rendes ruhájában van, ez világos, az sötét, ez uj, ama rongyos, ez finom, az durva kelmében; mindenik kezében egy öszerü hosszu lőszer szuronnyal a polgári és császári fegyvertárakból; mind nik kalapján, vagy sapkáján, vagy mellén, egy fejér szalag; a tisztek kalapjain pedig szélesebb fejér szalag, vagy épen egy körültekert iv papir vagyon. A magyarokat, bennünket, meleg kézszoritással és éljenzéssel üdvözölnek. Zárjel közt mondva: az éljenek úgy divatba jöttek itt ma, s különösen Kossuth éljenzése, hogy nekem ugy tetszett, mintha itt a pesti követválasztást ismételnénk még egyszer, csakhogy még annál is nagyobbszerü modorban. — A glacis-n több ezer katonaság táboroz. Ez ismét meglepő látvány. A számtalan tábortüzek meszire csillognak; körülveszik ezt a katonák, jó kedvvel nemzeti dalaikat énekelve, itt német, amott cseh, majd magyar dalokat. Darab ideig társalogtunk egy illy örtüz körüli magyar gránátos csoporttal; ők kimondják, hogy testvéreikre nem lőnek; általában semmi ellenséges érzelmet nem táplálnak a nép iránt; a magyar törvényhozás factumain még jobban fellelkesedtek; de annál inkább duzzognak már a három nap ótai ácsorgás, fázlódás és fáradság miatt ..... semmiért.

Esti 9 óra tájban a nagyszerű nemzetörség (összesen 25-ezer főből áll) számos katonaság és megmérhetlen nép tömeg: „Es lebe die Constitution“ rivalgások közt tarta menetet a kir. vár felé. A bel és kül városok gyönyörűen kivoltak világitva. Fejér zászlók lobogtak mindenfelé. Tömve minden utcza. — Kossuthot egy helyt elérték; fölemelték: ő pedig figyelmeztette a népet: hogy a sajtószabadság akkor valódi, ha a hozzá szükséges intézkedések, esküdtszék, nyilvánosság is megadatnak; hogy az alkotmány csak akkor valódi, ha annak biztositására minden szükséges formák felállitatnak. Azért mindeddig, tartsák magokat erélyesen, míg ezeket kivivják. Tiz órára a Bécsben levő magyarság követek, magnások, ifjak sta. a hattyuba gyültek vacsorára. Kossuth is megjelent, 2 koszorut hozva kálapján a bécsi nép ajándokát. Mennyi fényes elégtétel az üldözött férjfinak! Tizenegy óra tájban a vendéglő előtt fejér zászlókkal megjelent a nép (mindig nemzet örökkel vegyesen). Kossuthot kivánta látni. Kitódultunk az erkélyre. A nép csendet csinált, s mi szónoklatot vártunk. De a német nem igen szónokol még; ők várták szinte a szónoklatot. Kossuth ennyit mondott, (mint mindig németül) Ha szót várnak önök uraim! kikell jelentenem, hogy mellem már egészen elvan gyengülve (angegriffen) csak annyit mondok hát, hogy én és társaim szerencséseknek érezzük magunkat, ha Austria szabadságáért valamit tehetünk, s erre szolgálatunkat ezennel felajánljuk. A nép zászlóhajtogatás s vivatozás közt eloszlott.

Ennyi az, mit, önöknak irhatok ez éjen, miután már mult éjjel sem aludtam: Nem pár percz, de napok és átgondolás kellenének arra, hogy emlékébe hozza s rendbe szedje az ember az eseményeket, mellyeket minden perczben lát és hall.

Még egyet. Holnap délután fognak temettetni itt a szabadság viadalában elhult polgárok nagy ünnepéllyel, a nemzetőrség kiséretében. Mi magyarok is diszruhában részt vendünk.

Holnap estve a királynak, miután kivánataink sanctionálva lesznek, fáklyás zenét adunk. Nagyszerüt.

Már három estve van Bécs kivilágitva

A bécsi forradalom történetét alphától omegáig közelebbi levelemben közlöm önökkel, miként itt annak végére jártam.

Kossuth tizszer beszélt az estve, minden felé meghurczolta a nép. Az universitásban is volt, és pedig fényesen beszélt.

Fraczia ország. A csökönyösség hivei, a sötétség madarai, az isten ellenségei*) milly készek voltak mindenféle hazug hireket forgásba hozni a franczia, igazán mondva a parisi népről, mintha az a mindenütt mutatkozott communisticus iránytól megrémülve kétségbe esett volna. A dologban annyi igaz van, hogy Párisban a rend és béke helyre van állitva, pedig sem katonákat, sem rendőrszolgákat, sem nemzetőröket nem lehet az utczákon látni. — A köztársaságnak (a „Reforme“ szerint) nincs akarata háborút viselni a szomszéd kormányokkal, s ha csak saját védelmére nem lesz szükséges nem fogják sem az Alpeseken

vagy Pyrenaeken, sem a Rajna vagy Schelde partján látni zászlóval szuronnyal: azonban e vallásos tisztelettel Francziaország csak a nemzetek iránt van, akár gyengék akár erősek legyenek azok, a monarchiákkal pedig sem elvek sem határok ügyében alkut nem köt; a népfelség dogmája ellen sem hagyomány, sem foglalás sem erőszak, sem birtok czim meg nem állhat; a franczia köztársaság a nemzetek akaratát mindig fogja pártolni akárhol mutatkozzék: a korlátlan kormányokkal nem lesz más köze, mint mellyet a közlekedés elkerülhetlenné tesz. (Éljen! éljen!)

A kikergetett s utolsó franczia király, Lajos Fülöp (ki magát Neully gróffá degradálta) ki az ország kincstárát 18 évek alatt tömérdekszer kiüritette haszontalanságra, ki nehány ezer millió frank adósságot csinált a nemzet rovására, olly szegényen futott ki az országból, hogy ellenségei- a nemzetőrök- adogattak össze egy kis alamizsnát (200 frankot) mellyel odébb állhatott. Mondják aranyban ezüstben s angol papirosokban 200milliót mentett meg már ezelőtt. Adóssága Francziaországban 80 milliót tesz. Javai zár alatt, s ha adóssága kifizetve leszen visszaadatni fognak. (Igen helytelenül, ha a legutolsó cseléd is, ki nehány forint arú kárt teszen, kártéritésre joggal szoríttathatik, miért ne szoríttathatnék az ki nehány ezermillió forint kárttett. A kis bünösök iránt szigorunak a nagy bünösök iránt pedig nagy lelkűeknek, engedékenynek lenni, valóban igen helytelen érzelgősség.) Akicsapott ministerGuizot nyomoztatik, s currensek által elfogására mindenki fölszólittatik. (Igen helyesen, csak hogy vagy két héttel korábban kellett volna tenni.)

Anglia. Az angol dolgozó néposztály, melly e században a rajta zsarnokoskodó aristocratia megtartásáért viselt esztelen de véres háborukra — tehát saját érdeke ellen — több mint 15 ezer millió forintot fizetett, a magas paloták ajtaján nem kopogni, de dörömbölni kezd. Londonban, Edinburgban, s a gyárvárosokban a chartisták a franczia köztársaság iránti rokonszenvüket nyiltan üdvözlő iratban fejezték ki, s a szabadság és egyenlőség utáni vágy, melly nehány évekkel ez előtt igen tisztességes uton petitió által (több mint 3 millió aláirással) nyilvánitva nyujtatott be a parlament-hoz, de elvettetett, Angliában is (hol a szegénység bün, a gazdagság pedig erény) nem elégszik meg csupán irott malasztokkal.

Belgium és Hollandia egyesültek, frigyet kötöttek, s tán meg is csókolták egymást — — a félsznek miatta, melly a franczia köztársaság hirére lepte meg a dúsgazdag mynherrek szivét.

Németországban az alkotmányosság óriási haladást teszen, Szászországot kivéve, mellynek királya egyelőre a fontolva haladást is elégnek tartja. Ám lássa! „a kit az isten megverni akar, annak eszét veszi“ mond egy magyar közpélda beszéd, s ezt tanusitja Lajos Fülöpnek Metternichnek s Apponyinak bukfenczezése is. — Ezt tanusitja továbbá a Hohenzoller Hechingen herczegé is, (kinek czime nagyobb mint az országa, melly olly kicsin, mint a pesti és budai határ együtt véve) kit is, miután isten kegyelméből? (hát csak kegyelemből?) nyert jogairól (??) lemondani nem akart, alattvalói megszalasztottak. Ezek ugyanis ólmos botokkal fölfegyverkeztek, gondolván magukban, ne csak mindég a paraszt veressék, hanem egyszer már egy uralkodó is; fölfegyverkeztek továbbá csépekkel, gondolván magukban minek csépölnének ők szalmát, mikor herczeget is csépölhetnek; illy fegyverekkel berontottak a fővárosba, honnan az uralkodó herczeg elillant, s 3 percz mulva már a szomszéd Würtembergben volt, nem azért mintha igen sebesen futott volna, hanem mivel az ország igen kicsiny levén, a határ igen közel volt. Würtemberg némelly részében szinte lázadás van.

Olaszország. Rómában a franczia köztársaság hirére minden öröm megszünt, s a római köztársaság dicső emlékezete némával merengővé gondolkozóvá tette a népet. — A vidéken szinte lázadás.

Lombardiában. Az Udine mellett összehuzandó 30 ezer főből álló tartalékseregggel együtt, a hadsereg 150 ezer emberből áll, az egész ország ostromállapotban van. — Ez a Metternich annyiszor hiresztelt „atyai kormányának egyik tanusága; felséges királyunk ezen már is segitett kibocsátott legkegyelmesebb rendelete által, miszerint bizton reményljük a kedélyek kibékülését.

Műipari tárcza.

Gyorsaság az angol vasutakon. — Noha a vasutakoni sebesség sehol sem volt olly nagy mint Angliában, még is ez már nem volt kielégitő, hanem növeltetett. Egy gyors személyvonat, melly 5 kocsiból állott, és mindössze 1000 mázsa (50 tonna) sullyal birt, és mellynek haladását, menetét szigorun és pontosan vizsgálták s följegyezték: a Great Western vasuton 50 angol ($10^3/_4$ német) mértföldet 48 első percz alatt futott át. Közép sebessége tehát 1 óra alatt $14^1/_2$ német mértföld. Az egész, Londontól Bristolig nyuló 26 n. mért. pályát a vonat 2 óra és 12 el percz alatt futotta át; tehát közép sebessége itt is $10^3/_4$ n. mértföld volt egy óra alatt.

A franczia vasutakon illy sebesség hallatlan, annyival inkább a németországiakon; ugyanis a közép sebesség óránkint Angliában $8^2/_6$, Francziaországban $5^2/_6$, Németországban $4^1/_6$ német, vagyis geographiai mértföld, beszámitva az állomásoknáli időzést is. Hogy ezen intézkedésből, mellynél fogva t. i. gyors vonatok rendszeresittettek az angol vasutakon, minő haszon származzék, főkép az egymástól távol eső helyek közti forgalomra nézve, e következőkből kiderül: egy liverpoli, ügye rendbe hozása miatt, reggel 6 órakor elindul a vasuton, és délben 12 órakor Londonban van, délután dolgait végzi, s $5^1/_2$ órakor ismét vasutra megy, és éji 11 órakor otthon van. — Ekkép egy nap alatt 90 geographiai mértföldet haladott, s a nélkül, hogy másutt kellene hálnia, még Londonban dolgait is elvégezhette. — Egy másik, reggeli 9 órakor Londonban vasutra kél és esti 10 órakor Edinburghban van; igy a reggelizés, estelizés közti idő alatt 95 geogr. mértföldnyi távolságot hagyott hátra. — A gyors vonatok rendesen csak 1-ső osztályú személyszállitó kocsikból állnak, mellyeknek dija különben is magas. Posta- és vonó, valamint terhes kocsik soha sem vonatnak a gyors küldeménnyel, hogy az minél könnyebb legyen. Az angol vasutakon tetemes számú gyorsvonatok vannak rendszerezve, s általában a közönség kényelmének tekintetéből többféle indulási idő van naponkint; mivel a tapasztalás azt tanúsitotta, hogy minél könnyebb és kényelmesebb és gyorsabb az utazási alkalom, annál inkább szaporodik az utazók száma.

Mit szóljak hazánk gyors vonatairól, mellyeket (a sárból ki) néhol és néha 6 ökör alig vonczol, mit a csiga haladásról?

Kassa város népessége.

1847-ik évi october 21-én tanácsilag kiküldettek, a telkek és lelkek összeirására Aringer Károly tanácsnok, Pajtás András h. járulnok, kik is küldetésükben eljárván, annak eredménye ím itt következik:

	r. kat.	prot.
Belvárosiak öszvege tészen .	6,556	911
A külvárosiaké . . .	1,575	116
Közép külvárosiaké . . .	1,751	163
Fel külvárosiaké . . .	2,531	162
Túlvárosi s környékieké . .	403	102
	12,816	1,454
Vagy is a protestansokkal . .	1,454	—
Héberekkel	650	—
Úgy a hébereknél szolgáló keresztényekkel együtt . . .	39	—
tészen Kassa város népessége .	14,959	—

Ezen kivonatba nincsen beszámitva 301 család, melly a város határában telkeket bir, s adót fizet ugyan, de a városban nem lakik; valamint körülbelöl 200 nemes család, melly a városban szállást tart; körülbelöl 100 egyházi, 60 királyi tisztviselök, 1000 föből álló katonaság, 30 nyugalmazott katonatiszt, és mintegy 672 föből álló tanuló ifjúság.

A kassai polgárok száma 1848-dik év kezdetével 804-re ment.

Vegyes közlemények.

Becsületesség egyik alapja az ipar diszletének. Bizonyitják ezt a Chinából, a német kereskedésre vonatkozólag érkezett tudositások. Cantonban és Samjánban panaszok vannak a német gyapjukelméknek, — a német-dunai kereskedés e legfőbb czikkének, — rosz minősége és hamis mértéke ellen. A chinaiaknak már jellemökben fekvő gyanakodásuk, némelly tett tapasztalások nyomán olly fokra emelkedett, hogy a vásárlók a hol angol kalmát*) kaphatnak, a németet mellőzik, ha pedig ezt vették meg, végről végre fölméretik, mig az angoloknál hitre és bizalomra vesznek vagy legfölebb a kisérlettel elégesznek meg. — A csalás sikerülhet ugyan, de nem ismételhető, s igy azon iparos, ki az imént előadott módan bünhödik az ügyeményi becsületesség ellen, bár első izben talán jó hasznát látta, sirját kezdte ásni az országos ipar diszletének. — A hamburgiak, Németföldön a szabadkereskedési tan önző proselytáji, a fölebbi hozzájok érkezett s általok közlött adatot nem tudják okosabban commentálni, mint megjegyezve, hogy a kereskedés virágzata más földet igényel mint csupán a különzeti vámokat. — Eltalálták! Hiszen a védrendszer tanának követői soha sem állitják, mikint csupán véd vagy különzeti vámok teremtenek nagy ipart, gyümölcsöző kereskedést. — Kétségtelenül elismerjük mi is az ipar és szorgalom diszletének egyik föltételeül, például, a szilárdságot. Hanem más részről azt tartjuk, mikint az ovatlan becsületesség, közel rokon a bárgyusággal. — Azért becsületesség igen is, ipar — és forgalomban; — de józanul kiszámitott védrendszer is a közgazdászatban. Ez a mi tanunk, — W. F.

*) Kalma: Waare. Ajánljuk e kitételt az áru és portéka szavak helyett vagy legalább mellé. Az áru két értelemmel birhat s baknyuzásra (tautologiára) vezet. Három forint áru arut árultunk. Szörnyen hangzik. Vásárra viszünk árut mind össze három forint árut: ezt meg könyen nem is érti mindenki. — A portéka még nagyon zsidós, s törzsökös magyarsága is gyanuban van. — A kalma pedig él e szóban kalmár, mellynek gyöke vagy kalom vagy kalma. Szebben hangzik s ezért ajánlatosabb a kalma. W. F.

Az angol és franczia földészet. Angliában a terméföld ugyanannyi vetés után is még egyszer annyit terem mint Francziaországban. Ennek oka, szakértők véleménye szerint, a két ország barmászata közt létező különbség. Angliában ugyanis kétszer sőt háramszor több marha van mint Francziaországban ugyanakkora földön, nem tekintve azt, hogy Angliában a marha még egyszer olly erős és kövér mint Francziaországban. Arra, hogy egy hektár szántóföld folytonosan jó termö állapotban maradjon, szükséges mintegy 7—800 kilogramm élő hús, a mi átalában 3 marhának súlya Francziaországban. Minthogy pedig az 1839-ki becsü szerint Francziaország 54 millió hektár mivelt vagy mivelhető földdel bir, tehát 3-szor 54, azaz 162 millió marhával kellene birnia. Pedig van csak 7 millió 800 ezer szarvasmarhája, 24 millió juha (a mi fölér 2 millió és 400 ezer szarvasmarhával) van 2 millió 800 ezer lova és ösvére, összesen 13 millió darab marhája, — s igy a helyett hogy 3 darab marha jutna minden hektárra, megforditva minden négy hektárra jut egy marha, azaz 11-szer kevesebb, mint a föld jó megmüveléséhez kellene. Egyedül mesterséges takarmány termesztése által lehet e bajon segiteni, miután most nem igen termesztetik több takarmány mint a mennyi múlhatatlanul szükséges.

1—1

Hirdetés.

GUGGENBERGER F. C.

cs. királyi szabaditékos nagykereskedésének a M. Dorottya-utczában 300-dik szám alatt levő

Kézmű-raktára

minden tekintetben jeles és választékos áruit, névszerint minden faju és minőségü harisnyáit, legkülönfélébb pamut- s gyapju-szöveteit; továbbá igen jeles minőségü s legujabb, legdivatosabb szinezetü, úgy pamutból mint gyapjuból szött **bútor-** nem különben **nőrúha-** és **nadrág-kelméit;** végre igazi kézi fonatú **lenvásznait, damaszt asztalneműit,** különféle nagyságu és minőségü **rojtos kalmáit,** stb. stb. a nagy érdemü közönségnek a legkészebb, a legkielégitöbb szolgálat mellett s a legjutányosabb **gyári áron** ajánlja.

Hirdetés.

„Elemi oktatástan“ czimü $6^1/_2$ ivre terjedő, sok tekintetben czélszerüen hasznos munkának **500** példányával megajándékoztatván, szerzője által a kisdedovókat képző- és példány-intézet, mind a munka hasznossága, mind a jótékony czél tekintetéből azt mindenkinek ajánlani bátorkodom. — Egy egy (kötetlen) példány ára **10** pgő krajczár. — Kapható alulirtnál. Ney Ferencz,

k. o. képezdei igazgató.

(Terézváros, valero-utcza, intézeti épület.)

Tudósitás.

A magyar pezsgő-borok számos készitői és dicsérői között, alig lehet már módot találni, mellynélfogva egy ujabb és jobb modorban készitett pezsgő bort a t. cz, közönség figyelmébe lehessen ajánlani. — Ajánlani pedig nekünk is szándékunk, de mellőzvén a hosszas dicséret-módját, csak rövid tudósitást adunk, hogy az iparmütárban nagyban és kicsinyben jutányos áron árultatik pezsgő-bor, a melly minőségében egyenlő a franczia pezsgővel.

Kereskedő uraknak és nagyban vásárlóknak a szabott árból 5 száztóli engedtetik.

1—1 Iparmütár.

Hirdetés.

Az iparmütár igazgatósága szives kötelességének tekinti, a hazai müipar minden rendü nagyra becsült pártolóit, a lelkes magyar hölgyeket, és a t. cz. közönséget tisztelettel tudósitani, — hogy gazdagon rendezett raktárában, bálvány-utczában, ez időszakra alkalmas posztó-, nadrág- és mellény-kelméivel; továbbá legujabb franczia mustra után szött divatszerü női finom gyapju-, selyem-, gyapot- és czérna — tavaszi és nyári ruha-neműivel igen nagy választékban; butor-szöveteivel és finom gyolcsaival a legjutányosabb áron szolgálhat.

Az iparmütár feladatának, hazánk távolabb részeiben is megfelelni igyekezvén, ezennel közhirré teszi, hogy nemcsak a debreczeni, hanem az aradi vásárokat is meglátogatandja, a hova is jövő aprilisi vásárra legelőször fog megjelenni, és a legdivatszerübb magyarhoni szövetekkel kész szolgálatát ajánlja az ottani t. cz. közönségnek. 1—3

Vasuti menetrend.

(1848-dik évi martius 1-jétől, további rendelkezésig.)

Pestről. Váczra.	8 kor reggel. $2^1/_2$, $4^1/_2$ „ délután.	Váczról. Pestre.	6, 11-kor reggel. 5 „ délután.
Pestről Szolnokra.	$6^1/_2$ kor reggel. $1^1/_2$ „ délután.	Szolnokról. Pestre.	$6^1/_2$ kor reggel $1^1/_2$ „ délután

Gabona-ár váltóban.

Pest, mart. 17. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
240—280	— — —	150—190	— —130	80 — 93	100—110

Pozsony, mart. 7. 1848. (pozsonyi merő.)

165—185	— — —	130—135	90 —100	66 — 70	90 — 95

Zágráb, febr. 24. 1848. (pozs. mérő.)

200—230	170—180	160—167	— — —	70 — 75	120—125

N. Kanizsa, febr. 23. 1848. (pozs. mérő.)

145—170	— — —	105—112	90 — 95	60 — 65	90 — 95

Veszprém, mart. 3. 1848. (pozs. mérő.)

140—170	115—125	97 —108	75 — 82	50 — 53	70 — 75

Győr, mart. 6. 1848. (pozs. mérő.)

138—178	98 — 115	98 —115	60 — 75	53 — 58	70 — 78

Mozsony, mart. 9. 1848. (pozs. mérő.)

130—185	130—140	110—130	70 — 90	50 — 60	80 — 90

Temesvár, febr. 25. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	— — —	65 — 70	45 — 50	50 — 60

N. Enyed, febr. 24. 1848. (kis véka.)

116—120	92 —100	72 — 80	— — —	36 — 40	48 — 56

N. Szombath, mart. 3. 1848. (pozs. mérő.)

148—170	— — —	110—120	80 — 84	60 — 63	— — —

Miskolcz, mart. 11. 1848. (pozs. mérő.)

170—175	158—160	135—140	95 —100	— — 35	90 — 95

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Mart. 9-kén 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1300 ft
Status-kötelezvény . .	$5^0/_0$-es	$98^1/_2$ —
„ „ . .	$4^0/_0$-es	$71^1/_2$ —
„ „ . .	$3^0/_0$-es	53 —
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		750 —
1839-ki kölcsön (250 ft) . .		$232^1/_2$ —
Eszterházy sorsjegy . . .		56 —
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		63 —
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft) . .		— —
Gőzhajó részv. (500 ft) . . .		505 —
Windischgrätz sorsjegy . . .		— —
Északi vasut		91 —
Bécs-gloggniczi		83 —

Dunavizállás 0 felett.

Mart. 19-én reggel: 7′ 2″ 0‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

24.

Pest, péntek. **HETILAP.** mart. 24. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

A Nemz. Ujság kivánatai a sajtó ügyében. — (Weisz Ferdinánd.) — A nevelési társulat él. (Ney Ferencz.) — **Budapest.** — **Vidéki hirek.** Pozsony. Hont. Kecskemét. Győr. Szarvas. Kún Sz. Miklós. Székes-Fejérvár. — **Tudósitás.**

A Nemz. Ujság kivánatai a sajtó ügyében.

Mi nem akarunk a N. U.-gal polemiázni. Mert azon fegyverek ellen, mik most ügyünk szolgálatára szentelvék, csaknem akarhatunk harczot vini. Pedig a N. U. jelennen azon zászló alá szegődött, melly a küzdelem napjaiban is a mienk volt. Tehát, mi a N. U.-gal nem polemiázni indulunk.

Hanem a **663.** számban a sajtó ügyében kifejezett 3 kivánatára olly megjegyzéseink vannak, mik ügybarátok között nem az ellentiség, hanem az értesülés szinét viselik. — Ezeket óhatjuk elmondani.

Megismertetjük mindenek előtt a kivánatokat.

„Sajtónk szabad — igaz, azonban ne feledjétek, hogy még mai napig is van bilincse, melly annak terjedését gátolja, és ez, az összeomlott absolutismusnak egyik maradványa, a drága postabér. — A népképviselet megkivánja, hogy a nép politicailag müvelt legyen, s erre a szabad sajtóhoz, még olcsó sajtó is szükséges. A nép, kinek leginkább van szüksége a napi sajtóra, mert csak innen meriti politikai müveltségét, nem hozhat e részben nagy áldozatokat, s hogy a szabad sajtó jótéteményeiben részesülhessen olcsóságra van szüksége. — Fölhijuk tehát ezennel a nép érdekében a törvényhozó testületet, s hazánk köztiszteletü s bizodalmu minister-elnökét, hogy még a jelen a törvényhozás alatt határoztassék el, hogy

1-ör: Minden folyóiratok, ugy politikai mint szépirodalmi tartalmuak, a törvényhozás további rendeléseig, a postákon minden dij nélkül küldessenek szét, s a postamestereknek minden eddig gyakorlatban volt huzavona megtiltassék.

2-or. Könyvnyomtató műhelyek minden városban vagy helységben mindenki által megszabott, de nem magas cautió mellett, szabadon, minden megszoritás nélkül állitathassanak.

3-or. Az irói tulajdon tökéletesen biztositassék!!“ —

Általános észrevételünk mind ezekre legelőször is az, hogy az országgyülésnek ismert nyilatkozata után óvakodnunk kell azt többről több kérelmekkel, teendőkkel halmozni. Tudjuk már a határokat, miket ez országgyülés kiszabott, tehát ne hajtsuk, azaz ne igyekezzünk hajtani tul ezeken ót.

A mi a folyóiratok postai dijmentességét illeti, mi örülni fogunk, ha kormányunktól ezt meg fogjuk nyerhetni. Nyerhetni mondjuk, mert könnyen meglehet, hogy e részben nem csupán a joakarat fog határozni. A posták föntartása költséggel van összekötve. Tehát a statusnak ezen kiadások fedezésérül is gondoskodnia kell. Igaz, hogy a postabéreknek nem kellene nyerészkedőleg számitatniok, de ha általában nem vétetnek postabérek, nemcsak nyereségről nem fogunk szólhatni, hanem egyszersmind veszteségeket szenvedend a status. — Aztán, ha a mostani postabérek még nyereséget is hajtanak, ennek megszüntetését már most követelni koránnak tartjuk, minthogy félnünk kell, hogy financz-ministerünknek különben is meggyülendik baja tömérdek teendőink pénzigényeivel, s pénzforrásainknak, kétségtelenül rendezetlen állapotával. — Maga a N. U. is érzeni látszik ezt, s azért mondja talán, mikint a folyóiratok dijmentességét csak a törvényhozás további rendeléseig óhajtja kimondatni. — Csakhogy veszedelmes a provisoriumokat ugy rendezni, miszerint a bekövetkezendő normális állapotoknál sokkal kedvezőbbek legyenek. Ha a provisorium teljes postaszabadságot ad, hogy kivánhasson azután a ministerium bár mi mérsékelt dijakat? Nekünk a postabérek tetemes leszállitása iránt szinte meg vannak igényeink, a kereskedés az ipar, általában az ügyzeményi forgalom érdekében, — de el vagyunk határozva velök majd csak annak idejében lépni föl.

A mit azonnal eszközölhetőnek vélünk, az a ministeriumnak egy két rendeléséből áll, — s a lapszerkesztők elhatározásától függ.

Óhajtanók t. i., hogy a ministerium a postahivatalokhoz rendeletet küldjön meghagyólag, miszerint minden ujonnan keletkező folyóiratot, nem várva a helytartóságnak külön engedélyeit, a megszabott postabérek mellett, azonnal szerteküldözni tartozzanak. — Eddig t. i. a posta nem vált el semmi folyóiratot, mig elküldése iránt a kormányszéktől utasitást nem vön.

— Óhajtanók továbbá, hogy a postahivatalok utasitassanak valamelly mérsékelt dij mellett röpiratoknak, könyveknek, általában a folyóiratokon kivül is minden egyéb nyomtatványoknak elszállitására. — Könyvkereskedésünk rendezetlen a hazában, s vannak vidékek, hol az ember hamarébb láthat fehér hollót mint valamelly irodalmi ujdonságot.

A posta e részben eddig szinte nem segitett, mert suly szerinti tariffái a könyveket számüzték a postai expeditio köréből. — A bérenyhités tehát egyiránt szolgálna az irodalomnak és a postáknak.

A mit a lapszerkesztők vagy kiadók önelhatározása tehet a folyóiratok könnyebb expeditiója iránt az, hogy a censura megszüntével az expeditiót elvehetik a postahivataltól. A postahivatalnak boritási és föltételi készsége csak annak biztositása volt, hogy valami szabad nyomtatási dugáru el ne csempészthessék a vidékre a magán expeditorok által. A censura megszünte után ez önkint szükségtelenné válik. —

A mi a N. U. kivánatinak második pontját illeti, erre nézve azt hisszük, hogy semmiféle rendelkezés nem szükséges, sem a törvényhozás, sem a ministerium részéről. — A censura eltörültetvén, a nyomdai iparág teljesen szabad, mint ez a minapi számban megérintettük. A mi szabad, annak megengedése iránt nem kell specialis kijelentés. — A cautiók ellen pedig elhatározottan nyilatkozunk. — Typographia vagy lithographia fölállitásához cautio! Ez kellene még! Mennyi nagy fontosságu mühely és gyár állitatik föl a nélkül, hogy cautiót igényelne iránta a status. Az erőt, mellyel a vállalat megindittassék, cautio által megosztani; — a vállalkozást cautiók által még inkább a tőkéknek biztositani; — a vállalkozást, cautiók által az értelmiségnek csak nehezíteni,.... boldog isten, hát minek volna ez! És reméljük, hogy a sajtó-rendezése körül hozandó törvényink csaknem fognak pénzbirsági bányákat nyitni a fiscalitásoknak, miszerint aztán a cautiók a fiscus igényeinek biztositására lennének szolgálandók! Isten óvjon ettől. Szóval, a nyomdászi iparágnál nem türhetni cautiókat.

Végre az irói tulajdon biztositását kivánjuk mi is. S ha még ez országgyülés megadhatja, annál jobb. De nem gondoljuk nagyon veszélyesnek a rövid késedelmet, melly e tulajdon biztositását a jövő törvényhozás teendői közé sorozná.

Weisz Ferdinánd.

A nevelési társulat él!

Öt éve épen most, hogy Pesten a magyar nevelési társulat keletkezett. Igenis, e társulat ma is él, — de nincs organizálva!

Öt év! s az életnek semmi jele, mikép történhetett ez? Mi gonosz szellem szórta átkait e társulatra, hogy illy nyomorú pangás és veszteglésre volt kárhoztatva, mindekkorig? Felelet: a rabság szelleme.

Igen, szellemi rabság, szellemi bilincs volt azon fojtogató erő, melly e társulat életére nehézkedett. Mi jót lehessen várni ott, hol a társulat némelly tagja — mert születési tekintély — a társulati élet megszibbasztására forditja korlátolt és szükkeblü elveinek befolyását; s a szándékosan késleltetett organisatio be nem következtének örve alatt, a semmit tevés hatalmát minden józan érzésünek méltó boszuságára makacsul bitorolja? Ennek meg kell szünni, s a társulat élete felviruland.

A nevelési társulat él. Vannak még élő tagjai — noha már többen el is holtak — van nehány forint kész pénze, s van mintegy **180** db könyve, s többféle kézirata. Ezek kétségtelen jelei a társulat életének.

A társulat él, de alszik; élete ollyan, minő az álomba merült betegé. Ime én felrázom azt beteg szenderéből, s hiszem erösen, hogy számos józan értelmü bajtárs velem együtt fuvandja a riadót.

Annál könnyebb pedig e társulatnak éberségre juttatása, minthogy még taval nyáron is többször adá élete jeleit a gyakrabban tartatott eszmecserékben.

Üdvözöllek tehát o nevelési társulat az élök sorában! üdvözöllek harmadszor is, két izbeni elszenderülésed után. Reménylem, mostani ébredésed tartósabb életü leend.

A sajtó szabad, a gondolat szabad, az érzelem szabad; — csak a nevelés ügye nyögjön-e bilincsekben? csak a nevelési működésnek elmélete sinylődjék-e a rabság láncaiban? Ez nem fog megtörténni. A nemzeti nevelés ügyének fel kell virulnia a szabadság éltető napja alatt!

S ez az, mit mindig követeltem, sürgettem, s velem sürgetett több rokon-érzelmü kebel, t.i. a nemzeti nevelés szabadságát, valódi nemzeti nevelést. De a követelés elhangzott, a szó megzsibbasztatott a bitorolt kény gyávaságszülte tespedése által. Most tehát ujabban és hangosan kiáltom: szabad nemzeti nevelést hazafiak, nevelési szabadságot gondolatban, elméletben és elvekben, szeretett polgártársaim!

De hogy e nevelés valóban nemzeti legyen, a nemzet jellemén kell alapulnia, abból kiindulnia és kisugároznia. Holmi erőszakolt, ráfogáson alapuló foltozgatással mire sem megyünk.

Testvériség, egyetértés, összeolvadás volt mindig jelszavam a nevelésben, — de mint már mondám, ez elveim hajótörést szenvedtek a makacs tespedésnek az emberiség és nemzetiség érdekei iránt könyörtülenül siket szikláján.

De bizom istenben hogy ez most máskép leend.

Semmi felekezetesség, semmi vallásharcz a nevelésben! A nevelésnek emberi, hazafiui és erkölcsiségi (erényi) szempontokból kell kiindulnia. Az igy megállapitott elvekn k egyedül alkalmazását illetheti a vallások különböző elvei szerinti összeolvasztás a nevelés gyakorlati mezején.

A nevelési társulat nem léphet, s nem akar kilépni a nevelés gyakorlatára, — igy tehát a nevelés elveinek a felekezetek elveivel gyakorlatilag miképeni összeolvasztásához semmi köze. A nevelés elméletének a lehető legmagasb emberi és erényi szempontokon kell nyugodni. S e szempontok, magasabbak bármi felekezeti korlátoltságnál.

A nevelési társulat segédkezet akar nyujtani a nemzeti nevelés elméletének e honban minél előbbi kifejlesztésére, igenis, segédkezet nyujtani, felvilágositásokat adni, s ha kell, irányt is kimutatni. Ez feladata, egyéb semmi. De e feladat magasztos, fönséges.

S e feladat megoldására eszközök kellenek. Kell mindenek fölött nevelési folyóirat, röpiratok, könyvek kiadása, kell társalgás, eszmecsere, értekezés, ezek kedvéért hely szükséges vagy is szállás, bármi csekély eleinte, mert a nevelés barátjának nem kell fényes palota, — szerény és egyszerü ő ebbeli igényeiben. — De kellenek könyvek, külföldi munkák és folyóiratok is, hogy az annyira fejlett külföld haladásával lépést tarthassunk.

Minderre pénz szükséges, bár nem sok, de mégis kell. — Azért mindenek előtt le kell mondania a társulatnak az utóbbi idők ama szerencsétlen hiedelmü gyakorlatáról, mintha csupa lelkesedés és eszmecsere együtt tarthatna bennünket.

Éventkinti részvét, ha csak egy huszasnyi is, minden esetre mulhatatlan.

És le kell mondani azon aristocraticus tévedésről is, mintha a nevelési társulatot is egyedül „méltóságos“ tekintély vezérelhetné sikeresen. Tapasztaltuk, hogy igy nem mentünk semmire. Nem utasitom én vissza illy férfiaknak — ha különben lelkesen csatlakoznak — vezérlői, elnöki stb. befolyását, — de egyedül tőlök felfüggeszteni a társulat létét és lehetését nem akarom.

Velem kezet fogva igy gondolkodnak többen.

Ennélfogva ujabban kijelentem a haza szine előtt, hogy a nevelési társulat él, s rövid időn — bármi kevesen legyünk is eleinte — okvetlenül megkezdendi működéseit.

A társulat belrendezésének tekintetéből hazafiui bizodalommal kérem minden avatottnak kézfogását, se végből f. hó 25én(szombaton) délutáni 5 órakor a nevelési társulat minden eddigi tagját, s egyéb barátját szivesen hivom meg az iparegyleti teremben (ujvilág utczai Ilkey ház 1-sö emeletében) tartandó gyülekezetbeni részvétre. — Pesten, tavaszelő 23-án a sajtószabadság 8-ik napján.

Ney Ferencz.

Budapest.

Martius 20-kán a közcsendi választmány előtt megjelent egy számos és fényes küldöttség a Jász-kunok részéről, kik azon örvendetes hirt hozák, miszerint a Jászkunság a reformok iránt teljes rokonszenvét kijelenti. Bemutatták egyszersmind a köztük felállitott nemzetőrség nehány férfiasan deli tagjait, — szükség esetében felajánlván a központi választmány rendelkezésére ezen jászkun őrség szolgálatát. Mi is örömmel fogadtatott. — Továbbá Szluha Imre eddigi főkapitány elleni panaszait előadván a küldöttség, kérte a választmányt, hogy annak elmozditását elősegitse. Ez iránt a választmány, utasitá a választmányt az ujonnan alakult magyar ministerium bekövetkezendő rendeletei iránt való bizalomra.

Szarvas-város szinte kijelentetvén a mozgalmak s reformok iránti rokonszenvét, s csatlakozását ajánlván — ez szinte hazafiui örömmel fogadtatott.

A pesti könyvárusok köszönetet szavaznak a sajtó felszabaditóinak, mit ezennel közlünk:

„Alulirt könyvárusok nem fojthatják el azon örömérzetet, melly kebleiket dagasztja, midön legörditve látják a tegnapi és tegnapelőtti események által a sötétség és rabság fátyolát, és annak helyébe feltünni hazánk egén a sajtószabadság ragyogó napját, hogy eloszlassa — és bizton reméljük el is fogja oszlatni — a borus felleget, melly annyi évek óta borongott szegény hazánk fölött, és főleg alsó osztályaitól elzárá az eszmemüvelő s felvilágositó hatalmát. Önöket, hazánk lelkes ifjai! kik annak első rugói s tényezői valának, önöket illeti ezért az átalános és főleg a mi köszönetünk, kik annyi évek óta leginkább érzők a önök lelkesedése által letiport rendszer nyomását. És most vegyék még egyszer hálás köszönetünket, és egyszersmind a haza oltáránál tett igéretünket, hogy mindig csak a valódi szabadság, hazafiság és nemzetiség szent ügyének terjesztésére forditandjuk minden erönket. Aláirva: Eggenberger és fia, Kilián és társa, Heckenast Gusztáv könyvkereskedése, id. Kilián és Weber, Müller Gyula, Geibel Károly, Hartleben és Altenburger, Emich Gusztáv, Müller Adolf, Magyar Mihály.

Fölszabadulván a sajtó, mindenütt folyó- és röpiratok, eddig tiltva voltkönyvek és jó versekárultatnak.

Uj lap is keletkezett, czime: Martius 15-ike. Felelős szerkesztője Pálffy Albert, ismeretes iró. Jelszó: „Nem kell táblabiró-politica“ — kapható számonként 3 pkrjával Beimel nyomdájában, alduna-soron piaristák épületében, továbbá az ellenzéki kör kulcsárjánál, a Fillinger-kávéházban s minden látogatottabb helyeken, estenként pedig a szinház csarnokában.

Ezen lapba, melly első számában a conservativek előbbi csökönyösségét és mostani szabadelvüségét illőleg méltányolta, e következő levél küldetett:

Szerkesztő pólgártárs! — ön tegnapi lapjában kiméletlenül kikelve a conservativek ellen, nagyon hibásan és a liberalis ügy ellen cselekszik, ha a felbomlott párt embereit bár miképen is az uj rendszer körül összegyülekezni háráltatja. — Szerkesztő létére önnek olvasni kellene egy pár franczia lapot, s onnan megtanulná, hogy a világon mindenütt igy megyen. A pecsovics Journal des Debats olly jó Kubinszky lett mint annak rendi. Accessorium sequitur principale. — Nálunk a conservativ főnök megbukott.... az egész ország az ellenzék zászlóját követi, s most azok az ön kedviért csak nem fognak párton kivül állani? Mi szivesen maradtunk volna conservativek, de ha nem lehet, mit tegyünk? Tudja ön mit tesz a halász ha vize ki apad? — lesz belőle más, például vadász. — A conservativ párt is szárazon maradt, pedig eddig ugy élt: mint a hal a vizben. Ha ön talán s még többen is harczot kezdenek,önök megsértik a conservativeket... és sorba lemondanak a hivatalokról, s akkor vége az országnak. — Visszavonulunk kényelmes lakainkba, s nevetjük önöket kik gyakorlat nélkül hivatalnokoskodni akarnak. — Meglátja nem telik el egy hónap s az eddig hivatalt nem viselt oppositio töredelmes szivvel fogja vissza hivni a bölcs conservativeket... Kik akkor megbocsátva ellenük vétetteknek, azonnal vissza fognak jönni mert náluk a haza érdeke előbbvaló a megsértett hiuságnál. In reliquo: Isten önnel. — Költ Pesten, marcz. 20. 1848. — IÁ. Egy conservativ. —

Mint látjuk a tisztelt conservativek akkép fenyegetnek mint az egyszeri baka: „közel ne jöjj mert be nem várlak“; ök leteszik a hivatalokat? hiszen mi is azt akarjuk, mert hiába nem lehet rájok bizni a hájat. — Megjelent még ugyancsak Beimel nyomdájában egy talpra esett népies szellemü hazafidal is,*) és megjelent egy:

*) HAZAFI-DAL.

Elmegyek én katonának izibe,
Nem bizom az országot más kezire.
Szabad a föld! lesz annyi talpam alatt,
Hogy megállom, hogy megállom a sarat.

Hi a szép szó, hivogat édes hazám,
Jó az isten, paripát is ád alám.
Nem nehéz a fegyver, édes magyarom!
Ha magam is, ha magam is akarom.

Rajta vitéz! int az idő szaporán,
Mondott szóból ért a magyar igazán.
Mondott szónak messzi elmegy a hire,
Álljunk a szó, álljunk a szó végire.

*

Átalános politicai polgár ABC.

Adót szivesen fizetünk, de egy krajczárral sem többet, mint mennyi, minden osztályokra egyenlő arányban elosztva, reánk jut. Azért az adó használatáról is nyilvános számadás adassék.

Biztositékot nyujtson a ministerek felelőssége a felől, hogy azon milliók, mellyekkel adózunk, ne folyjanak az angol bankba, mint egyesek sajátjai.

Censura tökéletes sajtószabadságnak adjon helyet; a szabad sajtó a kormányok egyedüli tanitója, mert csak ez beszél őszintén hozzájok.

Despotismus ellen csak összetartás óvhat meg; azért testvérileg fogjunk kezet, és egyességben erősödjünk.

Eljárásunk nemcsak a törvénykezésnél, hanem az egész tisztviselésnél is tökéletesen nyilvános legyen; vonjuk le róla a bureaucratiai titkolózás sötét és nyomasztó fátyolát.

Fogházak helyett, minők az emberiség szégyenére még most is léteznek, ollyan börtönök állittassanak, mellyek tanusitják, hogy még a gonosztevőben is az embert becsüljük.

Göge és büszkesége a kiváltságos osztályoknak és önkényes hivatalnokoknak, ne gátolják a kormány-gépet, és ne nehezüljenek borús fellegkint az igazság ragyogó napjára.

Hün fel akarjuk karolni a szegény betegeket is, kik gyámoltalanul sinlődnek; és jól elrendezett kórházakban nyujtunk nékiek ápolást.

Ipar virágozzek országunkban, de soha se felejtsük el, hogy a földmivelés az ipar nénje, melly hamarabb akar férjhez jutni.

Javitsuk, és ujakkal pótoljuk a törvényeket, mellyek elavultak, és a régi idők penészét hordják magukon.

Kereskedés és közlekedés se virágozzék kevésbé mint az ipar, és azért félre a gátoló vám-vonalokkal. Éljen Cobden! Éljen a szabad kereskedés!

Lázzadókat, kik a rend és törvény ellen dúlnak, mindenki elnyomni köteles, azért minden egészséges polgár fegyverben jártas legyen.

Minden tisztségre a haza minden polgára legyen választható, mert csak erény és tehetség vétessék a választásnál tekintetbe.

Nemzeti bankok, nyilvánosan kormányozottak, ne csak a kereskedést és nagyszerü ipart mozditsák elő, hanem a földmüvelők és kézmüvesek javára is szolgáljanak.

Öreg kormány-hivatalnokok, kik egész életökre elválasztva, szerzett birtokaikon nyugosznak, kiszivják az ország erejét. A kormányzás minden ágai bizonyos időszakokban uj választások által frissitessenek fel.

Jöjön akkor, a minek még jöni kell,
Ott leszünk mi, a hol aztán lenni kell.
Egy életünk, egy halálunk bizonyos;
Egyesüljünk, egyesüljuk rajta most!

Ez az ország mindenikünk hazája,
Felszabadult, a ki volt is árvája.
Hadd szakaszszuk minden rosznak a végit,
Elfeledjük, elfeledjük a régit.

S hogy ne mennék katonának szabadon?
A mikoron magam is ugy akarom,
Hadd őrizze kuvasz otthon tanyámat,
Magam őrzöm, magam őrzöm hazámat.

Polgárok akarunk lenni a szó valódi értelmében, és nem bárányok, kik a tisztviselők által kényök szerint nyiratnak és őriztetnek.

Részt akarunk venni a nyilvános igazgatásban hon, és törvényhozásban az országgyülésen.

Szabadságot akarunk a szó legnemesb értelmében, azaz: tökéletes korlátlanságot mindenben, mi mások jogát nem sérti; tehát a vallás szabadságát is.

Termékennyé tétessék országunk minden része, mert minden darab föld, melly miveletlenül fekszik, tolvaj a közjón. A földmivelő legyen azért az első osztály a hazában, és a legtöbb jóban részesüljön. Robotról szó se legyen, melly gyalázata az emberiségnek.

Unio vallási és polgári tekintetben legyen köztünk, hazánk minden részei és osztályai között. A zsidók ne tartsák kezükben a pénzüzlet és kereskedés monopoliumát, de legyenek azért testvéreink és polgárok, mint mi. A szabadság nemesit, az elnyomás megront.

Vasutak ne legyenek sem a status vasutai az eddigi értelemben, sem egyes nagyobb nyerészkedők privat speculatiói. Az ország épitse azokat tervek szerint, mellyeket a nyilvános birálat jóvá hagyott.

Xet ezután U helyett ne csinálhassanak orrunk elébe. Valamint Xantippén Socrates saját erényét edzé, ugy bennünket is a mult szép jövőre éretté tett.

Zsarolni és lerontani, a nélkül hogy uj épitessék, a természet törvényeivel ellenkezik. A régi elnyomottság hamvaiból azért az ifju szabadság tavasza keljen fel!

Városunk napról napra nyugottabb szint ölt magára, lassankint minden visszamegy a régi kerékvágásba. Ha Vahott imre ur marcz. 15-én éjjel az örömtől aludni nem tudott, én részemről akkor már tudtam, de nem akkor midőn Lajos Fülöp kicsapattását a hirlapokból olvastam. Ekkor ugyanis már tudtam hogy egész Europa néhány hét alatt fölszabadulni fog; — egész Europa mondom, mivel ne hidje senki hogy az orosz, lengyel és török a status quoban megmaradhasson; a sor néhány nap, legföllebb néhány hét mulva rájok fog kerülni.

A nemzetőrök száma eddig már majd 5 ezerre megy; véleményem szerint kár őket csupa diszelgés végett fárasztani, mert majd reá unnak, s akkor midőn leginkább kellene nem fognak megjelenni. A napokban itt meghalt bécsi polgár temetésére az egész sereg kiparancsoltatott, a mi fölösleges.

Szerdán (marcz. 22.) volt megyegyülés és a pesti petitionalis választmány hozta törvények fölolvasása; mindenütt egyformán roszul forgadtattak a sajtó-törvények, megyénknél a tens kk. és rr. megszünték.

A károlykaszárnyán bigyeszkedő kétfejü sasok ellen nagy ellenszenv levén, s az ifjuság azoknak lehányását czélozván, a választmány egy proclamatióban ezen szándékáról lebeszélte azt, kijelentvén miszerint a n. m. helytartó tanács eziránt már intézkedett.

A szerb nemzet kivánatai szinte megjelentek: nem kiván egyebet mint hogy miután ők (a szerbek), de csak itt Magyarországon a magyar nyelvet elismerik, mi is elismerjük a szerb nyelvet és nemzetiséget; kivánnak külön nemz. szerb congressust, mellybe mi bele ne szólhassunk, az ő köldötteik ellenben a mi országgyülésünkön uralkodhassa-

nak. Az oláh ifjuság ezt kárhoztatván, őszinte hü ragaszkodásáról biztositott egy a napokban megjelent nyilatkozatban.

Vidéki hirek.

Pozsony, mart 17.*) Jókor reggel értesültünk arról, hogy Pozsonyból még vagy 160 ifjú érkezett, kiknek mi eleibe menvén, a gyönyörü nemz. diszöltönyükben s lobogóval jövőket nemcsak mi, hanem a bécsi nemzetőrökön kivül a bécsi nép is igen nagy lelkesedéssel fogadta, midőn délután 1 óráig járván az utczákat mindenütt éljennel vivattal stb. üdvözölte, s ezt Kossuthnak a magyar országgyülésen mart. 3-án tett felirati javaslata miatt.

A magyar ifjuság, midőn panaszkodnának előtte, hogy csak már a főpolgármester ne volna, tömegestől annak lakára ment, de mellyről ő kegyelme ijedtében megszökött, s nehány óra mulva már minden falszegleten olvasható volt: „Czapka (pecsovics) polgármester megszökött."

A nemzeti őrség ekkor már 80 ezer főből állott, s egy osztály Dercsényi urat választá vezérének.

Délutáni 1 órakor indult a fényes és számos küldöttség a korlátokat formáló és folytonosan éljenző nemzet örök sorai közt ő fölségéhez, ki mindent s választ rövid idő mulva igért, azonban ez késett, s e fölött mi is ugyan, de a bécsiek még inkább megrémültek, mert mondák: ha az alkotmányos magyaroktól is megtagadtatik az igéret, mennyivel inkább tőlük. Kossuthhoz jöttek, ki jó hirrel nem, de csak biztatással felelt. S ekkor „a német köztársaság": szállásunk előtt kikiáltatott, de Kossuthnak még is nagy nehezen sikerült a kedélyeket megnyugtatni. — Éjjel bécsi nemzetőrök és juratások őrködtek szállásunkon.

Mart. 18-án $11^{2}/_{4}$ órakor csakugyan megérkezett a jó válasz, s mi rögtön elhagyánk Bécset 3 hajón. Pozsonyban leirhatatlan örömmel fogadtatánk. A juratusok és fegyveres polgárok sorai közt értünk a zöldfáig; és itt Kossuth a küldöttség eljárását, s hogy a felelős magyar miniszteriumot meghozta előadta, valamint azt is, hogy István herczeg (mint előbbi számunkban mondtuk) nádori hivataláról leköszönni akart, ha a kivánatok közül csak egy is megtagadtatnék. Megdicsérte a Bécsben magát olly jól viselt ifjuságot, melly annyi sulyt adott a dolgok eredményének. Megéljeneztettek Kossuth és neje, gr. Batthianyi Lajos most már miniszterelkök és neje. Pázmándy, Szentkirályi s többek.

Pozsony marcz. 19. 1848. A tegnapi eseményeket rövideden közlém. A véletlenül következett egymásutáni ülésekről ennyi zavar közt, többet irnom alig lehetett. És érzem, hogy tudositásom kevés érdekü lehet; a két város közt megélénkült közlekedés az élő szót, a sajtószabadság a nyomatott betüt helyezte illy tudositások elé.

Ma reggel 8 órakor a főrendeknél minden ellenvetés nélkül elfogadtatván a fölirás, melly mellett a tegnap alkotott 3 törvényczikk ő fölsége elé megerősités végett fölküldendő: rögtön elegyes ülésben lepöcsételtettek azok, s fölküldettek. A fölirást a 3 törvényczikkel ide melléklem.

Az ülés tárgyai következők voltak: Az asztalos által szerkesztett fölirási javaslat, az ausztriai monarchiabeli, s különösen lengyel- s olaszországi politikai vétségek miatt befogottak szabadon bocsátása tárgyában hitelesittetett.

*) Hely szüke miatt csak kivonatban adhatjuk.

A városok és kerületek rendezését illető törvényjavaslat készitése Szentkirályi Móriczra bizatott olly meghagyással, hogy a főfelügyelők belőle kihagyassanak.

Az ősiség megszüntetése kimondatott, csak a felett volt a kérdés most vagy jövő országgyülésen történjék-e rendelkezés felette? Kossuth inditványára Somsich bizatott meg az e tárgybani rörvényjavaslat szerkesztésével. Bonis és Bernáth jonak látták volna azonnal kimondani a sicuti possidetis elvét, hogy a nemesség, melly a nélkül bajosan kaphat kölcsönt- meg ne fosztassék a módtól jószágát instruálhatni. Az e feletti tanácskozás a törvényjavaslat elkészülteig halasztatott.

Délután 2 órakor az ülés azon kijelentés mellett oszlott el, hogy szükség ugy kivánván, még ma egybegyüljön.

Ma több ülés nem tartatott.

A nemzetőrök mintegy 2100-an vannak már eddig, a a főrendek és követek nagy része beiratta magát. Az őrszolgálatokat nagyobb részben mi teljesitjük. Ma esti 8 órától hónap déli 12-ig többek közt Teleki Domokos is ki van küldve a nádor előtti őrállásra. Örök rendeltettek a bécsieknek is, kik kölcsön fejében látogatásukkal megtiszteltek bennünket, s a zöldfában vannak szállva. A nemzetőrök ma este 6 órakor tartott gyülekezetén Szentkirályi M. beirván magát, magával hozott két kis fiát is beiratta, s érzékeny szavakkal mutatta be őket, kik még ugyan gyöngék a fegyver forgatására, de kik akkor meg fognak felelni kötelességüknek, midőn attyuk napja lealkonyodik. Erzékeny szavai nagy lelkesedést idéztek elő.

Gróf Zichy Ottó vezér, proclamatiót bocsátott ki ma a nemzetőrökhez.

Az eskületétel ma volt történendő délutáni 6 órakor a sétatéren, de mivel a sereg osztályozva s átalában még rendezve nincs, az ennek megtörténteig pár napra elhalasztatott. Ez alkalomra a ministerelnök lelkes neje zászlót igért az őrseregnek, mint ezt ma a vezér jelentette.

A magyar ifjak búcsuszavai, mellyeket Szarvady Frigyes által a bécsi ifjusághoz intéztek im itt következnek: „A szabadság mellyet önök csudálatunkra és szeretünkre méltó hős bátorsága kivivott, föloldhatatlan lánczokkal füzött össze bennünket. Hogy a megkezdett dicső munka végrehajthassék, sem a kezükben levő fegyvert letenniök, sem pedig magukat más vezérre bizniok, vagy önválasztotta vezéren kivül mást elfogadniok nem tanácsos, nem szabad.—

A sajtószabadságot megnyerték önök, esküdtszékek behozatala által tegyék azt valósággá; alkotmányuk leend, óvják meg s biztositsák azt tökéletes népképviselet által; a nép fölfegyverzése megadatott önöknek, használniok kell azt a nép érdekében. Önöknek azon ritka szerencse jutott, hogy tabula rasa van előttük, s igy épitményeik rendithetlenek leendenek. — A szabadságért ontott polgárvér ne ömlött legyen hijába."!

A pesti küldöttség az iránt fog már most tanácskozni: fel menjen-e Bécsbe vagy sem?

A ministerelnök gróf Batthianyi Lajos — tehát tárcza nélkül; Kossuth Lajos a bel- Deák Ferencz az igazságügyi tárczát elfogadták; kineveztettek a külügyekre herczeg Eszterházy Pál, ki Bécsben fogna lakni. Mészáros Lázár a szardiniai király czimü huszárezred kormányzója (most Milanóban) a hadügyre, kikről nem tudatik vajjon a tárczát elfogadják-e? — A hátralevő 4 tár-

czára 7 jelölt van, u. m. Szentkirályi Moricz, b. Eötveös József, Pulszky Ferencz, Szemere Bertalan, Perényi Zsigmond, b. Vay Miklós, gr. Széchenyi J.

E napon Buda-Pest városok lakosainak, ugy szinte az egyetemnek küldöttsége a tek. kk. és RR. táblája előtt megjelent.

Kossuth Lajos inditványa következtében Buda-Pest városok lakosai, ugy szinte az egyetem küdöttségének elfogadtatása deli 12 órára határoztatván, a küldöttség az ugyan akkor megnyitott kerületi ülés szine eleibe bocsáttatott, mellynek szónoka Hajnik Pál üdvözölte e t. kk. és RRket és előadta :

Kiküldetése czélját melly is: az egybe forrott összes lakosság által folyó évi martius. 15.napján egy értelemmel elfogadott petitiot a fölséges hazának benyujtani. Mihez még egy az egyetemi tanuló ifjuság által készitett, s az egyetemi tanárok aláirásai által is ezeknek sajátukká tett kivánatot csatolta, melly az eddigelé elhanyagoltt tanulási és tanitási tárgyakra vonatkozik. „Ezen ifjuság az, mond szóló, melly a martius 15-kén kifejlett mozgalmak közepette dicső elszántsággal és önföláldozással — kezet fogva a lakossággal — oda müködött, és müködni fog mindaddig, mig a rend helyre állitva nem lesz — hogy a közbátorság, és törvényhatóságok tekintélye meg ne zavartassék, és a féktelenségek ellen biztositassék. Csak az ő megfeszitett erejének köszönhetjük, hogy a szabadság diadalnapja a vérengzés szinpadává nem változott.“

Erre gróf Széchenyi István kerületi elnök fölszólitja a rendeket hogy az iránt, miképen akarnak e petitiókra nézve rendelkezni, nyilatkozni méltóztassanak, mire is Kossuth Lajos Pestmegye követe szót emelt s monda :

A rendkivüli körülményeknél fogva, rendkivüli fontontosságot tulajdonitok annak, hogy Buda-Pest lakossága kölcsönös hazafiui szeretettől lelkesittetve a törvényhozás elébe azon bizodalommal járult, mellyhez a megnyugvás és remény kötve van, meggyőződve arról, hogy a törvényhozás fölfogván a maga hivatását, meg fogja tenni mind azt, a mit a nemzet boldogságára és szabadságára nézve szükségesnek érez, az volna alázatos inditványom: hogy a t. RR. a szokott közönséges pillanatokban alkotott formáktól méltóztassanak annyiban eltérni, hogy a részünkről tisztelettel szeretettel és bizodalommal fogadott küldöttség jelenlétében olvastassék föl a petitio, és az egyetemi ifjuság kérelemlevele, hogy igy épen a fölolvasás által a küldöttség meggyőződhessék arról, hogy Istennek hála a törvényhozó test eddigi munkálataiban olly szerencsés volt találkozni a nemzet ohajtásával, miképen a buda-pesti lakosságnak ohajtásaival is. Isten adja, hogy minden lépésünk ollyan legyen, hogy találkozzék a nemzet kivánságaival. — A dolog tárgyalásra nézve azon vélekedésben vagyok, (minthogy perczeink fontosak, s határozatunk az, hogy az országgyülés a nemzet sorsának intézésére csak azon perczig érzi magát hivatva, a mellyben előálland a képviseleti rendszer alapján összehivandó országgyülés, melly Pestről gyakorolja hatalmát, és ennek eszközlésében missionk perczei fontosak, sokat kell kevés órák, pár nap alatt tenni, a tárgyalás siettethetik az által,) hogy fölolvastatás után a petitio adassék ki a választmánynak, melly ha ollyat látna benne, mit tüstént formulázni lehet, azt törvénybeigtatás végett terjessze a RR. elébe, s a mennyiben a kérelmet formulázni nem lehet, mondaná ki vélekedését. Ez véleményem a dolog tárgyalására nézve.

A kérelmek fölolvastatása után Kossuth Lajos imigy folytatá :

Egy pár szót lesz még szerencsém szólani. Valóban ha valaha, most ohajtottam volna, hogy isten adja meg e perczben azon hangot (szóló nagyon elrekedt volt) miszerint lelkem örömének megfelelő szóval és hanggal fejezhessem ki a t. rendek előtt a mostan vett hirre benső, szivbeli örömemet. Azon szó, melly köz értelemmel a magyar országgyülés által kimondatott, hogy t. i. a trón mind addig biztositva nincs, mig az összes monarchianak alkotmány nem adatik, s a királyt minden uralkodó viszonyaiban alkotmányos institutiók nem környezendik, hatalmas viszhangra talált a szomszédban, és ott is megadta a lökést arra, mi itten történt. Mi ezen lökés következtében a t. rendek bizodalmából fölmenvén Bécsbe, nem ok nélkül mondottuk a szabadságban testvéreinknek, ausztriai barátinknak azt: hogy visszük haza a magyar felelős ministeriumot; mint biztositékát annak, hogy nekik is rövid nap alatt meg fog adatni. És ime t. rendek Ausztriának felelős ministeriuma van. *) Ö(römk itörések) — Már most a fölolvasott petitiora tisztelt barátink s atyánkfiai a budapesti küldöttség, és a t. rendek annak fölovasásából méltóztattak meggyőződni az iránt: miszerint a fölolvasás tanujele lesz annak, hogy azon irányban vitte az országgyülés munkálódását, mint azt a nemzetnek általánosan és különösen Buda-Pest lakosságának ohajtása igényli. Legtöbb a petitionak pontjai közül részint valósággal el van határozva, részint a részletes munkák tekintetében intézkedések tétettek, s legtöbb a pontok közül azon teendők közt foglaltatik, mit a tkk. RR ez országgyülésen elvégezni határoztak. Csak kettő van, mit megjegyezni kivánok, mielőtt a petitionalis választmány véleményét beadná, mit ha ma estére nem teljesithetne, legalább holnap reggel történhetik meg. Egyik az: hogy Pest városa közönsége kimondhatatlan ohajtással várja, hogy az országgyülés innen a határszélről az ország szivébe tétessék által. Ez a nemzetnek közohajtása volt, és évek óta keblünk legforróbb vágyai közt ápoltuk. De azt gondolom, miután a két tábla egyetértőleg elhatározta, hogy a jelen fontos perczek között, midőn a nemzet sorsa fölött hosszasabban inintézkedni, részletesebb munkába bocsátkozni, a partialis reformokra kiterjeszkedni senki más missioval nem birhat, csak azok, kiket nem egyes osztályok, hanem az egész nemzet fog képviselőkül küldeni; ezt az országgyülés kimondván, kimondotta azt is, hogy ezen országgyülés létele csak néhány napig tarthat, a meddig t. i. azt megteszi, mi a szabadságnak és vele párosult rendnek tekintetében a jövő országgyülésnek Pesten leendő összeüléseig okvetetlen megkivántatik; és megkivántatik arra : hogy a magyar ministerium törvény általi hátáskörrel legyen fölruházva, s a kép-

*) Az osztrák felelős ministerek következők : Ministerelnök : gróf Colowrat. és báró Hardeck. Belügyminister : báró Pillersdorf. Külügyminister : gróf Colloredo. Hadügyminister : gróf Fiquelmont. Pénzügyminister : báró Kübeck. Rendőriminister : gróf Deims. Kincstárelnök gróf Stadion. Galicziai gubernator : Krause.

viseleti országgyülés Pestre összejöhessen. Csak addig tarthat ezen országgyülés élete. És a legközelebbi napok bizonyitják, hogy a tekintetes Rendek érzik e dolognak fontosságát, mert reggeltől estig tartatnak ülések, és ha valami elkészül, nyomban el is intéztetik. Ez kevés ideig tarthat csak, s reménylem Pest városa közönsége által fogja látni, hogy hasznosabb az országgyülésnek e kevés időt arra forditani, hogy bevégezze munkáját itten; mert mig elmennénk Pestre az országgyülést itt befejezhetjük. Ez által azon örömöt készitjük Pest városának, hogy keblében fogja látni a nemzet képviselőit. Minthogy ez óhajtást sok oldalról halljuk, nem volt szükségtelen ezt kinyilatkoztatni. — Mi a petitionak egyébb tartalmát illeti, én tek. RR. azt is szükségesnek tartom kijelenteni, hogy a miket előre bocsátani szerencsém volt, miszerint missiónk kevés órákra van szoritva, nem gondolom, hogy valamelly részletesebb munkának kidolgozására reá érhetnénk. Az pedig föltehető, hogy az országgyülés minel hamarább össze fog hivatni Pestre. Hogy a felelős kormány megállapitassék, a szabadság és rend addig is biztositassék, mig összejövend az uj országgyülés, intézkednünk kell, nagyobb munkálatba nehezen ereszkedhetünk. Ez az én regens ideám. A mi különösen az egyetem petitioját illeti: az első pont, hogy a magyar egyetem a bécsitől függetlenitessék, már megtörtént akkor, midőn felelős ministeriumot nyertünk. E tekintetben a bécsi egyetemnek több beszólása nincs, csupán csak szeretet és barátság hangján; beavatkozásról szó sem lehet többé: Hanem ha szükségesnek tartják tek. RR. kimondani, hogy az egyetem a nevelési ügyminísterium hatósága alá tartozik, ezt meg lehet tenni; de nem szükséges. A mi pedig a petitionak többi részeit illeti, lelkemből vannak irva a pontok, és régi ohajtásimat tolmácsolják, de azoknak tárgyalására most rá nem érünk, s azért most csak azon teendőnk lenne, hogy a ministerium utasitassék a közelebbi országgyülésen beadandó törvényjavaslat elkészitésére. Ezen szempontból fogom föl a petitiot a nélkül, hogy a petitionalis választmánynak véleményét elzárni akarnám. Ezt csupán megnyugtatásul, és kölcsönös bizodalom végett nem tartottam fölöslegesnek megemliteni. —

Végezetül gróf Széchenyi István a tek. RRnek Kossuth Lajos előadásábai beleegyezését végzésképen kijelentette, üdvözölvén ő is maga részéről a küldöttséget, s ajánlván neki a barátságos szives egyetértést és kézfogást.

Ezután a küldöttség éljenzések közt eltávozott. —

Törvényczikkely az urbér és pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok (robot), dézsma és pénzbeli fizetések megszüntetéséről.

Az urbér és az azt pótló szerződések alapján eddig gyakorlatban volt szolgálatok (robot), dézsma és pénzbeli fizetések, e törvény kihirdetésétől fogva örökösen megszüntetnek.

1. §. A törvényhozás a magán földesurak kármentesitését, a nemzeti közbecsület véd-paizsa alá helyezi.

2. §. Ő Felsége a magán földesuraknak akkénti kármentesitése iránt, hogy az eddigi urbéri tartozásokkal fölérő tőkeérték részükre a közállomány által hiány nélkül kifizettessék, a legközelebbi országgyülésnek részletesen kidolgozandó törvényjavaslatot fog magyar ministeriuma által előterjesztetni.

3. §. Olly helyeken, hol eddig az urbéri rendezés, vagy legelő-elkülönzés még meg nem történt, a faizásra és legeltetésre nézve az eddigi gyakorlat továbbá is megtartatik.

4. §. Az uri törvényhatóság megszüntetik; — ideiglenesen mig a törvény kiszolgáltatás átalánosan rendeztetni fog, azt polgári ügyekben a sommás perekre nézve, ott, hol rendezett első birósági hatóságu tanácsok nincsenek, a szolgabirák, — büntető és rendes folyamatu polgári perekre nézve pedig a megyei törvényszék fogja gyakorolni.

5. §. Olly földbirtokos ellen, kinek birtokához e törvény kihirdetése előtt urbériség volt kapcsolva, a kereskedési viszonyokból eredő váltók kivételével, egyéb adóssági követelések, a törvény további rendeletéig fel nem mondhatók, és csupán a törvényes kamatok nem fizetése iránti követelések hajthathatnak be ellene birói eljárás utján.

Törvényczikkely a papi tized megszüntetéséről.

Az egyházi rend a papi tizedről minden kárpótlás nélkül lemondván, az ország Rendei ezen a haza oltárára letett áldozatot örök emlékezet okáért törvénybe iktatják, egyszersmind ezen lemondásnak nyomán elhatározzák:

1. §. A papi tized, akár természetben, akár a természetbeni kiszolgáltatás helyett készpénzben teljesittetett, és és pedig akár közvetlenül az egyházi rendnek, akár haszonbérlőknek fizettetett, akár örökös szerződés mellett akár királyi adomány által szereztetett, ezennel örökre megszüntetik.

2. §. Mennyiben a tized megszüntetése a kisebb rendü papság némelly tagjainak jövedelmeit is érdekli, s e tekintetből azoknak ellátásáról gondoskodni minden esetben szükséges leend, Ő Felsége egyszersmind a kisebb rendü bármelly vallás felekezeten lévő papságnak illő ellátása iránt általánosan is magyar ministeriuma által részletes tövvényjavaslatot fog az ország rendeinek előterjeszteni.

3. §. Mennyiben a papi tized magán családok birtokába akár örökös szerződés, akár királyi adomány által jutott, a tulajdonos magán családoknak, a köz álladalom által leendő kármentesitése iránt Ő Felsége magyar ministeriuma által, a legközelebbi országgyülés eleibe részletes törvényjavaslatot fog előterjeszteni.

Törvényczikkely. A közös teherviselésről.

Magyarország s a kapcsolt részek minden lakosai, minden közterhet különbség nélkül egyenlően és aránylagosan viselik. —

1. §. Ő Felsége felelős magyar ministeriuma által, a törvényhatóságok meghallgatása mellett, ki fogja dolgoztatni ideiglenesen az adózási kulcsot, és ezen kulcs szerint a kivetés már a legközelebbi közigazgatási évtől, ugy mint az 1848-dik évi november 1-sö napjától veszi kezdetét.

2. §. Az ideiglenesen kidolgozandó kulcs, a legközelebbi országgyülésnek minden esetre bemutatandó.

3. §. A fen kitett határnapig a már kivetett közterhek behajtása elrendeltetik.

Hontból, mart. 18. Még gyülésünk folytában érkezett s vétetett föl tegnap, országgyülési képviselőnk legujabb tudósitása, a nemzetnek a fejedelemhez intézett legsürgetősebb kivánatairól. Mély csend s számos, háromszinü kokárdákkal ékesitett gyülekezet közepett olvastatott föl e

maga nemében évkönyveinkben páratlan követi jelentés. A megye közönsége egyhangulag helyeslé a fölterjesztett föliratot, képviselöinket hasonló szellembeni működésre utasitá, egyszersmind Boronkay Lajos inditványára elhatározá: hogy követeink ezentul ne Hontmegye rendeit, hanem Hontmegye s népe közönségét képviseljék. Ezután a folytonosan érkező sürgönyök tekintetéből, gyülési hatalommal egy nagyszámu állandó választmány — közte Kulcsár szappanos és Mikulásy vaskereskedő polgártársaink — neveztetett ki a helyettes-főispán által, ki e törvénytelen minemüségben alkalmasint utószor elnökölt. — S eszme eszmére tolul agyunkban, ha e lefolyt hét eseményeire visszagondolunk. Mit a Hirlap első éve óta, hosszu éveken, hosszu közleményeken át e megye részéről az ellenzék nevében kivántunk: az többet kevesbet mind elhangzott, s e rövid hét alatt mind feltámadt! A hét első napján a nemesi ellenzék m'nt párt vitta ki győzelmét a conservativ párt ellenében. Második nap már a megye összes nemessége győzött a kormány ellenében. Tegnap pedig már a nép érdekének volt első diadali ünnepe nemesség és kormány ellenében. — De félre az eszmékkel, midön a tettek kora felderül! Elégedjünk meg azzal, hogy mi is az eszmék által közvetve a tetteknek is tényezői valánk. Fel tehát most tettekkel, de renddel párosult tettekkel! Rend nélkül nincs szabadság! nincs egyenlőség! nincs testvériség! Éljen e három! — Pongrácz Lajos, közpolgár.

Kecskeméten, főleg a tanuló ifjuság föllépése következtében, szinte kihirdettetett a sajtószabadság. A város a pesti **12** pontot elfogadta, s üléseibe a nyilványt rögtön behozta. Küldöttséget utasitottak Pestre.

Györött, egy német lap szerint, kimondhatlan örömet okozott Metternich bukása. Közhelyeken olvastatott fel a hir, a város kivilágittatott. A szinházban kitörő tetszéssel fogadtatott Hunyady operából az ismeretes refrain:

Megbukott a cselszövő,
Nincs többé viszály.
Éljen soká a hon,
Éljen a jó király!

Mart. **17**-én az osztrák sasok és idegen szinek az illetők által önként levétettek. — A közcsendre a polgárkatonaság ügyelt föl. A nemzetőrség alakitása halad előre.

Szarvasra mart. **17**-én jutott el a fővárosi forradalom hire, a **12** ponttal. Még az nap este egybegyültek az értelmesebb lakosok; örömmel fogadák, és a sajtószabadság gyakorlatba vételére rögtön kinyomaták azokat. Az aláirások azonnal megkezdettek. Másnap a tanács is csatlakozott a mozgalomhoz, s népgyülés tartatván, a nagyobb részint tót lakosság előtt megmagyaráztatott a nemzeti kivánatok értelme. A nép rendkivüli tetszését nyilatkoztatá ki az események fölött, s mart. **19**-én megérkezett már fővárosunkba egy küldöttség, Szarvas részéről, meghozni a rokonszenv s csatlakozás nyilatkozatát.

Kunsz. Miklósról irják: A pesti események városunkban is mondhatlan lelkesedést idéztek elö. A nép a belrendezés iránti buzgalmát s honunk átalakulása iránti hő részvétét tanusitandó, a városház előtt kitüzött nemzeti lobogó körül gyülekezett; ott a **12** pont ünnepélyesen felolvastatván és értelmeztetvén, egyértelmüleg roppant lelkesedéssel fogadtatott. Küldöttség ment a városi tanácshoz, fölszólitandó azon **12** pont elfogadására. A tanács örömmel hódolt a felszólitásnak, s a **24** testvér községeket is körlevéllel megkeresé hasonló szellemben közremunkálni.

Székesfejérvárról irják: Tavasz van, a magyar nemzeti élet tavasza. Az európai események gyorsan röppennek át a nemzetek szivébe, hol, mint jó földben jó mag, egyszerre gyökeret vernek. A bécsi **13**-diki események megszülték a pozsonyi **14**-ki eseményeket. Fővárosunk kebele már ekkor csordultig állt honfi-vágyakkal, ki kellett ömleniök; mi sem maradhatánk el. **17**-én minden rangu egyénekből álló óriás tömeg gyült össze, s példás nyugodtsággal vonult a városházfelé. Öröm volt latni a nép arczát, mellyen a szabadság első érzete a legszebb rózsákat virittatá föl; öröm hallani az egyhangu lelkesedést, melly minden ember ajakán éljenekben nyilatkozott, midön az alkotmányos élet, szabadság, egyenlőség és általános „polgár" név emlittettek. Midön a hullámzó s folyvást növekedő néptömeg a városház udvarát ellepte, tanácsunk a közkivánatnak engedve, az udvaron ült össze, s várta a nép kivánatát, mellyet Szluha Bencze főszolgabiró lelkes és többször éljenektől megtört szavakban tolmácsolt. Tanácsunk hallgatólag a nép ohajtását elfogadta, s határoztatott: 1) petitio nyomán a pesti pontok követeinknek számos aláirással megküldetnek. 2) Követeink, mint a nép képviselői, ezután nem a tanácshoz, s nem is a hatvanosokhoz, hanem a néphez intézzék jelentéseiket. 3) Állandó bizottmány neveztetett ki, melly a csend, rend és békére felügyeljen. 4) A nemzeti lobogó a városház homlokára kitüzettessék. 5) A királyi könyvvizsgálónak, hivatala megszünte tudtára adassék. Felolvastatván követeink jelentése, melly a bécsi és hazai viszonyokat hiven rajzolá, felséges fejedelmünk, nádorunk, Kossuth Lajos és több honfiak nevei emlitésénél szünni nem akaró örömriadások törtek ki. Végre a legszebb renddel szétvonult a nép, azon édes reményt vivén haza kebelében, hogy neki is van hazája, mellyért élhet és halhat, különösen nem feledve azon szép szavakat, mellyeket fentemlitett szónok ur nyomatékosan mondott „a zsarnok most földönfutó és a nép szabad." — Holnap, azaz **18**-ikán kezdödik a petitio aláirása. Követeink lelkes jelentése nyomatik, s a nép közt ki fog osztatni. — P. H.

Tudósitás.

A magyar pezsgő-borok számos készitői és dicsérői között, alig lehet már módot találni, mellynélfogva egy ujabb és jobb modorban készitett pezsgő bort a t. cz. közönség figyelmébe lehessen ajánlani. — Ajánlani pedig nekünk is szándékunk, de mellőzvén a hosszas dicséret-módját, csak rövid tudósitást adunk, hogy az iparmütárban nagyban és kicsinyben jutányos áron árultatik pezsgő-bor, a melly minőségében egyenlő a franczia pezsgővel.

Kereskedő uraknak és nagyban vásárlóknak a szabott árból 5 százlóli engedtetik.

1—1 Iparmütár.

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

25.

Pest, kedden **HETILAP.** mart. 28. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgyboség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

Törvényjavaslatok: Az országgyülés évenkinti üléseiről. A hitelintézetről. A szabad királyi városokról. A nemzeti őrseregről. A különböző vallás-felekezetüek polgári egyenlőségéről. — Az 1847. selyemtermelésünk. (W.) — **Budapest.** — **Vidéki hirek.** Zala. Esztergam. Temesvár. Debreczen. Csanád. — **Külföld.** — Anglia. Francziaország. Poroszország. Dánia. Svédország. Olaszország. Bécs. — **Gabonaár.** — **Statuspapirosok.**

Törvényjavaslatok:

Törvényczikk:

Az országgyülés évenkinti üléseiről.

1. § Az országgyülés jövendőben évenkint és pedig Pesten tartja üléseit, és a mennyire a körülmények engedik, az évenkinti ülésre az ország rendeit ő fölsége mindig a téli hónapokban hivandja össze.

Az évenkénti ülések megtartása között hat hónál hosszabb idő közbe nem eshetik.

2. § A hozott törvények jövendőben, mind az évi ülés alatt, mind az ülés végével, meg fognak ő fölsége által erősittetni.

3. § A képviselők három évig tartandó egy országgyülésre, s ezen országgyülésnek mind három üléseire választatnak.

4. §. 1848-tól kezdve minden harmadik év eltelte után, a következő országgyülés első évi ülésének megnyitását megelőző hat hét lefolyása alatt, országszerte uj képviselő választás történik, midőn azok is, kik időközben választattak meg, csak uj megválasztás által tarthatják meg képviselő helyeiket, és pedig szinte egy országgyülés három évi üléseire.

5. § Ő fölségének joga van az országgyülést a három év eltelése előtt is feloszlatni, és uj képviselő választást rendelni; de ez esetben az ujabb országgyülés összehivásáról akképen rendelkezendik, hogy ez, az előbbinek folytatásától számitandó három hónap alatt összeüljön.

6. § Az évi ülés, az utósó évröli számadásnak és következő évi költségvetésnek a ministerium által leendő előterjesztése, s az iránt határozatnak meghozata előtt el nem oszlattathatik.

7. § Elnököt és egy másodelnököt a főrendi táblához, a tábla tagjaiból ő fölsége nevez ki, de jegyzőit, szinte saját tagjai közül, titkos szavazás utján a tábla maga választja.

8. § A királyi tábla a képviselők táblájának kiegészitő része lenni ezennel megszünvén, a képviselő tábla egy elnököt, két alelnököt és jegyzőket, tagjainak sorából, titkos szavazás utján, maga választ.

Mind ezen táblahivatalnokok évenkint és az első ülésben választatnak, és illetőleg neveztetnek ki, melly ülésben az elnökséget a tábla legkorosb tagja viendi.

9. § Ugy a főrendi, mint az alsótáblai elnök az országos pénztárból dijt huz, melly a legközelebbi országgyülés első évi ülésében fog meghatároztatni.

10. § Ülései mind a két táblának ezután is nyilvánosak. A tanácskozásaiban szükséges csend és rend s a hallgatók teljes hallgatagságban tartása iránt mindenik tábla szabályokat alkot, s azoknak végrehajtását elnöke által szigoruan eszközölteti.

11. § E részben előlegesen már most rendeltetik, hogy a hallgatóságnak a tanácskozást háborgatni semmiképen nem szabad.

12. § Ha egyes hallgató, vagy a hallgatóság, a tanácskozást háborgatja, és az elnöki egyszeri intésnek sikere nincs, másod izben a jelen törvényre hivatkozva, az egyes hallgatót, vagy illetőleg a hallgatóságot, kiparancsolhatja és annak helyét bezárathatja.

13. § Ez megtörténvén, a tanácskozás vagy azon nap, vagy később, a többség határozata szerint, de mindig nyilvánosan folytattatik.

14. § A rend és csend fentartása a nemzeti őrség alkalmazásával eszközöltetik.

15. § Az előbbi §§-ban emlitett szabályokon kivül, a legközelebbi évi ülésben legelsőbben is mindenik tábla magának rendszabályokat készit, mellyekben a tanácskozás és szavazás módja és rende, s átalában véve a tábla belügye meg fog határoztatni, de a mellyeknek a szorosabb értelemben vett tanácskozási rendet illető része, csak az évi ülések végével, s csak a törvényjavaslatok tárgyalásának bevégzése után, fog módosittathatni.

Törvényczikk:

A hitelintézetről.

Általában a földbirtokosok s különösebben azoknak kivánatos fölsegitésére, a kiknek a t. törvény által urbéri jövedelmeik felfüggesztettek, ideiglenesen rendeltetik:

1) §. A hitelintézetnek felállitására a ministerium felhatalmaztatik.

2) §. Alapszabályait, törvényhozási megvizsgálás és helybehagyás végett, a legközelebbi országgyülés első évi ülésének be fogja mutatni.

Kijelentetvén különösebben:

3) §. Tartalék-tőkéjének megalapitására az ország részéről 500,000 ft rendeltetik ki.

4) §. Azon magánbirtokos, kinek urbéri megszünt haszonvételei iránt kármentesités van a t. törvény által biztositva, urbéri haszonvétele tőkéjeig kölcsönt kapnia, mindenek előtt elsőséggel bir, ha a kölcsönt kellőleg biztosithatja. És a megszüntetett urbéri tartozásoknak, az e részben alkotandó törvény rendelete szerinti országos megbecslés által megállapitandó tőkeértéke, az illy kölcsön megtéritésénél visszafizetésként az álladalom által el fog fogadtatni.

5) §. A hitelintézet követelése kiváltsági elsőséggel bir minden más követelések fölött, kivevén azokat, a mellyek elsőbb helyen vannak bejegyezve.

6) §. A hitelintézet részére lekötött birtok csőd alá kerülvén, a kamat és törlesztési járulék a perfolyam alatt is pontosan fizetendő, mellynek elmulasztása esetében a hitelintézet, azon birtokból, rövid per utján, egész követeléseit tőkével együtt is, megtéritheti magának.

7) §. Minden illyan kérdések fölött, mellyek ugy az intézet és adósai, mint az intézet és hitelezői közt támadhatnak, az illető váltótörvényszék, rövid uton biráskodik.

8) §. Kölcsönét a hitelintézet, a kölcsönvevő tetszése szerint, akár kész ezüst pénzben, akár hitel-levelekben fogja adhatni.

9) §. A szükséges készpénz megszerezhetése végett, az országos s a közalapitványi pénztár is kutfőül kijelöltetik, ezen pénztárak kölcsöne, a hitelintézet részéről, szokott hitellevelek által biztosittatván.

Törvényczikk: a szabad-királyi városokról (kivonatban.)

A városnak, mint független törvényhatóságnak, rendőri, büntető és magánjogi tekintetben alávetve vannak a határában levő minden személyek és javak. Elosztatnak kisvárosokra, mellyeknek legfölebb **12** ezer lakosuk van, középvárosokra legfölebb **30** ezer lakossal, és nagy városokra, mellyek **30** ezernél több lakossal birnak.

Az országgyülési követek választásáról az egész országra nézve külön törvény rendelkezvén, a városi tisztviselők választására nézve határoztatott:

Hogy minden a ki teljeskorú, önálló, s a bevett vallások bármellyikéhez tartozik, választó ha saját nevéreilletőleg **300, 700, 1000** Pesten pedig **2000** ftot érő ingatlannal bir; vagy egy év óta letelepedett iparüző s kereskedő; vagy tudós (legalább diplomaticus) és **40—80**, Pesten **100** ft házbért fizet. Ezeken kivül még azok is, a kik **2** éve letelepedve levén **200—600**, Pesten **800** forint biztos jövedelemmel birnak, személyesen választanak.

A választás úgy történik, hogy a polgármester közös és nyilvános ülésre egybegyüjti a tanácsot és választó polgárságot, kik elnököt és küldöttséget választanak a választók összeirása, intézkedések vagy szavaztatás végett. E gyülésen a tisztviselők hivatalaikról lemondván, a választási elnök a választás idejére kapitányt és tiszti ügyészt helyettesit.

A választásnak (bizottmányi kijelölés mellett) minden tisztviselők alávettetnek, hanem — a részletes elrendezésig — a számadással tartozók ediggi hivatalukban meghagyatnak

ugyan, de csak az ezen törvény szerint választott bizottmány ellenőrsége, felelőssége és igy beavatkozása mellett is.

A képviselő testület tagjai kijelölés nélkül választatnak, erről a választási bizottmány intézkedik. Az alatt mig a törvény máskép intézkedik, a városnak minden letelepedett — bármelly vallásu — lakosa választható. A képviselők száma legalább **30** a kis, **82** a közép- és **157** a nagy városokban; — ezeken felül pedig a közép városokban a **12** ezeren felül minden **400**, a nagy városokban a **30** ezeren felül minden **800** lakos után még egy képviselő választatik titkos szavazással, ki a közgyüléseken határozó szavazattal bir.

A törvény részletesebb rendelkezéseig a városi tanács (mellynek ülései nyilvánosak) a megyei kis, a közgyülés pedig (melly havonkint legalább egyszer de szükség esetében pedig többször is tartandó) a megyei közgyülés hatóságával ruháztatnak föl; kivéve a birói zárt vagy eljárást igénylő kérdéseket. A hallgatóság és a csend fölött a tanácstól választott csendtisztek vezérlete alatt a nemzeti örsereg ügyel föl.

Az állandó bizottmányok összefüggésben vannak közvetlenül a tanáccsal, s ez által a közgyüléssel, melly a polgármester vagy a legidősb tanácsbeli elnöksége alatt az összes tisztviselőségből áll; határozat hozatalára kivántatik legalább **20** a kis, **30** a közép- **40** tag együttléte a nagy városokban.

Törvényczikk:

A nemzeti örseregről (kivonatban.)

A legközelebbi országgyülésig határoztatik hogy: mindazok kiknek **200** ezüst forint évi jövedelmük van *) **20**-tól **50** éves korukig mint nemzetőrök fegyveres szolgálatot tenni köteleztetnek, valamint minden (tehát a slavoniai, horvát turopolyai, szentgáli) nemesek és a hajduk is; kivévén azokat kik rablás, lopás, csalásért büntetve voltak. A kir. és rendezett tanácsu városokban a helybeli, egyébütt pedig a kerületi hatóság szerkeszti a nemz. örsereget.

Azoknak összeirására, kik a nemz. örseregbe sorozandók, a kormányi rendelet kézhez vétele után azonnal küldöttséget fognak nevezni megyéknél (nem várva a közgyülést) a kisgyülés, egyébütt az illető kapitány, gróf vagy kormányzó, melly küldöttség a helybeli örsereg alakitását is eszközli.

Gyalog szolgálatot tenni tartozik, a ki a lovassághoz nem soroztatott. Tisztjeit kapitányig az örsereg maga választja, de a honvédelmi miniszternek jelentést tesz; magasabb rangu tiszteket ugyancsak a miniszter ajánlatára a kir. helytartó nevezendi ki, valamint az egész örsereg fővezérét is. Horvátországban e kinevezés a bánt vagy a nádor által kinevezendő báni helyettest, Fiumeben pedig a kormányzót illeti.

A begyakorlásról s a betanitó egyénekről a kormány gondoskodik, valamint fegyverekről is azok számára kik azt maguknak meg nem szerezhetik.

A nemzeti örsereg minden tagjai a magyar rendes katonaság hason foku tagjaival egyenlő ranguaknak tekintendők, dijt azonban, mig csak helybeli szolgálatot tesznek, nem

*) Ezek száma az egész Magyarországon legfőllebb is 200—240 ezerre megy. Illy csekély számu őrség pedig a szabadság védelmére nem elég.

huznak; külső szolgálatok idejére dijuk a rendes katonaságéhoz hasonló lészen, s a törvényhatóságok házi pénztárából fizettetik. Ismertető jele balkaron nemz. szinü szalag s ugyan illy szinü fövegrózsa.

A közállományi fegyvereket a hatóság osztandja ki, és az illető nemzetőr arra gondosan vigyázni, ha netalán megkárositotta volna, a kárt megtériteni tartozik.

A nemzeti őrsereg szolgálata, rendes és rendkivüli esetek szerint különbözik, ennélfogva ha csend van, a nemz. őrség csupán a szükséges rendőrségi intézkedések fentartására szoritkozik, a helybeli tiszt által meghatározandó sor és szám szerint.

Kisebb rendetlenségek meggátlására, a nemz, őrsereg fordittatik, de csak tulajdon községének határain belül. Ellenben rendkivüli esetekben minden besorozott nemzeti őr, akár következik reá a sor akár nem, fegyvert fogni köteles, s illyenkor ha fölszólittatik tulajdon községének határain kivül is tartozik szolgálatot tenni, s fegyvert csak ekkor foghat.

A nemzeti őrség szolgálatra csak polgári hatóság által szólittathatik fel, s erőszakot csak akkor használhat, ha a polg. hatóság azokat kik ellen az erőszak használandó, a törvény nevében engedelmességre fölszólitotta volna.

A nemzeti őr fölszólitva föltétlenül tartozik engedelmeskedni, minden mulasztásért, vagy ha fölszólitás nélkül fegyvert fog, 3—8 napi elzáratással (a helybeli hatóság által) büntetetthetik.

Még részletes intézkedés fog tétetni a nemzeti őrseregnek alakitása, fenállása, löszerreli ellátása, s a szolgálat rendszeresitése felöl, de mellyet rendkivüli okoknál fogva, a ministerium fölfüggeszthet; s a nemzeti őrség fölosztlattathatik a kir. helytartó által, de egy év mulva ujolag alakitandó.

A nemzeti őrsereg tagjai akár nemesek akár nem, testi büntetéssel nem fenyittethetnek, — a király és haza elvárják, hogy a hon fiai, kiknek becsületére e törvény által a közálomány fentartása bizva van, köteleségöknek híven és buzgósággal fognak megfelelni.

A nemzeti őrsereg zászlójára következő hitet tesz:

En N. N. eszküszöm az élő Istenre s a t. a királynak és alkotmánynak hüséget, előjáróimnak engedelmességet; — eszküszöm, hogy polgártársaimnak személyét és vagyonát minden törvénytelen megtámadás ellen ótalmazom, a közcsendet, békét és nyugalmat nem háboritom sem háboritani nem engedem, átalában minden szolgálati kötelességemet, midőn tőlem megkivántatik, pontosan teljesitem, és leszek polgári előjáróim vezérlete alatt hü őrje az alkotmánynak, a törvénynek és a hazának, Isten engem s a t.

A nemzetőrségi összes testület, mint közállományi institutio, a honvédelmi minister hatósága alá helyheztetik.

Törvényczikk: a különböző vallás felekezetüek polgári egyenlőségéről. — A különböző hitvallások tekintetéből létező jogi és kötelességi különbségeknek megszüntetése végett, a zsidó valláson levőkre nézve rendeltetik.

1. §. Ő felsége magyar ministeriuma által a zsidó valláson levők belállapotait, kebelökből és egyébb vallásbeliek közül is meghivandó egyének közbejöttével megvizsgáltatni, s az e tekintetben szükséges reformokra nézve a lelkiismeret teljes szabadságának alapján, a legközelebbi országgyülésnek törvényjavaslatot elöterjeszteni fog. Addig is:

2. §. A zsidó községek polgári tekintetben teljesen megszüntetnek, és annak tagjai a község rendes elöljáróságának minden tekintetben alávettetnek, s illetőleg a községbe teljesen beleolvasztatnak.

3. §. A zsidó és keresztyén valláson levők között kötendő vegyes házasságok, a házasságból származó polgári viszonyokra és következményeikre nézve, ezennel mint polgári kötések, törvényeseknek ismertetnek.

4. §. Illy házasságok megyékben az alispánok előtt, a Jászkun- és Hajdú kerületekben a főkapitány a fiumei és bukkari kerületben a tengermelléki kormányzó, a szepesi 16 városokban és turmezi kerületben a kerületi gróf, szabad kir. városokban a polgármester előtt nyilvánitandók az által, hogy a házasságra lépők négy bizonyságaikkal a nevezett tisztviselők előtt megjelenvén, szándokukat kijelentsék és a házassági szerződést aláirják.

5. §. Az illető tisztviselő a házassági szerződésre, a házasságnak előtte lett nyilvánitásáról bizonyitványát ráirja, ugyanezen szerződésnek két eredeti példányát a törvényhatóságnak, a törvényhatóság pedig egy példányt a ministériumnak fog felterjeszteni.

6. §. A zsidók és keresztyének között kötendő házasságokból születendő gyermekek, a keresztyén szülő hitvallásában lesznek nevelendők.

7. §. A belügyminister rendeléseket teend, idegen zsidóknak más országokból beköltözését meggátolni.

Az 1847-ki selyemtermelésünk.

A Hoffmann és fiai által a n. m. m. k. helytartó tanácshoz beadott jelentésből a tavali selyemtermelés iránt következőket közlünk:

A Hoffmann ház, 37 beváltó állomáson, s 34,852 tenyésztőtől beváltott taval 369,233 font gubót, s fizetett érte 152,185 ft 59 krt p. p.

E szerint egy font gubónak középára volt $24\frac{73}{100}$ pkr. A szerződésileg fizetni tartozott ár pedig 19 kr. levén, Hoffmannék $5\frac{73}{100}$ krral drágábban fizették a fontot, a tenyésztő pedig kapott egy mázsa gubó után 41 ft 13 krt.

Magán selyem-fonók taval vettek körülbelül 462,700 font gubót, mellynek közép árát $24\frac{3}{4}$ krjával vevén, adtak érte 190,863 ft 45 krt pengőben.

Következőleg a magyarországi tavali selyemtermés körül belül ráment 832,000 font gubóra, 343,049 ft 44 kr. értékkel, mellyhez ha még a fonás munkabére is hozzátétetik, a selyem-ipar ez ága közel 500,000 pftot adott nyereségül az országnak.

Megjegyzésre méltó, hogy még harmadéve, 1846ban, csak 24,964 eladója volt a gubóknak, taval 1847-ben már 34,852 eladó volt, értve azokat, kiktől Hoffmannék vásároltak.

Hoffmannék Mitroviczon 60 kazánra gőzfondát (Dampfspinnerey) állitottak föl taval, miszerint már most az eszéki hasonló, még nagyszerűbb intézettel, két nagy fondájok van, az olaszországi legujabb szerkezet szerint.

Hoffmann urak jelentéséhez kimutatás van csatolva, mellyből láthatni, hogy melly helyeken mennyit váltottak be. Érdekes leszen ezt közönségesen tudni.

A határőr-vidékeken:

*

	eladótól	font	forint	értékb.
Thurnban . .	117	3,105	1,323	28
Glinán . . .	642	4,895	2,142	40
Petrinián . .	561	4,046	1,577	57
Kosztajniczán	1,574	12,404	5,302	23
Sz. Györgyön .	466	2,223	894	11
Bellováron . .	1,270	7,053	3,037	6
Csazmán . .	759	2,620	1,053	35
Garesniczén .	801	7,811	3,133	21
Gradiskán . .	4,120	29,956	12,157	48
Oriováczon . .	1,418	7,390	2,950	15
Podvinen . .	770	5,234	2,118	22
Vinkovczén . .	2,012	20,156	8,415	45
Morovicson . .	883	5,587	2,243	27
Mitroviczon . .	2,720	35,734	13,922	43
Gollubinczén .	1,480	8,179	3,339	25
Józseffalván .	3,915	28,207	11,340	35
Pancsován . .	1,816	27,383	11,300	26
Fehértemplom .	1,994	39,449	16,334	58
Karansebesen .	232	4,258	1,901	16
Mehádián . .	166	3,646	1,490	54
Öszvesen .	27,656	259,842	105,980	35

A fölebbi selyem-quantum következő árakon volt fizetve:

I.	osztálybeli gubók, egy font		35	pkrjával	29,245	font.
II.	,,	,,	27	,,	37,952	,,
,,	,,	,,	25	,,	54,865	,,
,,	,,	,,	23	,,	79,942	,,
III.	,,	,,	20	,,	38,652	,,
,,	,,	,,	18	,,	15,557	,,
,,	,,	,,	13	,,	3,628	,,

A megyékben:

	eladótól	font	forint	értékb.
Perlakon . .	650	5,459	2,523	22
Varasdon . .	340	2,300	1,083	23
Zágrábon . .	209	2,548	1,017	10
Körösön . .	605	7,017	2,987	52
Veröczén . .	450	4,224	1,840	57
Pozsegában . .	1,050	10,107	4,047	14
Eszéken . .	554	6,307	2,493	35
Apátinban . .	69	14,536	6,469	50
Palánkán . .	1,331	43,454	9,610	10
Vukovárott . .	713	7,370	3,102	24
Ujvidéken . .	453	10,710	3,581	20
Novoszellón .	772	15,355	6,448	4
Öszvesen . .	7,196	109,391	46,295	24

E quantumból fizettetett:

I.	oszt. selyemgubó, fontja		35	krjával	21,793	font.
II.	,,	,,	27	,,	17,308	,,
,,	,,	,,	25	,,	14,827	,,
,,	,,	,,	23	,,	30,014	,,
III.	,,	,,	20	,,	13,438	,,
,,	,,	,,	18	,,	11,265	,,
,,	,,	,,	13	,,	744	,,

Magán gubóváltók, mint ezt Hoffmann urak tudomása szerint lehet öszveállítani, következő vásárlatokat tettek:

A határvidékeken:

Karansebesen: Posta testvérek vettek	4,000	font.
Fehértemplomon: Radulovics testv .	33,000	—
,, Lorenz Alajos . .	22,000	—
,, Pervulovics Simon .	13,000	—
,, Warsy	4,500	—
Bavanistyén: Stojánovics	19,500	—
Pancsován: Makay Ferencz . . .	3,500	—
,, Petz Ferencz . . .	800	—
Zimonyban: Spirta György . . .	22,000	—
Ó Pazuán: Petrovics Péter . . .	23,000	—
Mitroviczon: Mannok József . . .	2,500	—
,, Mihailovics János . .	2,000	—
Vinkovczén: Georgovics Márk . .	16,000	—
Virjén: Tottar	7,000	—
Bellováron: Vidra	1,500	—
,, Leitner testv. . . .	4,000	—
A megyékben:		
Bogsánban: Blaschatty	3,000	—
Szaszkán: Alexandrovics . . .	1,800	—
Aradon: Steiniczer	4,500	—
Temesváron: Hogel és König . .	3,200	—
Verseczen: Heim	16,000	—
,, Herzog	6,000	—
,, Thomics	5,500	—
,, Obradovics	4,000	—
,, Demetrovics	3,600	—
,, Alexandrovics . . .	4,200	—
Ujvidéken: Rozgony	20,000	—
Iregen: Petrovics	27,000	—
Terpinyén: Sedely	9,000	—
Apathinban: Kaufmann	16,000	—
,, Viskovszky	27,000	—
,, Pfister	6,000	—
,, Hutterer	7,500	—
,, Deutsch	4,500	—
,, Spitzer	12,000	—
Kollúthon: Justitz	12,000	—
Eszéken: Joanovics	9,000	—
,, Csalagovics	3,600	—
,, Goretics	3,000	—
,, Grausgruber	5,000	—
Diákovárott: Knebl és Schill . .	7,000	—
,, Kosics	7,000	—
Posegában: Lobe	13,000	—
Cserneken: Wollheim	7,000	—
Kapronczán: Bethlehem	800	—
,, Leitner	2,500	—
Körösön: Leitner	4,000	—
,, Kun	4,000	—
Veröczén: Horvátics	7,500	—
Zágrábban: Bischof	6,000	—
,, Valaki	3,000	—
Baranyában: Többen	3,000	—
Tolnában: Az egylet	1,500	—
,, Bezerédj	1,000	—
Sopronban: Az egylet és gr. Széchenyi	3,700	—

Kolozsvárott, Nagyváradon, Pozsonban, Pesten, Budán, Esztergamban,

Győrött, Hevesben kevessé ismert beváltók . . . . . 10,000 —

Óhajtjuk, hogy a mennyiben e számok hibásak, az illetők által javitatnának ki, s a szükséges correctiók küldetnének be szerkesztőségünkhez, miszerint selyemtenyésztésünk statistikáját minél hüvebben meg lehessen a közönséggel ismertetni.

Budapest.

A mult héten hozzánk érkezett sajtó törvény javaslat igen nagy ingerültségbe hozta a fővárosi lakosságot, melly a sajtószabadságot kivitta és már tettleg birta, és ha várt sajtótörvényt, de illy hallatlanokról csak álmodni sem birt.

Azért is azokat ünnepélyesen megégette a szabadságtéren.

A Pest megyei, úgy a középponti választmány is e javaslatot szinte nem helyeslette, s azért Pulszky Ferencz polgártársunk gyors postán az országgyüléshez felküldetett, annak czélszerübbé tételeért. A pestmegyei választmánynak ez érdekben következő fölirata volt:

„A választmány, a törvényhozó hatalom iránt teljes tisztelettel, fölhiva érzi magát kijelenteni: mikép a sajtótörvényeket, ha a közlött szakaszokban szentesittetnének, tartalmuknál fogva ollyanoknak tartja, mellyek az emberiség legszentebb jogát, a gondolat közlésének szabadságát az eddigitől csak különböző, de épen olly nyomasztó szabadalmi lábra állitanák.

A választmány, jogosság és igazságosság szempontjából meg nem állhatónak tartja a közlött törvényczikk 29. §-a rendeletét; melly szerint a mart. 20-ka óta elkövetett sajtói vétségek már ezen, még nem is szentesitett, annál kevésbbé közönségesitett és igy az illetők által nem is ismert törvényczikkek szerint, s igy visszahatólag volnának-büntetendők.

A választmány a kijelölt sajtóvétségek minőségét, többek közt a kilenczedik §-ban foglaltat, határozatlannak, sőt nem is lehetőnek, a megszabott büntetések mennyiségét pedig szerfölött sulyosnak s azért aggodalmat gerjesztőnek találja.

A választmány kijelenti, mikép az időszaki lapok kiadhatását föltételező biztositékok nagysága, akár a külföld e részbeni intézkedései, akár a belviszonyok és vagyonosság, akár pedig az vétessék figyelembe, hogy a biztositék csak készpénzben letehető, — nem tartathatik egyébnek, a sajtóügynek csak egy osztály, a vagyonos kaszt kezébe eresztésénél.

A választmány kijelenti, miszerint a közlött törvényczikk 13. §-át, melly az esetben, ha a sajtóvétségért a szerzőre kimondott büntetés végre nem hajthathatnék, a nyomda tulajdonosát rendeli végrehajtás alá vétetni, az előleges vizsgálattal hasonló sulyu intézkedésnek tartja, mert az ovatosság, mellyet az idézett § a nyomda tulajdonosában támasztand, mindenesetre szigoru előleges vizsgálatot idéz föl.

A választmány kijelenti, mikép a közlött törvényczikkeknél a helyt. tanács által tett ideiglenes intézkedést is jobbnak találja; és mivel az ideiglenes intézkedésnél a reform utján csak jobbat lehet következetesen várni *), a törvényeket kielégitőknek nem tartja, sőt azoknak akkép szentesitését a szellemi kifejlödésre közcsapásnak mondja, még akkor is, ha ezen csak ideiglenes törvény helyébe a következő országgyülés más rendeleteket hozhatna. A választmány tudja, hogy a megszabott büntetések sulyát enyhiti a körülmény, miszerint biróságul esküttszék van kijelölve, de nem téveszthetí szem elől azt sem: hogy az elsorolt hiányok némellyikén esküttszéki eljárás sem segithet.

Ezeknél fogva a választmány határozta, hogy az elnökök eziránt, mind gróf ministerelnök urat, mind a megye követeit olly kérelemmel értesitsék: hogy a még meg nem erősittetett törvényczikkek az elsorolt főhibákban a kor méltó igényeihez szabva igazittassanak. E végzés Pestvárosnak is megküldetett."

Csütörtökön jókor reggel aggasztó hirek keringtek fővárosunkban, mintha t. i. a katonaság fejenkint 60 lövéssel lenne ellátva, a nagy kaszárnyába éjjel 6 álgyút és — mit tudom mennyi — lovasságot szállitottak volna, hogy a kormányzó fegyvert adni nem fog, hogy löport kapni nem lehet. E hireket mind a pecsovicsok hozták forgásba, mig más felöl a katonaságnál hasonló hazugságokkal iparkodtak ingerültséget okozni és növelni. És mind ezt azért, hogy a zavarban majd ők mind eddig is mindig, halászhassanak. Vezérük ugyan is egy hazug hirt közlött a B. P. Hiradóban mintha t. i. a minsterelnök országszerte statariumot hirdettetett volna ki. Ez által akarta azt rettenetessé, népszerütlenné tenni, s ez roszlelküség.

Az ingerültség csakugyan nagy is volt, úgy hogy a nemz. muzeum udvarán $9^{3}/_{4}$ órakor tartandó gyülésnek kitudja, milly eredménye lett volna, ha a vész harang meg nem kondul, (mit én a verekedés vészjelének hittem) s a nép el nem oszlik, délután a választmány a pecsovicsok által reákent gyanúból magát eléggé ki nem tisztitja az által, hogy Budáról nemcsak megnyugtató, de örvendetes hireket és fegyverekre igényeket és utalványokat hoz.

Szombaton 11 órakor a másnap este megérkezett Pulszky tőn a szabadságtéren jelentést eljárásáról, s hogy a még januarban készitett sajtótörvényeken csakugyan tettek módositások, a mennyiben egy naponkint megjelnendő lap 20 ezer helyett 10 ezer, más lap pedig 10 ezer helyett 5 ezer ez. forint cautiót teend le, még pedig nem csupán kész pénz, de kezesség is elfogadtatik. A sértés kitétel helyett rágalmazás tétetett; — mind e mellett is az senkit ki nem elégit, megszüntetését várjuk és kivánni fogjuk a képviselő testülettől. — Jelentette továbbá, miszerint Klauzál polgártársunk a gazdaság és ipar miniszterévé, Szemere a belügyekévé tétetett, e két utóbbi miniszter a belbéke és rend fentartásával is bizatott meg, kiknek Nyári és Pulszki mint miniszteri hivatal-főnökök segédekül adattak. Tehát mnrt. 25-én a sajtószabadság 11-ik napján már láttunk felelös magyar minisztert Budapesten, Klauzált t. i., ki magát a közönségnek nem mint hatalmas tisztviselőt alattvalóinak, de mint barátot és polgártársat barátjainak s polgártársainak mutatta be, harsogó éljenek közt. Este miniszter-társa Szemere is megérkezett. Ministerek még gr. Széchenyi a közlekedés, b. Eötvös a nevelés ügyében.

Vasárnap reggel a nemz. muzeum udvarán tartott isteni tiszteleten az egész sereg, annyira mennyire begyakorolva, teljes számban megjelent. Pest város ekkor csak

*) A megbukott kormányrendszer, melly a lapokat minden módon nyomta, 15 ezer ft. biztositék kimutatását követelé egy politicai laptól. Szépirodalmi laptól sokkal kevesebbet. Most 10 ezer pft. követeltetik. — M.

nem egészen itt volt, részint mint nemzeti őr, részint mint néző.

Nemzeti őrségünk, mellynek száma gyorsan nől, és melly legnagyobb részben fölfegyverkezve van, a közcsendet, bátorságot e zürváros és vásáros időkben is szépen és sikeresen védi. Ugyanis 14 vásári tolvajt, 203 naplopót becsipett.

Vidéki hirek.

Zala. A mart. 16-án Zalaegerszegen tartott közgyülésben elhatároztatott, hogy Deák Ferencz a követség elfogadására megkéressék. Az egész közgyülés készült tehát Deákhoz Kehidára, hozzá csatlakozván a polgárság és az izraeliták is, mert a férfiu iránti bizalom, s a lelkesedés őszinte és általános volt.*) Deák Ferencz pedig ismert szerénységénél fogva nem várva meg, mig hozzá illy számos küldöttség kifáradna, be ment Zalaegerszegre, és rongált egészsége daczára is a követséget elvállalta.

Ez igen nagy örömmel fogadtatott, a városi polgárság fáklyás zenével tisztelgett. Zala Kisfaludyra és Deákra büszkélkedik, nem pedig az isten tudja mi uton módon — kir. tanácsosságra vergődött egyéneire.

Minthogy Deák Ferencz a követség elvállalását csak úgy igéré elfogadni, ha ujonnan elválasztatnék, (noha már octoberben megválasztatott) ennélfogva mart. 22-én a gyülés követválasztás végett folytattatik. Mind a két követ lemondván, Csúzy Pált éri azon dicsőség, hogy helyét Deáknak engedje át.

A megye végzése egyébiránt a mart. 3-ki javaslattal és a pesti 12 ponttal megegyez, csak hogy szükebb.

Kerkapolyi István jeles első alispán ur f. h. 11én meghalt.

Esztergam. E város, melly születési és székhelye volt legelső királyunknak szent Istvánnak, mart. 18-án tanácskozási teremeit fölnyittatá, s nem csupán a királyi Esztergam város, de a tőszomszédságban levő sz. Tamás Érsekváros és sz. György mezővárosok lakosai is nagy számmal sereglének egybe, kiket a kir. városiak mindig édes testvérekkint ölelének, mert az előtt e város egy volt, a százados viszontagságok szakiták szét, de az urbér megszüntével ujabban összeforrandanak. Ezen első ősnépgyülésen kimondatott, hogy miután mind a belbéke, mind a trón legerősebb támasza a nemzetőrség (tehát nem a nagy urak?): ennélfogva addig is, mig az törvény által eszközöltetni fog, egy választmány bizatott meg minden erre képesnek bejegyzésére, s erről mind a helytartó tanács, mind a középponti választmány tudósittatni rendeltetett, ez utóbbi arra is felkéretett, hogy működéséről időnként tudósitást

*) Mennyire különbözik ez azon mondva csinált lelkesedéstő és örömtől, mellynek nyilvánitására hatóságilag fölszólittatnak, sőt parancsoltatnak a város lakosai akkor, ha valami administrator, s több illy szörü hivatalnok érkezik. — Ezen emberek — egyedül a hivatalért mellyet viselnek, tiszteltetnek, ha hivatalt nem viselnének, senki sem hederitene rájok. Ezen emberek hasonlitanak azon állathoz, melly hátán urunkat idvezitönket vitte Jeruzsalembe, s a nép örömét tisztelkedését magának tulajdonitotta, noha az Jézust illette. Mennyire különböznek ezektől azon férfiak, kiket sem a születés, sem a kegy nem emelt a többiek fölé, s mégis a közönség nagy részének őszinte bizalmával, tiszteletével és ragaszkodásával birnak, p. o. Kossuth, Deák. stb M.

küldjön. 2-or. Azon 12 pontok, melylyekben a fővárosi közgyülés nemzeti kivánatai foglaltvák, közegyetértéssel elfogadtattak. A városi követ pedig oda utasittatott, hogy a haza jólétét és az alkotmányos élet kifejlődését teljes erejéből elősegiteni igyekezzék.

Másnap (18án)ismét a nyilt ajtóknál tartott közgyülésen a helytartó tanács intezménye olvastatott föl, mellyben hivatalosan adatott tudtul a szabad sajtó ügyben ideiglenesen tett intézkedése. Nagy örömmel fogadtatott valamint az országgyülési szavazat, a közös teherviselés tárgyábani törvényjavaslat, és az országos küldöttség mart. 16-ki eljárásáról szóló jelentés is. A város ebbeli örömének kijelentésére ő felségéhez felirást intézend, továbbá köszönő felirás intéztetik az ország nádorához, ki a nemzet kivánságait közbenjárásával fényes állásához méltólag elősegitette, ugy szinte köszönő felirás intéztetik az új magyar minister elnökhez. Végre köszönő levél intéztetik Kossuth Lajoshoz, kit büszkén vall Esztergam 2 év óta diszpolgárának.

Temesvár. Fővárosunkba azon hir jött hogy a temesvári városi tanács, a pesti mozgalmakat és diadalmat utánozni kivánó polgárságra ágyukkal lövetett volna; mintha ennek 400-an lettek volna áldozativá s a t. azonban e hirekkel épen ellenkező történt. A városi és megyei hatóság ugyanis a pesti 12 pontot magáévá tevén, a közcsendre fölügyelő választmányt nevezett ki, nemzetőrséget alakitott sat. épen ugy mint itt Pesten.

Debreczenben. mart. 18-án szinte vérontás és rendzavarás nélkül véghez ment a nagy, a radicalis reform, a „fenálló“ (ész és jogellenes privilegiumok t. i.) felforgattatott, az egész nagy közönség leirhatatlan örömére. A nép ugyanis a pesti 12 pontokat szinte elfogadá és a tanácscsal is elfogadtatá, s utasitásba adatta, azon egygyel megtoldva, hogy a király tartozzék az év egy részén Magyarországon lakni; — jövőre a tanácskozást nyilvánossá, Kossuthot pedig polgárra tette.

Csanád. Rendkivüli lelkesedéssel kisértettek az utolsó megyei közgyülésen hozott végzések, mellyek szerint a pesti 12 pontok itt is elfogadtatván utasitásba adattak; a követek, mint nemzeti képviselők, a nemzet javára mindent tehetni fölhatalmaztattak; az egyik követre nézve pedig (Pozsonyi Ferencz e jó ember neve) a megbukott és eléggé kiismert párt vitéze levén, s ennélfogva a rendek illy életbe vágó ügyet lelkiismeretére bizni nem mervén: olly utasitást adtak, miszerint ha társával (Rónaival) ellenkezően szavazna, az számba ne vétessék. Ez aztán bizalom és megtiszteltetés P. F, urra nézve; de ki tehet arról, midön ő olly párthoz tartozik mellytől óvakodni kötelesség, miután: qui semel turpi fraude innotuit, etiam si verum dicat amittit fidem.

Külföld.

Mindenütt az egész vén Európában olly nemű mozgalmak láthatók, mellyek az absolutismust vagy megdöntötték már, vagy bizonyosan megdönteni fogják: mellyek az aristocratiát ép ugy agyonverik, mint az aristocratia a szabadságot, polgárisodást, személy- és vagyonbátorságot, a középkortól kezdve a mai napig. A Hiradó ugyan azzal biztatja magát, hogy „a republicanismusnak Angliában nincs alapja;“ azt mondák másfelől, hogy az aristocratismus az angol nép természetében mélyen gyökeredzett.

Arról, hogy a republicanismusnak Angliában alapja

nem lenne, bajos volna bennünket meggyőzni, miután ennekelőtte nehány évvel épen egy, ugyancsak democraticus szellemü és több mint 3 millió aláirással boritott petitio nyujtatott be a parlamentnek, de e petitio félrevettetett, mert bár jogossága elismertetett is, de — az akkori körülmények közt — a hazára, a közjóra — (azaz hogy az aristocratiára) nézve károsnak itéltetett.

Tehát több mint 3 millió embernek, ki adót fizetett, a legigazságosabb kérelme félrevettetett, mert az káros lett volna azon talán 3 ezer családra, melly azt országnak mind egyházi mind katonai mind polgári legfölsöbb és legzsirosabb hivatalait monopolizálta. (Mert senki se gondolja mintha az egyenlöség ott is egyéb lenne irott malasztnál, protectio, nexus, nepotismus osztja a hivatalokat ott is mint akárhol.)

A „szives egyetértés", mellyet a szabadság halálos ellensége Lajos Fülöp az angol királynéval kötött, még a zsarnokoskodó gazdagok elleni gyülölséget nem csökkentette. Lajos Fülöp kikergettetése hirére az irek csak nem tébolyodott örömbe merültek; és nyiltan revolutióra bátoritják egymást beszédek és lapok által. A scotok, ujabb hirek szerint Victoria ellen föllázadtak. Londonban magában komoly mozgalmak vannak.

Franczia ország. Az utóbbi forradalom óta, a munkások munkadijuk fölemeltetését, munkaidejük leszállitását követelik; ezen hirre a pénzesebbek, kik az előbbi megvesztegethető kormány alatt magukat a nép véréből teleszitták — most már sorra megszöknek a városból; — mert vagyonukat féltik a követelő győztes tömegtől.

A pecsovicsoknak ez igen jó ürügy a forradalom gyanúsitására, kárhoztatására, mintha az a tulajdon szentségét támadná meg; mikor az elkergetett kormány a nemzet zsirját kiszitta, s abban a nagy urak megosztoztak; midön a mult nyáron és öszön az aristocratia által elkövetett olly gyalázatos tények jöttek napvilágra: akkor is idején lett volna a kárhoztatás, de a pecsovicsok akkor igen bölcsen hallgattak, mert a tulajdon szentségét akkor ők támadták meg.

Lajos Fülöpről többféle torzképek keringenek. Hü szolgája Guizot ur professorkodni fog, mivel „semmie sincs", nem volt olly okos mint gazdája, hogy valamit megmentett volna; a mi egyébiránt még kérdés.

Lajos Fülöp adjutánsa visszatérvén, a republicát nyugdij adásra kérte föl az exkirály részére, ki igen szegény. (Csak 200 milliót mentett meg.) A nyugdijat 18 évi hü szolgálatáért csakugyan meg is érdemli.

Párisban a német mesterlegények mintegy 6 ezeren német és franczia zászló alatt (e kettő egy széles szalaggal összefüzve volt mellyen e szó vala olvasható: testvériség) az ideiglenes kormány szállása elé mentek hódolatuk jeleül, a párisi nép örömriadásai közt.

Ugyan-e németek nyilván ünnepélyesen megégették az ausztriai baktert, — akarom mondani az osterreichischer Beobachter — azon számát, melly a februari dicső napokat ultra pecsovics szinekkel festette le.

Mart. 13 a politikai vétségekért fogva tartott, de most már szabadon bocsátott férfiak egy küldöttsége tisztelkedett az ideiglenes kormánynál és segedelmet kért. Marrast Armand ur biztositá öket a felöl, hogy a nemzet hálájára és jutalmára jogos igényük levén, azonnal segélyeztetni fognak.

A nemzeti őrség, a forradalom óta folytonos szolgálatban levén már kifáradt. Figyelemre méltó nálunk is, nehogy kifárasztott nemzeti őreink akkor mikor tán legszükségesebb lenne, a szolgálatot ne birják.

Németország. Porosz- és Hannovera országokat kivéve, mindenütt szabad sajtó van már még Szászországban is, hol tudvalevőkép a király a legujabb időkig még mindig makacskodott. Különös az, hogy ezen „atyai kormányok" maguk jószántukból sehol sem adták meg a népnek azt a mivel tartoztak, hanem mindenütt erővel csikarták ki tőlük, és igy könnyen megeshetik, hogy ugyan azon komediát fogják majd játszani, mellyet 35—40 évekkel ez előtt Napoleon ellenében játszottak, t. i. hogy a királyi szavukkal és pecsétükkel megerősitett szerződéseket is megszegték, mihelyt büntetlenül tehetni vélték, azt adván okul, hogy azok öket nem kötelezik, minthogy erővel csikartattak ki tőlük.

A német szövetség, melly ennek előtte a német szineket (veres, arany és fekete) megtiltotta, mint szinte a szabad sajtót is, most a szövetségi palotára német szinü zászlót tüzetett ki, s a sajtószabadságot utólagosan megengedé. (Épen ugy teszen, mint a mint helytartó tanácsunk, és épen azért van épen olly kevés becsülete). — Constancz-ban a nép lázas ingerültségben van, a német köztársaságot kikiáltotta. Nem igen hisznek a fejedelmeknek, kik népeikkel eddig semmit sem törődtek, kivévén annyiból, hogy a portiót rendesen befizessék. Würtembergben, Frankoniában, Thüringiában a paraszt lázadás kegyetlen, (de nem méltatlan) executiót tart a kastélyok és paloták lakói fölött, a kastélyok és paloták fölgyujtatnak, azon hiedelemben hogy azok a fölvilágosodást csak ezen egy uton segitik elő Ugy látszik (a parasztok) visszaadni akarják mind azon keserveket, melylyeket ők az uraktól, és az ők apjai s ősei az urak apjaitól és öseitől századokon át elszenvedtek. Darmstadt-ban, valamint Szászországban is a sajtótörvény nem áll 99. §-ból mint a mienk, (melly igaz, hogy még csak javaslat) hanem ezen 3-ból: 1-ör. A sajtó szabad, a censura eltöröltetett, és többé fölállittatnia tilos. 2-or. Minden nyomtatványon a nyomdár és kiadó neve ott legyen, minden hirlap a kiadó és felelős szerkesztő nevét magán viselje. 3or. A jelen törvény az alkotmány védpaizsa alatt áll.

Poroszországban aligha azóta a trón megürülve nincs, legalább olly hirek szárnyalnak, mintha a király, arra támaszkodva hogy hatalmát „isten kegyelméből" birja, a néptől elidegenithetlen jogait folytonosan és makacsul megtagadván, az mart. 14-án a palotára törve borzasztó kegyetlenségeket követett volna el ő fölségén, ki is csak nehezen menekülhetett meg, mire a köztársaság kikiáltatott.

A) „Különös az, hogy a fejedelmek „isten kegyelméből" mondják birni hatalmukat."

B) „Sőt nem különös, mert ha az isten csupán igazságos lenne irántuk nem pedig kegyelmes, legnagyobb rész nemcsak hogy fejedelem, de még falusi biró sem lehetne."

Ujabb hirek szerint 14-én csupán csoportozás volt Berlinben, mellyet az „atyai kormány" akkép oszlatott el hogy a csoportokat láncsás és vasas lovasokkal legázoltatta, lenyargaltatta; és „atyai szive" jó indulatjának tanusitásaul kartácsokkal lövöldöztetett 1 nap 1 éjjel a

népre. A birka szelidségü nép még ezt is kész lett volna elfelejteni, miután a király minden jót megigért; de midőn az ezekről szóló proclamatiókat örömmel olvasná, ő fölsége ujobban több százakat lelövetett közülök. De már erre elfogyott a türelem, torlaszok emeltettek sok utczákon, mellyek a gyalogság lovasság és álgyuk ellen vitézül védettek. Később gyilkos harcz után a polgárság nehány kaszárnyát, s a honvédi fegyvertárt elfoglalta, a koronaörökös lakását fölgyujtotta; és 19-én esti 5 órakor a királyi palotát már megszállva tartotta. —

Bécs. Az uj ministerium ellen igen alapos kifogás van, t. i. hogy nagyon megérzik rajta a Metternich szaga. A nemzetőrök helyre állitották a rendet; a zavar alatt fosztogató csoportok elszéllyesztek; egy kaszárnyába 3 ezer (??) zsivány záratott be; másfelől 80 tetten kapott rabló agyonlövetett. — De Metternich, *) ki a birodalmat annyi milliókkal kárositotta; ki annyi millió embert 40 éven át boldogtalanná tön; ki annyi vért ontott itt is ott is, ki a népet királya ellen igazgatá, hogy az orosznak szolgálhasson; ő ki szinte tetten kapatott nem lövetett főbe nem akasztatott föl, hanem elszöktettetett. Óh te ki parádiázott igazság!!

Dánia ugy látszik a kapcsolt német tartományokat dánositani akarja, min a németek igen örülnek, mert igy legalább okuk és alkalmuk leend a dán kormányt ránczba szedni, és német testvéreiket kiszabaditani.

Svédországban, az aristocratia szabad és kiállhatatlan gőgös, Norvegiában pedig nincs aristocratia s az országnak nem kell a nagy urak számos fiainak „rangjukhoz illő eltartásáról" gondoskodni, az évenkinti adó igen csekély, a jólét és megelégedés átalános; ennélfogva a közbéke biztos és állandó, mert a hol aristocraták nincsenek, ott koldusok sincsenek, tehát a communismustól nincs mit félni. Ezen igen fontos körülményt ajánljuk hazánkfiai figyelmébe.

Olaszországból alig kaphatni hireket. Annyi bizonyos, hogy egy zsebherczegség (ad normam: zsebkönyv) erkölcsileg s szellemileg parányi kis uracskája, a körülte mindenütt győztes forradalom daczára, s ennek mintegy ellendemonstratioul, a civillistát (saját felséges személye évi jövedelmét) megkettőztette. (Hihetőleg most még egyszer annyi jó szolgálatot akar tenni országocskájának mint ezelőtt.) Minthogy pedig igy, a nélkül hogy az adót szökkentené, csak akkor intézkedhetik, ha egyéb kiadásait mérsékli: ennélfogva elhatároztatott, hogy jövőre minden haszontalan kiadások megszüntessenek, p. o. iskolákra, tanitókra, országutakra, hidakra, kórházakra forditatni szokott pénzek.

Szicziliának a nápolyi király mindent megigért ugyan, de azért Messinát lefoglalva tartja; — a nápolyiak is keveset biznak már királyukban, ki csak nehány hónappal ez előtt is vad kegyetlenséggel tudta saját ártatlan alattvalóit mészároltatni. — Ha nem hisznek igen okosan tesznek.

Egy bibornokot, ki a jezsuitáknak és az absolutismusnak olly őszinte, sőt fanatikus hive volt, a nép majd agyon kövezte, mivel a hozzá küldött nemzeti szalagokat lovaira aggattatta.

A jezsuitákat hijában nevezzük már ultramontanusoknak, mivel azoknak Olaszországban (túl a hegyen, az Alpeseken t. i.) most már ép úgy nincs hazájuk, mint Magyarországon. Az olasz nép e bárányböbe bújt farkasokat, e szenteskedő gazembereket hiveikkel együtt ép úgy gyülöli és üldözi, mint a helvetiai vagy német. A multkor Genuában kikötött egy hajó a Sveiczból kicsapott jezsuitákkal, s a nép majd széttépte őket, csak földalatti uton menekülhettek meg hajdani palotájokból. Bécsben a forradalom alatt szinte csak egy hajszálon függött már életük, a nép akkor tört be tanyájukra, mikor valamennyien polgári ruhákba bújtak, mellyekben rájok nem ismerhetett.

*) Fürst von Ochsenhaus, magyarul?: ökörházi herczeg. M.

Gabona-ár váltóban.

Pest, mart. 24. 1848. (pesti mérő.)

Tiszta buza.	Kétszeres.	Rozs.	Árpa.	Zab.	Kukoricza.
240—280	— — —	150—190	— —130	80 — 93	100—110

Pozsony, mart. 7. 1848. (pozsonyi merő.)

165—185	— — —	130—135	90 —100	66 — 70	90 — 95

Zágráb, febr. 24. 1848. (pozs. mérő.)

200—230	170—180	160—167	— — —	70 — 75	120—125

N. Kanizsa, febr. 23. 1848. (pozs. mérő.)

145—170	— — —	105—112	90 — 95	60 — 65	90 — 95

Veszprém, mart. 3. 1848. (pozs. mérő.)

140—170	115—125	97 —108	75 — 82	50 — 53	70 — 75

Győr, mart. 6. 1848. (pozs. mérő.)

138—178	98 — 115	98 —115	60 — 75	53 — 58	70 — 78

Mozsony, mart. 9. 1848. (pozs. mérő.)

130—185	130—140	110—130	70 — 90	50 — 60	80 — 90

Temesvár, febr. 25. 1848. (pozs. mérő.)

150—170	— — —	— — —	65 — 70	45 — 50	50 — 60

N. Enyed, febr. 24. 1848. (kis véka.)

116—120	92 —100	72 — 80	— — —	36 — 40	48 — 56

N. Szombath, mart. 3. 1848. (pozs. mérő.)

148—170	— — —	110—120	80 — 84	60 — 63	— — —

Miskolcz, mart. 11. 1848. (pozs. mérő.)

170—175	158—160	135—140	95 —100	— — 35	90 — 95

Status-papirosok és részvények kelete.

Ezüst pénzben.

Mart. 9-kén 1848.

Bankrészvény, darabja . . .		1300 ft
Status-kötelezvény . .	5%-es	98½ —
„ „ . .	4%-es	71½ —
„ „ . .	3%-es	53 —
1834-ki kölcsön (500 ft) . .		750 —
1839-ki kölcsön (250 ft) . .		232½ —
Eszterházy sorsjegy . . .		56 —
Pesti középp. vasut (100 ft) . .		63 —
N.-Szombathi „ (100 ft) . .		— —
Pesti lánczhid részv. (100 ft) . .		— —
Gőzhajó részv. (500 ft) . . .		505 —
Windischgrätz sorsjegy . . .		— —
Északi vasut		91 —
Bécs-gloggniczi		83 —

Dunavizállás 0 felett.

Mart. 19-én reggel: 7′ 2″ 0‴

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

26.

Pest, péntek **HETILAP.** mart. 31. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. r.

Hazafiak!

Európa nagyobb része küzdött, s kivivta az utóbbi időben a szabadság és jogegyenlőség elveit. Magyarország is fellelkesült e szent ügyben. A pesti 12 pont által, s részint az országgyülés által is ledöntettek azon korlátok, mellyek az ország fiait különszakasztották. Az urbéri viszonyok megszüntetve, a közös teherviselés meghatározva, a népképviselet és nemzetőrség elve kimondva, a sajtó bilincsei összetörve: szabad a föld, szabad az ember ki e földet lakja, szabad a szellem; nincs többé nemes és nemnemes, polgár és nempolgár, mindnyájan egyenlő fiai vagyunk Magyarországnak, osztozók annak minden jogaiban és minden terheiben. A szabadság és jogegyenlőség, a vészpillanataiban egygyé olvadt nemzet közvéleménye s az országgyülés által egyértelmüleg kimondva s elfogadva van. Ezeknek biztositásaul nem volt egyéb hátra, minthogy a nemzet összes ügyei önálló magyar kormány, magyar felelős ministerium által kezeltessenek. Ez is megigértetett.

Ő felsége a magyar király gróf Batthyányi Lajost felhatalmazta önálló magyar kormány alakitására.

Jogunk, sőt kötelességünk azt hinni, és honfiaink előtt annak hitelt szerezni, hogy a mit ő felsége V-ik Ferdinand saját neve aláirásával megerősitett, az szent és visszavonhatatlan.

Jogunk van követelni, hogy a nemzet minden ügyei a nemzet többsége kifolyásának, a magyar felelős kormánynak kezében legyenek.

Ez volna szabadságunk és függetlenségünk koronája és biztositéka, s ez, tisztelt hazafiak, most veszélyezve van.

A régi országnyomorgató rendszer barátai arra kivánják birni felséges királyunkat, hogy a had- és pénzügyet, — tehát a nemzet idegét és vérét, — a nemzeti magyar kormány kezéből kivegye, s igy királyi szent szavát álmagyarázatok által meghiusitsa.

Mi ezen czél ellen, melly kijátszása volna a nemzet igazságos követelésének s nyilt megcsalása a nemzetnek, határozottan tiltakozunk.

A pragmatica sanctió, mellyben a nemzetnek s az országlóháznak jogai kölcsönösen biztositva vannak, kétoldalu kötés; eddig csak egyik része volt életben, melly az országlóház javát érdekli; jelenleg szükség, hogy kormányunk függetlenségének biztositásával másik része is teljesedésbe lépjen, a nemzet jogai is biztositassanak.

A nemzet vérét áldozta a pragmatica sanctió egyik részeért, ugyanezt fogja tenni, ha kell, másik részeért is.

Azon tanácsosok, kik a jó fejedelemnek a nemzet kivánsagaival ellenkezést tanácsolnak, nyiltan kijelentjük, nemcsak a nemzetnek, hanem a dynastiának is ellenségei, mert a dynastia érdekével játszanak.

Igy érzünk, igy nyilatkozunk mi, s hasonló érzelemre számolunk az egész országban.

Éljen a király, éljen a szabadság, éljen a magyar független felelős kormány!

Kelt Pesten, mártius 27-kén 1848.

A rend fentartására megbizott pestvárosi állandó választmány ülésében.

Tartalom:

Hazafiak. — A haza veszélyben van. — Magyar műnökök (Szabó Adám). — **Egyesületi mozgalmak.** Az erdélyi kölcsönös jégkártérítő társulat. — **Budapest.** — **Törvényjavaslatok.** A jászkun kerületekről. A hajdu kerületekről. — **Vidéki hirek.** Miskolcz. Pécs. Eger. Kassa. — **Külföldi hirek.** Németország Olaszország. —

A haza veszélyben van.

Hannibal ad portas! kiálták a megrémült rómaiak egymás közt, midőn a győztes carthagói vezér az egész római hadi erőt tönkre tévén sietett Róma alá, melly a gallusok óta ellenséget nem látott. A rémülés általános és igen nagy volt, de Róma nem esett el, és pedig azért nem, mert halálos ellenének meghódolni, tőle békét koldulni, sőt vele a béke felől még csak alkudozni sem akart. És e kiabalás: Hannibal ad portas! a végveszedelmet, s annak nagyságát fejezvén ki, mindenkit tettre és ereje lehető legnagyobb megfeszitésére ösztönözött Hannibal ellen.

Hannibal ad portas!; magyarul: a haza veszélyben van! Halálos ellenségünk az orosz hadsereg, határainkat fenyegeti! Itt sincs most helye a gyáva remegésnek, nincs a bizonytalan sikerü alkudozásnak, de az erős elszánt akaratnak, a gyors tevékenységnek van itt most az ideje!

Hazánk jelen állapota hasonló Francziaországéhoz a mult század végén. Ott is a „fogyasztók“ — vulgo aristocraták — pillanatnyi megrettenés következtében megszüntették a parasztra nézve annyira átkos urbéri viszonyokat, kimondották az egyenlőség a közteherviselés elvét stb., de később ijedtükből magukhoz térvén, megbánták nagylelkűségnek csúfolt gyávaságukat, és csökönyösködtek, és a hazafiak ellenében oppositiot képeztek.

Nem ugyanezt tapasztaljuk-e mi is a fölső táblán?

Nem metéltetnek-e körül e tábla által a különben sem kielégitő törvényjavaslatok még inkább?

Nem kézzel fogható-e, hogy e tábla igen nagyon bánja századokon át bitorolt égbekiáltó privilegiumainak föláldozását?

De másban is hasonlit állapotunk a mult századbeli franciákéhoz.

A franczia csökönyösek fegyverre szóliták az absolut külhatalmakat, az igazságot követelő hazafiak lekonczolására.

A magyar csökönyösek makacsul szolgáltak Metternichnek, ki az orosz czárt hitta segitségül a forradalmiak elnyomására, a jogosat követelők felkonczolására.

A franczia csökönyösök, a „fogyasztók“, rá beszélték királyukat, hogy királyi szava és királyi kötelessége ellen tegyen, hogy ne üzze el, de hivja be a külhatalmakat és általuk állitsa helyre az égbekiáltó visszaéléseket, s büntesse meg, kik azok ellen zászlót emeltek.

A magyar csökönyösdik, a „régi országnyomorgatók“, a „fogyasztók“ támogatják directe és indirecte azon hitetlen tanácsosokat, kik — ugy látszik — királyunknak szinte illyeneket tanácsolnak. Ők akadályozzák a magyar királyt abban, hogy halálos ellenünket az oroszt határainkról elüzze. Ők ezt teszik, miután lehetlenitik a magyar királynak a hadviselést az által, hogy a pénz- és hadügy ministeriumát azon diványtól akarják függővé tenni, melly minden idejét, minden erejét egyedül csak a szabadság eltiprására, és az emberiség nyomorgatására tudta forditani, s ezen diván a Metternichféle átkos emlékü bécsi ministerium.

A mi csökönyeseink tehát azt akarják, hogy szabadságunkat a Metternich-féle ministeriumra bizzuk, vagy is arra, ki annak leghalálosabb ellensége. Ebre a hájat.

Ők azt akarják továbbá, hogy nemzetőrségünk csak nehány ezerből álló csekély csoport legyen, mert azt kivánják, hogy csak az irattassék be, kinek 300 ft évi jövedelme van. —

Ők azt akarják, hogy még azon kevéseknek se adassék fegyver, csak majd akkor, ha ők a bölcsek jónak látni fogják.

Ők azt követelik, hogy a már nagy üggyel bajjal fölfegyverzett nemzetőrségtől szedessék el a fegyver.

Szóval ők azt akarják, hogy kevésnek szabadjon, de senkinek se lehessen védeni a hazát, a szabadságot; hogy az orosz könnyü szerrel helyre állithassa a régi állapotot. Ezért késleltetik a törvényeket, ezért az incompetens országgyülés szétoszlását, ezért támogatják halogatásaikkal indirecte, és (tán) kérelmeikkel directe az austriai Metternich-féle divant, ministereink megerősitésének meggátlásában, hogy az alatt az orosz meglepvén bennünket készületlenül, föltétlénül meghódoljunk nekik.

Ezt róluk föltehetjük mert:

Ők a historia kezdetétől fogva örökké elnyomói voltak a népnek, és még ezen országgyülés alatt sem akartak semmit is tágitani; — csak miután Párisban a trón összeégett, Münchenben és Bécsben erössen ingott, miután az aristocratia az emlitett helyeken részint sirjába tasziltatott, részint halálra sebesittetett és a sor már már rajtok volt: — csak ekkor és nem előbb mondtak le iszonyú privilegiumaikról kárpótlás mellett. És még is, már ezt is fölhányják, már is dicsekednek vele, mig azzal, hogy 8 századon át a nép vérével éltek, hogy azt pazarolva ontották s még az utólsó franczia háborúkor is minden igaz ok nélkül patakokban engedték folyni: ezzel nem dicsekednek, erről hallgatnak.

Ime ezek kezében van hazánk állapota jelenleg.

Annakokáért az első felelős magyar miniszterium intézkedjék, és mi tenni fogunk, mert megesküdtünk s eszküszünk hogy rabok tovább nem leszünk. —

Tóth Móricz.

Magyar műnökök.

Szolnokból vasuton jöttünk. Irgalmas isten! minő vasut! Egy évnél több hogy én, ki szerencsés valék magyar létemre olasz épitőjétől egy kis alkalmazást nyerni műnöki szakban — oda hagyám azt. Azóta járhatóvá, de sőt már járhatlanná is lett a pálya! Uti társaim folyvást a kocsik vágányból kiugrásáról értekeztek, másoknak a szeszélyes kanyargók tömege nem fért fejükbe, mindnyájunkat pedig hatalmas tengeri betegség fenyegetett, hányatva irgalmatlanul föl és le — — —

Illyesek láttára az ember eszmélkedik s végre önkéntelen fölsajog honfi kebele, ha kivált ismeri az ügy más oldalait is. Keserüség nincs bennem egyesek iránt. De midőn

műnöki szakban csak annyi tudományt s tapasztalatot sem akarnak hinni körünkben, mennyit mutatott s mutat az eddig nálunk működött idegenek csapata: akkor lehetlen nem akarni fölnyitni szemét a látni nem tudóknak s fölmutatni egész meztelenségében a botrányt. Szánó gúnymosolylyal nézhet bennünket a külföldi, mint emeljük nagy férfiak sorába a kontárt, ki honában meg nem élhetve itt tán úgy a hogy mozgásba tudott hozni egy czukor vagy szeszgyárt, vagy roppant pénztömeggel évek alatt átfuratott egy földhátat; azután ha látja az élősdiek egész seregét, az ásósokból (Teichgraeber) metamorphosált technicusokat, lánczhuzókból termett mérnököket, lakatos legényből lett vagy csinált országos közlekedési tanácsadót. Hát még ha tudná, hogy angolnak kellett lenni lánczhidunknál a legutolsó munkástól a legelső műnökig? — Ki azonban szinte nem egyébb, mint a londoni parancsok gépi végrehajtója, s ez ember ki eddig egy rosz német brochurön kivül (mert magyarul nem tud) egyebet föl nem mutatott, országos közlekedési tekintélylyé gradualva! — Nagyszerü épitményeket bámul az avatlan, pedig nem került ám a tervezőnek több fejtörésbe, mint szobafestőnek kiválasztani egyet mintái (patron) közül, és hányszor történnek még ama választásban is markos hibák?! Ki hozzá ért tekintsen egyszer a központi vasut idétlen majmolásira, schweizi halmazaira. — Legnagyobb csalódás nagyobb munkálatok becslésiben mutatkozik azoknál, kik jobbat nem láttanak; — könnyen elfelejti itt az ember, hogy minél nagyobb a vállalat, annál könnyebb csudákat mivelni lángész nélkül, — meglepni a bámulót nagysággal nagyszerüség nélkül, — a kültekintet nem veszi számba, hogy Anglia s Frankhon gyártmányit csak megrendelni kell. — De ki beljebbre néz, vizsgálni fogja az okos gazdálkodást, a fölhasznált erőt és időt, és messze jövendőre szóló czélszerüséget, észreveszi föl volt-e használva minden lehető előny vagy csak gépies egyformaság kényelme közt örlődött le a busásan dijazott idő? — Ki ezt megitélni tudja és akarja, meg fogja lelni a központi vasuton az óriás varga betüket, látni fogja az elkezdett és abba hagyott czölöpzeteket, mert az irány jól kitüzve nem volt, kiépitett és földdel betömött hidakat vagy ereszeket. Örházakat márványos kutaikkal papiroson tett fölosztás szerint helyezve olly pontokra, mellyekből az örnek előre s hátra látni nem lehet, miért új örházak lőnek szükségesek, csakhogy ezek kutjaira már nem márvány jutott. Látni fogja az istentől áldott sikon, (melly még nagyobbszerü épitéseket sem igényelt egyetlen hidacskán kivül) a kanyargók oktalan tömegét, s miután kitüzve sem jól valának, vétkes össze férczelését azoknak, és a nevetséges számokat, mik ama szükségből segitő kanyargók radiusául adódtak, kiáltó bizonyságaul a hanyagság és járatlanságnak. — A földmunkáknál sajnálni fogja azon szép és drága anyagot, melly ott olly lelketlenül van fölhasználva!

Nem! olly egyíptomi sötétség még sem nyomhatja honunk fiait, hogy közöttünk ne találkozzék csak annyi képesség is, mennyit tanusitott e zagyva nép! — Azonban távol sincs szándékomban tán gondolni is arra, hogy egyes magány vállalatoktól — minő a központi is — szorittassanak ki az idegenek. — E vállalatok bár e haza földén, de nem e haza pénzén épülnek, ezek belső ügyeihez nekünk szólónk nincs; ők, kik pénzüket okosan és becsületesen fektették bele, — ám lássák kire bizzák azt! — De a jövendő szempontjából leendő országos és magán vállalataink érdekében szóllalok föl. — Ime épül már nálunk statusköltségen is vasut, az oravicza-báziási, tervezői s vezetői külföldiek! — Keletkezett vasut-társaság: szeged-temesvári, szeged-kecskeméti, mozgásban van az arad-szolnoki. És lehetlen aggály nélkül látni, hogy ezek tervei is már megtéve, kizárólag külföldiek által vannak. A központi vasut kegyelmes pártfogásába ajánlották eddig magukat minden keletkező vasuttársulatok, melly mig maga magát alig tarthatja fön, s a Debreczenig épités reményével is rég fölhagyott: addig az élén álló egyedek ügyesen tudták — fontosságot szerezve maguknak — külföldiek javára kizsákmányolni a magyar filiális társulatok azon együgyü hitét, mintha a központi vasut volna az egyedül segitő hatalom. (Risum teneatis!) — Hol gr. Zichy ő exc. megjelenni méltóztatott, már a vasutat odáig nyulva képzelte a boldog város, és ő exc.jától hódoló köszönettel fogadá a műnök ajánlást, — kik rendesen Klein testvérek emberei közül küldettek ki, nivellálni és tracirozni a mint jött; azután ez adatokhoz télen át, midőn egyébb munkát tenni nem lehet, a brünni vagy prágai bureauból pompás rajzok csatoltattak, káprázatni a szemet a terv nagyszerüségével. Hidak, épületek legszebb mustrái kizsákmányoltattak, a magyar társulat elragadva bámul rajtuk, oh pulchra species! és fizeti adóját a tisztelt Klein testvéreknek pengő magyar pénzben.

Igy ment ez eddig, de többé igy nem mehet! Hogy nem volnának alkalmas egyedeink, azon gondolatnak alázó igaztalanságát nem éreznünk lehetetlen, midőn példákat látunk és tényeket mutathatunk föl, minőket elleneink sem vártak volna tőlünk, és miket mégis erőink non plus ultrájaként távol sem tekintünk. Az elfogulatlan itélő belátja itt, mi létezik és mi hiányzik még. Birunk bizonynyal nehány egyeddel, — ha kevéssel is — kik az elmélethez — mit önmivelési vágyunk adott, — gyakorlatot is kapcsolni szerencsések lehettek. Birunk fiatalabb tehetségekkel, kik külföldön forgolódtak, s csak tért és alkalmat kell nyerniök rövid időn kitünhetni. De csak legyen egyetlen egyénünk, kit nem érdemetlenül szerencse és közvélemény karoljon föl, már eredménye országszerü, mert csak egy fő kell, kiben bizalom lehet, s egész kivitel honfi kézen marad, és ő ki egyszer nagyobbszerü teendővel bizatik meg, oldala mellett növeli föl az egyedeket, kik tán csakhamar tulszárnyalandják mesterüket, birva egy gyakorlat-iskola firmájával, mire eddig nekünk szert tenni lehetlen volt. Ide mutat a tiszaszabályozás példája, hol a derék Vásárhelyi egyénisége magyar műnököknek tartá fön a munkát, mit talán nélküle Fyne hollandjai, vagy Paleocapa olaszai végeztek volna.

Illy egyéniségeket kiszemelni, ha bár a hon határin kivül működő honfiaink közül is, (mert illyenek is vannak, főleg a mechanicai szakban) föladata lesz a leendő ipar és közlekedés ügyi ministernek. Azonban, kiket a dolog legközelebbről érdekel, hazai mérnökeink és honosult társaik tehetnének jelenleg véleményem szerint hathatós lépést emancipaltatások iránt. Napjaink mozgalmak napjai! Jöjjenek egybe uraim, kik e szakból Budapesten találkoznak. — Szerkeztessék petitio, szerényen figyelmeztető a kormányt. — Véleményem szerint legfőbb lenne kiványi, hogy az országos vállalatok élire állitandó főműnökök honfiaink legyenek, s miután saját körét kiki legjobban ismeri, egyszersmind ki is lehetne jelölni s fölmutatni nehányakat, kiket közelisme-

*

rés köröz készültségük, vagy épen működtük következteül. Uraim félre az álszemérem és a kegyeletekkel. Ti legjobban tudjátok megkülönböztetni a szájas kérkedőt a szerény önmüvelte képességtől, a bureaucratiától polczra emelt acták emberét, a gyakorlat bár csak egy ágában is forgolódott férfitól, a kegyenczek üres fejü legióját a studium és munka fiaitól. És ezt cselekedve, úgy hiszem legkedvesb szolgálatot teendetek, a leendő kormánynak is, könnyitve egy részben annak nehéz föladatában. Kivánandó lenne még egyének utaztatása, söt külföldön tartása s beajánlása ott némelly vállalatokhoz egyes tárgyak betanulására. Végre sürgetése a polytechnicum létesitésének. Ezen petitio iratnék alá az országban, s mindenütt minél több szakbeliektől, s magyar kormányunk lévén, annak biztos sikeréről kétkednünk nem szabad.

Szabó Ádám.

Egyesületi mozgalmak.

A legfelsöbb k. megerösitést nyert erdélyi kölcsönös jégkármentő társaság közelebb mult febr. 19-kén Kolozsvárt közgyülést tartván, annak meghagyásából ezen intézet állásáról a tisztelt közönséget következőkben értesitjük:

A társulatnak 4 év ótai létezése alatt, minden év több meg több tagokat csatolván ez intézethez: a mult 1847-dik év azon örvendetes eredményről tanusit, hogy a résztvevők száma 491-röl 1,247-re, a biztositott mennyiség pedig 302,882 ezüst ft 52 krról 855,401 ezüst ft 51 krra szaporodott, s igy a részvét 756 taggal és ezüstben 552,518 ft 59 kr. biztositott mennyiséggel gyarapodott: minélfogva természetesen kellett következnie, hogy a kárvallottak száma is aránylag növekedett, jelesen midőn 1846-dik évben 40 tagnak kártéritésül 3,396 ezüst ft és 57 kr. fizettetett, a mult évben az előfordult 81 jégkári eset utáni kármennyiség a becsü költséggel s az ügyvivők jutalmával együtt összesen ezüstben 10,356 ftot és 35 krt tett, mi a bevételből nemcsak hogy teljesen fedeztethetett, söt a károk egészbeni kifizetése mellett még 4,084 ezüst ft és 8 kr. mint felesleg megis maradt, melly is a folytonoson résztvevő tagoknak a szabályok 72-dik § értelmében, az abban meghatározott módon az 1852-dik évben illetőleg vissza adandó leszen.

Az intézet működése a mult évben Erdélyen kivül Magyarhonra, Ausztriára, Csehországra, Galicziára, Stiriára, Karinthiára, Morvaországra s az ehhez csatolt Sziléziára is kiterjesztve levén, az ezen országok szerinti részvétet és eredményt az itten következő jegyzék részletesen kimutatja:

ország	tagok száma	Biztositott mennyiség p. p.ben		Dij bevétel, kizárólag ügyvivőségi járandóságot, s a becsü költségeket p. p.ben		Kártérítések: kárvallottak száma	Kártérítések: p. p.beni mennyiségben		általános: nyeremény		általános: veszteség	
Erdély	527	304999	25	4845	22	12	540	49	4304	33	—	—
Magyarország	140	112569	54	2111	46	35	3749	4	—	—	1637	18
Csehország	258	168747	36	1759	14	1	65	—	1694	14	—	—
Galiczia	17	45890	18	628	3	3	1040	27	—	—	412	24
Ausztria	83	59934	37	885	27	4	284	59	600	28	—	—
Stiria	128	69115	31	1403	1	24	2868	15	—	—	1465	14
Karinthia	11	8781	51	138	25	—	—	—	138	25	—	—
Morva és Szilézia	83	85362	39	896	48	2	34	24	861	24	—	—
Öszvesen	1247	855401	51	12667	6	81	8582	58	7599	4	3514	56

ebből kitetszőleg, midőn a társulatnak a magyarországi, galicziai és stiriai kártéritési összegeket, az onnan bejött betételi dijakon felül még összesen 3,514 ezüst fttal 56 kr.ral kelle pótolnia, egyebütt nyereségben vala.

Ezek szerint, miután 4 év leforgása alatt a társulat 170 kárvallottnak 15,416 ftot 31 krt fizetett ezüstben, összesen pedig a kezelési költségekkel együtt 18260 ezüst ftot 59 krt adott ki, a bizodalomnak és az intézethezi hozzá járulásnak hovatovább mind örvendetesebb jelentkezése mellett, biztositékul még az is szolgál, hogy a társulat a mult és az előtti évekről megmaradt összesen 7,320 ezüst ft és 27 krral is a lehető károkat a remélhető dij bevételeken felül pótolhatja.

Melly illy rövid idő alatti kitünő sikerért, midőn alólirt igazgatóság ezennel hálaját nyilvánitni kedves kötelességének ismeri, egyszersmind a nevekedő bizodalmat ujabb ösztönnek tekinti, hogy tisztében s közjóra munkáló feladaában továbbra is a várakozásnak megfelelő ernyedetlen buzgalommal járjon el. —

Az emlitett közgyülésben b. Bánffy Ádám, gr. Csáky György, Máriassy Dávid, Szilvási Miklós, Káli Nagy Elek, Dósa Lajos és Pattantyus Antal urakhoz mint közelebbi választmányi tagokhoz, a szabályok szerint megürült helyekre választmány tagjaiul: b. Bornemisza János, gr. Bethlen Leopold, Ugron István, Zeyk Károly és Földvári József urak választattak meg. — Költ az erdélyi cs. kir. megerősitést nyert kölcsönös jégkármentő társaság igazgatóságától. — Kolozsvárt martius 9-kén 1848.

Budapest.

Városunk ez utóbbi napokban folytonos ingerültségben volt, az egymást fölváltó jó és rosz hirek okozta kedély haborgások miatt. Majd az a hir jött, miszerint a bécsi ministerium Pozsonyból, a „régi országnyomorgatók“ (az aristocraták) hathatós támogatása által vérszemet kapva, másfelöl egy külhatalom átkos segitségében is bizva, komolyan munkába vette volna az elöbbi jogtalan állapot helyreállitását. E hirre igen természetesen apraja nagyja esküt tön ama „hazagyilkos“ csapat szétüzésére, sőt kiirtására ha szükség lenne. E gonosz hirt megerősiteni látszik azon körülmény is, hogy a nemzet királyi szóval biztositott óbajtásai, amaz „országnyomorgatók“ átkos befolyása következtében, még maig sem mehettek teljesedésbe.

Másfelöl nem csekély örömet okozott mindenkiben, szerb ajku rokonink ban pedig tán legnagyobbat azon küldöttség, melly Pancsováról Orsováról érkezett hozzánk, s jelentvén miszerint ök a Metternich– és b. p. hiradóféle „atyai kormányt“ (melly öket a forradalom elnyomására akarta használni) rövid per utján s ebrudon kihányván a bitorolt birtokból, egész szivvel lélekkel Magyarországhoz csatlakoznak vissza, eszük ágában sem levén többé az osztrák katonai járom alá visszatérni. — És igy ama famosus 17 pont is, mellyet „a szerb nemzet kivánatai“ czim bitorlása mellett, nehány tököly-alumniumbeli éretlen bikficz gyártott, a szerb ajku rokonink által el nem fogadtatván, fiascot csinált. Mert e hazánkfiainak sincs mostanában más óhajtásuk, mint hozzánk minél erősebben csatlakozni. Sőt még Szerbiából is hallatszanak hirek, hogy a régi szövetséget megujitani, s a hajdaninál szilárdabbá tenni komolyan szándékoltatik.

Kedden éjjel a csendre ügyelő középponti választmánynak jelentetett, hogy egy hajón puskapor küldetik le titokban. — Ez gyannt okozott, mintha ez vagy Pancsovára vagy egyébbüvé a hozzánk csatlakozott határőrség legyőzésére és ellenünk fegyverzésére küldetnék. Az őrség parancsnoka azonnal rendeléseket tön, és Promontoron a hajó lefoglaltatott igen gyanús körülmények közt, terhe elvétetett szinte igen gyanús körülmények közt, a mennyiben Budáról számos katonaság érkezett, ha nem is erőhatalommal azt elvenni, de legalább jelenlétével megrettenteni, s a martalék elhagyására birni az őrséget. Mind a mellett is a lőpor, mintegy 30 mázsányira való, szerencsésen megmentetett, s a ministerek előtt a hadi kormányzó, mondják a dolgot úgy fejtette meg, hogy az eladva és régi szokás szerint szerződvényileg leszállitandó volt, mellyet a szokott módon csak azért nem bocsátott utnak, ne hogy alaptalan gyanú keletkezzék; azonban mint látjuk e czéllal épen ellenkező lett az eredmény.

Ezekért Perczel M. gyors postán Pozsonyba küldetett a végett, hogy a magyar ministerium megerősitését, s az imcompetens országgyülés szétoszlatásának hirét hozza meg, különben az adott királyi szó beváltására illy életveszélyes körülmények közt tovább nem várnak. Tegnap előtt (szerdán) este egy levélben a miniszterek és minden kivánatainknak királyunk általi megerősitéséről értesültünk.

A nemz. őrség mind a lőporos-mind a fegyvertárat, az uj laktanyát, a hidat és a kincstár őrizetét átvette, ez utóbbit hir szerint a bécsi s posonyi pecsovicsok kiürittetni akarván, Hercules gözöst állitották oda, de reményük meghiusult.

Törvényjavaslatok:

Törvényczikk: a Jász-kun kerületekről. Ideiglen, mig a törvény a Jász-kun kerület belszerkezetéről részletesen intézkednék, a kerületi tiszviselők és közgyülési képviselők választására nézve köv. rendeltetnek: 1. §. A kerül. tiszviselőket ugyanazok választják, kik az országgyülési követeket fogják törvény szerint választani. — 2. §. A közgyülési képviselőket a községi választók választandják, egyedül a községi képviselők közül. — 3. §. Közgyülési képviselő, minden jász-kun község részéről 4 választatik. — 4. §. A ker. tisztviselők kijelölés mellett, a kerületi képviselőtestület tagjai kijelölés nélkül választatnak. — 5. § A kijelendők névsorának elkészitése végett a tisztujitást megelőző közgyülés által hat tagból álló küldöttség fog választatni, melly a nádori főkapitánnyal szótöbbség szerint intézkedendik. — 6. §. Ezen törvény kihirdetése után azonnal a nádori főkapitány eddigi szokott alakban közgyülést hirdet, és e közgyülés által küldöttségek fognak neveztetni, a kerületi választók összeirása végett, továbbá intézkedés tétetik a községi választóknak ugyanazok által leendő összeirása, a községbeli elöljárók és képviselők megválasztása, ugyszinte a kerületi képviselő testület megválasztása iránt. — 7. §. Miután minden községben a helybeli választások és a kerületi képviselőtestület tagjainak választása megtörtént, a nádori főkapitány ez iránt értesülvén, kerületi tisztujitószéket, és czt megelőzőleg közgyülést hirdet, melly közgyülésre a jelen törvény szerint megválasztott kerületi képviselőtestület tagjai is meghivandók. — 8. §. E közgyülésben a tisztujitástartás tekintetéből szükséges intézkedések megtétetnek, a szavazatok összeszedésére küldöttség választatik, az eddigi tiszviselők pedig hivatalaikról lemondván, a tisztujitás idejére csendbiztost, tiszti ügyészt és jegyzőt a nádori főkapitány helyettesit. — 9. §. Mind a képviselők, mind a tiszviselők választására a szavazás titkosan történik.

A közgyülésekről. 10. §. A közgyüléseknek elnöke a nádori főkapitány, ennek akadályozása esetében az alkapitány, — tagjai a kerületi tisztviselők, és kerületi képviselők, ezeken kivül minden külön községből a főbiró és főjegyző, személyenkinti egyes szavazattal. — 11. §. A közgyülés ülései nyilványosak. — 12. §. A csendet fentartani az elnök kötelessége, és ennek rendelkezése alatt, a nemzeti őrsereg vigyáz fel. — 13. §. Közgyülés tartatik minden évnegyedben egyszer; tartathatik gyakrabban is a körülményekhez képest, ha vagy a közgyülés maga előre megrendeli, vagy az elnökkapitány szükségesnek látja.

A közigazgatásról. 14. §. Mig a törvény a közigazgatás alakitásáról részletesen intézkedendik, a közigazgatás formája és módja, azon változásokon kivül, mellyek a jelen törvénynél fogva szükségesek, az eddigi gyakorlat szerint meghagyatik. — 15. §. A redemptióból eredő magánjogi viszonyok és haszonvételek, a törvény további rendeleteig ezennel világosan fentartatnak.

Törvényczikk: a Hajdukerületről. Ideiglen, mig a Hajdukerület belszerkezetéről részletesen intézkednék, a kerületi tiszviselők és közgyülési képviselők választására nézve következők rendeltetnek: 1. §. A kerületi tiszviselőket ugyanazok választják, kik az országgyülési követeket fogják a (t) törvény szerint választani. — 2. §. A kerületi tiszviselők kijelölés mellett, a városi képviselői testületek tagjai pedig kijelölés nélkül választatnak. — 3. §. A kijele-

lendők névsorának elkészitése végett a tisztujitást megelőző közgyülés által 6 tagból álló választvány fog választatni, melly a főkapitánnyal szótöbbség szerint intézkedendik. 4. §. Ezen törvény kihirdetése után azonnal a főkapitány eddigi szokott alakban közgyülést hirdet, és e közgyülés által küldöttségek fognak neveztetni a kerületi választók összeirása végett; továbbá intézkedés tétetik a városi választóknak ugyanezek által leendő összeirás, a városi tiszviselők és képviselők megválasztása iránt. — 5. §. Miután minden városban a helybeli tisztviselők és a képviselő testület tagjainak választása megtörtént, a főkapitány eziránt értesülvén kerületi tisztujitó széket, és azt megelőzőleg közgyülést hirdet, melly közgyülésre a jelen törvény szerint megválasztott városi helybeli képviselő testület tagjai is meghivandók. — 6. §. E közgyülésben a tisztujitás tartása tekintetéből szükséges intézkedések megtétetnek, a szavazatok összeszedésére küldöttség választatik, az eddigi tisztviselők pedig hivatalaikról lemondván, a tisztujitás idejére csendbiztost, tiszti ügyészt és jegyzőt a főkapitány helyettesit. — 7. §. Mind a képviselők, mind a tisztviselők választására a szavazás titkosan történik. —

A közgyülésekről. 8. §. A közgyüléseknek elnöke a főkapitány, ennek akadályozása esetében az alkapitány, tagjai a kerületi tiszviselők és városi képviselők, ezeken kivül minden külön városból a főhadnagy és főjegyző, személyenkinti egyes szavazattal. — 9. §. A közgyülés ülései nyilványosak. — 10. §. A csendet fentartani az elnök kötelessége, s ennek rendelkezése alatt a nemzeti őrsereg vigyáz fel. — 11. §. Közgyülés tartatik minden évnegyedben; tartathatik gyakrabban is, a körülményekhez képest, ha vagy maga a közgyülés előre megrendeli, vagy elnökkapitány szükségesnek látja.

A közigazgatásról. 12. §. Mig a törvény a közigazgatás alakitásáról részletesen intézkedend, a közigazgatás formái és módja, azon változásokon kivül, mellyek a jelen törvénynél fogva szükségesek, az eddigi gyakorlat szerint meghagyatik. — 13. §. Az adományból eredő magánjogi viszonyok és haszonvételek a törvény további rendeléseig ezennel világosan föntartatnak. — 14. §. A Hajdukerületben jelenleg működő királyi biztosság, és egyéb a Hajdukerület belszerkezetére, illetőleg a hajdukerületi lakosok közötti személyes álladalmi viszonyokra vonatkozó eddig kibocsátott, s e törvénnyel ellenkező kormányrendeletek ezennel megszüntetnek.

Vidéki hirek.

Miskolcz. Mart. 20-án 1848. Az események hire országy. követeink levelei és magántudósitások után hozzánk is eljutott. Öröm és aggály váltogatá egymást polgárink kebleben; öröm a békés reform diadala, aggály a netalán történhető rendzavarások irányában. — Tegnap délutáni városi meghatalmazottsági gyülésünk rendkivül népes volt, mindenki várta, hogy polgárságunk részéről is fog a reform s közbátorság megovása iránt valami czélszerü indittatni; azonban ez elmaradt, mert az időközbeni tanácskozványok a minden rögtönzéssel járó elhamarkodást kerülni akarva, már kész iránynyal akarának fellépni; ma délelőtt 11-re megyei kisgyülés tüzetett ki, s ezt megelőzőleg városunk udvarán seregestül irá alá a felolvasott kérelmet minden rendü és rangu szinezete a polgároknak; melly kérelem foglalatja

részvétnyilványulás volt a felmerült nemzeti ohajtások iránt, és a nemzeti őrseregnek városunkbai felállitására megyei bizottság kinevezés kérése. A kisgyülés roppant számu hallgatóság jelenlétében nyittatott meg, meghivók elnöklésre a közbizodalmat személyében biró főkormányzót; ki is elérzékenyülve a személye iránti ragaszkodás jelein, üdvözlé a megye rendeit s az összegyült polgártársakat, előterjeszté, hogy nehány rövid nap alatt valósultak a megye és ország örök igazságszerü kivánatai, s hogy most rend és egyetértés legyen jelszavunk stb. stb. Felolvastattak követeinknek sebes postán érkezett levelei a legujabb reform-eredményekről tudósitók, a gerjedt alaptalan hirek megczáfoltattak. Az öröm s lelkesedés kitörésit a levelekben emlitett országos férfiak és szeretett nádorunk neveinél, az eredmények bemutatásánál leirni alig lehet. Olvastatott a sajtószabadságot tudató helytartótanácsi intézvény, s végre a polgárság petitiója, a követek levelei iránt utasitó küldöttségünk a két nap mulva tartandó rendkivüli gyülésre tudósitást adand. A petitió — teljes egyhangu felkiáltással fogadtatott el, a nemzeti őrsereg pár nap alatti organisálására teljes hatalmu bizottság neveztetett, s a közszeretet éljeneivel fogadott elnök fejéül kéretett, ki is azt elvállalván csak segédet kért e folytonos munkát igénylő vállalatban maga mellé s Vadnay Lajos arra megválasztatott, ezután a bizottság tagjai minden rendü és osztályu polgárságból csatoltattak hozzája; s utasitásul csak annyi adatott, hogy az őrsereg tagjaiul csak rendszeretetükről erkölcsi vagy anyagi biztositékot láttató polgárok vétessenek be, s hogy a megyei fegyvertár a bizottság belátása szerint az őrsereg rendezése alá bocsáttatik, a közgyülés jóváhagyása reménye alatt, országunk nádora ez intézkedésünkről tudósitandó levén. — Ma délután a bizottság a rendszerezéssel foglalkodik már. Az egyetértés, az osztályok közti chinai falak leomlása szembetünő, „polgártárs“ az egyedüli czim, mellyel él minden szinezet; és jelszavunk gyülési elnökünk szavai: egyetértés és testvéri bizalom, éljen a nemzet! a király! a szabadság! S.

Pécs, mart. 20án. Délutáni öt órakor jött a megyei alispántól meghivás délesti 6 órakor a megyeház teremében tartandó conferentiára, a Pécsett jelen volt KK. és RR. ekkor össze is jövén, s Perczel Imre másod alispán az elnöki széket elfoglalván, előterjeszté, miként az országos mozgalmak különösen e napokban Pécs városban kifejlett mozgalmak szükségessé tevék a megyei RR. tanácskozását netalán teendő intézkedések végett, egyszersmind bemutatá a követi karnak Pozsonyból küldött, s a legközelebbi napok eseményit tudató jelentését, ezzel és a vitatkozás közepett előadatott amaz észrevéttel, miként a mai, azaz mart. 18án a pécsvárosi főtéren népszónokok által kiejtett azon szavak, hogy mától kezdve minden casta s urbéri viszony kárpótlás nélkül megszünvén a jobbágy tökeletesen szabad: a jobbágyság közt félreértést támaszthatnak, és ezek a szakmányt nem teljesitvén a vetés nem történhetik meg, mi gyászos eredményüvé válhatik; a RR. abban állapodtak meg, hogy kiküldendő választmányok által kerületenként nyomtatott és szétosztandó proclamatióban a jobbágyság világosittassék föl, hogy az engedély a rendi tábla által javokra téve levén, a förr. s fejedetem hozzájárulandása következtében rövid idő mulva teljesedésbe jövend, addig is adójokat fizessék s közmunkájokat teljesitsék; a megyei tisztek irányában pedig engedelmességgel viseltessenek: a földesuraságok ellenben engedékeny-

ségre kéressenek meg. A proclamatio azonnal föltétetvén elfogadtatott; továbbá inditványoztatott, hogy a megyének jelen conservativ elveket képviselő követei mentessenek föl ama kellemetlen helyzetből, miszerint ők meggyőződésük ellenére a mostani diadalt kivitt ellenzéki elvek mellett szavazni kénytelenek legyenek, miért is azonnal ma helyettük más szabad elvü követek választassanak; mire előterjesztetett, hogy közgyülés mart. 28-án leend, a mai pedig csak conferentia, hol a megyei nemesség nincs jelen, sőt a követek egyike a rendi tábla által, ugyan az országgyülési teendőink iránti fölirásnak Bécsbe a trón elibe leendő terjesztési választmányhoz van kinevezve, bizalmatlanságra okot sem adtak, és az illy rögtönzés káros hatást idézhetend elő; de más részről előadatván, hogy a mai összejövetel rendkivüli közgyülés, s jelen helyzetben minden kijövén a kerékvágásból, a régi formákhoz ragaszkodni nem kell, következőleg a nemesség jelenléte sem szükséges, hanem praesentes concludunt, az elnök alispán kimondja, hogy a mai rendkivüli közgyülésben választassanak meg szabad elvü követek, mire b. Majthényi József és Perczel Miklós megyénk követivé kikiáltattak, nekik költség s a credentionalis azonnal kiadatni rendeltetvén. Ezek után a köz rend csend és személyi ugy vagyoni bátorság föntartása tekintetéből nemzeti örsereg állittatott föl, s alakulása iránt választottság is neveztetett ki. A f. é. mart. 28-ára köröztetett közgyülés napja megszüntetni határoztatván, este 9 óra után a RR. szétoszlottak. Fényesen kivilágitott városunkban, a lődözések s a harangok félreverése az e napi nemzetünnep örömét, kiütött de szerencsésen elfojtott tüz megzavarta félóráig. Mart. 19-én délután a császári czimerek nemzetivel cseréltettek fel, és a kir. pénztáraknál ugy hivataloknál rendes katonaság mellett polgári katonaság is őrködik; a nemzeti polgári örsereg ügyelt s ügyel eddig a közbátorságra, az éj nyugottan folyt le, noha a népség ezrei hullámzottak szerte az utczákon. — Mart. 19-én estve s 20-án viradóra érkezett 3 sebes posta mindenki tudvágyát ingerlé, s reggel fél 9-re hivatott összve a városi tanács gyülésre, a megye rendei pedig 10 órára tanácskozványra. E két helyen olvastattak föl nm. helyt. tanácsnak a szabad sajtó ügyében tett ideigleni rendszabályai, mellyek kinyomatását s a népség közt kiosztatását a városi tanács megrendelte; a városi választmány, melly a városi örsereg tárgyában működik, fölhivást intézett a polgársághoz, a megyei conferentiának szinte a szabad sajtó ügyében tett r e n d e l k e z é s e k, ugy a megyei követeknek, a pozsonyi hongyülési legközelebbi események felőli tudósitása szolgált tárgyul. A jobbágyság több helyen a népszónokok beszédeinek félreértéséből az urbéri kötelességek teljesitését meg kezdi tagadni, s a dolgok mibenlétének kitudhatása végett képviselőket küld Pécsre, kik a főtéreni csoportok beszédeire csupa szem fülek. A városi nemzeti örségbe igen sokan iratják magokat, példát a tanács maga adott; a lelkes tanuló ifjuság küldöttségileg nyilvánitá, fölfegyverkezési szándokát és sorban iratkoznak be a haza védelmezői közé.

A pécsi család származéka Stancsics Mihály is diszpolgárnak választatott, és hogy még Petőfy Sándor, b. Vesselényi Miklós, Perczel Móricz, b. Eötvös József, Pulszky Ferencz, Vörösmarty Mihály, Bónis Sámuel, Pázmándy Dienes, gr. Teleki László, Vay Dániel, Szemere Bertalan s több hazafi szinte diszpolgárokká lettek, kiknek a polgári levél meg fog küldetni. A püspöki lakon, megyeházan s több magányos épületen, sőt még a székesegyházon is nemzeti lobogó van kitüzve. — Mult héten földrengés vala, mit a sok épület összeomlásából következtethetni. I. r.

E g e r mart. hó 24-kén 1848. A napi események városunkat is felrázák tespedő álmaiból, mellyekben a zsarnoki önkény századokon át nyomva tartá. — A haza szivének Pestvárosának s lelkes polgárainak fellelkesülését hallva, Eger is megkezdé a reform nagy munkáját. — F. hó 20kán népgyülés tartatván, eddig még együtt nem látott roppant közönség előtt az isten szent ege alatt olvastatott fel a pesti 12 pont kitörő lelkesedés, és szünni nem akaró helyeslés között. — S a fölolvasott pontok szabadságunk tántorithatlan bajnoka C s i k y Sándor által megmagyaráztattak a népnek, melly azt egy 13-dik ponttal, miszerint „a népnevelés rögtön a nemzet kezébe adassék“ — megtoldva sajátjává tette, s azonnal megindulandó küldöttséget tervezett, midőn megyénk lelkes alispánja B l a s k o v i t s Gyula a nép között megjelent tudósitva azt, miként a pesti 12 pont király ő felsége által már aláirva van. — Látni és hallani kell mint lelkesül fel a nyomott nép szabadsága hallására, mint öleli egymást tesvérként, s mint élteti azokat, kik szolgalánczát elszakgaták! — Ó a szabadság annál édesb, minél nyomottabbak voltunk, s igy nekünk nagyon édes!....

A fellelkesült nép a tudósitás következtében a kérelmezéstől elállva, azonnal egy küldöttséget nevezett a c e n s o r h o z — a sajtó rögtöni felszabaditását a nép nevében követelendöt, s az eredményről még e közgyülést tudósitandót. — Mig a küldöttség megbizásában eljárt, a fellelkesült polgárok egy nagy csapata a szomszéd minorita zárdába ment, s az ott állitólag szabad gondolkodásáért börtönben sinlő M a h ó v s z k y Jósef papot börtönéből kiszabaditván a nép közé hozta (folytonos éljenzés- és tartalomdús felszóllalások közt a zsarnokság ellen)*) E közben az iménti küldöttség megjelenvén jelenté, miként a sajtónak zsarnoki önkény teremtette bilincsei lehullottak. — A rend és béke fentartása tekintetéből 2000 tagból álló polgári örsereg felállitása határoztatván, annak szerkesztése, — egy választmányra bizatott — melly — (alólirt is tagja vagyok) ma már 1140 önkéntes polgárt irt fegyver alá. — A nemzeti szinek használata tekintetéből kimondatott, hogy az azokat nem használók — a szabadság nem barátiként fognak tekintetni. — Délután a papok is mind nemzeti szinü rózsakkal járkáltak. — 26-kán d. e. 9 órakor „Téged isten dicsérünk“ fog tartani a nép, este pedig nagyszerü kivilágitás rendeztetik, mit számtalan nemzeti zászlók diszitendnek; középületeinken nemzeti zászlók lobognak, fennen hirdetők nemzetünk ujéletét! — A sas Egerből is elszált. — Es mi más országokban polgárvérbe került, Budapest lelkes példájára — a reformot — Egerben is 24 óra alatt békes és törvényes uton kivivta a törvényes egyesértés.

L i e s z k ó v s z k y.

K a s s a, mart. 25-én. Városunk mivelt közönsége az egyetlen külföldi lapból, az „Augsburgi Allgemeineból“ feszült figyelemmel kisérvén az olasz- és a francziaországi eseményeket, nagy álmélkodással töltünk el, olvasván a bé-

*) Később értesülvén, miként a nevezett egyébb vétkekért is itéltetett börtönre, minden habozás nélkül visszaadta börtönének, s kérelmezett a szenvedések enyhitéséért, miről az illetők által biztositatván — megnyugodott. —

csi és pozsonyi epochalis dolgokat mart. 18-án. E hir. városunk annyiszor gyanúsitott lakóit olly átalánosan átvillanyozta, hogy már másnap nyelv- és vallás különbség nélkül mindenki nemz. kokárdával jött az utczára, ide értve a kis és nagy clerust, a királyi és katonatiszteket is; tornyainkra nemzeti lobogó tüzetett. A pesti 12 pontok a polgárság és a tanács által nagy lelkesedéssel elfogadtattak és kinyomattak; vagyis a jogtalanul az erőszak által parancsolt censura jogos erővel semmisittetett meg. A tanácsülése századok óta először volt nyilvános, s itt rendbiztosi választmány neveztetett, a polgárörségnek 200-at meghaladó száma ujabb aláirások által nehány nap alatt 600-al szaporodott, az akademiai 300-at meghaladó ifjuság külön fegyveres osztályt alakított, melly a polgársággal együtt a rendet föntartja. Mart. 20 nagy te deum laudamus tartatott, este a város kivilágittatott.

A rend és béke biztos, kivévén annyiból nem, hogy a polgárság legnagyobb része, a beszivárgott zsidókat nem türi, és már már komoly demonstratióhoz is nyult volna, de aggodalmának törvényes utoni elintézésére adatván remény, egyelőre megelégszik azzal, hogy aláirást köröztet a végett, hogy minden házbirtokos 200 ez. forint birság alatt tartozzék a zsidóknak a lakást fölmondani, jövőre pedig végkép eltiltani.

Innen egész a gácsországi határig tótság lakik ugyan, de eddig még nyugodt, s ha az urbéri és közteherviselési törvényeket meghallja, még örülni is fog. Némelly rövid látásu táblabiró uram bátyámnak mind ez nem tetszik; ez igen természetes és igen könnyen megfogható dolog, azonban a táblabirók, ha még az irigység sem mondhatja is öket okosoknak, de ildomos eszélyes uri emberek, mert — még most legalább — piszegni sem mernek ellene. És ezt egy részről annak is tulajdonithatni, hogy a katonaság magát épenséggel nem akarja a dologba avatni, hanem már esti 6 órakor a kaszárnyákban tartózkodik, minélfogva „brachium“ra legkisebb kilátás sincs.

A szabad sajtónak legujabb gyümölcse egy april 7től kezdve megjelenendő „Illustrirte Zeitung“, melly politikai tartalmu is leend, és mint a programm mondja, egyedül azért fog német nyelven megjelenni, hogy a német ajku honfiaknak is fülükbe harsoghassa, miszerint a magyar nyelv e magyar hazában már nem fényüzési czikk, hanem szükség. A „magyar ábrázolt folyóirat“ pedig jövőre „képes ujság“ leszen. Mind a kettő Werfer Károl nyomdájából kerül ki.

Horváth Vincze.

Külföld.

Franczia országban a táblabiró politika megbukott; azaz hogy a mi táblabiráink szakasztott mássai, a burgeoisok, a nyárs-polgárok, nem akarják hogy a nép s fegyvert kapjon, (épen mint a mi méltóságos excellentiás nagyságos stb. uraink a fölső táblánál). Hanem az élet kinevette a logicát, mert a nép győzött s fegyvert kapni fog.

Párisban levő földieink szinte tisztelkedtek az ideiglenes kormánynál, kiket Lamartine ekkép üdvözlött „Ha szükség lenne arra, hogy a ti bátorságtok, szabad s testvéres szellemetek felöl Franczia ország fölvilágositassék, én, ki hazátokat bejártam és hősi szellemeteket ismerem, magamat szerencsésnek tartanám rólatok tanuságot tehetni. Ha ti a mi új szabadságunknak jót kivántok, mi a ti régi, mindig dicsön védett s fentartott szabadságtok iránti tiszteletünket nyilvánitjuk. Ha szép hazátokba visszamenni fogtok, mondjátok meg hogy neki Franczia országban ép annyi barátja van, mint a hány franczia polgár.“

A párisi németek Metternich bukását megtudván, örülten futkostak az utczákon, örömkönyek közt ölelgetik csókolgatják a francziákat, mondván hogy most már Németország is szabad. No még csak isten Miklós császár ő felségét venné legkegyelmesebben magához, ezen elkárhozott földről, hol az arany ökrök tisztelete úgy is megszünt.

Németország. A burkus király, miután alattvalóit halomra lövette minden igaz ok nélkül csak „permulatság,“mart. 19-én azt kérte tőlök, pityeregve nyervákolva hogy hagyják oda a torlaszokat s tegyék le a fegyvert, minden jó lesz, ne lövöldözzenek mert a királyné (az áldott lélek) beteg. Egyúttal Németország királyának kiáltotta ki magát e derék ember. A berliniek nem tették le a fegyvert, hanem a katonaságnak kellett kimenni a városból. Azután a holtakat mind a királyi csarnok elébe rakták le, és ő fölségének le kellett jönni, és fölséges fejéről a kalapot levenni, s mint a vadállatnak járni áldozatai közt, és engedelmet kunyorálni.

Azonban: „kutyából soha sem lesz szalonna,“ ezt mondja egy magyar példabeszéd, ő királyi fölsége is csak sógorát — a muszka czárt várja, hogy egész Németországon megosztozzanak. Ez annál valószinübb mivel Dániából azon hir érkezett, hogy a czár a dán király flottáját kérte kölcsön, s ezért biztositja hogy a német herczegségeket megtarthatja, sőt még Németországból is juttat neki egy részt. — A burkus határokról azon hir érkezett, hogy az orosz sereg közeleg.

Lengyelországban a censura nem engedte kinyomatni a párisi eseményeket, hanem csak annyit hogy „Lajos Fülöp egészségi okok miatt Franczia országot egy időre elhagyta, és Angliában a brightoni tengeri fürdőket használja (Adja isten egészségére!) Elutaztakor Parisban utczai zavargás volt, melly mindjárt elnyomatott.“ A német és franczia s mondhatjuk a magyar-rendzavarók, lázadók számára annyi kancsukát készittett az orosz czár, hogy valamennyi kancsukagyár éjjel nappal folytonos müködésben van; mondják hogy egy igen czélszerü-gőzkorbácsológépet is akart a kegyes czár csináltatni, melly egy óra alatt 100 ezer korbácsütést oszthatna ki 5 lóerővel; de Pozsonyból egy petitio jutott kezéhez, mellyben 301 aláirás volt, s ezek ajánlkoztak ő fölségének, (minthogy Magyarországon igen zsiros hivatalukat különben is elvesztették) hogy a korbácsolás műtételét saját úri kezeikkel igen örömest elvégzendik — ha most szorultságukból kisegitendi őket. —

Olaszország. Lombard-Velencze az „atyai kormány“-nyal, melly statarium, fölakasztás és több illy kedélyes müködésekben nyilvánittatott, már megelégedett és magát respublicának kiáltotta ki. Majlandban az őrség kiveretett, Velenczéből maga jószántából kitakaradott. Radeczky a zsarnokok e kész köteles vad kegyetlenségü vén zsoldosa, hátrál Tirol felé. Adná az ég, hogy e vérszomjas ember hátra levő rövid életében megérdemlett díját elvegye.

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

27.

Pest, kedden

HETILAP.

april. 4. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgyboség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. c. p.

Tartalom:

Az egyetemi nyomda jövedelme. (Ovics.) — A választók teljeskorusága körül egy kérdés. (W. F.) — **Törvényjavaslatok.** Fiume és Buccari szabad kerületekről. — A községi választásokra nézve. — **Budapest.** — **Erdély.** — **Külföld.** — **Vegyes közlemények.** —

Az egyetemi nyomda jövedelme.

A mult korban, még martius 13-án megismertettük egyetemünk könyvtárának állapotát Vállas encyclopediájából. — Mondva volt ez ismertetésben, mikint a könyvtár „szaporitására II. Máriától *) évenkint 500 ft rendeltetett, az egyetemi nyomda tiszta nyereségén fölül. A szaporitásra forditandó summa azonban nem sokára 400 forintra apadt; de jövőre nézve, 1830. körül 1,000 pftra emeltetett ismét.“

Nekünk igen föltünt, hogy illy csekély öszveg rendeltetek ki az ország egyetlen egyetemének könyvtárára. De csak hamar észrevetiük, mikint II. Mária az 500 ftot csak pótlékúl rendelte ki, s mikint az ö dotatiójaiban az egyetemi nyomda tiszta nyeresége látszik a fő alap lenni. T. i. általa 500 forint az egyetemi nyomda tiszta nyereségén fölül assignáltatott,

Mi tehát azon ártatlan kérdést akartuk közlésünkhez csatolni, hogy vajjon e tiszta nyereség mennyi lehetett évenkint, — s belöle mennyi gyarapodása eszközöltetett könyvtárunknak?

Ezen kérdés, sem szavaiban, sem czéljában nem volt a fönálló rend fölforgatására, az uralkodó személyének vagy családjának sértésére stb. irányozva. Ha nem hinné valaki, megesküszünk rá. De a censor még is, — incredibile dictu, — kitörölte a kérdést. — A mindentudó uristen képes csak megitélni, hogy ama megboldogult censor, nyert utasitásában, ott olvashatta-e azon parancsot, hogy az egyetemi nyomda jövedelmeiről nem szabad e kérdést engedni? De ö nem engedte meg. Óhajtjuk, hogy más világon ezért meg ne lakoljon különösen.

Pedig a kérdés egyébiránt nem is annyira otiosus.

A nyomdáknak, ha ügyesen igazgattatnak, meg van jövedelmök, mint azt Füskut, Petróza s Pesten az uri és gránátos utczák mutatják.

Az egyetem nyomdájáról, mennyire mi tudjuk, el is lehet mondani, hogy az jól igazgattatik, s még csak egy két év előtt is, talán legszivesebben benne nyomattak a kiadók.

Tehát az egyetem alapjának hathatós jövedelem-forrása, kell hogy legyen a budai nyomda.

Annál inkább, hogy elég furcsán, még kiadói monopoliummal is birt. Ha jól tudjuk a corpus jurist, — az iskolai praescriptus auctorokat csak a budai nyomdában és nyomdának volt szabad kiállitani. Másutt s másnak sehol és senkinek.

II. Mária óta e szerint tetemes öszveget vehetett be az egyetem nyomdájából, kivált ha még azt is hozzá veszszük, mikint a sajtó szolgaságának korában a nyomdák fölállitásának szabadalmazásával igen fukaron bántak, ugy annyira, miszerint a fölállott nyomdák kicsin száma már elviselhetlen czéhiséggel drágitotta a nyomtatást és kényszeritette a kiadókat, már Bécsben keresni typographusaink ellenében concurrenseket.

Már most nem lehet rosz neven venni kiváncsiságunkat, miszerint csak még is tudni szeretnök, hogy a nyomda tiszta nyereségéből mennyi könyvet vásároltak egyetemi könyvtárunk számára?

Ovits.

*) Maria Thereziát értjük. Nem is tudjuk, hogy historicusaink miért hagyják el e királyné neve elöl a sorszámot. Egykor mi erösen küzdöttünk az V. Ferdinánd mellett, a II. Máriát pedig magunk mellözzük el. Legyünk következetesek. —

A választók teljeskorusága körül egy kérdés.

A választóban az uj városi törvény, teljeskoruságot kivánván, vajjon az iparüző, a kereskedő, a diplomaticus, ha nem 24 éves, lehet-e választó? Ezt kérdezék tőlem.

„Prokátorok országa!“ Alkalmasint igy fintoritandja el egy némellyik közülünk e kérdésre arczát.

Pedig e kérdés nem igen fog pereket szülni, — tehát a prokátornak nem lesz ez fejös tehene.

A kérdés legtöbbnyire az iparos osztályt érdekli. Azért ne affectáljatok azon prokátorsági vádaskodással.

A föltett kérdésre az a véleményem, hogy az iparüző, a kereskedő, a diplomaticus, igen is lehet választó, bár nem 24 éves még.

Az 1840. XVI. 2. §-a szerint kereskedést nyithat, ki a 20-dik évet elérte. — Tehát a kereskedőnél megkivántató teljes kor nem 24, hanem csak 20 év.

Az ugyanazon évi XVII. 1. §-a szerint, ki törvény szerint kereskedést kezdhet, szabadon gyárt is állithat. Eh-

hez képest a gyárnoknál sem 24, hanem csak 20 éva teljes kor.

A kis mesterségek iparosa, csak nem fog nyomasztóbb qualificatiók alá vétetni, mint a gyárnok. Tehát stb,

A diplomák kiadása, tudtommal eddig, nem volt a 24 éves korhoz kötve. Ki pedig a philosophiából, — a jusból, — a theologiából, — a medicinából letette a doctorságot, diplomaticus, — ki ügyvédi censurát, nem rejiciáltatva, tőn diplomaticus, ki mérnöki, ki művészi és műnöki academiákból oklevéllel birt diplomaticus, s diplomaticus a nélkül, hogy teljeskorusága többé kérdés alá jöhetne. Furcsa is volna, ha valakinek megengedtetnék, példaul philosophiát, törvényt tanitani, de arra képesnek nem itéltetnék, hogy a bölcsesség és törvény szabályait maga is gyakorolhassa.

Különben is a választói képességeket inkább szélesbiteni mint szükiteni van érdekünkben. W. F.

Törvényjavaslatok:

Törvényczikk: Fiume és Buccari szabad tengerkereskedési kerületekről. 1. §. A két kerület, külön két törvényhatóságot képez, s mint illyenek törvényhatósági beldolgaikat egymástól függetlenül intézik, — az ország többi törvényhatóságival, valamint kormányával és főtörvényszékeivel közvetlenül leveleznek, — és mint más törvényhatóságok beldolgaikra nézve, a törvény határai között felsőbb felügyelés alatt szabályokat alkotnak. — 2. §. A kerületek törvényhatósága alá, büntető, rendőri és magányjogi tekintetben alá vannak vetve minden a kerület határain belül létező egyedek és javak, különbség nélkül; — kivéve a szolgálatban álló katonákat szolgálati vétségeikre nézve, továbbá a váltó, kereskedési és tengerügyelői tanácsbiróság illetőségéhez tartozó ügyeket. — 3. §. Mind Fiume mind Buccari kerületben törvényhatósági főtisztviselő az alkapitány, ki egyszersmind elnöke a közgyüléseknek és kapitánysági törvényszékeknek is. Mindenik kerületnek külön alkapitánya van, kit ő felsége nevez. — 4. §, A szóbeli biróságot illetőleg az 1836: 20. és 1840: 14. törvények e kerületekre is kiterjesztetnek. A közgyülés által választandó két kerületi biró és a törvényszéki főjegyző fogják szóbeli perekben a birói széket együtt képezni.

A patriciusokról. 5. §. A jelenleg létező patricius családok czimeiket megtartják, — az eddig kinevezett patricius tanácsnokok a közgyülésben a képviselőkkel együtt részt vesznek, és átalában minden képviselői jogokkal birnak; — jövőben mindazonáltal patricius tanácsnokot nevezni nem lehet. —

A választókról. 6. §. A két kerületben választók: a községnek mindazon tagjai, kik a szabad kir. városokrul szóló (t) törvényben a hasonló népességü szab. kir. városokra nézve megállapitott képességgel birnak, továbbá a patricius tanácsnokok, bár a szükséges értéki képességgel nem birnak is, végre a hajós kapitányok és hajós irnokok. — 7. §. A választási jogot senkitől, ki az 5. §ban emlitett értéki képességgel bir, megtagadni, vagy elvenni semmi szin alatt nem lehet. — 8. §. A 6dik §ban emlitett választók, a kerületi birákat és képviselőket fogják választani a kerületi tisztujitószékeken. — 9. §. A választási jogot gyakorlani csak személyesen lehet.

A tengermelléki főkormányzóról. 10. §. A tengermelléki főkormányzó, mint a két kerületnek közös főkapitánya, elnöke a kerületekben a tisztujitó székeknek és a követválasztási gyüléseknek, elnöke továbbá a helybeli királyi kormányszéknek és a kerületeknek, mint törvényhatóságoknak közvetlen közigazgatásán kivül, minden egyéb hivatalos köre épségben megtartatik.

A képviselőkről. 11. §. A képviselők a patricius tanácsnokokkal és tisztviselőkkel együtt a kerületi közgyülésekben tanácskozó és határozó szavazattal birnak, de külön válva gyülést nem tarthatnak. — 12. §. Az alatt, mig a törvény máskép rendelkezendik, képviselőkül a kerület bármelly telepedett lakosai megválaszthatók. — 13. §. A képviselők száma annyi leend, mennyi a szabad kir. városokrul szóló (t) törvényben a hasonló népességü kir. városokra nézve megállapittatott.

A választásokról. 14. §. A képviselők kijelelés nélkül választatnak. — 15. §. A kerületi birák a kijelölendők közül választatnak. — 16. §. Minden választás titkos szavazat által történik.

A választások megtartásáról. 17. §. Jelen törvény kikirdetése után a tengermelléki kormányzó az eddigi szokott alakban mindenik kerületben külön tartandó közgyülést hirdet, mellyben intézkedések tétetnek a választók összeirására, és a választás helye és ideje körül. — 18. §. Ugyane gyülésben tétetik intézkedés a képviselők választása iránt is, e tekintetben különösen a szavazatok összeszedése és a választóknak kerületekrei felosztása iránt. — 19. §. Választás napján szinte közgyülés tartatik, mellyben az eddigi kerületi birák hivatalaikról lemondván, a gyülés tagjai által a választók közül legalább tiz tagból alakitandó bizottság választatik, a kijelelés fölötti intézkedésre. — 20. §. A kijelelés a kijelelő választvány és a kormányzó által szótöbbséggel állapittatik meg. — 21. §. Az alatt mig a törv. másként rendelkezendik, e törvény szerint csak a kerületi birák választatnak, és illetőleg három évről három évre ujittatnak meg, — a többi tisztviselők eddig viselt hivatalaikat megtartják. — 22. §. Az igazgatósági birák a közigazgatásnak külön szakaira külön választatnak. — 23. §. A kerületi birák megválasztása után a képviselők választatnak meg.

A tanács- és közgyülésekről. 24. §. A tanácsnak és közgyülésnek hatósága az alatt, mig a törvény a közigazgatásnak mikénti elrendezése iránt részletesen intézkedendik, jelen állapotában megtartatik. — 25. §. Mind a közgyülésnek, mind a tanácsnak ülései nyilványosak. — 26. §. Az ülésekben a hallgatóságnak a tanácskozásokat megháboritani nem szabad. A csendet fentartani az elnök kötelessége, és az ülésben különösen e czélból a tanács által választandó csendtisztek vezérlése alatt a nemzeti őrsereg ügyel. — 27. §. A közgyülés elnöke az alkapitány, tagjai a tisztviselők, patricius-tanácsnokok és képviselők, személy szerinti egyenlő szavazattal. — 28. §. Közgyülés tartatik minden hónapban legalább egyszer, lehet ezenkivül többször is, valamennyiszer a közgyülés előre megrendeli, vagy a tanács és illetőleg alkapitány sürgető körülmények miatt szükségesnek tartja. — 29. §. Katona-állitástól ezen kerület, kikötői minőségénél fogva, a tengeri kereskedés, és hajózás felvirágzása tekintetéből felmentetik, és e részbeni kiváltságos szabadságai törvényleg megerősittetnek.

Törvényczikk: a községi választásokra nézve. 1. §. A szabad királyi városokról ideiglenesen rendelkező t. törvényczikk, mennyiben a választásokrul szól, azon községekre is kiterjesztetik, mellyek rendezett első birósági hatósággal ellátott rendezett tanácscsal vagy már birnak, vagy ennekutána fognak a megyék meghallgatása mellett a belügyminister által felruháztatni. — 2. §. A rendezett első birósági hatóságú községeknek közigazgatási állása, a törvény további rendeléseig, jelen állapotában megtartatik. — 3. §. Ezen törvénynek végrehajtása a belügyminiszternek hagyatik meg.

Törvényczikk: a turopolyai kerületről. 1. §. A turopalyai kerület Zágráb megye hatósága alól minden tekintetben kivételtik, és mint önálló törvényhatóság a főtörvényszékekkel és főigazgatási s egyéb testületekkel közvetlen levelez. — 2. §. A kerületi tisztviselőket ugyanazok választják, kik az országgyülési követeket fogják a t. törvény szerint választani. — 3. §. A közgyülési képviselőket a községi választók választandják, egyedül a községi képviselők közül. — 4. §. Közgyülési képviselő minden turopolyai község részéről 4 választatik. — 5. §. A kerületi tisztviselők kijelölés mellett, a kerületi képviselőtestület tagjai kijelelés nélkül választatnak. — 6. §. A kijelölendők névsorának elkészitése végett a tisztujitást megelőző közgyülés által 6 tagból álló küldöttség fog választatni, melly a kerületi gróffal szótöbbség szerint intézkedendik. — 7. §. Ezen törvény kihirdetése után azonnal a kerület grófja eddigi szokott módon közgyülést hirdet, és e közgyülés által küldöttségek fognak neveztetni a kerületi választók összeirása végett, továbbá intézkedés tétetik a községi választóknak ugyanezek által leendő összeiratására, a községbeli elöljárók és képviselők megválasztása, ugyszinte a kerületi képviselőtestület megválasztása iránt. — 8. §. Miután minden községben a helybeli választások és a kerületi képviselőtestület tagjainak választása megtörtént, a kerület grófja eziránt értesülvén, kerületi tisztujitó széket, és ezt megelőzőleg közgyülést hirdet, melly közgyülésre a jelen törvény szerint megválasztott kerületi képviselőtestület tagjai is meghivandók. —

A közgyülésekről. 9. §. A közgyülések elnöke a kerület grófja, ennek akadályozása esetében: az alispán; tagjai: a kerületi tisztviselők, a kerületi képviselők, ezeken kivül minden külön községből a biró és jegyző, személyenkint egyes szavazattal. — 10. §. A közgyülések ülései nyilványosak. — 11. §. A csendet fentartani az elnök kötelessége, ennek rendelkezése alatt a nemzeti őrsereg vigyáz fel. — 12. §. Közgyülés tartatik minden évnegyedben egyszer; tartathatik gyakrabban is a körülményekhez képest, ha a közgyülés előre megrendeli, vagy az elnök gróf szükségesnek látja.

A közigazgatásról. 13. §. Mig a törvény a közigazgatás alakitásáról részletesen intézkedendik, a közigazgatás formája és módja azon változásokon kivül, mellyek a jelen törvénynél fogva szükségesek, az eddigi gyakorlat szerint meghagyatik.

Budapest.

Mart. 30-án éjjel 11 órakor. — A Pozsonyba fölküldött futároktól tudósitás érkezett, s e tudositás nem volt más, mint a magyar felelős ministeriumnak a magyar király által Bécsben történt megerősitése, a mit olly óhajtva és biztosan vártunk. De mit is beszélek, a magyar király azt, a mit az országnak megigért, nem erősitette meg, hanem megerősitése iránt nevében az országgy. alkuba bocsátkozott Zs — olly alkuba, melly az országgyülés szavai szerint — nem volt egyéb mint a szó legvalódibb értelmében vett legvakmerőbb játék, minőt a királyi szó szentségével s egy nemzettel űzni valaha halandónak eszébe jutott. —

A magyar király- mint mondják — testvéreitől és a gaz Metternich szintolly gaz követöitől (a cancellaria maradványától és az ujabb bécsi ministeriumtól) eltántorittatva, nem kivánt kevesebbet a magyar ministeriumtól minthogy az ne az országnak, hanem a bécsi cabinetnek legyen felelős: hogy pénzünk melly eddig a kir. kincstár útján mind kiszivárgott, jövőre szinte haddmenjen ki; mi pedig, ha szükségünk leend pénzre, ám lássuk honnan teremtünk, de abból a mi eddig (mintegy 17 millió ezüst forint évenkint,) s jövőre is kimenend, egy fillért sem fogunk látni. Szóval mi fizessünk azoknak a kik semmiről sem számolnak, a kik adósságcsinálásnál egyébhez nem értenek, a kik halálos elleneink.

Továbbá hogy hadminiszterünk és igy hadiseregünk is a bécsi cabinetnek legyen felelős: vagy is hogy saját vérünkkel tiportassuk el kezeik által szabadságunkat boldogságunkat; miután ők — a bécsi statusministerek — a hadisereget soha sem tudták és soha sem fogják másra használni —

Elképzelhető, miszerint egy illy kegyelmes királyi válasz a kedélyeket csaknem öjöngésig fölingerelte; e kegyelmes királyi válasz fölolvastatván, a magán kivül ragadott hallgatók éjjel (11 órakor) szerte futkostak az utczákon és „fegyverre“ „revolutio“ „tüz van“ kiabálásokkal iszonyú zenebonát inditottak; — a katonaság a mint hirtelenében lehetett magát rendbe, szedte és minden pillanatban megtámadatását várta; sokan a harangokat akarták félreverni, de megakadályoztattak. A középponti választmánynak, s a miniszterek. a nemzetörség megfeszitett erölködése mellett alig lehetett a népet a legvégsőtől visszatartani.

Ez örült ingerültség igen könnyen megmagyarázható abból, hogy 30án este valamennyi — rajtam kivül — azon erős hitben volt, miszerint a megigért felelős kormány egészen megalakult s megerősitetett; e hit pedig a Pozsonyból érkezett hirek által olly szilárddá lön, hogy mart. 31-ére reggel valamennyi lap azon hirrel kedveskedett, (azaz, hogy akart volna kedveskedni) miszerint Pozsonyból vett hirek szerint minden jól áll. Ez állt a hirlapokban akkor, mikor nehány órával előbb e hir alaptalansága mint mondám csaknem nyilt revolutióra adott okot. — Az egy Hetilap nem hitt a bécsi cabinetnek, és a hazát veszélyben lenni mondá akkor, midőn valamennyi lap, mint láttuk, igen helytelenül mindent jól állani hirdetett.

Mart. 31. reggel. Hetivásár is volt ugyan, de az éjjeli hirek és események valamennyiünket a nélkül is szokott dolgaink elhagyására, csoportozásra, a körülmények s a teendők feszegetésére szólitottak. Az ezeken kivül érkezett igen aggasztó hirek, az ingerültséget már nem növelhették ugyan, de az elhatározást az elszántságot siettették. Bebizonyult, hogy a fiók-bank 160 ezer forintot (mind vert ezüst pénzt) éjjel titkon Bécsbe akart lopni; a bécsi minis-

terium meghagyásából merészeltetett ezen lopás, lopónak orgazdának pedig akasztófa dija; — továbbá a kir. kamra szinte kiüríttetni szándékoltatott, (nem másnak mint acancellároknak meghagyására) lopónak orgazdának pedig akasztófa dija. Továbbá igen hiteles kutfők után azon hir terjedt el, miszerint az orosz czár Krakkót porrá égette, úgy hogy kő kövön nem maradt; a lengyel ifjuságot erőszakkal fegyverbe öltöztette és hadai közt elosztotta; hogy a bécsi cabinet szándékozik Galliciát neki átengedni, ha számára Magyarországot és Olaszországot meghóditandja. E hirek — miután mint mondám — olly tisztességes és becsületre méltó egyénektől terjesztettek el, kik a burkus királynak alattvalóin elkövetett mészárlásait is még a hirlapoknál is előbb megmondták — teljes hitelre találtak; és azon megállapodásra vezérlettek, miszerint nem bizhatjuk tovább is életünket hazánkat egy olly hitetlen egy olly galád kormányra mint a bécsi, melly a türés, a ragaszkodás, a hüség által és miatt csak fölbőszül, de meg nem szelidül, de eszére nem tér.

Az utczák szögletére ragasztott felszólitások a pragmatica sanctiot feszegették, taglalgatták. Hivatkoztak a kir. leiratra, melly a nemzet életkérdésének, a ministeri felelősségnek eltorzitását, vagy is — hogy az országgyülés szavaival éljek — az azzal „üzött legvakmerőbb játékot" a pragmatica sanctióból előránczigált okokkal védi. Hivatkoztak arra, miszerint azon hűségünkért, mellyel a fens. uralkodó házat ez előtt egy századdal egész Europa ellenére megtartottuk, azon köszönetet arattuk, hogy nem csupán a felséges, az általunk megmentett uralkodó ház kormánya, de annak még némelly tagjai is vesztünkön és szabadságunk s boldogságunk elnyomásán igyekeznek. — Eszünkbe hozták, hogy a pragmatica sanctión, mellyel hazánknak nem végromlása hanem boldogitása czéloztatott, e czél elérése (t. i. a haza boldogitása) végett, már valahára ollyszerü módositás tétessék, hogy az hazánk boldogságának akadályul többé ne szolgálhasson; s törvény által mondassék ki, miszerint hazánk az örökös tartományokkal egy közös koronás fő alatt tovább nem maradhat, miután képtelenség, hogy a magyar király Bécsben, felelős ministeriuma pedig Budapesten legyen. —

E szavak olly magvak valának, mellyek a legmagosabb fokig fölingerlett kedélyekben igen jó földre találtak; minden tartózkodás nélkül nyiltan az utczákon s közhelyeken sokan a magyar köztársaságot, még többen — s ez a józanabb rész volt — VI. István magyar királyt élteték.

Ime ennyire vitte azon elátkozott, az istentől még eddig mindenütt megvert theoria és praxis, azon hitetlen, azon „atyai kormány" tacticája a dolgokat, hogy nyiltan terveztetnék az elszakadás Budapesten, fővárosában azon nemzetnek, melly midőn az elszakadásra, s a régi méltatlanságok illő megboszulására a mult és jelen században olly jó alkalom kinálkozott, — nemeslelküleg feledett mindent, s tömérdek áldozattal menté meg elnyomóit! —

11 órakor népgyülés volt a muzeum terén. A középponti csendre ügyelő választmányból Nyári Pál, átalános tisztelettel és roppant népszerüséggel biró polgártársunk előadta a mult éjjel (mart. 30án) érkezett gonosz hireket, előadta a KK. és RR. hozzá méltó válaszát, előadta miszerint a ministerek olly föltételek mellett minők az érintettek, a felelősséget el nem vállalhatják és hivatalukat leteszik; előadta miszerint szeretve tisztelt nádorunk őket hivatalukban csak úgy tarthatta meg, hogy megigéré **24** óra alatt a KK. és RR. válaszával kezében, olly leirattal térni vissza Pozsonyba, mellyel mind a ministerek, mind a KK. és RR. megelégedni fognak; ellenkező esetben magas hivataláról lelépni fog. Roppant éljenzés követte az országos rendek, s a derék ministerek, lépéseit, e de ez még is csekély volt ahhoz mérve, melly fenséges István nádorunknak, igazán magasztos hazafisága hirére dörgött. Tömérdek hang kiáltozá: „éljen István király!"

Ime ennyire megrenditve, sőt nevezzük igaz nevén a dolgot, ennyire megsemmisitve volt a király iránti ragaszkodás az által, hogy a királyi szó szentségébe vetett hit olly vakmerően megsemmisittetett. Az alkotmányos szabad magyar nemzet méltó haragjának villámai érjék és sujtsák azon galád embereket, kiknek mind a királyi szó, mind a nemzetnek e szó szentségébe vetett hite nem egyéb mint „a legvakmerőbb játék" tárgya!

Miután Nyári P. úr ezeket előadta, s kérdené mit tevők legyünk tehát most? az érzelmek kitörtek újra és százan kiabálták: „egyedül a fenséges nádort szeretjük tiszteljük mind, neki mind engedelmeskedni fogunk, csak ő menthet meg, éljen István király!!

Nyári arra figyelmeztetett hogy a legrosszabbat várhatjuk; hogy igen valószinű, miszerint a bécsi bureaucratia megkövesült emberei, hüségünket mellyel eddig a fens. dynastiához ragaszkodtunk gyávaságnak, jogos kivánatinkat makrancznak, mozgalmainkat és elhatározottságunkat játéknak tekintik, és nem fognak engedni, s ekkor a haza elvész ha meg nem mentjük: miért is készek vagyunk-e arra hogy vérünkkel védjük a hazát s szabadságot? — Kezünket fölemelénk és megesküvénk erre. — Jó, mondá Nyári, a francziák szerint „az álgyu megöl de nem fáj"; vérünket s éltünket adhatjuk a hazáért a nélkül hogy az mentve legyen, ha fejünk ha vezérünk nincs; illő tehát bevárni azon rövid határidőt, mellyet az országgyülés a bécsi nemzetgyilkosoknak a válaszra engedett Ez eltelvén a koczka elvettetett, s mi vagy felelős és független magyar kormánnyal fogunk birni vagy az országgyülés fog igérete szerint siker és eredmény, nélkül szétoszlani, a mikor a haza jobb fiai közibünk lejönni és a haza megmentése felöl intézkedni fognak.

Ajánlotta az egyetértést s a rendet, a szabadságnak e két fő feltételeit, igérte, hogy a délután **5** órakor tartandó népgyülésen a választmány által kidolgozandó proclamatio fölolvastatni és Budapest minden polgárával közöltetni, a vidékiekhez is szétküldettetni fog, fölszólitván őket is a közös hazának, a közös szabadságnak védelmezésére. — Derék vezérünket, szónokunkat, kire úgy néztünk mint világitó toronyra a hajós, mint a rostrumról dörgő Tulliusra a forumon egybegyült római nép, szivből jött éljenekkel üdvözölvén, eloszlottunk. — Már most mi is, kik eddig részint elfoglaltságunk részint a miatt nem irattuk be magunkat a nemz. őrseregbe, mivel sem veszélyt nem hittünk — bizván az olly „vakmerő játék" tárgyaul használt királyi szó szentségébe — sem pedig másoktól a diszelgéseken meg megjelenhetés örömét — mellyekre eddig a nemz. őrsereg legnagyobb részben szoritkozva volt — elvenni nem

kiváutuk; mondom mi most a veszély pillanatában, tömegestől irattuk be magunkat s esküdtünk a zászlók alá.

Igen diszes kivételt tettek pedig a háziurak egy részben, kiknek leginkább érdekükben áll a rend és a szabadság fentartása; ök ugyanis egyátalán nem siettek a zászlók alá — csak egy részről szólok — hanem igen bölcsen gondolták: „hadd lövesse, hadd csonkittassa, hadd aprittassa össze magát az én vagyonom védelmében más, én majd csak itthon a kuczkóban teszek eleget hazafi és polgári kötelességemnek."

Az 5 órakor tartandott népgyülésig, ha az ingerültség miatt lehető volt, az elhatározottság szilárdult, a legvégsőre komolyan elszánva özönlött a nép a muzeum udvarára, melly ugy megtellett, hogy alma le nem eshetett volna; a keritésen kivül az utcza szinte ellepve, s minden ablak, minden kissé kedvező hely nézökkel megrakva volt. Petőfi állott elöször a rostrumra — akarom mondani a lépcsőzet karfalának ormára — és elolvasá a választmány proclamatióját, mellyben a felelős kormány történetét rövíden előadván kimondja miszerint:

„Mi fog történni, nem tudjuk, de úgy kell intézkednünk, hogy a legrosszabb eset is készületlenül ne találjon.

A haza elvárja minden fiától, (mond tovább a proclamatio) hogy védelmére fölkeljen. Mindnyájan egyenlök vagyunk nincs többé ur és paraszt, mindnyájan a haza polgárai vagyunk, sem nyelv- sem vallás-különbség nem választ, s ne válasszon el egymástól.

Hazafiak, a haza bizik bennetek; bizonyitsátok be fejenként, hogy bizodalmát nem pazarolta érdemetlenekre.

A világ és a jövendő reánk függeszti szemét; ugy viseljük magunkat, hogy előttük becsületet valljunk, hogy unokáink azt ne mondják egykor: szégyen és átok a mi apáinkra, hanem inkább ugy beszéljenek: dicsőség és áldás a mi apáinkra.

Nekünk, hogy ezt elérhessük, egyesülnünk kell. A mi ellenségünk hatalmas, de mi még hatalmasabbak vagyunk, mert mi, kik kevés nap előtt csak néptöredék voltunk, most egyesült nemzet vagyunk, s az egyesült nemzet legyőzhetetlen azért is, mert ott az isten a hol az igazság, az igazság pedig a mi részünkön van, mert nem akarunk egyebet, mint törvényes szabadságot.

Hazafiak, mi csak szabadságunk kivívására, nem pedig polgártársaink megtámadására egyesültünk; ennélfogva kijelentjük, hogy a szabadság ellenségének tekintjük mindazt, ki a zavarosban dulakodásra s nyerészkedésre keresvén alkalmat, polgártársainak személy és vagyon bátorságát nem tiszteli.

Budapest polgárai, ti, kiket legközelebbről érdekel martius 15-kének dicsősége és jövendője, egyesüljetek az egész országgal az eddig kivivott szabadság védelmére!

Ti pedig, vidéki községek, belátva, hogy most Pesten az egész ország sorsa döntetik el, egyesüljetek Budapesttel küldötteitek által, hogy a középponttal folytonos érintkezésben lehessetek.

Katonák, hozzátok is van szónk! Ime kijelentjük rokonszenveinket irántatok. Nincs szándékunkban megtámadni titeket, mert ti mindnyájan fiai vagytok vagy e hazának, vagy olly országnak, melly hasonlólag mint mi, szahadságért és függetlenségért küzd. Mi nem vagyunk ellenségei senkinek, csak azoknak, kik szabadságunk megtámadói és ellenségei.

Hazafiak, legelső teendönk: felkészülten várni be az eseményeket, bevárni mig Pozsonyban küzdő hazánkfiai jó vagy rosz hir kiséretében hozzánk megérkeznek, hogy velünk együtt a nemzet sorsa fölött határozni lehessen.

A körülmények kényszeritenek, hogy védelmi állapotba tegyük magunkat.

Ugyane proclamatiót olvasá el Irányi is német forditásban, a mi szinte nagy örömmel fogadtatott. Végre Nyári Pál megköszöné azt hogy a nép eddig szavát fogadta, s ajánlá hogy minden esetre készen legyen a nehány óra mulva érkezendő elhatározó válasz vételekor. Éljenek közt eltávozván ő, már mi is oszlani kezdénk midön nehányan Vasvári nevét kiabálván ő is elölépett, s nehány talpraesett hasonlatosságaival Metternich gazdát s a bécsi bureaucratiat nevetségessé tevén, 6 óra után szétoszlottunk. —

Megemlitem még azt is, miszerint a horváth nemzetnek 30 pontok alá foglalt kivánatai nem kevesebbet mint tőlünk elszakadást tartalmazván, a választmány jónak látta egy horváth proclamatióban hozzájok szólni, melly igy hangzik:

Horvátok, szeretett testvéreink!

Háromszáz éves elnyomás után valahára a függetlenség, a szabadság küszöbére léptünk. A mit kivivtunk, a mi javunkra s a tiétekre egyiránt vivtuk ki. A jelszó, melly alatt küzdénk, s ha kell, még fogunk küzdeni nem a nemzetiség, hanem a minden nemzetiséget, minden érdeket magában foglaló függetlenség és szabadság szent neve. Az ügy közös, a miénk ugy mint a tiétek. Az ellenség közös: az ausztriai zsarnok bureaucratia. Ez ellen kell, hogy egyesüljünk, magyar, horvát, szerb, német, oláh, és minden népfaj, melly a hazát lakja. Csak igy örizhetjük meg, csak igy vivhatjuk ki az ország önállóságát, szabadságát.

Barátink! A jó és balsors között nyolcz századon által hiven megörzött barátság szent nevében szólunk hozzátok, kedves atyánkfiai! A testvér megfogja érteni testvérének öszinte szavát. Horvátok! Mindenre, a mi szent előttetek, kérünk: ne viszálkodjunk! Feledjük a nyelvkülönbséget, kik a közszabadság érdekében egyek vagyunk. Ne hallgassunk azokra, kik bennünket egymás ellen ingerelnek, mert azok a mi közös gyöngitésünkre, elnyomásunkra akarják fölhasználni a viszálkodást. Testvérek! Egyesüljünk!! Kelt Pesten 1848 évi martius 31-én. — A pestvárosi rendre ügyelő bizottmány.

Az est komolyan s szilárdan elhatározva talált mindnyájunkat, a gőzös megérkeztével a sorsunk fölött határozó hirnek is megérkezését várván az ellenzéki körben, nem kevés meglepetésemre szolgált az ottani jó kedv. Dall, sarkantyú pöngetés, zene, taps, bokázás egyiknél, másiknál a kard vizsgalása villogtatása és csörtetése a régi jó idök képét tüntetnék elömbe, midön apáink a harczra bú és gond nélkül söt olly jó kedvvel mentek, minövel menyegzöre szokás. Az utczán szinte sokan várták a hir megérkeztét, mellyet végre mintegy 9 órakor Farkas polgártásunk csakugyan meg is hozott Pozsonyból. A teremek egyszerre megteltek hallgatókkal és a történet elbeszéltetett mintegy következőképen:

„Pozsonyban a kegy. k. válasz a lehető legrosszabbul fogadtatott nem csupán az ifjuságtól, de a miniszterektől és a rendektől is, a reá kelt férfias és szilárd kifejezésű fölirat már tudva van; az ifjúság Zsedényi kir. tanácsost csak in effigie (óh be kár hogy nem in natura!) a sétatéren a kegy. kir. rescriptummal együtt megégette. Fens. nádorunk vigasztalóbb rescriptum kieszközlése végett másnap (mart. 30-án) reggel jókor Bécsbe indult, a miniszterek csak azon esetre igérkeztek fölmenni, ha elöszobázniok nem kell; ő föns, telegraph által tudósitá a minisztereket miszerint esti 7 órára elöbocsáttatnak, mire azok útnak indultak. Kossuth Pozsonyban maradt. A telegraffal Bécsbe izent azon hirre, miszerint kedvezőtlen válasz esetére Pesten a dynastia érdeke veszélyeztetve van — azon szinte telegrafi hiradás érkezett, hogy Perczel M. Eövössel együtt másnap (mart. 31-én) reggeli 11 órakor a Duna partján várjon a gőzhajóra, s a leérkezendő kir. rescriptumot azonnal vigye Pestre. — Farkas úr természetesen már reggel elindult e hirrel. — Egyéb hireket is hozott u. m. 1-ör Radeczky Olaszországban capitulalt, az olaszok a magyar constitutióval egyenlőt kivánnak a maguk számára s csak e föltét alatt maradnak a dynastia alatt. 2-or. Az illir küldöttség, mellyet a retrograd politika emberei expediáltak, Bécsbe érkezett és Magyarországtól elszakadást akar. 3-or Liptó megyéből a tótság egy petitiót küldött a miniszterhez a végett, hogy miután eddig mindig a magyar nyelv volt Liptóban diplomaticai, ideje hogy egyszer már a tót nyelv legyen. (Természetes, az éhel holt tótnak egyéb kivánni valója nem is lehet!) Ez is a metternich- féle ármány eredménye, miután egy józan eszü sem teheti föl a tótságról azt, hogy az, ha már kér, a tót nyelv diplomaticai polczra emeltetésénél életbe vágobbat ne kérjen. Ezt erősiti az is 4-er, hogy egy statustanácskozmányban Fiquelmont azt mondá vala, miszerint Magyarországtól nincs mit félni, itt csak a nemzetiségeket kell egymás ellen huszitani, s ezek egy év alatt úgy elgyengitik egymást kölcsönösen, hogy 40 ezer katonával s ha szükséges egy kis orosz segittséggel! a dolgok régi rendét helyre lehet állitani, (Itt a hallgatóságnak illynemü Fiquelmont-ot illető fölkiáltásai: gazember! akasztófára való! stb. F. urat félben szakitván, miután a csend helyre állott folytatá:) Fönséges nádorunk erre nemes boszankodásában igy támadá meg az árulót: „többé jelenlétemben illy roszlelkü nyilatkozatot ne halljak öntöl"! — Ennyi a pozsonyi hirekből, a többit Perczel és Eötvös nehány óra mulva meghozandja." — És úgy is lön, ők a kir. rescriptummal éjfél után 1 órakor (tehát már april 1-jén) megérkeztek, és olly örömet gerjesztettek, hogy a jelenvoltak fáklyákkal, zenével Nyári lakása elé menvén azt szónoklattal üdvözlék, mire Nyári szinte felelt; azután a városháztól még több fáklyát és útközben még több társat szerezvén, „éljen a szabadság"! „éljen a király"! kiáltások s zene mellett Budára mentek az örömhirt a várfalakról puskalövésekkel tudatni a népességgel.

Igy mult el azon iszonyú 24 óra, mellyhez hasonló fontosságú véleményem szerint nemzetünkre nézve e században nem volt, s azért is bocsásson meg a tisztelt olvasó, ha azt ne talán hoszabban adtam elő mint kellett volna.

Azon olly igen örvendetes kir. leiratnak pedig rövid summája ez: a király ad országbáróságot, indigenatust s nemességet (isten neki, hadd adjon) preposti, püspöki s érseki méltóságot — a felelős miniszter aláirásával; továbbá egy felelős miniszter leszen a király oldala mellett a hadiügyek miatt, kinek ellenjegyzése mellett nevez ki a király katonatiszteket, helyezi el a magyar hadisereget az ország határain kivül is.*)

E leirat ámbár szokás szerint homályosan van szerkesztve, de az ország és szabadság épségben tarthatása felöl biztositéknak egyelőre elég. Minisztereink, kikben bizhatunk, elfogadták s igy mi is elfodadhatjuk most. Ez okból a pestmegyei, mint szinte a pestvárosi választmány is april 1-jén ezt elfogadta, s a legjelesebb, leghübb hazafiak egyike Wesselényi Miklós is, az april 2-kán délután 5 órakor tartott népgyülésen Nyárival együtt megnyugvásra, békére intett mindnyájunkat, elolvastatván egy ugyanezt magában foglaló proclamatió is magyar és német nyelven.

A veres szalogok és kokárdák, mellyeket pénteken sokan viseltek, lasankint eltüntek, a megyei választmányi gyülésen Nyári egy illy szalaggal jelenvolt ifjut figyelmeztetvén a megváltozott körülményekre, s arra hogy revolutiókor is nem az anarchia veres, hanem a haza háromszinü zászlóját és kokárdáját illik viselni, arra birta hogy botrányos küljegyét ön maga letépné. De nem igy némellyek, kik magukat mindenki fölött birónak lenni gondolják, a miért is a hivatlan beavatkozás és erőszakoskodás erős ingerültséget is okozott.

Erdély.

Végre valahára Erdélybe is eljutott a bécsi és pesti forradalom hire, s ott is mint mindenütt békes forradalmat idézett elő. Mart. 21-én ugyanis a városi közönség a városházba nyilvános gyülésre jelenvén meg, az „Erdélyi Hiradó" derék szerkesztője Méhes Sámuel úr jeles szónoklatában előadá s fejtegeté azt, miről eddig beszélni alig mert az ember, t. i. az európai kormányok kétségbe esett rosz állapotát, s a népeknek a kor igényei mögött messze elmaradtát, a szép Erdély igényeit és mulhatatlan teendőit, u. m. tüsténti országgyülést, a Magyarországgal egyesülést, a sajtó szabadságát, az urbér behozatalát (még akkor csak ennyit) s a közös teserviselést. A tanács és polgárság ezt magáévá tevén, petitió alakjában a kormányzónak benyújtatott egy küldöttség által, mellyet az egész városi nép kisért. A sajtó fölszabaditása azonnal, s az erdélyi országyülés egybehivása legközelebbre megigértetvén, nagy örömmel terjeszté mindenki a hirt tovább és tovább; — a tanulók itt is legelőbb, s később mindenki a nemzeti örseregbe iratta magát, este a város kivilágittatott.

A továbbiakról igy ir az Erdélyi Hiradó:

„A lelkesedés folyvást tart, de rendzavaró kicsapongás mindeddig legkisebb sem történt.

Csötörtökön délután volt egy nagy népgyülés gróf Bethlen Pál házában, hol azon irányadó körirat, melly b. Jósika Lajos és gr. Bethlen János aláirása alatt a törvényhatóságokba s e lap olvasóihoz is mellékletül im szétküldetik, szerkesztetett.

---

*) Miután a nemzetnek nincs szándoka hóditani, úgy kellett volna ezt kifejezni: „a birodalom határain kivül;" mert Muszkaország is az ország határain kivül van, pedig seregünket oda még sem akarjuk bocsátani. M.

A pénteki postával meghozván a Nemz. Ujság a négy magyar minister névsorát, este a város fényesen ki volt világitva. A lelkes tanuló ifjuság itt is szép példával ment elöl. A reformatusok tanodájának egyik ablakában, a rögtönzéshez képest jól talált arczképei voltak átvilágitva gr. Batthyány Lajosnak, gr. Széchenyinek, Kossuthnak és Deák Ferencznek. Az egységhivők tanodáján pedig, csinos transparentben e volt olvasható: „A magyar ministerium éljen!“

A polgári örsereg felállitására erélyesen folynak a készületek.

Hogy városunkban mindenütt és mindennél az egyesülés, az észjog kivánatainak kielégitése, közhazafiui érdekegység a jelszó, ha mindjárt százados előitéletektől kell is ezen eredményért megválni, martius 24-dike uj és fényes tanubizonyságát adá. Ugyan is a helybeli polgári társalkodó igazgatójával-Forray Ferenczczel tudatván többen a helybeli úri casino tagjai, hogy ők a polgári társalkodó teremeiben, polgártársaik körében, többször megjelenni szeretnének, s szándékok az úri Casino rendkivül tartandó közgyülésében azon határozatot hozni, hogy a polgári Társalkodó tagjai az úri Casino teremeiben kedvesen látott vendégek legyenek: emlitett igazgató, hogy a más társulattól ezen nemes hazafi ajánlásban meg ne előztessék, tüstént rendkivüli nagy gyülést hirdetett; mellyben közhatározottá vált, hogy az úri Casino minden tagjai ezen év folyama alatt (mert a polgári társalkodó mindenkor csak egy évre alakul) a polgári társalkodónak kedvesen látott vendégeiül nézetnek. Minek hire az úri casinoba megvitetvén, annak mintegy husz tagjai rögtön átjöttek, s a p. társalkodó tagjaitól nagy örömés éljen kiáltásokkal fogadtattak, mit ifj. gr. Bethlen Pál lelkes szavakban megköszönvén az úri casino részéről, hason értelmü határozatról biztositotta a p. társalkodó tagjait. Igy uraim, urak és polgárok, gyéritsük a hazafiakat egymástól távol tartó közfalakat, eszközöljük egy lélekkel a teljes egyesülést, s vetélkedve hozzuk előitéleteinket, (mellyek nálunk valóban szinte annyia voltak a felsőbb, mint a közép és alsóbb körökben) a haza szent oltárára, hogy azok annak tüzénél kitisztálódva, a salaktól megszabaduljanak, s közhazafi érdekké olvadjanak, mert igy és csak igy leend ur és polgár szabad, s a haza békés és virágzó.

Körirat Azon események által, mellyek Europa csendét felforgatással fenyegetik, felszólitva érzök magunkat mi, kik itt Kolozsvárt jelen vagyunk, egy minden párt szinezet nélküli nagy gyülésbe egyesülni, s hazánk jövöjét, a csendet és békét csak úgy remélvén biztosithatni, ha a feledékenység fátyolát vetjük a multra, kezet nyujtottunk egymásnak arra, hogy a közgyüléseken a következő tárgyakat igyekezzünk kivinni:

1-ör Hazánk jövöjét, s ön fentartásunkat csak is a két testvér haza egyesülése által látjuk biztositva, ez által látjuk megerösitve az austriai háznak kormányát is, mellyhezi alkotmányos kapcsolatunkat hazánk fennmaradhatása nélkülözhetetlen feltételének tekintjük; mellynél fogva a testvérhon középponti megyéjét felszólitandónak véljük arra, hogy eszközölje követei által: miként a testvérhon elfogadván azon baráti kezet, mellyet néki Erdély a közelebbi országgyülésen nyujtott, az unio létesitésén munkálódjék.

2-or Szorgalmazzanak a megyék minél előbb országgyülést, mellynek fő teendöi közé sorozandók:

a.) Közteher-viselés.

b.) A nemességnek minden terherben u. m. adóban, katonai élelmezésben, katona-állitásában való osztozása.

c.) Törvény előtti egyenlöség.

d.) Az urbéri viszonyokból való végképpeni kibontakozás, hogy az urbéres osztály illő megváltatása eszközöltetvén, az birtok által is köttessék a honhoz.

e.) A székely nemzet nyomasztó sérelmeinek sietö orvoslása.

Ezek azok a mellyekben megegyeztünk, s mellyeknek létre hozásán teljes erönkből igyekezendünk, s arra szollitjuk fel ezen levelünk által minden hazánkfiát, hogy a czél nagy szentségét átlátva, nyujtson segédkezeket annak elérésére, s elfeledve minden pártkérdéseket, ezeknek határozatba vételére forditsa minden figyelmét.

Végre az ügy szentségére szólitunk fel mindenkit, kinek a haza java szivén fekszik, feledjünk minden pártviszályt, önzést, s egyesitsük erönket a nagyszerü czél elérésére, s teljes erönk megfeszitésével arra, hogy a testvérhon példájára, hol minden mozgalmak a legnagyobb renddel s a közcsend megháboritása nélkül mentek véghez, itt e kisebb testvér hazában is a csend és rend sehol meg ne háborittassék: csak igy lehetvén reménlenünk hogy elérjük azon szent czélt, melly mindnyájunknak szivén fekszik, a békés átalakulást.

Annak bizonyságára: hogy ez a fennemlitett gyülésből költ, alá irjuk. — B. Józsika Lajos. Id. Bethlen János.

Külföld.

Németország. Mindenfelé zavar, az „isten kegyelméből“ királyokká s fejedelmekké született úri emberek és ezek apródjai futnak szaladnak ész nélkül, oda hagyván a nagy üggyel bajjal és lelkük árán embervérrel szerzett hatalmat; vagy pedig meghúzzák magukat és az előbb megvetett zsarolt néptől kunyorálnak, v. végre vele komázgatnak hogy elfelejtessék a régi általuk okozott keserveket. A slesvig-holsteiniak nem kivánnak kevesebbet Dániától mint Lombardvelencze Ausztriától kapni fog, t. i. mindent, azon igen tetemes különbséggel hogy Slesvig-Holstein a német szövetséghez visszacsatoltatni kiván. A dán kormány ugyan rájok ijeszteni akart a kieli polgárokra, megtiltotta a polgárság fölfegyverzését szigorú büntetés alatt; azonban a szigorú büntetéstől egyátalán nem ijedtek meg a kieliek, hanem magukat fölfegyverezvén azt mondják a dán kormánynak, a mit Leonidas, az öt fegyvere lerakására fölszólító Xerxesnek mondott, t. i. „jer vedd el.“

A hannoverai király aligha gyors postán nem fog utazni még husvét előtt országából kifelé, legalább ha ez megtörténnék is senki meg nem ütközhetnék rajta. A multkor ollyan Szedlniczky féle rendőrigazgató összekoczczant a göttingai universitással, azaz hogy a tanuló sereggel; minthogy pedig a chinai — akarom mondani az absolut monarchiákban, a rendőrigazgatónak mindig igaza van, tehát a tanulók elégtételt nem kaphattak. E fölött megboszankodván tömegestől elhagyták az universitast mintegy 500an, (mart. 17-én) szét oszlani fognak, mindenfelé hirdetvén hogy egy kémre nagyobb tekintet van mint egy főtanodára. Ma-

gában Hannoveraban nagy elégületlenség van, a király engedményeire a nép azt felelte hogy: „már késö;“ s egyelőre csupán nehány minister fejét — akarom mondani ablakait — verte be.

Nassauban. A jeles statusministernek Metternichnek, a budapesti hiradó patronusának, johannisbergi várdáját az alkotmányos szabad nép lefoglalta, mivel 33 év óta a nagy méltóságu herczeg egy fillér adót sem fizetett, követelni töle vagy exequalni rajta pedig nem igen merték. Ime a szegény földmivelö népen irgalom nélkül behajtotta herczeg uram az adót, ö pedig, kinek keze mindig zsebeinkben járt — a maga portióját soha se fizette meg. Beh szerettem volna valami régi szabású magyar szolgabiró kezébe juttatni, majd exequalta volna az, s ha nem bir rajta semmit venni, bizonyosan lehuzatja s jól elhegedülteti vala. — A johannisbergeri várdát most nemzetörök örzik, s a vár pinczéjében találtatott sok és jó borok egy része nekik átengedtetvén, legkisebb respectussal sem viseltetnek az exminister nagy érdemei és ereklyéi iránt. Nem tudom, saját borából ürítnek-e Metternich uram egészségére ha csak egy poharat is!

Olaszország. Roma. A pápa magának udvari tartásul nem kevesebbet mint 600 ezer scudit (mintegy 6 millió váltó ftot) kötött ki. Szerény kis jövedelem azon férfi helytartójának, ki maga gyalog járt és nem tudta hova hajtsa le fejét. A censura az egyházi nyomtatványokra és szinházakra nézve fenáll, azonban a politikaiakra nézve megszünt Ez is ollyan „Viertel Massregel“ melly czélhoz nem hanem attól elvezet. — Nápolyban, mart. 13-án utczai zavargás volt, a lazzaronik által az ottani pecsovicsoktól támasztva. A lazzaronik a jezsuitákat, e szent atyákat visszakövetelték, s midön vissza nem kapták és midön attól is félnének hogy majd a fából faragott szent képekre is kerül a sor, és midön végre jó borravalót is kaptak volna, s azontul pedig fosztogatásra is szép kilátás nyujtatott volna: a vallás és a madonna nevében, athletai termetü zsiványok vezérlete alatt neki rohantak a polgárságnak, melly első ijedségében szét futott, s igy jutott a királyi várig; de ekkor már a nemzeti örség megjelent s a gyülevész népet szétverte. — A király ö fölsége már azt sem tudja hol a feje. (Adjon ö fölsége csak egy jó szót a szicziliaiknak, majd a kezébe adják vagy lába elébe hengeritik azok) Ö királyi fölsége ugyanis azon, a királyoknál már regóta divatos fogáshoz folyamodott, miszerint a hazug hirekkel elrettenteni akarja a szicziliaikat, csak hogy annál könnyebben és örömestebb visszatérjenek „atyai kormánya“ alá. A franczia köztársaságról ugyanis semmit, vagy a valóval meröben ellenkezöt hireszteltet köztük el. Továbbá engedményeket osztogat mellyekre azt felelik: „már késö.“ Igy a szicziliai parlament mart. 23-ára van összehiva, s a király — a nélkül hogy valaki kérdezte volna — szinte mart. 23-ára hitta azt össze (persze hogy senki sem ügyel rá). Eszembe jut itt azon szerecsen király, a ki minden délben miután már jól lakott, kürtöt fuvat s megengedi az egész világnak hogy most már szabad ebédelnie. Ugyanez minden reggel sátra, vagy hogy igazat mondjak gunyhója elibe kimegy, és megparancsolja a napnak hogy keletről nyugotnak menjen; de ugyan csak ovakodik valamikor az parancsolni hogy nyugotról keletre, vagy délről északra menjen.

Boroszló anarchiában van, a királyi tiszteknek semmi tekintélyük sincs. A nagy szivü burkus király, a ki alattvalóit rakásra lödöztette, a sziléziai égbe kiáltó inséget csak februar végén tudta meg. — Ez ám a jó király! erre bizhatni ám egész Németországot, mikor azt sem tudja midön alattvalói ezrenkint éhen halnak. A boroszlóiaknál a berlini gyilkolásnak hire az iszony és düh indulatát idézte elö. A főelnök Wedell gyors postán futott el hivatalától; a királyi engedményekre itt is azt mondták: „már késö.“

Lemberg Mart 19-én reggel érkezett a bécsi események hire Lembergbe, s mindjárt egy nagy csoport a lakosságból egy petitiót szerkesztett, délután 2 órakor már 6 — 8 iv megtelt aláirásokkal. A petitio tárgyai voltak sajtószabadság, minden urbéri tartozások megszüntetése, személy- és vagyonbátorság, a lengyeleknek minden országos hivatalokrai, s a lengyel nyelvek diplomaticai polczra emelése. Még az nap benyújtotta e petitiót a polgárok egy küldöttsége a kormányzónak, követve az academiai ifjuságtól, a rendektől, és tömérdek néptől. A kormányzó kilépett az erkélyre, s tanusitá hogy a kérelmet megkapta, igéré hogy ö fölségének előterjeszteni fogja, a mi végetlen örömmel fogadtatott. A politikai vétségekért elfogott hazafiak közül még az nap szabadon bocsáttattak hárman s a város kivilágittatott. A nép sokáig hullámzott az utczákon a nélkül hogy egyéb rendetlenséget vitt volna véghez mint azt, hogy egy fösvénységéről ismert kanonok ablakait beverte, a mi nagy örömet okozott. Másnap a politicai foglyok szabadon bocsáttatak s a néptől éljenzés közt hurczoltattak szerte a városban. A nép fegyvert is kapott, mindazáltal még is 21-én a katonaság lefegyverzése s a fegyvernek a nép kezébe kiszolgáltatása követeltetett, a tanulók és gránátosok lehetőleg udvariasan igyekeztek a népet e kivánságától eltéríteni, s már már összekapnak midön egy valaki a főörhelyen elkiáltotta hogy a császár az országnak az 1772i határaival constitutiót adván, Lengyelország királya lön; ez általános örömet okozott, a katonák és a nép egymást ölelték csokolták, s a kormányzó előterjesztéseire, a rendet továbbá nem háborgatták.

Vegyes közlemények.

Sokan panaszkodnak arról, hogy a religio iránt a tanultak közt kevés rokonszenv találtatik, de azt nem emlegetik, hogy a rokonszenvet olly erőszakoskodással minö az alább következő, csökkenteni igen, de növelni ugyan nem lehet. Pelsüczön egy uj magyar kath. hitre áttérése szivesen fogadtatott, de meghalván el nem temettetett a következő oknál fogva: „Minthogy Ruszó György feleségét elhagyta, husvétra sem most sem gyónt, botrányos életével magát az egyházi szertartással temetéstől önként megfosztván (mert a ki az egyházat nem hallgatja, megveti annak szerzőjét s a pogányok közé soroltatik; sz. Máté 18r. 17 vers) ez oknál fogva sajnálom hogy el nem temethettem. Költ dec. 28. 1846. O. A. pelsüczi plebános.

Ennek következésében a horkai ref. elöljáróság temette el a legillendöbben, a pelcsüczi pápista egyház tagját. (Pr. e. i. l.)

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

28.

Pest, péntek **HETILAP.** april. 7. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnái félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

A csetneki völgy. — **Országgyülési legujabb megállapodások**: Az országgyülési követeknek népképviselet alapjáni választásáról. Magyarország és Erdély törvényhozási egyesüléséről. A vallás dolgában. — **Budapest.** — **Vidéki hirek.** Pozsony. A szerb határszélről. Szerém. N. kunság. Kassa. Gyöngyös. — **Külföld.** — **Hirdetések.**

A csetneki völgy.

A pest-rosnyói gyorskocsival Gömörbe feljövő utas, Pelsüczről a megye székesházától, hol további útvonalának iránya felől a regényesen szép völgy kanyorodása miatt bizonytalanságba jön, — végig lát a csetneki kies völgyön, mig a csonka tetejü Radzim, s a tiszta időben mellette keresztül nézö Karpatok csúcsain szemei megakadnak. E völgy több tekintetben nevezetes s ipar tekintetében nagyságahoz képest, kétségtelenül egyik legnevezetesebbike hazánknak; — miért is nem leend minden érdek nélkül, azt kissé közelebbről is szemügyre venni.

Pelsüczről a rosnyói völgyet jobbra hagyva beérünk Paskaházára, — birtoka a Hámos örökösök vasgyárainak. Itt van a reformata vallás határa, mind a megyét mind az országot ez irányban tekintve. Egy negyed órára esik Kun-Taplócza*) hol is a magyar nyelv határát vesszük észre. Kun-Taplócza még magyar lutherana egyház, de lakosai már vegyesen tótúl is beszélnek, a mint hogy nem régiben éjjeli örnek legolcsóbbért egy tót ajánlkozván, az egész magyar falu tótúl hallgatta az éjjeli kiáltásokat. Csetneken,**) melly egy kis félórával feljebb esik, a köznép és az egyház nyelve már tót, bár évenkint néhány magyar isteni tisztelet is tartatik, — valamint a feljebbesö helységek átalában lutheranus lakosai, bár nagyobb részint magyarúl tudnak is, egészen tótok. Kun-Taplóczától kezdve valamennyi völgybeli helység a csetneki uradalomhoz tartozott, melly öszvesen két mezö várost Csetneket és Dobsinát — 18 helységet, 4 pusztát, azonfelül Torna megyében Gosofön malmot foglalt magában; mintegy négy év előtt azonban, a lefolyt arányositási per következtében Dobsina s a 18. helység külön közbirtokosságokra szakadt. Ez uradalom, — mellynek évi jövedelme (legnagyobbrészint erdöből) már most csak mintegy 7—10 ezer vft, — olly számos s annyira elágozott közbirtokosságból áll, hogy az érintett arányositási perben törvényszéki táblabirákul, az egyénekben olly gazdag Gömörbe, külmegyeiket kellett hivni, és Torna megye is nem ok nélkül aggódik, hogy a josaföi egy malom és szöllö dézma, a választásoknál a megyének nagy részét parificálhatná;*) valamint a jövedelem felosztás is az elágazás szerint történvén**) már magában elég munka és tudomány. — Többiben nevezetes Csetnek vasáról és dohányáról. Ez utóbbi tekintetben egy pár év előtt egyesültek a termesztők „Csetneki dohánytermesztő társaság" czime alatt, hogy dohányukat valódi minéműségben, osztályozottan közösen eladják, de a társaság egy év alatt 50% veszteséggel eloszlott; miért leginkább a m. kersekedelmi társaság volt igazgatója okoztatott. Pedig sajnos, különösen most, midön az elkorcsosult magyar korszellem, a külföldi szivar mellett a külföldi (török) dohányt is megkivánta, kétszeresen sajnos e társaság feloszlása; mert a csetneki dohány között nem ritka olly minéműségüre találni, melly akár illatjára, akár erejére nézve a török dohánnyal a versenyt bátran kiállja s legfeljebb is annyi hibája van, hogy 3—4 frint helyett fontja 15—20 garasával árultatik. Szabadjon végre Csetnek diszére megemliteni, hogy ámbár a megyének csak ötöd rendü mezö városa (alig 2000 lakossal) meg is belőle a-

*) Nevét vette Bebek Miklóstól — XIII-ik században — a csetneki uradalom földes urától, — ki másképen Kun-nak neveztetett, és az ott kibugyogó meleg forrástól. — (Bartholomeides László szerint.)

**) Csetnek IV. Béla király oklevelében 1247-ik évben már a vidék fejévé tétetett — mellynek nagyobbrészint német lakosai a XVII-ik században eltótosodtak, — most pedig magyarosodásnak indulnak. B. L. után.

*) Tempi passati. — Sz.

**) Bebek Mátyás a népmonda szerint juhász levén, egyik kecskéje nyomán arannyal telt barlangra talált, minek egy részét a királynak ajándokul vivén, hét kosár épitésére engedelmet nyert, s épitett hét várat, azok között Szadvárt Tornában, Murányt, Kr. Horkát, Pelsüczöt Gömörben; fiai Detrik és Fülöp IV. Béla királytól több birtokkal együtt a pelsüczi és csetneki uradalmakat nyerték, — az elsönek unokái Domonkos és Kun vagy Miklós osztozkodván az első Pelsüczöt kapta s megtartotta nevét Bebek de Pelsücz, a másik azt Csetnekyre változtatta. Az elsönek utódi — kik között nádor, országbiró, horváthországi bán s. m. voltak— kihalt Györgyben Erdélyben 1567 ik évben. A másiknak, hasonlóan fö hivatalokat viselt ága, kihalt Istvánban ki 1594-ikben Csetneken temettetett el. Leánymaradékai voltak a Tököliek, Rákóczyak Apafyak, Lorántfyak, Bakosiak, Szepessyek, s azok között kik még fenn állanak, különösen Gr. Andrássy-ak s többen, kiknek öröködési jussain a csetneki uradalom mai napig osztályoztatik (Simon és Wagner után Bartholomeides László)

ránylag a legtöbb tisztviseló szokott kikerülni, a mint jelenleg is, 1 főjegyzőt, 2 fő, 3 alszolgabirot, esküttet stb. nevez magaénak.

Csetnek a völgy közepét teszi, honnan az két felé válik, de mi a Radzim felé esöt, mint kisebb jelentőségűt elhagyva, balra fordulunk, hol Ochtinán Rokfalván, N. Szlaboson keresztül Fekete Lehotára*) érünk; itt a „kakas"nak fekete hegy lánczolata által gátoltatva megpihenünk. Eddig, ha jobbacskán haladtunk, két óra alatt elérkeztünk, a völgyön észrevétlenül annyira emelkedve, hogy viziranyos vonalban a Pelsücz feletti „Nagyhegy" kopár homlokát magasságban alkalmasint megütnénk. E völgy nagyobb lejtősége s a fekete hegy amphitheatrumot képező lánczolata, melly azt elegendő, söt a rétséget gyakran eláradó vizzel látja el, e völgy iparának legrégibb és legfőbb tényezője A velem utazó ha jobbra is balra is figyelmezett, Pelsöcztől kezdve 32, külön czélra szolgáló vizesést olvashatott meg, s mennél inkább közeledett a völgy végéhez, annál inkább észrevehette, miképpen a vizi-művek annál sürübben és hatalmasabban tünnek rendre elő, mintha csak sietett volna mindenik helyet foglalni, hogy még e völgyön elférh ssen. Ezen müvek között van 1 szürposztó-kalló, 1 ércztörő, (pihen), 1 rézhámor, 2 fürész, 2 kézi papirosgyár, 2 gépelyes papirosgyár, 4 olvasztó, 8 malom, 11 vashámor. Az összes használható vizesés mintegy 600 láb, a vizmennyiség egyremásra legalább 10 köbláb = 563.7 ℔ perczenkint, melly tehát átalánosan $600 \times 563.7 \times 423$ ℔ = 800 lóerőt haladna meg.

Ezen müvek között különös emlitést érdemel:

1. A csetnekvölgyi Concordia vasgyári egyesület; keletkezett 1837-ben a külön tulajdonosoktól függő egyes hámorok és müvek egyesülése által, — áll két olvasztóból, 9 higgasztóbol (Frisch) 6 nyujtóból (Strek) 1 fürészszel, — legfőbb kincsét azonban a hradeki vaskő-bányák teszik, mert ezen vaskő minősége az, mi miatt a csetneki vas a legrégebb idök óta legjobbnak tartatott;- birtokához tartozik továbbá a „csetnek-pécsi vasgyárban" ezer forintos $131\frac{1}{4}$. részvény. Termelési képessége**) 40,000 m. nyersvas és öntés, 10,000 mázsányi különnemü rúdvas, értékben mintegy 425,000 vft. Ez utóbbi itthonról szokott árúltatni, amaz a mennyiben fel nem dolgoztatik Bécsbe és Pécsre adatik el. A válalat $52\frac{1}{2}$ részvényen alapszik, minek jelenlegi ára 8000 ft. Elökelöbb részvényesek Gömöry és Kirinyi urak. Igazgatója Gömöry Pál ur.

2. A csetneki és n. szlabosi olvasztó; mellyek a mult évben keletkeztek, s már megindittattak. Amaz elébb rézhámor volt, ez papirosmalom, de minthogy ezen iparágaknak tündöklő napja lehunyt, hogy más-knak szálljon fel, azért a kor igényeihez alkalmazottabb alakot öltöztek. Mindkettő részvényes társulat, az elsöt birják Heintz Ádám, Benedikty Dániel egyszersmind igazgató és id. Matulay János urak; amazt Gaiszberger Ferencz, Hirsch János, Maleter István, id. Marton János és Gyürky Károly urak; termelési képessége egynek egynek 20,000 mássa nyers vas és öntés, értékben 110,000 vft. — leginkább Bécsbe adatik el.

3. A csetneki rézhámor, — tulajdonosa Madarász András úr, termelési képessége 1,000 mázsa kovácsolt és mélyített (getieft) különnemü rézmunka, millyet a rézmívesek szükségelnek, — értékben 140,000 ft. — készítményeinek az Alföldön Al-dunán és Erdélyben találja megrendelő vevőit. Igazgató ügyvédje Szontagh Pál.

4. A „masznikói" papirosgyár 1845 évben épült fel 100 részvény utján, alapitója s fő részvényese Madarász András úr, dolgozik 6 rongyörlővel (Holländer) s egy végetlen papirost készítő géppel; évi készítménye mintegy 35,000 rizma különnemü papiros, minek Pesten, Debreczenben s más városokban raktárakat tart, — értékben mint egy 190,000 vft., felügyelő ügyvédje Szontagh Pál, igazgatója Mayrhofer János úr.

5. A „n. szlabosi" papirosgyár melly régibb ennél, s hazánknak e nemben elsöje volt, dolgozik egy géppel s öt rongyörlővel, igy készítménye sem lehet sokkal kissebb amazénál. Tulajdonosai Gyürky Johanna asszony, Hornbacher testvérek és Kozma Vazul urak. Igazgatója Hornbacher Frigyes úr.

Ezeken kivül emlitendő még a rokfalvai jó hirben álló meritő papirosgyár, Martiny Lajos úr tulajdona; — az ochtinai papirosmalom, — gr. Andrássy György urnak a zugói, s a Hámos örökösök pelsüczi — vas hámora. —

Ennyi nevezetes vállalat, ez aránylag kis völgyet valódi gyár- völgygyé teszi, pedig a nélkül hogy a proletariusok számát ez által nevelné, söt ellenkezőleg. E vállalatok valóságos évi készítményének értéke feléri az egy millio forintot, melly évenkint forgásba tételik. Ebből megyen $\frac{1}{10}$ rézért a Szepességre, $\frac{1}{10}$ rongyért leginkább Miskolczra, $\frac{1}{10}$ fáért Gömör alsó vidékeire, $\frac{1}{20}$ papirosgyártási szerekért leginkább Austriába, $\frac{3}{20}$ más völgyekre leginkább fuvarokért, és fele e völgynek marad meg mindenféle czim alatt nyereményül; — s ez a közjólétre nevezetes hatással is van, mi a dolognak nem feledendő oldala; mert jóllehet ugyan a gyárak közvetlenül csak tulajdonosaiknak jövedelmeznek, ha és a mennyit jövedelmeznek s ez bizonytalan: de közvetve száz uton is szétárad annak haszna a közre s az bizonyos. Csetnekvölgyének ipara alkalmasint egykoru annak lakosságával, különösen vas ipara, — minek nyomait a taraczk halmokban szerteszélyel olly helyütt is találjuk, hol a vas termelésnek legelső stadiumára kell ismernünk. — Valamint a XVII. században a csetneki lakosság legnagyobb része kardmíves volt, a mint pedig az ipar fejlödött olly arányban növekedett a népesség is, melly a mellett keresetét találta. Jelenleg a völgy egyike a legnépesebbeknek, földje melly Csetneken felül soványés szegényül fizet, s még eldarabolva is van leginkább $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{8}$ telekre, de azért nemcsak hogy az e völgybeli lakosok közt a mult télen éhenha-

*) F. Lehota helysége alatt jókora halom taraczk — egykori vasmü jele — látható, mi között a mult század közepén következő német fölirású vastábla találtatott:

„Anno 1542 den 9. Oktob. haben wir unser kassa mit 200, „000. Gulden in das kleine Gewölbe, 36 gute manns Schritt „ob den Homer, gegen Slabos Z., zuefast, grod gegen den „Fels über der im Zimberg stekt, vor den Türken und Tatarn „ferstekt, und das Gevelble uber und uber mit Sloken für „mann hoch versütt. Zum bericht habn wir dos eisern Blech „in unser Komer uter das 6-te brett von der Bonck verbergt. Got geb nur bald den libn Frid wider zuruk. IHB. und G. L. „S. — minek értelme után az elásott kincs több izben kerestetett de siker nélkül. (Barth. L.)

**) Termelési képesség alatt azt értem, a mit a gyár folytonos munkálat által évenkint előállithat, melly tehát nem azonos a valóságos évi készitménnyel, melly a megszerezhető szén, árurendelések — mennyiségétől s más körülményektől feltételeztetik. — Beküldő. —

lásról nem lehetett hallani, de néhol szükségről sem; — a parasztgazdák között találunk sok ritka jó módút, általában jóllétet. Ez pedig bizonyosan nem a földmivelés eredménye, miből a népnek fele sem élhetne meg, de egyenesen a gyárak érdeme, ezek tartják a népet melly keresetét leli a szénégetésben, szén vaskő s egyébb fuvarozásban, gyárakbeli és körülti munkában; ezek szoktatták a népet a kereskedésre, s hogy vassal, papirossal az Alföldet bejárja és magának e képen a megnyert fuvarbéren olcsó élelmi czikkeket szerezzen; — ezek adják meg a nagyobb munkával is nyert termesztmény árát, mi a népet a sovány part mivelésére birja; — ezek nevelik a munka és minden vagyon becsét, különösen az erdőkét miknek a vasgyárak közelsége miatt 3—5-szörös értékök van, nagy segitségével a községeknek, mellyek ezen jövedelem $^{9}/_{20}$ részét huzzák. Szünjenek meg a gyárak, ugy a nép fele kénytelen kiköltözködni, s akkor igaz hogy nem a gyárak, de azok bukása tette őt földönfutóvá. — Crisis a keresetnek bármelly ágát érheti, s mennél nagyobb tényezője volt az különben a közjólétnek, annál nagyobb bajok okozója a bekövetkező crisis, melly a sok kereset- és élelem- forrásokat egyszerre kiapasztja. A crisisek okai lehetnek ugyan különbözők, nem magunktól függők, de az iparban leginkább a rosszúl intézet vámpolitica, melly a még egyszer olly erős ipart is tönkre tenni képes. Ámde, a statusnak, ha népei nagy részének nem jólétét, hanem csak megélhetési képességét is veszélyeztetni nem akarja, a vám szabályzat megalapitásánál az ipar érdekét szem elől téveszteni nem szabad; és igen tévesztené feladatát azon ország, melly figyelmét e tárgyra még mai nap is kellőleg forditani elmulasztaná, — miről egyszer részletesebben. —

A csetneki völgyről általánosan legyen egyelőre ennyi elég, — míg a mozgékony gyári élet érdekesebb egyes tüneményeit a t. szerkesztőség engedelmével közlendeném.

—nt —Pál.

Országgyülési legujabb megállapodások.

Törvényjavaslat: az országgyülési követeknek népképviselet alapjáni választásáról. A jelen év folyama alatt a t. törvényczikk értelmében Pesten tartandó legközelebbi országgyülésre küldendő követeknek, népképviselet alapján választására nézve ideiglen következők rendeltetnek: politikai jogélvezetet azoktól, kik annak eddig gyakorlatában voltak, elvenni a jelen országgyülés hivatásának nem érezhetvén, mindazok, kik a megyében és szabad kerületekben az országgyülési követek választásában eddig szavazattal birtak, e jog gyakorlatában ezennel meghagyatnak. Ezeken kivül az országnak s kapcsolt részeknek mind benszületett, vagy honositott, legalább 20 éves és sem atyai, sem gyámi, sem gazdai hatalom alatt nem levő lakosai, a nőket kivéve, törvényes bevett valláskülönbség nélkül választók. a) Kik sz. k. városokban, vagy rendezett tanácscsal ellátott községekben 300 e. ft. értékü házat vagy földet, egyéb községekben pedig eddigi urbéri értelemben vett negyed telket, vagy ezzel hasonló kiterjedésü birtokot, kizáró tulajdonul, vagy hitveseikkel s illetőleg kiskoru gyermekeikkel közösen birnak. b) Kik mint kézmüvesek, kereskedők, gyárosak telepedve vannak, ha tulajdon mühellyel, vagy kereskedési teleppel, vagy gyárral birnak, s ha kézmüvesek folyton legalább egy segéddel dolgoznak. c) Kik, habár a fenebbi osztályokba nem esnek is, 100 e. ft. évenkénti állandó s biztos jövedelmet kimutatni képesek; d) Tudorok, sebészek, gyógysz. ügyv. mérnökök, academiai müvészek, tanárok, a magyar tudós társaság tagjai, ha Pesten 100 ft, más egyéb helyeken 50 ft. évi lakbért fizetnek. e) Kik eddig városi polgárok voltak, ha a fenebbi pontokban leirt képességgel nem birnak is. f) Jövedelmökre való tekintet nélkül a lelkészek, községi jegyzők és iskolatanitók.

Választható mind az, ki választó, ha életének 24 évét betöltötte, s a törvény azon rendeletének, miszerint törv. hozási nyelv egyedül a magyar: megfelelni képes. — Az országnak követküldés végett választókerületekre felosztása, a megyék, kerületek és sz. kir. városok törvényhatósági területére és önállására nézve semmi változtatást nem okoz. — Fog pedig állani a képviselőház, Erdélyt ide nem értve 377 követből, kik mindnyájan egyenlő szavazattal birandnak, s ugy a népszám, mint területi s közgazdászati tekintetek alapjára tett aránylagos felosztással következőleg választatnak:

A) Egyes községek által küldendő követek: Ó-Arad küld 1 köv. Beszterecze-bánya a hozzá tartozó bányász-telepekkel 1, Buda 2, Pest 5, Debreczen 3, Eszék 1, Esztergam, az érseki és Sz. György és Sz. Tamás városokkal 1, Fejérvár 1, Győr város 1, Kassa 1, Komárom város 1, Körmöcz 1, Pécs 1, Pozsony váraljával 2, Selmecz, Bélabányával 1, Sopronyváros 1, Szabadka 2, Szatmár-Németi 1, Szeged 2, Temesvár 1, Ujvidék 1, Zombor 1, Baja Istvánmegyével 1, N.Becskerek 1, Békes város 1, Jászberény 1, Böszörmény 1, Békés-Csaba 1, Csongrád város 1, Czegléd 1, Eger 1, Félegyháza 1, Gyöngyös 1, Gyula 1, Halas 1, Kecskemét 2, N.-Kikinda 1, N Körös 1, Makó 1, Miskolcz 2, Nyiregyháza 1, Pápa 1, Szarvas 1, Szentes 1, N. Várad, Várad-Olaszival 1, H. M. Vásárhely 1, Versecz 1, Zenta 1.

B) Megyék, szab. kerületek és városok vidékeiből alakitott választó kerületek, mellyek követeinek választásában azon városok részt nem vesznek, mellyek saját követküldési joggal vannak fenebb felruházva: Mosony megye választó kerülete küld 2, Győr megyei 3, Komárom megyei 4, Fejér megyei 5, Tolna megyei 6, Baranya megyei 7, Somogy megyei 8, Veszprém megye, Pápát kivéve 6, Zala megye, hol egyik választó kerület főhelye Kanizsa, 9, Vas megye, Köszeg sz. k. várossal együttküld 10, egyik választó kerület főhelye Köszeg sz. k. város, másiké Szombathely, mellyekhez a megye annyi népességü vidéket csatol, mennyi a 9 követséghez képest egy követ-választásra megkivántatik. Soprony megye, Kis-Marton és Ruszt sz. k. városokkal együtt küld 6, egyik választó kerület főhelye Kis-Marton, másiké Ruszt, mellyekhez a megyéből aránylagos népességü vidék csatlandó. Pozsony megye, N. Szombat, Sz. György, Bazin és Modor k. városokkal küld 8, egyik választó kerület főhelye N. szombat, másik választó kerület főhelye sz. György, melly választó kerületekhez, a megyéből aránylagos népességü vidékek csatolandók. Nyitram. Szakolcza k. várossal küld 11, Trencsény m. Trencsény k. várossal, mint egyik választó kerület főhelyével küld 8, Árvam. küld 2, Liptó m. küld 2, Turócz megye küld 2, Zólyom megye, Breznóbánya, Libetbánya, Zólyom és Korpona királyi városokkal küld 3, egyik választó kerület főhelye Breznóbánya, melly kerülethez Libetbánya, másiké

*

Korpona, mellyhez Zólyom k. város is csatlandó, a követszámhoz arányzandó népességü megyei vidékekkel. Bars megye, Uj-Bánya k. várossal együtt küld 3, egyik választó kerület főhelye Uj-Bánya. Esztergam megye küld 2, Hont megye, Bakabányával együtt küld 3, Nógrád megye küld 6, Pest megye, a keblébeni k. városokat és saját követküldésre jogositott kecskeméti nagykörösi és czeglédi községeket ide nem értve, küld 10, Bács megye, a keblébeni k. városok s Baja és Zenta kivételével küld 10, Verőcze megye küld 4, Szerém megye 3, Pozsega megye, Pozsega sz. k. várossal, mint egyik választó kerületi főhellyel küld 2, Heves megye, Egert és Gyöngyöst ide nem értve 8, Borsod megye, Miskolcz nélkül 6, Gömör megye 6, Szepes megye Lőcse és Kézsmárk sz. k. városokkal, mint választó kerületi főhelyekkel s a szepesi XVI. városkerülettel együtt küld 6, Sáros megye, Eperjes, Bártfa, Szeben sz. kir. városokkal, mint választó kerületi főhelyekkel együtt küld 6, Torna megye 2, Abaúj megye 5, Zemplén 8, Ung 4, Bereg 4, Krassó 6, Temes megye, Temesvárt és Verseczet kivéve 8, Torontál megye, N. Becskereket és N. Kikindát kivéve, küld 9, Csanád megye, Makót kivéve 2, Csongrád megye, H. M. Vásárhelyt, Szentest és Csongrád várost kivéve, küld 2, Békésmegye Gyulát, Csabát, Szarvast és Békés v. kivéve küld 2; Mármaros m. 6, Bihar megye, N. Váradot és Várad-Olaszit kivéve, küld 12, Szatmár megye, Szatmár v. kivéve N. Bánya várossal, mint választókerületi főhelyel 7, Szabolcs Nyiregyházát kivéve 6, Ugocsa 2, Arad 6, Krasznam. és Zilah v. mint egyik választókerületi főhely, küld 2, Közép. Szolnok megye 3, Zaránd 2, Kővár-vidéke 2, Jász-kun-kerületek, Jász Berényt, Halast és Félegyházát kivéve 4, Hajdu kerület, Böszörményen kivül 2, Tengermellék, u. m. Fiume, Buccari és Winodoli kerületek, mindenik kerület 1 követet, összesen 3, Horvátország 16, horvát határőrvidék, u. m. likkai, ottocsáni, ogulini, szluini, 1-sö báni, 2-ik báni, varasd-körösi s varasd- sz. györgyi ezredek, mindenik ezred küld 1, összesen 8; szerémi végvidék, u. m. gradiskai, bródi és pétervári ezredek, mindenik 1 követet, összesen 3, Csajkások kerülete küld 1, bánsági végvidék, u. m. német-bánsági, oláh-bánsági és illyr-bánsági ezredek, mindenik 1 követet, összesen 3. Mindössze 377 követ.

Erdély, ha csatlakozni akar, küld a t. törvényczikk szerint, keblében felosztott 66 követet.

(Folyt. kivonatban köv.)

Törvényjavaslat. Magyarország és Erdély törvényhozási egyesüléséről. A két magyar haza egygyé alakulásának eszközlésére nézve, a törvényhozó test egyesitése levén a legelső teendő: addig is, mig a két testvér magyar hon teljes egyesülése megtörténhetnék, Erdélynek Magyarország legközelebb országgyüléséni részvéte iránt határoztatik: — 1. §. Az erdélyi királyi hivatalosak a főrendi táblán szavazattal birandnak, kivevén a kir. kormányszék s kir. tábla tagjait és a katonákat. — 2. §. Erdély, a visszakapcsolt részeket oda nem értve, a legközelebb egyesült országgyülésre 66 követet küldhet. — 3. §. Ezen követeknek az erdélyi hatóságok közti felosztása s ez országgyülés t. törvényczikkének rendelete szerinti megválasztása iránt, az erdélyi országgyülés fog intézkedni. — 4. §. Jelen t. cz. fenebbi §§ai csak azon esetben lépnek életbe, ha azokat Erdélyország is elfogadja. — 5. §. A felelős ministeriumnak kötelességévé tétetik, hogy minden kitelhető törvényes eszközöket felhasználva, s magát az ugy e végett a mult országgyülésen kinevezett bizottsággal, mint szinte az Erdélyben közelebb összegyülendő országgyüléssel érintkezésbe téve, az egyesülés teljes végrehajtására szükséges lépéseket megtegye, s e tárgyban kimeritő törvényjavaslatokat terjesszen a legközelebbi hongyülés elibe; vezérelvül mondatván ki e tekintetben, miszerint: 6. §. Magyarhon Erdély mind azon törvényeit és szabadságait, mellyek a mellett hogy a szorosabb egyesülést nem akadályozzák, a nemzeti szabadságnak és jogegyenlőségnek kedvezők, sértetlenül fentartani s elfogadni kész. — 7. §. A testvér két magyar hon egyesitésére, a sarkalapzatnak e törvény szerinti letételét Magyarország Erdélynek testvéri kezeibe fekteti.

Törvényczikk. a vallásdolgában. 1. §. Az unitaria vallás törvényes bevett vallásnak nyilványíttatik. 2. §. E hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetre nézve különbség nélkül tökéletes egyenlőség és viszonosság állapíttatik meg. 3. §. Minden bevett vallásfelekezet egyházi és iskolai szükségei, közálladalmi költségek által födöztessenek, s ez elv részletes alkalmazásával a ministerium az illető hitfelekezetek meghallgatásával, a közelebb törvényhozás elibe kinerítő törvényjavaslatot fog előterjeszteni. — 4. §. A bevett vallásfelekezet iskoláiba járhatás, valláskülönbség nélkül mindenkinek kölcsönösen megengedtetik. — 5. §. A ministerium rendelkezni fog, hogy a bevett vallásokat követő katonák saját vallásu tábori lelkészekkel látassanak el.

Budapest.

Az egyetemi ifjuság rendes — nem választott de — kinevezett tanitóival megélegedve nem levén, mult vasárnapon a nevelési miniszter Ötvös jelenlétében egybegyült s kérte hogy tanitóit, kik nagy részben egy 50 éves doctrinát leolvasni, a tanulókon zsarnokoskodni, a kémek főnökének minden szabadszelemüt elárulni tudtak, ugyan de mást nem; — mozdittassanak el s helyeik töltessenek be tanult, tanitani képes és tiszta jellemüekkel stb. E kivánatok némellyiket, a lehetőket t. i. a miniszter jóváhagyta, minek következtében igen sok „bitorlott reputatió“ (mint Széchenyi mondja) az ebek harminczadjára került (mint a magyar mondja). Névszerint az auctoritását roszul használt Jedlik helyett az ifjuság az iparegyleti tanárt, Gelenczei Pál urat kérte és nyerte meg a nevelési miniszter-től. Szerdán tartá első fölolvasását a természettanból, ma pénteken pedig a mérnökönél az erőműtanból fog tartani. Emlékezhetnek olvasóink közül még többen Gelenczei úrnak az összel tartott társalgási előadására a gőzgépekről; emlékezhetnek az iparegyleti mértani leczkékre, e leczkék némellyikén valamint gőzgépek fölött tartott társalgáson én is jelenvalék, s bizonyithatom miszerint világosság és érthetőség tekintetében jobb leczkéket nem hallottam. Gelenczei úr beköszönő leczkéjén kinyilatkoztatá egyúttal azt is, miszerint ő nem akar állása miatt a maga számára semmi tekinytélyt is, hanem ellenkezőleg igyekezni fog a tudományt érthetővé kedvessé és kapóssá tevén, annak szerezni tekintélyt. Ő hallgatóinak barátja, s egész érdeme abban áll, hogy azt mit ő most előad, nehány évvel korábban halgatta és tanulta mostani hallgatóinál. (Minö külöbség az üres fejü tekintélyek, az iskolai zsarnokokhoz képest.) A tetemes

számú hallgatóság részéről e nyilatkozatért jutalma lön nehány roppant éljen!

Szerdán april 5-én jelent meg a bécsi egyetemi ifjuság egy küldöttsége a pestmegyei- s városi választmány, és a muzeum terén a nép előtt. Ők igen sajnosan tapasztalják hogy a megigért és jogosan követelhető szép dolgokból minök a constitutio, nép képviselet stb. mind e napig semmit sem birtak elérni. Testvériségre egyetértésre és gyámolitásra kérik föl a magyarokat, s biztósitnak a felöl hogy ők, kik a zsarnokok által szájokra rakott kosár — a censura — miatt rólunk igen keveset tudhattak, mindig nagy és meleg rokonszenvvel voltak iránlunk, a viszálkodást és tán mutatkozott gyülölséget a kormánynak nem pedig ő nekiek tulajdonitsuk. Kimondák hogy vérüket jövőre nem a dynastia de a népek érdekében fogják ontani (Hála istennek! csak hogy már ezt is kimondani merte valaki!) — Testvérileg s szivesen fogadtattak, a segély megigértetett, annyival is inkább mivel már előbb is a miniszterelnök által ugyanezt szorgalmaztatni inditványozá a pestmegyei választmány. — Az országgyülés eloszlik, a miniszterium Budapestre jő, melly nem sokára egy város leend, a mennyiben a pesti oldalon levő két oszlopot már is 4 láncz köti össze.

Vidéki hirek.

Pozsony, apr. 1-jén. Az országos testület nádor ő fönségének, nemzetünk függetlensége kivivásában tett örökérdemei iránt, a nemzet hódoló háláját nyilvánitandó, mai nap déli 12 órakor, egész testületben szónoka Kossuth Lajos által következőleg üdvözlé a Habsburg ház első

magyar főherczegét:

Fönséges ur! Magyarhonnak s kapcsolt részeinek országgyülési egész testülete, jövünk fönségedhez, hálát s köszönetet mondani a hü honszeretetért, a fáradhatatlan buzgalomért, a férfias küzdelmekért, hazánk szabadsága ügyében; hálát s köszönetet az eldöntő sulyért, mellyet fönséged a nemzet sorsának mérlegébe vetett. — Fél évvel ez előtt, midőn fönséged a magyart hazája minden vidékein házi tüzh elyénél meglátogatá, az ország behinté fönséged utjait a legszebb remények virágaival; a népnek milliói, kik akkor még a szabadság templomán kivül állottak, letörlék egy pillanatra homlokukról az öröklött szolgaság kínveritékét, s robot munkájok közben megállva, fölörvendettek fönséged látásának, mintha nyilni látnák az igéret földének kapuját, hosszas szenvedés után; a mult novem. ez országgyülés eljegyzette fönségedet e hon boldogságának, e hon szabadságának, e hon dicsőségének, a bizalom szent gyürüjével. — Azóta egy rövid félév mult el, s az ország szabad! a nemesség, e honnak első szülöttje osztályra bocsátá a jog és szabadság kincseit, s fönségedet, szabadalmozott osztályzatok helyett, egy szabad nemzet környezi, melly sorsának, jövendőjének urává lön. — Örvendjen fönséged mi velünk, s ha látandja, miként e hon a szabadság napjának éltető sugárai alatt paradicsommá virul: dobogjon föl fönséged szive magasan azon mennyei gondolattól, hogy fönséged e honnnak megváltója lett. (Éljenzés.) Mi az átalakulás szerény munkásai, sok gondban, sok munkában sokan osztozánk. Istennek az eseményekben nyilatkozott hangja a szolgaság sirjából föltámasztá a nemzetet a szabadság napjára; de ezen tömérdek esemény között egy dicsőség egyedül fönségedé, azon dicsőség: hogy a tegnapi nap, — ha isten is ugy akarja, mint mi — e hont polgári vérözöntől mentette meg. — A népek istenének áldása szálljon ezért fönségedre; a népnek istene adja meg fönségednek a mennyei örömet, hogy ős Buda várából sokáig lássa e nemzet óriásilag növekedendő boldogságát. — Végezze fönséged hasonló nemes határozottsággal, a mi még hátra van. Legyen eszközlője a király előtt, hogy a honpolgári jogok szentesitésében aprólékos vonalozások ne zavarják a közelégedés lelkesült hangulatát. — Támogassa fönséged a trón előtt ama szent igazságot, hogy a lehető legnagyobb számnak elégedése a stabilitásnak legrendithetlenebb támasza, s hogy azon trón áll legszilárdabban, mellynek alapját a szabadságban egygyé olvadott milliók hűsége teszi. — És ha ezzel a jelen országgyülés nagy munkáját szerencsésen bevégezé, fönséged azon magasztos érzéssel álland meg a törvényszentesités perczében —körünkbe sovárgva várt kegyes Fejedelmünknek, Herczegséged felséges Bátyjának királyi széke mellett, hogy Magyarhont önállóvá, szabaddá, boldoggá tette, s Magyarhon szabadságával az ausztriai háznak fényét, hatalmát, dicsőségét magasbra emelte, rendithetlenebbé tette, mint valaha volt. — E nemzetben nem fog a király, nem Fönséged megcsalatkozni — Isten áldja, isten éltesse a királyt! Isten áldja, isten éltesse Magyarhon teljhatalmu királyi helytartóját!“ (Éljenzés.)

Erre királyi helytartó ő föns. következőleg válaszolt: „Uraim! hogy az országos Rendek olly nagy szivességgel elismerik közbenjárásomat: azon meggyőződésem, hogy szeretett hazámnak szép jövendője törekvésemmel is biztositatik, bizonyosan a legnagyobb és legszebb jutalmam; legszebb jutalmam főképen azért, mert az által, mit Urunk Királyunk kegyelméből nyertünk, remélem — s velem együtt bizonyosan az ország is reméli — hogy a tántorithatlan hűség ő Fölsége iránt, és azon kapocs, mellyel az összes birodalomhoz csatolva vagyunk, csak megerősödik. (Éljenzés.) Legyen szabad még az országos Rendekhez azon kérést intéznem, miszerint mint törvényhozó testület minden erővel azon igyekezzünk, hogy a rend és csend nem csak itt, hanem az egész országban föntartassék, mert csak akkor fogunk ő Fölségének urunk királyunk atyai szándékának megfelelni, s csak akkor fogjuk törekvéseinknek sikerét, fáradságainknak gyümölcsét látni és élvezni.“

Az országos testület, ezen mély hazafi érzelemmel mondott nyilatkozattól meghatva, örömsugárzó arczczal távozott el. Azután a fönséges Nádor lejött, s az alant álló díszes nemzeti őrsereg fölött szemlét tartván, magas megelégedését nyilatkoztatá. N.

A Szerbhatárszélről igy irnak a Pesti Hirlapnak, mart. 28. A f. hó 24-iki események, azaz a különbféle nemzetekből alkotott zimonyi tanácsnak letélete következtében, az itteni meglehetősen elavult katonai hatóság, a zsaroló veszteglő-intézet megdöbbent igazgatója s harminczadi tisztek által nógatva, a dolog eltorzitásával s egyéb alaptalan hirek nagyitásával a pétervaradi hadi főkormányzót erélyes föllépésre hivá föl. S ez a vészt kürtölő felszólitásnak eleget teendő, Pétervaradról azonnal hat század Don Miguel nevét viselő gyalogságot, Titelből négy század csajkászt és Rumából egy század császár huszárt paranczolt a veszély helyére. A kirendelt katonaság Zimonyba

mart. 27-én délutáni 2 órakor meg is érkeze, s nem kevéssé bámult el, midőn mindent lehető renden talált.

Másnap reggeli nyolcz órakor a városházánál népgyülés tartatott. Biztosul az aggastyán tábornoki őrmester, Ungerhoffer neveztetett ki, — s mellé közbenjáróul a pétervárади őrezred ezredese Rastich.

A gyülésben miután a főkormányzó rendelete, mellyben az előbbeni nyomasztó rendszernek helyreállitása parancsoltatik, felolvastatott, a nép által több nemü terhes panaszok s méltatlan bánásmódok emlittetvén, a békétleneket elvégre mégis annyira lehetett birni, miszerint a volt tisztviselők ideiglenes helyreállitásában megegyeztek, — de csak ugy, hogy a tanács mellé fölügyelőül 24 polgár rendeltetett, kik közül hatan hetenként minden tanácskozásban részt vesznek, s a hozandó itéletek s egyéb tanácskozások érvényesek csak akkor leendenek, ha a hozott végzések a hat polgár névaláirásával erősittetnek meg.

Ezen egyezkedés kivivását leginkább az ezredes férfias föllépésének lehet köszönni. —

— Szerémből ugyancsak a Pesti Hirlap ezeket közli. Első közgyülés a sajtó felszabaditása óta mart. 20-án vette kezdetét. Az alispán elnök a nagyszerü események emlitésével nyitja meg az ülést. Egy ügyvéd az itteni nép nyelvén szólván, kéri azt a köztanácskozásba tettleg behozattni. Egy másik tovább megy; a hivataloskodás minden ágaiban azt akarja kizárólag uralkodónak, a magyar országgyülés törvényjavaslatát félretevén, s kivánja mindennek, minek legkisebb magyar büze van, számüzetését (zajos tetszés). Ezekre Sz. L. tiszti alügyész, magyar születésü, sajnálja hogy e pillanatban érzelmeit a RR. előtt ünnepelt hangon nem tolmácsolhatja. A pesti 12 pont iránt részvétet nyilvánit. Az eddig általunk monopolizált kormányzásba befolyand a nép, s erre nyelvet ráparancsolni nem lehet, szól olly nyelven, mellyet ért. Mondjuk ki azt, hogy Slavónia nevet fenn akarjuk tartani, tiszteltetni e népfaj nyelvét: de más részről az alkotmányos testvéri viszony, melly bennünket az anyahonhoz köt, szinte szent és sérthetlen. Igy szólt R. D. fizetéses tbiró és T. A. urodalmi ügyész. A többség azonban s a kath. és g. n. egy. papság azonnal követelte a nyelv gyakorlatba vételét. Végre az alispán és főjegyző illy végzést vittek keresztül: kéretik ő felsége a nyelv ügyében hozott tartománygyülési határozatot megerősiteni, s hogy a magyar országgyülés javaslatától sanctióját tagadja meg. Kijelentik a RR. hogy az anyaországgali kapcsot feloldatni nem kivánják, de földük Slavóniának s e földön nyelvök törvényesnek ismertessék el, addig a tisztviselők tetszésére bizatik, tót vagy latin nyelvet használni.

Mart. 21-én hitelesitéskor a viták megujultak, nagy tüzzel. A végzéshez hozzáadatott, hogy a kérelmet egy 33 tagból álló küldöttség terjessze a fölség elébe. Egy urat, a tegnapi nap legtulságosabb hősét, annyira elragadott a buzgalom, hogy bizalmatlanságot szavazott előre a ministerjelölteknek, kikben az anyaország bizalma öszpontosul. Sz. L. sajnálkozását fejezé ki e fölött, miután az emlitett nyilatkozat, többek közt, azt bántá meg, kit a horvátok, nyelvök pártolása miatt, még poraiban is tisztelhetnek. Batthyányt értő.

A gyülés harmadik napján birül jött, hogy Ó-Vukovár lakosai nemzeti zászló alatt gyülésünkbe szándékoznak. Elnök alispán, ki tegnap vette a ministerelnök körlevelét a rendfentartás iránt, egy szolgabirót küldött ki e végett, s hogy a kérelem pontjait tőlök vegye át. Ők azonban saját küldöttség által akarák azokat előterjeszteni. Mig erről a sz. biró jelentést tett, a nép, mintegy 500, seregelve, kék (szerb) szinnel egyesitett nemzeti lobogó alatt „éljen a király s a szabadság“ kiáltások közt közeledtek a megyeház felé. Előtte meg áll: küldöttségök fölmegy. Szónoka Michaelovics Iustin, ó-vukovári kereskedő, radical népbarát. Előadá ez egyszerüen a nép kivánatát e 3 pontban: 1) nemzetiségünk biztositása; 2) szoros sérthetlen viszony magyar testvéreinkkel; 3) a pesti 12 pont. Hozzáadá, hogy miután e teremben ollyak is mondattak, mellyek az anyahontóli szakadásra irányozvák, ismételve kijelentik, hogy Magyarországgal a legszorosabb kapcsolatban kivánnak maradni. Elnök köszönetet mondott a népnek a rendért. Erre a küldöttség elment. — Délután Rogulics Döme tb. magyarázá a népnek a pesti pontokat. A lelkesedés a király, szláv nyelv és a magyarok iránt nagy. Mart. 23-án már mindenki mellét magyar nemzeti kokárda ékesité, hozzáadva a kék szint.

Mig e sorok irattak, azalatt ismét Bobotta, Irpinya, Negoslavcze, Petrovcze és Paczetin helységek részéről számos küldöttség jelent meg a közgyülés előtt, a vukovárihoz hasonló kérelemmel, Kossuthot élteték folyvást, s fogadják, hogy arczképe sz. Miklós mellett közvetlen foglal helyet házaikban.

Nagy Kunság. Mi is átkaroltuk a szabadság és alkotmányosság körében tett jogszerü reformot, s Kisujszállás városában nagyszámu küldöttek összegyülekezvén, következők tárgyaltattak: 1) A pesti 12 pont elfogadtatik. 2) Pest városának köszönet s üdvözlet rendeltetett a reform ügyében kifejtett békes hazafiságáért. 3) Örvendező levél a bécsi polgárságnak, kivivott szabadságuk felett. 4) Gróf Batthyányi Lajos ministerelnöknek üdvezlő felirat. 5) Folyamodvány gr. Batthyányi Lajos ministerelnökhöz, Szluha Imre főkapitányunknak, mint a haza számára felvirult szabadság s alkotmányosság nyilt ellenének főkapitányi állásáról elmozdittatása végett. 6) Követeink visszahivása párnap mulva beálló közgyülésünkön sürgettetni, addig pedig az országgyülésen iránluki bizalmatlanságunk nyilvánittatni fog. 7) A nádor üdvezletére kirendelt kerületi küldöttségnek tétessék kötelességévé hálát nyilvánitani a nádornak, a felséges király előtt a nemzet érdekében erélyes fellépéséért, s a szónoklatot a küldöttség elnöke vigye. 8) Hatóságunk széke a távolfekvő Szent-Mártonból a központi Kis-Ujszállásra áttétetik. 9) A nemzeti őrsereg felállitása megkezdetett, s a kerületi fegyvertárból fegyverek kiosztása fog eszközöltetni. 10) A mérges-pákai gazdálkodás megszüntetése s a főkapitány eziránti számoltatása sürgettetni fog a közgyülésen. 11) Az eddig összekapcsolt egyes kerületek önállósága s függetlensége közohajtáskép nyilvánult. 12) Kossuth Lajos egy illy feliratu aranytollal: „Kossuth Lajosnak a nagy-kunok martius 3. 1848.“ megtiszteltetik egy küldöttség által, melly a fönséges nádorhoz és gr. Batthyányihoz és Pestvárosához isstb. üdvözletre menend. Tagjai ezek; Elnök Illéssy János kapitány, tagok: Nagy Antal, Hajdu Imre, Varga Imre, Kolosi Lajos, Pap Móricz, Nagy János. P. H.

Kassáról, mart. 31. tudósíttatunk, miszerint azon időzés és halogatás, mellyet felelős magyar kormányunk megerősítése körül, Pesten és Pozsonyban olly sajnosan éreztünk, és melly végett mi pestiek azt izentük föl Pozsonyba hogy várni nem fogunk, — nagy ingerültségre adott okot Kassán is annyival inkább, mivel azon hir is terjesztetett el, hogy fens. nádorunk e miatt hivataláról le is mondott volna. — Ennek következtében a nép csoportozni kezdett s a polgármestert egy nyilvános közgyülés tartására szólította föl, mi megtörténvén, midőn a körülmények elősoroltatnának, minden kebelre a bekövetkező nehéz idők sejtelme ónsulylyal nehezedvén, határoztatott: hogy Pest városa levél által tudósittassék s biztosittassék a felől, miszerint az általa teendő bármilly lépésekben intézkedéseihez Kassaváros teljes erővel járulni fog; s hogy ezen a dynastiáért annyit áldozott nemzet további hüsége és ragaszkodása a felelős magyar kormány minélelőbb megadásától függ; s hogy végre az k. igéretek nyomán örömbe merült kedélyekben, azok megtagadása a gyászos eredményü elégedetlenség magvait hintené el.

Gyöngyösön. A pesti 12 pont szinte meleg rokonszenvre találván elfogadtatott, a nemzeti lobogók és kokárdák a kétfejü sasokat elijesztették, a rend fentartása végett nemzeti őrsereg alakíttatott, s eddig már 700-an állottak be és esküdtek zászlók alá. E nemzeti őrség a szabadossághoz, féktelenséghez szokot némelly tagjait a szent koronának nemes mesterségükben, a fosztogatásban, megakadályoztatta, és láb alól hüsre tette. — A gyöngyösiek nem veszik föl a zsidókat a nemzeti őrségbe, mivel megesküdtek az „egyenlőségre polgári és vallási tekintetben;“ s e kasztszellem az aristocraticus szagú, czimeres úri emberek által folytonosan táplálltatik, mintegy hálául azért, hogy őket a szegény zsidók eddig alkuszok és közbenjárók képében pénzzel ellátták. Úgy hisszük miszerint ez csupán azért történik, hogy a zsidók ezutánra is függő állapotban maradván, a néhai dominus spectabilisek által továbbra is nyiretetthessenek.

Külföld.

Németország. A burkus király alakoskodása mindenütt a legmélyebb megvetést, a legelhatározottabb ellenszenvet, sőt a legtöbb helyütt gyülölséget idézett elő. Lipcsében a tanulók ő fölsége arczképét és nyilatkozatát szuronyra tüzék és nyilvánosan megégeték, s követének lakása elé menvén több ezer hangú „vesszen“-nel tisztelkedtek. Ugyanez történt több helyütt is, még a birkaszelid hamburgi közvéleményt is kihozta flegmájából, király uram vadsága és követelése. Egyébiránt a német aristocraták mint mindenütt az egész világon, a lehető legrosszabb hazafiak s legkészebb hazaárulók; Gloganban ugyanis a német kokárdát kutyáikra aggatják. Fáj nekik a következendő német egység, mert eddig mindenféle csip csup herczegségnek megvolt a maga aristocratiája, melly az országot nyomorgatta s a nép vérét kiszitta, jövőre pedig ez megszünik, nem csuda tehát hogy az aristocratia ugy fészeleg, de az csuda hogy büntetlen feszeleghet.

Herwegh vezérlete alatt mintegy 6 ezer német indult el Párisból vissza Németországba, azt köztársasággá alakitani. E németeknek egy nagy része ollyanokból áll, kik az előbbi országnyomorgatók által, szabadelvüségük és hazafiságuk miatt számüzettek, részint pedig az önkény elől menekültek oda hol a szabadság szive ver. — E csapattól, melly míg, a Rajnáig ér bizonyosan még egyszer vagy még kétszer 6 ezerrel is fog szaporodni, úgy rettegnek a hitetlen pecsovics kormányok mint patkányok a macskától, s azért mindenféle hazug hirekkel szeretnék a közvéleményt maguk részére hóditani. Illyen hazug hir az is, hogy e csapat Németországban tüzzel vassal elpusztit mindent. A bécsi miniszterium is magát csak addig fogja tarthatni, míg valamellyik szomszéd német fejedelem gyors postán Angliába nem szalad, míg a tiroliak a jármot le nem rázzák; mert a bécsi nép, melly most már 50 ezernél több fegyveres nemzetőrrel bir (ennyi maradt meg a mustrálás után) úgy látszik nem meri a mostani Fiquelmont-féle miniszteriumot Abraham kebelébe küldeni, mind addig mig kivülről impulsust nem kap. E mostani jámbor miniszterium egyik tagja (Windishgrätz) azt mondá hogy: a ki nem legalább is báró, az nem is ember. E miniszter urat az egyetem egy küldöttsége arra kérte, hogy mivel már erőnek erejével szolgálni akar a hazának, tehát szolgáljon úgy hogy haszon legyen belőle, ez pedig csak akkor történhetik meg, ha egyátalán fogva nem szolgálja a hazát: azaz ne legyen miniszter hanem menjen haza lovagolni és agarászni. Az új sajtótörvények, mellyek 88 §ból állanak, az egyetemnél ünnepélyesen megégettettek. A nemzeti örség parsancsnoka gr. Hoyos arra szólította föl az örséget, hogy minden haszontalan hirdetményeket tépjen le a falakról. (Ez aztán nem lenne más mint a censura czerszeresen megbővített kiadásban). Bécsben igen rosz néven veszik hogy az olaszoknak nem kell az osztrák „atyai kormány,“ s meghódításokra szabad csapatot alakítanak. (Tán csak nem Trenk szabad csapatja példájára?) Slesvig-Holstein Dániától végkép elszakadt, miután a dánok királyukat olly helyzetbe tették, mellyben a németeknek (a sleswig-holsteiniaknak) tartozott igazságot meg nem adhatta. Kielben ugyanis ideiglenes kormány alakult, a legnépszerübb férflakból, a német katonaság a polgársághoz átment (melly szinte fölfegyverezve van) a hol pedig a dán katonaság akadályozá ott vérontás történt, mellyben a németek győztek. Erről tanulhatnának az osztrák németek. Persze hogy fáj nekik, a tömérdek egyezer és kétszáz millió ezüst forintnyi adósságot egyedül viselni; de ha fáj ne viseljék, ne fizessék, fizesse az ki csinálta t. i. Metternich et compagnie; fizesse az ki az adósság csinálásba pártfogó volt t. i. Lajos és Albert főherczeg. Mindezeknek sok javaik vannak foglaltassák le, és fizetessék le belőle a mennyire telik.

Franczia országban a mult hetekben olly nagy rémülést okozott pénzcrisis lasankint múlik, az Orleans család javai kijátszatni fognak, azon fölül mindenki igyekszik az ország pénzügyén az által segíteni, hogy arany és ezüst készületeket ad ingyen ajándékul a pénzverőbe; még a kézmüvesek közül is mindenki egy heti bérét odaajándékozta; Sebastiani vezér 150 ezer frankot érő arany és ezüst edényt ajándékozott a kincstárnak. Ezeken kivül a hirtelenében hozott erélyes és eszélyes végzések s szabályok megteszik a többit; Franzciaország úgy fog e pénzcrisisből kihatolni, hogy annak elmultával a vasutak mind a statuséi lesznek.

Nagybritannia. Dublinban, Mitchell az „egyesült irek“ szerkesztője, azután még O Brien és Meagler urak lázitó beszédeik miatt elfogatni rendeltettek, el is fogattak és csak kezesség mellett bocsáttattak szabadon; s kijelentették a népnek hogy ők tölök telhetőleg ezután is írni és beszélni fognak.

Oroszország. A czárra az utczán rálőttek de csak kalapját találták; igen ingerült és rémült ő császári felsége, miután eszébe jut hogy fölséges apja sem természetes halállal halt meg. Egyébiránt igen erősen készül az egész Európa ellen. Kalisban 600 katonatiszt számára készittettek szállást, Varsóban 400 kocsit, mellyek közül egy egy 50 katonát elbirjon. Lengyelországban több mint 30 ezer katona van készen, s itt hogy a lakosság föl ne kelhessen kést villát kaszát stb. elszedtek a néptől, a kovácsokat pedig esküvel kötelezték arra, hogy semmi fegyverfélét nem fognak késziteni. Ugy beszélik, hogy e hatalmas császár legujabban még a varró és gombostüket is elconfiscáltatta volna, mert még azok által is meg lehet dönteni az iszonyúan hatalmas muszka birodalmat. Minthogy pedig nem jó az embernek mindent tudni, ennélfogva sem ki sem be nem mehet újság a határokon át. Egyébiránt Moldva- és Oláhország tele van orosz katonákkal. —

Szardinia Ausztriának háborút izent Lombardia végett; a mint a bécsi újság mondja azért, hogy a „lázitóknak“ segélyt nyújtson. — Az ausztriai cabinetben ugyanis a nemzeteket nem tartják egyébnek mint birkanyájnak, mellyet fejni nyirni s nyúzni lehet; azok, kik ezen „atyai“ nézetekben nem osztoznak, sőt a nyiretés és nyúzatás ellen tiltakoznak, „lázitók;“ ez illyenek ellen tüzzel vassal törekednek az „atyai kormány“ tagjai. A lombardok vérét és zsirját kiszitta az osztrák miniszterium, s e végett a lombardok fölgerjedtek; e fölgerjedést az osztrák miniszterium rögtön itélőszék által büntetendő halálos bünnek declarálta; s hogy a lombardok nem a jog hanem az erőszak ellen erőszakot használnak, azt egy becsületes ember sem fogja nekik bűnül tulajdonitani. Azonban ott a hol a magyar nemzet békóin kovácsoló Fiquelmont, a gaz, első tekintély, ott becsületességet hiában keresünk. A népeket nyomorgatni, s ha feljajdulnak őket legyilkolni ez volt s ez jelenleg is az osztrák miniszterium „atyai kormánya.“ — A szardiniai király 40 ezer katonával és még egyszer annyi önkéntessel fogja az osztrákokat Olaszországból kiverni, kik ha igaz a hir — Radeczky alatt — ki nem igazán hirescheltetett elfogatottnak — Majlandot ujonnan bevették, s Zucchi generalt, a rögtöntörvény szerint fölakasztották.

A szicziliai király, ki még a mult év végével, sőt ezen év elején is olly igen vitéz volt (a fegyvertelenek ellenében) most egészen meghuzza magát, — faczipős baráttá akar lenni, mert attól fél hogy mint király fölmagasztaltatik, mint az ó testamentomban a gonosz és kegyetlen Hamán. A jezsuiták már nem csupán Rómából hanem Nápolyból is kiüzettek; midőn zárdájukat elhagynák egy szép fényes fejér galamb repkedett a zárda körül; — e szemfényvesztéssel a szenteskedő gazemberek a babonás népet akarták elbolondítani, mintha a szent lélek keresné a jezsuitákat; a nép azonban a cselt mindjárt észrevette s a kegyes atyákat engedte menni isten hirével. — Igy miután már sehol e földön nincs menedékük, tehát hadd menjenek az égbe; de minthogy ők fölkapaszkodni maguk emberségéből nem birnának, igen jó volna rajtok segiteni, s fölhuzni egy darabig, a többit az ég madaraira bizván, mellyek falatonkint darabonkint majd csak fölhordanák őket.

A pármai, valamint a modenai kis zsarnok is gyors postán utazott ki országából; azaz ők iselcsappattak.

HIRDETÉSEK.

A közelgő április hó elején kezdve, a nép számára „Munkások ujsága“ czimű lapot adok ki, miről e rövid jelentés előlegesen tudomásul szolgáljon.

Táncsics Mihály.

Szabó Adám úr, a Hetilap 26-ik számában közlött: „Magyar münökök“ czimű értekezésének kinyomatni rendelt 100 példányát szerkesztő hivatalunkból elvitetheti.

Vasvári Pál arczképe kapható Pesten, Emich és Magyar könyvárusoknál. Ára 40 kr pp.

A bejött öszveg forditatik a 15ki martiusi emlékre.

1—3

Tudósitás.

A magyar pezsgő-borok számos készitői és dicsérő között, alig lehet már módot találni, mellynélfogva egy ujabb és jobb modorban készitett pezsgő bort a t. cz. közönség figyelmébe lehessen ajánlani. — Ajánlani pedig nekünk is szándékunk, de mellőzvén a hosszas dicséret-módját, csak rövid tudósitást adunk, hogy az iparmütárban nagyban és kicsinyben jutányos áron árultatik pezsgő-bor, a melly minőségében egyenlő a franczia pezsgővel.

Kereskedő uraknak és nagyban vásárlóknak a szabott árból 5 száztóli engedtetik.

1—2 Iparmütár.

Vasuti menetrend.

(1848-dik évi aprilis 1-jétől, további rendelkezésig.)

Pestről Váczra.	8 kor reggel. 2½, 4½ „ délután.	Váczról Pestre.	6, 11-kor reggel. 5 „ délután.
Pestről Szolnokra.	6½ kor reggel. 1½ „ délután.	Szolnokról Pestre.	6½ kor reggel. 1½ „ délután.

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

29.

Pest, kedden **HETILAP.** april. 11. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnái félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

Tegyünk a hazai épitészetért is valamit (Gl. K.) — A magyar király és a magyar cath. clerus I. (Tóth Móricz) — A magyar bányászati nyelv iránt. (Szabó József.) — Iparmütár. (Garay.) — Országgyülési legujabb megállapodások. (Vége.) — Budapest. — Vidéki hirek. — Temesvár. Lőcse. Somogy. — Külföld.

Tegyünk a hazai épitészetért is valamit.

Nagy dolgok történtek uraim rövid igen rövid idő alatt. — Büszkén pillanthatunk vissza a multakra, lelkünk örvendhet, mert már az átalakulás korszakában élünk anélkül, hogy polgárvért ontottunk volna. — Illy dicső esetet nem mutathat fel egy nemzet sem az egész történetben — csak előre tehát ohajtott reformátorok! mi az általatok letett alapot őrizendjük s védelmezni is fogjuk szükség esetében minden ellenében. — Életünk, melly egyébiránt legnagyobb kincsünk, semmi ha a nemzet nagysága s hatalmára, minek okvetlen bekövetkezni kell, emlékezünk.

Miután pedig a nemzet boldogságának s nagyságának alapköve szellemiteg letétetett — tétessék az le anyagilag is. Emeljünk tehát ennek egyik tényezőjeül egy épitészi academiát, mellyben kimeritőleg adassék és tanitassék az épitészet tudománya, neveljünk magyar épitészeket is, ne kölcsönözzük többé azokat a külföldtől. — Ezt kivánja tőlünk sőt parancsolja a korszelleme, a magyar épitészet védangyala igy kiált hozzánk: Most vagy soha! —

Igen uraim, ha akarjuk hogy a nemzeti épitészet kifejlődjék, emeljünk neki templomot haladéktalanul, s az nem leszen háládatlan a nemzet iránt, mert csak ő képes titeket is, kik a nagy reform teremtői valátok, közvetőleg örökiteni. — Nézzétek csak Róma s Görögország romjait, nemde épen azok valának képesek a mármár kihalt két hös nemzetet újjá teremteni? Igen uraim! mert nem lehet olly elfajult népet gondolni, melly ha szeme előtt öseinek szobrai s emlékei állanak, nagy tettekre fel ne hevüljön — ha bár ezredek rablancza kinozta légyen is. — A könnyek, mellyeket sírnak, öntözik a gyenge plántát, a plántából erős cser válik, melly képes minden elemekkel megküzdeni — s diadal- teljesen megállani. — Ez lenne óhajtása a reformok küszöbén egy épitész buvárnak a népből. Gl. K.

A magyar király és magyar cath. clerus.

I.

A pozsonyi gyülés tanácskozván a király évenkinti fizetéséről, oda járult a vélemények többsége, hogy az a diplomatikai költségekkel együtt 3 millió ezüst forint legyen.

Kossuth, a pénzügyi miniszter — (kinek modora ellen Széchenyinek hajdanában, sőt még nehány hét előtt is olly sok kifogása volt) ismét bebizonyitotta hogy csakugyan helyesebb tapintattal bir, és modora mindenesetre czélszerübb mint sok emberé, a ki tacticát és modort emleget minduntalan. Kossuth, bár sikertelen, arra intette a tek. RReket, hogy adatok nem létében ne határozzák meg az összeget. És véleményem szerint igen helyesen, mert azon összeg fizetéséhez most már mindenki — az egész nemzet járulandván, azt jogosan egyedül az egész nemzet képviselői határozhatják meg. És igy, mig egy részről a jogosságot mint mindig itt is szem előtt tartá, más részről mellőzni kivánta, azon a királyra nézve igen kellemetlen esetet, mellynél fogva a nemzet képviselői, a tek. RR. által ajánlott összeget megsokalván, azt netalán devalválni kényszerülnének. — Ez aztán tapintat és tactica, noha Kossuth a tacticáról és modorról még czikket sem irt.

A mi már a megajánlott összeget illeti, nem tartózkodom kimondani miszerint azi gen igen nagy. Nagy pedig azért, mert sem a fels. udv. szükségeivel, sem az ország jövedelmeivel arányban nincs. A királyi udvar egy a legegyszerübbek közül Európában, kiadásai ezért csekélyek; mire való lenne tehát 3 millió ezüst forint részünkről? De ha mindjárt ez nem igy állana is, ha mindjárt a királyi udvar fényes és költséges lenne is, mikép lehetne mentenünk magunkat a nép előtt (mellynek szeme és esze igen hamar kinyilni fog) arról, hogy vele adóztatunk fizettetünk, hogy öt néha a szükségesektől is megfosztjuk egyedül azért, hogy a király fényes és költséges udvart tarthasson. A király a népért van, tehát czél a nép, eszköz a király; mikép lehetne eszerint a királynak fényes udvartartása kedveért a népnek egy nagy részét szükséget szenvedővé tenni; mikép lehetne a czélt föláldozni az eszköznek? —

Továbbá királyi házunk erre nem is szorult, mert tömérdek kincscsel bir, részint takarékossága egyszerüsége, részint okos gazdálgodásánál fogva. Ime nálunk most egy éve 100 ezeren haltak meg éhen, s királyi családunk

(hála a magyarok istenének!!) nem csak szükséget nem látott, de sőt inkább az illustrirte Zeitung szerint a statuskincstárnak száz millió ez. forintot kölcsönzött.*) No már! a ki illy rettenetes összeget kölcsönözhet, rászorulhat-e az a mi annyira kiszitt népünk filléreire? Én ugy hiszem hogy nem. Ezt tanúsitja azon ujabb történet is, hogy Ausztria császárja, (tehát a magyar király) Lombard-Velencze ellen háborút készit, a mihez pedig igen sok pénz kell, de pénzt a statuskincstár nem ad mert üres; egyébiránt is a háborút nem a status, nem a birodalom, hanem a fenséges császár (ki a magyar királlyal egy személy) vagy legalább az ő nevében folytatja más akárki. — Áll tehát a mit mondék, hogy t. i. fenséges királyunk nem szorult azon forintokra, mellyekhez filléreikkel járulnának a taval éhen holt százezer polgártársunk rokoni és utódai is; azaz a fel. királyi udvar szükségével (mert szükségről szó sem lehet) nincs semmi arányban is azon iszonyú összeg, mellyet a többség megszavazott.

Lássuk vajjon pénzállapotunk engedi-e hogy a más rovására, a más (t. i. a nemzet a nép) erszényéből olly generosusak legyünk.

Tudtunkkal Magyarország kincstárának évi jövedelme nem több mint $^1/_9$ millió. e. ft. s ebből 3 m. tehát 28ad részt az udvartartásra forditani olly nemü gazdálkodás lenne, mellyel az egész nemzet élegületlen leend, kivevén azon nehányakat kik Schiller Buttlerje szerint „lábaikat mindig a császár asztala alatt tartják;“ vagy is kik egyedül a császári asztalról élnek. A magyar király nem ura, de fejedelme 15 millió embernek, az éjszakamerikai praesidens szinte nem ura de fejedelme 4 évig 18 millió szabad embernek; és ezen éjszakamerikai praesidensnek fizet az ország évenkint 10—12 ezer darab aranyat a mi pénzünk szerint. Ha tehát a magyar királynak csak 10 ezer aranyat, vagy is a vele egy fokon álló éjszakamerikai praesidensével egyenlő fizetést adnának is, még akkor sem nevezhetne s vádolhatna minket fukaroknak senki is. Ámde a magyarnak büne a generositas, ennélfogva tegyük a magyar király fizetését tiszerannyira mint az éjszakamerikai praesidensé, tegyük százezer aranyra évenkint, s úgy hisszük hogy ez által minden méltányos kivánatot kielégitettnek vehetünk.

Ennél többet csak azok kivánhatnak, kik a királyt nem úgy akarják tekintetni mint a nemzet legtöbb s legelső tisztviselőjét, hanem mint annak urát. Pedig igen jól tudja mindenikünk, miszerint szeretett és felséges királyunk öse I. Ferdinand a magyarok kegyelméből nyerte el azon fényes trónust, mellyet 3 századon keresztül szinte a nemzet kegye és hűsége tartott meg mostani felséges királyunknak V. Ferdinandnak, kit az isten sokáig éltessen! és hogy ezek szerint ő felsége nekünk csak királyunk, pedig azért, hogy boldogságunkat előmozditsa; boldogulnunk pedig lehetetlen akkor, ha az összes jövedelem $^1/_9$-e része annak adatik, ki az egészet kezelteti, t. i. király ő felségének.

Évenkinti 2 millió ezüst forint kamatra és törlesztésre 6-ot számitva száztól, 33 millió ez. forintnál valamivel nagyobb tőkének kamatját képviseli: ennyi pénzzel pedig csakugyan lehet olly valami czélszerü és hasznos intézkedést tenni, melly az egész nemzetre és századokon át is a legjótékonyabb hatású lenne; p. o. takarékmagtárak és éghetetlen háztetők, iskolák, jól választott népszerü könyvek ingyen kinyomattatása és elajándékoztatása, a szellemi közlekedés nagybani elősegitése, hasznos találmányokra kitüzendő jutalom stb. Igy, ez összeg által tagadhatatlanul százszorta több jót eszközlendettünk, mintha az ő felségének a királynak udvara fényére fordítanók. A királyság által a népek boldogsága, nem pedig megfordítva a népek által a királyság vagy a királyi udvár fénye czéloztatik. Minnélfogva mind a nepeknek, mind a királyoknak legöszintébb jóakarójnk az, ki a királyokat a néphez minél közelebb hozni igyekszik, a helyett hogy öket eltávolitaná egymástól a királyi udvar fénye által. — Egyébiránt is hiú és ostoba vélemény az, mintha az aranytól és draga kövektől ragyogó kir. udvari tisztek tennék a királyok udvarát fényessé, s a kir. udvarok fénye a nemzetet nagygyá boldoggá. Egy bölcs, és nehány lángeszü hazafi a legegyszerübb öltözetben is nagyobb fényt ad a királyi udvarnak, nagyobb ény vet a királyra magára, mint a nagy mogul drágalátos kincsei.

Illy fényt pedig nyájasság és nem milliók által szerezhetik meg udvaruk számára a királyok; mig a milliókkal legföllebb ollyan Metternich, Apponyi, Dessewffy-féle tönkre jutott lángelméket szerezhetnek meg, a kik a milliókat elfecsérlik, legjobb esetben a maguk számára félre takaritják, urokat pedig a nép előtt gyülöletessé teszik.

Regulus a hirhedett férfi, olly szegény volt, hogy midőn a carthagótak ellen küldetnék haddal, a vezérséget panasz közt vállalta el, mivel „mig ő oda jár, családja a kenyérkeresőtől megfosztatván szükséget látand.“ — Q. Cincinnatus ásott, midőn dictatorrá kineveztetését hirül vette; ők hasznalhattak a hazának szegénységükben is, és nevük fénye annal nagyobb, valamint Rómaé is, mellynek illy egyszerü, illy szegény és még is illy remek fiai valának.

Ezek szerint tehát a királyi udvar fénye az uralkodó szellemétől nem pedig gazdagságától függ, valamint a nemzet becsülete sem függ a kir. udvar csillogásától: minélfogva e czélra évenkinti milliókat ajánlani meg, men hetetlen vesztegetés lenne még gazdag és pénzes nemzeteknél is. illy szegény nemzettől pedig minő mi vagyunk, (kiknél csak taval is száz ezrek haltak meg éhen, kiknél a minden fogalmat túlhaladó inség szülőket gyermekeik eladására kényszeritett) a nemzet és isten ellen megbocsáthatatlan bün volna.

Ezekért a kir. udvar tartására évenkint 100 ezer darab arany véleményem szerint több mint elég, mert 10 annyi mint az éjszakameria praesidensé, a ki pedig szintolly nagy nemzet fejedelme mint fels. királyunk.

De még a királyi család érdekében is nem csupán kivánatos hanem üdvös és szükséges miszerint az ne legyen udvara fénye, hanem erényei és érdemei által kitünös. Már pedig ha az udvartartás dús és fényes, akkor majd ismét olly Apponyi és Dezsöffi-féle emberek fognak előretolakodni, a hazafiakat árolkodássaikkal a király személyétől és tanácsából elmarni, mint eddig. És ezt tenni fogják, mert a király udvara fényes és gazdak, ők pedig szeretik a más gazdagságát más fényét szóval minden a mi másé, magunknak tulajdonitani. Ekkor pedig az illyen jó tanácsadók a

*) A statuskincstár ugyanis 1,200 millióval adós T. M.

dolgot oda vinnék, a hol mart. 31-kén állott, t. i. hogy a magyar köztársaság kikiáltatnék. — Ellenben ha a király udvartartására csak mérsékelt összeg (100 ezer arany) ajánltatik meg, úgy nem levén nagy és kövér koncz, a hollók és varjúk nem fognak oda seregleni; az az a kapzsiak a farizeusok, a hazaárulók távolmaradnak, mert nincs min élösködniök, mert nem lesz Csáky szalmája; — hanem egyedül olly férfiak fognak a király körül gyülekezni, a kik nem a kövér konczért, nem fizetésért mellyet a király nem adhat, hanem becsületért fogják öt szolgálni akarni. Szóval illy esetben csak becsületes férfiak csupán öszinte igaz hivei fogják a királyt környezni, a kik öt haszonlesés nélkül szolgálják; az illyenek pedig neki rosz tanácsot adni, és igy trónját családját veszélyeztetni soha sem fognák.

Éjszakamerika praesidensének hivatala (tehát 10 ezer aranyból álló fizetése is) csak 4 évig tart, másodszor még megválasztható, de többször már nem; ellenben a mi királyunk egész éltében király marad: már pedig minél bizonytalanabb a hivatal, a vele járó fizetésnek szabály szerint annál nagyobbnak kell lenni; és minél bizonyosabb az, a fizetés annál csekélyebb lehet. Ha tehát a bizonytalan praesidenséggel (melly egyenlő- ha csak nem nagyobb- rang a mi királyunkéval) csupán 10 ezer arany jár évenkint, akkor a biztositott királyi székkel-igazság szerint- még kevésébbnek kellene járni; — és mi még sem ajánlunk kevesebbet, még csak nem is annyit, hanem tiz annyit: ennél többet sem kivánni sem megadni nem szabad annak, a ki felséges királyi családunknak igaz öszinte hive. —

Most olly időket élünk, hogy csudának tarthatjuk ha nehány hónap mulva egész Európában 4—5 koronás fő megmarad, a mostani királyságok herczegségek köztársaságokká fognak átalakulni; nem volna-e a legnagyobb vakmerőség, e köztársásognak mintegy kihivólag, egy 2 millió e. ftba kerülő királyi udvart állitani szembe; nem volna-e az annyi, mint a hon polgároknak alkalmat adni annak feszegetésére: vajjon miért keljen nekünk egy évenkint 2 millió ez. forintba kerülö király, midön a szomszéd országok egy 20 — 25 ezer forintba kerülö elnökkel is beérik.

Tóth Móricz

A magyar bányászati nyelv iránt.

Felsöbánya, mart. 25. 1848.

Miután a népek istene a magyar nemzet szilárd akaratát és csüggethetlen jellemü munkásságát jövője biztosítására olly annyira méltányolta volna, hogy most már egyedül csak mi rajtunk áll mind az intézményeket életbe léptetni, mellyeket azon magasztos czélra sikerdúsaknak sugall fölfogásunk; — mi csuda, ha teendöink halmaza olly oriásivá nött, hogy nemzeti életünk kivánandóit minél előbb valósitani olly tevékenység szükségeltetik, melly páratlan eddig történetünkben, s mellynek még is akkint kell kiütnie, hogy az eredmény mintaképpen ragyoghasson a jövökorban is.

A nemzetek életének nagy kutatója Müller János a „mérséket és rendet" mondá ama nimbusnak, melly a társadalmak föleg dicsöséget ünneplö szellemét körözze, ha azok magokat az örökitésre érdemeseknek akarják tanúsitani! — és az illyen biztosíték mellett hogy mindnyájunknak mindeggyikért, kinekkinek kijutott lehetősége szerént müködnünk kell, magától értetik.

Hány hazafinak feszül örömtöl melle egy az előtt álomnak, későbben reménynek legújabbi valósulásán! — alig szabadulván ki az előtt a latin nyelv bilincsei alól, hivatást érezve a természettanokhoz, ha bányászatra adák magokat, ugyan együtt kénytelenitettek egy más idegen nyelvnek, a németnek igája alá vetni magukat, és életök feladatának tekinteni az ezen igához szokásnak elsajátitását!

El van már határozva hogy a kincstári ügyek magyar nyelven vitessenek, s igy kell hogy a bányászatnak is mind a gyakorlatban üzleti nyelvévé a magyar váljék, — mind pedig hogy a bányász akademia megmagyarítassék. E két szó testesítése azonban conditio sine qua non gyanánt föltételezi, hogy minél előbb alkotassék egy magyar bányászati nyelv, melly kinyomatva minden e szakbelinek szükséges kézikönyvül s tulajdonkép utmutatóul szolgáljon, és e tekintetben honunk bányászi kerületeinek a centralis föhivatallali kellö öszhangzása eléressék.

Az imént leélt évek valamint több egyes vonásokat láttatnak, mellyekben most, anélkül hogy létrejöttükkor világos sejtelemmel lettünk volna irántok, az átalakulás hatalmas oszlopait tapasztaljuk, — ugy e tér sem maradott parlagon. — Már néhai Svajczer G. kamaragróf osztott ki füzetenként a selmeczi magyar ifjuság közt egy német bányászszótárt, hogy azt mindenki tegye át magyarra, s ekkép idövel az egészet összeállítva kiadhassák; de bizonyos idö szabva nem lévén, ez első vállalatot félben szakasztva találta 1845ben a pesti iparegyletnek a selmeczi magyar olvasótársasághoz intézett abbeli fölszólítása: hogy kiegészitő részül egy általa kiadatni szándékolt iparmüszótárhoz, dolgozná ki a bányamüszók magyarítását, s ezt neki még ez évben megküldeni ne mulasztaná el.

A tüz, melly bennünket azon gondolat által hevite, hogy a közjónak szolgálatot tehetünk, lelkesedés maradott mind végig! — Megszereztettek minden források, mellyeket a társaságból azok, kik e czélra közremunkálni hivatást és elragadtatást éreztek magokban, akármi csekélyen is alkalmazhatóknak véltek u. m. az irodalom egyébb térein használt és a bányászat széles körébe vágható kifejezések; nem különben a marmarosi- nagybányai kerületben és Erdélyben a magyar bányászok közt divatozó szók fölületes, és (valamint alkalmam volt meggyözödni, Nagybánya táján a bányász népnek számos fesztelen, magyar elnevezéseinek létezéséről) épen ki nem merítöleg történt összeirása, s végre a bányász akademikus elödöktöl visszahagyott emlitettem dolgozatocskák.

Ez utóbbiak példáján okulva világosan kimutatom, milly czélellenes az egésznek részeit mindannyi egymás nézeteiről mit sem tudó egyéneknek adni, ugy annyira, hogy a hány fö, annyiféle szempontból történvén a kiindulás, — s ekép néha kalandos értelmü s hangzású szók jövén létre, egy megfelelő egésznek összeállításáról szó sem lehet — e példán okulva, mondom, a collegiális rendszer választatott.

Alakult egy bizottmány, szent kötelességének ismerö naponta összejönni, s az iparegyesület e korszerü ohajtásának életet adni. Minden nap kitüzettek a szók, mellyeknek a következön kellendett megvitatniok. Igy jutott a bizottmány pár hónap folytával alpháról omegára, s szavát beváltandó, a dolgozatot egy példányban a megkeresö egyletnek lekül-

*

dé, melly azonban, az iparműszótár létre nem jövén, világot szinte nem látott; más példánya a selmeczi m. olv. társaság könyvtárában őriztetik, míg a motivált jegyzések, mellyek t. i. az egész szerkesztésénél alkatrészül szolgáltak magok a bizottmány tagjainál maradtak, kik azóta is kedves foglalatosság gyanánt folytatják, noha szétválva egymástól, az e téreni működést.

A dolgozat elején álló bevezetés im ekképen ismerteti meg a munkát:

„Jelen szófüzér készítésénél — melly a selmeczi m. olvasó társulat e végrei megbizása következtében Pettko János bányásztanodai prof. úr vezetése alatt főleg Belházy János, Herepey Károly, Horkay Endre, Márkus Zsigmond és Szabó József bányánczok (Bergakademiker) közremunkáltával f. é. majushóban kezdődött — két fő kivánat vala kiüzve, u. m. lehető teljesség, és honunk bányászságára alkalmazott korszerü helyes magyarosítás, a mennyiben t. i. e tárgyaknak nyelvünköni elhanyagoltsága, a kutforrások és segédeszközök száma és minősége e két kivánatnak tellyesítését lehetővé tették. — Kutforrásul szolgáltanak a helybeli bányásztanodán jelenleg előadott tanulmányok; segédeszközül pedig nyomatott szókönyveinken kivül, használtattak: a m. t. t-nak Erdélyből beküldött bányászati szógyüjtemény; Kacskovits Lajos által készített bányászi műszavak fordítása; a marmarosi sómivelésnél szokásban lévő bányászi nevezetek; végre a m. tud. társaság felszólítása következtében itt megkisértett Ritterféle elavult szótárnak kevés sikerrel kamatozó töredékes betüről betürei lefordítása. — Elvül fölállítatott az értelem hü visszaadása, s a nyelv törvényeiveli ellenkezés lehető kikerülése. Uj szók gyártása csak akkor helyeseltetett, ha sem a közéletből hasonlóság útján, sem tisztább magyar vidékeink tájszavait átböngészvén, a fenforgó tárgy elnevezésére alkalmas szó nem találtatott.

Végül: miután a mineralogia geologia stb. műszavai fordítása csak rendszeres és hosszabb időt kivánó magán munka által érhető el, ezek ez uttal majdnem egészen mellőztettek. Selmecz, dec. 23. 1845.“

Ebből kiviláglik, hogy a bányatanok mindegyike képviselve van benne, ugy hogy e munkácska gazdagabb, főleg a csupán honunkban használt kifejezésekre nézve, minden ebbeli teuton szótárnál; — és hogy igy ez, az akkori körülmények kitüzte czélnak meg is felelt, mint egy lépésseli előre haladás pedig minden esetre figyelmet igényel; — igen de az idők változtak. Most egy gyakorlati bányászi szótár szükségeltetik, mellyben a készítők mind azon érzelmeket kielégitni igyekezzenek, mellyek egy praktikus bányászt megszálnak ha reá gondol: hogy a roppant terjedésü német rhapsodica terminologiát a gyakorlat egész a legfinomabb részleteig, hogy úgy mondjam, egy vágással magyarul kell tudnia használni! — a szótár azon szükségnek feleljen meg, mellyet födözie kellend.

Állitassék Pesten egy bizottmány a bányászat minden kerületéből meghivott praktikus egyénekből, kik egy tudós társasági tagnak elnöklete alatt őrekedjenek a nemzet e feladatának a legszaporábban s legtökélyesebben megfelelni.

Hogy egy illy elnökség illynemü foglalatosságnál nagyon megkivántatik, igen élénken mutatkozott a selmeczi bizottmánynál, hol (akkor még a „magyar nyelv rendszere“ sem jelenvén meg) nehányszor érezhetőleg nélkülöztetett egy areopág, melly az általános kétség eseteit, már állása és szakbeli foglalkozásánál fogva közhitelü voksával eldöntötte volna.

Hogy egy ekép jól sikerült szótár nem csak a bányaügyek folyamatát lehetségesitné a legczélszerübben, hanem egy igen fontos kellék lenne a selmeczi akademikai előadásokra nézve, sőt kivánatos viszhatással birna még az összes iparos nyelvre is — mindennek, ki e tárgyat kissé fontolóra veszi, önkényt felötlik.

A mi pedig a kivitelt illeti, csekély véleményem oda megy ki: iratassanak össze a bányászi 4 kerületben és Erdélyben, ide értve a sókezelési hivatalokat is, mind az olly kifejezések, és egész mondatok, mellyek épen csak e technikumban föllelhetők, német nyelven. A melly tájon már léteznek bár milly magyar kifejezések, azok a német mellé tétessenek; valamint jó lenne minden kifejezéshez könnyebb érthetés végett egy kis magyarázatot — sőt a hová illenék (például a tájékosan elnevezett apró szerekhez stb.) egy könnyed rajzocskát is csatolni. — Ez initiativ, kellőleg szétosztva, egy hónap alatt megtörténhetnék; s következnék reá a különféle szakoknak abbeli összehuzása, hogy minden homogen osztálynak egy alkalmas képviselője jusson, ki, avval előbb otthon bővebben megismerkedvén, később Pesten képes legyen czélszerüen helyt állani. — A bányászat nyelve sokban különbözvén a kerületekben, kell, hogy mindanyi képviselővel is birjon, hogy igy az, mennyire lehet, vagy pedig a kivánatokhoz képest alkottassanak a kifejezések.

Egy lelkesült bizottmány serény munkálása, nem kétlem olly gyorsan megteremné a gyümölcsöt, hogy mielőtt 1848at irni megszünnénk, birtokában lelné magát a nemzet egy bányaműszótárnak, mellyet minden, azt oktatóul vagy tanácsadóul fölülő, vágykielégülten tenne le kezeiből*)

Szabó József,
ideiglenes kémlész (Probirer).

Iparműtár.

A magyar nemzet szabadsága kivivásának hathatós befolyása, a belföldi iparra nézve is már észevehető, mert minden tekintélyesebb gyáraink, ugy kissebszerü gyárosaink is, a nagyobbak tetemes megaendeléseket nyervén, a kisebbek erejökhöz képest egyes czikkekkel foglalkozván, élénk munkássággal igyekeznek a korszellem kivánatának megfelelni. — E tény kézzelfoghatólag bizonyitja azt, hogy a védegylet ha bár név alatt lenni megszünt is, csak annál nagyobb hatását mutatja most, mint nemzeti érdek, minden egyes buzgó hazafinak indulatjában.

Örömlús kebellel közölhetjük, hogy hazai kéz-müczikkeink közös raktára az Iparműtár mind a mellett, hogy a jelen bonyolódott politicai körülmények miatt a kereskedés általános pangásban van, a közelebb mult pesti vásárban élénk forgalmat eszközlött, és naponta nagyobb részvétre talál hazánk minden részeiben. Adja isten! hogy minden magyar e tekintetben is felfoghassa a nagy czélt, mellyre igyekeznünk kell, és a mellynek elérhetése az iparnak mikénti fejlődésétől is függ.

*) Miután törvény szerint a tanitás nyelve jövőre magyar leend, ennélfogva ez inditvány ez ügyben igen nagy fontosságú. Sz. I. urat, lapunk mult évi számaiból közönségünk ismervén, az inditványozott bizottmány egyik tagjául, részünkről szivesen ajánljuk. Szerk.

Minden tisztelt pártolóit ez ügynek felkérjük a hazai ipar-czikkek méltánylására, és ezennel alkalmat nyujtunk azon kereskedők ismértetésére is, kik az iparmütárban vásárlának, czimek nyilvánitása mellett következöleg. Inczon Lajos Zilahon; Schill testvérek Weszprimben; Papp Ferencz Dézsen; Kondray Gergely Maros-Vásárhelyt; Marosfy Jakab Felső-Bányán; Hirsbhl és Wallfisch Aradon; Simay Gergély Szászrégenben; Mihály Sám. özvegye is és fia N.-Váradon; Pál testvérek Szathmár-Németiben; Harmath Krisfóf, Tutsek József Tordán; Lengyel testvérek Szinyér-Váralján; Novák testvérek, Remenyék és Zerbesz Fogarason; Wágner P. T., Bömhes Lajos Brassóban; Keresztessy Pál szabó mester Pesten; Eppstein Józua kereskedő Zágrábban; Weiler Jakab, Honig Lipót Szigetvárott, Bucher József Egerben; Csiki Manó Déván, Horváth József Pápán; s a nyitrai védegyesületi osztály raktára.

Balogh Lajos Szentesen; Dávid és Császár Kezdivásárhelyt; Virág és Novák Enyeden; Meisels Mayer Munkácson; Meisels Simon Moricz Munkácson; Ernst és Friedlaender Miskolczon; Mihálovics János és Graff György Miskolczon; Mitsits István Szegeden. Sükey Károly Uj-Vidéken Rigó és Kretschmár Rimaszombathon; Körösy Ferencz, Gál János, Áhoncz testvérek; Csiki Alajos, Mezza és Markovits, Naláczy és Papp Kolozsvárott. Ez utóbb említett urakat, kiknek különösen egyike több ideig lelkes buzgósággal működött Iparmütárunkban, mint kezdöket ugyan, de mint erényes kereskedőket ajánljuk. Garay.

Országgyülési legujabb megállapodások.

Törvényjavaslat: az országgyülési követeknek népképviselet alapjáni választásáról.

(Vége.)

Minden hatóság elosztatik választó kerületekre, melyek közül mindegyig egy követet választ; ezen elosztás pedig történik egy küldöttség által melly a jelen törvény kihirdetése után 20 napra tartandó közgyülésen megválasztatván, a népességhez s a megválasztandó követek számához mért választó kerületeket az 5 §.-ban kitett főhelyek, s a főhelyeken kivül lakók könnyebbségének tekintetbe vételével, meghatározza. A választást vezeti egy a kerületeket kellőleg képviselő, s a belügyek miniszterével közvetlen érintkezésben álló választmány, mellynek tagja e hitet teszi le: „Én N. N. esküszöm hogy mind azt, mit az országgyülési követ (vagy követek) választására nézve az ország törvénye szerint kiküldetésemhez képest tisztemhez tartozik, hiven, részrehajlás nélkül, lelkiismeretesen teljesitendem. Isten engem úgy segéljen.“ — A középponti választmány mindenik választó kerületre nézve 3 tagból álló küldöttséget nevez, a választás helyét és napját meghatározza, mit az egyházi szószékekből s a nyilvános helyekeni kifüggesztés által lehetöleg nyilvánossá tenni tartozik. A választók összeirása végett kinevezett küldöttségek által a kijelelt 14 nap alatt minden nap a választók beirattnak, s azok kik az eddigi választók és polgárok soraiba még nem tartoztak, választói képességüket igazolni tartoznak. — Ezen összeirás 3 egyenlő példányban vezettetik s egyik 14 nap mulva a középponti választmánynak beküldetik, melly azt egy előre meghatározandó s közhirré teendö helyen, mindenki általi megtekinthetés végett kiteszi. Az, ki az összeiró választmány előtt magát, igazolni nem tudta a középp. vál. előtt magát még igazolhatja, de ki magát az összeiró választmányok egyike előtt sem jelentette, a középp. vál. előtt sem jelenthet meg. — A középp. vál. a választók összeirásának bevégzése után legföljebb 1 hét mulva összeülvén, az adatokat megvizsgálja, s azok neveit kik akár kihagyandók akár még hozzáadandók,- a névsorhoz toldja az elnöknek és jegyzőnek aláirásával. Az ekképen megigazitott összeirásokból egy peldányt hasznalatul a választásoknál megtart, egyet a hatóság levéltárába tesz, egyet pedig a belügyek miniszterének küld meg. A közzépp, választmány minden tanácskozásairól, a jelenlevők neveinek pontos följegyzése mellett a kebléből választandó jegyző által rendes jegyzőkönyvet vezettet s annak egy példányát a levéltárba tevén, másikat a belügyek miniszterének időszakonkint felküldi. Mind a két választmány ülései nyilvánosak. — Az országgyülési választásoknak már 15 nappal előbb tudva lenniök, s legalább 4 héttel magát az országgyülést megelőzniök kell. Ez igy levén a középp. vál. elnöke a választmányt összehivja, s ez minden kerület számára elnököt és jegyzőt választ s ezek a kitüzött napon s órában és helyen a választók gyülekezetét megnyitván, bármelly választónak joga van az országgyülési követségre egy egyént ajánlani. A szavazat senkitől meg nem tagadtathatik a ki, de csak ott a bol, beirva van. — Ha az egész gyülekezet kivánata csak egyben központosul, úgy azt szavazás nélkül, ha pedig csak tizen is szavazatot kivánnak akkor szavazat után nyilvánitja az elnök országgy. követnek. Ha többen ajánltatnak akkor a hány ajánlott van, annyiszor két férfi adatik még az elnök és jegyzőhez ellenörül a szavazásnál, melly mind agdig tart mig csak szavazó jelentkezik. Ha a szavazás bevégeztével az átalános többség egy egyén mellett nyilátkozik, úgy az orsz. követnek azonnal kijelentetik; ha pedig legtöbb szavazattal két egyén birna, akkor új szavazás kezdetik e kettőre, még az napon ha lehet, de mindenesetre egy folytában, s ki ebben többséget nyerend az leszen követ; kinek is évenkint 400 ez. forint lakbér és 5 ez. napidij fizettetik az országos pénztárból. Kiki csak személyesen szavazhat, de sem a választók összeirásánál sem a szavazásnál fegyverrel meg nem jelenhet, s mind a két küldöttség tagjai a törvény és nemz. becsület ótalma alatt állanak, úgy hogy minden rajtok elkövetett bármelly sérelmek bünvádi eljárás mellett fenyittetnek meg, Egyébiránt a rendfentartás joga az elnököt illetvén az szükség esetében fegyveres erőről is rendelkezhetik. — A választás folyamáról rendes jegyzőkönyv vitetvén 3 példányban, azt az elnök és jegyző, s a választmánynak legalább 2 tagja aláirja, s egyiket a megválasztott követnek megbizó levél gyanánt a másikat levéltárbani letevés, s 3ikat a belügyek miniszterének megküldetés végett a középp. választmánynak átadja. A választ elnök azon kerületben hol elnököl, követté meg nem választathatik, valamint a jegyző is ott szavazattal nem bir. — A választás törvényszerü teljesitésére a miniszterium ügyel föl, s annak törvényessége fölött a képviselők táblája határoz. — A megyei községekből és királyi városokból álló vegyes kerületeknél a választók összeirása és szavaztatásra, mind a megyei mind a városi középponti választmány 2 tagot nevez ki, elnöket pedig azon hatóságnak középp. vá-

lasztmánya, mellytől legtöbb választó kerül ki, de a jegyzőt azon hatóság középponti választmánya, mellyhez a választók kisebb száma tartozik.

A vegyes kerületek alakitásához járuló megyék s városok között a jelen törvény végrehajtásának érdemében támadható kérdéseket, az illetők meghallgatásával, ezen törvény rendeleteinek értelmében, a miniszterium intézi el. — Horvátországban a választó kerületeket az országgyülési követeknek az 5. §-ban részére kijelelt számához képest, a jelen törvény elveinek alapján Zágráb, Varasd, Körös megyék a kebelökbeni kir. városok s a túrmezei kerület között felosztani a tartományi gyülés fogja, mellyre nézve az 1845. évi sept. 14-én kelt udvari rendelet ezennel visszavetnek kijelentik. — Ezen tartományi gyülés egyszersmind a fördi táblához két követet fog küldeni. — Addig, mig a vidékek politikai rendezése iránt a törvényhozás részletesen intézkedni fog, a horvátországi végvidékekben az orsz. gyülési követek választás módját hasonlóképen a tartományi gyülés, a drávántuli egyéb ezredeken a bán, a többi végvidéki ezredre, valamint a csajkások kerületére nézve is a miniszterium határozandja el. — A pénzügy s közmunkák miniszterei megbizatnak, hogy az országgyülési tanácskozásoknak Pesten leendő folytatásához megkivántató alkalmas helyről gondoskodjanak.

Budapest.

Mult csütörtökön a bécsi egyetemi küldöttek elbucsuzván tőlünk a muzeum terén, Petőfi egy versezetet olvasott föl, mellyben azt kérdé vajjon mi lesz már abból a sok elcsapott királyból, nagy fejedelemből kis fejedelemből stb. a kik alól az trónust elrántották? A kérdést úgy oldá meg, hogy csak jöjjenek a vendégszerető magyarok közé, majd kapnak itt ingyen szállást és tartást (tán csak nem még egy pár csizmát és 25 botot — akarom mondani 25 forintot — évenkint) kapnak czimet is az elvesztegetett fönséges helyébe, a dicső táblabiróí czimet. (Utoljára pedig a vármegye költségén temettetnek el, s a főbiró tart fölöttük predicátiót.)

Kunevalder testvérek, és sógoruk Kanicz M. a kath. hitre tértek át, miután a nyakas kóser evöktől még azt sem birták volna kinyerni hogy a sábest vasárnapra tegyék át. Az aláirási iven több mint 300an aláirtak hogy kikeresztelkedni akarnak, s a megátalkodott népről, melly magát capacitáltatni nem hagyja, mit sem akarnak tudni. — Ez az igazi emancipatio.

Nádaskai és Zerffi urak „Reform“ czimü lapot szerkesztenek, kiadója Emich. E lapból eddig két szám jelent meg, s igen becsületes szabadelvü kissebb nagyobb derék czikkekből, s külföldi hirekből áll. Sok szerencsét hozzá.

A „munkások ujságá“-ból is megjelent 2 szám, melly Táncsicsnak ismeretes igen világos érthető és népszerü nyelvén, a munkásokat igyekszik fölvilágositani, a történtek a netalán még történendők az ország állapotjai és viszonyairól. Egy évnegyedre — hetenkint egy iv jelenik meg — előfizetési ára 1 ezüst forint. Bár minél több kézben forogjon.

A lombardok egy latin fölszólitást is küldtek Magyarországra, mellyben nógatnak bennünket, hogy szabad nép levén ne vetemedjünk annyira, hogy a zsarnok Ausztria hóhérlegényeivé aljasuljunk; hogy ne engedjük miszerint véreink, katonáink egy más, velünk elvben és szenvedéseklen rokon nép szabadságának elnyomásában vak eszközök ne legyenek; ne segitsük — magunk szabadok levén — a zsarnokot ő ellenük kik szabadok kivánnak lenni. — Nem illő a vitéz magyar nemzethez, hogy bérgyilkosává legyen Austriának, melly M. Therézia alatt és után kimutatott hüségünként árulással fizetett. Végül hogy keljünk föl s vessük le az austriai jármot!! — A mi a járom levetést illeti, az már megtörtént vagy meg fog történni, mert felelös kormányunk van; s ha valaki megkisértené nyakunkba vetni az előbbi gyalázatos jármot, bárki, bár akárki legyen is, az isten legyen annak irgalmas! Az olaszok ellen pedig a magyar nemzet katonát adni nem fog, mert ők minket nem bántottak; a kinek baja van velük, álljon ki ellenük, vagy fogadjon bérgyilkosokat mint az osztrák kormány. Ugyanis mindenféle tolvaj nép fölfegyvereztetik Bécsben, a börtönök kiürittetnek és ki különben akasztófára került volna, megszabadul ha az olaszok elleni önkénytes csapatba áll; már vagy 6 ezer gyilkos van megfogadva, 20 ezüst forintot kap egy egy, s ezenkivül rabolni fosztani szabad lesz. A czél embertelen gyalázatos és gaz, de megvallanom kell hogy az eszköz a czélhoz méltó; rabolni (szabadságot) csak rablók és zsiványok által lehet, nem honvéd, sem nemzetiőrök által. És kivezérelendi e rabló csapatot az olaszok legyilkolására? Ki más mint Albert főherczeg: ő a bécsi polgárságra is lövetett midőn az jogait követelte, ő lövetni fog az olaszokra is mert azok is jogaikat követelik. — Örüljünk rajta! — Hodie mihi cras tibi. Ma nekem holnap neked, gondolja az olasz magában és helyesen; most az olaszok ellen fogadnak és küldenek bérgyilkosokat (önkényteseket) később majd a magyarok ellen is. Csak várjunk sorra; a mi halad el nem marad.

A lapokban két korlátlan hatalmú király — akarom mondani királyi tanácsos — Zsedényi és Apponyi méltatták a közvéleményt arra, hogy a nevükre száradt sulyos vádat lemossák, mintha ők a hazának javát nem akarták volna, s a királyt gonosz tanácsaikkal még most is ellenünk ingerelnék. — Ez előtt nehány hónappal nem csak e két becsületes úri ember, hanem még egy Dezsőfi sem tartotta a közönséget arra érdemesnek hogy eljárásukról felvilágositsák, még kevésbbé pedig arra, hogy a haza ellen elkövetett büneikért magukat mentsék; és most? hja most máskép van. A delfusi jósló elhallgatott Krisztus születése után s azt felelte a kérdezősködő római császárnak: me puer hebraeus divos deus ipse gubernans cedere sede jubet tristemque redire sub orcum. Igy vannak a „bitorolt reputatiok“ most.

Eddig a magyar katona „lénung“-ért szolgált, és ha hibázott „strófot“ kapott, igen kellett „pászolnia“ nehogy a „sirbakon,“ „bakparádén,“ vagy „czirkumprádén“ a „glédában“ valami hibát kövessen el, mert a káplár „ráport“-ra vitte és vagy „kifaszót,“ (nehány mogyorópálczát) vagy ha ne tán „rezenirozott“ „stokházba“ is került. Hát még micsoda „strapáczió“ kellett kiállania ha „czakompak“-kal „masirozott“, aztán nagy „statiói“ levén késön juthatott „kovártélyba“, vagy kevés „rostokot“ tartkatott! Egy szóval az egész élete csupa „szekirozás“-ból állott,

akár „frajter“ akár pedig „fliglimont“ volt is légyen Ha kaszárnyákban feküdt, mennyire kellett ügyelnie nehogy a „czapistráng“ után menjen haza! —

Jövőre máskint lesz, mert Gál Sándor úr, előbb főhadnagy egy székely ezrednél, de ki a nemzeti őrsereg életbe léptetése óta hivataláról lemondott, e sereg begyakorlásán faradoz, egy magyar begyakorlási és oktatási kézi könyvet bocsát világ elébe, melly is ama barburismusokat mellőzhetőkké fogja tenni. —

A nemzetőrség nagy része, már e vezérszavakkal gyakoroltatik be, és az eléggé sulyos szolgálatot mellettük elvégzi a nélkül, hogy ös Buda vára összeomlanék, mint akárhány próféta jövendölgette azon esetre, ha az eltorzitott, francziából németesitett parancsszavak magyarokkal cseréltetnének föl. A nemzetőrségnek sok gunyolói vannak, leginkádb azok között kiktől az legtöbb hálát érdemlene meg. Értjük az igen érdemes házi uraknak egy igen tiszteletre méltó részét. Ezen úri emberek ugyanis azon babonában kinlódnak, mintha most, miután az aristoerateák napja lehúnyt, nem csak a nemzet hanem még a nagy mindenség is egyedül az ő kedvükért léteznék. Ők, (kinek nem ünge ne vegye magára) szépen kihuzzák magukat minden strapaczió alól, és hogy más helyettük azokat eltüri rendesen azzal köszönik meg, hogy kigunyolják, kiszidják. P. o. Egy gazdag háziúr fölfújja magát mintegy kanpulyka s igy szól (persze németül) lelki testi barátjához, egy nemzeti őrt meglátván: „hát nem sokkal okosabb volna ha egy illyen pimasz othon ülne és dolgoznék, a hellyett hogy itt a száját tátja“? — Egy másik kinek házán kivül szőlője és boltja is van, szinte ezt mondja hozzá tevén hogy „ő ugyan nem megy többé szolgálatra“! — És még is a nemzetőrség már 846 naplopónál többet fogott el, s ezek közül 711. innen elutasittattak.

Ez elég tanuság arra, hogy biz itt van kitől őrizkedni, s hogy a számos tolvaj sereg még is csak félelmetes kis hadacska levén, nem csekély köszönetet érdemelnek azok, kik azt ártalmatlanná tették; — hanem „jótét fejébe jót ne várj!“ mondja a magyar.

Szombaton egy néhány filiszter a vörös szalagtól, mint a kanpulyka és bivaly, megijedvén, egy idegen kalapjáról letépte, s azt a nemzeti őrség nagyobb botrány meggátlása okáért a városházhoz vitte. Vasárnap a népgyülésen ez ellen hatalmasan kikelt Vasváry, s Irányi magyarul, Rottenpiller németül, s mondják hogy a vörös szalagot viselni mindenkinek teljes szabadsága van, és hogy a ki ezutánra azt erővel letépi, mint rendzavaró fog büntetetni! — Egyúttal a lengyelek s Nyiregyháza községe küldöttei mutatatván be, csatlakozásra kértek bennünket; a nyiregyházi követ a pragtica sanctiót megsemmisitendőnek inditványozta minthogy azt nép nem kötötte sem maga személyében sem képviselői által. (Ugy van, a ki kötötte tartsa meg) Különben is Magyarország megigázására mindig a pragmatica sanctiót használták. Perczel előadá miszerint e hitetlen osztrák cabinet katonáinkat még most sem küldi vissza a külföldről, hanem itt köztünk toborzást tart olly örv alatt, mintha a nemzeti őrség számára toborzana, és az ekkép rászedetteket Olaszországba küldi vágóhidra. Ennélfogva a miniszterekkez petitio küldessék miszerint hadainkat Gács-és Olaszor.azonnal hozzák vissza, és küldjék az orosz által fenyegetett határra. Ha ezt nem érhetnék el, küldjenek proclamatiót katonáinkhoz miszerint ök a királynak tett hűség alól föloldva vannak, s ha még is az olaszok és lengyelek ellen harczolnak, hazaárulokkint fognak tekintetni. (Roppant éljenzéssel felelt erre a nép) Továbbá az olaszokat is fölvilágositani kell a felöl, hogy a köztük véghez vitte gyilkosságnak nem a magyar nemzet de bécsi cabinet az oka. M.

Vidéki hirek.

Temesvár, mart. 22-én. Tegnap kaptuk Batthyányi Lajos első magyar felelős miniszterünk hivatalos levelét. A lelkesedés, mit e levél körünkben fölidézett, leirhatlan. Eddig soha nem látott tömegek tódultak a külvárosokból be, hogy részt vehessenek az átalános örömben. Tanácskoztunk e nagy nap méltó disszeli megünneplésérül, és ma reggeli 9 órakor a városház elötti téren, minden vallásfelekezet szabad ég alatt mutatta be imáját az istenségnek hol a nép ezrei, átihletve az ünepély nagyszerüségétől, a legnagyobb pietással fohászkodtak fel a gondviseléshez, melly elérette velök az időt, hogy tanui legyenek e nemzet ujjászületésének. Az isteni tisztelet befejezése után Vukovics Szabbás beszélt a néphez; megható szónoklatával előadá az ünnepély roppant fontosságát, kiterjeszkedett e nemzet multjára, eleven szinekkel festé a jelent, és mennyire a jövendőbe lehet tekinteni, felsorolá teendőinket. Ezrek csügöttek a szóló ajkain, siri csend kiséré varászerejü szónoklatát, s csak a haza, szabadság az uralkodó ház, István nádor és Battháni Lajos megemlitésénél törtek ki az érzelmek zajos éljenkiáltásokban. — Innét a megye házához vonultunk, hol e hó 18-diki rendkivüli gyülésből a csend föntartására kiküldött bizottmány előadván müködéseit, azért tette le tisztét, mert a miniszterelnök, hivatalos levelében, a csend fentartását felelősség terhe alatt az illető törvényhatóságok elnökeinek teszi szigoru kötelességökké.

Délutáni 3 órakor zászlók és zene kiséretében a városház elötti disztéren gyültünk össze — és az események örökitésére ezen tért, — hol ezelőtt 3 nappal az ismert 12 pont felett tanácskoztunk, ma istentiszteletet tartottunk. — Kulterer Ignácz felszólalása után szabadság terének keresztelték. Innét a menet a nyomda felé vonulván, legott megállapodott, és Rötth Sándor szónoklata után az eddigi püspök-utczát, szabad sajtó-utczának nevezte. — Végre a Hunyadi-vár szomszédságában levő só- és harminczadépület felé menvén, ezen régi történeti emlékü vár mellett elnyuló sort, Hunyadi ösvénynek nevezte el az ezrekre menő sokaság közlő felszólalása után. Az uj elnevezéseket tettleg — készen volt felirásokkal — foganatositottuk. — A város polgármestere s a tanács vezeté a menetet. — Köszönet nekik e példás magaviselőkért, fogják igy fel az illető hatóságok hivatásukat mindenütt, és a rend, a béke, az egyetértés pillanatnyira sem fog megzavartatni. Estve a város pompásan kivilágittatott, iszonyú nagy néptömeg zene kiséretében járt az utczákon fel és alá; a tanuló ifjuság nemcsak itt, de általában az egész mozgalmak alatt magát példásan viselé, s ezzel jelét adá, hogy nagyszerü események fejlődésénél, benne a haza majdan szilárd férfiakra számithat. — A háromszinü kokárda köztünk átalános, sőt már tegnap az adózók fövegein is láttuk diszleni. —

Löcse, mart. 20-kán. A villámgyorsan fejlődő nagyszerü európai események lánczolata tegnap már a Kár-

pát tövéig elterjedt. A bécsi, pozsonyi és pesti eseményekről ide érkezett hirek rendkivüli örömmel fogodtattak. A polgárok a városnak kivilágitását és egy örömlakoma tartását elhatározták. Ez alatt megyei törvényszékünk kisgyülésse alakulván, az elnöki székről kijelentetett, hogy az eddig ugynevezett conservativ párt szivesen kezet nyújt az ellenzéknek, s egyesülvén vele, egyedül a közjólét s a criticus pillanatban netalán megzavarható rend fentartására kiván közremunkálni. Esti 6 órakor tartatott a reform-lakoma, mellyben a nemesi és városi elem testvérileg egyesült. A polgárok részéről a tanács tisztujitása addig, mig az összes polgárság be nem folyand, elhalasztatni, az ülések tüstént nyilvánosan tartatni, a polgárok felvegyverzése elrendeltetni, s ennek vezérévé gr. Csáky Ágoston választatni inditványoztatott, mi közlelkesedéssel elfogadtatván, petitió formában a városi tanácscsal közöltetni fog. Ez alatt kivilágittatván a város, ezt az ifjuság fáklyás zenével körüljárta, és megéljenezvén a hazafiakat, $10^1/_2$órakor a rendnek legkisebb megzavarása nélkül eloszlott. A mint ma értesültem, az öröm hasonló jeladásai nemcsak itt, hanem Késmárk városában is történtek. A mai napon tartatott kisgyülésben, midőn épen arról tanácskozánk: vajjon minden balmagyarázatok s ezek következtében a nép közt netalán keletkezhető kihágások elkerülése és megakadályozása tekintetéből, a legujabb országgyülési határozatokkal, mellyek a nemesség és nép közti viszonyokat lényegileg megváltoztatják, a törvényhatóság utján tüstént megismertessék-e a nép? vagy bevárassanak-e elébb az alakulandó uj miniszterium e részbeni rendeletei? Sürgöny által érkezett a gróf Batthyányi Lajosnak miniszterelnökké történt kineveztetéséről szóló nádori kézirat, mi általunk rendkivüli örömmel fogadtatott, és miután a nehány perczig tartó öröm zaja lecsendesült, a fentebbi tárgyra nézve határozattá lőn: hogy a nép egy a végett kiküldött választmány által, ovatossággal fogalmazandó és kinyomtatandó körlevél által, a történtekről értesittessék, a nemesi őrsereg organisatiójáról pedig, — mellyet a polgárival egyesiteni kivánunk — a nehány nap mulva tartandó közgyülés halasztlanul rendelkezzék. —

Somogyból, mart. 25-én. Tegnap szokatlanul népes közgyülésünk volt: már 22-én nagy néptömeg hullámzott a város utczáin, minden középületen nemzeti zászlók lobogtak; a posta és sorsjáték hivatala is fekete sasát nemzeti lobogóval váltá fel; estve a város fényesen ki volt világitva a polgárőrség zene mellett járt fel s alá a város utczáin, nagy csoport vidám tömegtől kisértetve; minden arczon öröm és megelégedés volt olvasható. A gyülésben a választmány véleménye, illetőleg javaslata felolvastatván, egyhangulag elfogadtatott, mikép az alispán felelős levén a ministerelnöknek, neki viszont felelős legyen a megyei tisztikar, és minden intézkedő rendeleteit haladéktalanul teljesitse. Egy állandó választmány neveztetett ki, a szükség esetén mindenekről intézkedni, és minden hétfőn — mig csak a körülmények kivánják — közgyülészt tartani. — Végül a megyei nép a sorsukat tárgyazó örvendetes törvényjavaslatokról gyors körlevél által értesittetni határoztatott.

Külföld.

Angliában az irek mozgalmai még is aggodalmat okozók, a kormányférfiak nem tudják vajjon Mitchell urat csakugyan pörbe fogják-e s az által fontosságot tulajdonitván a dolognak azt veszélyesebbé tegyék; (azaz elfúvni próbálván a tüzet azt csak neveljék) vagy pedig magára hagyván, elmulni engedjék. — A józan rendőrség nem vízipuskákkal igyekszik a tüzvészt meggátolni, sem pedig az által hogy a pipázást megtiltja: hanem egyszerün de legbizonyosabban az által, hogy a gyúlékony és az éghető anyagokat eltávolitja. Igy a józan országlár sem kisérti meg a forradalom elnyomását puskákkal szuronyokkal, sem pedig az által hogy a közdolgokhoz szólást, s a kormány tagjai által netán elkövetett visszaélések sőt gazságok feszegetését megtiltja; hanem (a gyúlékony és éghető anyagnak) az elégületlenség okainak s tényezőinek eltávolitásával. De a bölcs angol kormány, melly csupa — legalább nagyobb részint — hatalmas nagy urakból áll, ezt ököllel föl nem éri; — ő, ki annyi tömérdek miveletlen, puszta, de jó termőföldü országokat bir, (a Jóremény foka, Neusüdvallis stb) nem gyarmatositja azokat nem szállitja oda a nép fölöslegét, hanem engedi; éhen halni othon a hajóssereg pedig arra szolgál hogy a chinaiak fékentartására sereget szállitson a világ végére, vagy pedig hogy a portugali királynőnek országa és népe elnyomásában segitségül legyen stb. Az ireken a kormány már nem segithet, mivel akkor a nagyurakat kellene kifosztani a földmivelő osztály javára: ámde ez nem lehet nem szabad, mert a nagy urak ősei azon nagy földterületet az által szerezték, hogy sok száz vagy sok ezer ártatlan irlandit megöltek a király zsoldjában, — szóval ők bérgyilkosok voltak; — ennélfogva a mit összeragadoztak — az „szent és sérthetlen“ (Épen úgy volt nálunk is, és mindenütt a dolog) — Minthogy tehát a zsiványok utódaitól a ragadmányt elvenni annyi lenne, mint „a tulajdon szentségét sérteni;“ ennélfogva a kifosztott legyilkolt ártatlan nép maradékai hadd vesszenek éhen százezrenkint, sőt milliokkint. — A mult inséges évben 12 honapnál kevesebb idő alatt több mint egy millió ember halt meg éhen. Isten neki, csak a királyné ő fölsége meg ne haljon éhen, arról pedig van gondoskodva, mert ő fölségének 50 mond ötven millió váltó forint évi fizetése van. De nem is halnak ám meg ő fölsége gyermekei éhen, (nem úgy mint a pimasz paraszté!) hanem inkább szaporodnak még pedig évenkint eggyel, néha kettővel is.

Szabó Adám úr, a Hetilap 26-ik számában közlött: „Magyar münökök“ czimü értekezésének kinyomatni rendelt 100 példányát szerkesztő hivatalunkból elvitetheti.

Vasvári Pál arczképe kapható Pesten, Emich és Magyar könyvárusoknál. Ára 40 kr pp.

A bejött összeg forditatik a 15ki martiusi emlékre.

1—3

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Beimel.

304 423

30.

Pest, péntek **HETILAP.** april. 14. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS [illegible]INTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERES[illegible]AE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgyhöség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

A miniszterek. (Tóth Móricz) — Fegyverre! — Középületek Budapesten. (Weisz Ferdinand.) — Wellington (Ifj. Jura György.) — **Budapest.** — — **Vidéki hirek.** Szeged. kozsnyó. Kézsmárk. Erdély. — **Külföld.** — Vegyes közlemények.

A miniszterek.

Pesten a kedélyek folytonos hullámzásban vannak, a miniszteriumban nem bíznak. Miért? azért mert igen csekély tevékenységet fejt ki.

Batthyányi és Kossuth L., erélyes és tevékeny két férfiú kiben megnyughatunk. De még sem nyugosznak meg igen sokan.

Hercules nagy gőzös, de midőn 6—8 terhes hajót kell neki vontatni, még is fontolva halad ugy-e bár?

Avagy minisztereinket is nem zsibbasztja-e el az a sok nehézkes hajó, mellyeket folyam ellenében kell vontatniok? Nem innen van-e hogy olly fontolva haladunk? — Emlékezzünk csak vissza minő állása volt mostani miniszterein-knek az országgyülésen mart. 15-e előtt; avagy nem láttuk-e a nehézkes hajókat utánuk ragasztva, nem láttuk-e hogy a válaszfelirat tárgyában még plane kisebbségben is voltak. Lehet e a miniszteréknek — nem sebesen haladniok — de csak helyben maradniok is, ha nincs számukra többség a táblánál? — Ugy hiszem mindenki átlátja, miszerint kisebbséggel, vagy legföllebb is egy kis majoritással előre nem, de hátrafelé lehet csak haladni. Innen van aztán hogy olly kevés életjelet láttunk még eddig magyar kormányunktól, mert az csak a többséggel haladhat, a többség pedig igen félénk. Az egész országgyülés elvesztette fejét az ujabb világot rendítő eseményekre; mindenki megijedt, s a miniszteréket nem hogy támogatná, sőt inkább visszafelé húzza hogy ne siessenek olly nagyon; tevékenységüket a „vis inertiae"-vel neutralizálják.

A miniszterek eddig az országgyüléstől függöttek, most az eloszlott, és ők ide közibünk fognak jöni, — talán mire e sorok világot látandnak már itt is vannak. — Az itteni élet pedig épen ellenkezője a pozsonyinak, itt nem fogjuk miniszteréinket visszahúzni, sőt inkább előre unszolni. És itt mihelyt a nép szellemét, vágyát tapasztalni fogják egészen máskép ís fognak ők müködni mint Pozsonyban, hol a czopfos tábla egészen, a spectabilis táblának pedig majd fele kapaszkodott beléjük, huzta őket visszafelé s nyöszörgé füleikbe: „ne olly nyakrafőre."

Azért bizalom a kormányhoz! gyámolitsuk és ne akadályozzuk azt munkáiban bizalmatlansággal, türelmetlenséggel; a kormány pedig mindenek előtt adjon elegendő fegyvert, adjon vezért!

Tóth Móricz

Fegyverre! Fegyverre!

Pest apr. 11. Talpra magyar hi a haza!

Midőn ezelőtt 12 nappal a magyar miniszterium megerősitését hirül vettem, s tudtomra esett hogy az országgyülés még 10 napig fog együtt lenni: már akkor mindjárt gyanús volt előttem a dolog, mert úgy gondolkoztam hogy azon egyének, kik között Fiquelmont, a magyarországi dolgok régi rendét 40 ezer fegyveressel és egy kis orosz segitséggel visszaállítani igérheté, a nélkül hogy fens. helytartónkon kivül más valaki fölszóllalt volna — mondom azon egyénektől, kik előtt Fiquelmont illy gyalázatos ajánlattal merhetett föllépni, — nem várhattam sem őszinteséget nemzetünk irányában, sem mást mint hogy csakugyan a dolgok régi rendének visszaállitásán, vagy is azon népeknek, kik ő bennük a lelket tartják — legyilkolásán törik fejüket. — Előre tudtam hogy az országgyülést azért szándékoznak még 10 napig megnyújtani, hogy az alatt a magyar kormány a hatalmat kezéhez ne vehesse egyrészről, más részről pedig hogy az orosz czár, ezen emberi vérben telhetetlen fenevad, a senkitől sem védett, hanem inkább saját királyunk legbensőbb embereitől neki elárult határainkhoz tíznapi járó földdel közelebb jöhessen. Tudtam előre hogy az egész nem egyébb szemfényvesztésnél, hogy egyedül csak időt akarnak nyerni legyilkolásunkra.

Mind a mellett hogy ezt tudtam nem szólottam, noha láttam az eléggé nyilvánuló elégületlenséget; nem szóltam, mivel reménylettem, hogy a magyar felelős miniszterelnök kezében leend hatalom, hogy erélyesen fog intézkedni és a cselszövők gazczéljait meghiusitandja; — reménylem hogy katonáinknak Olaszországba szállítását megtíltandják. — Azonban még csak tegnap előtt este is 3 huszár ujoncz panaszkodott az ifjuságnak, hogy őket másnap Olaszországba fogják szállitani; — az ifjúság segélyt

keresett és nem talált. Igy hurczolják vágóhidra hazánk fiait, kiket a semmi gazságtól nem isszonyodó zsiványok, a bécsi miniszterek, olly hitegetéssel toborzának össze hogy majd a nemzetőrségbe állíttatnak be. — Ime illy csinek követtetnek el szemünk láttára, és követtetnek el most. A hon fiai a szabadság elnyomására fordíttatnak egy olly bandától, mellynek itt parancsolni joga nincs; melly ellen teljes hatalmu királyi helytartónk és felelős miniszterelnökünk már van; mellynek lépéseit két itteni miniszter vagy miniszterjelölt ellenőrizni köteles lenne. - -

Gyanúm valósult, az orosz már Galliczia szélén és Oláhországban van; még egynehány rövid hét s akkor Magyarországon leend; másfelől a török határszél már egy megrohanást kiállott, egy másikat mellyet mintegy 20 ezer török szándékol ellene, hogy kiáll-e az isten tudja! És mi ellenállni fogunk-e? mi, kiknek katonáinkat a király bécsi minisztere Olaszországba küldi, kiknek határainkat a hazaárulók ott Bécsben őreiktől megfosztották, hogy az orosz annál könyebben boldogulhasson ellenünk. Mit fogunk tenni, kitől várunk segitséget? Királyunktól? hiszen ő halálos ellenségünkre az orosz czár leghübb emberére Fiquelmontra hallgat, ezt tette ő Bécsben miniszterelnökké. Helytartónktól? Miniszterelnökünktől ki hatalommal alig vagy épen nem bir. Kitől várhatunk tehát segitséget? — Senkitől mástól mint magunktól, ha vezérünk, jó és tapasztalt vezérünk van: de fájdalom vezérünk nincs. Hadügyminiszterünkről semmi hir, nem tudjuk él-e, vagy pedig a gaz Fiquelmont szelindekje, a vén Radeczky méreggel vagy másképp félretette az útból? — Ha ő, Mészáros köztünk lenne, aggódnunk nem kellene, ő nemzetőrségünket organizálná, és azon lelkesedett sereg, melly most már szabad emberekből áll, a szabadság ellenségével diadalmasan fogna megvívni. — Ámde mit teszünk igy a hogy vagyunk vezér söt még csak fegyver nélkül is? — Hihető-e miszerint mind a külső, mind a belső ellenséget vezér söt fegyver nélkül is legyőzhetjük? — Ugye hogy nem lehető.

„Ha megvédeni nem birjuk a szabadságot, meghalunk érte“ fogjátok tán mondani.

A hazáért meghalni szép és nemes dolog, de a hazát megmenteni szinte igen szép és százszorta hasznosabb is. Ne arra gondoljatok tehát hogy meghaljatok a hazáért, de arra, hogy megmentsétek a hazát, habár meghalni kell is érte. Az orosz és osztrák bérgyilkosok kezei által mint meghalhatunk, a nélkül hogy hazánknak használnánk; de ha a gyilkosok causa motrixát tesszük hideggé, ha öt döglesztjük meg, akkor nem szükség a gépreggel verekednünk (melly különben sem ellenségünk) és még is minden bizonnyal megmentendjük a hazát. a szabadságot.

Hazafiak! jól tudjátok miszerint a hadsereget, leginkább pedig az az orosz hadsereget, gépnek masinának szokás nevezni, és igen helyesen: Ha tehát egy gépet, például egy ezer lóerejü gőzgépet akarván ezer ember megállittani a kerekekbe kapaszkodnék; nemde a gőzgép mind az ezeret összetörné, s még sem állna meg? És ha egymás után tizszer, százszor kisértené meg ezt ezer ember, mind a 10, mind a 100 ezer ugy járna? Igy, ha mi e hatalmas gépsereget vezér söt fegyver nélkül akarnánk megállitani, az bennünket összetörne a nélkül hogy megállithatnók; s a haza és szabadság még is csak veszve lenne. — Ellenben ha a gőzgépnek nem kerekeibe fogódzunk, hanem a gőzt, a mozditó erőt, a causa, a vis motrixot csukjuk el tőle, akkor azon ezer lóerejü gőzgép megáll; a gőzt pedig egy csapocskának megforditása által elzárhatjuk, a csapocskának megforditására pedig nem kell ezer vagy tiz ezer ember, hanem csupán egy gyermek. Alkalmazzuk ezt! A géphadsereget mint láttuk erővel szinte megállithatni nem fogjuk, de megállithatjuk ha az inditó erőt vesszük el tőle; ha megfosztjuk vezérétől parancsnokától, ha megöljük azt, ki e gépet-e hadsereget — mozgásba hozza; ha megöljük Miklós czárt, Fiquelmonttot és Radeczkyt!! Ezek a vires motrices, ők viselnek ellenünk irtó háborút, nem pedig a sereg, mellynek mennie kell különben császárja vezére megöleti.

Lesznek köztetek tudom ollyan balitéletesek, kik az iskolában tanitóiktól a papoktól, az önkény szolgáitól beléjek oltott ama babonától, mintha az orgyilkosság minden esetben kárhozatos volna — megszabadulni nem birnak. Avagy Junius Brutus, ki a Tarquiniusok ellen ármánykodott miglen kiüzettek, Mucius Scaevola ki Porsenna orgyilkolására indult ki; Marcus Brutus ki Caesart öltemeg Harmodius és Aristogiton, kik Hipparchust orozva megöltek, s rágalmazásuk által kész köteles szolgáit vágóhidra juttattván, hazájukat a zsarnoktól megszabaditák; nem tiszteltettek-e honfiaiktól, nem emeltetett-e emlékükre oszlop?? —

„De“ — mondják tanitóitok a papok, a farizeusok — „azok pogányok voltak, kereszténynek ez nem szabad.“ —

Söt inkább kereszténynek kötelessége a millió ártatlanokat megvédeni, ha mindjárt egy vagy két gyilkos szándékunak orozva megyilkolása által is. — Hiszen TELL Vilmos keresztény volt, és még is orozva meggyilkolta Gesslert a zsarnokot; vétkezett-e az által hogy millió becsületes és jó ember jólétének alapját vetette meg egy vérszomjas két lábu ebet orozva meglővén? — Vagy tán Tellnek nem a gazember Gesslert kellett volna orozva megölni, hanem nyilt erőszakkal annak szolgáit, vagy követőit? kiket nem rokonszenv de erőszak csatolt hozzá. Hiszen épen ez lett volna alávaló gazság égbe kiáltó gonoszság, ha nem a főbünöst, Gesslert, hanem annak kényszeritett szerencsétlen szolgáit öli meg vala!

Jézus tanitásában áll: „lábért lábat, szemért szemet“.

Ez azt teszi hogy; a ki jogtalanul életedre tör, azt megölheted te is.

Alkalmazzuk ezt.

Az orosz czár, Fiquelmont és Radeczky*) ÉLETÜNKRE TÖRNEK a nélkül hogy mi nekiek erre elegendő okot adtunk volna; ennélfogva tehát mi nem megyünk az önvédelem határain tul, ha öket úgy a hogy lehet megöljük.

Az orosz sereg nem tör életünkre, hanem ágyukkal puskákkal halálbüntetés fenyegetésével hajtatik ellenünk:

*) Radeczky hir szerint Mészárost, kinevezett hadügy-miniszterünket el nem bocsátotta, azt mondván hogy: ő nem ismer magyar miniszteriumot, és Mészáros neki alattvalója. Ez pártütés a magyar kormány, a haza ellen, s ha igaz, Radeczkyra nézve halálos bün.

M.

miért bántanók tehát őket a szerencsétleneket! Nekünk nem az orosz sereg, de az orosz czár tör életünkre; mi nekünk ennélfogva nem az orosz hadsereget, de az orosz czárt kell megdöglesztenünk.

Ezt kivánja az emberiség, ezt a józan ész.

Az emberiség kivánja, a mennyiben parancsolja megkimélnük 100 ezer orosznak és százezer magyarnak ártatlan vérét, életét.

A józan ész parancsolja, a mennyiben csakugyan könnyebb e három vérszomjas ebet orozva elejteni, mint nyilt erőszakkal száz ezer ártatlan de fegyveres orosz katonát!

Tán azt fogjátok ellen vetni, hogy becsületes emberhez illetlen az orgyilkolás, — Ha ezt mondjátok nincs eszetek. Nincs semmi a mi mindig, absolute jó, és ismét nincs semmi, a mi absolute rosz legyen. Minden csak relative jó és csak relative rosz.

Az orosz czár árulást használt ellenünk, (tehát orozva készült minket legyikolni) mert megvette azokat kik sorsunkat igazgatták, Metternichet és Fiquelmonttot. Ez nem becsületes emberhez illő, mert a czél — leigázásunk — becstelen, emb rtelen, gaz. — Mi orozva készülünk meggyilkolni orgyilkosunkat ő kegyelmét a czárt, és árulóinkat Fiquelmonttot és Radeczkyt, hogy a nemzet szent jogait szabadságát és boldogságát megmentsük; és illy esetben a czél szent levén, az orgyilkosság valamint Mucius Scaevolánál, Brutusnál, Harmodiusnál Aristogitonnál és Tellnél erény volt, úgy nálunk is erény leszen.

Ártson tehát mindenik a ki és a hogy tud Fiquelmont-nak Radeczky-nak és az orosz czárnak,

Ne mondjátok hogy egyenlő fegyverekkel kell vivnunk mert azt ők sem akarják: avagy miért használtak volna különben ellenünk árményt és árulást? — Avagy ha engem egy veszett eb megmarni készül, énis csak fogaimmal védjem-e magamat ellene? — mert „egyenlő fegyverekkel“ illik vivnunk. — Ki fog olly ostoba lenni hogy illyet kivánjon? — Ha egy dühös bika engem megtámad, énnekem ne legyen-e szabad karddal puskával vagy szuronnyal vasvillával, hanem „egyenlő fegyverekkel“, az az öklelödzéssel védenem magamat? Ki merne illy ostoboságot még csak szóba is hozni!

Ép igy vagyunk elleneinkel; a veszett eb a dühös bika habár két lábú is megtámad bennünket jogtalanul úgy a hogy reá nézve legkönnyebb, legbiztosabb; t. i. ágyukkal lovassággal, árulással, mi is tehát védjük magunkat úgy a hogy legbiztosabb legkönnyebb, méreggel gyilokkal.

Ő megtámad bennünket ágyukkal, 180 ezer fegyveres begyakorlott emberrel, jó vezérekkel s lovassággal: és minekünk sem vezérünk sem álgyuink sem gyakorlott fegyvereseink, sem lovasságunk de még fegyverünk sincs. — És ti még is azt mondjátok hogy mi „egyenlö fegyverekkel“ vivjunk ellene. Hiszen ő épen azért merészel minket megtámadni, mivel tudja hogy egyenetlen fegyverrel viv elnünk, mivel tudja hogy készületlenek vagyunk; és ti még is a dühös kikával öklelödzeni akartok, a hellyett hogy azt meglönétek.

Szent Dávid az oriást, ki tetötöl talpig vaspánczélba volt öltözve, (és igy mind erejére mind fegyverére nézve Dávidnál hasonlithatlanul kedvezöbb állásban volt) — nem karddal támadta meg, melly ellen az óriás védve volt, de homlokon hajitotta s úgy ölte meg. Im szent Dávid sem vitt egyenlö fegyverekkel az óriással, és még is hazáját megmentvén szentnek neveztetik. Igy bánjunk mi is az „éjszaki óriással.“

Ha tehát a hir valósul, s az orosz czár határainkat átlépte, tehát tettleg medtámadott, akkor a ki hogy tud, ugy ártson a veszett vérszomjas ebnek a dühös bikának; ö ellene minden szabad, ő is minden eszközt fölhasznál ellenünk.

Ő mindenféle cselt, rágalmat hazugságot erőszakot titkon nyilván használ ellenünk, mi pedig olly ostobák legyünk-e hogy seregünk sem vezérünk sem álgyuink, de még fegyvereink sem levén, vágó hidra bocsássuk honfitársainkat, hogy gyilkosunkat megkimélhessük. —

A császár csak olly ember mint akárki más, ha a szegény bünöst mindenféle ravaszsággal körömre keriteni nem vétek sőt dicsőség: mennyivel nagyobb dicsősség egy hatalmas gyilkost, milliók gyilkosát ártalmatlanná tenni.

Ismétlem tehát miszerint gyilkosunk az orosz czár, és az ő hohérlegényei Fiquelmont és Radeczky ellen minden fegyver szent, minden szabad!

Tóth Móricz

Középületek Budapesten.

A miniszteriumnak egyik teendője fog lenni a középületekről czélszerüen intézkedni. —

Már a Pesti Hirlap megpenditette, miképen a törvény a közlekedési és pénzügyi ministereket bizta meg alkalmas helynek kijelölésére, hol az országgyülés tartassék.

Alkalmasint több egyesületek, intézetek fognak folyamodással járulni a ministeriumhoz, kérve hogy, ha és menyiben lehetséges, elhelyezésökül localekat assignáljon és igy tetemes pénzerőt ajándékozzon vissza a kitüzött közczéloknál, mik helyett most csak a házi uraknak tesznek hasznot.

Ime ott van a magyar academia, mellynek pénzforrásai annyira eldugulnak már, miszerint kiadásra sem bir forditani semmit, — holott szállásbért olly sokat fizet.

Ott van a természetvizsgáló társulat, mellynek pénze legnagyobb részét szállásra és hurczolkodásra kell forditania.

Az ipar egyesület, mellynek annyi teendöket kelle fölfüggeszteni, elhalasztani csak azért, mert a mostani már is nagy localénál még nagyobbat fizetni nem képes; mellynek, ha nem segitetik, 1850-ben majd az országos iparmükiállitást sem lesz hol rendeznie.

Az iparmütár, mellynek üzletével olly hathatós intézkedéseket lehetne az ipar emeléseül testvéresiteni, ha nagyobb localét birhatna tetemes lakbér nélkül.

A müegyesület, mellynek az évenkint tartott mükiállitások localitásaért szinte helybért kell fizetnie.

A m. gazdasági egyesületet; a kisdedóvó intézeket terjesztő egyesületet; a Josephinum árvaházat, — a takarékpénztárt, a képcsarnok-egyesületet nem emlitem, mert ezek már részint saját házakkal részint az épitkezéshez szükséges erővel birnak, részint mint a képcsarnok-egyesület a nemzeti Muzeum igazgatóságától nyertek elhelyezést. Hasonlóan van a Kisfaludy-társaság, melly a m. academia szállásán tartja üléseit.

*

De már a vívóintézet, — a festészeti academia, — a mozaita magyarító egylet stb. házbéri terhekkel is küzködnek.

Pedig ismételve mondom,ha a status ez intézetek bérmentes elhelyezéséről gondoskodnék: sok ezrekre menő segélyt nyujtana ennyi különféle közczéloknak, míg neki, ugy combinálom a dolgokat, sem pénzébe nem kerülne sem kárára nem volna, miután alkalmasint lehetséges volna ám a középületeket, mint azok most a status tulajdonai, ugy felosztani, hogy az imént nevezett intézetek legtöbbjei segítethetnének.

De számoljuk elé a középületeket s majd kiket érdekel, gondolkozzanak a helyes és méltányos rendezkedésről.

Vannak pedig Budán következő középületek:

1. A királyi lak, minden mellék-épületeivel, s a mostan épülő nagy osztállyal.
2. Az országház, terjedelmes mellékszárnyaival.
3. A kincstári épület.
4. A gymnasium.
5. A hadi kormány épülete.
6. A fegyvertár.
7. A szinház.
8. A nyomda.
9. A katonai éléstár.
10. Az uj kaszárnya a bástyán.
11. A hadastyánok laktanyája.
12. Katonai kórház a királyfördő mellett.

Nem tudom, van-e még több olly épület Budán, melly a statusé? Talán az irgalmasok uj épülete is illyen, menyiben kincstári segéllyel építetett föl, s ez talán még nincs kifizetve. De erre nézve positivumot semmit sem tudok. —

Pesten következő épületek a statuséi:

1. A Curia épülete.
2. A directoratus. (Miért ne vándorolhatna ez át leváltárával együtt oda, hol az igazságügyi miniszterium leend?)
3. Az egyetemi könyvtár, a ferenczieк kolostora mellett. (E könyvtárt miért ne lehetne a muzeumbelívei egyesiteni?)
4. Az egyetem és papnövelde.
5. Az orvosi egyetem épülete.
6. A zálogház.
7. A kis seminarium.
8. A harminczad.
9. A sóház.
10. A dohányház.
11. A muzeum.
12. A Ludovicea.
13. A Károly kaszárnya. (Invalidpalais.)
14. A József kászárnya. (Neugebäude.)
15. A tábor kaszárnya. (Lagerspital.)
16. Az álgyutár.
17. A hajó-épitő hely és azon katonai épületek, mik a Valero házon innen vannak.
18. A magyar szinház.

A város épületeit, minők a városház, a rókusi kórház, a dologház, az üllei laknya, a redoutte épület; a Josephinum stb. nem is említem. A börse- épületet, a vaknöveldét, a kegyes atyák házát, a gazdasági egyesület épületét stb. mint magán tulajdont szinte nem hozom szóba. — A Tökölyanum; a reformatusok pap- és tanháza, a kisdedovóintézet épülete, hasonló tekintet alá esnek.

Ennyit figyelmeztetésül előlegesen. Majd később, combinátiok után, a külön elhelyezkedésekről is szólandok.

Weisz Ferdinand.

Wellington.

(Németből Heine után.)

Ezen embernek az a szerencsétlensége: hogy mindenütt szerencséje van, hol a világ legnagyobb emberei szerencsétlenek voltak *), és ez minket boszant, és gyülöltté teszi öt. — Benne csak az ostobaság diadalát látjuk a genie felett: Arthur Wellington győz: hol Napoleon Bonaparte megbukik! Soha embernek fortuna gúnyosabban nem kedvezett! És mintha avval Wellington puszta hitványságát akarta volna czégerezni, öt a győzelem czimerére felkarolta. Fortuna nő, s női természeténél fogva tán titkon mosolyg az emberre, ki előbbi kedvenczét megbuktatta, bár e bukás az ő tulajdon akarata volt. — Most a catholikusok emancipatiójánál ujra győzni engedi öt, és pedig olly harczban, mellyben Caning György elesett. Tán szerették volna öt, ha a nyomorult Londondory a ministeriumban marad, — de most ő a nemes Caning, a mindenkitől megsiratott imádott nagy Canning utóda, és — győz hol Caning bukott. A szerencse illy szerencsétlensége nélkül Wellington tán még nagy embernek tartatott volna, nem gyülölnék öt, komolyan nem méregetnék, legalább azon hősi mérleggel, mellyel egy Napoleon egy Caning méretik, és nem fedezték volna fel, hogy ő mint ember milly kicsi.

Kis ember, és kicsinynél is kevesebb. A francziák Polignacról bosszantóbbat nem mondhattak, minthogy ő hir nélküli Wellington. És tényleg ha a hir feld-marechal egyenruháját Wellingtonról lehuzzuk, hátra mi marad?! —

Itt én a szó angol értelmében a legjobb apologiát adám Lord Wellingtonról. — De csodálkozni fognak azon: ha én öszintén megvallom, hogy ezen hőst egykor tele szájjal dicsértem. Jó történet ez, és én itt elbeszélem.

Londoni borbélyom radical volt, neve Mister White, egy kis fekete ember kopott fekete öltönyben, melly fehér vizsugárokat adott, olly vékony volt ő, hogy arcza területe csak egy profilnak látszott, s keblében a sóhajok mielőtt feljöttek, már megláthatók valának. Mindig ó Anglia szerencsétlenségén sóhajtott ő, és a nemzeti adósságok kifizetésének lehetetlenségén! —

„Ah!“ hallottam öt — rendesen sohajtani, — „miért kellett az angol népnek azon tünödni ki uralkodik Frankhonban? — mit üznek a francziák országukban? — De a nagy nemesség és nagy egyház félt a franczia forradalom, félt a szabadság elveitől, és ezen elvek elnyomása miatt kellett John Bullnak vérét és pénzét adni s azon felül még adósságokat is csinálni? — A czél már eléretett, a forradalom el van nyomva, a franczia szabadság sasának szárnyai megszegettek, a magas aristocratia, és nagy egyház most biztositva lehetnek, hogy egy sem repül közülök át a csatornán; de a magas aristocratia, és

*) Magyarul annyit tesz: több szerencséje van mint esze. Sz.

magos egyház legalább az adóságokat fizetné meg, mellyek az ő saját érdekeikért, és nem a szegény népért tétettek. Ah a szegény nép!" Ha a népre jött Mister White, mindég mélyebben sohajtott. „A kenyér és porter olly drága, és a szegény népnek éhen kell meghalnia a kövér Lord-ok, vadász kutyák, és papok hizlalása miatt, és ha csak legalább valaki segitene." E szavaknál a borotvát köszörülni szokta s mig a szijjon huzogatta, — epésen, lassan, mormogá „Lordok, kutyák, papok!"

Duke Wellington ellen radicalis haragját mindig leghevesben főzé, mérget és epét köpött, mihellyt a beszéd erre jöve, és ha ez alatt engem beszappanozott, az babzó dühhel történt. Egykor komolyan megijedtem, midőn Wellington elleni heve kitöréseikor épen nyakamat borotválá, s állhatatosan ez alatt mormogá „volna csak igy késem alatt megmenteném ő a fáradságtól: hogy maga magának torkát szegje, mint hivatal- és honfitársa Londondery, ki a kenti grófságban Nord- Kray- ben torkát szegte, — isten büntesse meg őt!"

Már éreztem az ember keze hogy remegett, s félelemből, hogy szenvedélyében hirtelen azt képzelheti: mintha én volnék Duke of Wellington, hevességét lehangolni, s kéz alatt megszelideiteni igyekeztem. Nemzeti büszkeségét vettem igénybe és előadám neki: hogy Wellington az angolok dicsősségét mozditja elő, hogy ő mindég csak ártatlan gép volt egy harmadik kézben: hogy ő örömest eszik beafsteakot és hogy ő végre — isten tudja még hogy dicsértem őt, mikor a kés a torkomnál volt. —

Ifj. Jura György.

(Vége köv.)

Budapest.

A filiszteusok nem nyughatnak. Ők valamint az ó testamentomban úgy most is üldözik a zsidókat. Erről majd bővebben is fogunk ugyan még szólani, de még sem mulaszthatjuk el megemliteni azt, miszerint szerdán reggel a ráczvárosi filiszteusok fejüket összedugván követ fújtak a zsidók ellen, s elhatározák hogy mivel a pozsoni svábok, az aradiak, a pécsiek, a fehérváriak csináltak egy kis zsidóribilliót, ergo a budaiaknak sem illik (a roszban) hátramaradni. Ennélfogva tanácsot egy olly végzés kiadására akarák kényszeriteni, melly a zsidókat — mint a tanács tudta és beegyezése nélkül bevándorlottakat — számüzze. E végzést azonban a pesti nemzetőrség azon osztályának, — melly marczius **15**-ét előidézte — a tanácselőtti megjelenése megakadályozta; midőn Vasvári a fölingerült kedélyeket épen nem leghizelgőbb beszédeivel lecsillapitotta. — Hijába; marczius **15** megszüntette a czopfokat, a régi rendszert, pecsovicsokból liberalisokat csinált, illustrissimusokból polgárokat, parasztból jobbágyból urat, de a filiszteusból nem birt semmit csinálni, az csak megmaradt filiszteusnak.

Ugyancsak szerdán délelőtt egy mármár komor (nem csupán komoly) fordulatot veendő összeütközés volt az itteni olasz katonaság tisztjeivel. Azon proclamatiót úgyanis, melly az olasz vitézeket, a magyar hadak által Lombardvelenczében elkövetett mészárlások iránt megnyugtatná, (a mennyiben nem mi küldtünk oda seregeinket,) midőn egy ifjú polgártársunk (Bezerédi) a kaszárnyában szétosztogatná, egy olasz tiszt odavetődvén neki ezt megtiltotta, s mivel amaz engedni nem akart szórul szóra összekaptak, úgy hogy tiszt uram kardot rántott, s Bezerédit bezáratta Ennek hirére fegyverre kapott a ki hirtelenében tudott, s ment a laktanyához, de Nyári és Klauzál előbb oda érvén megállitották a sereget, Bezerédit kiadatták, és tiszt uramat megfenyitetni igérek.

A szerdán este tartott középp. vál. ülésben e tárgy forogván szönyegen, a már megérkezett Telekit (Lászlót) s Szentkirályit nagy álmélkodás lepte meg, az ifjú Pest láttára és hallattára. Azon talentumok mellyek az eddigi illustrissimus és spectabilis rendszer mellett életjelet sem adhattak, most a legszebb reményre jogositva tündöklenek. Ugy voltak e talentumok a czimeresekkel, mint a nemes szőlőtő, a haszontalan, gyümölcstelen de terebélyes jegenyefával; — t. i. ez elfogta előlük az éltető napvilágot. Most, üdvözitönk ama mondása szerint: „a melly fa gyümölcsöt nem hoz kivágattatik és tüzre vettetik" — a gyümölcstelen bár régi tősgyökeres jegenyefa (az aristocratia) kivágattatván, (legalább igen igen megnyesetvén) az éltető napfény a hasznos és nemes szőlőtőt is éri, ez sem marad árnyékban, homályban. Éljen marcz. **15** ke!

A húsáros czéh és a húsárszabály f. hó. **30**-álól kezdve megszünik (hála istennek!) azután mindenki szabadon mérhet húst, s úgy a hogy tetszik. Figyelmeztetjük ennélfogva előre a vidékieket, kik ha jó marhájukat potomságért az eddigi mészárosoknak elvesztegetni nem akarják, itt Pesten levághatják és saját rovásukra kimérhetik.

Vidéki hirek.

Szeged, april. **6**án **1848**.

Hogy Szeged, a jelen nagy mozgalmakban nem maradt hátra, azt mondanom fölösleges. Mi készek valánk a legvégsőkre. — A nemzeti őrsereg tagjai naponkint szaporodnak. Tisztjeik megválasztvák. Az öszves őrsereg ezredesül: a köztiszteletben álló Korda Jánost, alezredesül a szabadság bajnokát, a jó érzésü ifj. Osztrovszky Józsefet őrnagyul pedig ujonan a harczias alaku Bába Antalt választá.

Tegnap előtt tartatott meg a 4ik népgyülésünk, ismét szabad ég alatt. — A követi tudósitások, s a rendre ügyelő bizotmány jegyzőkönyveinek fölolvasása után, a fáradhatlan szorgalmu Somogyi Antal inditványára Deák Ferencz, Klauzál Gábor és B. Wesselényi Miklos (Batthyányi Lajos és Kossuth Lajos uraknak még az első népgyüléstől küldöttünk) üdvözlőirat határoztatott. Az inditványozó ismert jelles tolla által formulázva fölolvasott üdviratok, kitörő lelkesedéssel fogadtattak. — Ezután ifj. Osztrovszky József szivrehato szónoklattal fejtegetvén azon vész ösvényt mellybe a bukott osztrák kormány maradványai, hazánkat s a királyi széket a legutóbbi időben dönteni igyekeztek, mitől azonban magyar ministereink lelkes közremunkálása, különösen pedig dicső nádorunk erélyes föllépése által megmenteténk. — Az átkos emlékezetü kormánynak apróbb tettei s apróbb egyéneségei jellemzéséül fölemlitek egy tényt, melly röl hazánk a gyilkos censura miatt eddiggelé mit sem tudhatott. — Ugyan is a Metternich- Apponyi féle határozatok egyik kitünő végrehajtoja Babarczy Antal, miután Csongrád megyében polgárvért ontva az ellenzéket lerombolá, a sza-

badelmü Szegedre fordítá vezéri szemeit. A választópolgárság gyülésében inditvány tétetett: hogy Babarczy A. és Bene József a tanács által diszpolgárokká neveztessenek ki. — Ezt a választó község jó érzésü nagyobb része, az akkori terroristicus időszakban nem ellenzé ugyan, hanem egy uttal Deák Ferenczet, Bezerédy István, Szemere Bertalan és Szentkirályi Moricz urakat is diszpolgárositás végett közértelmüleg ajánlá a tanácsnak. — És a két elsőt tárt karokkal fogadván, Deákot és a többieket azonban, miután a tanács azt mondá: hogy „Babarczy compromissioja nélkül polgárositani nem lehet, sőtt ha ezek is kineveztetnek, B. A. a díszpolgárságot el sem válalhatandja.“ — a megtiszteltetésre nem érdemesitették. Illy világban éltünk! — B. A. miután tovább három hólnapnál, restaurationalis biztos képében, városunk zsirján élödött mialatt hetenként a város lovain és kocsiján járt a megyébe korteskedni, biztosi müködését Bérczy Antal polgártársunknak — ki szabad lelkét az absolutismus gyáva eszközeül törpittetni nem engedé, és ki polgárositását akkor is bátran ellenzé — a tanácsbóli kiküszöböltetésével fejezte bé. — Szóló tehát ugy vélekedett, hogy a tanács, polgárositási jogát ugy fejezendi bé legdicsőbben, ha a népgyülés kivánságára, a fentisztelt hazafiakat, s azokkal együtt: G. Batthyányi Lajos ministerelnököt, Kossuth L. B. Eötvös József, Herczeg Eszterházy Pál és Mészáros Lázár*) ministereket diszpolgári oklevélekkel megtiszteli. Az inditvány szünni nem akkaró „éljenekkel“ elfogadttatott. Hasonlóan a városunkban több évek óta lakó, s Szeged irányában annyi érdemlett szerzet Somogyi Antal hazánkfia is közlelkesedéssel diszpolgárrá neveztetett ki. Ezt követé a nép emberének Bérczy Antalnak, a fentemlitett restaurationalis biztos müködése fölött tartott humordús beszéde. Ő ugyan is, a tanácsnak fenemlitett okoskodását megforditván, ugy vélekedett: hogy most már ama tisztelt hazafiakra nézve lehetne compromissio Babarczy diszpolgársága; mire általános dörgő fölkiáltás hangzék „ki kell törölni.“ És Babarczy Antal a szegedi polgárok sorából közhatárzatilag kitöröltetett. — Szóló továbbá megemlité, hogy, a kir. kincstártól legközelebb valami ujabb specificatio érkezett, melly szerint B. A. volt kir. biztosnak irnoki díj fejében, bizonyos nagyobb mennyiségü öszveg rendeltetik kifizettetni. Miután köztudomás szerént nevezett kir. biztos urak irnoka nem is volt, a fizetés határozatilag megtagadtatott. A közönség nagyobb része, a városi lovak használatáért, a fuvabér megtérítését is követelte. Ettől azonban Bérczynek eme megjegyzésére: „Sohse bántsuk, ugy is utoljára járt a város lovain“ — kaczaj közt elállott. — Végre Ököl Máté ur szólalván föl, a legutóbbi tisztujitást, mivel a kir. biztos által törvénytelen kijelölések tétettek, érvénytelenek nyilatkoztatá, s kivánta hogy az ellen, mielőtt még legfelsőbb helyen megerősitetnék fölirás intéztessék. Közhelyeséssel fogadtatván, a kellő intézkedés megtétetni határoztatott. — Jelen népgyülésen városunk térei és több utczái, korszerü elnevezést nyertek. — Igy a városház előtti tér, hol az első népgyülés tartatott: „Szabadság tér.“ Van István tér, Batthyány tér, Kossuth utcza, Klauzál, Deák, Eötvös, Szemere, Szentkirályi, Teleky, Táncsics, Vörösmarty, Petőfy és szabad sajtó utcza, és Wesselényi sor,“ — azon utcza, mellyben nyelvünk első bajnoka született, „Dugonits utcza“ nevet kapott. — És igy

*) Gr. Széchényi István már régen lett polgárunk.

végződött e gyülés, melly felejthetlen leend Szeged történetében. — Éljen a király! éljen a nádor, éljen a szabadság egyenlőség és testvériség! Keméndy Fer.

Rosnyó, apr. 1. a történetünkben örök emlékü mrt. 15nek hire, városunkat is teljes örömbe meritette, közgyüleseink azóta nyilvánosak, őrseregünk mindjárt 3-ad napon már 380 főből állott. Batthyányi ministerelnöknek és Pest városa választmányának köszönő feliratokat küldtünk. Örömünket azonban tetemesen lehangolta a nemzetörségröli törv. 3-dik §a, melly szerint a nemes és nemnemes közti chinai fal fentartatik, minélfogva a miniszterelnököt ujabban megkértük miszerint hathatós befolyásával ezt megmásitani igyekezzék. Városunknak mintegy 80 családból álló nemessége ugyan elég fölvilágosult arra, hogy zászlóját és pénztárát a polgárörségnek azonnal átadja, mindazáltal is aggodalmunk végkép megszüntetve nincs. Mart. 26án minden templomokban hála-ünnepély tartatott, s az egész város kivilágíttatott. Egyébiránt Rosnyón a legszebb rend béke és egyetértés uralkodik, s az ipar legkisebbé sem szenved. — K.

Késmárk April 4. Ma nyilt ajtók mellett, mint most mindig szokott, polgári közgyülés tartatott itt, mellyen a többi közt országgülési követünk tudósitása olvastaték fel, mellyben értesit hogy mart. 28 az általunk Kossuth Lajosnak felküldött, számos aláirásokkal ellátott köszöntö levelünket átadta. Midön t. i' első hirét vettük a bécs népmozgalomnak s annak hogy az országgyülési teendőink iránti felirás végre hosszas halogatás után elfogadtatott a fejőket vesztett förendektől is s hogy azt küldöttség fogja Bécsbe vinni, nagy örömre gyuladtunk, városunkat kivilágitottuk s aztán a kaszsinóban összegyültünk. Ott alulirt a többi közt inditványt tett hogy Kossuthnak egy levelet küldjünk fel, mi közértelemmel elfogadtatván annak fogalmazásával az inditványozó bizatott meg.

S ebben az ismeretes pesti 12 ponton kivül, még kivánjuk; hogy az állandó seregre nézve a poroszféle rendszer hozassék be; azután hogy Horvátország valóságos helyhatósággá alakitassék át; (tehát töröltessék el a tartományi gyülés, melly tulajdonképan csak a három megyének együtt tartott közgyülése volt, mellyre most; miután minden megye külön gyülésezik, nincs többé szükség! — — tehát ne bizassék önmagára, mi nyelvet akar kebelében igazgatási nyelvvé tenni; hanem az országgyülés mondja ki, deákul vagy horvátul igazgassanak-e, mert municipium nem határozhatja el az ország hire nélkül, mi nyelven vigye közügyeit, különban ma holnap olly bábellé lesz soknyelvü hazánk, ha minden municipium önkényesen választhat nyelvet, hogy az isten sem fog megérteni; jegyezzük meg azt jól!) s végre hogy a végvidék az országgyülésen képviseletet nyerjen s magyar törvény szerint igazgattassék. —

Kossuth szóval adott válaszában azt fejezé ki, hogy reméli, hogy a mit Késmárk itt szavakban kimondott, azért halni és áldozni is kész lesz, ha tett fog kivántatni. Határoztatott, hogy követünk neki tudtára adja, miszerint, ha kell, készek leszünk vagyonunkat és életünket is oda adni. — Alulirt inditványára a mai gyülés Kossuthot városunk diszpolgárjává tette, miről legközelebb az illető oklevelet megküldeni fogja neki. —

Követünk tudósitásának felolvasta után felolvastatott ama két famosus királyi válasz is, mellyet Bécsből a felelős

ministeriumot s a tized és urbéri viszonyok megszüntetését tárgyazó törvényjavaslatokra adott. Sokan fel sem akarták olvastatni, mivel Zsedényi által aláírt iratot nem tartottak arra érdemesnek. Felolvastattak mindazáltal. Erre alulírt inditványt tett hogy küldjünk fel rögtön követünknek egy felirást, mellyben kivánjuk, hogy az országgyülésen határozottan nyilatkoztassa ki, hogy mi, miután a felelős miniszterium megadatott s a nádor teljeshatalmu helytartónak (nem a régi törvények értelmében, mert illy helytartó már volt mielőtt nádornak választatott meg —) ő felsége által kineveztetett, a Bécsben levő cancelláriát teljesen és tökéletesen eltöröltnek és megszüntettnek tartjuk, tehát semmiféle életjelt tőle el el nem fogadunk; — hogy mi semmi ugynevezett királyi választ, mellyet Zsedényi vagy más tagja a volt kormányi hydrának, mellynek feje már szét van zuzva, aláirt, nem tartunk hiteles iratnak s ezentul nem fogunk felolvasni és tekintetbe venni; elötttünk csak ez lesz hiteles, mit a magyar ministerium contrasignált vagy a teljes hatalmu helytartó is aláirt; — végre hogy mi a régi kormánynak, nevezetesen a cancelláriának tagjait nem megdijazni, nyugpénzezni akarjuk, hanem inkább feleletre vonni és megbüntetni, nevezetesen hogy Apponyit és Zsedényit hütlenségi perbe akarjuk fogatni. — Elfogadtatott az inditvány; s Apponyit föleg azért akarjuk hütlenségi perbe fogatni, mivel az administratorokkal az alkotmány felforgatására törekedett, Zsedényit mivel most is merészlette a király szent szavát, álnok tanácsával, értelméből kicsavarni s azon ugy nevezett királyi válaszokat irni s aláirni. — Késmárk nem marad utolsó az országban! —

Végre felolvastatott egy helytartótanácsi intézmény, mellyben tudtul adatik nekünk, hogy egy század katonaság fog ide jöni. Senki sem kért katonaságot s mégis nyakunkra akarjá azt küldeni! Mi ebben restauratiói czélt gyanitunk, mert Vilmos főherczeg nevét viselő ezredből való azon század, melly Lőcsén szállásolt, hol a polgárokkal véres verekedést vitt véghez pár héttel az előtt, minden ok nélkül megrohanván s kaszabolván őket. Tudjuk mi büntetlenül vihette véghez az idegen katonaság a legnagyobb kihágásokat is a régi kormány alatt! — Azon század hát, mellyről még a polgári vér párolog, rendeltetik, tudtunk akaratunk nélkül közénk! Elhatároztatott az illető parancsnoknak megiratni, hogy ne jöjjön, mert nem adunk szállást és élelmet; megiratott a helytartótanácsnak és a pesti ministeri megbizottaknak, hogy ne küldjenek most hozzánk idegen katonaságot, mivel a közbátorság és rend fentartásáról a már megalakult nemzeti őrség gondoskodik, s mivel ha csakugyan az idegen katonaság ide jön, akkor a béke és csendről nem állhatunk jót. —

Hunfalvi János.

Erdély.

Magyarország csak jókora darab föld, Europa még nagyobb, és a földgolyó még ennél is nagyobb; de az egész földön alig van olly bután csökönyös nép mint az erdélyi szász. Ő hozzájuk is elhatott a pesti események hire, de electrizálni nem birta őket. Ott hol magyarokkal vegyest, vagy közel szomszédságban laknak, csak rááltak nagy nehezen félig meddig erőltetve az unióra; hol pedig tisztán szászok laknak, ott maradt minden a régi rendben. A kupaktanács maradt úrnak, a nép maradt népnek, minden örömnyilvánitás elmaradt; a hol fegyvert kértek elutasíttattak és meghunyászkodtak; minek is szásznak nemzetőr, ott a „bakter", föntartja biz az a rendet.

Külföld.

Németország. A slesvig-holsteini ügyben a berlini farizeus, (a király ő fölsége) igen erélyesen nyilatkozott a dán kormány ellenében, s azt mondá hogy ha a herczegségek határait dán sereg átlépi azt ő (már mint a burkus király) maga elleni hadizenésnek tekinti; egyúttal 15 ezer embert ajánlott a herczegségeknek. — Az ostoba azt hiszi hogy német császárra választatik, csak rajta kergesd el a királyokat s herczegeket Németországból, és akkor majd tapasztalni fogod miszerint: sic vos uon feries aratra boves. Porosz Szilézíában is föllázadtak a parasztok földes uraik ellen, kik ellen hajtóvadászatot tartottak és kastélyaikat fölegették. Gonosz idők járnak a czimeresekre, hála istennek! úgy is világ kezdetétől fogva nyomorgatták az emberiséget a legujabb időkig egész máig; lakoljanak.

Frankfurtban aprilis 1-jén kezdettek meg az értekezések, mellyek a régiektől igen igen sokban különböznek, mert míg ezelőtt csak Ausztria politikájának csináltak méllyebbnél méllyebb bókokat a képviselők: addig a mostani nagyobb részben igen szabadelvü követek „radicalis reformot" decretáltak. A beszédek igen igen tüzesek voltak, mellyek az elnöknek Mittermayer-nek egész erejét igénybe vevék a rend fentartására. A nemesség eltöröltetett ugyan, de később még tárgyaltatni fog. Holstein, Slesvig, keleti és nyugati Prusszia, a szövetségbe fölvétettek. Elhatároztatott miszerint 50 ezer lélekre jusson egy képviselő. A republicanusok legyőzettek, az egész tábor csupán badeni és rajnai követekből állott. Azonban ha most még csak ennyi követ volt republicanus, a német parlament tagjai közt hiszem a legnagyobb többséggel fog birni. Mire volna is egy német császár, mellyik a mostani német uralkodók közül bir annyi jólélekkel, ésszel és erélylyel, mennyi mostani körülmények közt egy német császárnak mulhatatlanul szükséges; ha lesz — a minthogy leszen is — német respublica, akkor a nemzet legderekabbjai közt lehet válogatni, mig most csak a (szellemileg) nyomorékok (a koronás fők) közt. Karlsruheban inditványoztatott miszerint a magyarok — névszerint Kossuth — szólitassanak föl, hogy Németországnak az orosz czár ellen segitségül legyen. E jó urak nem tudták hogy mi Dezsőfiekkel, Apponyiakkal, Lukával s több illy „higgadt és józan eszü hazafiak"kal is birunk, kiknek Dezsőfi saját szavai szerint (lásd a Hiradó 672 számát) „az ország és hatalom legnagyobb része kezükben van."*)

Bécs. Igen füllött igen pállott lég nehezkedett a császári városra, a nép elégületlen, maga sem tudja mi baja. Valamennyi lapok kárhoztatják az Olaszország elleni véres

*) Azaz hogy volt, voltért pedig a zsidó semmit sem ad.
M.

és költséges s mind a mellett is hasztalan expeditiót. Panaszkodnak a pecsovics kormány ellen s hogy végre valahára még csak most oszlott föl a statustanács (helytartó tanács). A bécsi érsek, ki a nemzeti zászlót a toronyból levetette s megégette april 5kén macskazenével tiszteltetett meg, s fejét, akarom mondani ablakait beverték. A jézsuíták visszalopódzkodtak a városba, de kiüzettek, lakásuk elfoglaltatott és „nemeti vagyonná tétetett, valamint szajhájaiké (Büsserinnen) is a Renweg utczán. A szent atyák közül különbféle álruhákban még most is többen vannak a városban. A kik elfuthattak Stockerau melletti joszágukra vonták magukat, de a föld népe fölkelt és hajtó vadászatot tartott ellenünk.

Berlinben a republicanusok erösen mozognak, de számra erősebbek nálunk még is a filiszteusok, kik a vérengzés alatt kőbányai szőllőjeikbe huzták meg magukat, (bocsánat, tévedtem azt gondoltam hogy a pesti filiszteusokról szólok!) azután pedig a vérengző katonasággal fraternizáltak. (Épen mint a mi filiszteusaink.) A király naponkint komédiásosabb pompával lovagol az utczákon. Ő királyi föls. Heidelbergből igen takaros kis köszönő fölirást kapott, mellyben az is mondatik hogy: inkább egy szelindeket választanak német királlyá, mint olly vérszomjas ebet, minő t. i. Fridrik Vilmos „isten kegyelméből Burkus ország királya.“

Oroszország. Az éjszaki medve fogait vicsorgatja körmeit kiereszti mert prédára készül. Proclamatiót bocsátott ki, mellyben azt mondja hogy a népek mind pogányok kiket ő majd rendre fog utasitani — korbácscsal! (Istenem! be szeretnék én e szent császárnak bőréből egy pár csizmát) Lengyelországban nem 30, de 120 ezer orosz katona van; kik félelmesebbek magára a czárra nézve mint másra, a mennyiben a franczia- német- s olaszországi hireket a hirlapok és utazók ugyan nem, de a szél is elvitte hozzájuk; mikre ők is gondolkozókká lőnek, s ha az ördög elszabadul, úgy hallani fogunk egy orosz revolutióról, melly a czár meggyilkoltatásával kezdődött és végződött. Az orosz birodalomban ugyanis egy éjjel befejezik a revolutiót't. i. megölik a zsarnokot s azzal vége. Illy vége lett Pál czárnak, Miklós apjának is.

Svédország az arístocratia ellen fölzendült annak jószágait pusztitja; az urakat, kik a népet mindeddig igában tartották, a nép a hol eléri megöli (Jól teszi, megérdemlették!)

Olaszország. Fiquelmont, most már miniszterelnök Bécsben, tudósitja a közönséget arról hogy az olaszországi hadsereg a Mincio és Ecs folyam közt áll, olly szilárd helyzetben hogy bármilly megtámadásnak ellen állhat (?? Majd elválik). — A pápai birtokból 15 ezer ember nyomult fegyveresen Lombardia felé, csupán Rómából 8 ezer; azon fölül számtalan önkénytes. A római nép az ausztriai követ lakáról a sasokat letépte és sárral bemázolván a „forum“-on megégette. (Igy járjon minden ragadozó királyi két lábú állat, ha mindjárt tollatlan is!) A németek elleni gyülölség iszonyú, leginkább az orosz

szövetség és barátság miatt, mellyet eddig az austriai császár és burkus király olly hiven és szentül megtartottak: ezért is Nápolyban a németek helyzete borzasztó. Ad vocem Nápoly, az itteni király, a burkus király jó példáját akarja követni, ő is miután sok ezer alattvalóját legyilkoltatta volna, most a zsarnok Ausztria ellen szinte hadba indult 40 ezer katonával a lombardok segitségére; s azt hiszi a mit a burkus király a németekről, hogy majd álarczolkodásával elbolonditja a népet, hogy majd őt kiáltják Lombard-velencze királyának, s igy a mit Szicziliában elvesztett kétszeresen vissza nyeri. Hanem, nem eszel abból! — Annyi bizonyos, hogy Austria szerencsésnek tarthatja magát ha csak Olaszország vetile az „atyai kormány“ vas jármát. és Tirolt nem ragadja magával, hol borzasztó forrongás van. — Néhány hét mulva azt fogjuk olvashatni, hogy Olaszország fölött a két király- a szardiniai és nápolyi összeveszvén, a nép mind a kettőt kiverte, vagy fölakasztotta; a mint rég is megérdemlették volna. Mert a szardiniai király csak ollyan becsületes ember ám mint collegája Nápolyban; Szárdiniában ezelőtt csak az tanulhatta az alsóbb iskolákat, kinek 1500 lira (huszas) vagy is 500 ez. forint értékü vagyona volt, a fölsőbb iskolákat pedig csak az, kinek 1500 lira jövedelme volt. Igy butitották el a népet erőszakkal. Ez okért e két jó ember közül bármelyik kerüljön is az akasztófára, az emberiségre nézve egyiránt üdvös leend. Parma és Modena köztársaságok! És Ausztria még erővel véli Lombardiát visszafoglalni; hegedült arról szent Dávid.

Helvéczia a francziáknak kaput nyitott.

Spanyolországban, Madridban szinte revolutió ütött ki, a nép a katonákkal verekedett, barricadokat emeltek az utczákon, de még eddig a nép nem győzhetett. Majd győzni fog később. Egyébbiránt is a királynénak az ország dolgaihoz nem sok talentuma van, de kedve sincs; ő szeret és tud lovagolni, szerelmeskedni; de országot kormányozni már nem az ő eszéhez való.

Vegyes közlemények.

Mi a respublica? kérdék tegnap egy pesti filiszteustól. Respublica az, mondá a kérdett, midőn két-háromszáz ember összejön, és attól a kinek valamije van, mindenit elszedi. — Erre elmondhatjuk hogy a kinek az isten nem adott, annak a kovács sem kalapál.

Napokban tanúja valék annak, hogy egy filiszteus, ki april elsejéig a kőbányai pinczékbe bújt el, most a bátorság helyre állitatván, visszajött és a nemzetőrség fölött tartott birálatot s azt mondá, mikint azt egyetlen egy lövéssel szét lehet kergetni. A jámbor magáról vesz példát. De nem minden ember ereiben folydogál ám vér helyett sör, mint öneiben tisztelt polgártárs!

Egy tót pedig azt állitotta hogy az egész magyar nyelv csak tót nyelv, és a magyarok mielőtt a tótoktól nem tanultak beszélni, vagy halgattak vagy ugattak. — Éljen a tót logica!

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Lukács L.

304 423

31.

Pest, kedden **HETILAP.** april. 18. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnái félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgyboség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

A Budapesten lakó angol polgárok üdvözlő irata a magyar nemzethez. — Aggodalom. (Hunfalvy János.) Az iparosok kérelme. — Felszólitás a két Magyarhon minden mérnökei, épitészei és számtanáraihoz. — Vellington. (Vége. Ifj. Jura György.) — **Budapest.** — **Jászkun kerület.** — **Vidéki hirek.** Sátoralja-újhely. Arad.

Nyilatkozat.

Kénytelen vagyok nyilvánitani, hogy a Hetilap 30-dik számában közzé tett „Fegyverre“ czimü czikk, hirem és tudtom nélkül csuszott lapomba, mert ha tudom, soha világot nem lát ezen logicátlan és jesuitismust terjesztő elmefuttatás.

Fényes Elek, m. k.

A Budapesten lakó angol polgárok üdvözlő irata a magyar nemzethez.

(Angol eredeti után.)

Magyarok! Hazafiak! Testvérek!

Ti egy nagy gyözelmet víttatok ki, egy dicsö, eredménydús forradalmat vittetek véghez.

Ti szabadságtokat, jogaitokat a nemzet erélyesen kimondott akarata által, férfias, nyugalmas elhatározottsággal víttátok ki. Semmi vérontás, semmi erőszaktét, semmi vétség személy vagy tulajdon ellen nem undokitja dicsösséges ujjászületésteket. Boldog, áldott legyen a nép, melly szabadságát illy módon érte el, küzdötte ki!

Magyarok! ti most szabad nemzet vagytok, szabadok a szó legtágasabb, legnemesebb értelmében; mindenki közületek egyenlö jogokkal, egyenlő szabadsággal bir. Kiváltságos osztályaitok, mint ollyanok többé nem léteznek. Ök régi, részint időszentesitette elöjogaikat a közjólétnek nemes nagylelküséggel áldozák fel a haza szent oltárán! —

Magyarok! mi köztetek élünk; nehányan közülünk évek óta működnek veletek, s minden alkalommal folyvást csodáltuk a ti rendületlen ragaszkodástokat szabadságtokhoz, férfias buzgóságtokat minden nagy és nemes iránt; és noha számra kevesen vagyunk, még is britt szivünk ép olly melegen ver értetek, szabadságtokért és jogaitokért, mintha millionyin volnánk.

Magyarok! mint szabad polgárai a szabad ó Angliának nyilatkoztatjuk rokonszenvünket irántatok, s tanusitjuk irántatok tiszteletünket teljes szivünkből.

Nevelve ama — századok előtt eldődeink által olly dicsön kivitt — szabadság bölcsőjében, hozzászokva, gyermekségünk óta, tenger-övezte szigetünkbeli szabad intézvényeink áldásdús hatásának élvezetéhez, akarjuk s kivánjuk teljes lelkünkből, hogy nem csak ti, hanem a föld valamennyi népei, mellyek a kényuraság vas járma alatt nyögnek, hasonló szabadságban, hasonló jogokban csak hamar, minél hamarább részesüljenek. Ennélfogva magyarok! testvérek! szabad férfiak, fogadjátok a mi angol polgárokul kijelentett legforróbb rokonszenvünket, legszivesb részvétünket s csodálkozásunkat.

Polgártársaink is a távol hazában, néznek reátok, velünk egyetemben szives „hurrah“-t és éljent kiáltanak a lovagias magyaroknak, kik jogaikat, szabadságukat olly méltóságteljes, olly nemes módon küzdötték ki.

Magyarok! nemcsak Anglia — egész Europa néz ti reátok!

Rajta tehát hazafiak, folytassátok szép müveteket, egyetértéssel, mérséklettel, elhatározottsággal s kitartással; iparkodjatok testvérek a törvény holt betűjének erőteljes élő lelket adni! és lesztek s kell hogy legyetek nagy, dicsö, boldog nemzet!

Pest, apr. 15. 1848.

A Budapesten lakó angol polgárok.

* * *

Midőn Cobden csak nehány hét előtt a világbéke szent igéjét hirdette, mindenütt kinevették; mert az állandó hadsereg eloszlatását, a bizonyosan bekövetkezendő europai háboru miatt a legnagyobb képtelenségnek gondolták. Azonban Cobden szavai teljesedni fognak, ha ma nem is, de holnap vagy holnapután. Ezt tanusítják a népeknek egymással váltott üdvözlései, ezt azon igazi, öszinte, legbensöbb öröm, mellyet minden népek a francziák diadala fölött éreztek; mellyet minden nép a másiknak haladása fölött nem csak nyilvánit, hanem valóban érez is.

A franczia és angol nemzet Lajos Fülöp megbukásáig, úgy állt szemközt legtöbbször mint halálos ellenség, igen sokszor mint legirigyebb vetélytárs, de soha sem mint jó szomszéd, még kevésbé mint testvér: és ime most, a legislegutolsó franczia király kiüzetik, s mintha a két egymásnak szüntelen ártani kész nagy nemzet szemeiről a hályog esnék le, a századokon át ellenséges nemzetek a legjobb barátokká lönek; mintha két, az éj homálya alatt egymás ellen gyilkos fegyverre kelt vitézt látnánk, mint csudálkoznak a homály elmultakor hogy testvérek, s a még kevés perczek előtt ölésre feszült karok mint ejtik el fegyvereiket, és zárják s ölelik össze a meggyilkolandottat! — Pedig az angol és franczia közt úgy nevezett „nemzeti gyülölség“ létezett, s ime látjuk miszerint az csak mondva csinált gyülölség vala! —

A franczia és német nem gyülölte-e egymást kölcsönösen, s a legutóbbi párisi nagy napok hirére a franczia- valamint ném .országi németek is nem merültek-e a legöszintébb, a legnagyobb, csak nem tébolyodott örömbe? — Hol ismerni itt a világ kezdete óta létezett „nemzeti gyülölségre?“ — Nem látjuk-e ebből hogy ezen úgynevezett nemzeti gyülölség szinte csak mondva csinált, szinte csak mesterséges vala, mellyről a királyok s azok hóhérlegényei igen sokat, de az érdeklett nemzetek semmit sem tudtak!!

Hát a magyar és a német közt minő volt a gyülölség! és hová lett?

Metternichchel sirba szállt. Nincs többé és nem is lesz többé!

Népek, mellyek a világ rokonszenvére olly érdemesek voltak (mint a magyar és olasz, mint a német és franczia stb.) egymásnak a legfeketébb szinekkel festettek le; egymás ellen ingereltettek hogy egymást gyülölvén, kölcsönös gyülölségük rovására eszközök fegyverek, legyenek zsannok kezében.

Jövőre hadsereg csak a zsarnokok ellen kell; mert még azon népek is, mellyek közül egyik (mint jelen esetben) a mivelt Európának legnyugotibb, másik legkeletibb szélén lakik, mellyek egymásról keveset tudtak, most kölcsönös szeretetükről legalább rokonszenvünkről biztositják egymást; kölcsönös segedelmet igérnek egymásnak a közös kincs, a szabadság védelmére. Fővárosunkban lakó angol polgártársaink ugyan még nem teszik az angol nemzetet, de tényezői, de okai lesznek ők is az iránt uk Angliában támadandó rokonszenvnek, valamint a mi Párisban volt hazánkfiai is, kik az ottani ideiglenes kormánynál tiszteltegtek, s a párisi néptől olly szépen fogadtattak, szives fogadtatásuk elhiresztelése által a különben is tisztelt franczia nemzet iránti rokonszenvünket csak nevelték.

Igy közelednek egymáshoz, igy békélnek ki egymással a föld minden népei, s igy közelget el a világ békének, igy mennyeknek országa!

Tóth Móricz.

Aggodalom.

Rögtöni s még nem olly közelnek remélt átalakulásunkon minden honfikebel örömet érez s méltán; de már most is felmerülnek jelenetek, mellyek aggodalmat boritnak a meszszibb látónak lelkére. — Nem tudom még mi alapokra fekteti a népképviseletet az illető törvényjavaslat, megmarad-e alkotmányunk alapja a helyhatóság, vagy tulságos francziáskodásból az elvont népszám vétetik csak tekintetbe, midőn a helyhatósági élet okvetlenül kihal. Mert ha a képviselők választása nem helyhatóság szerint történik, akkor a választók, mint ollyanok, nemis birnak organisatióval, tehát nemis tanácskozhatnak, hanem összes működésök abban áll hogy három évenkint összecsödittetnek, valami népkolompos szózatait megtapsolják s az általa ajánlott képviselőt elválasztják. — A törvénykezést előbb utóbb el kell választani az igazgatástól, mert kell hogy a birák parlamentaris kormány mellett kineveztessenek s elmozdithatlanok legyenek, mi marad hát akkor a mostani municipiumoknak? — Én már átalában concret szabadságot és szilárd alkotmányosságot csak ugy tartok valósulhatónak, ha az helyes helyhatósági és községi rendszeren nyugszik, s minthogy azzal nem bir Franczia- és Spanyolország, ezért folyvást lázong s tulajdonképen sohasem bir szabadsággal. Szerintem kell: hogy az állam egyetemessége közvetitessék helyhatóság és község által az egyeddel, különben szüntelen ellenkezésbe jö az egyén az egyetemességgel, s illy összeütközésnél mindig a szenvedély uralkodik! — Nálunk különösen azért tartom veszedelmesnek a municipiumok eltörlését, mivel azok nemzetiségünk egyetlen őrei lehetnek! A vármegyék biztositékok és terjesztették leginkább a magyarságot, ha a városok most ugy rendeztettek volna el, hogy a többi minőségek mellett választott polgár csak az lehet ki magyarul tud; a városok is csakhamar nagy olvasztói lettek volna az idegen népiségeknek s terjesztői a magyarságnak. Csak municipalis életben lehet az államnak elhatároznia, mi nyelven vitessenek a tanácskozások és közügyek, organizálatlan tömegnek nem parancsolhatja mikép tanácskozzék. — Vigyázzunk hogy a jövő nemzeti gyülés tagjai ne legyenek többségben nemzetiségünk ellenei-ből; organizálatlan tömeget egyesek igen könnyen magokkal ragadhatnak! s akkor a nemzetiségek érdekei nem hogy már ki volnának egyenlitve, de még keserűbb harczot fognak küzdeni, s ki állhat ekkor jót, nem vesztjük-e mi a csatát?! Aggodalmamat, bárha alaptalan volna az! támogatja és növeli az a mi legközelebb Liptóban történt, hol a felbujtatott tót nép a megyei közgyülést megrohanta s elhatározta hogy tótul tanácskozzanak, s a tót nyelvet diplomaticussá emelték! és azon végzést egyszersmind a többi, (nem tudom minden, vagy csak tót) vármegyékhez intézték azon felszólitással, hogy tegyenek hasonlót. Bizony szomoritó körülmény! Mi lesz szegény hazánkból ha a visszavonás átka most sem szünik meg rajta nehezedni? — Legyünk talpon, most inkább mint valaha, nemzetiségünk megőrzése, szilárditása és terjesztése miatt! Legyen talpon mindegyikünk, főleg ha a képviseleti törvény a helyhatóságok elmellőzése mellett készült el! — Végre attól is tartok hogy a tudatlanság és értelmetlenség, melly pár üres szójárást czikornyásan tudván kimondani a népet elragadtatja és zajos tapsra birja, — s melly, fájdalom! hazánkban szörnyü nagy, s ugy látszik, a tanuló ifjuság viseleséről és jelleméről következtetve, még nagyobb és átalánosabb lesz, átalakulásunk, főleg ha kissé fonák alapokra vettetik, következtében uralkodóságra fog felvergödni. A valódi politikus miveltség és méllység nálunk bizony cse-

kély; iskoláink sem azon szellemi sem anyagi erővel nem birnak, azután minden rendszer és fegyelem nélkül szükölködnek, hogy sok tudományosságot és helyes képzettséget az áhitozónak nyujthatnának; — az azután áhitozók száma olly csekély, hogy pl. az ifjuság tömegesen indul oda hol röv d év alatt minden juridicus, politicus és historicus s nem tudom még miféle tudományokat ad elő egy ember, mig ott hol két évre terjesztetett ki a jogfolyam, csupán csak azért, üresek a teremek! — Jellemző az mind a szülékre, mind az ifjakra nézve. — Első teendői közé fog tartozni a jövő nemzeti gyülésnek egyetemes iskolai rendszert és fegyelmet behozni, s a tudományos iskolákat a szükséges anyagi és szellemi erőkkel ellátni! Mert ha a magyar nem miveltség és tudományosság által törekszik Europa elsőszülött nemzetei koszorujába eljutni, nem fog olvasztó erővel birni, s nemzetisége okvetlenül el fog hervadni. S ha a magyar élet nem szép sarjakat hajt s nem szép virágokat nyit, nem fog türetni az europai kertben; Europa szelleme csak jó illatú virágokat köt az emlékezet füzérébe, csak jó zamatu gyümölcsöket nyujt a halhatlanságnak! —

Hunfalvy János.

Az iparosok kérelme.

Az Iparegyesület épitész-rajz-tanodai ifjusága tegnap Klauzálhoz következő kérelmet nyujtott be.

1. A czéhek, mint a szabad ipar kifejlődésének gátai, szüntessenek meg.

2. Czéhek helyett olly intézkedések létesittessenek, mellyek által az iparban szorgalmas egyén tehetségét kimutathassa, s magának az iránt bizonyitványt szerezhessen. Illyeneknek hisszük a helységenként, legalább nagyobb városainkban rendezendő mücsarnokokat. Illyeneknek hisszük az országos iparegyesületet, ennek vidéki osztályait s az ezek által rendezendő mübiráló bizottmányokat. Ezekre bizassék a saját kézre dolgozni szándékozó iparosok bizonyitvánnyal való ellatási képesség. Azért az Iparegyesületet a legközelebbi országgyülésen törvényesen is pártoltalni s országosan megalapitatni kérjük.

3-or Kérjük hogy az iparosnak, az emberiség köz jógai szerint, mindenütt a hazában szabad megtelepedési jog adassék.

4. A saját kezére dolgozó iparos és segédei közt levő viszonyokat, ugy kivánjuk meghatároztatni, hogy a mester ne tekintessék többé ségedei vagy legényei kényuraul, hanem csupán mint mester; segédei ellenben nem mint rabszolgák és alattvalók, hanem mint igazi segédek s mestereiknek bizonyos keresetre szerződött társai.

5. Illy viszonyok közt is a napi munka-idő törvényileg ugy határoztassék meg, hogy a segédségnek saját szellemi kiképzésire is idő maradjon, s a szerződéses viszony gazdai s néha inkább kényuri önkénnyé ne változzék.

6. Határoztassék meg egyszersmind különböző iparágak szerint a fáradsághoz és képességi tehetséghez aránylagos s illendő munkabér.

7. Határoztassék meg a viszony és idő a mester és segédek közti szerződésre és ennek megszünésére nézve.

8. Különösen kivánjuk, hogy a segédek se eszközök megszerzése, se szegödött dijoknak bármi jogtalan czimek alatti megcsonkitása által ne terheltessenek.

9, Az iparos segédség kiképzési eszközei, mik közé számitjuk többek közt a vándorlást, valamint jóléte könnyebbitése, mit főkép betegségi allapotra is kivánunk értetni, ne egyenesen a mesterek önkénye, hanem azok méltó segédnyujtása mellett, a segédek befolyásával és felügyelésével rendeztessenek.

E pontokat jövő számainkban bövebben tárgyalandjuk. G.

Fölszólitás a két magyar hon minden mérnökei, épitészei, és számtanáraihoz.

Tagadhatatlan, hogy honunkban a tudomány és művészet legtöbb szakai részvétre és munkás eröre találván, már is biztos sikerrel haladnak kitüzött czéljuk, a tökéletesedés felé; csak nehány parlag mezőkre találunk még, mellyek mivelése nem annyira tehetség, mint részvét hiányából mindeddig nagy részben el volt hanyagolva.

Hogy ezen szemrehányás szakunkra ne hárulhasson és mi reánk, hazánk mérnökei! tisztelt ügybarátink! fogjunk kezet mi is, kik a müi tudományok mezején foglalkozunk, egyesitsük minden erőnket egy olly munka megkezdésére, melly idővel bő sikert hozhat hazánknak, melly most mint vetett mag talán már nehány évtized mulva izmos terebélyé növendhet a jelen kecsegtető körülmények üdvös befolyása alatt.

Midön többen az egyesülés eszméjétől áthatva, s bizva korunk szellemébe, szózatunk emeljük hozzátok honunk szakférfiai egyesülésre szólitandók föl titeket, megvagyunk győződve: hogy jelenünk a sok szerencsés körülmények össze találkoztával, midön Budapesten a mérnöki szak bármellyikében annyi jeles tehetség öszpontosul, a legalkalmasbb idő arra, hogy olly tényezőt összehozzunk egy nagy tény létesitésére.

Egyesüljünk tehát! de mire? szólljon programmunk!

Alakitsunk egy társulatot Budapesten, mellynek czélja leendjen minden a mérnöki szakba eső ugy elméleti, mint gyakorlati tudományokbol bizonyos sorozat tartása mellett felolvasásokat hozni létre, rajzokkal és mintákkal kisérve azokat, hogy igy érthetőbbekké és világosabbakká tétessenek; mellyek hogy zárt körünkből ki szakértőinkhez is eljuthassanak, miután saját keblünkből szavazat többséggel elválasztott mübirálók által megvizsgáltattak, és jóknak találtattak, tétessenek közhasznuakká kinyomattatván valamelly hirlapban, például a Hetilapbau addig is, míg egyletünk saját közlönnyel birand.

Az egylet belrendezését illetőleg, az alakulandó egyleti gyülés feladata leendene megállapodási pontokat kitüzni, s alapszabályokat hozni.

Tisztelt honfiak, szaktársak! Egy eszmét pendíténk meg, rajtatok áll azt életbe léptetni! tekintsétek az ügy szentségé tnyújtsátok jobbjaitokat, egyesüljünk!! az idő meghozza a sikert, fényt árasztand ez is honunkra, s becsületet ugy külföldön, mint ben honunkban e tisztes müegyletre!!

*

Fölszóllitunk minden ügybarátot eszmènk tovább fejtegetésére, és hö pártolására!

Budán, 1848.

Javaslat a Programmra nézve.

Az egylet czélja a müi tudományok eszmecsere utjáni fejlesztése, az átalános mér, — és számtan minden szakába vágó ismeretek, legyenek azok elméletiek vagy gyakorlatiak, terjesztése, mire nézve az egylet körében:

1-ör Müi kérdések irásban, és elöszóvali megvitatása, uj eszmék, és tapasztalati adatok fölötti értekezések, minták, és rajzok kiséretében, tartatni fognak.

2-or Az egylet szerkesztösége alatt egy müi lap is megjelenend, melly mint a társulat müködésének idönkinti közlönye, a külső tagokat vagy illetöleg élöfizetöket a társulat körében elöfordult érdekesbb tárgyakról értesitse.

3-or Az egylet a szükséges müi kézikönyvek szerkesztését, azoknak a kor igényeihez képesti kijavitását eszközlendi, millyenek lennének például: az országos mérték- és sullyrendszer kézi könyve, szám-, és mértani szótár, — müi encyclopaediák, — iskolai, és tiszti számozási kézi könyvek stb. stb.

Az egylet állandó gyülhelye egy e végre kibérlett szálláson leend, hol bizonyos napokon gyülések tartatván, ezenkivül mindenkinek szabad önkényére levén hagyva, a tárgyak benézése végett az egyleti teremek naponkinti látogatása.

Az új tárgyak fölvétele elöre kijelölt napokon következö renddel történnék, az elnök elösorolván röviden az érkezett tárgyakat, az illetö beadókat felszóllitja az elöadásra vagy felolvasásra, ha az illetök közül valamellyik meg nem jelenhetnék, szabadságában álland a felolvasást szükséges commentárok kiséretében egy e végre megbizott tag által eszközöltetni, ha pedig ez sem történnék, az elnök fel szólithat e végre bárkit a jelenlevök közül.

A birák ellen az érdeklett tag kifogást tehet, melly esetben más helyettesitetik, mi azomban viszontag áll az egyletre nézve is.

A kinyomásra érdemesitett tárgyak a birák rövid véleményével, és aláirásával ellátva a szerkesztöségnek átadatnak, melly eljárásra nézve a biróság elnöke az elsö gyülésen jelentését beadja, egyszersmind a kijavitandó, vagy visszavetett tárgyak iránt a biróság véleményét és megjegyzéseit felolvassa.

Az illy tárgyak az illetök kivánságára visszaadathatnak, vagy azok beleegyeztével a biróság véleménye szerint kiigazitathatnak, vagy módositathatnak, közhasználat végett a birálók okadatolt véleménye kiséretében az egyleti irattárba letétetvén.

Miután a társulat czélja egyedül müi ismeretek terjesztése, a társulat idegen ajkuakat is fölvesz kebelébe, minek következtében:

Az idegen nyelven beadott tárgyak a mübirák által megvisgáltatván, ha a kinyomatásra érdemesek magyarra fordittatnak, ellenkező esetben az illetök kivánságára visszaadatnak, vagy az irrattárban letétetnek közhasználatra.

A rendszabályok kidolgozása, valamint az egyleti pénztárba fizetendö dij megszabása az alakuló egylet elsö gyülésen kinevezendö választmány feladata leend.

Költ Budán, 1848.

Wellington.

(Németből Heine után.)

(Vége.)

A mi engem leginkább boszant, azon gondolat: hogy Arthur Wellington épen olly halhatatlan lesz mint Napoleon Bonaparte; hasonló módon mint Pontius Pilatus neve lett Krisztuséval egyformán feledhetetlen! — Wellington és Napoleon! sajátságos phoenomenon! hogy az emberi lélek mind kettöt egyszerre képzeli magának. — Nincs nagyobb ellentét mint e kettö már külsöleg is: Wellington az ostoba kisértet hamuszin lelkével kikeményitett testébe, fa nevetéssel az elfagyó ábrázaton — gondoljuk e mellett Napoleon képét — minden vonás egy isten? —

Soha se tünik el e kép emlékemböl. Még mindig látom öt magosan ülve a paripán, a márvány, imperator arczoni örökkévaló szemekkel, sors nyugodtan tekintve le az elötte elvonuló gárdákra — Oroszországba küldte akkor öket, és az agg gránátosok felnéztek reá olly borzasztó resignatióval, olly értöleg komolyan, olly halálbüszkeséggel.

„Te Caesar morituri salutant!“

Néha titkos kétely borzongat, vajjon láttam-e valóba öt? vajjon mi valóba kortársai valánk-e? — és akkor — képe elöttem kitépve a jelen kisszerü rámáiból mindég büszkébben hösiebben tünik fel az elmuló alkonyatba visszavonulva. Neve már ugy hangozik elöttünk, mint egy elövilági hir, és ép olly antik és hösileg mint Alexander vagy Caesar neve! — Neve jelszó már a népeknél, és ha kelet és nyugot egybe jön, egymást egyedül ezen neven értik.

Milly jelentékenyen és varázsan hangozhat e név, legmélyebben érezém egykor a londoni kikötöben, hol az indiai dock-ok vannak, egy kelet-indiai hajó ormára hágván, melly éppen Bengáliából jött, óriási hajó volt az, és számos hindukkal terhelt. A grotesk formák és vonások, a ritka tarkáju öltözetek, a talányos mínák, a csodálatos test mozgások, a nyelv öröm és nevetés vad — idegen hangja, és e mellett a némelly szelid sárga arczokoni komolyság, azok szemei mint fekete virágok rám kalandos bánattal tekintének — mind ez egy varás érzetet támasztott bennem mintha hirtelen Schehezerade meséiben lettem volna, — és már azt vártam: hogy a széles levelü pálmák a hosszú nyakú tevék, és arannyal fedett elefántok és más mesés fák és állatok is elöjönnek. — A supercargo ki a hajón volt, és azon emberek nyelvét ép olly keveset értette mint én, nem tudá valódi britt szükkeblüségében eléggé nekem elbeszélni, milly bolond nép az! — Csupa muhamedánok, Ázsia külön tartományaiból öszveszedve China határitól az arábiai tengerig, köztök egy szurokfekete tömött haju afrikai is. —

Ezen ostoba nyugoti lény nagyon bosszantott engem ki akkor néha Europától elfáradtam s e darab, vidámon, tarkán elöttem mozgó keletbe gyönyörködém, megujjító szer volt reám az, legalább szivemet egy két csepp megfrissitö azon italból, melly után a komoly hannoveri, vagy királyi porosz éjjeken át olly gyakran epedtem; és az idegen emberek jól láthaták milly kedves volt elöttem megjelentök, és milly örömest mondottam volna nekik egy szerelmi szót. Hogy én is tetszettem nekik, a belsö szemeknek látható volt, és ök is valami kedvest örömest mondottak volna nekem, — és nagy bánat lön hogy egyik sem értette másiknak nyelvét, végre módot találtam nekik érzelmeimet szóval is tud-

tul adni, és tisztelet-teljesen nyujtva kezem, mint szerelmi üdvözlésre kiáltám e nevet „Mahomet!“

Öröm sugárzá rögtön át az idegenek setét arczáit, tisztelettel tették keresztbe kezeiket, s örömhozó viszont üdvözletül kiálták e nevet „Bonaparte.“ —

Ifj. Jura György.

Budapest.

Csütörtökön a budapesti alsóbb iskolások a kegyes rendüek zárdájának udvarában összeseregelvén, egy szerény petitiót nyújtottak be elöjárójuknak, az aligazgatónak. E szerény petitió nem foglalt kevesebbet magában, mint a tanmódnak és a tantárgyaknak igen lényeges megváltoztását, a deák nyelv helyébe a magyar nyelv igtattatását s több illy csekélységeket. Az aligazgató lejövén csak alig birta komolyságát megtartani a borzasztó tábor látásakor; azonban a deákok igen könnyüvé tették neki a komolyságot, mert kalapját fejéről lekapván egy pörge magyar kalapot nyomtak helyébe, azután kivont éles (??) kardokkal körülállták s egy lépést sem bocsátották. Igy olvastatták el vele a petitiót, mellynek is midön némelly pontjai fölött megegyezett, éljenekkel, midön pedig ellenkezett kardcsörgetéssel s „nem kell“ „maradjon“-nal feleltek. — Ezek jókor kezdték, még sokra vihetik; legalább ezekből nem leend „servus humillimus.“

Végre valahára az olly hírre kapott „Noththeater“ is megbukott. Forst uramat „a forradalom tönkre tette.“ Szinészei megunták az ukázokat böjti eledel mellett, föllázadtak és csep vérontása nélkül leléptették. Forst úr egyúttal cridát is mondott, a Spiegel is egyik hitelezői s legelszántabb legvakabb védöi közül (a mennyiben a Notheaternek részvényese) és csak néhány nappal is még ezelött roszakaratuak roszlelkuek által koholt rágalomnak mondá azon hirt, mintha Forst a zsidóknak a „Noththeater“ deszkáin történendő kigunyoltatását abban hagyni igérte volna, ha 4000 fttal kiengeszteltetik. Igen is Spiegel gazda Forst uramnak minden alacsonságaira azzal felelt, hogy „csak roszlelkü emberek koholmánya.“ — Kiváncsiak vagyunk hogy fogja most tisztára mosni ez idegen (nálunk legalább hazátlan) embert, kinek bérlethirdetményeit csak nehány napok elött is magyar és német nyelven olvastam; ki idegen léttére azt merte évek elött mondani, hogy mig ö leend igazgató addig magyar szót nem fogunk az ö szinpadjáról hallani. Spiegel uram egyébiránt az idegen elemmel szüntelen kaczérkodott, s ha valami nem szépet hallott a magyarról, azt lóhalába sietett közleni közönségével, Ö kelme abban is igen megbotránkozott hogy a N-ro helyett sz.iratott a házszámok elé; megbotránykozott azon, hogy az ujonnan elnevezett terek és utczák neveit egyedül magyarúl irtuk föl, szóval ö mindig mutogatta fogait a magyarság ellen.

Mult pénteken délután az egész nemzeti és polgári örsereg kiállitatott az új piaczra; csak azon kis hijány volt benne hogy 1-ör ámbár tisztekben hiányt nem szenvedünk is, de valamennyien az osztály elein jártak velünk, s kiknek állásunk hátul volt, senkisem törödött, hogy mit tegyünk senki sem mondta, igy aztán egyátalán fogva nem igen kellemes zavarba jutottunk; 2-or altiszteinket jó lenne fölhatalmazni arra hogy midön a vezér parancsol, ök is illetö tizedeiket parancs-szavakkal értesitsék a felöl a minek történni kellene, hogy minden rendben menjen s ne tegye fegyverét egyik lábhoz másik vállhoz csupán azért, mert a vezér szavát távolról nem érti nem hallja tisztán; 3-or a soroknak egyengetése a tiszt kötelessége legyen, ki az egész soron végig nézhet s végig mehet és ne közvitézé, kinek igazán véve a rendből előrehajolni és jobbra balra kandikálni nem is lenne szabad. — Minden fogyatkozások daczára is meglehetösen mentünk előre hátra, jobbra s balra mig fölállitottak, s azután pedig a várakozás meglehetös unalmat okozott. Egyszer két polgár gránátos iszonyú medvesüveggel ment soraink közt el, midön illy forma megjegyzéseket hallotunk, A) Az illyen süveggel az embert a szél hanyatt taszitaná; B) Ha e süveggel az alföldre menne a harangokat félre vernék; C) A jég is elverné a vetést; D) Hét esztendeig nem teremne semmi; E) Minden tehén feketét borjazna; F) A csirkék mind a tojásba fulladnának stb. Ez észrevételek a derék polgárok füle hallattára történvén, nem hiszem hogy nekiek kedvesek lettek volna. Igaz hogy Magyarországon sok német polgár a magyar egyenruhából csúfot üzött, (Baján egy, szöllöjében madárijesztönek tette ki) de következik-e abból, hogy mi hasonlót tegyünk? Meg engedem hogy amaz észrevételekben tömérdek sok élcz van, több mint logica a B. P. Hiradó valamennyi számaiban, de szükséges-e azt az illetö polgárnak hallani? —

5 óra után hirét vettük hogy a miniszterek, kiknek tiszteletére állottunk ki, csak 9 órakor érkeznek meg! azonnal fölbomlott a rend, a fegyvereket összeállitották s mentek a merre láttak, csak kevesen maradtunk ott a fegyverek megörzése végett. Egyszerre förgeteg támad s az elszélledt örök elö rohannak, a fegyvereket kapkodja szegény boldog, az eső esik, a por és zavar igen igen nagy. „Hol a fegyverem“? „Itt van egy „faczér“! Nem kell, az enyim nem ollyan szeplös, akarom mondani rozsds“ Végre az eső folytonos csepergése mellett is a rend helyre állott s este 9 óra után a miniszterek: Battyányi, Kossuth, Széchenyi csak ugyan megérkeztek, harsogó, szünni nem akaró éljenek közt. A kivilágitásnak a szél és eső sokat ártott. Förgeteg és zivatar közt kezdte meg az első magyar miniszterium nagy munkáját, azért talpra, gyámolitsuk!

A mart 15—19-eig tartott eseménydus napok történetét a választmányi iratok szerint leirta és közre bocsátotta Birányi Ákos. A füzetkének ára egy ezüst tizes, és kinyomatott mintegy 10 ezer példányban; hogy vidéken is minél többen ismerjék meg azt a mit nyertünk és azokat kik által, valamint azokat is kik ellen nyertünk.

Ugyancsak egy iv is küldetett szerkesztöségünkhez a mart. 15i emlékre aláirás végett; aláirhatni bármilly csekélységet.

Láthhatárunk folytonosan borult, a leglázitóbb hirek érkeznek minduntalan fövárosunkba, nevezetesen hogy azon hitetlen kormány, melly Magyarország megigázásán fáradozott eddig, e törekvésével még most sem hagyott föl, mert mig egyrészről a kül ellenséget hivja ellenünk az oroszt és montenegróiakat, addig azokat kik védhetnének vágóhidra viszi. Igy 6, mond hat czred végör vitetett gözösökön a Száván és Kulpán fölfelé Olaszország ellen. Istenem! és ezen emberek nem tudják magukat megmenteni? nem tudják hogy öket csak a magy ar miniszterium küldhetné el, de

nem a bécsi. Polgárok Tóth és Horváthországban, miért nem világositjátok föl testvéreiteket, miszerint tiszteiknek nem tartoznak engedelmeskedni mihelyt olly valamit párancsolnak nekiek, mi a 12 ponttal ellenkezik!

Vasárnap egy proclamatió intéztetett a kézműves segédekhez, hogy legyenek békén mert a czéhvisszaélések megszüntetni fognak, melly érdekben már Nyári elnöklete alatt egy választmány bizatott is meg a czélszerü javaslat tétele végett. Szükséges volt e proclamatió mert hirszerint a segédek vasárnap délutánra a zsidókra törni, öket a városból kihajtani s több e félét szándékoltak. És miért? Avagy olly türelmetlenek-e ök hogy illy gyalázatosságra vetemüljenek? Nem, a mai ifjúság egyedül csak a zsarnokok ellen türemetlen; hanem legfeljebb is némelly filiszteusok bujtogatták föl öket azt adván okul, hogy ök azért nem adhatnak legényeiknek nagyobb dijt munkájokért, mivel ök is keveset kapnak a zsidó mesterek miatt, kik olcsóért dolgozván minden vevöt és dolgoztatót magukhoz húznak. Illy alávaló gazság csupán ezen hijába való filiszteusoktól származhatott, kik mind segédeiket mind vevöiket mind a társadalmat, s ha lehetne az élö istent magát is megcsalnák; kik a zsarnok kormány ellen piszegni sem mertek, ellenben segédeiken zsarnokoskodtak; kik a zavar idején a „rendszeretö„ gyáva szerepét viselték, s a védetlen fegyvertelen csekély számú zsidóság ellen mernek egyedül vitézkedni. A sajtó föladata s kötelessége levén a képmutatást leálarczazni, legközelebb e kötelességünket teljesiteni is fogjuk, addig szolgáljon tájékozásul ez.

A kézműves legények csakugyan megtartották a népgyülést vasárnap délután, mellyen többek közt egy szónok azt mondá hogy: „Polgártársak! mi mindnyáan polgárfiak vagyunk, minek töredünk a czéhek ellen, hiszen magunk alatt vágjuk a fát; mert kinek használ ha a czéhek eltöröltetnek? Egyedül a zsidóknak. (Erre nagy zaj támadt, igen sokan kiábálták nem igaz, nem igaz) Ha a czéhek megszüntek, a magyarságnak, a nemzetiségnek vége van.“! — Tovább már rösteltem halgatni s azért ott is hagytam. — E népszónok a Budapesti Hiradóval ha nem testvér, de bizonyosan közel rokon lehet, mert az is igen sokszor mondá: „ha a közteherviselés elfogadtatik, vége lesz a szabadságnak, vége a nemzetiségnek;“— továbbá „ha jogegyenylöség lesz, vége lesz a szabadságnak vége a magyarságnak.“ A czéhekröl azonban a tisztelt Hiradó megfeledkezett, azért most más tette meg a magáéthelyette.

T. M.

Jászkún kerület.

Jászberényben april 2 délután 5. órakor, ellenkezö úton, a városnak ugyanazon pontjára egyszerre érkeztek meg a nagy- és kis kún népképviselök. Harsogott a Rákóczy indulója, lobogtak a háromszinü zászlók mind a két félen; s rivallta a jóreményteljes nép a zászló e jelszavait: „szabadság, egyenlöség, s rend.„

Másnap a városházánál tett barátságos látogatás közben szóba jött az eddigi fökapitánynak a teremben függött képe, mellyröl emezek úgy értesültek, hogy bár egynehány nappal elébb a népgyülésben, protokollumi beigtatás nélkül elhatároztatott, mikép az „valami megbélyegzett egyén által a diszes helyröl levétessék, s a teremnél sokkal árnyékosabb helyre tétessék,“ — az csak félig van végrehajtva, a jásznép kivánatától is ostromoltatva, a kunok azon összes akaratukat nyilvániták, hogy a gyülölt képet megégessék.

De a biró és a kerületi eddigi föjegyzö fia, — talán reménlvén a fökapitánynak még elnöki székbe visszatérhetését — a közakaratnak ellent álltak, és lön csetepaté, — iszonyú vérontás — nélkül; mivel a nép, és a kún képviselök a személy s vagyon bátorságot méltánylották; s nem szerettek volna felelöséget vállalni azon valósodható ijesztésért, mellyet a biró illy forma stilusban használni jónak látott, hogy „dobot üttet, vészharangot huzat, és . . . és . . . s több e féle az ó bureaucratiatól (birógratiától ?) várható terrorismust s ezt a kunok ellen, kik szerinte az ö tulajdonát, t. i. a Szluha képét — elakarják rabolni. (Pedig e kép a jász népé, s nem a biróé)

A kedélyek nádori alkapitány úr eszélyes közbevetése által, és a nép többjeinek (tán jobbjainak is) azon igéretével csillapittattak le, hogy majd meg fogják ök azt magok is jövöre a népgyülésben égetni.

E napon ez után a képviselök a következö napi teendökröl tanácskoztak; s részint készitték, részint elöadák kész petitióikat.

April 4-én, a kerületi ház udvarán, eddig még együtt nem látott tömeg tanácskozott, s föbb végzések ezek:

1. A fökapitány elmozdittatásáért nádor ö fölsége megkéretik. Itt különös figyelmet érdemel azon körülmény, hogy valamint az embertelen spanyol inquisitio üldözései és kinzásai mellett is mindig voltak titkon reformerek (eretnekek); úgy nálunk is voltak basánk Szluha ellen törekedö becsületes öszinte hazafiak: mig Szluhának egyetlenegy teremtménye sem mert nyiltan mellette nyilatkozni. Mindamellett is e basának országát még nem kevesen óhajtják és várják vissza, s annálfogva szavazatukat lassan, érthetlenül, ide és oda is magyarázhatólag adták, nehogy nyilt föllépésükkel jövöre Szluhát — a majdan hatalmast — magukra haragitsák. Hanem — ezt átlátta a nép, és kivánt fenhangú érthetö nyilatkozatot, „igen„t vagy „nem“et; a szavazat senkinél sem erószakoltatott mint Sulla — akarom mondani Szluha — idejében. Mig ezek történtek egy ragyogó tollú páva repkedvén a gyülekezet felett a magas tüzfal csúcsára szált, s alkalmat adott egy régi népdal ekképeni értelmezésére:

Felszállott a páva	A szegény jász-kún nép
A megye házára	Szabadulására!

2. Az országgyülési követek közül az elsö (Szluha) „elutasittatni“ *) a második pedig „vissza hivatni“ rendeltettek, tisztább férfiak Illési kapitány és Balajthi táblabiró küldetvén helyükbe.

3. A mérgesi és pákai pusztákon történt törökös gazdálkodás ellen, küldöttség nevezteteteti ki, de ez sokáig késvén az illetök hirt vettek, s a község rovására hizlalt bitang marhákat, jó eleve megmentették a lefoglalástól.

4. Azon férfiak, kik Sulla, akarom mondani Szluha — basasága alatt a szabad szóért bebörtönöztettek, ártatlanoknak nyilvánittassanak. Illyenek dr. Balogh József kerületi fizikus, és Pethes József jászberényi rendes biró. Ezen inditvány köz lelkesedésel fogadtatott, és

*) (Ha! ha! ha! . . . . M.)

Balogh József kerületi fizikusi állomásába „visszatétetett.“ — Ezen kifejezés ellen azonban az illető tiltakozott, az iránta mutatott szivességet egyébiránt megköszönvén — miután ő csak üldözve, de sem becsületesen s törvényesen meg keresve vagy elitélve nem volt; s kérte hogy ő ne „visszatétetni,“ de „hivatalában folytonosan megmaradott“nak nyilvánitassék és anyagi kárai térittessenek meg, különben ügyét a miniszterium elébe viendi. Ezt a jászkapitány „fenyegetődzés“-nek *) keresztelvén, a támadandó keserü vitát az elnök olly kijelentésével elözte meg, mellyben mind a két fél megnyugodt.

April. 5-kén A nemzet-örség körüli intézkedés, továbbá a pákai és mérgesi puszták mikénti kezelése voltak tanakodás tárgyai; melly utóbbira nézve ki lőn már egyszer mondva azon rég mindenek elöt tudva volt, de azért bizonyos okból még sem követett elv, hogy „közönség hasznosan soha gazdálkodást nem gyakorolhat“; s elfogadtatott annak árendába — a lábas jószágoknak, s müszereknek pedig eladatása.

Apr. 6-án elnök ur egy folyamodványt mutatott fel, melly Dr. Balogh Józsefé volt, mellyet ő a tegnapelöttí végzés után olvashatván csak meg, jelenté, hogy a sérelmes fél követeléseinek csak kis részben tétetett eddig elég, — a mennyiben 9,034. ezüst forint kárpótlást liquidált. Azonban ma a folyamodó nála levén, kijelenté, mikép kész követeléseitől azon föltét alatt elállani, ha fizetése azon idötöl fogva számittatik, mellyben az megszakadt.“

E kérlevél azon, a protokollumba igtatandó motiválás mellett adatott vissza, hogy „mivel a folyamodónak a mostani tiszti-kar tagjai ellen van panasza, ha sérelme orvoslását szorgalmazni akarja, azt az ujonnan redezendő tísztikar elébe vigye.“

Olvastatott nádor ő fenségének egy, a városok pénztárát illető leirata, melly szerint kimutattatik, melly helyek tisztázták le adósságaikat, s mellyek növelték? és végre, azon legkevesebbek, mellyek pénztökét hevertetnek. Ezeknek azon utasitást adja a leirat, hogy abból takarék-pénztár állittassék.

Csudáltuk azonban, hogy az új adósságot csináló városok között, a minden esetben első s kitünö Kun-szent-Miklós meg nem emlittetett.

Egy kis tévésztés lehet azon tudósitásban, melly a leirátnak alapul szolgált. — Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

A fegyvertárban lévő insurectionalis fegyverek, a kerületekben a redemtio szerint felosztattak. 1,000 forintos váltságra nem esett egészen egy kétfejü sasos kard.

Nem hijánzék a pecsovicsok, vagy nálunk cryptoszluhaisták részéről (mert nyilvános szluhaista lenni a legrosszabb ember is átall) büntetésre méltó népámitás is. Egy táblabiró, ki 1843-ban, mikor az elsö coordinans gyülésben, a macska távollétében czinczogni mertünk, a magaszörüek közt azt jelenté ki, „meg van gyujtva a fáklya, nem tudom ki oltjael,“ — most, tán a fáklyát, mellynek sz ent czélja csak a sétség elüzése, miután azt el nem olthatta, herostratusi kezekkel a szabadság temploma fölperzselésére forditandó, azt beszéllte, hogy Erdélyben minden oláh vasvillára kelt, és csak intésre vár mikor ölhesse az urakat.“

Midön már elbucsuzék elnök ur. szólalt még föl egy polgártárs, fölhivólag elnök urat, „nyilatkoznék azon elterjedt aggasztó hir eránt, mikép az eddigi fökapitánytól tegnap stafeta érkezett, mellyel jelenti, hogy ő elnöki székébe magát a vele hozandó brachiummal is visszatéteti.“

Elnök úr megnyugtatá, hogy a küldött levél sem személyét, sem követi állását, csak távolról sem illeti. E levél mellett küldött nagy depechek, követi tudósitások, mellyekben épen semmi fontos dolog nincs. Elnöki székét mi illeti, ő azt most törvényesen birván, mig felöle köz akarat máskép nem rendelkeznék, egyes embernek, bár kinek is át nem engedné.

A higgadt kedéllyel, s az iszonyú tömegnek teljes szólásszabadsága mellett is szép renddel folytatott, s befejeztetett nagy gyülés az elnöknek sokszor ismételt éljeneztetése mellett nagy remények közt oszlott el.

Egy népfi.

*) Ugyan úgy-e? domine jászkapitány! És ha az önök gyalázatos eljárása miatt fenyegetödznék is valaki önök ellen, mit fogna ön tenni? Vagy talán kötelessége mindenkinek, a méltatlanságot még meg is köszönni önöknek, domine jászkapitány? — M.

Vidéki hirek.

Sátoralja-újhely, apr. 5. Siettem vala a jelen ujjászületésünk napjaiban megyénkröli tudosíttásommal, de vártam hogy legyen mivel s hittem is hogy leend. — Azonban, ki tehet róla, hogy Zemplén megye szék-városa (s szegény legénysége) melly eddig — a már most megbukott — kormány ellenében olly erélyesen lépett fel, s legelöször alakult egy testté, szegénylegényei társulatában — most azonban, midön azon testtől mindent várhatánk — semmit nem tett. — Engedelmet, mert jut eszembe, hogy mart. 28án illy firma alatt: „Kossuth Lajos tiszteletére“ adott egy lakomát aláirás útján, — de ám válogattak az aláirókban, mint diák a vadkörtében. — 26án a nök is illyen forma czélból vig estélyt adtak, mellyben Karsa által Petöfi „nemzeti dalára“ készitett ária kitörö lelkesedéssel énekeltetett.

Feleslegesnek tartom már illy késön azon gyüléskezések sorát elszámlálni, mellyeket mi is annak idejében a legfőbb teendőink feletti tanácskozás végett, szinte el nem mulasztottunk tartani. — Eleinte hév lelkesédéssel vettük minden szócskáját követeink tudósitásainak s egyébb fontos híreknek, — de miután tehetősbb földesuraink azt halották felolvastatni: hogy többé ők a parasztnak nem urai, s hogy kutyabőreikkel akár ablakot ragaszthatnak, akár füstre akaszthatják, hogy ezután már az utat is a parasztal egyformán készittik, — olly lehangoltakká, s a körülmények rájok nézve csekély érdekükké kezdtek lenni, hogy a kétes jövöt jobb szeretnék más szemével nézni. —

A nemzeti lobogók márt. 23án, 24én megyénk hegyaljai városaiban kitüzettek, csak mi a székvárosban maradtunk hátra e tekintetben is, mi okból? Hja! mert a próféták profétálásáról könyveket lehetne irni, kik azt idöelöttinek, s a megye nagy számú tótajkú lakossága miatt — kiknek arról fogalmuk nem lehet — veszedelmesnek jövendölték stb*) Bár K. J. föszolgabiránk a mart. 27én tartott közgyülésben

*) Oh pecsovicsismus muljék el már egyszer a te országod! M.

azon inditványa, miszerént a megyeházára s mind két vallású imaházainkra a nemzeti lobogók azonnal kitüzettessenek, éljenekkel fogadtatott, — mind a mellett még most is csak a városházán s a két kaszinó épületén lehet szerencsénk láthatni. —

Mi fiatalok szinte feltüztük a nemzeti három szint, valamint városunk valamire való polgárai is mind, — kik bár még nem esküdtek meg de azért teljes hittel mondhatjuk róluk: hogy azt mit a három szín jelképez — éltükkel és vérükkel védendik. — Megemlitem egyszersmind, hogy már nemzeti örseregünk is van tervezve, sőt ha igazat kell mondani, van valósággal is — festve. — Pedig uraim! ha vész kerekednék, az bennünket érne legelőbb . . .

Kinek ne esnék jól azon hirt hallani, hogy a s. pataki tanuló ifjuság Zemplénben legelőször tüzte ki a nemzeti lobogót — taraczk durrogások, szónoklatok s a magyar marseilaise: „Hazádnak rendületlenül" stb. éneklése közben. — És kinek ne esnék rosszúl, hogy Metternich ő kegyelme — a mindenttudók szerint — mart. 31én a pataki várban hát volna meg. — Ezt egyébiránt magunk is nehezen hisszük, mert a pataki ifjúság ellenében mutatandott vendégszeretetének híre hozzánk is okvetetlen eljutott volna, — és én hiszem is hogy el nem bocsájtottuk volna szárazon.

Városunkban april. 3. hirdettek ki az új törvények, valamint megyénk egyéb részeiben is. Egy illy alkalommal történt: hogy N. Mihályban miután a törvény kihirdettetett, a jobbágyság csoportosan ment földesurához, hogy töle el nem áll, s őt tovább is szolgálni akarja, csak parancsoljon vele, — mert hova lesz majd ő földes úr nélkül? Hát nem hasonlítnak-e ezen szerencsétlen szerecsések a sötét börtönben tartott fogolyhoz? kinek a tartós sötétség után az éltető világosság eltürhetetlenné lesz. — Egyébiránt a haza megnyugtatására mondhatjuk: hogy eddiggelé vidékünkön legkisebb mozgalom vagy békétlenség nem csak hogy nem mutatkozik, de reményben sincs. —

Még egyet: izraelitáink a kassai zsidók ellen történt demonstratió hirére szepegtek és remegtek. Közülök is némelyek a három szint kitüzték, azonban azt többen vagy nem merik, vagy mi hihetőbb a denevérrel tartanak, s elvárják ki lesz a győztes. —gh M.—

Arad, apr. 12. 1848. Tudván, hogy a jelen nagyszerü mozgalmak időszakában, e lapok hasábjait sokkal fontosabb és érdekesebb közlemények töltendik be, mint minők az aradi levelezőé lehetnek; tudositásainkat eddig halasztottunk, de most már mi is egy kis helyt igénybe veendünk, elmondandók, miszerint mi aradiak is nagy lelkesedéssel fogadtuk Magyaroszág átalakulási mozgalmainak hirét, miként mi aradiak is részvéttel kisértük és magunkkévá tettük a pesti mart. 15ki és ezeket követő eseményeket. — Mi is éber figyelemmel és elhatározott szilárdsággal vártuk az utolsó napokban, a fontos dolgoknak Bécsben mikénti kimenetelét, és örömtől dagadó kebellel fogadtuk a hirt, hogy ő felsége szeretett királyunk, a dicső magyar nemzet igazságos kivánatait teljesitette, és a független felelős magyar miniszterium alakitásába a nemzet óhajtásaihoz képest beleegyezett — szóval mart. 18ik óta, melly napon a mart. 15ki pesti eseményeknek hire hozzánk jutott, olly lelkesedéssel

követénk itten mind ezen fontos mozgalmakat, a millyennel azt egy olly ellenzékies szellemü megyétől és várostól minő Arad mindig volt, várni lehetett. —

E lapok 23ik számában emlités tétetik az itteni szabadalmazott kereskedői testület által itt helyben felállitandó kereskedői és müvességi iskoláról, és a t. szerkeztőség figyelmeztet bennünket, hogy körülményesen és kimeritően tudositsuk olvasóit e tárgy felől. Ne higye a t. szerkesztőség, hogy ezen igen fontos tárgy figyelmünket kikerülte volna. Az illyen intézeteknek szükségét átlátván, mi leginkább üdvözöljük a szabadalmazott kereskedői testületet, (a melly futólag legyen megérintve, számos évek óta más életjelt nem adott, minthogy minden év kezdetével igen csekély évi számadásait megvizsgálta, és elöljároit vagy megerősitette vagy ujakat választott) s e téren, és eleinten is hálánkat kimondjuk, e közhasznu intézet létrehozása iránt, de az intézet felül eddig csak azért nem irtunk, minthogy itten felőle csak annyit tudunk, hogy az alaptőke gyarapitására a lefolyt vigadó alkalmával tánczvigalom rendeztetett. Hirszerint az egész iskola rendezése és köre csak akkor fog megalapittatni, a mikor az intézet tanitója, (kit a legközelebbi napokban várunk) városunkba érkezend, és akkor nem mulasztandjuk el az egész dolgot körülményesen leirni.

Nem álhatom meg ez uttal, hogy a helybeli izraelitákról nehány szót ne szóljak. — Az itteni izraeliták, megboldogult és dicső emlékezetü förábbijuk, a közismeretü Chorin Aaron vezetése alatt, a magyarhoni izraeliták között a reformtéren mindig az első helyt foglalták el, most is az átalakulás időszakában ők voltak az elsők, kik átlátták, miként vallásuk és életmódjuk tekintetében tetemes reformok szükségesek, hogy a többi magyarhoni hitfelekezetekhezi simulás többé gátolva ne legyen. — A kor igényeihez képesti reformoknak szüksége a község legnagyobb része (főképen a fiatalság) által elismertetett, és az igen müvelt és tanult helybeli fő rabbi felszólittatott, hogy a belátása szerint teendő reformokat inditványozza és életbeléptesse. — A mint halljuk a község előjárósága a reformkérdést magáévá tevén, azokat csak addig elhalasztandóknak vélte, mig a jelen országgyülés végeztével, a politikai viszonyok által felinditott kedélyek lecsilapulandnak. — Örvendünk, hogy az itteni müvelt izraeliták, ezen az összes mozseita vallásu magyarokra nézve olly fontos és életbevágó kérdést kellően felfogták, és kivánciságggal várjuk ezen nem sokára életbeléptetendő reformokat.

E héten véghezment aradi Judicata vásár, koránt sem volt olly népes, mint az itteni vásárok lenni szoktak, és az ezt meglátogatott kereskedők rosz keletről igen panaszkodnak, mi a jelen körülmények közt máskép nem is lehet, minthogy a közönség minden osztálya politikai viszonyok által van elfoglalva. — Csak azt sajnáljuk, hogy az iparmütár épen ezt a vásárt látogatta meg először raktárával, mert nem akarjuk feltenni, hogy azon részvétlenség, melly ezen intézet iránt mutatkozott, az itteni védegyleti tagoknak a hazai ipar iránti közömbösségéből eredne, annyival is inkább, minthogy többször volt alkalmunk, arról meggyőződni, miszerint az aradvidéei lakosok a honi ipar leghübb pártoloi közé sorozandók. 36.

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Lukács László.

304 423

32.

Pest, péntek **HETILAP.** april. 21. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnái félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. e. p.

Tartalom:

Constant Benjamin véleménye a municipalis hatalomról. (Perlaky S.) — Az iparos ifjuság. (G.) — Nyilt levél Garay Imréhez. (Weisz Ferdinand.) — **Budapest.** — **Vidéki hirek.** Sátoraljaujhely. — **Erdély.** — **Külföld.** — Anglia. Franczia-ország. Németország. Ausztria.

Constant Benjamin véleménye a municipalis hatalomról.

Eléggé nevezetes, hogy a korlátlan minden határ és megszorítás nélkül cselekvés egysége, soha sem talált több kedvezésre, mint azon forradalomban, melly az emberi jog és szabadságért s annak nevében történt. A systematicus ész azonnal elragadtatott ezen symetria által. A hatalom szeretete legott fölfedezte minő megmérhetlen hasznot hajtand nékie ezen symetria. Azonban mivelhogy a honszeretet a helybeli érdekekhezi élénk ragaszkodásban áll, a vak honfiak ezen érdekeknek hadat izentek. Kiszáritották a honszeretetnek ezen természetes forrását, s azt egy olly elvont lény, egy olly átalános eszme iránti mesterkélt szenvedély által akarták kipótolni, melly meg van fosztva mind attól mi a képzelődésre hat, és mind attól, mi az emlékezethez szól. Hogy az épületet fölépitsék, a használandó anyagok szétzuzása s porrátörésével kezdették. Kevésben mult, hogy a városokat és tartományokat számokkal nem jelelték meg, mikép számokkal jelelték meg az ezredeket és hadseregeket, annyira látszottak attól félni, hogy az érzelem háborgatandja intézményeik metaphysicáját.

A despotismus, igen ügyesen örökösévé tevén magát a democratia tulcsapongásinak, megmaradt ezen ösvényen. A két végsők megegyezőleg találkoztak ezen pontban, mert a két végsőnek mélyében zsarnoki akarat volt.

A helybeliségek érdekében az ellenszegülés csirája foglaltatik, mit a felsőbbség nem örömest tür és a minek az kiirtására törekszik. Az egyénekkel könyebben megalkuszik: reájok, minden erőködés nélkül hengeriti szertelen sulyát mint a homokra.

Most a korlátlan egység bámulata, mi némelly szükeszüeknél való, sok szolgalelkűeknél képmutatás, mint egy religioi dogma elfogadtatott, a favorisált vélemények minden oldalruli viszhangja által.

Mind a mellett vizsgáljuk meg annak mind igazságos voltát elméletben, mind hasznát gyakorlatban.

Az egész ügyeinek elintézése az egészet illeti, t. i. az egésznek képviselőit és követeit. Mi csak egyrészt érdekel, azt csak ezen résznek kell elhatározni: mi csak az egyénnel van viszonyban, annak csak a személytől kell függenie. Nem ismételhetni eléggé, hogy a köz akarat tiszteletre nem méltóbb mint a magán akarat, mihelyt körén túlhalad,

Vegyünk föl egy millio egyénből álló népet, fölosztva több helységekre. Minden községben minden egyénnek lesznek olly érdekei, mellyek csak öt illetik, és következőleg a község hatósága alá nem rendelendők. Lesznek mások, mellyek a község többi lakosait érdeklik, s ezen érdekek elintézése a községet fogja illetni. Ezen községeknek viszont lesznek érdekeik, mellyek csak az ő belsejökre vonatkoznak, és mások mellyek kiterjednek a megyére. Az előbbiek tisztán községi, az utóbbiak megyei hatóság alá tartozók, és igy tovább, egészen az átalános érdekekig, mik azon egyének mindegyikével közösek, kikből a milliónyi nép áll. Világos, hogy az érdekeknek csak ezen utóbbi nemére nézve van az egész népségnek vagy képviselőinek törvényes hatósága, és hogy ha az még is a megyék, községek s egyének érdekeibe avatkozik, illetőségén túlmegyen. Hasonlón tenne a megye, melly egy község magán érdekeibe avatkoznék, vagy a község, melly tagjai közül egynek tisztán egyéni érdekeit megtámadná.

Tehát elvben a nemzeti hatóság, a megyei hatóság, a községi hatóság saját körrel bir mindegyik, és abban kell maradnia, s ez egy igazság fölállitásához vezet minket, mellyet alapigazságnak tekintünk. Eddig a helybeli hatóság a végrehajtó hatalom függő ágának tartatott; ellenkezőleg áll; nem kell ugyan soha ezt akadályoznia, de töle függenie sem kell.

Ha ugyan azon kezekre bizatnak a részeknek és az egész országnak érdekei, vagy ha a helybeli érdekek megbizottjaiból az országos érdekek depositariusainak ügyviselői csináltatnak; ebből többféle bajok származnak, s még azon bajok is, mellyek egymást kizárni látszanak benne együtt létezendnek. Sokszor nehezitve lesz a törvények végrehajtása, mert az ezen törvények végrehajtói egyszersmind kormányzottjaik érdekei depositariusai lévén, kiméletel lesznek azon érdekek iránt, mellyeknek védelme reájok bizatott, azon törvények rovására, mellyeknek végrehajtása

kötelességükké tétetik. Sokszor pedig a kormányzottak érdekei fognak sértetni, mert a kormányzók tetszeni kivánnak a felsöbb hatalomnak, és rendszerint ezen két rosz együtt létezend. Az általános törvények roszul fognak végrehajtatni, és a helybeli érdekek roszul védetni. Ki a municipalis hatalom organisatiójáról gondolkozott, azon különféle alkotmányokban, mellyek nálunk francziáknál voltak, meg kellett győződnie, hogy mindig erőködésbe került a végrehajtó hatalomnak a törvények eszközlése, és hogy mindig létezett egy alattomos ellenzés vagy legalább az inertia ellentállása a municipalis hatalomban. Ezen folytonos nyomás az országos hatalom részéről, ezen néma ellenszegülés a törvényhatóságoknál; ezek voltak okai a mindig fenyegető fölbomlásnak. Emlékezünk még a végrehajtó hatalom panaszaira az **1791**-ki alkotmány alatt, hogy a municipalis hatalom folytonos ellenségeskedésben volt vele; és a III év alkotmánya alatt a miatt, hogy a helybeli kormányzat tespedési állapotban volt és megsemmisült. Tudnillik azon elöbbi alkotmány alatt a végrehajtó hatalom ügyviselői, a törvényhatósági kormányok kebelébe helyezve, két ellenkező kötelesség között maghasonlottak, s egyiket a másik rovására tökéletlenül teljesitették; az utóbbi alkotmány alatt pedig ezen helybeli kormányok, alája vetve a végreható hatalomnak, olly függésben voltak, hogy abból apathia és kétségbeesés származott.

A mig a municipalis hatalom tagjaiból alárendelt ügyviselöket csináltok a végrehajtó hatalomnak, jogot kell adni ennek, hogy azokat hivatalaikból letehesse, ugy hogy a ti municipalis hatalmatok csak hiu árnyék leend. Ha a nép által választatjátok öket, ezen választás arra szolgál, hogy nékiek népszerü missio szinét kölcsönzi, mi öket ellenséges lábra állitja a hatalom irányában, s olly kötelességeket teend reá, miket nem lesz képes teljesitni. A nép csak azért nevezné ki kormányzóit, hogy választásai megsemmisétését lássa, és hogy szünetlenül sértessék egy idegen hatalom gyakorlata által, melly, az általános érdek ürügye alatt, bele avatkozik a helybeli érdekekbe, mellyeknek töle legfüggetlenebbeknek kellene lenni.

Azon kötelezettség, hogy a hivataltóli megfosztásnak okát kell adni, a végrehajtó hatalomra nézve csak nevetséges formalitás. Senki nem lévén indokainak birája, ezen kötelesség csak arra szoritja, hogy kiket hivataluktól megfosztott meg is gyalázza.

A municipalis hatalomnak az administratioban azon helyet kell elfoglalni, melly a törvénykezési rendszerben a békebirákat illeti. Az csupán a kormányzottak irányában hatalom, vagy is az ö hatalmuk megalapitása azon ügyekre nézve, mellyek csak öket illetik.

Ha azon ellenvetés tétetik, hogy a kormányzottak nem engedelmeskednének a municipalis hatalomnak, mert csak csekély erövel lesz fölruházva; én azt válaszolom, hogy fognak engedelmeskedni, mert azt saját érdekök hozza magával. Az egymás közelében lévő embereknek érdekében van, hogy egymásnak ne ártsanak, kölcsönös vonzalmukat ne idegenitsék, következöleg hogy azon házi s ugyszolván családi szabályokat megtartsák, mellyeket magok adtak magoknak. Végre, ha a polgárok engedetlensége a köz rend tárgyaira terjedne ki, a végrehajtó hatalom közbe jönne, mint a rend fentartására fölügyelő; de közbe jönne közvetlen s a helyhatósági kormányzótól különböző ügyviselöivel.

Egyébkint igen helytelenül állittatik föl, hogy az emberekben ellenszegülési hajlam van. Természetes ösztönük az engedelmeskedés, ha öket nem zaklatják és nem ingerlik. Az americai forradalom kezdetén, az **1774**-ki septemdertöl az **1775**-ki májusig a congressus csak a külön tartományok törvényhozóinak küldöttsége volt, és nem birt más tekintéllyel mint melly nékie önkéntesen engedtetett. Nem hozott nem hirdetett ki semmi törvényeket, megelégedtett azzal, hogy a tartományi gyülésekbez ajánlatokat bocsátott, mellyeknek szabadságában állott azokat nem követni. Az ö részéről mi sem volt kényszeritö. Mind a mellet szivesebben engedelmeskedtek nékie mint Europa bármelly kormányának. Én ezen tényt nem mintául hozom föl, hanem mint példát.

Tétovázás nélkül elmondom, bel administrationkba sok foederalismust szükséges behozni. Perlaky S.

(Vége következik).

Az iparos ifjúság.

Tegnapelötti iparos népgyülésünkön magunkévá tettük azon kilencz kérelem pontot, mellyet az iparegyesület épitészet rajztanodai ifjusága Klauzál Gábor ipar-minister urhoz benyujtott, s mellyek a Hetilap **31** számában „az iparosok kérelme“ czim alatt közzétettek.

E pontok elfogadása után, magunk és a városi közönség megnyugtatására kijelentjük hogy:

a) Mozgalmaink által rendet zavarni nem akarunk és nem fogunk; czélunk csupán a békés átalakulás.

b) Magunk körében egy dolgozó és rendre ügyelő bizottmányt neveztünk ki, mellynek engedelmességet fogadtunk; s körünkből eredt mozgalomnak csak azt ismerjük el, hol e választmány áll a dolgok élin. Minden az iparos ifjuság körében történhető lázongást közügyünkre veszedelmesnek hiszünk, s azok inditói lecsillapitására tehetségünket felajánljuk.

c) Ellenséget e hazában nem ismerünk, mi sem vagyunk ellenségei mestereinknek, söt mig fen állanak, a czéheket is elismerjük, s azok érdekeink méltánylása mellett tett jogos rendelkezéseiknek engedelmeskedünk; mestereinket pedig ezennel hozzánk csatlakozásra felhivjuk, hogy józan tanácsukat használva, az ö s mi közös beleegyezésünkkel alakuljanak át ügyeink.

d) Közgyüléseinket szükség esetére „Iparos népgyülés“ név alatt hirdetendjük!

Szerdán pedig e proclamatiót bocsátottuk ki.

Iparos ifjuság!

Átalakulásunk az ipar körén is megindult; békésen foly. Az utczai csoporzatok feleslegesek, szükségtelenek, csak csend és rendzavarók. Kérjük önöket, csoportozásra ne hagyják el többé műhelyeiket, legyenek munkájok mellett nyugottan. Mi, kiket önök bizodalma ügyeik élire állitott, időnként falragaszok által tudósitandjuk önöket a dolgok meneteléről. Szükség esetében iparos népgyülést hirdetendünk. Eljárásunkban lehető gyorsaságot igérünk. Kérjük önöket, hogy nem tölünk kelt hirek által magokat fel-

zavartatni ne engedjék. Hitelesnek csak aláirásunkkal ellátott tudósitásokat tartsanak. Jelentjük egyszersmind, hogy könnyebb rendtartás végett, az ifjuság zászlója a választmány rendelkezése alatt van. A csoportozat szükség nélkül csak ügyünknek árthat. Örködjenek önök a közcsend felett!

Éljen a király! éljen a szabagság! és a magyar független kormány! alkotmányos reform! béke és rend!

Költ Pesten april 19-kén 1848.

Galgóczi Károly jegyzö. Glembay Károly elnök.

Választmányi tagok:

Kiss Antal kömives, Réthy Istvan lakatos, Szalay György lakatos, Egei István lakatos, Gólisz Ferenc z asztalos, Túróczy János asztalos, Firtbauer Sebestyén szabó, Strasser Fülöp kovács, Pintér János kovács, Csorba Miklós szabó, Zingay János ács, Ujházy István nöszabó, Preczner András nöszabó, Petri Lajos nöszabó, Wirschinger József nösz. Barabás Péter asztalos, Biczok Péter bognár, Magos József bognár, Magossi József szabó, Mannó Ferdinand asztalos, Jeszenszky Lajos asztalos, Pletnics Márton szabó Bud. Koszal János szabó Budán. Artmann Ignacz nöszabó, Weinmaier Ignácz szabó, Orincsay Pál szabó, Kiss Mihály kádár.

Nyilt levél Garay Imréhez,

az iparmütár igazgatójához.

Ön uj időben uj igazgatója a még nem kevessé uj intézetnek. Önnek tehát nagy a hivatása ez uj körülményeket olly uj kezdeményekre használni föl, mik mind intézetét, mind ez által, hazai müiparunkat tetemesen erösbitsék, gyarapitsák. —

Tehát lássuk helyzetét s lássuk a tehetöket. —

Az iparmütárt, mint a Hetilapban olvashatott ismertetésekből, szabályokból stb. tudjuk, a hazai müipar védelmének szüksége keletkeztette. — Akkor e szükség nagy, parancsoló volt. Mert hiszen hazánk gyarmat vala, gyarmata olly annya-országnak, mellynek kormánya századok óta nyomasztólag nem csak hatott, hanem a mi isszonyu politicai kegyetlenség söt honárulási bün volt, akart is hatni; — és mert — csak visszaemlékezni is erre, mi mondhatlanul fáj! — hazai kereskedö osztályunkban alig találkoztak egy ketten, kik ama kormány átkos politicáját hazafiui jóakarattal s nemzeti szempontból enyhitgetni törekedtek volna. Szükséges vala tehát olly intézet, melly a hatalmas kormány ellenében és a hazafiatlan kereskedelmi többség mellett, bár gyönge erövel, de ahogy ugy még is istápolja a magyar müipart, kelendösitse a magyar készitményeket és segélje a magyar müiparosokat. —

Most ugy látszik, megadta már istenünk a kegyelem legnagyobbikát, a segély leghathatósbikát: az önkormányt, a tehetséget, mellynél fogva minmagunk segitsünk minmagunkon. Talán hogy nem lesz késö még, hogy nagyság és nagyszerü kifejlödés felé kormányozhassuk iparunk mozgalmait is! — Jelesül, talán müiparunk védelme ezentul a magyar kormányban leszen s e védelmet nem fog szükséges lenni egyesületi uton intézetkék által szerezgetni! —

De hát azt akarom-e evvel mondani, hogy ön intézetére, az iparmütárra többé nem szorul iparunk.

Épen sem! Hanem figyelmeztetni akarom Önt, miképen intézetének már életelvét kell föltalálnia, nehogy elidösültnek mondathassék.

És van illy életelve az iparmütárnak a védelem eszméjén kivül is még. Az iparosság segélyezése.

Ime Németországnak rajnai városaiban számos hasonló intézet létezik, a nélkül hogy Németország olly siralmas állapotban volt volna nemzeti müipara tekintetében, minöben mi sinlödtünk, — anélkül tehát, hogy ott ez intézetek védegyleti alapra voltak volna épitendök. Ott az iparosok fölsegéllése a czél és olly annyira nagy czél, miszerint a közönség, védegyleti enthusiasmus nélkül is, nagy bizodalommal, s a status is szives elöszeretettel igyekszik azt valósitani. —

Hogy e czél az iparárdák által valóban elérethetik: tanusága a németországi Gewerbshallék, mik épen e czél miatt állitatván föl, nem csak föntartatnak, hanem mind inkább fejlesztetnek és szaporitatnak. Tanusága maga az Ön által igazgatott magyar iparárda is, mellyröl, a közlött hivatalos értesitésekből, de még több iparosok önvallomásából is tudom, miképen az 1846/7 és 1847/8-ki télen is igen sok szegény mesterembernek maga adott élelmet, elölegezésekben és készitményeik értékesitése által.

E körülmény elég bizonyitani azt is, hogy mennyire fontos czél a szegény iparosok istápolása? Ha nem segitetnek, elvesz velök együtt amaz egész productio, melly a hazai vagyont gyarapitja, a hazai ös termékeket (Urproducten) értékesiti, — a külföldi nyers anyagokat itthon dolgozva föl, az ezekből külföldön készülendett kalmák (Waaren) elöállitási költségeit a hazának kiméli meg; — ha nem segitetnek, kenyér nélkül maradnak mind azon munkások, kiket ök foglalkodtatnak; — ha nem segitetnek, még magok is koldusokul nem segélyre, hanem alamizsnára szorulva, esnének a munkás közönség terhére.

Azonban minek beszéljem én el az iparárdák hasznait elönyeit itt különösen, hiszen a Hetilap ezekröl már többször és kimeritöen szóllott. — Elég legyen a fölebbiekben azt kimutattanom, hogy ön intézetének a védegyletin kivül van más alapja is.

Már most hadd mondjak némi javaslatokat, iparmütárunk elönyösségének neveléseül.

Mondám elöbb, hogy ön intézete elölegezések által is segitett az iparosokon. Tudom hogy ezt kis mértékben tehette, mert intézetének alaptökéje kicsin, sokkal kisebb, minthogy e tekintetben sokat eszközölhetne. Tudom azt is, hogy a folyó évben tartott közgyülésben ön, mint igazgató utasitást kapott, az elölegezések körül nagyon szoritkozni. De tudom egyszersmind azt is, hogy az iparárdai hatás e csonkitása csak iparmütárunk különösebb viszonyaiban gyökerezik, — s nem sajátja átalában az iparárdai intézménynek. Söt tudom azt is hogy, fejlödhetnék csak ki önnek intézete is csak valamellyes erőre, segélyezési hivatásának nagyban felelhetne meg. — Ajánlom tehát önnek, hogy a közmunkák és pénzügy minisztereihez járuljon azon kérelemmel, hogy mennyiben lehetséges, pénzzel vagy legalább hitellel rendeljék önt a segélyezés körül gyámolitatni.

Nem uj, nem példátlan intézkedés volna ez.

Wiesbadenben a kormány a status-pénztárból rendelt ki 6000 ftnyi öszveget az ottani iparádának rendelkezése alá, miszerint ez öszvegből iparosoknak elölegezések adas-

*

sanak. Speyerben a takarékpénztár ad előlegezéseket azon assignatiókra, miket a speyeri iparárda ad ki munkás iparosoknak.

És ez intézkedés a statusra nézve nincsen is veszélyel vagy kárral egybekötve. Mert az előlegezett összegektől a rendes kamat jár, s a visszafizetés iránt az iparárda van kötelezve a hiteladó statusi intézet javára. —

Mondám azután hogy az iparárdák az által segítenek az iparoson, hogy készítményeit értékesítik, eladják.

E tekintetben ön a miniszteriumnál megint könyörögh et istápolásért. — Ime a wiesbadeni iparárdát a fejedelmi udvar azon figyelemmel szerencsésítette (nem ám szerencséltette) miszerint a fejedelmi lak számosabb, ujdon kikészitendö osztályainak butorzását a Gewerbshalléból rendelte vételni. — Ha a miniszteriumok a most fölkészítendő közhivatalok fölcserélésénél ön intézetét hasonló figyelemre méltatnák, mennyi szegény de ügyes mesterembernek adhatna ön munkát és érdemelhetést! —

Továbbá fontolja meg ön a mannheimi iparárda egyik intézkedését. Ez évenkint a hozzá beadott készítményekből sorsjátékot rendez és kijátsza a készleteknek egy részét. S ezt, ha az ottani eszközléseket helyesen combináltam, nem csak évenkint, de egy évben többször is teszi. Fontolja meg ön, nem volna e tanácsos ön intézetének is hasonlót tenni. Némi antecedentiái vannak már ez eljárásnak. Az iparegyesület már kétszer sorsolt s különösen az utolsó alkalommal, mint értesültem, **13—14,000** pftnyi készítményt birt kijátszani. A győri iparmükiállításnál is több ezer forintára készítményt lehetett igy értékesíteni. Taval Sopronyban megint meglehetős eredménye volt a kiállítási sorsjátéknak. S ezen fölül ön, mint fővárosi lakos, jól tudja, a közönség mi szivesen adóztatja meg magát hónaponkint olly magán sorsjátékokkal, miknek nyeremények csinosabb kézmüvek. Tehát nekem ugy látszik, hogy önnek jól biztató előjelei vannak illy sorsjátékokhoz, — különösen ha ön az iparegyesületnek azon eljárását is okosan folytatná, miszerint az iparosoktól megveendő készítményeket sorsjegyekkel fizetgetné, — miket az iparegyesülettől szivesen fogadtak el a készítők. Volt ollyan, s pedig vidéki kiállító, ki **100** ftnál is értékesebb készítményét csak sorsjegyekért adta el, — mert saját körében képes volt e jegyeket pénzzé tenni. E részben azt gondolom önnek nost semmi fölsöbb engedelmekre szüksége nincs, de ha volna is, a magyar miniszterium bizonyosan meg nem tagadná azt.

A kijátszásul kiszemelt kalmáknak, természetesen csinosan, szemrehatólag kellene kihelyeztetniök; s ez nagyobb localitást igényelne, mint a minővel önnek intézete most bir, vagy minőt még most fizethet. Tehát, nézetem szerint, önnek nagyobb hellyről kellene gondoskodnia. S kellene még különösen egy, még eddig meg nem említettem czélból. Most lapoztam át a Hetilap régibb számait. Az iparegyesület hivatalos hirdetései között egy intézkedés, tulajdonképen intézkedni — akarás foglalta le figyelmemet. Ez a folytonos iparmükiállítások eszméje. Az iparegyesület nem vihette ezt ki, mert nincsen localéja. De ha önnek intézete illy localéval kedveskedhetnék, az iparegyesület alkalmasint ezer örömmel sietne ez eszmét valósítani.

Tehát járuljon ön a miniszteriumhoz, kérje azt hogy midőn a Budapesten létező számos középületekről rendelkezendik, legyen az iparmütár iránt figyelemmel s engedje egyik vagy másik középületnek földszintjét önnek által. Igy intézete megmenekszik az évenkinti roppant lakbér terhétől, — a status pedig egy nagy segitséggel fogja istápolni a müipart. Hiszen Speyerben a városi pénztárból van az ottani iparárda segitségére kirendelve évenkinti **300** pft. — noha ezen összeg, az ottani kedvező körülmények között, már a második évben sem vétetett igénybe. Egy másik — most már meg nem tudom mondani hová való, iparárdának pedig egy fejedelmi kastély néhány termei lettek megnyitva. —

No, hogy tetszenek inditványaim? Ha practicusoknak itélendi ön, siessen eszközlésbe vételök iránt mi előbb megtenni a lépéseket. Weisz Ferd.

Budapest.

Kedden apr. **18**-án kir. helytartónk megérkezett közibünk. Hála istennek csak hogy már kormányunk itt van. Addig mig a kormány hivatalos lapja megindul, a Pesti Hirlapban közzététetik hogy az administratorok „nonsensek.“ (Ne neked Luka!)

Az új kormánynak mindjárt tegnapelött szerdán volt alkalma erélyét és szilárdságát kimutatni. A bécsi fölhivás a háziurakhoz a szentgyörgynapi házbér elengedése végett itt is igen sokaknál viszhangra talált. Népgyülés hirdetett s végzésbe ment hogy a házbér ne fizetessék meg, mi a fölügyelő választmánynak is előterjesztetett. Nyári, igazi szabadelvü népvezérünk, ki folytonosan s rendületlenül küzdött a bitor hatalom ellen, most is szemébe nézett a zsarnoknak s igazi néven nevezé a gyermeket, megmondván hogy a házbér elengedésének követelése, rablás, mert a tulajdon szentségét sérti; ugyanis ha ma a háziurakat szabad kárositani, holnap eszébe juthatna valakinek a boltosokra menni s igy tovább. Ennélfogva csupán proclamatió bocsáttatik ki felszólító a háziurakat arra, hogy tekintve a mindenféle keresetben uralkodó pangást és azt, hogy lakóik, az ő vagyonuk védelmében fáradván nem érdemelhettek semmit is; — ez évnegyedi lakbért a szegényebbeknek elengedni sziveskedjenek, annyival is inkább mivel a földesurak szinte önként tömérdektől fosztották meg megukat. Volt egy második követelés is, t. i. hogy Klein az Ungar szerkesztője mivel a zsidókat pártolja, lapjától fosztassék meg. Nyári erre azt felelte hogy: vannak sajtótörvények, kinek a szerkesztő ellen kifogása van inditson pört és nyerje meg! A **3**-ik követelés pedig az volt hogy a zsidó nemzetőröktől szedessék el a fegyver. Erre válaszoltatott: csütörtökön fognak a törvények fölolvastatni, s ha azok kizárják a zsidót a nemzetőrségből akkor elszedetik tőlük a fegyver, ellenben pedig még a többinek is fog adatni. Éljen Nyári! kiről Horácz éneklé hogy:

Non civium ardor PRAVA jubentium
Nec vultus instantis tyranni
Mente quatit solida . . . .

Mindamellet is a tömeg, közte igen sok filiszteus, nehány rosz hirü egyén izgatására zenebonáskodni, a zsidók ellen ingerlő beszédet tartani kezdett, úgy annyira hogy egész délután csupa háborgással tölt el; a nemzetiőrségnek munkáját elhagyni és kiállani, valamint a katonaságnak is keményen töltött fegyverekkel a védelemre készen lenni kellett, hogy első alkalomnál készen legyenek azon sok min-

denünnen kicsapott szemét nép ellen, melly most a zsidók, máskor a magyarok ellen ugatott; és rabolási vágyát nyiltan kijelenté, melly ha most elnézetik, holnap holnapután akárkin ismételtetni fog. A kereset pang, mert a zsidó szüköl és pénzét ki nem adja. — A kormány erélyétől várjuk hogy a korifeusokat a törvény teljes szigora szerint irgalom nélkül megbüntesse, valamint a polgárok közt szigorú mustrát tartson, s azokat kik hátukon hozák be mindenünket Svábországból, és még is itt a szabadság a rend és a magyarság ellen öklelödznek, ártalmatlanokká tegye. Ebbeli eljárásában karunkra s mindennemü segedelmünkre bizton számolhat, valamint a vidékére is, melly már is a sváb sógorok feszelgéseit rosz szemmel nézi és minden erejét az illy rendbontók szigoru megfékezésére fölajánlotta; mint csak szerdán is Esztergam városa. M.

Vidéki hirek.

Sátoraljaujhely. April **11.** Átok fogta meg a magyart, az egyet nem értés átka. Lehet-e olly szent ügyünk, hogy köztünk annak szemtelen szentségtelenittői azonnal ne akadjanak? kezdhet-e a magyar bármit, hogy azt ne magyar törekednék megbuktatni, s csirájában megfojtani? Csak ugyan csudálkozni kell nemzetünkön, ha abban sokszor az egyenetlenségre használva látjuk fel szolni a tetterőt! —

Valahára felébredtünk mi is, s a tegnapi napon meg kezdett nemzeti örseregünk aláirási ive telvén telik. A tegnap és ma aláirottak száma csak **190.** Mennyire nem fogadtatik ez ügy nálunk a haza egyéb városaihaz hasonló lelkesedéssel, megtetszik a két nap szülte csekély számból. — Az aláirás után az azonnali feleskedtetésről volt szó, — hát nem állottak-e azonnal elö a fogadatlan prokátorok papok és profétak, kik eddig ugyan a halkint némák valának de a nép egymásközti meghasonlását saját érdemüknek ohajtották volna látni, — mi magába nem csekélység?! És ez akkor történt, midön a tömegből senkinek eszébe sem jött, hogy az esküvés helyében válogassanak,-szóba hozván, hogy illöbb a város-, mint a megye-háznál esküdni; s e csekélységen annyira szét mentünk, hogy a hazának egyforma s egyenlö polgárai két részre szakadtak. — Az elfogultság és saját eszméjöktől megválni nem akarók hasztalan meg kisértett kiegyenlétése után, elindult a nép tömegestől a megyeház felé, — de a város tanácsának egy része s vele nehány polgár mozdulatlan állottak, meg mutatandók: hogy ök nem kivánnak egyenlök lenni, nem akarják az egyéolvadást.*) Hanem ezen elszakadást, nyomban ki egyenlitték az ügy igaz barátai. —

April. **12.** Legközelebbi czikkemben, mellyet e mostani meg czáfol, — azt voltam kénytelen mondani: hogy apr. **5.** söt — ki hinné? még **9**-én sem volt örseregünk alakitásárol csak egy szó is; most azomban el mondhatjuk már, hogy nem festve van csak, de van száz kilenczven nemzetörünk, s a melly szám hiszük, hogy naponta nevekedni fog, — és hiszük azt is, hogy jelenleg három annyi volna ha az ügyet az illetök melegen felkarolnák. — Itt az egy Buday A. becsületes magyar szivü föügyészünkön kivül, nem találkozott egyén ki a népet felvilágositsa, alaptalan félelmét a katonává lételtől eloszlassa; s megmagyarázza, hogy ezen katonáskodása mellet családja köréből ki nem szakittatik, hogy e mellett dolgait a maga rendi szerint végezheti, — mig a rendes katonáskodás szerint idegen föld védelmében kellene véröket s élteket feláldozni, és idegen hon hantjai takarnák hideg tetemöket. —

A tegnapi napon már nagyszerü diszmenet tartatott a vásár terére, hol a már aláirt nemzetörök nevei elsö alispán úr által felolvastatván, a még most katonai szolgálatban levö föhadnagy Ordódy Kálmán, megyeszerte szeretetben s becsülésben álló férfiu által, az ujonczok katonai sorba állittattak, s esküvénk a királynak hüséget, a honnak védelmet, a felsöbbségnek engedelmességet. — Ezután az „igazodj" „jobra fordulj" parancsszavakra a szénás és szalmás lábbal lépteténk be a városba, a következö napiparancs vételére, — melly szerint holnap **9**, órakor a sereg tisztjei megválasztására összesereglenénk. —

Hogy sok kellemetlen össze ütközéseknek nézhetünk elébe polgár és polgár között, az a tegnapi eseményekből kétségtelen; de legyen isten irgalmas és könyörülö a szent ügygyel bábjátékot üzöknek!

Ördögh Mihály,
második osztálybeli nemzetör.

Az ilir-bánsági határörvidékről. A magyar határörvidék, mellynek katonai belszerkezete a legzsarnokabb alapon nyugszik, az ujabb események hirére is keveset mozdult halyéből Oka ennek — nem a szegény elnyomott határör, hanem az azokon katonai határtalan hatalommal uralkodó önkény. — Mi ujmoldovabányaiak, kik a szerb határtól $^3/_4$ órányi távolságra a nemzet kihirdetett szabadságát mult mártiushó **26**-án a legyagyobb örömmel ünnepeltük, elkeseredtünk, hogy a tölünk alig **1000** lépésnyire, velünk **1** hazában levö egyérzelmü nép ezen örömünnepben nemcsak részt nem vehet, söt a legcsekélyebb szabadság-és nemzeti érzelem nyilvánitásától is katonai parancscsal eltiltalik. Nagy aggódásunkra esik tehát még jelenleg is tapasztalnunk, hogy a nemzet figyelme a határörvidékre kellöen ki nem terjed, mert meg kell gondolnunk, hogy jelen átalakulásunknak számos ellenségei magunk-, de még számosabbak vannak azok közt, kik száz év óta a magyar nemzettől elszakadva, katonai önkény által kormányoztatva és kormányozva, a nemzet áldásthozó intézkedéseit reactióval veszélyeztethetik.

Mind e mellett örömmel jelenthetem: miszerint folyó hó **8**-kán több ujmoldovabányai polgárok, meg nem rettenve a velök határos Ó-Moldovában uralkodó antediluvialis rendszertöl, nemzeti szinü zászló alatt párosan és három szinü kalaprózsával fölékitve Ó-Moldovára kirándultak; megérkeztöket az ottani szerb nyelvü férfiak és nök szbogommal fogadták, — holott is a menetet vezetö polgár a nemzeti szinü zászlót, rövid de hathatós szavakkal az ottani magyar királyi harminczadosnak kitüzésre átadta, ki azt becsületére legyen — azonnal ki is tüzte.

Az ottani hadi felügyelö kötelessége szerint ezen eseményt a föhelyi fehéregyházi örnagynak tüstént feljelentette.

Azzal zárom be soraimat: hogy a nemzet örömében figyeljen és ne feledkezzék meg a határörvidékről. Uj-Moldován april **12**-én. P. H.

*) Az illyen konkolyhintöket, valamint a daczos és eszélytelen magukviseletével bajt okozó tanácsbelieket is — ajánljuk a bel — vagy igazságügyi miniszter figyelmébe.

M.

Erdély.

A pesti Hirlap az erdélyi oláh nemzet értelmesbjei részéről az unió tárgyában, következő czikket ad : A P. Hirlap közelebbi márt. 18iki 3-ik számában egy fölhivást intéz az erdélyiekhez, im e szavakban: „Felszólitjuk hazánkfiait, kik a Királyhágón tul laknak, nyilatkozzanak határozottan és férfiasan az unió mellett. Hazánkfiai a Királyhágón tul! egyesüljetek velünk, legyen közös jövendönk jóban, roszban."

Nem levén a fölhivás csak egy nemzethez, hanem a Királyhágón inneni minden lakosokhoz testvérileg intézve, más felöl pedig az erdélyi magyar megyék és székely székek ezen fölhivásra készségöket és buzgó hajlandóságukat hirlapilag és megyegyülésileg kijelentvén: jobbját nyujtja az erdélyi egy millió s két-háromszáz ezerből álló oláh nemzet is, nem csupán az érintett példákat utánozva, hanem benső legtisztább és mindig hiven ápolt rokonszenv és érzelelemtől buzditva, magas, de egyszersmind szoros kötelességének ismeri maga részéről is nyilvánitni mindazt, hogy az emlitett fölhivás tudomására jött, mind, hogy miként fogadta legyen azt.

Értesülvén mi erdélyi oláhok arról, hogy a nagy Magyarhon, hü osztrák tartományainak is szabad alkotmányt kegyelmesen engedő-felséges fejedelmünktől, minden honlakos számára egyenlően, azért minden jogkülönbség nélküli szabad alkotmányt kért és nyert, még pedig nem valami szomoru előzmények után, hanem békésen; és hogy már mi is, kiket az ide diadalmason bejött vitéz magyar nemzet évezred előtt itt talált, kik ezer éves együtlétben, a hon fentartására dicsőségére a vitéz magyarokkal összetett vállakkal közremunkáltunk, s magyarhonnak, saját hivallásunk, nyelvünk és nemzetiségünk megtartása mellett, minden jogokkal felruházott, szinte édes fiai lettünk, keblünket a legelénkebb öröm és gyönyör töltötte be, örömkönyek áradoztak szemeinkből, mellyeknek forrósága nálunknál boldogabb magzataink szemléletére növekedett.

Üdvezlünk téged dicső Magyarhon! szivünk, leghálásb keblünk mélyéből, hogy embertársaid siralmain és nem érdemlett nyomorain megindulván, azokat istentől nyert jogaikba visszahelyezni, tőle nyert erejének gyakorlása, használhatása elleni gátokat lerontani nagy és dicső valál! Üdvezlünk titeket Magyar- és Erdélyország istentől kijelölt lelkes nagy bajnokai! kik mély belátástokkal, sok fáradtsággal szerzett bölcseségtekkel, isteni sugallattól ihletett felebaráti kebellel, egekből származó, oda tekintő és vonzó szivességtökkel, hajthatlan, tán mennyei lény által élesztett és istápolt, önfeláldozástok veszélyeitől nem irtózó elszántságtokkal, a szent ige teljesitésére, a mi megváltásunk zászlóját elővitettétek!

Tudjátok meg, a mi és maradékaink emlékéből elöttünk ismeretes nagy neveitek soha de soha ki nem fognak töröltetni; birjuk, öleljük mi tiszteletre gerjesztő legbecsesb képeiteket, söt nagy részben ismerjük fénysugárokkal körülövedzett személyeiteket is. Áldás, az isten örök áldása szálljon reátok és családaitokra! Azonban van hozzátok, szentügy nagy bajnokai és hozzád dicső Magyarhon, egy komoly, egy férfias szónk is, viszhangul a fennemlitett felhivástokra, az tudniillik: hogy miután ti minket, eddig nagyrészben nyomoru urbéreseket, még alább sülyesztett, kint látott jobbágyokat, magatokhoz felemeltetek; a tovább viselhetetlen igát rólunk levettétek, minket emberekké tettetek; miután ti minket is királyföldi oláhokat, kik bárha és szász ajku lakos társainkkal egyenjoguak voltunk, minden honi törvények és kormányrendeletek szerint, még is általok, jövevények, magyar érdektől elválók, és évről évre ellenszenvvel száguldozók által, jogainkból kiszorittattunk; talán a hon előljárói közönbössége miatt is, mindenesetre pedig e hon kipótolhatlan kárára és gyöngitésére; a minket illető közös jog használatára és polgári állásra felsegitettetek, hálátlan és hozzátok nem méltó népsöpredéknek tartanók magunkat, ha hozzátok lelkünk és testünk minden erejéből nem szitanánk, ha az általatok nagylelküleg ajánlott egyesülést örömittason el nem fogadnók. Legyen tehát ezennel hiretekkel, hogy mi erdélyi oláh nép, nem ugy mint N.-Szebenben némelly szász ajkuak, kik a külföldi szineket viselik, a ti nemzeti szineiteket tüzendjük hü melleinkre, veletek egyesülni, a közös hon boldogitására törekedni, jóban veletek együtt örvendezni, roszban együtt küzdeni holtig készen vagyunk; kérvén titeket, hogy minket, őszinte, nem hálátlan társaitokat, nagy lelketekhez képest fogadjatok, hogy addig is, mig az egyesülés ünnepe felderülne, jogaink használhatására, gyakorlatára mi is, az uralkodó királyi ház fentartására, dicsőitésére és Magyarhon ujjászületésére mihamarább közremunkálhassunk.

Éljen jó királyunk V. Ferdinánd!

Éljen a magyar önálló kormány!

Unió, szabadság, egyenlőség, testvériség! Ezek jelszavaink. — Többen.

Külföld.

Anglia örvény szélén áll. Irlandban az „united Irischman" czimü lap, nyilt forradalmat hirdet, előszámlálván azon módokat és eszközöket, mellyekkel a párisi nép, a várakkal és 400 ágyukkal s 100 ezer katonnákkal örzött királyságot 24 óra alatt örökre megbuktatta. Azt tanácsolja az ireknek hogy adják el öltözeteiket és árán vegyenek puskát; e tanácsot az irek lelismeretesen követik is, mert nincs olly rosz puska melly jó drágán el nem kelne. — Más részről magában Angliában is a chartisták mozognak, s most nyiltan kimondják, hogy ha a parlament jogos kivánataiknak nem enged, erőhez nyúlnak. Azon petitió, mellyben 1) általános választási jogot, 2) évenkinti parlamentet és igy évenkinti választást 3) a választhatóságnak a vagyontól függetlenségét stb. kérik, 30 (angol) mértföldnyi hoszú, és O' Connor állitása szerint öt millió aláirással van boritva, mellyet háromszáz ezer kérelmező fog benyujtatása alkalmával kisérni. A kormány, melly csupa — vagy legnagyobb részben — nagy urakból áll, e kérelmezésnek olly ostentiatióval benyújtását megtiltani akarja; e végett fölszólitást is bocsátott a polgársághoz, fölhiván azt a rend megőrzésére; egyúttal a londoni rendőrség, melly csak harmincezer föből áll, a Towerből fölfegyvereztetik. Igy tehát komoly szándéka van a kormánynak a kérelmezést megakadályozni, s ez fogja bukását okozni. „kérni szabad"; azt mondja a példabeszéd. Apponyi és Metternich kormánya nem engedte a kérelmező megyei küldöttségeket a trón elébe jutni, és a kérők követelökké változtak, kik által e gyönyörűséges „atyai kormány"

megbukott. Lajos Fülöp megtiltotta a reformlakomát, a reform kérését, s megbukott. Az angol kormány is igy fog járni, Ennélfogva csak azért imádkozzunk hogy szándékánál megmaradjon, mikép a pártosok előtt futó szent Dávid is csak azt könyörögte hogy: „uram bolonditsd meg az Achitofel tanácsát;“ a magyar is mondja: kit az isten megverni akar annak eszét veszi el. Vedd el uram az angol kormány eszét! hadd szegüljön ellen a méltányos a jogos kérelemnek: vedd el eszét azon kormánynak, melly milliókat költ a püspökökre s a királynéra akkor, midőn a nép milliónkint éhel hal.

Angliában 2 hónap mulva nem leszen lord és nem leszen királyné, mind a mellett hogy — a B. P. Hiradókint — „az aristocratismus az angol nép jellemében és természetében méllyen van gyökeredzve.“

Franczia ország. Párisban a háziurak némellyike e szent györgy-napi évnegyedre elengedte a házbért, ennek hirére a bérbenlakók ezeknek nagy tisztelgést tettek, mire mind több több házi úr követte a példát; ezeknek házaik zászlókkal jelöltettek ki, mellyek körül a munkások bucsút tartottak. A példa hatalma nagy, és igy történt hogy sok háziur állott e zászlók alá; a többi pedig, ki fösvénységből azt tenni elmulasztotta volna, most már erkölcsileg kényszeritve volt reá. A pénzcrisis miatt beállott aggodalmat és nyomort enyhitendők némellyek, fölszólították a gazdagokat hogy a szabadságfáknál megjelenjenek és a szegények számára adakozzanak; de egyetlen egy sem jelent meg. A szegény, a munkás nép már kétszer koczkáztatta életét s ontotta vérét és verte ki a zsarnokot, mig a filiszteus hitvány életét féltette s pinczéjébe bujt. Most újra a munkás még a napszámos is, csekély keresményéből a nemzeti kincstárnak ajándékot visz; de a filiszteus összecsalt tallérjait s aranyait újra megszámítja s a világért ki nem bocsátja kezéből. A durva neveletlen napszámos, az úgynevezett betyár is tud lelkesülni a szabadságért a hazáért, mert bir becsületérzéssel: a gazdag filiszteus nem bir lelkesülni mert nem bir becsületérzéssel. — A durva, farragatlan napszámos, a „betyár“ fölkel a zsarnok ellen s életét teszi koczkára; a filiszteus a háziur meghúzza magát a hatalmas előtt, s csak a mesterlegényt, a zsidót, a napszámost sanyargatja: szóval a filiszteus ollyan mint az eb, mert ez is farkat csovál hizeleg a szép öltözetüek előtt, ellenben a rongyszedő zsidót, a koldust, a drótos tótot, szóval a szegényt — ha mindjárt őt nem bántotta is, nem csak hogy megugatja de ha szerét teheti meg is marja. — A lombardok segitségére Franczia-ország 60 ezer katonát ad Ausztria ellen, — a Moniteur szerint e tábornak vezérei Paragvay d'Hilliers, Lauriston és Oudinot. — Abd-el-Kader, ki az ideiglenes kormányhoz kérelmet nyujtott be miszerint szabad legyen neki Meccaba menni és ott a próféta sirjánál imádsággal tölteni életét; és ki egy úttal az élő istenre, Mozesre, Jézusra és Mahomedra megesküdött hogy Franczia-ország ellen mit sem fog kezdeni — Pau kastélyba vitetik, tudtára adatván hogy ott is ép úgy imádkozhatik mint Meccában. — E derék ember volt az ki a franczia katonák fejére jutalmakat tön, ki a franczia foglyokat lenyakaztatta; kit emberséggel megszelidíteni nem lehetett; csuda-e ha benne, ki még mindig megtörte hitét végre már nem biznak? April 6án indult el Párisból Herveg szabad csapatának 8dik dandára Németország felé; a német democrata-clubb Strassburgba tétetett át, hogy az eseményekhez közelebb legyen. Lengyelország megszabaditására egy európai társulat keletkezett, székhelye Páris. Ledrü-Rollin köriratot küldözött szét a biztosokhoz, mellyben inti őket hogy a nemzetiőrség tiszteinek választásakor, a legutolsó embernek is szabad legyen szólni, s igy kiismertethessék az, kiben ész lakik.

Németország. A frankfurti szövetség-gyülési bizottmány — melly a jövő nemzet-gyülésig müködik, összetartásra szólit föl minden németet, mondván; „még a respublica vagy monarchia kérdése se zavarja meg egyetértésteket, mert az alkotmánynak nem formája de lényege az mi a szabadságot biztositja.“ — Természetesen igen aggódnak a fölött, mit fognak a választások eredményezni, közönségesen hiszik hogy a republicanus párt kisebbségben leend (?) mivel az igazi republicanusok is a monarchia mellett fognak szavazni, abbeli félelmük miatt hogy a respublica szakadást idéz elő a német szövetségben, melly ujabb becsü szerint 45 millió lakost számit. Annyi bizonyos hogy a republicanusok igen élénk tevékenységet fognak a választások körül kifejteni, gyámolitva a sok helyütt kézzelfoghatólag nyilvánuló, de még is eltagadt népszellemtől. Névszerint Würtembergben és Badenben, bármint hazudozzanak is a kormány hirlapjai, mintha ott a német respublicára senki sem gondolna komolyan, a nép világosan és érthetően kivánja azt. Ugyanitt a határokat védeni jött seregek ellen igen ingerült a nép és azt mondja hogy Franczia-országból a népre senki sem fog rontani, ha igen akkor a nép tudni fogja magát védeni, a pecsovicsokat védő sereget pedig a nép nem fogja nem akarja tartani. A seregek szelleme szinte annyira megváltozott, hogy az illustrissimusoknak fogai vaczogni kezdenek töle. Constanczban egy röpirat egyenesen kimondja hogy „az idegen seregek“ — érti a más német fejedelem hadait — behozatala reactionalis. Wilmos határgrófnak mind hadminiszterségét, mind a 8-ik hadsereg parancsnokságát letenni kellett, miután ezen röpirat nyilván kimondja hogy ő nagyméltósága népszerületlen és nem méltó a bizalomra. — Mit tett volna ezen úri ember még csak 3 hónap előtt is egy illy fölszolitásra? Legalább is 10 évi börtön büntetést kért volna az iróra, és most! most hátrál. Mondom én mindig; nincs a Jézus Krisztusnak jámborabb népe mind a nagy urak, — ha a nép isten igazában rájuk ijeszt. Donaueschingenben a nép összegyülekezett és Beck miniszter kicsapattását követelte; Maucler titkos tanácsos is közkivánatra elkergettvén, a király ez embernek, ki minden reactionalis intézkedések vezetője sőt lelke volt, a nép pénzéből 10 ezer váltóforint nyugdijt rendelt, a mi iszonyú ingerültséget okozott. És méltán is, mert avagy mit szólnánk mi magyarok ha királyunknak eszébe jutna „a régi országnyomorgatókat,“ Apponyit vagy Metternichet a mi pénzünkből nyugdijjal látni el? Nemde nálunk is elvesztené a király népszerüségét illy tette által? Melleiningenben egy udvari marsal, egy gyalázatos ember Minutoli nevü, lakása előtt agyonlövetett. (Próficziát!) Ulmban a lakosság a „rend“ fentartása végett küldött ausztriai sereget egyhangulag, igen roszul fogadta, hijában beszélnek arról hogy szükséges; a nép azt nem hiszi.

Tudvalevőkép Ulm is egyike a szövetségi erőségeknek, mellyeket nem a város fejedelmének hanem a szövetségnek serege tart megszálva. Ulmban a várerősités körül

(épen úgy mint nálunk Komáromban) némelly polgárházak és telkek voltak, mellyeket (mint Komáromban is) a „fortificatio“ megváltott, (az az feliből harmadából kifizetett) s a szövetség tehát Pritwitz örnagynak, minthogy a polgárságot jól rászedte a kibecsüléskor, 20 ezer tallér jutalmat adott. Mennyi lehet azon összeg mellyel a polgárság megkárosittatott? Berlinben azon hitben élnek hogy a gyülölt és elkergetett burkus koronaörökös, Londonban az orosz követtel értekezik a szándékba vett contrarevolutio felöl. A nyárspolgárok, kik marcz. 18án vitézül meghuzták magukat a pinczékben, a fegyvertár fölnyitásakor igen siettek fegyverhez jutni, és a katonasággal fraternizálnak, a revolutio hősei ellen pedig a gyilkos királlyal tartanak; szóval Berlin egy második de sokkal radicalisabb eredményü revolutio előestéjén áll. A király a honvédeket csak lasankint fegyverzi föl, a mi ismét gonosz szándékra mutat, hihetőleg vagy Németországot meghóditani, vagy a régi rendszert akarja visszaállitani. Ebben, legalább a pomeraniai hizott földesurak és hizlalt polgárok a mennyiben rajtuk áll, szives örömest fognák segiteni, mert már „a proletariusok“ ellen (Buda-Pesti Hiradó igy nevezné öket: „kiknek semmijük sincs“) igen nyiltan kimutatták foguk fehérét; a berlini nép győzelme hirére először megijedtek, azután dühösködtek fenyegetődztek. — Azonban, Stralsundban épen a bukni készülő dühös bureaucratia és aristocratia meg az absolutismus boszantására a berlini elestekért gyász isteni tisztelet tartatott, s a birogratia melly annyi évek óta nyomorgatta a népet az aristocratiával egyetemben, tudja hogy kiben nem bizhat, tudja hogy ki fogja értük vérét nem ontani. Kölnből a gyilkos királynak Berlinben tudtára adták hogy ne komédiázon tovább, kergesse széjjel az országgyülést, s s ne választassa meg általa a nemzeti képviselöket, kiket illy minőségben elismerni senki sem fog. — Ezen országgyülés tehát april 10kén csakugyan isten hirével szét is ment, helyébe majus 22ére népképviselők fognak egybegyülni. — A slesvig-holsteiniak és a dánok előcsapatjai közt már volt verekedés, mellyben a dánok 1 tisztet és 2 közvitézt elvesztvén visszanyomattak. Ők is úgy tesznek mint a törökök, ha valamelly városba érnek az előkelöket összefogdossák és kezesekül magukkal viszik; azonkivül kalózleveleket is osztanak ki hajósaik közt, s ezek már két burkus kereskedő hajót el is foglak.

Ausztria. A Theaterzeitungban gróf Hoyos kérdi a „nagylelkü magyar nemzet“ vajjon mit teendő lészen most, miután két magyar „gavallér“ gr. Zichy és gr. Pálfy Velenczét, „Europa legerősebb városát“ egy kardcsapás nélkül hütlenül gyalázatosan föladván, „urokat császárjukat“ elárulták. A nagylelkü magyar nemzet, épen azért mivel nagylelkü, nem vágyakodik, nem szorul a más nemzet szabadságára hogy azt elrabolja, s nem szorul ollyan Hoyos-féle emberek becsültetésére hogy azt megérdemelje; és nem szorul a Metternich-féle kormány jutalmára hogy azért hohérlegény szerepét vigye testvérei az olaszok ellen. A mit Zichy és Pálfy tettek, tették mint szolgái az absolut kormánynak, a szabad magyar nemzet arról nem felel; nekünk sem urunk sem császárunk nincs, de van királyunk, ez pedig Velenczét és Lombardiát visszafoglalni nem akarja. Ha ti jezsuiták, bakói kormányzástok által föllázitottátok Olaszországot, csendesitsétek le, ha minket akkor midön a rendbontó szabályokat életbe léptetétek nem kérdeztetek, tehát most sincs semmi közünk hozzátok. Ha megfőztétek egyétek is meg.

Ugyancsak a bécsi lapok, mellyeknek szerkesztői ennekelőtte csak a korbácsot és gyilkot kezelö kormány mellett nyilatkozhattak, most pedig ugyanezen kormány által megvéve vannak, — azt predikálják hogy Ausztria nagysága legyen szivünk fökivánata, tetteink förugója; oda munkáljunk, miszerint Ausztria előbbi terjedelmét ne csak megtartsa, hanem még gyarapodjék is: szóval adjunk minél több pénzt, s ontsuk vérünket a végett hogy Fiquelmont minél több embert tehessen szerencsétlenné, minél több emberrel bánhasson ugy, mintha isten nem is volna. Hogy bennünket rászehessenek azt hireszteltetik a legpecsovicsabb leghitelvesztettebb lapban, a zágrábi német ujságban, hogy a körülmények megváltozván, minek a felelös magyar miniszterium? legyünk közös miniszterium alatt. Illy közösség ellen azonban még a csehek is tiltakoznak, a mennyiben jól tudják, hogy „közös lónak túrós a háta.“ Legujabban az ausztriai császár azon adósságnak, mellyet béke idöben tett, és a melly nem kevesebb mint három ezer millió váltó forint, egy negyedrészét ránk akarja ruházni, és temérdek sokat beszél „a nagylelkü magyar nemzet“-röl; a nagylelkü magyar nemzet pedig soha sem fog olly ostoba lenni, mint az egyszeri holló, melly szájából a falatot kiejtette midön azt öt dicsérő róka unszolására énekelni akart. Az ausztriai császár hirünk és beegyezésünk nélkül csináltatta az adósságot, tehát fizesse is ki hirünk nélkül. Ha nincs pénze, vegye zár alá Metternichnek, Lajosnak, Albertnek és azon tanácsosoknak javait, ki az iszonyú adósságot csinálták. Ugy is az angol banktól kérdezték mit tevök legyenek azon 100 millióval mellyet Metternich oda takaritott? Itt kérdezéseknek helye nincs; azon 100 milliót Metternich a státustól rabolta el, tehát vissza kell foglalni a státus számára. De különben is Ausztria gyilkos háborut visel saját alattvalói az olaszok ellen, s e háboru hetenkint legalább 3 millió huszasba kerül, — mert ott a banknótát nem fogadják ám el — azt pedig egy józan ember sem fogja föltenni a „nagylelkü magyar nemzet“-röl, hogy ö illy utálatos czélokra pénzt fog adni akkor, midön magának is szüksége van rá. A kinek pénze nincs, ne folytasson háborut. A ki adósságot csinált fizesse ki. Az én adósságomat nem fizette ki az ausztriai császár, bizony én sem fogok az övéből semmit is kifizetni.

Magyarországnak adóssága nincs, az ausztriai császáréhoz pedig semmi közünk!

Én csupán a bécsi népet csudálom melly illyen gyalázatos kormányt még türni bir! Lenne itt köztünk illy Fiquelmont-féle kormány, fogadom istenemre hogy egy hétig fen nem állhatna, és Fiquelmont szorultságában talán még prücsöklyukba is elbujnék.

Vasvári Pál arczképe kapható Pesten, Emich és Magyar könyvárusoknál. Ára 40 kr pp.

A bejött öszveg forditatik a 15ki martiusi emlékre.

3—3

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Lukács László.

33.

Pest, péntek

HETILAP.

april. 28. 1848.

ENCYCLOPEDICUS TARTALMU FOLYÓIRAT KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
A KÖZGAZDÁSZATRA, MŰIPARRA ÉS KERESKEDÉSRE.

Előfizethetni az Iparegyesület szállásán a szerkesztőség hivatalában (Ujvilág utcza Ilkey-ház 2-ik emelet) vidéken pedig minden postahivatalnál félévre helyben 4, postán 5 ezüst forintjával. Egész évre kétszer annyival. — Megjelenik a Hetilap minden kedden és pénteken legalább egyegy tömött iven. Ha tárgybőség kivánandja $1^1/_2$ sőt két iven is. — Iktatmányi dij: egyszeri hirdetésnek minden petit hasábsoráért 3 kr., kétszeri hirdetés minden petit hasábsoráért 5 kr., háromszori hirdetés minden petit hasábsoráért 6 kr. c. p.

SZERKESZTŐI JELENTÉS.

A censurával együtt az iparegyesületnek lapkiadhatási szabaditéka is megszünvén; továbbá átalakulásunk által föltételezett bokrosabb foglalkozásaim miatt a szerkesztőségről lemondani kényszerülvén: a Hetilap e jelen számmal megszünt. — Előfizetőinknek azonban e félév végeig (Junius 30-áig) a censura eltörlésekor keletkezett, hetenkint hat közép nagyságú iven megjelenő „Marczius tizenötödike“ czimü napi lapot küldendjük meg. De ha valakinek az ellen kifogása lenne, ne sajnálja velünk (Ujvilágutczai Ilkei ház 2-dik emeletében) ezt tudatni, és a még hátralevő 2 hónapra esendő pénz illetőségét (1 fr. 40 kr. c. p.) bármikor visszakapni fogja. Költ Pesten, apr. 27. 1848.

Fényes Elek.

Tartalom:

A magyar király és a cath. clerus. (Tót M.) — Egy szó a pesti egyetemi mérnöki növendék ifjusághoz. (Kruspér István.) — Védegyleti emlékeztetés Augsburgból. (Weisz Ferdinand.) — Constant Benjamin véleménye a municipalis hatalomról. (Vége. Perlaky S.) — **Budapest.** — **Vidéki hirek.** — **Nyilatkozat.** — **Vegyes közlemények.** — **Hirdetés.**

A magyar király és magyar cath. clerus.

II.

Elöbbi czikkemben úgy hiszem elég világosan előadtam azt, miszerint egyátalánfogva helytelen sőt bünös merénylet volna, a király udvara fényét növelni akarván, azt irigységnek és veszedelemnek tenni ki évenkinti 3 millió ez. forint megadása által. Szólok most a cath. clerus fényéről, mellyet elég furcsán, az érdeklettek a menyországgal, az üdvösséggel ugyanazonositani szeretnének.

Ha a királynak — mint világi hatalomnak — udvara nem a dús gazdagság, nem arany és ezüst czifrázatok, nem drágakövek által tétetik fényessé hanem inkább az ő szelleme által: mennyivel inkább áll ez az egyházról?

Az ó korban az egyiptomi, babiloniai, görög és római indiai stb. vallásoknál a papok, úgy az ujabb korban leginkább a cath. papság nem csak a mennyek országát tulajdonitották maguknak, hanem mindenféle prakticával, leginkább a népnek mesterséges elbutitásával, a földi hatalmat is kezükre kaparitották. Az egyiptomi papok a hitből tudományt csináltak, épen mint a keresztény papok is; — ők nem állottak a világi hatóság alatt hanem fölött. —

Én most egyedül a magyar cath. clerus dúzs jövedelmeiről szólandok s arról: vajjon a joggal és a tulajdon szentségével megegyeztethető-e, ha a nz. gyü. a papságnak kezében hagyja ugyan a menyországot, de a földi javak fölöslegét elveszi tőle.

A papi javakért küzdő tisztelendő szent atyáknak egyik leghatalmasabb argumentuma ez szokott lenni: „a papi javak királyaink kegyességéből adattak a templomok-

nak és püspököknek; adattak az isteni tisztelet fénye, a tanitás és a szegények gyámolitása végett.“ — Ha a királyok adták, igen rosszul tették, mert azt adták a mi nem volt övék; mert adták leginkább a nemzet beleegyezése néikül, s igy a nemzet azon javakat teljes joggal visszaveheti. Ki adott a papságnak javakat legelsőbb? I István királyunk,-kinek felesége keresztény német asszony volt. Ezzel jöttek be országunkba több német vitézek és sok papok, kik az ujdon megtéritett fejedelem lelkiismeretét — szokás szerint — csak hamar hatalmukba keritették, a királyt kegyessé — nem akarom mondani hogy kegyeskedővé — tették; attól mindenféle szin és ürügy alatt tetemes javakat csikartak ki. Igy történt hogy azon szent férfiak, kik harczias és bár délczeg de becsületes pogány őseink nyelvét nem is értették, azoknak uraivá lőnek és István decretumai által azokat szabadságuk elvesztésével büntethették ha a cath. hitre át nem tértek ha pedig áttértek akkor fizették a papi tizedet; ha makacs'kodtak és „fontolva haladni“ akartak, ott voltak a szent király asztaláról élő német vitézek, azok rendre utasitották őket. Igy történt, hogy többeket ne emlitsek, a sümeghi főispánynyal, Kupával is, ki az erővel behozott idegen római hitnek erővel állott ellent, de mint tudjuk szerencsétlenül, mert életét veszté és Sümegh (Somogy) megye, mivel a „lázadóval“ tartott, a tizedet büntetésül örök időkre a szentmártori ápáturnak fizeti. (Az az hogy már nem fizeti.)

Ebből látjuk hogy nálunk a római cath. clerus eredete s vagyonossága, nem szabadon nem önkényt kötött szerződéseken, nem ajándokon, hanem ököljoggal fegyverrel szerzett hatalmon, dictált törvényen alapult.

Később a papok annyira hatalmukba keritették István királyunkat, hogy a szabadsággal meg nem egyeztethető rendeleteket bocsátna közre „az egyház fénye“ növelésének tekintetéből. Illyenek voltak a templomok épitéséről fölszereléséről, az ünnepek szigorú megtartásáról a templomba menésről stb. hozott rendeletek, mellyeket meg nem tartani súlyos bün volt.

Hogy pedig a megszületett hierarchia erősebb és méllyebb gyökereket verjen, a papok a koronaörököst is hatalmukba keritették annyira, hogy az, noha nőt vett még is szüzességi esküt tőn. — Ennyire uralkodtak lelkiismeretén.

Sőt még a király vérrokonait is elüldözték közeléből, mert mindjárt a második király (Péter) már német s a szabadságnak halálos ellensége volt. —

István, ki a dézmát a tizedet s vele a nép szolgaságát*) és a papok uraságát legelőször — erőhatalommal — alapitotta meg, ki nemzetére idegen fegyverrel idegen vallást tukmált, ezért az általa meggazdagitott papoktól szentnek declaráltatott. (Ellenben a nemzetet szerettelt, annak javára törekedett, erélyes, s a papságot illő korlátek közt tartott királyunkat Kálmánt, történetirói, a papok, a legsötétebb szinekkel fösték le.)

*) Annak, hogy a római hit erővel akasztatott a magyarok nyakába, elég bizonysága az, hogy I. András megválasztásakor Gellért csanádi püspököt a kelenhegyről letaszitották, a papokat széliben öldösték, Andrástól a kereszténység vallásnak s a tizednek megszüntetését követelték. Továbbá 15 évvel később is, I Béla királytól Sz. Fejérváron ugyan ezt kérték. Tehát István megkeresztelkedése után még 60 év mulva sem kellett nekik az idegen, a szolgaságot megalapitó vallás. T. M.

Az egyház fénye pedig a jámbor erkölcsös fölvilágosult népben áll, de nem ám a 6 lovas hintón parádézó püspökben vagy érsekben.

Miután pedig a papi javak további rendeltetése a nép tanitása volt, illő sőt kellő azokat eredeti czéljukra fordítani, azaz néptanitókat fizetni belőlök és nem püspököket tartani. A római vallás érsekei püspökei most az országnak évenkint 8 millió v. forintjába kerülnek, és a néptanitás égbe kiáltó szegény állapotban teng, népünk a legsajnálatra méltóbb tudatlanságban él; pedig ha igazán a néptanitásra fordíttatik ezen 8 millió v. forint, úgy azon 8 ezer falusi tanitót lehet eltartani. Egy ezer forint évi fizetésre pedig falusi tanitónak, ugyancsak derék embert lehet ám kapni. Illyenek közt akárhány akadna ki mostani 100 ezer forint jövedelmü püspökénél többet érne.

Magyarországon mintegy 14 ezer falu s mező-város van; de minthogy túl a Dunán és a felföldön 10 falu sem akkora mint az alföldön egyetlen egy; minthogy továbbá ezen apró falvak olly közel esnek egymáshoz, miszerint 4 5-ből is összejárnak nemcsak a gyermekek hanem még a tyukok is; ennélfogva ha 14 ezer helyett csak 8 ezer iskolatanitót veszünk föl szükségesnek, inkább többet mint kevesebbet kértünk. A nyolczezer tanitó közül mindegyik kapjon ezer váltó forint fizetést, és akkor képzett, derék férfiakban válogathatunk. Nyolcz ezer derék tanító pedig csakugyan sokkal inkább fölvilágositandja a népet, mint néhány püspök. — Az mit sem változtat a dolgon, hogy volt nehány püspök meg érsek, a ki a tudományokért valamit tett; mert ha egy tett is valamit, a többi semmit sem csinált vagy csak botrányt és adosságot.

Tóth M.

Egy szóa pesti egyetemi mernöki növendék ifjúsághoz. *)

Azon hir szárnyal hogy Peczelt tanár úr az egyetemi tanuló ifjúság kivánatára le fog lépni a tanitói pályáról, és Petzval tanár urat nevezik az ifjúság jelöltjének a gyakorlati mértan, és vizépitészeti tanszékben. Szabadjon nekem mint távol lakónak, ki a szóban lévő tanárokkal semmi összeköttetésben nem lévén, párt érdekektől nem vezéreltetem véleményem nyilvánitásában, az ifjuság ezen demonstratióját némi igénytelen észrevételeimmel kisérnem; nem lévén más czélja soraimnak, mint az ifjúság gondolkodása módjának irányt adni. Kötelességemnek ismerem előlegesen is őszintén azt nyilvánitni, hogy én mind a két nevezett egyén iránt hő tisztelettel viseltetem, s tudományos müveltségüköt becsülni tudom; nem is személyek ellen emelem fel szavamat, hanem azon elvek irányában, mellyeket ezen egyének képviselnek. A mint a nevezett tanár urakat ismerem, nem hibázom ha azt állitom hogy Peczelt tanár ur előadási rendszerében a gyakorlati, Peczval tanár úrnál pedig a theoretikai elem túlható. Ezen nehány szó már megvonta a demarcationalis vonalt; mindkettőjöknek külön hatás kört tüzött ki, mellyben mozogván, egyenlő tanitói buzgalom mel-

*) Sajnáljuk hogy lapunk e mai számmal megszünvén, az ellenvéleményt, bár e végett megkérettünk, már el nem fogadhattuk. Szerk.

lett egyformán áldástele müködhetnek, cseréljük fel a szerepeket, és a jótékony hatás egyszerre csökkenni fog. Ezt ugy gondolom senki kétségbe nem hozhatja. A fennforgó tárgy tehát ezen kérdés megfejtésében központosúl, mellyik elemnek kell a gyakorlati mértani és viziépitészeti tanok előadásában tulnyomóságot követelni, különös tekintettel lévén a magyarhoni mérnöki növendék ifjuság elökészületi képességére? A magyarhoni mérnöki egyének kiképzése igen stereotyp természetü, kilépünk a bölcselkedési osztályból, mellyben az elemi mathesis rövid kivonatban előadatik, mint a tapasztalás mutatja többnyire a tanitó hivatlansága miatt kevés sükerrel; s alkalmazzuk magunkat valamelly mérnök oldala mellé. Két évi gyakorlat alatt megismerkedünk néhány fölmérő eszközökkel, s egy vagy más felmérési rendszerrel; de ezen ismeret teljességgel nem alapos, inkább csak mechanikai jártasság, hibázván a szükséges theoretikai alap; a rajzolatokkali bánás nagyobb részint alárendelt érdekü tárgynak tekintetik. Ekkor felmegyünk a pesti egyetembe, hogy szakbeli ismereteinket kiegészittsük. Kérdem most, meglehet-e jelen időszakban a szerzett gyakorlati ismeretekkel elégedni? ha igen: akkor az előadásban a theoretikai ellem túlnyomóságot igényel; ha nem: akkor a gyakorlati elemnek kell adni elsöbbséget. Ön tapasztalásom — mint egykori mérnöki növendék, s később mint segédtanitó a bécsi müegyetemben a gyakorlati mértani szakban — azt tanúsitja, hogy ritka eseteket kivévén, gyakorlatunk egyoldalú volt. Megismerkedtünk a méröasztallal, de más szöglet. mérő eszközöket nem láttunk, söt nem csak az: történetesen azon két évi gyakorlat ideje alatt csak az intersectió vagy csak a körületböli felmérési rendszerrel foglalkoztunk, mert a felelös fönök meggyözödése szerint ez vagy amaz rendszer ad biztosabb eredményt; okszerü-e ezen meggyözödés? azt a mérnöki növendék még megitélni nem képes, mert sem theoretikai sem gyakorlati vizsgálatára nincs elegendö kiképzettége, tehát jurat in verba magistri. Tegyük föl most az egyetemi tanár csupán csak theoretikai szempontból müködik, nem ereszkedvén a gyakorlati térre, s bebizonyitja azt, hogy az intersectio nagyobb biztosságot nyújt, mint a körületböli felmérés: a szorgalmatos ifju azt általlátja, s igyekezik, mihelyt önállásra jut ezen tökéletesebb rend szerint dolgozni. Igen de a gyakorlati fogások, s jártasság birtokában nincs, mert fönöke minden munkáját a körületböli mérési rendszer szerint dolgoztatja, ott áll tehát, a hol ez elött két évvel állott, s nem fogja magát olly könnyen tájékozhatni az elöjövö hibás metszések megitélésében; mellynek következése az, hogy lassabban halad, s a jobb rendszer daczára is hibás dolgozatot kap, és visszamegy a hibásabb rendszerre, mellyben nagyobb gyakorlati jártassága van. Söt tovább megyünk: a mérnöki növendék olly szerencsés volt, hogy egy egész falu határának fölmérésével megbizatott fönökétöl, melly munkát ö ön erejével két, három, négy szakaszokban hibátlanul is véghez vitt; de a munka kiterjedettsége még nem igényelt más mérőszert, mint az asztalt; később önállásra jutván megbizást kap egy uradalom egy testbeni felmérésére, vagy egy több mértföldekre nyúló viz folyamatjának felvételére. Itt már az asztallal mérés csak egy elörebocsátott háromszög-mérésre támaszkodva kielégitö; arra pedig egy tökéletesebb szögletmérö eszköz kivántatik. Igen de olly szögletmérö mindig holt töke ha hasznát gyakran nem vesszük, s

ritkán jutunk ollyan állapotba, hogy hasznát vehetnénk; mi csuda tehát, ha magán egyének illy eszközzel nem birnak, s gyakorlati két évben nem volt szerencsénk vele megismerkedni. Az egyetemi előadások alkalmával megláttuk, s külsejét megnéztük; de belsejét, s egyes részeinek czélját nem láttuk által: most a gyakorlati életbe kilépvén dolgoznunk kell vele. A milly könnyü azt kimondani, hogy ha valaki egy mérö eszközt ismer, a többiekkel is tisztába jön ha kezébe kerülnek: olly nehéz ezt gyakorlatilag valósitni; ezen vallástételt kénytelen minden elfogulatlan megadni, ki valaha theodolittal szögletet mért. A lejtmérési gyakorlatról nem is szólok, mert ebben úgy szólván semmi tapasztalást nem nyerünk, miután még több hivatalos állásu mérnökök léteznek, kik egy országút kitüzésében a lejtmérést feleslegesnek tartják: ámbár ez időszakban a vasúti és vizszabályozási munkálatokban nagyobb fontossággal bir mint maga a felmérési munkálat. Pedig olly egyszerü bánásmód léttére, olly nehéz hibátlan lejtmérést előállitni, az eszközök külömbfélesége sehol sem tünik olly nyiltan fel, és sehol sem feltételelezi az eszköz ismeretét a hibátlan és sebes haladás úgy, mint itt. Megyözödésem tehát oda megyen ki, hogy az egyetemi előadásokat gyakorlati munkálkodásnak kisérni kell; itt kell a növendéknek megismerkedni minden mérö szerekkel, minthogy 1 országos képző intézetről fel lehet tenni, hogy annak egy mérö eszköz sem drága. Itt kell neki a külömbféle felmérési rendszereket gyakorlatilag öszvehasonlitni, itt kell neki azon gyakorlati fogásokkal megismerkedni, mellyeket szóbeli előadásban egyszerüségük miatt a tanúló pedantismusnak keresztel, pedig a gyakorlatban lényeges könnyebbségül szolgálnak. Csak ugy lehet reményleni, hogy az ifjú minden elöfordúló esetben kiismeri magát, s hibás eszközökkel is jó dolgozatot teremt elö. Átaljában ha valaki tölem kérdezné mi a gyakorlati mértan? azt felelném rá. A gyakorlati mértan a mérö eszközök tökéletes ismérete: A vizi épitészeti tan előadása még világosabban követeli a gyakorlati elem tulnyomóságát, minthogy itt a részleteknek, az anyagoknak gyakorlati ismérete épen olly nagy fontosságú, mint azon elvek ismérete, mellyek szerint a részekből az egésznek alkottatni kell; itt véleményem szerint ha nem lehet is a középponti intézetben tökéletes praxist nyújtani, legalább meg lehet a már fennálló vizi épitményeket a tanár vezérlése alatt vizsgálni, a részletek mértékeit, alakját s öszveillesztési módját szoros vizsgálat alá vetni, s az által az ifju lelkében olly tiszta képet alkotni a nagyszerü épitmény iránt, hogy előfordúló esetben azt mintáúl használhassa; s nem kétlem hogy rövid idö alatt biztosan fog gyakorlati körében müködni. Ezen nyilatkozatban központosúl meggyözödésem s hogy ha a tanulni akaró egyetemi ifjuságot némü megfontolásra ébreszthettem, czélom tökéletesen elértem. A tanitói, és tanulási kényszeritös megszünt, minden ifjú attól tanúlhat, kiben legtöbb bizodalma van. Nem birja Peczelt tanár ur az ifjuság bizodalmát, és csak egyéni kifogást tud ellene tenni? akkor nyilatkozzék más egyén iránt, kiben bizodalmát veti: de tanitási rendszere ellen szegülni, meggyözödésem szerint öngyilkolás. Különben Peczelt tanár urnak az egyetem forró halával tartozik azon hö buzgalomért, mellyel a tudomány ügyét a megboldogült egyetemi igazgatóság elleniben felkarolta, melly azon elvet pártolta: hogy a tanár csak olly kérdést tehet végvizsgálat alkalmával, mellyre a felelet a kézi könyvben bennfoglalta-

*

tik. Azt akará tudniillik az igazgatóság mondani, hogy nem az a kérdés mit tud az ifju ? hanem mit tanult ? Azt kérdezi-e az élet? Arra a feleletet mindenki józan okosságára bizom. — Irtam Bécsben Aprilis 18-án 1848.

Kruspér István

Védegyleti emlékeztetés Augsburgból.

Az Allgemeine Zeitungnak egyik legközelebbi számában olvashatni:

Augsburg. A német munka keletét elömozditó egylet. Áthatva a meggyőződéstől hogy a szomoritó helyzetnek, mellyben a német hazában és városunkban a kis és nagy ipar most van, hathatós gyógyszerét kell föltalálnunk, ha meg akarjuk akadályozni, nehogy a szorgalom mühelyei romokba düljenek, s éhhalál ne köszöntsön be ezernyi családoknál: mi alólirottak ma egyesületbe léptünk mellynek föladata leend a német munkának kelendösitése. El vagyunk határozva szóval és irással arra hatni, hogy a német nemzetnek fölébredt önérzete a német iparnak is hasznára legyen e nehéz időkben — hogy elenyésszék ama bünszokás minden osztályokban, melly a külföld készitményeinek elsöbbséget ad, bár a honi müvek szinte megfelelnek az izlés és divat minden méltó igényeinek. Augsburg a hazának ez életkérdésében zászlóhordó akar lenni. Ez német munkát kelendösitö egyesületnek azonban, ha nagyban akar hatni, tagjait száz ezerkint kell számitania. A vámegyletben szövetkezett Németország, külföldi munkásoknak eddig évenkint még többet fizetett 60 milliónál. E millióknak német munkát kell segiteniök ha népünknek a testvérek insége iránt szive van. Különösen a hölgyekhez fordulunk. Nem nagy áldozatot kivánandunk tölük, csak lemondást az idegen kelmék iránti elöszeretetröl, csak fillért a német munkás könnyeinek eltörléséhez. A német hölgynek most is azon sziv ver kebelében, melly azon nénjeiben dobogott, kik a szabadsági harczban, nem levén értékesebb holmijok, már szép hajaikat vágták le s vivék a haza oltárára áldozatul. Föleg bennök bizunk nagy föladatunk körül. És Augsburg példája a német hazának minden városait követésre inditandja. Az alólirott választmány mindenek elött a családföket s önálló családtagokat hijja föl aláirásra, melly kötelezendi hogy ezentul a német munkát istapolandják. April 10. 1848: —

Mult számban megjelent levelemben Garay Imréhez azon véleményemet találtam kifejezni, hogy Németországnak minthogy saját kormányai vannak, védegyletileg intézett iparvédelemre nincsen szüksége.

Ugy látszik a német öntudat más véleményben van. A védvámzatok mellett még védegyletet is szükségel.

Emlékezzünk vissza mi is védegyleti kötelezettségünkre és még inkább azon gyarmati elhagyottságára iparunknak, melly mindenegy honfi háza küszöbén kiáltott védelemért az idegen ellen.

A kormánynak, a magyar kormánynak kétségtelenül lesz módjában többnemü olly intézkedéseket tenni, mik a magyar iparnak igen hathatós gyámolitásaul szolgálandanak. De mind ez intézkedés egyelőre csak vetés leend, mellynek aratása csak később következendik be. Addig, mint Augsburgban, ugy nálnnk is, az egyesek honleányok és honfiak lelkességétől, kötelesség-érzetétől kell iparunk védletét mind várnuk mind megnyernünk.

Weisz Ferdinand.

Constant Benjamin véleménye a municipalis hatalomról.

(Vége.)

Foederalismusnak nevezték eddig a kormányok szövetkezését, mellyek viszonylagos függetlenségüket megtartották, és csak külső politikai kötelékek által tartattak össze. Ezen institutio rendkivül hibás. A szövetséges statusok egy részről az egyének vagy tartományok részei fölött olly törvényhatóságot igényelnek, mellyel birniok nem kellene, és más részről, a középponti hatalom ellenében olly függetlenséget, mellynek léteznie nem kellene.

Igy a foederalismus megegyeztethető mind a belső zsarnoksággal, mind az anarchiaval kivülről.

Az állodalom bel alkotmánya és kül viszonyai szoros összeköttetésben vannak. Oktalanság ezeket elválasztani akarni, és az utóbbit a szövetség felsöbbsége alá helyezni, mig az elöbbinek teljes függetlenség hagyatik. Midön valamelly egyén kész másokkal társaságba lépni, joga, érdeke kötelessége azok magán életéről fölvilágitást szerezni magának, mert magán életüktöl függ ö iránta kötelességök teljesitése. Hasonlag a társaságnak, melly más társasággal akar egyesülni, joga, kötelessége, érdeke annak belszerkezetéről magának fölvilágitást szerezni. Söt viszonos befolyásnak kell közöttök életbe lépni ezen belszerkezetre nézve, mert alkotmányaik elveitől függhet illető kötelezvényeik végrehajtása, az ország biztossága, például, megtámadás esetében; következöleg minden részleges társulatnak, minden töredéknek kisebb vagy nagyobb függésben kell lenni, bel-szerkezetére nézve is, az általános társulattól. De ugyanakkor szükséges, hogy belső intézményei a részleges töredéknek, mihelyt az általános társulatra semmi befolyással nincsenek, teljes függetlenségben maradjanak; és valamint az egyéni életben, azon résznek, melly a társodalmi érdeket semmiben nem veszélyezteti, szabadnak kell maradnia, ugy mind annak, mi az egészet nem sérti a töredék életében, hasonló szabadságot kell élveznie.

Illyen a foederalismus, mellyet köztünk fölállitni nekem hasznosnak és lehetségenek látszik. Ha ez nekünk nem sikerül, soha nem lesz nyugott és állandó patriotismusunk. Azon honszeretet melly a helybéliségekből ered, különösen korunkban, az egyedül valódi. A társodalmi élet élvezetei mindenütt föltalálhatók. Csupán a szokások és emlékek azok, miket föl nem lelhetni. Le kell tehát kötni az embereket azen helyekhez, mellyek nékiek emlékeket és szokásokat adnak; és ezen czél elérésére, szükséges nekiek otthon, községükben, megyéjökben annyi politikai sulyt engedni, mennyit az általános kapcsolat sérelme nélkül lehet.

A természet kedvezne a kormányoknak ezen irányban, ha ellent nem állanának nékie. A helybéliség patriotismusa föléled mintegy hamvaiból, mihelyt a hatalom kezeköryit tettein. A legkisebb községek elöljárói tetszenek magoknak azokat szépitni. Gondosan fenntartják ott a ré-

gi emlékeket. Csaknem minden faluban van egy tudalékos, ki örömest elbeszéli paraszti krónikáit s kire tisztelettel hallgatnak. A lakosok mind abban örömüket találják, mi őket azon bár csalóka szinben mutatja, hogy nemzeti testbe szerkesztve és külön kapcsokkal vannak egyesitve. Látható, hogyha ők ezen ártatlan és jótékony hajlam fejleményében föl nem tartóztatnának, csak hamar alakulna bennök a községi, városi, megyei becsületnek egy neme, melly egyszersmind élvezet és erény volna. A helybéli szokásokhozi ragaszkodás minden önzetlen, nemes és kegyeletes érzelmekkel csatlakozik, Sajnálandó politica az, melly ebből pártütést csinál. És mi történik? Az, hogy azon országokban, hol minden helybeli életet lerombolnak, egy kis ország támad a középponton; a fővárosban gyülnek össze minden érdekek; oda vonul működni minden nagyravágyás. A többi tesped. Az egyének, természetellenes elszigeteltségben elveszve, szülőföldükön idegenek, összeköttetés nélkül a multtal, csak a gyors jelenben élve és mint atomok egy mérhetlen s egyenes térre hajitva, elidegenednek olly hazától, mellyet sehol észre nem vesznek, s melly a maga átalánosságában nékiek közönyössé válik, mert vonzalmuk nem nyughatik ki annak egy részében sem, *)

Szünetlen az ország egységéről és az egész nemzetről szólnak; de az ország semmi, ha az a megyék nélkül vétetik föl; az egész nemzet semmi, ha elkülönöztetik azon töredékektől, a mellyekből áll. Midőn a töredékek jogait védjük, az által védjük egyszersmind az egész nemzet jogait is; mert az föl van osztva töredékei mindegyikébe.

Nem kell magunkat ámitni: a nagy országok nagy bajokkal járnak. A törvények azoktól, hol alkalmaztatniok kell olly távoli helyről indulnak ki, hogy ezen távolságnak sulyos és gyakori hibák kikerülhetlen következményei. A kormány az ő környezői vagy legfölebb székhelye véleményét az egész országé gyanánt veszi. Egy helybeli vagy pillanatnyi körülmény egy átalános törvény kútfeje lesz. A legmesszebb fekvő tartományok lakosai rögtön meglepetnek váratlan ujitásokkal, méltatlan szigorusággal, nyomasztó szabályokkal, mellyek számitásaik minden alapját s érdekeik minden biztositékát fölforgatják, csak azért, mert kétszáz mértföldre tölök, olly emberek, kik reájok nézve egészen idegenek, azt hitték, hogy valami veszedelmet sejtenek, valami mozgalmat jóslanak vagy hogy valami hasznot látnak.

Nem tartóztathatjuk vissza magunkat, hogy ne sajnáljuk azon időket, midőn a földet számos és lelkes népségek lepték el, midőn az emberi nem minden értelemben mozgott és működött olly körben, melly erejével arányban volt. A kormányi tekintélynek nem kellett keménynek lenni, hogy engydelmeskedjenek nékie. A szabadság zivataros lehetett, a nélkül hogy féktelen lett volna. A szónoklat uralkodott a lelkeken és fölrázta az elméket. A dicsőség elérhető volt a lángésznek, melly, a középszerüség elleni harczában a sokaság árja által nem temettetett el. Az erkölcs támaszt talál a közvetlen közönségnél, melly szemlélője és birája volt minden tetteinek, legkisebb részleteiben és legfinnyásabb árnyéklataiban.

Ezen idők nincsenek többé! Ezen előnyök más javakkal pótoltattak, sokkal könyebb közlése, sokkal gyorsabb forgalmával a világosságnak, a kül függetlenség erösebb biztositékival, és azon sokkal nagyobb lehetőséggel, a viszszaéléseken javithatni. De törekedjünk össze egyeztetni mind azt, mi a különféle conbinatiókban jó van. Ne ijedjünk meg némelly hasonlatlanságokon, el fognak azok tünni, ha károsak; mert ha az érdek szabadon hagyatik, nem törekszik másra, s nem ohajt egyebet, mint hogy fölvilágitassék; és ne felejtsük, hogy a szabály megromlik az által, hogy ha igen különféle esetekre alkalmaztatik, s hogy a járom nyomasztóvá válik, csupán az által hogy egyenlően fentartatik különféle körülmények között.*) Perlaky S.

*) Ha meggondoljuk, hogy a politikai egység volt Bonaparte chimerája, vagy is inkább kedvencz eszköze a zsarnoksághoz; és hogy ő volt az, ki a nagy birodalmat mindig száján forgatva, tizenhárom évig minden helybeli ellenszegülésből pártütést csinált; talán el fog ismertetni, hogy némi függetlenség volt már abban magában is, ezen értekezést közzé tenni akkor, midőn tanácsába beléptem.

A szerző.

Budapest.

A bécsi polgárság küldöttsége mult szombaton apr. 22-én érkezvén meg fővárosunkba, vasárnap igen népes népgyülés tartatott, mellynek e küldöttek bemutattak. B. Dercsényi szólott első s ajánlá a küldöttséget mellynek szónoka, az ismeretes Hye tanár, midőn a bécsi polgárság okiratát fölolvasná, indulatjától elkapatván egész valója tanusitá azon érzelem rohamot, mellyet e tárgy nagyszerüsége keltett föl a népek javáért és szabadságáért mindig hőn dobogott keblében. Az okirat a legszivesebb ragaszkodást a legöszintébb szeretetet kifejező szavakban köszöné meg és kéré ki jövőre is a magyarok rokonszenvét és közremunkálását. Egyúttal megküldé a polgárság azon paizst is melly felejthetlen királyunk Hunyadi Mátyástól ki az okirat szerint is — Sziléziának Morvának és Ausztriának ura volt, ki Bécsben lakott s ott is halt meg stb, maradott Bécsben és tartatott a fegyvertárban. E paizsról midőn a lepel levétetett, a lelkesedés hatalmas éljenekben tört ki, de még sem ollyan ezerhangú éljenekben minőket a tárgy érdekezésségétől és a sokaság tömérdeksé-

*) Igen örülök rajta, hogy ezen tárgy fölött megegyezem egy férfival, kinek szintén olly terjedelmes tudománya, mint becsülendő jelleme van, Degerando-val. Félnek, ugymond kéziratban velem közlött leveleiben, félnek az ugy nevezett helybéliség szellemétől. Nekünk is van mitől félnünk: mi attól félünk a mi kétes, határzatlan hogy átalános legyen. Mi nem hiszük, mint a scholasticusok, az universumok realitását önmagukban. Mi nem gondoljuk, hogy az országban más valódi érdekek legyenek, mint a helybéliek, egyesitve ha ugyanazok, mérlegezve ha különfélék, de minden esetre érezve és ismerve. . . . A magános kötelékek erősitik meg az általánosakat, a helyett hogy meggyöngitnék. Az érzelmek és eszmék fokozatában először családunk, aztán városunk, aztán vidékünknél állunk meg, aztán az országnál. Törd össze a közbeeső gyürüket, az által nem rövidited meg a lánczot, hanem szétrombolod. A katona századjának, ezredének, dandárának becsületét hordja szivében és igy járul az egész hadsereg dicsőségéhez. Szaporitsuk, szaporitsuk azon kötelékeket, mellyek az embereket egyesitik. Személyesitsük a hazát minden ponton, a helybéli szerkezetekben, mint mind annyi hü tükörben. P.S.

gétől vártunk. Ugyanezen küldöttség hozta ajándokul a nemz. muzeum számára azon 1797-ben készitett zászlót is, melly alatt a bécsi ifjuság az örökhirü marcziusi napokban a zsarnok kormány ellen küzdött. Ugyanezen okiratot magyar forditásban is fölolvasá Gondol Dániel. Végül a magyarok és németek összeölelték és csókolták egymást. A csekély erejü éljenzésnek mellyel Mátyás paisza fogadtatott, véleményem szerint azon egyszerü oka volt, hogy azon nép mellyre Mátyás dicsöségéből némi fény esik, a népgyülésen igen vékonyan volt képviselve; itt csak azon nép volt jelen, melly Mátyás előtt, Mátyás alatt és után egyformán szolgaságban tengett, ennélfogva az idegen fény iránt nagy rokonszenvet vagy pietast nem igen érezhetett.

Én a bécsi polgárság átható erejü szavait nem tudom máskép magamnak megmagyarázni, mirthogy azon crizisnek melly nem sokára bekövetkezni fog, félelmétől üzetve mint vizbehaló a mentő csolnakoshoz kapaszkolik, ő belénk szabadszellemü vitéz és bátor magyarokba veti reményét, tőlünk várja mentségét. E crizis pedig azon nagyszerü bukás leend, mellyet a status kezelői e században már 3-szor fognak előidézni.

Azon adósságból a magyar mit sem vállal el, az olasz a lengyel a cseh szinte semmit, és igy az egész iszonyú adósság csupán az osztrákokra fogna maradni, ettől félnek ők. Én pedig a lázas ragaszkodást úgy értelmezem, hogy az osztrákok értésünkre akarják adni, miszerint ha már ennek előtte a Metternich-féle kormány ellen fölszólalt országgyülésünk, sőt valamennyi tartomány számára alkotmányt kért; szóljon most is közbe hogy az adósságot fizesse az, a ki csinálta. De úgy hiszem ez nem leend szükséges, mert az osztrák országgyülés ezt különben is kimondani fogja. Ugyan nagy esztelenség is, sőt valóságos öngyilkosság lenne az osztrák országgyüléstől olly adósságot vállalni el, mellyet nem a status csinált hanem az ki a hatalmat bitorolta.

A bécsi küldöttség tagjai között sok zsidó is van, kik ellen a polgárság ott nem viseltetik olly gyülölséggel mint az ideszakadt németség.

Igazán furcsa azon hetykeség, mellyet némellyike ezen bécsi nemzetöröknek tanúsit s talán épen az, ki a vész idején elbújt, vagy jelen sem volt. Ezek közül egy olly vitézül viseli magát és a mi forradalmunkat úgy kicsinyli, hogy no! Szerinte mi mindent a kormánynak köszönhetünk, melly adott: — mi nem vettünk el semmit erővel. Ellenben ők vérrel küzdöttek ki mindent; pedig épen megforditva áll a dolog. Mi nem kunyoráltunk a censura eltörléséért a sajtó fölszabaditásáért, hanem tettleg erővel kinyomtuk censura nélkül Petöfi nemzeti dalát és a 12 pontot; mi nem kunyoráltunk becsületesebb hatóságért de tettleg ideiglenes választmányt állitottunk föl; nem kunyoráltunk Stancsics kibocsátásáért hanem kiadattuk öt: szóval mi elvettük a mi kellett, s mikor már kezünkben volt, „atyai kormányunk“ azt mondá hozzá: tiszta szivből nektek adom. — Bécsben pedig a nép több mint 24 óráig háborog kérelmez verekedik és semmit sem kap; ekkor kikocsiz a császár, s a bécsi nép vivátot urjongat neki, egyuttal a magyar követség is megérkezik, mire a constitutió a népnek megigértetik (mert még maig sem adták meg) s a censura eltöröltetik. — Ha a magyarok, kiket a bécsiek ösztönszerüleg szabaditóiknak ismertek el, akkor meg nem érkeznek, a jó német népnek még tán maig sem lenne sem constitutiója sem pedig szabad sajtója. — És ezen bécsi nemzetör előtt, legfőbb jele gyengeségünknek az, hogy a katonai őrség, (melly nálunk épen úgy 10 ezer főből áll mint a bécsi, noha Bécs $2^1/_2$-szer olly népes mint Budapest) ránk nem lött; — hogy tehát mi vért nem ontottunk. Véleményem szerint épen ez az igazi érdemünk hogy reánk löni senki sem tartotta tanácsosnak, mig a bécsiekre lödöztek mint ha verebek lettek volna. Mert igen jól tudták ám még Bethlen, Bocskai, a Rákócziak és Tököli korából, miszerint s magyar érti ugyan a tréfát de a goromba tréfát nem.

Örömmel tapasztaljuk a nemzetörseregnek Budapesten naponta növekedö gyakorlottságát. Budán ezt leginkább egy honfi katonatisztnek köszönhetni, ki bár ragúzai születésü is, nemzetiségünkhez hü ragaszkodásának példáját már régóta adá, s noha nemzeti nyelvünket épen most tanulja: még is az annakelőtte öntiszteik által németül gyakoroltatott nemzeti őrsereget magyar nyelven gyakorolja. Neve e derék tisztnek Nataly. Tudja meg az egész közönség, mert szükséges, hogy barátjait megismerje, minőkre mig e honfin kivül többre is számolhat a hadaeregben; kiknek neveit adott alkalömmal szinte közlendjük.

Erdélyből is érkezett fővárosunkba egy az uniot eszközlendő, legalább azt helyeslendő küldöttség, mellynek is szerdán estve olly számos faklyások mentek tisztelkedni zenével, hogy hasonló számra még nem emlékezünk. E faklyás zenével a polgárság visszatértekor Nyári Pál ablakai alá jött és rövid de velös szavakban tolmácsoltatá benne helyezett bizalmát. E manifestatiót hajlandók vagyunk annak tulajdonitani, hogy az utolsó napokban lábra kapott zsidó üldözések alatt, a városi választmányban Nyári a filiszteusokkal mindig ellenkezni, az igazság mellett a dühödt tömeg ellen vivni, s a zsidóságot ótalmába venni merészelte: ezért aztán a rosszaktól gyanusittatott sőt nyiltan szidalmaztatott is, mintha a zsidóktól megvesztegetve lenne. Tudjuk a mult évről hogy azon váltó hamisitó zsidónak, Khonnak, kit Nyári elfogatott, de kit a gyönyörüséges királyi udvari kanczellária annyiszor szabadon bocsáttatni sürgetett — Nyári volt legszigorubb birája; tudjuk hogy ő a neki ajánlott igen tetemes összeget (tiz ezer pg. forintot) el nem fogadta; és még is pénzzeli megvesztegetésről beszéltek azaz orditoznak némellyek. Hála istennek hogy csak ollyanok, kik a zsidókat nyilván bevallott önérdekből üldözték, s ennélfogva a piszkos haszonlesésnél egyéb motivummal nem birván, másban sem tartják azt lehetőnek. — Ezek által elkövetett piszkolódások miatt, s azért hogy tudja a közönség és Nyári miszerint a polgárság jobb része vele s nem ama piszkos filiszteusokkal tart ám, rendeztetett ama faklyás zene. —

A zsidóügy egyébiránt úgy intéztetett el, hogy a nemzetörségi törvény fölfüggesztetvén, a zsidóság lefegyvereztetik mind addig, mig ismét fegyverfogásra fölszólitva nem leend. Továbbá az 1840-ik év óta beköltözött zsidók kitakarodni tartoznak.

A nemzeti gyülés alsó táblája a redout teremekben, a fölső tábla pedig istentől neki rendelt helyén, az ócskaságok tárában, a muzeumban fogja üléseit tartani.

Az országos hirre kapott újvilág utczai kövezet radicalis reformon megy keresztül; azaz: a kövek fölszedetnek s ujra lerakatnak, az arány és az anyag ugyanaz marad, csak hogy az idö és munka vesztegettetik rá.

A belügyminister előterjesztése szerint több főispánoknak és főkapitányoknak kinevezése szükséges levén, javaslatához képest:

Aradban Bohus János, Árvában Madocsány Pál, Barsban Justh József, Borsodban báró Vay Lajos, Békesben báró Wenkheim Béla, Biharban Beöthy Ödön, Fejérben idősb Pázmándy Dénes, Krasznában Kabos József, Középszolnokban báró Wesselényi Miklós, Nógrádban gróf Ráday Gedeon, Pozsonyban gróf Pálffy József, Sárosban Ujházy László, Somogyban gróf Zichy János, Szathmárban gróf Károlyi György, Torontálban Karácsony László, Túróczban báró Révay Simon, Zarándban báró Bánffy János, Zólyomban Radvánszky Antal főispánul.

Jászkunkerületben Szentkirályi Móricz, Kővárvidékén gróf Teleki Sándor, főkapitányul, kineveztetik.

A törvényeknek a király ő fölsége által aláirt hiteles példányai f. h. 19-dikén Bécsből megérkezvén, a ministeri tanács határozatából, rögtön magyar köriratu státus-pecsét metszetett, s ennek egy éjjel elkészülte után, a törvényhatóságokhoz szétküldettek.

Az uj státus-pecséten, melly, mig diszesebb metszethetik, ideiglenes használatul szolgáland, ministeri tanács határozatából, miként hajdan, a magyar czimert, a magyar koronához tartazó s tartozott országok és Erdély czimerei környezik, — köriratul pedig ez áll: „V-dik Ferdinánd Magyar-, Dalmát-, Horváth-, Tót-, Halics-, Lodomér-, Ráma-, Szerb-, Kun- és Bolgárországok királya, Erdély nagyfejedelme stb.“

Nyilatkozat.

A Hetilap 30-dik számában, olvassuk. „Nem mulasztjuk el megemliteni azt, miszerint szerdán reggel a rácz- „városi filiszteusok fejüket összedugván követ fújták a zsi- „dók ellen, s elhatározák, hogy mivel a pozsonyi svábok, „az aradiak, a pécsiek, a fehérváriak csináltak egy kis zsi- „dóribilliót, ergo a budaiaknak sem illik (a roszban hátramaradni.“ — Mind az aradi zsidó lakosoknak egyike, kötelességemnek tartom kinyilatkoztatni, hogy ezen hir, és illetöleg vád az aradiakra nézve egészen alaptalan, minthogy Arad városának müvelt polgárai, méltányolva az emberi jogot és a törvények szentségét, mindeddig, e zavaros idök alatt, semminemü illoyalis tettet vagy lépést az itten lakozó izraeliták irányában nem tanusitottak. Ezen nyilatkozattal az igazságnak tartozni véltem. Egyébiránt okom van hinni, hogy az aradiak emlitettek alkalmasint tévedésből a temesváriak helyett,*) minthogy hir szerint e szomszédságunkban lévö városban, illyen sajnos zsidó-üldözések történtek. — Aradon Aprillis 21-én 1848,

Egy aradi izraelita.

*) Bocsánat, valóban azok helyett voltak az aradiak emlitve, kik a piaczról a követ is, mellyek fölött a zsidó isteni tiszteletet tartatott, fölszakgattatták. M.

Vidéki hirek.

Kassán, apr. 22én. Városunk forradalma, hála legyen az égnek, úgy valamint egész honunkban is, békességes megállapodása felé közeleg, mert vérontás — ha csak pár napok elött tartott nemzeti egyik ünepélyünk alkalmával egy taraczk dugasza által egy ifjunak betört feje vérét nem tekintjük — mináunk mind e koráig sehol sem történt; a mit mi ugyan nagy szerencsének is tartunk, mivel városunk lakosságának, a köztünk lakó izraeliták elleni ingerültsége legmagasabb fokát érte el, miért is annak minden perczben történhető kitörését csak a menyei gondviselés tartoztathatja fel.

A katonai laktanyára és a parancsnok szálásaira legközelebb szinte nemzeti lobogók tüzettek ki, a katonaságnak ünnepélyes kiállitása, és zene szó közben, a katonai fö örhelynek fegyvertartó támaszaik fekete sárga szinböl vidám nemzeti szinre festetettek át.

Nemzeti örségünk már is kitünö, miután már eddigelé 5 teljes számú századok ezen felül még egy huszár, és egy gyalog vadász századból áll.

A városunkban ezelött is időzni szokott eddigi aristocratia kitünösége városunkba folyvást gyül, és magát nemzeti örseregünk csapataiba soroztatja be.

Az ekkép alakult örségünk magát a katonai kötelességekben folytonosan gyakorolja, és jó sikerrel halad elé magának ideiglenesen fö- s al-tisztjeit is megválasztván.

Városunk közelgö tisztujitása a közönség figyelmét folytonosan feszülve tartja, s vannak clubbok mellyeknél már az új tanácsnokok nevei is kitüzettek, a mennyiben t. i. ezen újdonan választandó tanácsnokok, a mint halljuk, szolgálatjaikat csupa becsületböl és ingyen ajánlák meg; már nincs is egyébb hátra, mint hogy még mások is bevárassanak ajánlataikkal, kik t. i. a tanácsnoki hivatalt nem csupán ingyen elvállalni, de ezen fölül magokat megtiszteltetéseikért a házi pénztárba fizetendöbizonyos pénz összetre kötelezzék, hogy igy a hivatalok eképeni bérlejtésével városunk házipénztára minden odiosus kiadásai helyett, már ezentúl csupán bevételi rovatékaival foglalkozhasson. Valóban egész Eldorado lesz már most városi gazdászatunk, még magoknak az éjszakamerikaiaknak is irigylésökre méltö.

Minden eféle lélekharangozások mellett is városunk eddigi patritiusai (a tisztikar) a vészesnek mutatkozó jövendönek stoicus (??) nyugalommal néz elébe; hiszen biztositva van már a nélkül is jövendöje, mennyiben fáradságaik jutalma a törvényes garantia paizsa alatt fedezve van. De nem úgy érzi ám magát mindnyája. Mert hiszem a szegény 8—10 legszebb éveiket tisztelet s becsületbeli szolgálattal elvesztett, mind a mellett csekély vagyonkájukat is is felemésztett gyakornokok, ezen jótékony törvényünk figyelmébül egészben kimaradtak! Pedig valóban méltatlanúl, mert ha törvényhozásunk a kártékony visszahatást minden intézkedéseiben annyira kerülte, hogy az anyagi jogoknak biztositása mellett még a polgárok elöjogait ir annyra védte, miszerint azok a qualificatiók szinvonala felébe emelve megörökitette; menyivel inkább érdemelt volna figyelmet iffjaink azon osztálya, melly azon okból, mivelmég a városoknál a bene possesionatus tulajdonságtörvényünk által ed-

dig nem igényeltetett, miután t. i. egyébb kameralis hivatalokba régi systema szerént az ott megkivántatott bécsi protectio hijányában bé nem juthatott, parancsoló körülményeknél fogva magát idövel nyerendö kis állandó hivatal reményében egyedül a városoknál alkalmazhatta? Mert hiszem a többi hivatalok nagyobb része, mint tudjuk többnyire idegenek számára volt feltartva és azért még egyszer bátran kimondjuk, hogy ifjaink azon osztálya melly a városoknak jelen új átalakulása előtt tiszteletbeli jegyzői, vagy számvevői és egyébb folytonos foglalatosságu hivatalában több éveken át szorgalmatosan fáradozott, és igy legszebb éveit, s lehet csekély vagyonkáját is (azon hiszemben hogy majdan állandó hivatalba juthatand) felemésztette, a visszahatás sújtó bűntetésének törvényhozásunk által méltatlanúl által nem adathatott. És hajlandók vagyunk hinni, hogy valamint ezen lelkiismeretes körülmény törvényhozásunk figyelmét mostanában akaratlan kikerülte, úgy ezen sérelemnek orvoslását a független, és ennél fogva lelkiismeretes magyar ministerium semmikép el nem mulasztandja, és a hivatalok bétöltésében a méltányosság és az érdem szavára figyelend; annyival inkább, a mennyiben a városi gyakornokok a fatalis régi rendszer mellett hivatalba csak elödjök holt testén keresztül juthatván, az illy elödöknek vegetationalis állapotja, végetlensége pedig nem ritka lévén, (sőt legújabbi időkben a Németföldrül még becsusztatási rendszer is divatba jövén) mi csuda ha a legcsekélyebb hivatalnak bevárhatására is 10—12 év kellett. De azt is felelhetné valaki okoskodásunk folyamára: hiszem már most lehet ám alkalom béjuthatni hivatalba, szerezzen kiki magának népszerüséget s nem lehet panasza. Az illy táblabirói bölcs tanácsadásra azonban az a feleletünk: hogy ha tábla-biró uraimék a robot váltságnak elengedésére fölhivatnának, ök arra azt felelnék hja! de az a mi tulajdonunk! Tehát a 10—12 évi szorgalmatos tanulás, és fáradozás semmi tulajdon-e? mellytől csak amúgy könnyen elütni akarnák a szorgalmatos munkást? Hiszen ezt inkább nevezhetnök tulajdonnak mint táblabiró uraimék öseiktül, köröm vakarásnyi munka nélkül nyert tanyáit, és pusztáit, azután nem lehetünk még mostanában e világon mindnyájan bene possesionatusok, hogy az ugorka fára való mászást csak amúgy per mulatság megtehessük.

H. V.

Vegyes közlemények.

Némelly katonatisztek azt regélik, hogy az Oláhországban táborzó muszka sereg tisztei erösen fenik fogukat reánk s fenyegetnek, miszerint majd ránczba szednek ök minket. Tán csak nem jobban mint a cserkeszeket? Egyébiránt a muszka tisztek vitézségétől nincs mit félni, ök legföllebb is baromilag kegyetlenek és vadak, de nem vitézek. Különben kótyonfity az ura, gézengúz a szolgája. Sándor czár, Miklós gazdának elöde, a franczia haborúkkor katonatiszteit még korbácsoltatta. Képzelni lehet milly becsülelérzés lakhatik azon czárban ki tiszteivel igy bánik, valamint azon tisztekben is kik illy bánást eltürnek!

Egy tót azt állitja hogy az attiladolmány nem magyar hanem tót öltöny, s hogy a magyarok a szlávoktól vették; mert lám a lengyeleknek is van attilájok. — Erre válaszolták hogy a lengyelek — saját vallomásuk szerint azóta viselnek magyarkát, mióta Bátori István királyuk volt. Erre a tót gúnyosan nevetett.

A zágrábi német újság 41-ik száma szerint april 17én 1, april 18-án ismét egy dandár határörség ment Károlvároson át Lombardiaba, s 19 ére pedig más 2 dandár váratott. A közelebbi hét alatt naponkint 1 dandár fog át menni, kilencz nap alatt e szerint 11, mond tizenegy dandár. Ezenkivül az ogulini és ottocsányi ezredekből is egy egy dandár szált Zengnél gözhajón tengerre. — Azon hir szállong, mondja az emlitett lap, hogy majus elején 60. ezer orosz katona fog itt átmenni, hova? azt még senki sem tudja; de annyi hizonyos hogy a dunai gözhajok igen nagy része april 29-ig Orsovához rendeltetelt e katonaságnak a Száván és Kulpán Sziszekig szállitására. — Ehhez nem kell commentár.

HIRDETÉSEK.

Jégverés elleni biztositás.

A Jégverés ellen kölcsönösen biztositó

Magyar Egyesület

alulirt igazgatósága, mint mindenkor, ugy most is kötelességének ismeri, közelgetö tavaszszal a t. cz. gazda urakat, saját hasznuk tekintetéből, ezen hazai intézetre figyelmeztetni. Ez intézet fennállásnak öt éve alatt kétségbe vonhatlan jeleit adá jótékonyságának, mert nem kevesbet mint 611, s ezek közt sok tetemes jégverési károkat téritett meg. Van-e tehát mezei gazda, ki a mult év sürü csapásaira elevenen emlékezve, örömmel ne sietne termését olly hazai intézet által biztositatni, melly csupán közjóra alapul, és köztiszteletben álló hazafiak kormánya alatt áll? — A biztositási dijak az egyesületi ügynökségeknél meg tudhatók. A dijakon és levélbéren kivül a biztositók semmit sem tartoznak fizetni, sőt a régibb biztositók, a szabályok értelmében, dijelengedésben is részesülnek.

Biztositások elfogadtatnak Pesten az igazgatóság irodajában (nagyhidutcza Weisz-ház 678 sz. a. 1-sö emeletben) és országszerte az intézetnek minden ügynökségei által.

Pesten, 1848 april 16-kán. Az egyesület nevében

Weisz Bernát Ferencz,
igazgató.

Vasvári Pál arczképe kapható Pesten, Emich és Magya könyvárusoknál. Ára 40 kr pp.

A bejött öszveg forditatik a 15ki martiusi emlékre.

Kiadja az Iparegyesület. — Szerkeszti Fényes Elek. — Nyomtatja Lukács László.